

Тем, что эта книга дошла до Вас, мы обязаны в первую очередь библиотекарям, которые долгие годы бережно хранили её. Сотрудники Google оцифровали её в рамках проекта, цель которого – сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Эта книга находится в общественном достоянии. В общих чертах, юридически, книга передаётся в общественное достояние, когда истекает срок действия имущественных авторских прав на неё, а также если правообладатель сам передал её в общественное достояние или не заявил на неё авторских прав. Такие книги – это ключ к прошлому, к сокровищам нашей истории и культуры, и к знаниям, которые зачастую нигде больше не найдёшь.

В этой цифровой копии мы оставили без изменений все рукописные пометки, которые были в оригинальном издании. Пускай они будут напоминанием о всех тех руках, через которые прошла эта книга – автора, издателя, библиотекаря и предыдущих читателей – чтобы наконец попасть в Ваши.

Правила пользования

Мы гордимся нашим сотрудничеством с библиотеками, в рамках которого мы оцифровываем книги в общественном достоянии и делаем их доступными для всех. Эти книги принадлежат всему человечеству, а мы – лишь их хранители. Тем не менее, оцифровка книг и поддержка этого проекта стоят немало, и поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые меры, чтобы предотвратить коммерческое использование этих книг. Одна из них – это технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас:

- **Не использовать файлы в коммерческих целях.** Мы разработали программу Поиска по книгам Google для всех пользователей, поэтому, пожалуйста, используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- **Не отправлять автоматические запросы.** Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого рода. Если Вам требуется доступ к большим объёмам текстов для исследований в области машинного перевода, оптического распознавания текста, или в других похожих целях, свяжитесь с нами. Для этих целей мы настоятельно рекомендуем использовать исключительно материалы в общественном достоянии.
- **Не удалять логотипы и другие атрибуты Google из файлов.** Изображения в каждом файле помечены логотипами Google для того, чтобы рассказать читателям о нашем проекте и помочь им найти дополнительные материалы. Не удаляйте их.
- **Соблюдать законы Вашей и других стран.** В конечном итоге, именно Вы несёте полную ответственность за Ваши действия – поэтому, пожалуйста, убедитесь, что Вы не нарушаете соответствующие законы Вашей или других стран. Имейте в виду, что даже если книга более не находится под защитой авторских прав в США, то это ещё совсем не значит, что её можно распространять в других странах. К сожалению, законодательство в сфере интеллектуальной собственности очень разнообразно, и не существует универсального способа определить, как разрешено использовать книгу в конкретной стране. Не рассчитывайте на то, что если книга появилась в поиске по книгам Google, то её можно использовать где и как угодно. Наказание за нарушение авторских прав может оказаться очень серьёзным.

О программе

Наша миссия – организовать информацию во всём мире и сделать её доступной и полезной для всех. Поиск по книгам Google помогает пользователям найти книги со всего света, а авторам и издателям – новых читателей. Чтобы произвести поиск по этой книге в полнотекстовом режиме, откройте страницу <http://books.google.com>.

Tämä on kauan vain kirjaston hyllyssä olleen kirjan digitaalinen kappale, jonka Google on huolellisesti skannannut, osana tavoitettaan tehdä maailman kirjatsaataville Internetissä.

Kirjan tekijänoikeussuoja on jo rauennut ja kirjasta on tullut vapaasti jaeltava. Vapaasti jaeltavalla teoksella ei joko koskaan ole ollut tekijänoikeussuojaa tai suoja on rauennut. Se, onko teos vapaasti jaeltava, riippuu kunkin maan lainsäädännöstä. Vapaasti jaeltavat teokset avaavat meille paluun menneisyyteen, menneisiin kulttuureihin sekä tietoon, joka muuten olisi vaikeasti löydettävissä.

Reunahuomautukset sekä muut lukijoitten lisäämät merkinnät on jätetty näkyviin kertomaan teoksen matkasta kustantajalta kirjaston kautta Internetiin.

Käyttöohjeet

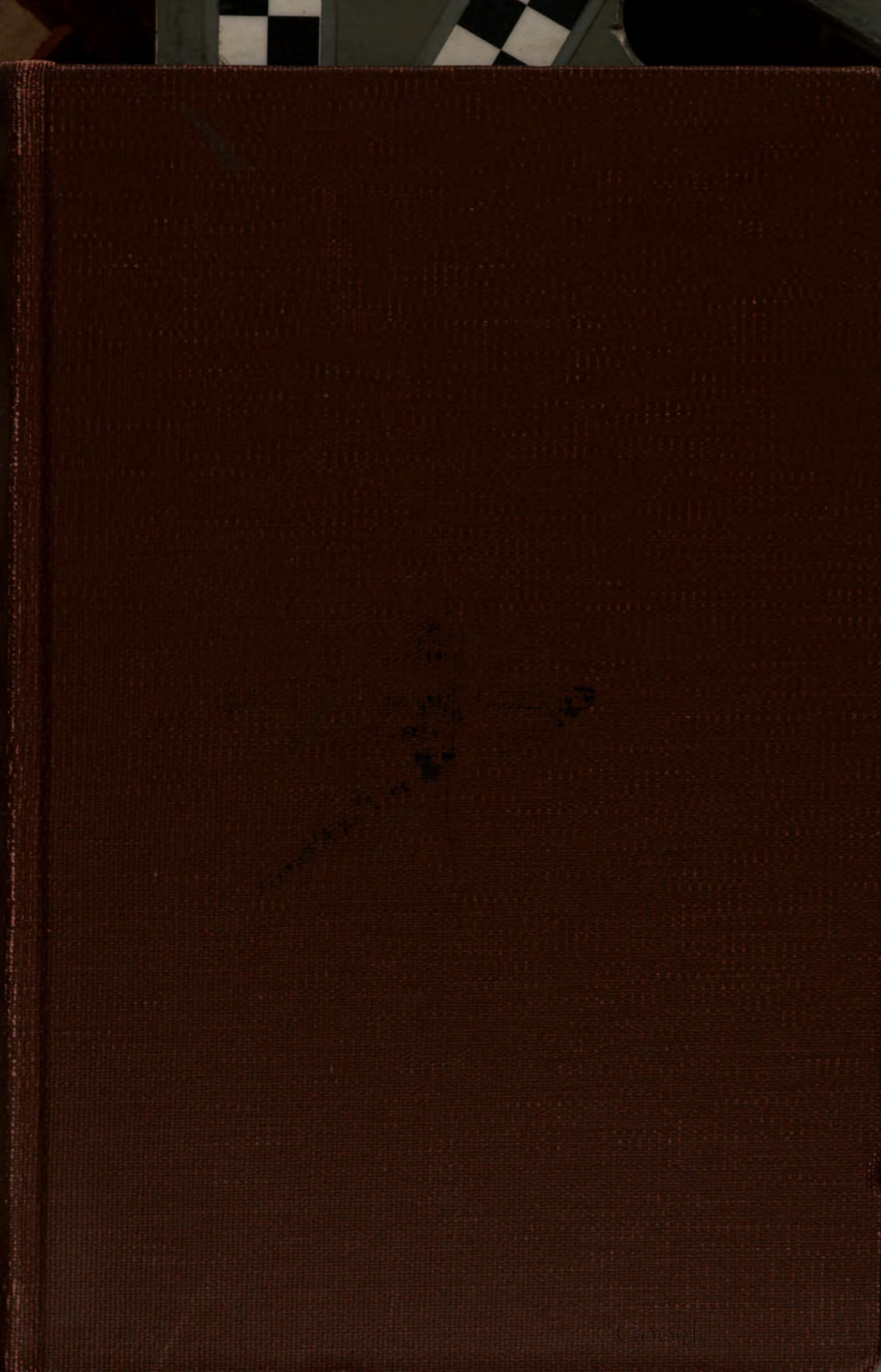
Google on ylpeä saadessaan digitoida materiaalia yhteistyössä kirjastojen kanssa, ja tuodessaan vapaasti jaeltavaa materiaalia yleiseen tietoon. Vapaasti jaeltavat teokset kuuluvat yleisölle, ja Google toimii ainoastaan asianhoitajana. Koska työ tulee kalliiksi, Google on kuitenkin ryhtynyt toimenpiteisiin kaupallisen väärinkäytön estämiseksi, esimerkiksi rajoittamalla automaattisten kyselyjen suorittamista.

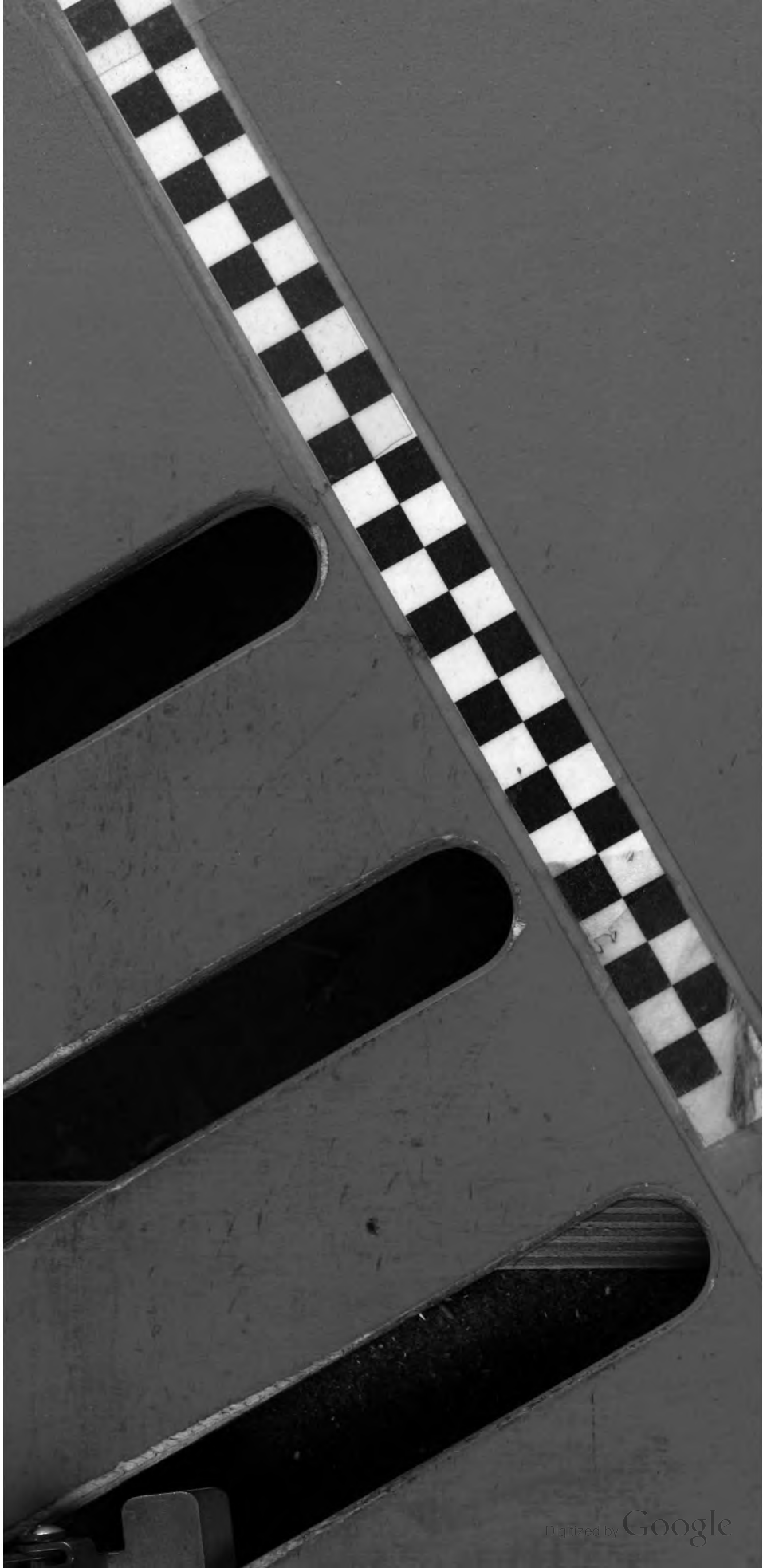
Käyttäjältä odotetaan:

- Rajoittumista vain yksityiskäyttöön
Googlen teoshaku on tarkoitettu yksityishenkilöille, ja teosten kaupallinen hyödyntäminen on kiellettyä.
- Pidättäytymistä hakujen automatisoinnista
Googlen hakujärjestelmien automatisoitu käyttö on kiellettyä. Jos hakujen tarkoituksena on saada materiaalia koneellisen kielenkääntämisen, optisen tekstintunnistuksen tai muun suuria määriä tekstiä vaativan sovelluksen kehittämiseen, ota yhteyttä Googleen. Google on edelläkävijä julkisesti jaeltavan materiaalin hyödyntämisessä ja voi ehkä auttaa.
- Lähdetietojen säilyttämistä
Jokaiseen tiedostoon sisällytetty Googlen leima toimii muistutuksena projektista, ja auttaa etsimään lisämateriaalia Googlen teoshaun kautta. Älä poista merkintää.
- Varmistavan käytön laillisuuden
Käytipä teosta mihin tahansa, on muistettava, että käyttäjän on itse varmistettava käytön esteettömyys voimassa olevien säästösten kannalta. Ei pidä olettaa, että kirja on vapaasti jaeltavissa kaikkialla, jos se on sitä Yhdysvalloissa. Se, onko teos tekijänoikeussuojan alainen, riippuu maittain, eikä ole olemassa kattavaa ohjetta siitä, miten yksittäistä teosta voi missäkin tapauksessa käyttää. Ei pidä olettaa, että teoksen oleminen Googlen teoshaussa tarkoittaisi, että sitä voi käsitellä miten tahansa missä tahansa. Tekijänoikeussuojan rikkomukset voivat käydä kalliiksi.

Tietoja Googlen teoshausta

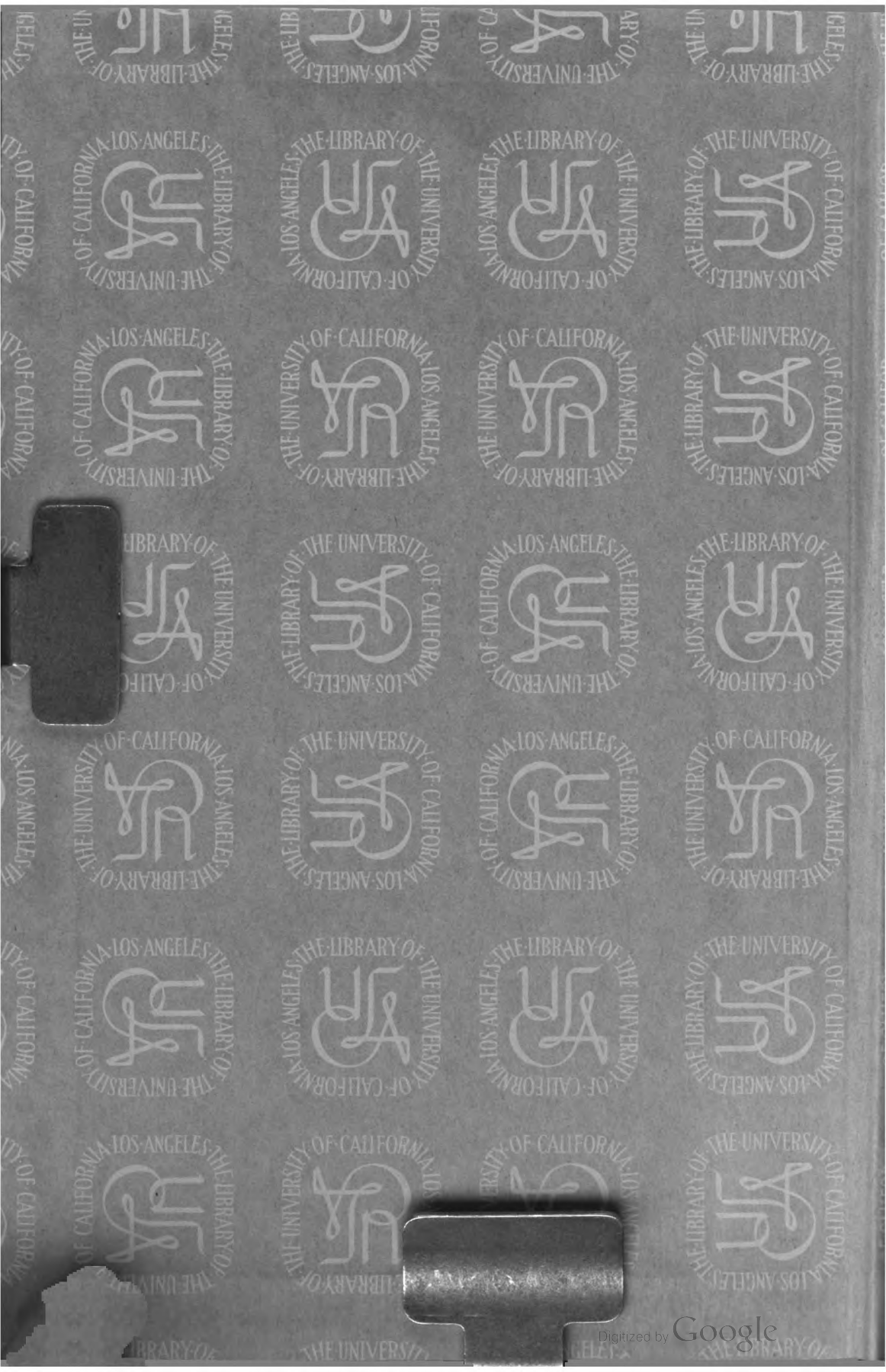
Googlen pyrkimyksenä on maailman tietojen järjestäminen ja niiden tuominen avoimesti kaikkien saataville. Googlen teoshaku tuo maailman kirjat lukijoitten ulottuville samalla kun se auttaa kirjailijoita ja kustantajia löytämään uutta yleisöä. Hakuja tämän teoksen täydestä tekstistä voi tehdä osoitteessa <http://books.google.com/>

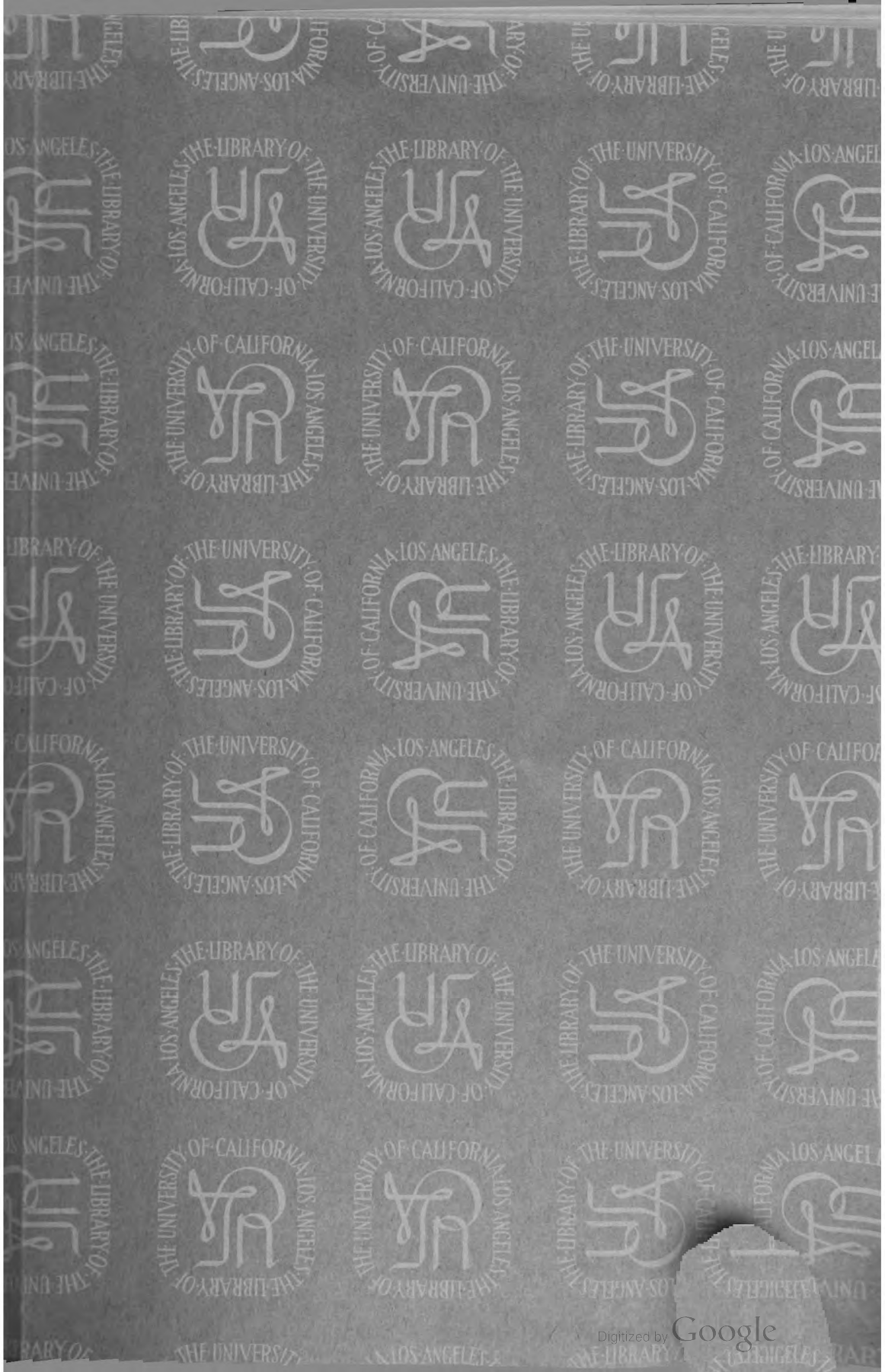

S
A

VIBORGS STADS HISTORIA

AF

J. W. RUUTH.

UTGIFVEN PÅ VIBORGS STADS BEKOSTNAD.

ANDRA BANDET.

HELSINGFORS 1906.

HELSINGFORS CENTRALTRYCKERI OCH BOKBINDERI AKTIEBOLAG.

DL
271
V5K94
v. 2

INNEHÅLL.

	Sid.
Femte kapitlet: Återföreningens tid	733—930
Sjätte kapitlet: Den nya kommunalförvaltningens första kvartsekel 1876—1900	931—1089
Bilaga I: Stadens tjänstemän, fullmäktige och representanter	1090—1127
Bilaga II: Släkttabeller	1128—1162
Bilaga III: Statistiska tabeller öfver handel och folkmängd	1163—1173
Rättelser och tillägg	1175—1178
Register	1179—1236

Illustrationer.

Viborgs slott efter branden 1856	737
Finska kyrkan efter ombyggnaden 1828—1833	744
Finska kyrkans klocktorn, 1500-talets »Rådstorn»	746
Viborg i början af 1800-talet (Efter en tafla i Museum Viburgense) emellan 746 o. 747	747
Stadsplanen före 1861 (Enligt Gyldéns karta af år 1839)	774
Stadsplanen efter 1861 (Enligt Pacius' karta).	775
Landshöfdingen Carl Johan Stjernvall	782
Borgmästaren Robert Isidor Örn	790
Konsulinnan Maria Hackman	821
Kommerserådet Johan Fredrik Hackman	822
Kommerserådet Paul Wahl d. ä.	824
Kommerserådet Carl Henrik Rosenius	825
Kommerserådet Michail Tichanoff	827
Gouvernementssekreteraren Anton Alfthan	829
Kommerserådet C. G. Clouberg	831
Konsistorialrådet dr August Gottfried Wahl	874
Viborgs slott efter dess provisoriska täckning 1883	938
Finska kyrkan	941
Nya folkskolehuset	942
Rådhusstorget och paradplanen från söder (1902)	emell. 944 o. 945
Vy öfver Viborg från slottet (1902)	944 o. 945
Vy öfver Viborg från hamnen	946 o. 947
Gamla rådhusstorget på 1880-talet	946 o. 947
Gamla rådhusstorget år 1900	946 o. 947
Vy af Vattenportsgatan och Katolska kyrkan	952
Återstoder af Håkansporten efter gräfningen 1892	957
Gammalt medeltida stenhus å n. v. Buttenhoffska gården	958

Stadsfullmäktigörföränderna W:m Hackman, L. Clouberg och Valter Hoving (Efter tafla af Edelfelt)	989
Kommunalrådet Oskar Clouberg	990
Politieborgmästaren Joh. Gust. Heinricius	991
Havis aktiebolags fabriker	1027
Viborgs mekaniska verkstad	1028
Fattiggården i Papula	1052
Kommunala sjukhuset.	1057
Nya folkskolehuset i Repola	1068
Museum Viburgense	1082
Tyrgils Knutssons staty	emell. 1084 o. 1085

Viborgs stads vapen före år 1817.

Viborgs stads vapen efter år 1817.

Plankarta öfver Viborgs stad af år 1739.

Plankarta öfver Viborgs stad af år 1799.

Plankarta öfver Viborgs stad af år 1905.

Femte kapitlet.

Tiden från 1812 till 1875.

Återföreningens tid.

1812—1875.

Den period i Viborgs stads historia, som begynner med ingången af året 1812, kan med skäl benämnas återföreningens tid. Ty den verkliga återföreningen var icke gjord med de yttre förändringar och omställningar, hvilka under periodens första decennium vidtogos såsom omedelbara följder af föreningsmanifestet. Det kräfdes flera årtionden innan staden och länet åter hunno smälta ihop till ett organiskt helt med det gamla moderlandet. Vi kunna med fullt skäl säga, att i detta afseende den andliga föreningen först framgick såsom ett resultat af händelser, hvilka inträffade långt senare och icke hade något direkt samband med föreningsåtgärderna öfver hufvud, såsom t. ex. inrättandet af Viborgs hofrätt 1839, öppnandet af Saima kanal 1856 äfvensom det partiella upphäfvandet af det gamla Viborgs egenkap af fästning 1859. Först sedan verkningarna af dessa åtgärder småningom gjort sig gällande på lifvet i stad och på land, framstod omsider mot periodens slut den länge eftersträfvade återföreningen såsom en verklighet, hvilken icke minst för Viborgs stad öppnade möjligheten till en ny utveckling sådan den icke haft sedan Per Brahes tider.

Då vi nu gå att skildra denna periods händelser, skola vi först egna vår uppmärksamhet åt de förändringar staden i topografiskt hänseende under densamma undergick, och därvid främst egna några ord åt Tyrgils gamla borg, som gifvit staden dess upphof och ännu framstod såsom symbolen af dess tillvaro.

Det gamla slottet var — såsom vi erinra oss — vid ingången till den period vi nu skildra i ett tämligen förfallet tillstånd. Endast den öfver ingångsporten befintliga byggnaden

Slottet.

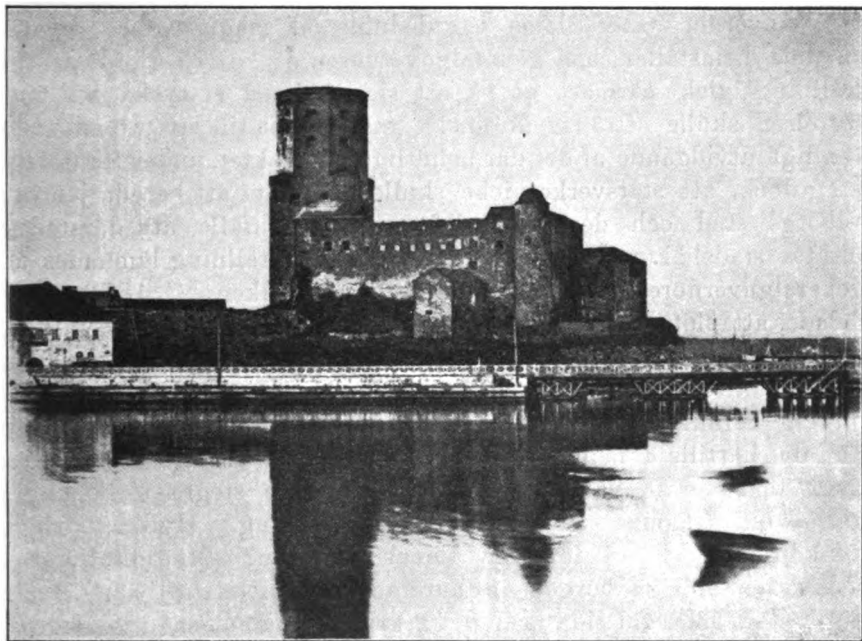
hade af ryska militärverket bibehållits såsom ordonnanshus, hvarjämte senare några rum iordningstälts för länehäktet. Alla öfriga lokaler hade utrymmts och lämnats öde att förtäras af tidens tand. Dessutom hemsöktes slottets kärna, det höga tornet, tvenne särskilda gånger af eldens härjningar. Första gången inträffade det år 1834, ett år som äfven i stadens historia blifvit minnesvärdt genom många eldsvådor. Den 30 april inemot kl. 10 på aftonen slog nämligen blixten ned i tornet, hvars öfversta del däraf förstördes, hvarjämte allt trävirke inom detsamma nedbrann. Under hela natten, medan branden varade, slogo lågorna högt ut genom kanongluggarna. Tornet reparerades nu på statsverkets bekostnad, förseddes med ett kupolformigt tak och såg sedan — såsom en ortstidning uttryckte sig — „ungt ut, såsom en flintskallig gubbe, hvilken nyss fått peruk på sitt hufvud“. Men den 7/9 1856, då öppnandet af Saima kanal firades och slottet i anledning däraf var illumineradt, fattade tornet åter eld, troligen i följd af någon oförsiktighet vid eldens bevakning¹⁾. Den till en början helt obetydliga lågan antog hastigt, oaktadt det fullkomligen lugna vädret, fasaväckande dimensioner och snart stod i den mörka natten Tyrgil Knutssons gamla borg lik en gigantisk fyrbåk, sändande sitt sken flera mil vidt omkring. Tack vare auktoriteternas och brandkårens ansträngningar lyckades det dock att förhindra eldens spridning till de öfriga delarna af slottet. Men de ryska myndigheterna, som ej ville nedlägga några kostnader på slottets reparation, lämnade efter branden tornet att stå utan tak, hvarför det på folkspråket började kallas „Viipurin tasapää“, Viborgs „slåthufvud“. Äfven de öfriga slottsbyggnaderna förföllo alltmer och företedde omsider, till största delen taklösa äfven de, anblicken af en formlig ruin, hvilken man befarade när som helst kunna instörta.

Frågan om slottets inlösende.

Viborgs stadsbor, för hvilka det gamla slottet ju utgjorde liksom en symbol för deras stads tillvaro, kunde icke utan djupaste smärta åse huru den ena stenen efter den andra rasade ned från de småningom alltmer förvittrande murarna. Man frågade sig, om det icke funnes någon möjlighet att rädda den stolta borgen från total undergång, och då de ryska myndighe-

¹⁾ Först antändes en af fönsterbågarna i tornets kupol. — Man befarade under branden explosion af i källarna förvarade projektiler och krut. Skorstensfejaren Gråberg utmärkte sig vid ordnandet och ledningen af projektilernas och krutets bortförande. — Också en del af de andra slottsbyggnaderna nedbrunno.

terna 1859 visat sig beredvilliga att tillmötesgå stadens önskningsmål beträffande öfverlämnandet till densamma af större delen af de gamla numera onödige funna stadsmurarna, väcktes hos stadsborna hoppet om att också genom öfverenskommelse med ryska styrelsen kunna förvärfva sig dispositionsrätten öfver slottet, hvilket ju likaså under de förändrade tidsförhållandena förlorat all betydelse såsom fästningsverk. Redan 1865 pläderades i tidningen för slottets förvärfvande åt staden, och en

Viborgs slott efter branden 1856.

afton i januari månad 1871, då några af stadens invånare voro samlade till en vanlig aftonbjudning, bragtes bland annat också frågan om slottet på tal och man enades om att göra allt för att rädda hvad som räddas kunde. Då sedan i slutet af nämnda år fängelseinspektören anført klagomål däröfver, att stadens häktade personer inhysts i det äfven eljes ytterst trånga länehäktet på slottet, hemställde dåvarande politieborgmästaren om, att man å vederbörlig ort skulle anhålla om tillstånd att på stadens bekostnad få inreda till stadshäkte några af de lediga slottsrummen, och föreslog därjämte, att ansökan borde göras om hela slotts-

holmens öfverlämnande till stadens disposition. En till finska stadsförsamlingen hörande medlem af borgerskapets äldste fogade härtill ett förslag om tillstånds utverkande för nämnda församling att uti slottet få inreda åt sig en ny kyrka. I anledning häraf vände sig magistraten $\frac{28}{12}$ 1871 till guvernören med anhållan om utverkande å vederbörlig ort af slottsholmens öfverlåtelse till staden. Härmed var början gjord till långvariga underhandlingar, hvilka väl icke ledde till det åsyftade målet men omsider räddade borgen från förstörelse.

Guvernör Oker-Bloms i anledning af magistratens ofvannämnda hemställan hos generalguvernören $\frac{26}{2}$ 1872 gjorda framställning gick närmast ut på att slottsholmen af ryska militärstyrelsen skulle afträdas åt finska statsverket till ett ytterst nödvändigt utvidgande af det där befintliga länehäktet, under förutsättning dock, att statsverket icke skulle underlåta att bereda jämväl Viborgs stad och dess finska församling tillfälle att därstädes inrätta stadshäkte, kyrka m. m. Denna framställning lämnades af generalguvernören till ingenjörstyrelsen, hvilken $\frac{3}{5}$ 1873 meddelade, att slottsholmen kunde öfverlämnas åt staden mot villkor, att staden skulle för militärstyrelsens räkning uppföra fyra lider och inreda officersflygeln n:o 73 till ordonnanshus, hvilka byggnadsföretag beräknades kosta 104,000 mark, äfvensom upplåta kvarter för de härtills i nämnda flygel inkvarterade officerarne. Detta gynnsamma svar var egnadt att ytterligare stegra förhoppningarna om frågans snara och lyckliga lösning. Hvilka härliga utsikter hägrade ej för den tidens stadsbor? Man tänkte sig redan den åldriga borgen restaurerad med pietetsfull hand, man såg redan sida vid sida med detta krigiska monument resa sig på holmen en fredens boning, en ny kyrka i modern stil för stadens finska församling. Men dessa förhoppningar skulle tyvärr alltför snart grusas. Oaktadt ingenjörstyrelsen uppgjort sina villkor „i stadens intresse, utan att ryska kronan skulle ha någon skada“, ansågos dock kostnaderna vara alltför stora, helst äfven de nödvändiga reparationerna tarfvat ansevärliga summor. Åtminstone ansåg man sig icke ensam kunna gå i land med uppgiften. Borgerskapets äldste resolverade $\frac{16}{7}$ 1873, att stadens tillgångar icke medgäfvade så stora kostnader, men att staden icke vore obenägen att lämna något mindre bidrag för ändamålet, hvarjämte genom guvernören $\frac{10}{9}$ 1873 ansöktes om erhållande af bidrag ur allmänna medel.

Då emellertid senaten i anledning häraf genom byggnadsöfverstyrelsen lät verkställa behörig syn ¹⁾ å ort och ställe, framgick såsom resultat af bemälda förrättning, att slottsbyggnaderna ej kunde apteras till fängelser och att å slottsholmen icke fanns någon lämplig plats för uppförandet af en finsk kyrka. Ett af öfverstyrelsen, i dess utlåtande ^{10/6} 1874, framställt förslag, att korrektionsinrättningen skulle flyttas till slottet, motsades åter såväl af fängelseinspektören som direktionen för korrektionshuset. I anledning af detta öfverstyrelsens utlåtande, och då det såg ut som om frågan mer eller mindre skulle blifva stadens ensak, beslöts på allmän kyrkostämma ^{21/12} 1874, under lifligt deltagande af stadens alla fem församlingar, tillsättandet af en kommitté ²⁾ för frågans förberedande och afgifvande af utlåtande, huruvida och i hvilken mån kommunen skulle ikläda sig kostnader för slottsholmens inlösnings. Men då emellertid senaten uti bref af ^{12/10} 1875 meddelade sin afsikt vara att å slottsholmen uppföra ett nytt länsfängelse, ansåg bemälda kommitté, enär frågan icke mer gällde att för stadens räkning och för dess behof inlösa holmen, sig icke mera vara befogad att med densamma taga någon befattning och upplöste sig utan vidare. Man tyckte ock att det var obilligt att fordra, att Viborgs stad ensam skulle ikläda sig kostnaderna för en sak, som ju var en hedersfråga för hela landet, och ville åtminstone innan vidare åtgjordes förvissa sig om att staden, ifall kronan komme att inlösa holmen, skulle få dispositionsrätten öfver sydöstra delen däraf såsom behöflig för dess hamn. På ett möte ^{9/12} 1875 lämnades frågan omsider beroende tills staden erhållit sin nya styrelse.

Men vi skola nu öfvergå till själfva staden.

Länge bibehöll denna, sådan den bestod af sina trenne hufvuddelar, „fästningen“ jämte Kron St Anne samt Petersburgska och Viborgska förstäderna, till sitt yttre i hufvudsak det utseende den haft under ryska tiden. Den nya plan- och tomtkarta, som 1823 uppgjordes, innebar ingen förändring i afseende å stadsplanen af ^{14/8} 1794. Längre räckte det ock, innan

Topografisk öfverblick af staden före 1860.

¹⁾ Synen verkställdes ^{20--22/4} 1874.

²⁾ Kommittén bestod af hofrättsrådet Hornborg, hofrassess. A. R. Frey, doktorerna A. Palmberg och G. Lagus, magister N. A. Zilliacus, vicekonsulerna C. Rosenius, W. Hackman och W. Rothe, justitierådman W. Houghberg, handlandene V. Hoving, V. Tschusoff och F. Aleneff, kyrkoväktaren J. Pullinen och vicelandskamreren E. Olsoni.

en ny byggnadsordning kom till stånd, ehuru frågan om en sådan varit under diskussion såväl 1815, då man med några af de lokala förhållandena betingade förändringar godkände det af intendentsämbetet i regeringskanseljen författade projektet till allmän byggnadsordning för städerna, som äfven 1823 och 1840. 1856 utfärdades väl en ny byggnadsordning, men den gamla fästningsordningen ansågs dock fortfarande vara gällande. Alla byggnadsritningar måste, innan de fingo utföras, granskas och godkännas af ingenjördepartementet i S:t Petersburg, på hvilken väg de vanligtvis dröjde en anseelig tid, ofta nog ett år. Detta uppskof medförde, utom andra olägenheter, stundom äfven direkta förluster för egaren. Byggnadskonjunkturerna hade nämligen under tiden kunnat betydligt förändras, så att t. ex. timmerstocken, som byggaren beräknat till 10 å 12 kop. famnen, slutligen, då han kunde börja bygga, kostade honom 20 å 30 kop. o. s. v. Stenhusen åtnjöto inkvarteringsfrihet, men skulle för öfrigt byggas i enlighet med fasadritningar. Ännu mer än själfva fästningen voro förstäderna i afseende å sin byggnad underkastade ingenjördepartementets föreskrifter. Väl fingo numera under trähusen inrättas stenfot och källare, däremot var uppförandet af stenhus fortfarande förbjudet, utom på längre afstånd från glacin. Så förblef det ända till 1861, då äntligen en ny tid randades också för bebyggande af stadens yttre delar. Vi skola emellertid, förr än vi gå att tala om den då timade förändringen, kasta en hastig blick på det gamla Viborg, sådant det tedde sig före detta epokgörande år i dess historia, och därvid taga i ögnasikte hvarje del af staden för sig.

Branden 1817.

Vi börja således med „gamla staden“ och anteckna härvid först, att densamma under periodeus tidigare skede tvenne gånger härjades af eldsvådor, hvilka väl icke voro lika omfattande, som vådeldarna under tidigare århundraden, men likväl ödelade anseeliga delar af densamma. Så utbröt elden en solvarm dag, den 7 juli 1817 kl. omkring 12 på dagen, i hofrådet Gröns,⁷ nu handlanden Mielcks tvåvånings stenhus vid Katarinagatan. Lågorna, som först, då de bröto sig ut genom takkammen, sågo ut som tända ljus på en illumination, ledde sig längs taket ned till det invid stående kronohuset och kastade sig sedan, drifna af en häftig sydväst, tvärs öfver gatan, ödeläggande inom några timmar hela det midt emot liggande kvarteret! ända bort till Karjapor-

ten¹⁾. Alla de där belägna fem gårdarna, statsrådet Gröns arvingars — nuvarande Föreningsbankens hörnhus — landshöfdingeresidensets — nuvarande Thesleffska — löjtnanten Joh. Filip Jænisch' — nuvarande Hovingska — äfvensom enkefru Langells och baron d'Azurs — på hvilka tomter nu Nordiska aktiebankens hus är beläget — voro innan kvällens inbrott förvandlade till rykande ruiner. Endast med möda hade man lyckats rädda det midt emot Jænischska gården belägna Backmanska huset, hvarigenom faran för den öfriga delen af staden afvändes. Däremot hade vinden drifvit gnistorna öfver vallen till de på en kvart värsts afstånd belägna slaktarbodarna vid inre stranden, hvilka ock nedbrunno. Ja — ifrån slaktarbodarna kastades elden till och med öfver Salakkalahti till S:t Petersburgska förstaden, där tvenne bodar, trots ett afstånd af 300 famnar, antändes. Stadens sex sprutor voro i verksamhet, men några befunnos odugliga, i det att de ej buro högre än till fönstren i öfra våningen af statsrådet Gröns hus. Man klagade ock öfver oordningen vid släckningsarbetet, som försiggick enligt den gamla ryska brandordningen af 1798. „Endast en person bar rock af kläde ansåg han sig för privilegierad brand- och påkmästare; hvarje rygg under vadmalskolt utsattes därigenom för oupphörliga käppslängar“. Däraf följde missnöje och villervalla. Den svenska brandordningen af 1664 — menade man — hade varit bättre. Skadan uppskattades till omkring 120,000 rub. bko ass.

1834 på höstsommaren hemsöktes staden under egendomliga omständigheter af särskilda eldsvådor, af hvilka den, som utbröt kl. 2 om natten mot den 16 augusti i urmakaren Aqvilanders Branden 1834.

¹⁾ Hofrådet Grön bodde själf i öfra våningen af det först antända huset, och under honom bagaren Dahlman, som väl haft en liten bakning tidigt om morgonen, men hvars eld var alldeles släckt redan kl. 8. — Äfven ett brädtak å rådman Kovaleffs, nuvarande Lagerspetzska gården hade fattat eld, men ficks i tid släckt. Samma var förhållandet med den ofvanför belägna Tudermanska gården. Angående orsaken till branden och den vid dess släckning rådande oordningen, för hvilken magistraten beskyldes, verkställdes i början af december 1817 rannsaking, hvarvid vicehäradshöfding Renvald af hofrätten blifvit utsedd att föra ordet. Därvid intygade flera vittnen, att polisuppsyningsmannen Löfving varit drucken samt först anländt sent till stället och då „varit mäktig ringa beställsamhet“. Brandseglen kunde ej, trots ifrigt letande, finnas förr än sent på kvällen — på paradplanen. Baron d'Azur, som sade sig sett eldsvådor både i S:t Petersburg och annorstädes, hade aldrig varit vittne till slik oreda. När det fanns sprutor, saknades vatten, och när vatten äntligen hunnit hämtas, voro åter sprutorna försvunna o. s. v.

gård¹⁾, belägen vid Karjaportsgatan invid det mindre gymnasiihuset, ödelade de flesta gårdar vid öfra delen af bemälda gata äfvensom samtliga vid Gråmunkegatan belägna gårdar och därtill ännu några vid Katarinagatan. Inalles nedbrunno fullständigt tretton, till hälften tvenne och skadades tvenne gårdar, innan elden mot morgonen kunde hejdas. Förlusterna voro äfven denna gång ausenliga och ensamt „Suomen paloapuyhtiö“ led en skada på inemot 53,000 rub. bko ass. Men det var icke nog med denna ödeläggelse. Staden oroades allt som oftast af nya våldstillbud, hvarvid i de flesta fall konstaterades mordbrand, utan att man dock fick reda på brottets föröfvare. Man misstänkte än en mängd lösa personer, som hade sitt tillhåll i S:t Petersburgska förstaden, än några österbottniska arbetare, än åter bönder från Kymmene, än t. o. m. munkar från Valamo. Ja — man antog ock, att dessa mordbrandsanläggningar skulle stå i något samband med dylika företag, verkställda de senare åren uti andra länder, hvarifrån agenter af en revolutionär propaganda äfven kunnat insmyga sig till Ryssland, där sådana illdåd i flere städer skett under den nästförflutna tiden²⁾. Ändtligen lyckades man gripa en elfvaårig gosse, som på iurådan af en rusig arbetare kastade ett glödande kol i guldsmeden Qvarnbergs hölada på Getbacken³⁾. Det var tydligt att staden terroriserades

¹⁾ Elden kom där lös i en äldre träbyggnad inne å gården.

²⁾ De 13 gårdar, som totalt nedbrunno, voro urmakar Aqvilanders, generallöjtnanten A. Thesleffs, kollegieassessor Thesleffs, hofrådet Iversens, landshöfdingen Stichæus', generallöjtnanten grefve Stewen-Steinheils, kollegierådet Jænisch', konsul Hackmans, aflidne handlanden Tesches arfvingars, handlanden Merkulei Schuschins, enkefru Bartrams, aflidne kommerserådet Andreas Jænisch' arfvingars och handlanden Konstantin Listvennikoffs. Till hälften nedbrunno ock landtränkmästaren Kuhlströms och barnmorskan Kiriloffs gårdar. Endast till någon del skadades gymnasiihuset, soldatbarnskolans hus, apoteket samt konsul Hackmans och mamsell Luths gårdar. De flesta af de nedbrunna gårdarna lägo således vid öfra ändan af Karjaportsgatan äfvensom vid Gråmunkegatan. Vid Katarinagatan lägo handlanden Listvennikoffs (nuv. Cloubergiska), Andreas Jænisch' arfvingars (nuv. bolaget Domus) samt Tescheska (nuv. Aleneffska), Schuschinska och Bartramska (nuv. Richardtska och Fleckensteinska gårdarna).

³⁾ Huru ofta dessa våldstillbud återkommo finner man däraf, att det den 27 sept. 1834 i ortens tidning hette, att sedan branden den 16 augusti yppats icke mindre än sex sådana, mest om aftnarna i hölador eller uthus. Den 27 sept. brann en gård i Pantsarlaks. Under veckan före den 18 oktober, inträffade åter två eldsvådor i S:t Petersburgska förstaden. Den 19 oktober var åter ett nytt tillbud, och ännu i november förekommo ett par sådana.

af en mordbrännarligen och att dess polis- och brandväsen ej voro situationen vuxna ¹⁾. Den viktigaste följden af dessa eldsvådor var ock, att — såsom vi framdeles få se — båda dessa institutioner omorganiserades.

De af eldsvådorna härjade kvarteren återuppbyggdes snart igen, hvarjämte staden äfven eljes och i synnerhet genom några nya allmänna byggnadsföretag vann i prydlighet och stil. Det första af dessa byggnadsföretag var klosterkyrkans ombyggnad 1828—1833, som nödvändiggjordes däraf, att det inre hvalfvet i följd af läcka tagit skada och befarades instörta, hvarjämte kyrkan i sitt dåvarande skick icke erbjöd utrymme för mera än tiondedelen af den till 12,000 personer uppgående finska församlingen ²⁾.

Det gamla templet afkläddes nu sin medeltida dräkt: det höga, tegelbeklädda götiska spetstaket, de små i de tjocka murarna djupt liggande fönstren, de massiva pelarne och mellanväggen, som i tiden afskilt kyrkan från klostret ³⁾. Den mot staden vettande låga långväggen höjdes till jämnhöjd med södra muren, hvarigenom taket förlorade sin spetsform. De gamla pelarna och mellanväggen ersattes af nya pelare af trä; grafstenarna aflägnades ⁴⁾; fönstren förstörades och ett mellantak af bräder uppslogs, bildande ett hela kyrkan omfattande rundt hvalf. Härigenom vanns utrymme och ljus. Guldsmeden Qvarnberg förfärdigade ett förgyllt kors på östra gafveln, artisten C. Elfström från Borgå

Finska kyrkans
ombyggnad.

¹⁾ Man ansåg sig ha skäl att särskildt hålla ögonen på en polack Haboffsky, som uppehöll sig i Viborg. Och man häktade en f. d. kadett Thieme och tvenne degraderade junkrar Schulzenko och Peiker, men de kunde ej fällas. — Den ertappade gossen dömdes till halshugning.

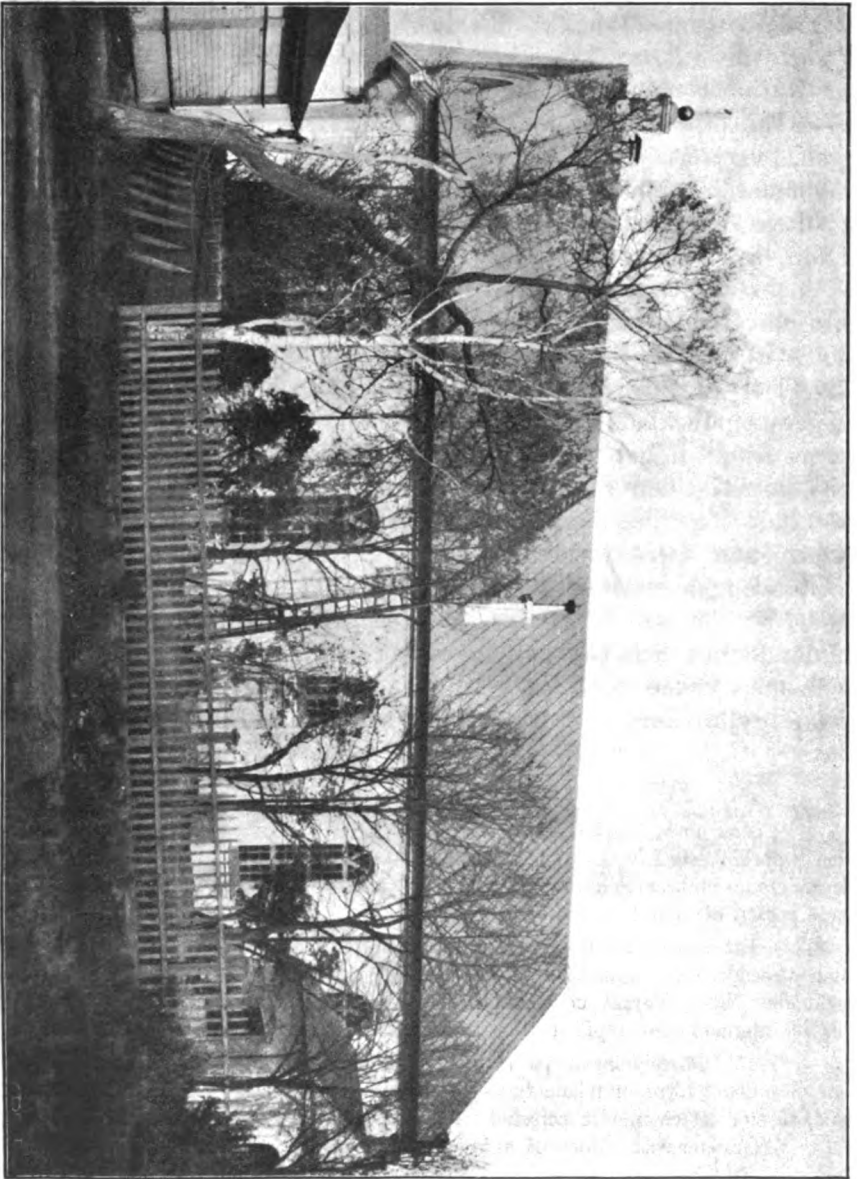
²⁾ Ett förslag till uppförande af en ny kyrka hade ock väckts, men lämnats utan afseende. — Byggnadskommittén utgjordes af t. f. pastor G. V. Virenius, kollegierådet Nicol. Tavast och handlanden Georg Pelkonen. Under reparationstiden var en interimskyrka uppförd å kyrkotorget (färdig och besiktigad ^{16/8} 1828).

³⁾ Då dörröppningen på södra muren skulle utvidgas, påträffades till vänster därom det förut omtalade fyndet af människoben i en med tegelstenar tillmurad håla, så stor att en mindre person i sittande ställning kunde hafva rum däri.

⁴⁾ Grafstenarna såldes på auktion och inropades af rådman Zinke, som i anledning af den öfver borgmästar Thesleff år 1710 uppställda grafstenen råkade i process med Thesleffska familjen.

I kyrkan funnos för öfrigt murade grafvar för öfverkommendantskan Stupischin, statsrådinnan Kalman och fröken Elisabet von Emme, af hvilka endast statsrådinnan Kalmans förblef orubbad, men de andra nedrifna och ersatta af en ny murad graf i kyrkans nordvestra hörn under golfvet.

Finska kyrkan efter ombyggnaden 1828—1833.

målade altartaflan och förgylld den gamla inskriptionen å kyrkans yttervägg, fröken Euler tecknade med pietetsfull hand kyrkans inre sådant det varit före ombyggnaden på tvenne tafior,

hvilka till minne upphängdes i sakristian. Sålunda restaureradt undgick icke heller detta hus helt och hållet uniformsväsandets påverkan. Det nya ofvantaket målades — grönt, enligt Zakrewskys önskan. Första dag jul 1831 förrättades gudstjänst första gången i den ombyggda kyrkan. Pastor Virenius höll från altaret ett för tillfället lämpadt tal, och psalmen n:o 68 i finska psalmboken afsjöngs, hvarjämte det inre af kyrkan och trapporna utanför densamma voro på bästa sätt illuminerade. Följande året fortgick likväl ännu reparationen, i det kyrkan invändigt målades samt utvändigt rappades och vitlimmades. Först 1833 var arbetet slutfördt. Kostnaderna hade stigit till 60,000 rubel ¹⁾ och $\frac{6}{10}$ 1833 firades den „nya kyrkans“ färdigblifvande med en genom trakturen Motti arrangerad festmiddag ²⁾.

Vid sidan af kyrkoombyggnaden ställde sig värdigt de stora nybyggnadsföretagen vid nya Rådhusorget i f. d. Vallen. Där uppfördes 1832 på aktier af enskilda personer, för en kostnad af 80,250 rub., societetshuset af sten, som ombyggt 1860, blef en värdig jämlike till sin äldre granne, rådhuset, hvilket äfven det undergick en grundlig ombyggnad i början af 1860-talet. Men också på torgets västra sida reste sig snart ett nytt hus, som i stil täflade med de öfriga och låg vid sidan af det nu till hofrättshus inredda gamla ståthållarpalatset. Det var det nya presidenthuset, som 1845—47 på kronans bekostnad uppfördes på en plats, hvarest förut en manegebyggnad af trä varit belägen. Härmed hade torgplatsen, hvars bebyggande på 1780-talet blifvit på hälften, omsider erhållit det utseende den ännu i dag innehar. Undanskymda af de sistnämnda, representativa och öppet belägna byggnaderna stodo den nya teatern, byggd i sammanhang med societetshuset 1832, och det nya gymnasiihuset, uppfördt 1854 på en plats, där förut ett af stadens inkvarteringshus, sedermera dess gästgifveri, varit beläget.

Nybyggnader
i f. d. Vallen.
Societetshuset.
Teatern.
Presidenthuset.
Gymnasiihuset.

¹⁾ Då insättningen af fönsterrutorna utbjöds, förklarade kyrkovärden för grekisk-ryska kyrkan, glasmästaren Astafei Alexandroff sig villig att utan betalning utföra arbetet, om fönsterramarna jämte glasen fördes till honom, hvaröfver byggnadsdirektionen å egna och församlingens vägnar betygade honom sin tacksamhet. — Alexandroff åtog sig senare målningen af kyrkans läktare och bänkar med blåaktig och det öfriga med hvitfärg för 1,260 r. b. a.

²⁾ Till middagen togos af konsuln Heitman 17 buteljer champagne, 27 do haute Sauterne och 21 facton portvin äfvensom från handlanden Platonoff dessert för 12 rub. 80 kop. Traktören Motti serverade 70 kuvert à 5 rub. Boktryckaren Cederwaller tryckte 90 bjudningsbiljetter för 11 rub.

Utkast till en
tomtbok.

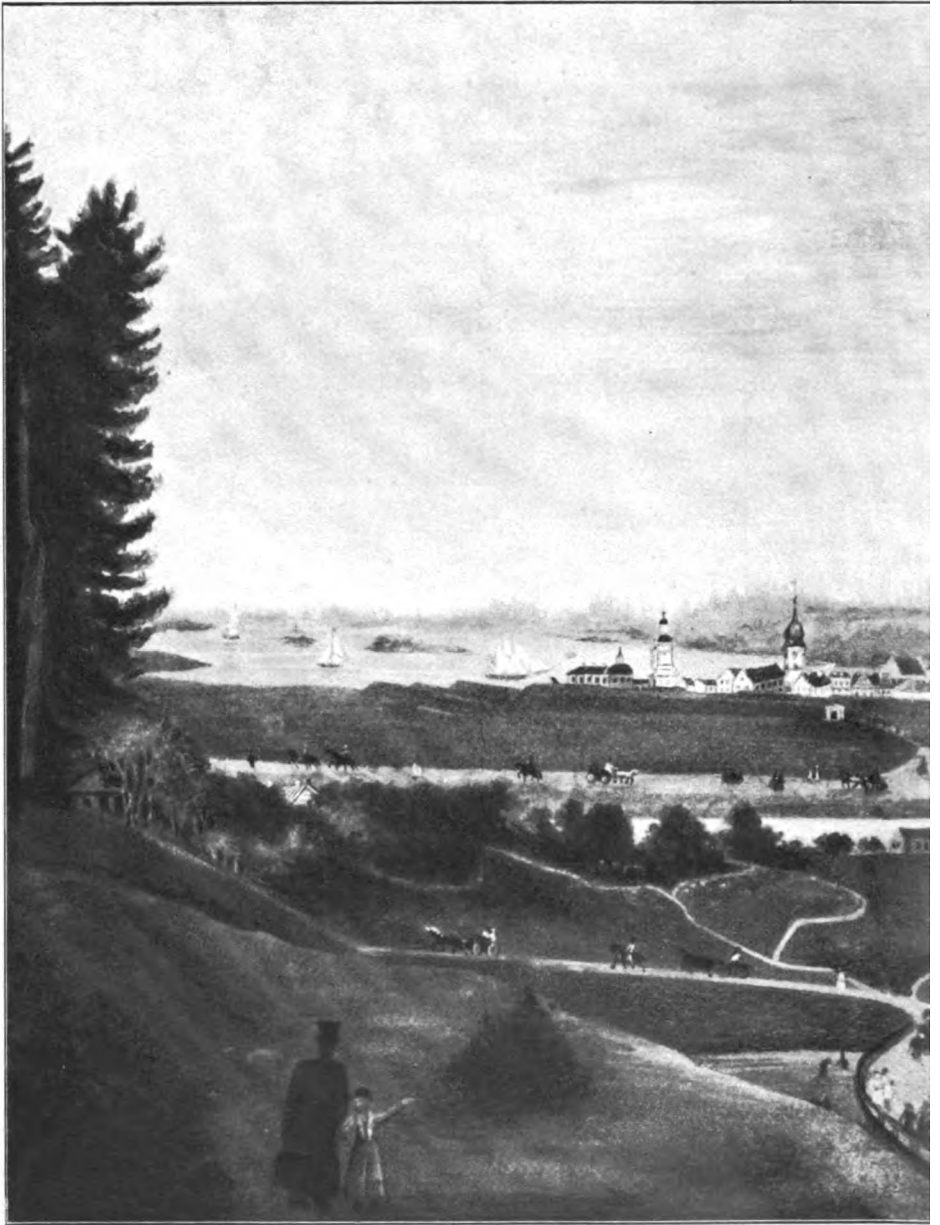
Låtom oss emellertid taga en hastig öfverblick äfven af de privata stadsfastigheternas öden intill 1860- och 1870-talens stora omhvälfning. Det kan särskildt med afseende å egoförhållandena hafva sitt intresse att, äfven under fara att däri-

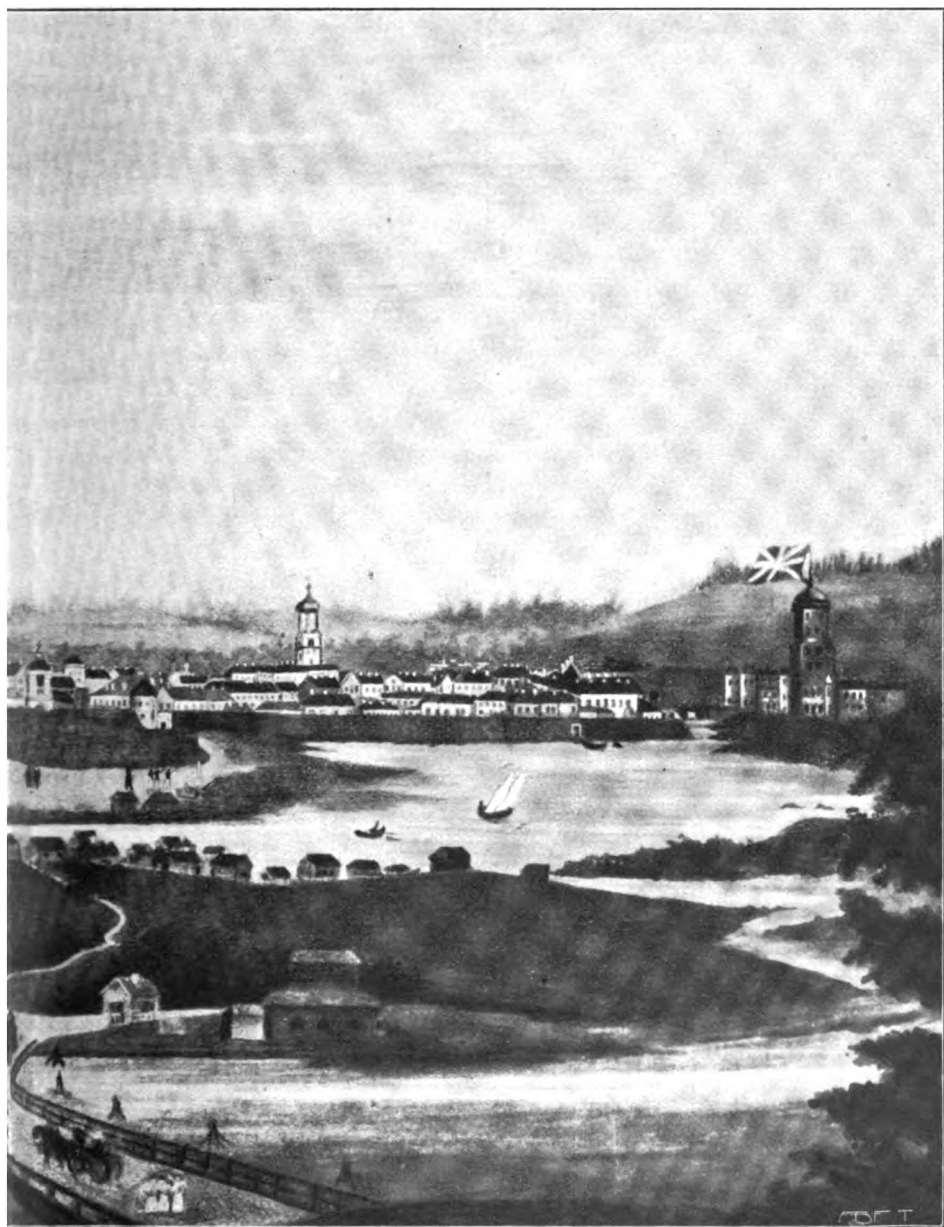
Finska kyrkans kloktorn, 1500-talets „Rådstorn“.

genom trötta läsaren, försöka oss på en rekonstruktion af stadens tomtbok för nu ifrågavarande tid ¹⁾).

¹⁾ Då någon tomtbok för staden för äldre tider icke finnes, hafva vi i efterföljande noter, med ledning af andra källor, angifvit resp. gårdars egare främst för åren 1822, 1840, 1850, 1860 och 1875.

VIBORG I BÖRJ
(Efter en tafla i

AN AF 1800-TALET.
Museum Viburgense).

Om vi börja med torget, hafva vi till vänster det på 1600-talet af Antoni Borchardt anlagda stenhus, som Johan Weckrooth på 1700-talet egde och hvilket — såsom vi erinra oss — kronan år 1786 inköpt till tullhus. 1837 blef huset emellertid donerad åt staden, af hvilken det föryttrades till enskilda, hvarefter dess nye egare, general Etter, 1844 nybyggde detsamma. På 1860-talet egdes det af konsul John Sparrow, hvarför det ock länge kallades det Sparrowska huset. Här fanns på den tiden ett väl renommeradt „hotell Viborg“, hvilket innehades af en Hoffman. Hörngården vid Katarinagatan med sina också på 1600-talet uppförda stenhus, hvilken redan i slutet af 1700-talet egts af en gren af släkten Jænisch, öfvergick på 1850-talet till handlanden Johannes Bandholtz ¹⁾. På andra sidan högvakten innehades nu gamla „Mumskans“ gård af fiskhandlanden Ivan Popoff och sedan af hans arvingar ²⁾. Midt framför stod gamla rådhuset i sitt förra skick, inrymmande lokaler för kämnärsrätten, biblioteket m. m.

Torget.

Gå vi sedan upp för Katarinagatan, hafva vi bakom rådhuset 1600-talets Schmidtska gård, som kronan 1796 af Joakim Kristian Sutthoff för 11,830 rubel ³⁾ inköpt till lokal för fruntimmersskolan, i hvilken egenskap den fungerade hela perioden igenom. Det gamla Fremlingska huset, hvilket under 1700-talet begagnats efter hvartannat till kommandantspalats och skolhus, hade sedan detsamma 1797 öfvergått i enskild ego, i slutet af 1830-talet inköpts af Carl Rothe, hvars släkt ännu eger detsamma ⁴⁾. Dess visavi, det Weckroothska huset, i hvilket Katarina II 1783 logerat, hade 1786 af kronan inköpts till posthus, i hvilken egenskap det tjänstgjort hela perioden igenom och ända till våra dagar. De närmast ofvanom postkontoret belägna gårdarna, hvilka redan i slutet af 1700-talet innehafts af ryssarna Istomin och Diboff, förblefvo äfven under hela denna period i ryska

Katarinagatan.

¹⁾ Egare: 1822 handlanden Anton Jænisch; 1840 kollegierådet Kristian Jænisch; 1850 d:o; 1860 handlanden Joh. Bandholtz; 1875 d:o.

²⁾ Egare: 1822 öfverstelöjtnant Otto Boije; 1840 Ivan Popoff; 1875 N. Popoff.

³⁾ Uppgiften i noten 2 å sidan 697, att huset skulle kostat 7,392 rubel, beror på ett misstag, uppkommet däraf, att endast denna summa faktiskt nämnda år utannonserades. Men de närmast följande tvenne åren utbetaltes ännu för ändamålet resp. 197 och 4,239 rubel 90 kopek, således in summa omkring 11,830 rubel.

⁴⁾ Egare: 1822 handlanden Petter Schmidt; 1834 generalmajor Etter; 1840 konsulin Carl Rothe; 1875 grosshandlaren Vilh. Rothe.

handlandes ego ¹⁾): hörngården mot Nyportsgatan egdes af den under perioden betydande släkten Tschusoff ²⁾). Den ofvanom Rotheska gården belägna, förra handlanden Hans Henrik Dannenberg tillhöriga gården hade redan i periodens början öfvergått i tyska prostens, doktor Wahls ego, hvars son, handlanden Paul Wahl, efter att ha inlöst „Zinckes krypin“, 1850 förlängde det gamla stenhuset med ett nytt i två våningar, sträckande sig längs Vattenportsgatan ³⁾ mot Katolska kyrkan. Om vi sedan passera Vattenports- och Nyportsgatorna, hafva vi i hörnet den Holmbomska gården, hvilken ännu i slutet af 1700-talet var försedd med trädgård, där herrskapet Holmbom plögade intaga sitt förmiddagskaffe. Efter att en tid ha egts af änkehofrädinnan Örn, inköptes den af handlanden Peter Antonoff, hvars änka sedan innehade densamma ⁴⁾). Gården där bredvid — den förra Bartramska — egdes en tid af handlanden Merkulei Schuschin, som 1835 tillbyggde stenhuset, och sedan af konditorn Clopatt, som där hade sitt på 1850-talet mycket besökta konditori ⁵⁾). Den lilla granngården strax ofvanom, som tidigare haft särskilda egare, kom på 1850-talet i handlanden Fredrik Richardts ego och innehafves ännu af släkten, hvarför den ock kallas den Richardtska ⁶⁾). Den gamla Tescheska gården slutligen, i hörnet vid Gråmunkegatan, köptes redan på 1830-talet af handlanden Dmitri Aleneff, hvars släkt innehade densamma ännu då perioden utgick ⁷⁾). —

¹⁾ Egare af den närmast postkontoret belägna gården: 1822 handlanden Stepan Borissof; 1840 kollegieassessorskan Nadeschda Kudräscheff; 1850, 1860 kollegieassessor Kudräscheff; 1875 kollegieassessor Kondratscheffs arfvingar.

²⁾ Egare: 1822 handlanden Andrei Tschusoff; 1840 d:o; 1850 änkan Natalia Tschusoff; 1860 d:o; 1875 handlanden Tschusoffs arfvingar.

³⁾ Vid Vattenportsgatan egdes den midt emot Zinckes gård belägna tomt n:o 20: 1822 af handl. Abr. Tickanen; 1840 af handlandeänkan Irina Sapetoff; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 d:o.

⁴⁾ Egare: 1822 handlanden Axel Holmbom; 1840 hofrädinnan Sofia Örn; 1850 d:o; 1860 handl. Peter Antonoff; 1875 änkan Paraskovia Antonoff.

⁵⁾ Egare: 1822 änkefru Helena Bartram; 1840 handlanden Merkulei Schuschin; 1850 konditor Durisch Clopatt; 1860 konditor Johan Durisch; 1875 handl. V. Neustrojoff.

⁶⁾ Egare: 1822 handlanden Abraham Stroganoff; (1834 Merkulei Schuschin); 1840 öfversten baron Otto Boije; 1850 hofrättsassessor baron Lybecker; 1860 handl. Richardt; 1875 d:o.

⁷⁾ Vid Gråmunkegatan innehades gården N:o 25 1822 af statsrådet N. Jænisch; 1840 konsul J. F. Hackman; 1850 kommerserådet Hackman; 1860 d:o; 1875 handl. F. D. Aleneff.

Taga vi sedan i betraktande gårdarna på högra sidan af gatan, hafva vi: först, midt emot Tschusoffs, stadens apotek i hörngården, som då tillhörde apotekaren Berg ¹⁾; sedan kommerserådet Andreas Jænisch' — nu bolaget Domus' — gård ²⁾, som slutligen tillföll handlanden Roman Antonoff; och sist den Listvennikoffska gården ³⁾, hvilken i sitt förfallna skick utgjorde en vanprydnad för stadens mest trafikerade gata. Innan perioden utgick inköptes den dock 1874 af kommerserådet Clouberg, som begynte anlägga det därstädes numera befintliga stora stenhuset och genomdref upptagandet af en ny gata, som invid gården, af hvars område en del för detta ändamål exproprierades, förenade Katarina- och Vaktklocksgatorna. Genom den nya gatans tillkomst kom den förra Hornborgska, sedermera Örniska gården ⁴⁾, som förut omedelbart gränsat till den Listvennikoffska, att jämte en där bakom liggande gård bilda ett alldeles nytt kvarter. — Af de två gent emot den Cloubergiska och den Örniska — nu Sohlbergiska — gården, på sträckan emellan Grå- och Svartmunkegatorna belägna gårdarna kom den ena ⁵⁾ omsider i konsul Julius Dippells ego, medan den andra ⁶⁾ innehades af ryska handlandena Budanoff och Sapetoff.

Träda vi öfver Svartmunkegatan, hafva vi till höger i hörnet den Tudermanska gården ⁷⁾. Därinvid låg hofrådet Gröns gård, i hvilken 1817 års våldeld begynte. Den egdes sedan i långa tider af stadssekreteraren Judén, men öfvergick slutligen i hand-

¹⁾ Egare: 1822 handlanden Hans Kuhlman; 1840 apotekar Alex. Berg; 1850 d:o; 1860 handlandeänka Irinia Sapetoff; 1875 d:o.

²⁾ Egare: 1822 kommerserådet Jænisch; 1840 kommerserådetinnan H. Jænisch; 1850 mamsell Helena Jænisch (1853 hofrättsrådet baron Cedererentz); 1860 general-löjtnanten Weyrauch; 1875 handl. Roman Antonoff.

³⁾ Egare: 1822 handl. Filip Listvennikoff; 1840 d:o; 1850 d:o; 1860 dess arfvingar; 1875 kommerserådet C. G. Clouberg.

⁴⁾ Egare: 1822 hofrådinnan Anna Hornborg; 1840 hofrådinnan Sofia Örn; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 handl. Ivan Schuschin.

⁵⁾ Egare: 1822 handl. Fedor Golovanoff (1834 grefve Stewen-Steinheil); 1840 konsul F. Heitman; 1850 handl. A. Bützov; 1860 konsul Julius Dippell; 1875 änkefru Maria Dippell.

⁶⁾ Egare: 1822 handl. Mihaila Budanoff; 1840 dess arfvingar; 1850 d:o; 1860 handl. P. Sapetoffs arfvingar; 1875 d:o.

⁷⁾ Egare: 1822 handl. Joh. Tuderman; 1840 d:o; 1850 demoiselle Anna Tuderman; 1860 handl. A. V. Schuschin; 1875 d:o.

landen F. W. Mielcks ego¹⁾. På andra sidan om det ryska kronohuset, som emellertid från soldatskola förvandlats till officerskvarter, låg rådman Peter Kovaleffs gård, som, öfvergången i kollegieassessor Johan Thesleffs ego, af honom bebyggdes med stenhus²⁾. — Till vänster, i hörnet mot Svartmunkegatan, var i början af seklet landshöfdingeresidenset, förra J. J. Sesemanns stenhus. Det undergick under perioden varierande öden. Förhärjadt af 1817 års brand försåldes det af kronan till handlandena Tschusoff och Tichanoff, som återuppbyggde detsamma. Emellertid återköptes det 1841 ånyo af kronan, som för andra gången gjorde det till guvernörsresidens. Såsom sådant tjänade det till år 1862, då det ånyo försåldes³⁾ och köptes af kaptenen Alex. Thesleff. Under mellantiden hade guvernörerna residerat i det gamla ståthållarpalatset vid ryska kyrkan, hvilket dock 1841 uppläts åt den nyss inrättade hofrätten. Gatan slutade vid Paradplanen med statsrådet Gröns, sedermera rådman Ivanoffskys stenhus, bakom hvilket invid bemälda plan låg det Alftanska, sedan Thomsonska trähuset med sina pelare emellan fönstren⁴⁾.

Norra Vallgatan.

Försätta vi oss nu tillbaka till torget och gå nuvarande Norra Vallgatan uppåt, hafva vi först, efter det vi passerat Sparrowska huset och den därinvid liggande gamla medeltida stenbyggnaden, den s. k. Jænischska saltboden, hvilken finnes afbildad å sidan 33, elementarskolan, för hvars räkning kronan 1811 inköpt den förra Hans Sutthoffska gården. Några år förut, 1806, hade ock granngården i hörnet mot Biskopsgatan, hvilken på 1600-talet innehafts af Märten Lhusen och under 1700-talets senare hälft af Märten Sutthoff, öfvergått i Hackmanska släktens ego, som ännu eger densamma.

Biskopsgatan.

Blicka vi i förbigående uppåt Biskopsgatan, hade det forna Cröellska huset, som under 1700-talet varit stadens apotek, nu

¹⁾ Egare: 1817 hofrådet Grön; 1822 stadssekreteraren Jak. Judén; 1840 d:o; 1850 d:o; 1860 läraren J. Judén; 1875 handl. F. W. Mielck.

²⁾ Egare: 1822 handl. Peter Kovaleffs änka; 1840 kollegieassessor J. Thesleff; 1850 d:o; 1860 dess änka; 1875 assessorskan Thesleffs arfvingar.

³⁾ För kuriositetens skull må nämnas, att prisen vid dessa köp utgjorde: 1817 9,060 rub. bko ass., 1841 28,571 rub. silfver och 1862 24,400 rub. silfver — hvaraf synes framgå, att åtminstone kronan ej gjorde några affärer på gården.

⁴⁾ Egare: 1817 baron d'Azur; 1822 guvernementssekreteraren Anton Alfthan; 1840 d:o; 1850 konsul Thomson; 1860 dess änka; 1875 d:o.

förvandlats till säte för dess tryckeri. Det egdes nämligen af boktryckaren Cedervaller¹⁾. Det gamla Borchardtska stenet vid samma gata innehades fortfarande af Schröderska släkten, hvilken redan på 1700-talet blifvit egare därpå. 1600-talets biskops-, 1700-talets guvernörshus var — såsom vi erinra oss — sedan 1797 lokal för stadens kretsskola, och gården nedanom densamma innehades först af kollegierådet Buchman, sedan af statsrådet Frankenhäuser²⁾.

Men låtom oss emellertid fortsätta vår vandring Karjaportsgatan uppåt. I kvarteret till höger låg först det stora stenet, hvilket kronan efter 1793 års brand köpt af Filip Weckrooth till kameralhof och som under denna tid fungerade såsom landskansli, äfvensom det Keldanska trähuset³⁾ på sin höga stenfoot i hörnet af Vattenportsgatan. På vänster hand åter hafva vi förra Ladoska gården, som under större delen af perioden innehades af traktören Motti och hans arfvingar, tills den⁴⁾ slutligen inköptes af handlanden J. H. Stünckel, äfvensom den gamla Sesemannska gården, hvilken, efter att flera gånger ha ombytt egare, omsider inköptes af firman Hackman & Co⁵⁾.

På andra sidan Vattenportsgatan hade de båda f. d. Lundhska gårdarna öfvergått till nya egare. Stenet till höger innehades under större delen af perioden af kommerserådet Heyno, som själf bodde där, och från hvars arfvingar den slutligen (1858) inköptes af kommerserådet J. F. Hackman, hvars måg, kapten Ekström, omsider blef egare af densamma⁶⁾. Hörngården till vänster, den med årtalet 1799 på hörnbalkongen, hade — såsom vi erinra oss — 1812 blifvit rysk prästgård och beboddes nu af prostarna Loginoffsky och Vinogradoff. De närmast föl-

Karjaportsgatan.

¹⁾ Egare: 1822 apotekaren Joh. Isendahl; 1840 boktryckaren And. Cedervaller; 1850 d:o; 1860 konsul John Sparrow; 1875 d:o.

²⁾ Egare: 1822 kollegierådet J. Buchman; 1840 d:o; 1850 kollegieassessorskan Richardt; 1860 kollegierådet Frankenhäuser; 1875 statsrådinnan Frankenhäuser.

³⁾ Egare: 1822 öfverste Philips (1834 änka Elisabeth Jänisch); 1840 handl. Abr. Keldan; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 grosshandlareänkan Henriette Keldan.

⁴⁾ Egare: 1822 traktören Motti; 1840 änkan Sara Motti; 1850 Mottis arfvingar; 1860 d:o; 1875 handl. J. H. Stünckel.

⁵⁾ Egare: 1822 ryttmästaren Rautenfelt; 1840 kollegierådet J. Thesleff; 1850 öfverstlöjtnantskan Haveman; 1860 stadsfogden Tulander; 1875 Hackman & Co.

⁶⁾ Egare: Kollegierådet Petter v. Gerschau, af hvilken G. J. Heyno 1815 köpte gården.

jande gårdarna, på hvardera sidan om gatan, af hvilka den till höger, den förra Orræuska, nu innehades af statsrådet Nikolaus Jænisch¹⁾ och den gentemot liggande af kommerserådet Heyno²⁾, inköptes hvardera under loppet af ifrågavarande tid af kommerserådet Hackman. Hörngården till höger vid Gråmunkegatan — nuvarande utskänkningsbolagets gård — innehades af kollegierådet Kristian Jænisch³⁾. Den gentemot sistnämnda gård belägna forna gråmunkeklostertomten, som i slutet af 1700-talet innehafts af Joh. Filip Jænisch, hade nu inköpts för ryska skolans räkning. Där munkarna under medeltiden bibragt ungdomen vetandets första grunder, där skolades nu soldatbarnen för krigets blodiga handtverk.

Men vi gå vidare. På andra sidan Gråmunkegatan lågo de båda Thesleffska hörngårdarna. Af dessa blef den på höger hand, som tillhört kollegieassessor Johan Thesleff och egentligen bestått af två tomter, redan tidigt delad i tvenne, af hvilka hörngården⁴⁾ tillföll hofrådet G. Iversen, medan den längre bort belägna⁵⁾ omsider inköptes af kommerserådet Jakovleff, som också lagt sig till det därinvid liggande större gymnasiihuset. Den gamla till vänster belägna Thesleffska gården beboddes åter af den förut omnämnda Peter Vilhelm Thesleffs son, generallöjtnanten A. A. Thesleff, som efter 1834 års brand återuppbyggde stenhuset och med sin gård förenade den därinvid liggande lilla Aqvilanderska tomten⁶⁾, där nämnda vålded först begynt. Af de två

¹⁾ Egare: 1822 statsrådet Nikolaus Jænisch; 1840 konsul F. Hackman; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 d:o.

²⁾ Egare: 1822 handl. Joakim Sutthoff; 1840 kommerserådet Heyno; 1850 änkefru Heyno; 1860 kommerserådet Hackman; (1875 öfverstelöjtnanten W. v. Koskull).

³⁾ Egare: 1822 kollegierådet Kristian Jænisch; 1840 d:o; 1850 d:o; 1860 demoiselle Henriette Jænisch; 1875 hofrättsassessorn G. Palmroth.

⁴⁾ Egare: 1822 handlandeänkan Helena Thesleff (1834 kollegieassessor Joh. Thesleff); 1840 hofrådet G. Iversen; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 hofrädinnan Amalia Iversen. Med gården hade förenats den närmast vid Gråmunkegatan belägna tomten N:o 31, som förut tillhört först konsul Ignatius och sedan landshöfding Stichaus.

⁵⁾ Egare: 1822 handlandeänkan Helena Thesleff; 1840 kollegieassessor Joh. Thesleff; 1850 d:o; 1860 assessorskan Elis. Thesleff; 1875 kommerserådet P. Jakovleff.

⁶⁾ Urmakar Aqvilander egde sedan en liten gård vid Vattenportsgatan, ofvanom Heynoska gården och midt emot Zinckes hus, som låg emellan Wahlska gården och katolska kyrkan.

gymnasiihusen, hvilka efter det nya gymnasiihusets färdigblifvande öfvergingo från kronan till staden, uppläts det mindre till telegrafkontor, medan det större senare försålles åt kommerserådet Jakovleff, hvilken såsom nyss nämndes äfven inköpte den bredvid detsamma belägna Thesleffska gården. På andra sidan Svartmunkegatan låg slutligen, invid Runda tornet, löjtnanten Johan Filip Jänisch' gård ¹⁾, som sedan egdes af titulärrådet Andreas Thesleff, hvilken efter branden 1817 inredde byggnaden med moderna lokaler, försedda med „engelskt kök“ m. m. Därbortom syntes gamla Langellska gården, som under perioden särskilda gånger ombytte egare ²⁾.

Af de två vid Svartmunkegatan emellan större gymnasiihuset och den Sapetoffska gården belägna gårdarna inlöstes den ena ³⁾ vid periodens slut af Nordiska aktiebanken, som där först öppnade sin rörelse, medan den andra ⁴⁾ omsider öfvergick i doktor Palmbergs ego.

Svartmunke-
gatan.

Katarina- och Karjaportsgatorna voro stadens hufvudgator. Dock hade den förra redan under 1700-talet afgjort vunnit försteget framom den senare, som i äldre tider utgjort Viborgs stora pulsåder. Vid Katarinagatan lågo nu de flesta handelsbodarna; där rådde den lifligaste rörelsen. Men äfven de åt sidan belägna Vaktorns- och Håkansports- eller Kejsargatorna, som ännu på 1600-talet varit obetydliga och strukit genom kvarter, hvilka för det mesta bebotts af handtverkare, formän och annat fattigt folk, hade småningom — särdeles under senare hälften af 1700-talet, sedan formännen och arbetarne efter 1738 års brand tvungits att flytta till förstäderna — stigit i vikt och betydelse. De flesta invid dem belägna gårdarna hade öfvergått i tjänstemäns och andra ståndspersoners ego. Det torde därför vara af intresse att äfven taga dessa trakter i närmare skärskådande. Vi skola därför, börjande från strandsidan, taga oss en hastig promenad

¹⁾ 1817 löjtn. Joh. Fil. Jänisch; 1822 guvernementssekreteraren Andreas Thesleff; 1840 d:o; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 titulärrådinnan Thesleffs arfvingar.

²⁾ Egare: 1822 statsrådinnan Elis. Langell; 1834 handl. Henr. Heitman; 1840 grefve Stewen-Steinheil; 1850 grefvinnan Stewen-Steinheil; 1860 d:o; 1875 änkefru Charl. Ziedbäck.

³⁾ Egare: 1822 handl.änkan Marg. Backman; 1834 kollegiassessor Lars Kuhlström; 1840 statsrådet Dannenbergs arfvingar; 1850 grosshandlaränkan Kat. Tschu-soff; 1860 bankokommissarien G. F. Gripenberg; 1875 Nordiska aktiebanken.

⁴⁾ Egare: 1822 konsulinnan Hackman; 1834 handl. Fredr. Hackman; 1840 d:o; 1850 major Anton Jänisch; 1860 d:o; 1875 doktor Alb. Palmberg.

äfven längs dem för att därunder göra bekantskap med där lig-
gande gårdar och deras viktigaste öden.

Vaktornsgatan.

Börja vi med Vaktornsgatan hafva vi där först närmast Vallen till höger kaptan Anton Laubes gård ¹⁾ med triangelformig tomt, och kollegieassessor P. Ursins stora gård ²⁾ till vänster. På andra sidan Biskopsgatan låg det långa envåningsstenhus, som i slutet af ryska tiden utgjorde viceguvernörernas residens. Det hade nu öfvergått i enskild ego och innehades, jämte de närmast därintill stötande tomterna, länge af släkten Stålarms-Tavast. Men senare skildes tomterna ånyo. Gården med det gamla guvernörshuset egdes vid periodens slut af konsul Carl Rothe och granngården af tullförvaltar Avellan ³⁾. Följde så på samma sida skomakaren Ridderströms och guvernementssekreteraren Anton Alfthans gårdar ⁴⁾. Midt emot, till vänster om gatan, lågo tvenne tomter, som i början af perioden stodo så godt som obebyggda — nämligen kollegierådet Rosenii arfvingars invid gamla domkyrkan och titulärrådet Stråhlmans vid Nyportsgatan. Ännu på 1850-talet fanns endast å den sistnämnda tomten en mindre byggnad, i hvilken en person vid namn Kekki sålde det Alfthanska ölet. Men sedan båda tomterna ⁵⁾ öfvergått i handlanden

¹⁾ Egare: 1822 kaptan Laube; 1840 d:o; 1850 stadsfiskal Vahlsten; 1860 d:o; 1875 dess arfvingar.

²⁾ Gården utgjordes egentligen af tvenne tomter, hvilka tidigare voro skilda och egdes, den på Vallsidan 1822 och 1834 af öfverste Axel Myller, och den vid Biskopsgatan 1822 af rådman Kovaleff, 1834 af borgaränkan Audotia Goij. 1840, 1850 och 1860 uppföres P. Ursin såsom egare af båda gårdarna. Men 1875 innehas den förra af handl. W. Neustrojoff, den senare af handl. Johan Lindström. — Gården vid Biskopsgatan, bakom den Ursinska, den „Lydeckenska gården“, egdes 1822 af handl. Fredr. Bomberg; 1834 kopparslagar Lydecken; 1840 d:o; 1850 d:o; 1860 rådman Mortimer Cajander; 1875 bokbindaren G. Sundström.

³⁾ Egare: 1822 krigsrådet v. Tavast; 1840 öfverstelöjtn. R. Tavast; 1850 d:o; 1860 kommerserådet Hackman; 1875 konsul Rothe (gården vid Biskopsgatan) och tullförvaltaren H. Avellan (gården emellan Vaktorns- och Kejsargatorna, bestående af två tomter).

⁴⁾ Egare 1:o af den förra: 1822 kollegierådinnan Rechenberg; 1840 skomakaren Ridderström; 1850 gymnasiiadjunkten Ignatius; 1860 hans änka; 1875 kronofogden Bernitz. — 2:o af den senare: 1822 guvernementssekreteraren Alfthan; 1840 d:o; 1850 d:o; 1860 hans änka; 1875 konsul Carl Wahl.

⁵⁾ Egare af gården vid f. d. domkyrkan: 1822 kollegierådet Rosenii arfvingar; 1840 d:o; 1850 d:o; — af den vid Nyportsgatans hörn: 1822, titulärrådet Joh. Stråhlman; 1840 demoiselle Helena Stråhlman; 1850 kommerserådet Hackman; — af båda: 1860 handl. Ferdinand Alfthan (1870 statsrådet v. Willebrand); 1875 hofrättsassessor Georg Palmroth.

Ferdinand Alfthans ego, uppförde han på 1850-talet det därstädes nu befintliga stenhuset, hvilket emellertid innan periodens utgång fick en ny egare i hofrättsassessorn Georg Palmroth.

Träda vi öfver Nyportsgatan hafva vi till höger ett gammalt stenhus, härrörande måhända ända från medeltiden liksom dess närestående granne, den åldriga stenbyggnad, som vi antagit ha varit stadens forna gillestuga, och känt för sina stora väl bibehållna källare ¹⁾. Det egdes under perioden efter hvartannat af öfverste Myller, doktor Holstius och handlanden Schulze. Dess visavi på andra sidan gatan innehades länge af handlanden Peter Sapetoff, som där uppförde ett tvåvånings stenhus, för hvilket han 1837 anhöll om 50 års inkvarteringsfrihet ²⁾. På andra sidan om den Holstiuska gården låg den stora Freyska gården ³⁾, som — egentligen bestående af tre tomter — sträckte sig bort till nuvarande Fresegatan och äfven genombröt kvarteret ända till Kejsargatan. De motliggande gårdarna voro oansenliga ⁴⁾ och två af dem egdes på 1850-talet af skräddarne Fagerlund — hörngården — och Lindberg, på hvars tomt stod den urgamla stenboden, hvilken vi antagit utgöra de sista lämningarna af stadens medeltida rådhus.

Emellan Frese- och Svartmunkegatorna låg på höger hand den Krohnska gården ⁵⁾, äfvensom till vänster ett hus ⁶⁾, som först var sockerbruk och sedan fattighus, men hvilket därefter

¹⁾ Egare: 1822 öfverste Axel Myller; 1840 d:o; 1850 doktor Holstius; 1860 d:o; 1875 handl. Fredr. Schulze.

²⁾ Egare: 1822 kollegiesekreteraren Kristian Dannenberg; 1834 och 1840 Peter Sapetoff; 1850 d:o; 1860 murmästaren Silander; 1875 d:o.

³⁾ Egare: 1822 statsrådet Frankenhäuser; 1840 d:o; 1850 kollegieassessor Frey; 1860 d:o; 1875 gården vid Vaktornsgatan; assessor A. R. Frey, gården vid Kejsargatan kollegieassessorskan H. Frey.

⁴⁾ Dessa gårdar voro tre till antalet, af hvilka dock de tvenne, som lågo närmast till den Sapetoffska, i början och slutet af perioden voro förenade. Egare 1822 smeden Bergqvist; 1840 kommerserådet Rosenius (af den ena) och barnmorskan Kiriloff (af den andra); 1850 d:o d:o; 1860 kommerserådet Rosenius (den ena) och skräddaren Lindberg (den andra); 1875 Luka Petroff (båda tomterna). Gården vid Fresegatan egdes 1822 af barnmorskan d'Alavo; 1834 mamsell Luth; 1850 skräddaränkan Helena Fagerlund; 1860 d:o; 1875 skräddaren N. G. Nilsson.

⁵⁾ Egare: 1822 lagman Krogius; 1840 d:o; 1850 handl. Leopold Krohn; 1860 d:o; 1875 d:o.

⁶⁾ Egare: 1822 fattighusdirektionen; 1834 kollegierådet Niklas Tavast; 1840 lagman Tamelander; 1850 musikdirektör Neumann; 1860 kollegierådet Sallmén; 1875 kollegierådinnan Elis. Sallmén.

innehades bland andra af musikdirektorn Neumann, hvilken 1837 uppförde ett nytt stenhus med fasad mot Svartmunkegatan.

Kommo så till höger den Cloubergska ¹⁾, den Elfström-Zilliacuska ²⁾ och den Ursinska ³⁾ gården, gentemot hvilka på vänstra sidan om gatan lågo bagaren Ettingers gård ⁴⁾, senare inköpt af kommerserådet Clouberg, som uppförde det där befintliga stenhuset, äfvensom prostinnan Stråhlmans gård ⁵⁾ invid kommandanhuset. Längst bort lågo på högra sidan om gatan, gentemot teatern och societetshuset, de Wendlandska ⁶⁾ och Alexandroffska ⁷⁾ gårdarna.

Kejsargatan.

Vända vi oss nu till Kejsargatan och börja vår vandring från strandsidan, passera vi först emellan de Koscheleffska ⁸⁾ — nu bolaget Torkels, — och Etterska ⁹⁾ gårdarna på den högra samt fröknarna Eulers ¹⁰⁾ och enkefru Elisabet Jænisch' ¹¹⁾ gårdar på vänstra sidan om gatan. I det följande kvarteret till höger om gatan egdes de båda hörngårdarna af kommerseråden Rosenius — den vid Nyportsgatan ¹²⁾ — och Tichanoff — den vid

¹⁾ Egare: 1822 prosten Pentzelius; 1840 d:o; 1850 apotekar C. G. Clouberg; 1860 d:o; 1875 d:o.

²⁾ Egare: 1822 urmakar Elfström; 1840 d:o; 1850 d:o; 1860 lektor N. A. Zilliacus; 1875 d:o.

³⁾ Egare: 1822 vicepastor J. Stråhlman; 1840 kollegieassessor Per Ursin; 1850 d:o; 1860 stadsfogden Tulander; 1875 d:o.

⁴⁾ Egare: 1822 handl. Peter Schmidt; 1834 handl. Alenoff; 1840 murmästar Backman; 1850 d:o; 1860 bagaren Ettinger; 1875 kommerserådet Clouberg.

⁵⁾ Egare: 1822 handl. Peter Schmidt; 1834 skräddar Eklund; 1840 prostinnan Blondina Stråhlman; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 handl. Schavoronkoff.

⁶⁾ Egare: 1822 kollegierådinnan Wulfert; 1834 major Wendland; 1850 frk. Wendland; 1860 öfverstlöjtnantskan Wendland; 1875 hofrättsådinnan S. Löfgren.

⁷⁾ Egare: 1822 trälen Stepan Sirikoff, 1834 glasmästaren Astafei Alexandroff; 1850 änkan Maura Alexandroff; 1860 demoiselle Alexandroff; 1875 frk. Palageja Alexandroff.

⁸⁾ Egare: 1822 handl. Jemelian Koscheleff; 1840 änkan Uliana Koscheleff; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 Koscheleffs arfvingar.

⁹⁾ Egare: 1822 öfverste Sesemann; 1834 handl. Henrik Sesemann; 1840 general Etter; 1850 d:o; 1860 änkan Audotia Tichanoff; 1875 kommerserådet Jakovleff.

¹⁰⁾ Egare: 1822 kollegierådinnan Rechenberg; 1834 landskamreraren Erik Joh. Bäck; 1840 frk. Elis. Euler; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 änkan Krist. Kärkkänen.

¹¹⁾ Egare: 1822 handl. Pavloff; 1834 kaptan Pistolekors; 1840 änkan Elisabet Jænisch; 1850 d:o; 1860 Roman Antonoff; 1875 J. Voronoff.

¹²⁾ Egare: 1822 handl. Jonas Wrigstedt; 1840 kommerserådet C. Rosenius; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 d:o.

Fresegatan ¹⁾ — äfvensom den mellanliggande gården ²⁾ af rådman Abr. Häggberg. Gentemot den Roseniuska gården låg guvernementssekreteraren Johan Alfthans ³⁾ och gentemot den Tichanoffska handlanden Smirnoffs ⁴⁾ gårdar. Vid tvärgatan till höger, bakom Tichanoffs, innehades gården borta invid Vallen först af hofrådet Kuhlström, sedan af lagmannen von Weissenberg ⁵⁾.

Följde så på andra sidan tvärgatan, som nu kallas Fresegatan, och i hörnet vid Kyrkoplanen den stora Zagelska gården ⁶⁾ med sina tvenne stenhus, bortom hvilken i kyrkotorget sydvästra hörn, syntes den Strengska gården ⁷⁾, å hvilken muraren Bäckman, som äfven inköpt stadstjänaren Kurikkas bredvidliggande tomt, byggde det gula tvåvåningsstenhuset, som öfver vallen kunde skönjas långt ut på fjärden. På andra sidan gatan, gentemot den Zagelska låg den Grotenfeltska gården ⁸⁾ och det Slöörska stenhuset med sin smedja ⁹⁾.

Passera vi öfver Svartmunkegatan, hafva vi till vänster, med fasad mot kyrkoplanen, först i hörnet den lilla Tavast-Re-

¹⁾ Egare: 1822 lagman v. Kothen; 1840 kommerserådinnan Paraskovia Tichanoff; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 änkefru Adaridi.

²⁾ Egare: 1822 landsfiskal Anders Hellström; 1840 handl. Abr. Häggberg; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 Häggbergs arfvingar.

³⁾ Egare: 1822 lagman Lönnblad; 1840 titullärrådet Johan Alfthan; 1850 guvernementssekreteraren Joh. Alfthan; 1860 hofrättsrådinnan Selin; 1875 änkegeneraliskan Lovisa Grundt.

⁴⁾ Egare: 1822 öfverstelöjtnant Streltsoff; 1840 handl. Ivan Smirnoff; 1850 d:o; 1860 länebokhållaren Tavast; 1875 målaren J. Ullberg.

⁵⁾ Bakom den Kuhlströmska gården lågo, vid Vallgatan, ännu tre små gårdar, som på 1850-talet egdes af demoiselle Fredrika Grenqvist, kyrkobetjänten Blomqvist och handelsbetjänten Pynninen.

⁶⁾ Egare: 1822 skräddaren Homans änka; 1840 bagaren Bohn; 1850 handl. Tomas Zagel; 1860 d:o; 1875 rådman S. V. Hougberg.

⁷⁾ Egare: 1822 stadstjänaren Sira; 1840 dess arfvingar; 1850 hofrättsvaktmästaren Streng; 1860 murmästaren Bäckman; 1875 dess änka. — Gården bakom den Bäckmanska egdes tidigare af murmästaren Martianoff, sedan af handl. Zepennikoff.

⁸⁾ Egare: 1822 smeden Ahlström; 1840 kapten R. V. Grotenfelt; 1850 d:o; 1860 d:o; 1875 assessor Grotenfelt.

⁹⁾ Egare: 1822 smeden Ahlström (1834 smeden Slöör); 1840 smedänkan Slöör; 1850 d:o; 1860 skomakar Ekholm; 1875 smeden Pihlström. Bakom den Slöörska gården låg, vid tvärgatan, en mindre gård, hvars innehafvare voro: 1822 demoiselle Stina Hüppert; 1840 dess arfvingar; 1850 änkeöfverstinnan Blondina Strählman; 1860 skomakar Rosvall; 1875 d:o.

landerska gården ¹⁾, bakom hvilken, invid tvärgatan, låg fröken Freys gård ²⁾ med dess skola, sedan öfverste Masileffs stora gård, bestående af tvenne tomter ³⁾, af hvilka den bortre på 1840-talet öfvergick i hofrättsrådet Löfgrens ego. Gården till höger ⁴⁾, invid finska klocktornet, egdes af pastorn B. S. Hougberg och den där midtemot ⁵⁾ af länebokhållaren, sedan räntmästaren G. F. Ahrenberg. Gatan slutade med tvenne på vänster hand, gentemot artillerikasernen liggande gårdar, som tillhörde, den ena ⁶⁾ först landssekreteraren Langenskiöld, sedan hofrättsrådet Björkstén, och den andra ⁷⁾ änkefru Alexandroff hvilken — såsom vi erinra oss — också egde den därinvid, mot societetshuset liggande gården. Denna gård öfvergick omsider i hofrättsrådet Forsmans ego.

Sedan vi sålunda orienterat oss i 1850- och 1860-talens Viborg, vilja vi här afsluta vår topografiska öfverblick öfver den gamla staden och tillägga blott, att densamma dåförtiden räknade 116 gårdar och 139 tomter, förutom dem som upptogs af kyrkor och kaserner.

Vallar och portar.

Omgifven som den fortfarande var på alla sidor af vallar och bastioner kallades ock denna den äldsta delen af staden i dagligt tal vanligen „fästningen“. Kommunikationen med yttervärlden kunde ske endast genom de åtta vallportarna: Åbo porten — förut Ringporten — som ledde ut till långa bron, Håkansporten,

¹⁾ Egare: 1822 perukmakaränkan Helena Wurm; 1840 kollegierådet Niklas Tavast; 1850 änkefru kollegierådinnan Anna Tavast; 1860 pastor Aug. Relander; 1875 hofrättsassessor O. Rehbinder.

²⁾ Egare: 1822 änkan Marg. Ehlers; 1840 änkefru kollegiesekretererskan L. Frey; 1850 dess arfvingar; 1860 demoiselle Maria Frey; 1875 d.o.

³⁾ Tomten 123 tillhörde: 1822 kommerserådet Engman; 1840 öfverste Masileff; 1850 änkegeneralskan Masileff; 1850 kaptenskan Maria Hackman; 1875 major L. Tulander. Tomten 122 tillhörde: 1822 prostén Pentzelius; 1834 glasmästaren Astafei Alexandroff; 1840 öfverste Masileff; 1850 häradshöfding Löfgren; 1860 d.o.; 1875 hofrättsrådinnan S. Löfgren.

⁴⁾ Egare: 1822 kollegierådinnan Sara Bruun; 1840 titulärrådet Tesche; 1850 vicepastor B. S. Hougberg; 1860 d.o.; 1875 dess arfvingar.

⁵⁾ Egare: 1822 handl. Jakob Sesemann; 1834 kapellan Virenus; 1840 länebokhållaren G. F. Ahrenberg; 1850 d.o.; 1860 d.o.; 1875 d.o.

⁶⁾ Egare: 1822 traktören Erdtman; 1834 grefve Stewen-Steinheil; 1850 Konrad Vladim. Weber; 1850 landssekreteraren Langenskiöld; 1860 hofrättsrådet Sune Björkstén; 1875 d.o.

⁷⁾ Egare: 1822 traktören Erdtman; 1834 grefve Stewen-Steinheil; 1840 glasmästar Astafei Alexandroff; 1850 änkefru Alexandroff; 1860 fröken Alexandroff; 1875 hofrättsrådet E. Forsman.

hvarigenom man kom ut till hamnen, Batteriporten, i närheten af nuvarande gasverket, Pantsarlaksporten — förra Shuiska porten — i närheten af hofrättshuset invid ryska kyrkan, Stora Kalitkan — förut S:t Petersburgska porten — invid svenska kyrkan, Lilla Kalitkan — gamla Karjaporten — invid Runda tornet, Vattenporten i ändan af Vattenportsgatan, samt Fiskarporten, som till vänster om Dippellska gården ledde ut till den s. k. Fiskarhamnen. Utanför Stora och Lilla Kalitkan funnos djupa vattenfyllda vallgrafvar, „karandascher“, på hvilka skolungdomen pröfvade stålsko, så snart den första isen betäckte den stillastående vattenytan. Genom Vattenporten kom man direkt ut till sjön, ty utanför densamma fanns icke mera någon fast mark, förutom en smal af stenar och sopor bildad gångbana, som ledde till en höger om porten belägen stenfylld ängslapp. Under orientaliska kriget på 1850-talet stängdes alla portarna vid mörkrets inbrott och för att komma in eller ut genom dem måste man vara försedd med en af platsmajoren utfärdad „spravka“ eller tillståndsbiljett, som uppvisades för de vid portarna stationerade militärvakterna ¹⁾.

Sålunda stod det viborgska stadssamhället ännu vid nittonde seklets midt fängsladt i de bojer den föregående tiden pålagt detsamma, utan möjlighet att fritt utvidga sig åt något håll, oakadt de förändrade tidsförhållandena med hvarje dag gjorde dess instängda läge allt mera olidligt. 1700-talets fästningsordning hindrade ännu samhället att andas fritt och dualismen emellan de militära och borgerliga intressena, som under föregående tid vållat så mycken oreda i afseende å stadens byggnadsväsende och politi, synes fortfarande förslamat hvarje kraftigare initiativ till införandet af en modern ordning på gator och torg. Huru svårt det var att aflägsna t. o. m. de värsta brister den ryska tiden i detta afseende lämnat i arf, framgår däraf, att magistraten ännu 1828 måste tillkännagifva att „svinkreatur, de där å gator eller allmänna platser anträffas skola af politigubben varda ihjälslagna“. Detta som ett exempel, andra missförhållanden ej att förtiga. Köttbodarna vid stadens hufvudgata,

Stadens instängda läge.

¹⁾ Viborgs Nyheter 1899. Viborg för femtio år sedan (af G. Gustafsson). -- Denna biljett utgjordes af ett kort af papp eller annat styft papper och var försedd med ett stort rött sigill, och det är anteckadt, att dessa „spravkor“ med synnerlig händighet eftergjordes af skolpojkar, hvilka härvid begagnade sig af en gammal skräddarämbetet tillhörig sigillstamp.

„dessa cyklophålor, som mera liknade kloaker än bodar“ utdunstade mefitiska ångor vidt omkring. Vid regnväder öste takdroppet likt en dusch öfver vandraren, som banade sig fram längs den illa stenlagda rännstenskanten, trottoarens anspråkslösa föregångare o. s. v. Med få ord, det låg dåförtiden någonting kvaft och instängt öfver staden, där hvarje gata mynnade ut i en mörk „kalitka“, och hvarje utsikt stängdes af en gråstensmur.

Kron S:t Anne.

Men vi skola lämna den gamla fästningen och gå att betrakta äfven den därmed förenade nya, Kron S:t Anne. Vid passerandet af Åbobro, som militärverket 1830 återlämnat åt de civila myndigheterna, konstatera vi i förbigående att staden, sedan Saima kanalverket 1849—1850 byggt en prydlig kaj af finhuggen granit längs stadsstranden till höger om bron, äfven begynnadt såsom fortsättning härtill anlägga en dylik på södra sidan ända bort till gamla skeppsbron (1857—1860) — sannolikt det största arbete Viborgs stad ditintills på egen bekostnad utfört¹⁾. Sedan bron i juli 1868 afbrunnit, nybyggdes den följande år (1869—1870) bredare och prydligare än förut²⁾.

Men låtom oss träda in i Kron S:t Anne. Om vi från se det gamla ingenjörhuset till höger och de 1786 uppförda ståtliga officersflyglarna, äfvensom några gråstensmagasin, företedde dess inre i början af perioden en föga hugnesam anblick. Midt framför bron, ungefär på midten af nuvarande Kron S:t Anne-torget, stod ännu inpå 1840-talet den vid medlet af det före-

¹⁾ Vid arbetet sysselsattes en tid omkring 200 man dagligen.

²⁾ Den 22/6 1835 hade landshöfdingen, i anledning af brons återställande åt de civila myndigheterna, ålagt staden jämte samtliga härader i länet att framdeles bygga och underhålla densamma. Staden skulle deltaga i byggnadskostnaderna med en niandedel. Närmaste tillsynen öfver bron skulle tillkomma magistraten, som intill dess annorlunda förordnas ärligen borde för ändamålet uppbära 3,000 rub. bko ass., hvaraf staden skulle betala 333 rub. 33 1/3 kop. Öfver detta utslag besvärade sig emellertid stadens äldsta, hvarpå Senaten 18/10 1836 fastställde att „bron skall byggas såsom allmän landsbro af Viborgs stad och samtliga härad, men som denna bro, hvilken är belägen inom Viborgs stads område, egentligen tillhör staden och stadsborna förty endast i den mån de icke mäktat med den för brons byggande och underhållande erforderliga betydliga kostnad, böra af häradernas invånare däruti understödjas“, och ändrade landshöfdingens utslag därhän, „att Viborgs stad skall uti kostnaderna för omförmålta bros byggande och underhåll deltaga till en fjärdedel“, i följd hvaraf den för det närvarande fastställda uppbörderna af brobyggnadsmedlen jämväl kommer att utgöras af Viborgs stad med 750 rub. och af häraderna med 2,250 rub. bko ass. om året. — För nybyggnaden 1869—1870 hade Senaten beviljat ett amorteringslån på 100,000 mark på 15 år.

gående seklet uppförda stora basarbyggnaden af trä. Den var nu ett veritabelt ruckel, som höll på att af röta alldeles sönderfalla. En värdig pendant till denna „Noaks ark“, såsom den af skämtarne kallades, var det gamla Thaliatempel, „das Comœdienhaus“, teaterhuset, vid bergslutningen, fallfärdigt också det. Berget, där Peter den stores namn stod inhugget, var dåförtiden en ogästvänlig ödemark, hvars sluttningar om sommaren pryddes af en och annan kål- och potatistäppa och om vintern begagnades till kalkåkning af ungdomen. För öfrigt var det en ökad plats, där soldatesken gärna höll sina orgier ute i det fria. Där bortom skyttade fram kojorna i Tervaniemi förstad, denna det gamla Siikaniemis gångångare, som alltid lefvat på militärbefällets nåd och ändtligen — såsom vi strax skola nämna — öfverlämnad åt staden för alltid skulle strykas ur förstädernas antal. Bland det sextiototal gårdar, hvaraf förstaden bestod, fanns knappt någon värd att ihågkommas. I denna labyrint af ruckel och dunkla gränder florerade lönnkrögeriet, hvarjämte tjufvar, förrymda kanalfångar och liderliga kvinnor där hade sitt tillhåll. Om redan stadens portar och „kalitkor“ voro obehagliga passager, gällde detta i ännu högre grad om Kron S:t Annes portar¹⁾, hvilka särdeles efter mörkrets inbrott voro lifsfarliga i anseende till de excesser där plägade utöfvas af druckna soldater och galgfåglar från förstäderna. Och till råga på allt utgjorde krutmagasinet på Tervaniemiberget ett verkligt „memento mori“ för hela omgifningen, helst militären tämligen legert handskades med dess innehåll. Det kunde t. ex. hända att krutet en vacker sommardag utbreddes på gräslindan „att torka“. En gnista från någon förbipasserande ångbåt hade varit tillräcklig att vålla en explosion, som kunnat sända hela staden i luften. Sådana förblefvo förhållandena i denna stadsdel ända in mot medlet af seklet.

Men på 1840-talet inträffade en förändring, som var egnad att åter närmare anknyta Kron S:t Anne vid det borgerliga samhället. Egendomligt nog gjorde ryska kronan och militärverket just i denna den viborgska fästningens „kärna“ första början till det tillmötesgående gentemot de civila intressena, som, senare

1) Dessa voro tre: Fredrikshamnnska porten, vid vägen som ledde till Fredrikshamn (se planscherne å sidorna 726 och 728), Viborgska förstadsporten, vid vägen till denna förstad, samt Hiekkaporten, genom hvilken vägen gick ned till Hiekkalastageplats.

utsträckt till själfva staden, skulle medföra den mest genomgripande förändring i dess byggnadshistoria. Förloppet härvid var följande. Ingeniörbefälet, som fann att den nyss omtalade träbasaren var både vanprydande och vådlig, yrkade på dess nedrifvande. Men å andra sidan fruktade man af byggnadens förstörande en stagnation i stadens betydande bodhandel. Då tog guvernören v. Kothen, som lifligt intresserade sig för stadens utveckling, saken om hand. I en skrifvelse till generalguvernören af $\frac{21 \text{ sept.}}{3 \text{ okt.}}$ 1845 hemställde han om utverkande å högsta ort af tillstånd att platsen norr om Åbobro, till den del densamma icke vore upptagen af militära byggnader, finge öfverlämnas åt de civila myndigheterna i syfte att därigenom möjliggöra platsens upplåtande för privata byggnader äfvensom inrättandet af en trädgård. Härpå följde allernådigst bifall, sedan ärendet $\frac{19}{3}$ 1846 af krigsministern föredragits för Hans Majestät¹⁾. Då emellertid donationen hade gifvits med villkor, att en ny basar af sten skulle uppföras i den gamlas ställe, men stadens medel icke räckte till för ett sådant företag, förskaffade den nitiske guvernören densamma för ändamålet ett lån ur allmänna medel af 20,000 rubel bko ass. på 12 år. Så blef den nya basarbyggnaden²⁾ en verklig prydnad för denna stadsdel. Platsen därutanför omdanades till ett prydligt torg och stenlades. Stran-

¹⁾ Enligt guvernörens därefter vid magistratens sammanträde $\frac{29}{4}$ 1846 till protokollet afgifna diktamen, grundadt på det meddelande han i saken fått af furst Menschikoff, begränsades det område, som sålunda donerats staden, å ena sidan af gatan eller allmänna vägen emellan norra ändan af Åbobro och den närmaste fästningsport, hvarigenom sagda väg ledde till Fredrikshamn, å den andra af den gentemot bron befintliga fästningsvallen norr om officersflyglarna emellan dessa och nämnda fästningsport, å den tredje af den väg, som ledde utmed norra sidan af nämnda flyglar intill det ställe, hvarest samma väg tänktes skuren af en utdragen linje utmed norra delen af staketet till handlandeänkan Axenia Sapetoffs innehafvande gård N:o 4 inom Kron S:t Anne, samt åt den fjärde sidan af sagda linje, förlängd åt öster, tills den sammanträffade med sjön eller hafsstranden. — Axenia Sapetoffs gård var belägen ett stycke ofvanom och nästan i jämbredd med den nordligaste af de s. k. labaserna eller strandmagasinerna invid stadens södra hamn.

²⁾ Basarbyggnaden, som till en början uthyrdes åt enskilda, försåldes 1863 åt hofrådinnan Sofia Örn och egdes sedan af hennes dotter änkeöfverstlöjtnantskan Mendt, hvarför den ock benämndes det „Mendtska huset“. — Enligt af C. Leszig uppgjort kostnadsförslag kostade den nya byggnaden med uthus, plank och portar 33,000 rubel silfver. — Ungefär vid samma tid uppförde ock kommerserådet Clouberg stenhuset på tomten N:o 2 invid Fredrikshamngatan, som nu innehafves af ryska kronan.

den nere vid bron planerades och försågs med kaj. På Tervaniemiberget, af hvilket också en stor del fallit inom stadens rår, företogs omfattande arbeten för åstadkommandet af en allmän promenad, som i anseende till den härliga utsikten lofvade att bli någonting utomordentligt i sitt slag.

Men det stannade ej vid denna donation. 1853 öfverlämnade kronan ytterligare i stadens ego platsen, som ligger emellan Fredrikshamniska porten och ingenjörshuset ¹⁾, äfvensom hela den del af Kron S:t Anne, där Tervaniemi förstads raseriet ²⁾, sistnämnda område dock med villkor att byggnaderna, som där uppfördes, genast utan ersättning skulle af egarne bortföras, i händelse omständigheterna tvingade regeringen att sådant fordra. Men staden ville icke allenast icke bebygga detta nyvunna område, utan beslöt tvärtom — på initiativ af guvernören Thesleff och borgmästaren Antell — att slopa den därstädes förut befintliga förstaden och förflytta dess ökända befolkning utom murarna. I april 1854 slog så Tervaniemi förstads sista timme. Invånarne flyttade till de andra förstäderna eller slogo sig ned på Monrepos' mark, där en ny förstads, Pavloffsky, uppstod. Men en gårdsegare, snickaren Sandholm, „protesterade med sådan kraft emot det Thesleff-Antellska raseriet“, att hans gård fick stå kvar jämte granngården, „ostrogen“, som förut varit militärfängelse. Kron S:t Anne, hvarest ännu 1853 funnits 57 gårdar å 81 nummerade tomter, om man medräknar handlanden Leonoffs och öfversten Swentorschetskys norr om ingenjörshuset belägna gårdar, bestod ifrån denna tid endast af 5 bebodda gårdar utom kronobyggnaderna.

Men vi skola skynda oss att taga i ögnasikte också förstäderna, börjande med S:t Petersburgska förstaden. Då man från stadens murar eller portar blickade ut mot öster, såg man framför sig en öppen slätt, glacin, bortom hvilken först på andra sidan Röda brunn förstaden började. Där Nystaden och Repola stadsdel i våra dagar resa sina byggnader och där nu esplan-

¹⁾ Där lågo handlanden Leonoffs och öfverste Swentorschetskys gårdar, hvilka upptogo nr:is 80 och 81 af de till Tervaniemi förstads hänfödda tomterna.

²⁾ Donationen omfattade till denna del Tervaniemi udde emellan den publika trädgården och fronterna åt sjösidan från bastionen N:o 1 till halfbastionen. År 1872 öfverlämnades därjämte under vissa förbehåll åt staden — enligt en af storfurst Nikolai såsom högsta chef för ingenjörstyrelsen å kartan gjord anteckning — sydligaste spetsen af nuv. S:t Anne trädgården.

den, det moderna Viborgs stolthet, utbreder sig, var då ännu en öde trakt, där den från „Stora kalitkan“ börjande allén¹⁾ slingrade sig fram mellan potatis- och källand. Först hade man till höger muren och vallgrafven, till vänster slaktarbodarna och Salakkalahtis sumpiga strand. Sedan syntes åt Pantsarlaks till korrektionsinrättningens komplex och „kärret“, i hvars vattensamlingar och lergropar förekommo rudor och spikfisk. Vid Salakkalahtivikens innersta hörn, i den trakt, där nu Repola stadsdel finnes, låg en vattensjuk äng, kallad Salakkalahti äng, öfver hvilken 1838 projekterades en ny väg, som skulle leda rakt fram till femte Smutsgatan — nu Fiskalsgatan — i förstaden.

Entrén till förstaden vid Röda brunn — som för resten på denna tid ej alls bar skäl för sitt namn, enär den egentligen var gulmålad, ehuru färgen slitits bort, så att den såg grå ut — var föga tilltalande. På andra sidan gatan, straxt invid brunn — således i sydvästra hörnet af nuvarande Rödabrunnstorget — lågo på 1860-talet fyra smärre gårdar — bleckslagar Veikains, änkan Siliverstoffs, handlanden Tudermans och svarfvaren Stenbergs — hvilka alla voro tämligen förfallna²⁾. En del hus voro rappade med ler och sågo grådaskiga ut. Främst stod en större svartnad byggnad med en skraddarskylt på svenska och ryska. Denna skylt var för öfrigt icke den enda i denna trakt, ty här bodde — såsom vi skola finna — flera af stadens handverkare³⁾.

S:t Peters-
burgska gatan.

Men vi skola gå framåt längs förstadens hufvudgata, S:t Petersburgska gatan, den forna landsvägen, som i en mot söder öppen båge kringrande den s. k. Getbacken. Invid den låg flertalet af förstadens förnämsta gårdar. Först gick gatan upp mot nordost, och på denna sträcka hade man till höger, fränset de redan nämnda gårdarna, svarfvaren Stenbergs — nu Hallenbergs — och guldsmeden Qvarnbergs gårdar, emellan hvilka en gränd gick upp till snickaren Brihas gård, hvilken nu eges af handlanden Frisk. Längst bort vid gatukröknigen låg rådman Häggbergs gård. Till vänster om gatan funnos här inga bebyggda tomter, utan utbredde sig där den förut omnämnda sumpiga ängsmarken vid Salakkalahti, hvars innersta vik sköt in på det nuvarande Rödabrunnstorget. Sedan gatan vändt af mot öster,

¹⁾ Allén nyplanterades år 1851, då 90 lindar utsattes.

²⁾ Dessa gårdar inlöstes senare af staden och raserades.

³⁾ I närheten af Röda brunn låg ock Siliverstoffska badstugan, anlagd 1845.

hade man till höger: de Schuschinska ¹⁾, Budanoffska ²⁾ och Abramoffska ³⁾ gårdarna samt bortom Karelska gatan de Åkerblomska ⁴⁾, Rumbinska och Saitzoffska ⁵⁾ gårdarna. Till vänster åter lågo på samma sträcka: den Lindhska ⁶⁾, Skornäkoffska ⁷⁾, Smirnoffska ⁸⁾, Mangeluska ⁹⁾ och Alexandroffska ¹⁰⁾ västerom, samt den Golovanoffska ¹¹⁾, Kruskopfska ¹²⁾, och Schuschinska ¹³⁾, gården österom Karelska gatan. Framåt från det ställe, där gatan tog en sydostlig riktning, hade man till höger bland andra de Siliverstoffska ¹⁴⁾, Hoffrenska ¹⁵⁾, Kiriloffska ¹⁶⁾, Lapunoffska ¹⁷⁾ och Brandtska ¹⁸⁾, till vänster åter de Schuschinska ¹⁹⁾, Listvennikoffska ²⁰⁾, Bogajeffskyska ²¹⁾, Hiekischska ²²⁾ och Popoffska ²³⁾ går-

¹⁾ Beboddes 1860 af handlanden Alexander Schuschin.

²⁾ Bestod af tre tomter, hvilka alla 1840 innehades af handlanden Michaila Budanoffs arfvingar. Men 1860 innehades tvenne af dem af handlanden Nikolai Titoff, den tredje af Nikolai Budanoff.

³⁾ Egare: 1840 handl. Ivan Skornäkoff; 1860 änkan Agrafena Abramoff.

⁴⁾ Egare: kronolänsman Joh. Åkerblom.

⁵⁾ Båda de sistnämnda 1860 af handl. Igor Rumbin och auditör Saitzoff innehafda gårdarna egdes 1840 af änkan Akulina Schuschin.

⁶⁾ Egare: landtmäteridirektörn, hofrådet Lindh.

⁷⁾ Egare: handl. Vasil Skornäkoff.

⁸⁾ Egare: 1840 handl. Budanoffs arfvingar, 1860 änkan Marfa Smirnoff.

⁹⁾ Egare: 1840 bokbindar Suppius; 1860 hofrädinnan F. Mangelus.

¹⁰⁾ Egare: 1840 handl. Tatjana Tschironkin, 1860 Kondratei Alexandroff. — Såsom belägen i hörnet af Karelska gatan var sistnämnda gård — nu den Kaluginska — redan på 1850-talet en handelsgård, där den förbifarande allmogen plägade vika in för att sälja sina produkter och tillhandla sig sina behof.

¹¹⁾ Egare: handl. Ivan Golovanoff och sedan hans arfvingar.

¹²⁾ Egare: 1840 kommissarien Dorofejeff, 1860 brofogdeänkan Kruskopf.

¹³⁾ Egare 1840: änkan Anna Stroganoff; 1860 änkan Akulina Schuschin.

¹⁴⁾ Egare: 1840 handl. Siliverstoff; 1860 kapten Eckerman.

¹⁵⁾ Egare: 1840 titulärrådinnan Paraskovia Hoffrén.

¹⁶⁾ Egare: 1840 Peter Kiriloff; 1860 Niklas Kiriloff.

¹⁷⁾ Egare: 1840 öfverstelöjtnant D. Lapunoff; 1860 musikus Georg Lehman. Emellan Kiriloffs och Lapunoffs lågo tre mindre gårdar, som 1860 innehades af fröken Weyrauch, kaptenskan Åkerman och änkan Hardueka.

¹⁸⁾ Egare: 1840 statsrådinnan Brandt, 1860 fröken Charl. v. Brandt. Emellan Lapunoffs och Brandts gårdar lågo trenne mindre, som innehades af formän, äfvensom grefve Steven-Steinheils trädgårdsplats.

¹⁹⁾ Egare: änorna Akulina (1840) och Agrafena Schuschin (1860).

²⁰⁾ Egare: handl. Nikolai Listvennikoff.

²¹⁾ Egare: 1840 fröken Henriette Weyrauch, 1860 generalmajor Bogajeffsky.

²²⁾ Egare: 1840 kollegieassessorskan Hedvig Sutthoff; 1860 instrumentmakar Hiekisch. — Gården till vänster om denna egdes 1860 af kommerserådet Tichanoff och de närmaste till höger af länsman Sällinen och arbetskarl Nikkanen.

²³⁾ Egare: kollegierådinnan Anna Popoff.

darna. Gatan ändades på höger hand med fattighuset, samt på vänster hand med länesjukhuset, som nu omfattade såväl den förra Ladoska legatstomten, som förra stadskompanikaserngården.

Karelska gatan.

Förstadens andra hufvudgata var den Karelska gatan, hvilken — börjande ungefär vid midten af S:t Petersburgska gatan, emellan de Alexandroffska och Golovanoffska gårdarna — först gick rakt i norr till det s. k. förstadstorget och den därinvid liggande polisgården, nuvarande n:o 95 i Repola stadsdel, samt därifrån, kringgrännande backen, på hvilken ryska kyrkan står, svängde af mot nordost och slutligen försvann bortåt Papulhöjderna. Af gårdar invid denna gata må nämnas på sträckan söder om torget, till höger den Serebrakoffska, Leonoffska och Rouhiainska, till vänster den Koschkinska och Andrei Schuschins gård ¹⁾. Vid torget ²⁾ lågo hattmakar Lindroos', borgarna Protopopoffs, Lazar Smirnoffs och Borissovs gårdar. Sedan gatan vänt af mot nordost hade man till vänster om densamma tullskrifvaren Bastmans och öfverstlöjtnant Gorätscheffs gårdar. Sistnämnda gård låg på den plats, där nu stationshuset står. Den var känd för sin brunn, som hade det bästa vattnet i hela staden, och för sin trädgård, som under äppelblomningstiden stod „hvit som en ungmö i bruddräkt“ och om hösten dignade under bördan af sin rodnande frukt. Ytterst vid ändan af gatan, bakom en plats, som sannlikt förut varit hospitalskyrkogård, låg krukmakar Backströms gård och på andra sidan den Philipæuska gården ³⁾ och Behmska skolan, ungefär där hvarest vi antagit att militärhospitalet stått före dess flyttning till Neitsytniemi.

Tvärgatorna.

Karelska gatan genomskars af fem tvärgator, de förut s. k. Smutsgatorna, hvilka emellertid omdöpts till Strandgator — nuvarande Eriks-, Jakobs-, Abrahams-, Isaks- och Fiskalsgatorna — äfvensom norr om torget, af Revonhantägatan. Vid dem funnos

¹⁾ De Serebrakoffska gårdarna — ty de omfattade två tomter — lågo till höger emellan nuvarande Jakobs- och Isaksgatorna, den Koschinska till vänster emellan nuvarande Eriks- och Jakobsgatorna samt de Schuschinska och Rouhiainska i gatändan vid torget.

²⁾ Detta torg förblef förstadens enda, sedan handlanden Catanis 1857 framställda förslag om inrättande af ett nytt sådant lämnats utan afseende.

³⁾ Redan 1851 blef den obebyggda platsen emellan S:t Petersburgska förstaden och Papula bro uppmätt och reglerad till tomter. Af dessa, som inalles voro 59. blefvo dock endast få ännu under denna tid bebyggda. — Papula bro ombyggdes 1854 och staden ålades ¹²/₁₂ s. å. att betala halfva kostnaden därvid.

endast få anmärkningsvärda gårdar, såsom t. ex. den Creutleinska, åt höger vid första Strand-, nuvarande Eriksgatan, den Bergska likaså till höger ytterst vid den andra Strand-, nuvarande Jakobs-gatan, där Föreningsbryggeriet nu finnes, justeraren Andströms, stadsfogden Ekeboms och häradsskrifvaren Ruotzis gårdar vid Revonhantägatan, som ledde ut till de på den likanämnda udden belägna små gårdarna, bland hvilka ock fanns Protopopoffs myc-ket besökta badstuga.

Om gårdarna i de af tvärgatorna bildade kvarteren öfver huvud voro oansenliga, funnos däremot vid Salakkalahti några förnämligare af ståndspersoner innehafda gårdar med utsikt öfver viken mot staden och slottet. Sådana voro t. ex. änkefru Dorotea Melarts, sedan prosten Tesches gård, belägen emellan de båda första Strandgatorna, den Loginoffska¹⁾ gården emellan den andra och tredje Strandgatan, Andrei Schuschins, sedermera drätselkamreraren Ahrenbergs gård, handlandeänkan Isendahls äfvensom titulärrådet Borenius' gård²⁾ ytterst i Salakkalahtis nordöstra hörn, ungefär på det ställe där i våra dagar Central-hotellet är beläget.

Slutligen hörde till förstaden ännu det särskildt för sig, söder om Getbacken belägna s. k. Getkvarteret eller „Kosaslobodden“. Kvarteret, som var ytterst tätt bebyggt med små gårdar, hvilka för det mesta egdes af formän och soldater, genomskars i sydostlig riktning af tvenne gator, den sydligare kallad Förstads-, den nordligare Getgatan. Vid den förra låg till höger bl. a. den Couperska³⁾ och Pistolekorska⁴⁾, till vänster borgaren Petter Hämläinens gård med värdshuset „Amsterdam“; vid Getgatan de Savetajeffska, Silfverbergska o. a. gårdar. Ytterst i ändan af dessa gator och med sträckning åt söder tillkom 1855 efter Tervaniemis rasering den s. k. soldatslobodden, afsedd främst för de husvilla „kolonisterna“ från nyssnämnda förstad. Men af dess 30 tomter synas endast ett tiotal verkligen blifvit bebyggda.

Getkvarteret.

¹⁾ Egare: 1840 bokhållaren Loginoff, 1860 änkan Feodosia och handlanden Abr. Loginoff.

²⁾ Egare: 1840 titulärrådet Borenius; 1860 handl. Ivan Serebräkoff.

³⁾ Egare: 1840 titulärrådsinnan Golovatscheff, 1860 kollegieassessorskan Couper. Gården var belägen ungefär på midten af gatans sträckning, och nästan gentemot låg den ofvannämnda Hämläinenska gården.

⁴⁾ Egare: kollegieassessor Pistolekors. Denna gård låg längre bort närmare gatändan.

Anina trädgård.

En af förstadens märkligaste platser var den därstädes 1838, på gamla kronolasarettens-förut Schtjerbatoffska tomten, som $\frac{6}{2}$ 1832 donerats staden, anlagda allmänna promenaden eller Anina trädgård. Med sina lummiga träd, sina dammar och små broar, äfvensom sin pryddiga restaurationslokal var den på 1840-talet stadens enda sommarnöje. Där arrangerades fester med musik och kulörta lyktor, där höllos de s. k. borgarbalerna och där togo stadsborna sina promenader på lediga stunder. Hoffman höll restauration och i synnerhet om sön- och helgdagar vimlade det af folk af alla klasser och stånd, för att ej tala om midsommaraftnarna och Petri-Pauli dagarna, då där brändes kokkoeldar och utfördes fyrverkerier. Men anlagd på Papula vikens sumpiga strand, hade den en farlig fiende i den därstädes ständigt rådande fuktigheten; och knappt hade den nya promenaden på Tervaniemibergen, om hvilken vi nyss talat, uppstått, förr än Aninas sol så småningom började sjunka ¹⁾.

Pantsarlaks.

I administrativt hänseende hänfördes till S:t Petersburgska förstaden också det söder därom vid hafsstranden belägna Pantsarlaks. Där funnos förutom korrektionshuset och ölbryggeriet endast några få mindre gårdar invid vägen, som ledde till Havis. Inberäknadt dessa gårdar bestod förstaden 1860 af 280 gårdar, eller om man medräknar några s. k. trädgårdar och toma platser, af inalles 318 tomtnumror.

Viborgska för-
staden.

Men vi skola göra ett besök också i den Viborgska förstaden. Sedan man passerat Kron S:t Annes trånga fästningsport -- ty den breda chaussé, som i våra dagar leder till Neitsyt-niemi, fanns då ännu icke till -- syntes borta på udden i nordväst den lilla förstaden, hvars välmående hus pittoreskt skymtade fram bakom björkallén, som invånarne 1838 fått tillstånd att plantera på den öppna platsen mot glacin. Sydväst om förstaden sträckte sig ned mot sjöstranden en grönskande slätt, som 1852 uppläts åt handlanden Heyno för anläggandet af en promenad.

¹⁾ I förbigående må här ock nämnas ett annat förlusteställe, som låg ett stycke utom förstaden, invid vägen till Ristimäki begravningsplats, nämligen en gammal gendarmanege, i hvilken kringvandrande akrobat- och andra dylika sällskap plögade gifva sina föreställningar. -- På 1860-talet var trädgården redan tämligen i lägervall. 1869 hemställde brandmästaren om den förfallna restaurationslokals nedrifning och 1871 nedbrann densamma.

Ungefär vid midten af glacin delade sig vägen i tvenne gator, på hvilka man kunde inkomma i förstaden, den ena gående rakt fram mot väster — våra tiders Michaelsgata —, den andra tagande en något nordvästlig riktning — nu Persgatan. Invid och mellan dem lågo några välbyggda hus: kommerserådet Rosenii, sedan handlanden Leonoffs¹⁾, landtmästar Lindbergs²⁾, borgmästaren Ekmarks³⁾, kronofogden Sanmarks⁴⁾, äfvensom längst åt nordost hofrådet Zweigbergs⁵⁾ — alla presenterande sina fassader mot glacin. Båda gatorna — hvilka för öfrigt likt andra därvarande då förtiden saknade namn — utmynnade i det i förstadens centrum belägna långa och irreguliära torget, hvilket ock var omgifvet af några större gårdar: t. ex. kollegierådet Sallmén⁶⁾ i väster, borgaren Dechtereffer i norr, instrumentmakar Nesslers i öster, äfvensom förstadens brandgård i söder, hvarför det ock plögade kallas Brandtorget. Midt på torget syntes ännu lämningarna af den 1799 utdömda begravningsplatsen, hvilken 1842 hade blifvit omgärdad af ett staket och en inhägnad af sibiriska örträd och till hvilken prinsens af Nassau och grefve Adlerbergs dyrbara grafmonument lockade allt flera turister.

Ifrån torget ledde tvenne gator — liksom fortsättande de ofvannämnda infartsgatorna — i västlig riktning ned mot stranden. Invid dem hade ock några af förstadens mera betydande invånare slagit ned sina bopålar. Vid den nordligare — nuvarande Konstantinsgatan — bodde bland andra brännvinsförpaktaren Plachin, den stora fiskhandlaren Popoff, handlandena Antonoff, Gavriloff m. fl., vid den sydligare — nuvarande Simonsgatan — fröken von Bell, hofrättsassessorn Grotenfelt⁷⁾, mademoiselle Blumenthal o. s. v.

Ofvannämnda gator äfvensom torget voro förstadens egentliga trafikleder. De till stranden gående gatorna genomskuros

¹⁾ N:o 24 egdes 1824 af läkaren Kostileff, 1840 af kommerserådet Rosenius, 1860 af handlanden M. Leonoff.

²⁾ N:o 4: Egare 1840 landtmätaren Lindberg; 1860 guvernementssekreteraren Hintze.

³⁾ N:o 3: Egare 1840 kronofogden Sanmark; 1860 borgmästaren Ekmark.

⁴⁾ N:o 2: Egare 1840 kronan; 1860 kronofogden Sanmark.

⁵⁾ N:o 1: Egare 1840 hofrådet Zweigberg; 1860 statsrådet Strumillo.

⁶⁾ N:o 44: Egare arbetskarl Stolti; 1860 kollegierådet Sallmén, och N:o 46: egare 1840 stabsläkaren Sallmén, 1860 handlandeämbetsinnan Alexandra Diboff.

⁷⁾ N:o 90 och 114. Egare 1860 hofrättsassessor Herman Grotenfelt.

dessutom af fyra i norr och söder löpande tvärgator. De voro dock utan större betydelse. Den närmast stranden hade väl ännu att uppvisa några större gårdar såsom smeden Bergqvists, generalmajor Baers, lagman Cajanders o. s. v. Men vid den nästföljande funnos verkliga „krypin utan stenfötter“, som i tiden byggts af baron Nicolaijs tjänare och drängar. Också vid den följande tvärgatan voro gårdarna af samma slag som vid den föregående och egdes för det mesta af ryska handlande- och officersänkor, såsom Ivanoff, Martinoff, Kalinin, Bataljonoff, Jeroscheffskij, Popoff och andra. Så var ock i hufvudsak förhållandet med den sista i ordningen af tvärgatorna — nuvarande Mariegatan.

Vauxhallen i
Viborgska för-
staden.

Förstaden var för öfrigt känd för sin vauxhall, hvars balsalong och kägelbana under restauratören Wilds tid voro mycket på modet, äfvensom för sitt brunnshus, hvars ljusgråa tak höjde sig öfver grönskan af en i sin första början varande parkanläggning. — Ytterst på udden i norr låg det 1839 af dåvarande konsuln Hackman anlagda skeppsvarfvet, där stadens första större ångbåt byggdes, äfvensom det stora ryska fälthospitalet med sin komplex af byggnader och sin lilla prydliga kyrka, som gaf det hela ett stadslikt utseende.

En boplatz företrädesvis för de stilla i landena, gjorde Neitsytmiemi stadsdel med sina jämförelsevis breda, skuggrika gator, sina mångenstädes i akacie- och syrenhäckar inbäddade hus och sin med träd- och blomstergårdar prydda hafsstrand ett i motsats till S:t Petersburgska förstaden fridfullt intryck. Den allmänna farväg, hvilken i våra dagar leder trafiken genom Neitsytmiemi till Sorvari och därifrån vidare, fanns ännu ej till. Förstaden, som ¹¹/₈ 1846 härjades af en större eldsvåda, hvarvid tio gårdar nedbrunno ¹), räknade 1860 122 gårdar och 141 tomter.

De andra för-
städerna på
Slottsholmen.

Om vi, innan vi lämna förstaden, kasta en blick mot norr, varseblifva vi invid Saunalahtis strand Leonoffska badstugan äfvensom längre bort, på andra sidan nämnda vik, de första tillstymmelserna till den blifvande Saunalahti förstaden, där fruntimmersföreningens barnhem var en af de första gårdarna. Längre bort mot nordost tecknade sig mot fonden af skogarna vid Monrepos de gråa husmassorna af den gamla Beckbruksförstaden med sina

¹) Dessutom refvos tvenne hus och några skadades. Skadan uppskattades till minst 30,000 rubel i pappersmynt.

69 gårdar, som efter Tervaniemis rasering fick tvenne nya gran-
nar, hvilka på afstånd sedda nästan syntes sammangå med den,
nämligen Nikolajeffsky eller Pavloffsky, så benämnd efter ett gam-
malt i trakten befintligt batteri, samt Likolampi med namn efter
den invid liggande dygiga, borttorkande sumpmarken. Slutligen
låg nere vid Slottsholmssundet Hiekka lastageplats, som vid rå-
dande tomtrist, trots magistratens förbud för enskilda att där
bygga sig hus, icke undgick ödet att småningom äfven den för-
ändras till en liten förstad.

Vi afsluta här vår topografiska öfverblick af Viborg sådant Gårdarnas antal.
det var vid 1860-talets ingång. Enligt hvad vi funnit räknade
staden då inalles 611 bebyggda tomter eller privata gårdar ¹⁾, hvar-
till dock torde böra läggas några efter Tervaniemis rasering i Sauna-
lahti, Hiekka och Pavloffsky uppståndna nybyggen, hvilka ännu ej
hunnit observeras i längderna. Vi torde alltså komma sanningen
nära, om vi beräkna samtliga privata gårdars antal år 1860 till om-
kring 630. De af publika inrättningar disponerade gårdarna
åter voro omkring 60, så att totalsumman af faktiskt bebyggda
platser blefve circa 690. Om vi jämföra detta tal med antalet
gårdar år 1812, som — enligt hvad vi erinra oss — utgjorde
684 ²⁾, utom 42, som stodo öde efter 1793 års brand, komma
vi till det resultat, att gårdantalet i Viborg under loppet af
femtio år, under hvilken tid emellertid befolkningen fördubblats,
förblifvit tämligen oförändradt ³⁾. Detta egendomliga förhållande

¹⁾ Af dessa lågo — såsom vi erinra oss — i „fästningen“ 116, i Kron S:t
Anne 5, i S:t Petersburgska förstaden inklusive Pantsarlaks 280 — förutom soldat-
sloboddens 12 och Papulas 7 nya gårdar —, 122 i Viborgska förstaden och 69 i
Beckbruket.

²⁾ I detta antal ingår väl äfven ett femtiotal af publika byggnader upptagna
tomter, så att de privata gårdarnas antal faktiskt reduceras till omkring 635 (677).
— De publika byggnaderna voro (1825) 6 kyrkor, 10 kaserner, 2 regementsgårdar,
1 artillerigård, 1 artillerityghus, 1 artilleristall, 3 militärmagasin, 3 krutkällare, 5
vakhus, 5 officerskvarter, 3 kommissariatshus, 1 militärhospital, 1 rysk prästgård,
1 militärskola, 1 militärfängelse, 1 landshöfdingeresidens, 1 d:o ämbetshus, 1 tullhus,
1 posthus, 5 skol- o. gymnasiihus, 1 länelasarett, 1 arbets- och korrektionshus, 2
kronomagasin, 1 rådhus, 1 stadens klocktorn, 1 packhus, 1 gammalt rådhus, 1 sta-
dens inkvarteringshus, 1 teater, summa 63. Af dessa voro dock ett tiotal belägna
på icke nummerade tomter, hvadan afdraget icke torde kunna blifva större än 50.

³⁾ Här kunna vi ej underlåta att framhålla den svårighet, som yppar sig vid
bestämmandet af gårdarnas antal i Viborg under äldre tider. Enligt 1638 års kvarn-
tullsmantalslängd voro gårdarna i Viborg inalles 697, medan invånarantalet torde
hafva utgjort omkring 3,500. År 1812 uppger magistraten till organisationskommittén

förklaras genom följande omständigheter. För det första hade strax efter ryska tidens utgång i anledning af militärens minskning en mängd små, ofta af en enda person bebodda s. k. „soldatgårdar“ försvunnit i förstäderna, så att totalantalet gårdar redan 1821 — hvilket år den första mantalslängden uppgjordes efter länets återförening — nedgått till 562, utom ett femtiotal af kronan och offentliga inrättningar disponerade hus. För det andra byggdes gårdarna under 1800-talet vida större än förut, så att de också inrymde mycket mera folk. Då man på tal om 1600- och 1700-talen ej kan beräkna mera än 5, högst 6 personer i medeltal på en gård, gaf 1870 års faktiska folkräkning ett medeltal af 18 å 19 personer per gård. Och för det tredje hade ännu vid 1860-talets ingång alla de på Tervaniemi raserade gårdarna icke hunnit ersättas med nya å andra håll.

Fästningsord-
ningen.

Men utom att gårdarnas antal ännu var ungefär detsamma, som det varit under ryska tiden, hade staden också eljes undergått jämförelsevis få förändringar i afseende å sitt yttre. Hufvuddelen af staden, centrum för dess kommersiella lif, stod fortfarande omspunnen af sin granitgördel utan möjlighet att utvidga sig åt något håll. På ett afstånd af 150 famnar från murarna

antalet af samtliga „bebodda tomter“, hvarmed väl bör förstås gårdar, till 726, af hvilka dock 42 efter 1793 års brand stodo öde. Antalet invånare fixeras samtidigt till 2,893. De flesta gårdar måste således ännu på 1600- och 1700-talen varit mycket små. Vi hafva också funnit att t. ex. i staden på 1600-talet fanns en gård, som ej räknade mer än 30 alnar i längd längs gatan och 32 å 35 alnar på bredden. År 1800 funnos i S:t Petersburgska förstaden en mängd gårdar, hvilkas areal varierade emellan 12 och 25 kvadratfamnar. Äfven i Viborgska förstaden, där dock tomterna i regel voro större, funnos flera gårdar af endast 25 kvadratfamnar areal. Gårdarna bestodo således däförtiden ofta af en enda liten stuga, likt bondtorpen på landet i våra dagar. Enligt 1821 års mantalslängd hade gårdarnas antal — såsom ofvan framhölls — plötsligt nedgått till 562 oberäknadt de publika inrättningarnas. Då en så stark reducering under en så kort tid naturligtvis ej kunde uteslutande bero därpå, att gårdarna öfver hufvud började byggas större än förut, torde den knappt kunna annorlunda förklaras än genom försvinnandet af en mängd små gårdar, som i förstäderna innehafts af afskedade soldater, invalider eller soldatänkor, hvilka för det mesta ensamma bott i sina stugor, d. v. s. gårdar. Detta förhållande åter måste otvifvelaktigt ställas i samband med den minskning den i Viborg stationerade militärstyrkan efter Finlands eröfring undergick. År 1800 funnos i S:t Petersburgska förstaden 104 och Viborgska 46 sådana „soldatgårdar“; 1821 var antalet endast resp. 46 och 23. Således en minskning af 81 gårdar inom 20 år på dessa två förstäder. För Tervaniemi och Beckbruket saknas tyvärr denna fråga belysande handlingar, men vi kunna antaga att också beträffande dem en liknande reducering egt rum.

— ett afstånd utmärkande ett ledigt fält af oskattbar vikt för staden, men oåtkomligt för densamma — lågo de båda förstäderna, där icke en stenfoot, icke en källare fick uppföras utan tillstånd från S:t Petersburg. Viborg företedde bilden af ett helt, som i följd af de militära bojornas strama tillskrufning splittrats i stycken. Lifvet i stadens trånga centrum saknade tillräckligt luft för att kunna utveckla sig såsom tiden fordrat. Den utvidgning, som kunde förekomma i de periferiska delarna af staden — genom tillkomsten af en och annan gård belägen på mer än en kilometers afstånd från det kommersiella lifvets hjärtpunkter — betydde föga, då frågan gällde Viborgs framåtskridande såsom handelsstad. Med en sådan hämsko på sin utveckling skulle Viborg gå till mötes en tid, som genom tillkomsten af Saima kanal och den redan planlagda järnvägen lofvade tillföra densamma en oberäknelig ökning af dess rörelse. Vi kunna omöjligt tänka oss huru Viborg under sådana förhållanden skulle redt sig och motsvarat sin bestämmelse, om ej de hindrande bojorna blifvit i rättan tid lösta.

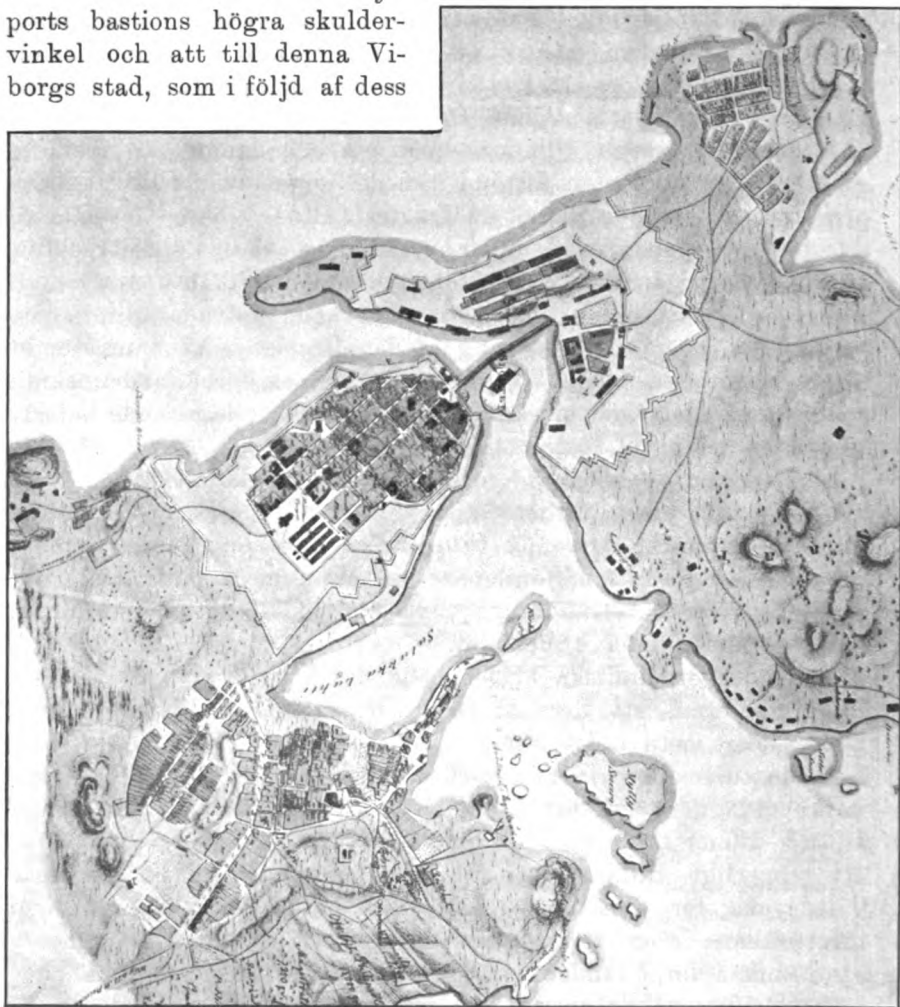
Men detta skedde — dess bättre — i lagom tid för att staden skulle hinna förbereda sig för sina uppgifter. Förändringarna i Kron S:t Anne på 1840- och 1850-talen, hvilka vi redan omnämnt, voro liksom förelöpare till ännu mera omfattande omställningar, som beträffande själfva hufvuddelen af staden kommo till utförande under 1860-talet.

Fästningsordningens partiella upphäfvande.

Under orientaliska kriget hade det blifvit klart för de ryska myndigheterna, att flera af Östersjöfästningarna, bland dem Viborg, icke mera i det skick, i hvilket de då befunno sig, motsvarade tidens fordringar. Det uppstod fråga om nya fästningsverks anläggande, hvarvid en del af de gamla såsom obehöfliga, ansågs kunna utdömas. Under sådana förhållanden öppnade sig ett ypperligt tillfälle för staden att skaffa sig nytt utrymme. Till lycka för densamma hade den då uti borgmästar Örn en förespråkare, som förstod att med stor framgång begagna de gynnsamma förhållandena till stadens bästa, dels genom att energiskt drifva på de skriftliga underhandlingarna, dels genom att eljes ställa sig väl med de ryska myndigheterna.

Krigsministern Suchozanet och generalguvernören Berg besökte staden under senare hälften af oktober 1859. Vid den middag, som borgerskapet höll för dessa höga herrar å rådhuset, framgick att stadens önskingar ej från deras sida stötte på något motstånd. En månad senare, den $\frac{19}{11}$ 1859, stadfästes å högsta

ort förslaget „att utaf Viborgs fästningsverk skulle bibehållas blott Kron St:t Anne såsom skydd för Åbo bro, slottet och den delen af fästningsvallen, som ligger vid hafsstranden från Pantsarlaks bastions vänstra till Nyports bastions högra skuldervinkel och att till denna Viborgs stad, som i följd af dess

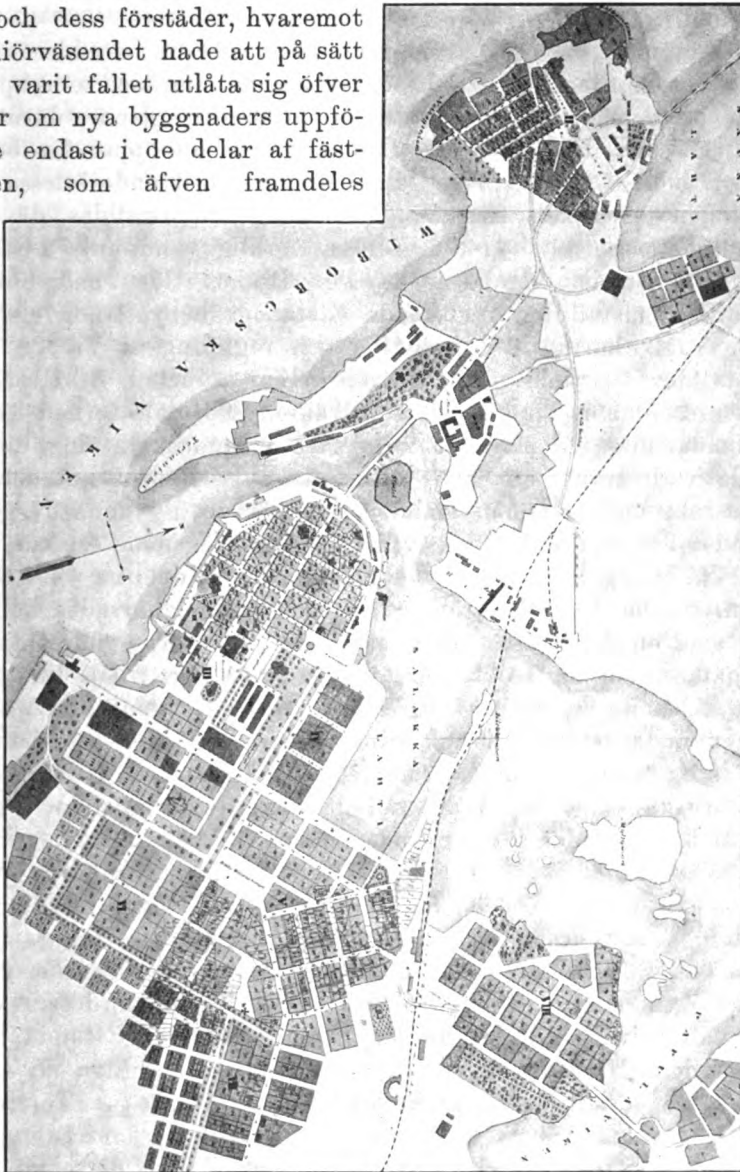

Stadsplanen före 1861. Enligt Gylden's karta af år 1830.

fortfarande tillväxt i befolkning hade behof af utvidgning, öfverlämna de öfriga fästningsverken till stadens disposition för att raseras¹⁾. Därjämte fastställdes „att guvernören för vinnande af

¹⁾ Också Runda tornet blef enligt „allerhögsta befallning“ uti skrifvelse af f. d. ingenjördepartementet ¹⁸/₆, 1860 öfverlämnadt åt stadsmyndigheterna till nedtagning kostnadsfritt.

tid egde rättighet att utfärda tillstånd till byggnaders uppförande å alla icke befästa delar af staden och dess förstäder, hvaremot ingeniörväsendet hade att på sätt förut varit fallet utlåta sig öfver frågor om nya byggnaders uppförande endast i de delar af fästningen, som äfven framdeles

Stadsplanen efter 1861. (Enligt Pacius' karta).

komma att bibehållas, d. v. s. Kron-S:t Anne, slottet och yttersta raden af gårdarna inom fästningen, hvilka ligga emellan Kejsar-

gatan och fästningsvallen vid stranden från Pantsarlaks bastions vänstra till Nyports bastions högra skuldervinkel samt i Viborgska förstaden“.

Den nya stadsplanen.

Den möjlighet till utvidgning, som sålunda bereddes staden, var af utomordentlig betydelse. Hela det område, som upptogs af de östra och sydöstra vallarna äfvensom glacin därutanför ända till S:t Petersburgska förstaden, låg nu öppet för borgerskapet, och då därjämte byggnadsväsendets ordnande i dessa delar af staden äfvensom sistnämnda förstad underställdes de civila myndigheterna, blef året 1859 en verklig vändpunkt i stadens byggnadshistoria. Ända sedan Per Brahes tider hade icke en liknande omställning i afseende å stadens bebyggande egt rum. En ny „plankarta till utvidgning och reglering af Viborgs stad“ fastställdes $\frac{9}{21}$ febr. 1861. Genom en storartad, 300 fot bred bulevard eller esplanad, som från trakten af Runda tornet, hvilken nu omdanades till ett nytt torg, gick i samma riktning, där den gamla vallmuren stått, ända till trakten af Röda brunn och därifrån rakt ned mot hafsstranden, delades det nyvunna byggnadsområdet i tvenne delar, af hvilka den, som låg inom esplanaderna, skulle få bebyggas endast med stenhus, medan i delarna utanför dem äfven trähus voro tillåtna. För öfrigt genomkorsades hela det nya stadsområdet af tvenne stora hufvudgator, nämligen Katarinagatan, som utsträcktes åt sydväst ända bort till Kolikkomäki, samt Alexanderspsepektivet, som öfver det igenfyllda innersta hörnet af Salakkalahti vik gick genom hela den nya staden i sydvästlig riktning ända ned till hafsstranden. Äfven S:t Petersburgska förstaden indrogs i den nya regleringen och en ny stadsdel planerades i öster under namn af Anina.

Murarnas demolering och de nya kvarteren.

Nästan jämnt 300 år efter det de första arbetena påbörjats å Erik XIV:s och Johan III:s murar togos nu de första spadtagen för dessa fästningsverks slutliga demolering. Först slopades 1860 Vallen vid Håkansporten och förvandlades till en terrass med trädplanteringar, 1861—62 likaså nordöstra vällen och vallgrafven fylldes. Det nya torget omkring Runda tornet planerades. Den nya Torkelsgatan, som skulle blifva en af stadens nya pulsådror, uppdrogs och stenlades (1871). Tomter utmättes, en och annan gård reste sig på den fordom öde glacin, de första gårdarna i Salakkalahtistadsdelen 1862, de första likaså i Pantsarlaks 1863. Också den sydöstra vällen mot Pantsarlaks nedrefs 1863 småningom och Alexanderspsepektivets väldiga linje utmärktes, Salakkalahtis innersta hörn genomskars af en mäktig

vallbank, „föreningsbanken“, som 1869 makadamiserades. 1866 planerades Katarinagatan och iståndsattes från den nya 1862 byggda landtmäterikontorsbyggnaden — nu ombyggd till länestyrelsens hus — intill slutet af Pantsarlaks stadsdel. Samma år vidtogos de första planteringarna af esplanaden nordost om tyska kyrkan, hvilket arbete verkställdes under tillsyn af en kommitté och kostade staden ensamt detta år något öfver 21,000 mark. Detta arbete fortsattes de följande åren och 1868 erhöll Ehrenburg tillstånd att i den nya esplanaden anlägga ett utskänkningsställe och en kägelbana, som han benämnde Belvedere. 1870 begynte arbetena på esplanadens fortsättning på andra sidan Alexandersperspektivet ¹⁾.

Staden hade vunnit inom esplanaderna ett tjugotal nya tomter att bebyggas med stenhus och utanför desamma tre nya stadsdelar, Salakkalahti med 18, Repola med 30 och Pantsarlaks med 36 stora och ett hundratal små tomter, de sistnämnda belägna längs de yttersta linjerna i söder och sydst. S:t Petersburgska förstaden omreglerades, dock med bibehållande af de viktigaste gatornas sträckning, och i dess utkanter bildades en ny stadsdel, Anina, omfattande omkring 75 smärre tomter. Också de tidigare å Papula bergen utstakade tomterna, 59 till antalet, började nu först bebyggas. Inalles hade staden sålunda genom den nya landvinningen ökats med omkring 340 nya tomter, större och mindre. Huru af behovet påkallad denna utvidgning var, framgår däraf att af dessa nya tomter redan 1875, således inom förloppet af 13 år, voro bebyggda i Salakkalahti 13, i Repola 8 ²⁾, i Pantsarlaks 39, i Anina 17 eller inalles 77 —

Byggnadsverk-
samheten och
den nya bygg-
nadsordningen.

¹⁾ I sammanhang härmed vidtogos äfven andra åtgärder för åstadkommandet af större snygghet och ordning i staden. 1868 nedref kronan den vanprydande enväningskasernen vid Katarinagatan och ersatte den med en grönklädd skvär. 1866 öppnades det nya torget för handeln och samma år hade „köttbasaren“ vid fiskarstranden blifvit färdig, så att de Katarinagatan vanprydande köttbutikerna kunde flyttas dit. En skölinrättning öppnades 1870. 1875 inlöste staden den gamla vid Paradplan belägna gostinnidvoren med läderbodarna för att med tiden kunna begagna platsen för annat ändamål o. s. v

²⁾ Egare af gårdarna i Salakkalahti voro 1875: 1 baron Mendt, 2 packhusinspektör Hirn, 3 handlanden Fredr. Richardt, 4 hofrättsassessor Söderbjelm, 5 rådmann Stråhlman, 6 ingenjör Selin, 7 handlanden J. F. Albrecht, 8 handlanden Lindström, 9 snickaren Koikkelin, 11 ingenjör Jansson, 12 kollegieassessor J. G. Heinrichus, 17 grefve Stewen-Steinheil, 18 guldsmeden Golin. — Af gårdarna i Repola må nämnas, 1 och 2 samt 15 kommunalrådet C. Alfhans, 16 bankokassör Söderbergs, 26 arkivarien Nikanders. (Siffertalen framför egarenes namn angifva tomternas nummer i kvarteret).

således inemot en fjärdedel. Dessutom hade på de tomter, som skulle bebyggas med stenhus, uppförts särskilda offentliga byggnader: kasernen vid Alexandersperspektivet, landtmäterihuset, folkskolorna. Därjämte hade i förstäderna tillkommit 125 gårdar. Lifligast var byggnadsverksamheten under 5-årsperioden 1861—65, då i medeltal uppfördes 20 trä- och 5 stenhus per år.

Den $19/12$ 1871 hade för staden fastställts en ny byggnadsordning, enligt hvilken större delen af staden eller den såkallade gamla stadsdelen ej skulle få bebyggas annorlunda än med stenhus¹⁾. Ifrån 1860 till 1875 ökades — att döma af mantalslängderna — de privata gårdarnas antal från 630 till 811. Från 1825—1860 byggdes inalles omkring 35 nya sten- och omkring 300 trähus, men i stället försvunno å de 60 gårdarna i Tervaniemi väl ett hundratal äldre byggnader, så att byggnadernas antal under denna tid faktiskt ej torde ökats med mera än 230 å 240. Under tiden från 1861 till 1875 tillkommo omkring 50 nya sten- och 186 trähus eller inalles 236 byggnader. Totalantalet byggnader i staden och förstäderna, som 1806 beräknades till 1,600, torde vid periodens utgång hafva utgjort omkring 250 sten- och 2,300 trähus²⁾.

¹⁾ Den $26/6$ 1848 hade invånarne erhållit tillåtelse att inom fästningen reparera sina trähus. — Hvad stenhusen beträffar hade genom kungörelse $7/8$ 1816 förordnats att åt de personer, som uppföra stenhusbyggnader i flera våningar uti städer inom Finland, skulle förunnas 50 års inkvarteringsfrihet. Sådän erhöles ock under periodens förlopp i Viborg af mängen. Men då senare i anledning af trävarornas stigande prisskilnaden i kostnaderna emellan sten- och trähus blifvit jämförelsevis obetydlig och stenhusens inkvarteringsfrihet vållade stort men för stadens öfriga gärdsegare, som deltog i kostnaderna för inkvarteringen, anhöll magistraten 1874 om upphäfvande af sagda kungörelse hvad Viborgs stad beträffar. Men denna anhållan ledde ej under perioden till något resultat.

²⁾ Hvad byggnadsstatistiken beträffar hafva vi uppgjort den i hufvudsak med ledningen af uppgifterna i magistratens årliga berättelser, utom för åren 1837—40, för hvilka sådana saknas, och vi i stället infört de under denna tid tillkomna byggnadernas antal, beräknadt efter ett medeltal af 10 år. — Enligt 1870 års faktiska folkräkning hade staden då 728 gårdar, 233 sten- 2,245 trähus. Till dessa siffror ha vi för att bestämma byggnadernas antal för år 1875, åter tillagt antalet af de under kvinkvinniet tillkomna nybyggnaderna enligt stadsberättelserna. — Här må ock nämnas att gatorna år 1869 erhöles nya namn och försågos med gatskyltar. Också gatorna i Viborgska förstaden erhöles nu namn (1869, 1870). Till grund för namnen lades 1861 och 1793 års plankartor äfvensom i vissa delar äfven 1644 års plankarta. För gator, som ej å dessa funnos, bildades nya.

Här kunna vi icke underlåta att, förrän vi lämna vår topografiska öfverblick af det „gamla Viborg“, framhålla hurusom man, medan man var sysselsatt med att nybygga staden i modern stil, nästan vid hvarje steg fick en påminnelse om det Viborg, som varit och som under sekler och generationer utgjort föremålet för sina inbyggares hängifna arbete. Medan den nya tidens stenhus reste sig i höjden, liksom öfverskuggande sina anspråkslösa föregångare från stadens äldre epoker, öppnade sig det underjordiska Viborg, vittnande i ett stumt och hemlighetsfullt språk om forntidens verk och gerningar. Redan „ungefär 1840 hände det — skrifver Reinholm i sina anteckningar — vid någon gräfnings å Nedra gatan, att arbetarne med hvad de hade nedfölo. Ett tomrum under gatan upptäcktes och detta var en underjordisk gång, hvilken arbetarne följde ett stycke väg i riktning åt öster eller nordost, d. v. s. åt Petersburgska sidan. Någon dörr, som man ej vidare vågade öppna, mötte då. Sägner gick att den underjordiska gången skulle ledt till slottet“¹⁾. 1855 åter, då en del af den gamla muren som bestycker Hiekka brädgård nedrefs, stötte arbetarne likaså på en hvalfd gång, ifrån hvilken några stentrappsteg ledde nedåt i riktning mot slottet, hvadan också denna gång antogs hafva någon gemenskap med den gamla underjordiska gången, som i forna tider skulle föränat staden och slottet. I en af hvalfgången bildad vinkel fanns en nisch, i hvilken påträffades delar af ett människoskelett och särskilda andra föremål²⁾. Senare fann man vid grundgrävningar i olika delar af staden, vid societetshuset, vid nya gymnasiihuset, på Alfthanska gården och på flera andra ställen, djupt under den dåvarande jordytan förmultnade stockar, tegelstensgrus och andra lämningar, vittnande om huru marken under seklernas lopp höjt sig inom den bebodda delen af staden. Huru lågt de

Det underjordiska Viborg.

¹⁾ Lagus. Ur Viborgs historia. Första delen, XII. — Äfven i senare tider har man stött på denna gång, som kunde följas från Gråmunkegatan till trakten af porten till nuv. Ekströmska gården, där man stötte på en järndörr. Ingenjören Pacius, som då ledde arbetet, uppgaf att den var så hög att en människa väl kunde gå i den.

²⁾ Lagus. Ur Viborgs historia. Första delen, XI—XII. — Troligen utgjorde hvalfvet lämning af en någon gammal kasematt, eftersom en skottglugg fanns anbragt i en af dess väggar. Äfven i fästningsmuren i närheten af Åbobro påträffades, då denna del af fästningen 1840 ombyggdes under öfverste Kuhlmanns ledning, skelettet af en människa.

gamla gatorna legat framgår däraf, att stenläggningshvarf anträffats på en meters djup under deras nuvarande nivå. På vissa ställen förefunnos tjocka lager af spillning, som i äldre tider synes användts såsom fyllning. Vid kloakgräfningen i början af sjuttioalet hittades djupt under jorden på olika ställen under Kyrko-, Kejsar-, Vaktorns- och Nyportsgatorna silfver- och kopparmynt, kulor m. m., under Biskopsgatan i närheten af domkyrkan en kanon och ett järngaller o. s. v. Äfven fasta fornlämningar af anseliga dimensioner trädde fram i dagen. Flerstädes påträffades gamla källare, källarrännor äfvensom gångar under jorden. Under Thesleffska huset vid norra Vallgatan påträffades 1870 ett stort fyrkantigt hvalf med tak, dörr och fönster å trenne väggar¹⁾. Lik ha hittats under nuvarande salutorget vid ändan af Torkelsgatan, och under gatan utanför Föreningsbryggeriet har på ungefär 2 meters djup anträffats liket af en krigare i full rustning. Särdeles talrika ha fynden af skeletter varit å de ställen, där fordom funnits begravningsplatser, såsom på Kirkkosaari²⁾, vid järnvägsbron å Philpæuska tomten, rysk begravningsplats på 1700-talet, vid öfra ändan af Wilkes gränd, likaledes begravningsplats under sista svenska tiden — för att ej tala om platserna utanför de gamla kloster- och domkyrkorna. I närheten af den sistnämnda påträffades, vid grundgräfning för ett stenhus å dåvarande Alfthanska tomten, en hel mängd likkistor, äfvensom vid gräfningar invid posthusgården en massa hufvudskallar, benknotor o. s. v.³⁾.

Det var i sanning en märklig tid den tidens viborgare upplefde, en vändpunkt i stadens historia. Det gamla Viborg, hvars hemlighetsfulla fornlämningar manade till vördnad för förfädrens minne och väckte intresse för dess ärorika forntid, höll på att försvinna. Ett nytt, ståtligt och modernt Viborg höll på att

¹⁾ Ilmarinen ¹⁸/₁₁, 1870.

²⁾ Å Kirkkosaari har också hittats en mängd mynt, ringar, små kors af silfver och annan metall, grafplåtar m. m.

³⁾ Dessa fynd gjordes under de första åren af 1850-talet. — Det berättas att ryssarne, då de ombyggde den gamla domkyrkan till magasin, utburit skeletterna ur de under golftet befintliga grafvarna och nedgrävt dem på ett ställe nära posthuset, hvarför man förmodade att bengropen härrörde från denna tid. Hufvudskallarna nedgräfdes nu å den forna kyrkoplanen, „så att om någon af desamma varit Mikael Agricolas, så fick åtminstone denna del af hans jordiska kvarlevor hvila i en fordom invigd jord nära de murar, inom hvilka han för tre sekler sedan jordfästats.“

uppstå, kraftigt kallande en och hvar till rastlöst arbete för dess framtid. Och med de framgångar man redan vunnit tviflade man ej om nya.

Ofvan skildrade förändringar i afseende å stadens bebyggande, hvilka — såsom vi snart få se — åtföljdes af liknande förbättringar i afseende å dess inre styrelse och lif, befrämjades i de flesta fall med patriotiskt nit af länets nya inhemska styresmän. Det kändes utan tvifvel helt hugnesamt för stadens invånare att, i stället för det invecklade ryska styrelsemaskineriet med dess trenne guvernörer och dess af „tschinovnikar“ öfverflödande ämbetsverk, åter hafva en på inhemska lagar fotad styrelse, hvilken alldeles såsom före 1710 representerades af „landshöfdingen“, sedan 1837 kallad „guvernör“, och den under honom subordinerande länestyrelsen. Besjälade af nitälskan för det dem ombetrodda länets återupphjälpande ur dess lägervall inlade de — som sagdt -- stora förtjänster äfven om Viborgs stad och dess höjande till ny blomstring.

Styrelsen.

Tidens höfdingelängd ¹⁾ har för öfrigt att uppvisa en rad af framstående män, af hvilka de flesta äfven på andra områden gjort sig bemärkta i vårt lands nyare historia: Carl Johan Stjernvall (1812—1815), denna varma patriot, hvilken så länge tvekade, innan han emottog den honom erbjudna svåra och arbetsdryga posten, men hvilken, sedan han en gång beslutat sig därför, med energisk företagsamhet pådref förnyelseverket ej blott i egenskap af landshöfding utan äfven såsom ordförande i den för länets nyreglering tillsatta s. k. organisationskommittén, hvars verksamhet — såsom vi i det följande ofta skola blifva i tillfälle att framhålla — blef af djupt ingripande betydelse också för Viborgs stad; — Carl Johan Walleen (1816—1820), som med liknande drift och framgång fortsatte sin företrädares verk; — Carl August Ramsay (1825—1834), hvilken redan tidigare

Landshöfdingar
och guvernörer.

¹⁾ Landshöfdingar och guvernörer voro: Carl Johan Stjernvall (1812—1815; † 1815); Carl Johan Walleen (1816—1820; sedermera senator och friherre; † 1867); friherre Otto Vilh. Klinckowström (1820—1825; sedan senator; † 1850); Karl August Ramsay (1825—1834; sedan senator; † 1855); grefve Carl Gustaf Mannerheim (1834—1839; sedan president i Viborgs hofrätt; † 1854); Fredrik Stewen (1839—1844; sedan adjoint hos ministerstatssekreteraren för Finland; † 1851); friherre Kasimir von Kothen (1844—1853; sedan senator; † 1880); generalmajor Alexander Adam Thesleff (1853—1856; † 1856); Bernhard Indrenius (1856—1866; sedan senator m. m. och friherre; † 1884); Kristian Teodor Oker-Blom (1866—1882; sedan senator; † 1900).

såsom tjänsteman vid kommittén för de finska ärendena tagit en så framstående del i dess grundläggande arbeten, särskildt i afseende å ordnandet af förhållandena i Viborgs län; -- Carl Gustaf Mannerheim (1834—1839), känd äfven såsom vetenskapsman, under hvars tid staden hade att återhämta sig efter 1834 års brand och hvilken äfven efter sin afgang från guvernörsp platsen kvarstannade på orten såsom den förste presidenten i Viborgs hofrätt, genom hvars stiftande en ny grundval lades för stadens och länets andliga förening med det öfriga landet; — friherre Kasimir von Kothen

Landshöfdingen Carl Johan Stjernwall.

(Efter ett af C. P. Mazér troligen enligt tafla utfördt porträtt i blyerts).

(1844—1853), denne för sin reaktionära politik kände statsman, hvilken, „hysande en varm och ädel nitälskan för Viborgs stads förkofran och uppkomst“, genom Kron S:t Annes återförvärfvande åt staden förskaffat sig ett varaktigt minne i dess häfder: — Alexander Adam Thesleff (1853—1856), som med klokhet och lugn hofsamhet ledde styrelsen under det orientaliska krigets tid: — Bernhard Indrenius (1856—1866), som verksamt bidrog till de på 1860-talet genomförda epokgörande förändringarna i stadens lif; — Kristian Teodor Oker-Blom (1866—1882), hvars åtgärder i den på 1870-talet väckta s. k. slottsfrågan redan blifvit af oss berörda.

Här må ock nämnas, att äfven de ryska myndigheterna på orten, främst kommandanterna ¹⁾, af hvilka flera trädde i nära beröring med det viborgska samhället, i allmänhet gjorde sig kända för humanitet och tillmötesgående gentemot stadens intressen. I likhet med dem gjorde sig ock en och annan af de andra ryska funktionärerna förtjänta af stadshornas tacksamhet. Så t. ex. artilleriöfversten Sasse, åt hvilken vid hans afflyttning från orten 1824 beslöts en „tacksägelses anmälan uti allmänna tidningen för dess välförhållande emot stadsborna under hans vistelse här“.

De ryska myndigheterna.

Medan den lokala styrelsen, den inhemska såväl som den ryska, representerades af sådana män, ordnades förhållandena i staden så småningom till likhet med dem i landets öfriga städer och återföreningen blef i sinom tid en verklighet.

Den ²/₁₀ 1817 emanerade senatens på organisationskommitténs förslag grundade resolution, enligt hvilken Viborg åter skulle innehafva sin gamla rang och nummer närmast efter Åbo och i afseende å klassifikationen — tillsvidare och intill nästa landdag — hänföras till tredje klassens städer. Dess gamla vapen stadfästes jämväl, dock med den ändring att staden, „till skillnad emellan dess och länets vapen, i sitt vapen skulle i blått fält upptaga en afbild af dess urgamla slott på sjösidan, med dess förut förda gyllene W i öfra delen af skölden“. Samma dag bestämdes ock att Viborgs stads inre styrelse skulle bestå af tvenne borgmästare och sex rådmän, af hvilka sistnämnda en alltid skulle föra ordet i stadens kämnärsrätt. De närmare bestämningarna rörande stadens administration och domstolar. d. v. s. stadens egentliga organisation, lämnades däremot af senaten beroende till dess en ny stat, om hvilken borgerskapet själf borde få uttala sig, hunnit blifva fastställd ²⁾. Dock skulle staden

Stadens rang och vapen m. m

¹⁾ Kommandanter voro: generalmajor de Gervais (1809—1819); generalmajor Berg (1819—1838); generalmajor Weyrauch (1838—1854); generalmajor von Rehe-kampff (1854—1878).

²⁾ Redan organisationskommittén hade, sitt uppdrag likmätigt, upptagit frågan om stadens organisation och jämte ofvannämnda förslag beträffande dess rang, vapen m. m. i sitt betänkande äfven berört särskilda frågor rörande dess styrelse, ekonomi o. s. v., men regeringskanseljen, hvilken närmast hade att uttala sig med anledning af kommitténs förslag, var i vissa punkter af olika mening med denna. Den ville öfver hufvud ej afgöra frågorna i detalj, utan ansåg att de i sådant afseende borde hänskjutas till borgerskapets eget afgörande. Också kommittén för finska ärendena i S:t Petersburg, var af den åsikt, att staden själf under landshöf-

emellertid draga försorg om att de nödvändigaste tjänstemän, såsom sekreterare, stadsfiskal, stadskassör, exekutionsbetjänte o. s. v. icke sänkades.

Stadens
„organisation“.

Det drog emellertid långt ut, innan denna stadens organisation, hvilken sålunda hänskjutits till borgerskapets eget afgörande, kunde slutföras. Det var naturligtvis frågan om stadens blifvande inkomster och utgifter, som främst vållade dröjsmålet. Först år 1823, således elfva år efter föreningsmanifestets emanerande, fattade magistraten och stadens äldste jämte borgerskapet på tvenne sammanträden den $\frac{1}{7}$ och den $\frac{7}{8}$ beslut i afseende å förslaget till stadens nya budget. Då vi längre fram skola närmare redogöra för dessa förhållanden, inskränka vi oss här till att omnämna, det de flesta inkomstposterna uppfördes tämligen oförändradt i enlighet med de gamla svenska privilegierna. Men ännu ett år förgick, innan förslaget hunnit diskuteras och granskas. Landshöfdingen måste slutligen $\frac{20}{9}$ 1824 anmoda magistraten att förständiga borgerskapet „att organisationen af stadens angelägenheter skyndsammast skall bringas till slut“. Sedan omsider förslagen blifvit insända till vederbörlig ort, räckte det ytterligare ett par tre år, innan det slutliga afgörandet föll. Först den $\frac{21}{3}$ 1827, femton år efter föreningsverkets begynnelse, emanerade H. K. M:s reskript, hvilket definitivt bestämde stadens inkomster och utgifter. Härmed var ändtligen organisationsverket, för såvidt det gällde staden, slutfördt.

Fröjdebetyg-
ser i anledning
af återförening-
gen.

Med hvilka känslor stadsborna omfattat den återförening ofvannämnda åtgärder afsågo framgår till fullo ur magistratens å borgerskapets vägnar $\frac{9}{12}$ 1816 aflåtna tacksägelseskrifvelse med anledning af regeringskonseljens förändring till senat. Det heter däri på den tidens underdåniga språk: den mildhet och nåd, hvarmed Eders Kejsrerliga Majestät omfattat hela Finland kan icke annat än uppelda hvarje finskt bröst till den renaste tacksamhet, som ej mera är blott en skyldighet för åtnjutna välgärningar — den har blifvit ett behof för våra hjärtan. Det är likväl ej nyheten af Eders Kejsrerliga Majestäts nåd, som nu förvandlat till vår lycksalighet de stilla välsignelserna, hvilka invånarne i Viborgs stad från himmelen nedkallat öfver Eders

dingens ledning borde få uttala sig i frågan om dess inre ekonomi. I enlighet härmed afgjordes ock frågan å högsta ort $\frac{12}{4}$ 1816, och $\frac{2}{10}$ 1817 förordnade H. M. — som sagdt — dess hänskjutande till borgerskapet, för så vidt det gällde ordnandet af stadens inkomst och utgift.

Majestäts dyra hufvud. — — Det var Eders Kejslerliga Majestät förbehållet att en gång förena de genom ödet skilda bröderna gamla och nya Finland och låta dem i förening hand i hand vandra till den lycksalighet, som Eders Kejslerliga Majestät genom föreningen för dem redan grundlagt¹⁾.

Om den förhoppningsfulla stämning, som i anledning af föreningsåtgärderna vid denna tid besjälade stadsborna, vittnar ock det sätt på hvilket kejsarkröningen år 1826 firades i Viborg. Den gestaltade sig till en verklig fröjdefest. Borgerskapet hade beslutat att alla i stadsräkenskaperna från 1816 till 1823 obetalta och balanserade rester, hvilka stego till rätt anseliga belopp, skulle efterskänkas de fattiga. Handtverksståndet arrangerade i förra soldatskolans hus en middagsmåltid för stadens fattige, hvarvid 400 personer bespisades och ytterligare erhöilo en liten penningegåfva. Det i staden vistande tyska skådespelarsällskapet gaf en festrepresentation, till hvilken tillträdet var fritt för alla. På aftonen, då staden var härligt illuminerad, gaf köpmanskåren en glänsande bal i stadshuset, till hvilken alla stadens och omnejdens ståndspersoner, öfver 400 gäster, voro inbjudna. Vid supén utbragtes en toast för Hans Majestät och utdelades en dikt: „Empfindungen der Freude, Liebe und Treue am $\frac{6}{18}$ December 1826“.

Det gällde emellertid nu närmast att ordna stadens styrelse. Denna hade — såsom vi erinra oss — under ryska tiden aldrig kunnat bringas i fullkomligt skick. Bristen på ett tillräckligt antal tjänstemän hade i synnerhet under de sista åren gjort, att hela förvaltningen råkat i lägervall. Det fanns, då den nya eran inbröt, blott en borgmästare, också han tjänstledig såsom medlem i organisationskommittén, en justitierådman, som hade händerna fulla med expeditionerna på ryska språket, och två politierådman. För tillfället saknades t. o. m. sekreterare, ordentlig notarie och nödiga kanslister, så att tjänstförrättande borgmästaren själf måste föra protokollet, författa resolutioner m. m. Denne måste därför hos hofrätten anhålla om ursäkt för den händelse några saker blefve af honom oförvållandes försummade, ty allt kunde ej förr bringas i ordning, innan Viborgs stad, enligt 7 punkten af 2:dra mom. uti förordningen af $\frac{31}{12}$ 1811, blifvit organiserad på enahanda sätt som städerna i Nya Finland. Äfven

Den nya stadsstyrelsen.

¹⁾ Mag. prot.

den samma år nytillträdande justitierådmannen Buchman fann rådligt att reservera sig mot oredorna i kassaärendena, arkivet och expeditionsangelägenheterna, i hvilka ingen ordning kunnat fås till stånd trots viceordföranden Cygnæi och viceborgmästaren Hanssons goda vilja. Slutligen måste ock aktuarien Brandenburg anhålla om vederbörandes öfverseende, enär han ur det oordnade arkivet ej var i stånd att finna rätt på stadens handlingar ¹⁾).

Borgmästarna
Ekmark och
Buchman.

Sedan staden — såsom ofvan nämndes — genom förordningen ^{2/10} 1817 erhållit „fullt råd“ med tvenne borgmästare och sex rådmän och denna styrelse efter borgmästar Europæus' afskedstagande 1821 trädt i utöfning af sin verksamhet, förändrades förhållandena småningom till det bättre. Af borgmästarna skulle den ena eller justitieborgmästaren förestå justitieärendena samt exekutionsverket, och den andra eller politieborgmästaren det som rörde handeln, ekonomin och polisen. Af rådmännen åter skulle fyra vara s. k. litterate eller justitierådmän samt tvenne illitterate eller politierådmän. En justitierådman skulle föra ordet i kämnärsrätten, i hvilken såsom ledamöter skulle fungera turvis borgare af handels- och handtverksklasserna, ett halft år i sänder. Politierådmännen skulle väljas, den ena inom handels societeten, den andra bland fabrikanter och handtverkare ²⁾).

De nya borgmästarna, af hvilkas initiativ mycket berodde, voro Per Ekmark (1822—1859), justitieborgmästare och ordförande i rådstufvurätten, och Johan Buchman (1822—1838), politieborgmästare och ordförande i magistraten. De voro hvad man i allmänhet plägar kalla „den gamla tidens män“, som icke synnerligen brådskade med reformer; men samvetsgranna och plikttrogna visste de dock att i stadsstyrelsen ingjuta en länge

¹⁾ Mag. prot.

²⁾ Att stadens tjänstemannapersonal redan 1824 var tämligen fullständig finna vi af följande förteckning: justitieborgmästaren Per Ekmark, politieborgmästaren Johan Buchman; justitierådmännen Anders Hällström, Alexander Stråhlman (ordförande i kämnärsrätten) och Magnus Lavonius, politierådmannen Vasili Ivanoffsky, vicepolitierådmannen Johan Zinke; magistratssekreteraren Jakob Judén; t. f. rådsturättsnotarien Fredr. Melart, stadskassören Kristian Borenius; registratorn Adolf Sundblad; t. f. aktuarien And. Koskinen; kämnärsrättsnotarien Henrik Sylviander, 2 kanslisters och 1 kopists, stadsarkitekten Joh. Stråhlman, stadsauktionisten Niklas Wulffert; stadsfiskalen Julius Adolf Krogerus; t. f. stadsfogden, justeraren Jak. Joh. Andström, rådstuguvaktmästaren Henrik Kosolin. Staden hade dessutom i sin tjänst 3 kvartalsuppsyningsmän, d. v. s. poliser, 5 stadstjänare, 18 brandvakter, 1 skorstensfjärare och 1 stadsprofoss.

saknad ordning och säkerhet. Ekmark skötte sitt ämbete i 37 år utan att under hela tiden åtnjuta tjänstledighet mera än enda gång — och äfven då endast i och för förrättandet af ett honom uppdraget lagmansting. Om ock — i synnerhet under hans sista tider — hans gammalmodiga åsikter ej stodo i harmoni med tidens framsteg, vann dock hans allvarliga arbete hans samtidas erkännande ¹⁾. Också Buchman skall hafva varit „en duktig borgmästare och bra karl“, men torde dock saknat energi i högre mening. Särskildt sattes hans kraft och förmåga under det oroliga året 1834 på ett hårdt prof. Det framgick, att politieborgmästaren, hindrad såsom han var af andra ämbetsåligganden, ej med tillbörlig drift kunnat egna sig åt sin befattning såsom polischef, i anledning hvaraf staden — såsom vi framdeles ytterligare skola framhålla — måste förses med en särskild poliskammare.

Med anledning af den synbarligen ringa nytta politieborgmästartjänsten medfört och då det därjämte kändes rätt betungande för stadskassan att underhålla „fullständig stadsstyrelse“, uppstod hos mången den tanken, att man kunde komma till rätta med blott en borgmästare, hvars lön i stället borde något förhöjas. Efter Buchmans efterträdares, Sattlers, afgang 1843 inlämnade därför kommerserådet Rosenius jämte flera af borgerskapet, som ansågo att denna borgmästartjänst efter poliskammarens tillkomst helt och hållet kunde undvaras, ansökan om bägge borgmästartjänsternas återförening ²⁾. Men då senaten hänsköt frågan till det öfriga borgerskapets förklaring, anhöll detta, att någon förändring i stadens styrelse icke måtte tillåtas, helst Viborgs stad var stadd i den utveckling, att den ej kunde komma till rätta med en borgmästare. Också guvernören, liksom äfven hofrättens majoritet, uttalade sig mot indragandet af den ena borgmästartjänsten, och stadsstyrelsen fick förblifva sådan den var. Detta var — såsom vi strax skola få se — lyckligt nog för staden.

Vid sidan af dessa borgmästare stod såsom stadssekreterare Jaakko Juteini (1813—1840), en man, som i mån af sin ställning medverkat till den lyckliga lösningen af mången för staden

Fråga om borgmästartjänsternas sammanläggning.

Stadssekreteraren Jaakko Juteini.

¹⁾ Ekmark uppvaktades vid sitt afskedstagande 1859 af magistratens tjänstemän och stadens handlande borgerskap, som till bevis af sin erkänsla vid detta tillfälle förärade honom en snusdosa af guld.

²⁾ BD. ⁶⁶/₂₁ 1844.

viktig fråga. Hans verksamhet såsom skald och den ledande ställning han intog inom den finska nationalitetsgruppen gaf honom dessutom en betydelse långt utöfver den han förvärfvat sig såsom en dugande tjänsteman, den där städse med vaket intresse arbetat för kommunens bästa. Vid sin afgang fick han ock af stadens köpmans- och borgarstånd till tack för sin långa och trogna tjänst emottaga en prydlig pokal af silfver, prydd med Viborgs stads vapen och en versifierad inskription ¹⁾.

Politierådmän-
nen Zincke
och Häggberg.

Af den tidens politierådmän, hvilka ju främst hade att göra med stadens ekonomi och utveckling, må här slutligen nämnas bagaren Zincke (1822—1846), en något originell man, också han af den gamla stammen, men stor ordningsiffrare, som höll noga reda på stadens rännor och kloaker och till och med företog sig att på egen hand skipa lag och rätt då annat icke hjälpte ²⁾, — äfvensom Abraham Häggberg (1834—1867), en synnerligen verksam kommunalman, som bl. a. inlade stor förtjänst om organiserandet af stadens dåtida fattigvård.

Stadsstyrelsens
brist på energi.

Alla dessa medlemmar af stadens dåtida styrelse, som vi här ofvan nämnt, voro som sagdt årens män, hvilka utan tvifvel gjorde sitt bästa för att befordra stadens väl och uppkomst. Men i hufvudsak kännetecknades dock stadsstyrelsen i början af det nittonde seklet af en viss flegma, som stundom öfvergick till slentrian. Detta stod för öfrigt fullkomligt i harmoni med före-

¹⁾ Sanansaattaja ²⁶/₆ 1840. — Inskriptionen var af följande lydelse: „Jakob Jutcinille, Viipurin kaupungin sihtierille 26 vuotisista vaivoistansa kaupungin kaupaskunta“.

„Mitä hoitava hopia,
kuta kulta kiiltäväinen,
nepä muuttuvat moneksi,
muistosi on muuttumaton“.
1840.

Pokalen, förfärdigad i S:t Petersburg, för inemot 1,500 rubel, vägde 11 \mathcal{E} .

²⁾ Det gjorde han bl. a. vid en rabiesepidemi, då stadsborna, trots magistratens förbud, läto sina hundar löpa fritt omkring. Zincke grep då till en pistol och började nedskjuta hundarna, hvarvid han emellertid kom att sära också förbigående människor. Då landshöfdingen Klinckowström i anledning häraf tog honom under upptuktelse, urskuldade sig Zincke med att „die Leute waren so ungehorsam und so dumm und ich bin so hitzig“. Hvertill landshöfdingen genmälde: „ja, hitzig! Ich weiss wohl, dass sie lange bei dem Ofen gestanden, aber jetzt müssen sie sich kal-miren“.

teelserna annorstädes i världen under denna „stillaståndets epok“. En mera drifvande verksamhet hade väl ock stött på hinder från höga vederbörandes sida, hvilka ju dåförtiden voro rädda för äfven de minsta förändringar, vare sig de sedan voro af politisk eller social natur, och helst sågo, att allt förblef sådant det var. Det låg någonting kvalmigt i luften, som förlamade energin, och lät äfven de verksamma människornas nit framstå såsom ett dunkelt famlande.

Men ju längre det led började andra vindar blåsa och en annan anda besjåla representanterna för stadens styrelse. Politieborgmästartjänsten, som nyss varit i fara att indragas, hade — såsom ofvan antyddes — i rätt stund räddats för staden. Ty det var just tvenne innehafvare af denna befattning, som åter bragte nytt lif i stadsmaskineriet. Det torde nämligen utan öfverdrift kunna sägas, att det främst var politieborgmästarna Henrik Samuel Antell (1845—1854) och Robert Isidor Örn (1855—1865), som staden har att tacka för den utveckling densamma så i ett som annat afseende under denna period vunnit.

Antell var samtidigt borgmästare som Kothen var guvernör, och arbetade, besjålad af varmt intresse för stadens väl, med outtröttlig ifver på utvecklingen af dess kommunala inrättningar och förhållanden. Under hans tid genomfördes de stora arbetena på Kron S:t Anne: basarbyggnaden, promenaden, kajen, Tervaniemis rasering. En ny tid hade börjat gry och Antells efterträdare, Örn, var rätta mannen att för staden inhösta, hvad den utlofvade. Hans namn är oupplösligen förbundet med den lyckliga utgången af underhandlingarna om de gamla fästningsverkens rasering och den därpå följande utvidgningen af staden. Såsom resultat af det oförtrutna nit och den omtanke, hvarmed han handhade sitt ämbete, må ock nämnas det ändamålsenliga sätt, hvarpå inkvarteringstungan under krigsåren utan kännbar olägenhet för borgerskapet fördelades, det lyckliga utförandet af särskilda stora och kostsamma, den allmänna trafiken underlättande arbeten äfvensom den tidsenliga förbättringen af stadens gatubelysning. Med skarpsinnighet och lefvande intresse ledde han, oaktadt de många svårigheter, som därvid lågo i vägen, de många byggnadsföretagen och bidrog kraftigt till en tidsenlig utveckling af det kommunala lifvet i staden. Enhälligt erkännande hans stora förtjänster om stadens utveckling vid en af de mest betydande vändpunkterna i dess historia, tilldelade borgerskapet

Ny anda i stads-
styrelsen.
Borgmästarna
Antell och Örn.

1861 honom såsom vedermäle af dess tacksamhet en gratifikation af 3,000 rubel s:r¹⁾.

Borgmästaren
Frey.
Rådstufvurät-
tens fördelning
i två afdelningar.

Äfven dåvarande justitieborgmästaren Alexander Reinhold Frey (1859—1877) var en lika dugande ämbetsman, som framstående jurist. Ehuru icke egentligen en initiativets man i högre mening, fick han sig dock förbehållet att se och delvis själf genomföra de i domsalen nödig befunna tidsenliga reformerna. Arbetet i rådstufvurätten hade nämligen under tidernas lopp an-

Borgmästaren Robert Isidor Örn.

senligt ökats, medan tvärtom dess arbetskraft minskats. Då nämligen år 1827 kämnärsrätten erhållit en särskild kämnärspreses till ordförande, hade den fjärde justitierådmanstjänsten, med hvilken ordförandeskapet i kämnärsrätten dittills varit för- enad, af sparsamhetskäl blifvit indragen. Redan länge hade

¹⁾ Man har dock klandrat, att Örn förmädde stadsäldste att afstå tomterna N:ris 146—148 vid Alexanderspesspektivet åt ryska kronan, under den vanskliga förhoppning, att staden i stället skulle tillerkännas murarna och glacin i Kron S:t Anne. Såsom vi framdeles få tillfälle att nämna uppfördes på dessa tomter sedan den nya ryska kasernen.

därför försports, att rådstufvurätten hade svårt att hinna med handläggandet af alla på den ankommande mål. Alldeles omöjligt ställde det sig för densamma att komma till rätta med sin förminskade arbetspersonal efter kämnärsrättens indragning 1869. Den 1827 indragna fjärde justitierådmanstjänsten måste omedelbart återställas. Men icke ens med denna förstärkning kunde rådstufvurätten, så länge den gamla arbetsordningen, enligt hvilken magistraten och rådstufvurätten fortfarande arbetade på en afdelning, bibehölls, med erforderlig noggrannhet medhinna ombesörjandet af sina åligganden. Frey föreslog då 1868, att magistraten och rådstufvurätten framdeles skulle sammanträda hvar för sig, så att magistraten skulle handlägga alla ekonomie- och politiemål samt exekutionsärenden, och rådstufvurätten alla enligt förordningen af $27/4$ 1868 och förut utkomna förordningar dit hörande mål, medan däremot värden om stadens allmänna angelägenheter fortfarande skulle åligga rådspersonalen i dess helhet. En total omorganisation af det gamla „rådet“ blef följden af detta förslag, som dock i anledning af justitierådsmannen S. W. Hougbergs däremot gjorda anmärkningar ändrades därhän, att rådstufvurätten och magistraten från 1869 års början skulle fördela sig i två divisioner, den ena med justitie- och den andra med politieborgmästaren såsom ordförande och vardera med lika många ledamöter, af hvilka divisioner den ena skulle handlägga alla ekonomie- och politiemål, medan samtliga justitiemål fördelas emellan båda afdelningarna och alla stadens allmänna angelägenheter omfattande mål behandlades af rådspersonalen in pleno. Genom nådigt bref af $11/10$ stadgades på grund häraf, att bemälda rätter skulle sammanträda hvar för sig och rådstufvurätten fördela sig i tvenne afdelningar. Därjämte förändrades 1873 den ena politierådsmantjänsten till en justitierådmanstjänst, så att de litterata rådsförvanternas antal nu var fem. År 1875 handlades vid rådstufvurättens första afdelning 290 brottmål, vid dess andra afdelning 654.

Under hela den tid, som karakteriseras af de af borgmästarna Antell, Örn och Frey åvägabragta förändringarna i stadens yttre förhållanden och administration, innehades sekreterarbefattningen af J. G. Heinricius (1845—1877), som med aldrig svikande flit egnade sig åt sitt kall. Talrika af honom omsorgsfullt utarbetade handlingar och utredningar, som förvaras i magistratens arkiv, bära noggsamt vittne om hans inlägg i arbetet för stadens nydaning.

Stadssekreteraren
J. G. Heinricius.

De kommunala
valen.

Vid de kommunala valen röstades ännu en tid bortåt på samma sätt som under ryska tiden, nämligen per capita. Men redan 1822 anmärkte köpmännen om det oegentliga däruti att en handlandes röst ej gällde mer än en borgares eller handtverkares, oaktadt de handlande årligen till stadens upprätthållande erlade flera tusen rubel, men handtverkarne endast omkring 1,000. De genomdrefvo ock sina borgmästarkandidaters, Ekmarks och Buchmans, utnämning, oaktadt desse erhållit ett mindre antal röster än de, som handtverkarne röstat uppå. Efter stadsorganisationens genomförande infördes emellertid också i Viborg öre- och skattetal och valen försiggingo på sätt som i landets andra städer var brukligt.

Stadsäldste.

Såsom en viktig faktor i stadsstyrelsen ingick numera äfven stadsäldsteinstitutionen. Vid frågor af allmänna intresse kallades de äldsta till gemensamma rådplägningar med magistraten. Till en början synes deras antal varit, såsom under ryska tiden, fyra af köpmansståndet och två eller tre af handtverksståndet, men senare bestämdes det till 12, nämligen 6 af hvardera societeten. Till en början valda årligen, blefvo de 1869 utsedda för tre år i sänder. Då stadsäldsteuppdraget ofta var förenadt med mycket arbete och stort ansvar, hände det icke sällan, att de valda undanbådo sig uppdraget eller åtminstone vid första lägliga tillfälle afsade sig detsamma. Å andra sidan var ock deras verksamhet så tillvida inskränkt, att deras sammankallande berodde af magistraten, i hvars protokoll deras uttalanden intogos. Att stadens äldste under sådana förhållanden icke alltid motsvarade sin uppgift att vara en sorts representation för borgerskapet är själfallet, likasom också stundom klagomål förspordes öfver deras alltför ringa energi och vaksamhet.

Men likväl funnos under denna period bland stadens äldste män, som med intresse deltagit i arbetet för dess utveckling. Vi vilja här blott nämna för periodens tidigare skede Anders Jænsch, C. Sesemann, Gustaf Heyno, Carl Rosenius, Peter Tschusoff, Merkuli Schuschin, David Ridderström, C. Suppius, Erik Meuroin; från dess senare tid Joh. Fredr. Hackman, Paul Wahl, Ferd. Alfthan, Julius Dippell, Wilh. Rothe, Michail Tichanoff, Johan Lydecken, Konrad Weikkanen. I allmänhet rådde i denna institution städse en lycklig enighet, då det var fråga om åtgärder, afseende stadens sanna bästa, och under sina erkända ledares fanor gåfvo dessa ombud för folket ett kraftigt stöd åt stadens styrelse. Detta är så mycket mera värdt att ihågkommas, som

det dock bland stadsäldste funnos representanter för så många olika nationaliteter, hvilkas åsikter och intressen icke alltid voro desamma.

Inom befolkningen kommo under periodens förlopp de olika folkelementen att ännu en gång intaga en förändrad ställning till hvarandra. En följd af länets förening med det öfriga Finland var, att det tyska elementet, som dominerat under ryska tiden, småningom i detta afseende allt mera trädde tillbaka för det svensk-finska.

Nationalite-
terna.

Det var måhända främst fruktan för att det tyska språket, hvilket man under ett helt århundrade vant sig att betrakta såsom en af det viborgska samhällets grundvalar, nu skulle skjutas åt sidan, som hos en del stadsbor till en början verkade en viss kallsinnighet för att icke säga motsträfvighet mot själfva föreningsverket. För tyska språkets supremati talade i varma ord den inflytelserika pedagogen Purgold ¹⁾, framhållande alla de fördelar staden skulle hafva af att bibehålla tyskan såsom bildnings-språk, „detta språk, som beredt sig väg från Schweitz till Liff-land, från S:t Gotthard till Finska viken och som fyratio miljoner talade“. Man var ock i Viborg med skäl stolt öfver sina moderna tyska skolor och spårade — såsom vi skola finna — en fara för dessa läroanstalter uti deras underordnande under de finska kyrkliga myndigheterna. Det gestaltade sig till ett slags „kulturkamp“, i hvilken stadens tyska element intog en afvärande hållning gentemot alla nyheter. Misstron mot den förestående förändringen sökte sig ett uttryck i den lakoniska satsen: „also, der Bischoff kommt“, ett bevingadt uttryck, som bättre än allt annat karakteriserade stämningen i de ledande viborgska kretsarna. Tack vare denna konservatism förblef tyskan, oaktadt stadens officiella språk nu var svenskan, en lång tid bortåt fortfarande ej mindre familjernas än ock skolornas språk. Ännu på 1830-talet var tyska språkets ställning orubbad. Stadens enda tidning utgafs intill 1832 på detta språk ²⁾.

Det tyska
elementet.

¹⁾ Ludvig Purgold, f. 1780, var öfverlärare vid gymnasium i Viborg ifran dess grundläggning till år 1816, då han tog afsked och flyttade till Berlin, † 1821.

²⁾ Vår framställning om nationalitetsförhållandena i Viborg stöder sig hufvudsakligast på en i en Viborgstidning år 1865 ingående artikelserie under titel „Viborgs fyra nationaliteter“ måhända författad af tidningen „Viborgs“ förra redaktör Johannes Alfthan.

Det var — såsom vi redan antydtt — först med hofrättens inrättande förhållandet förändrades. Den talrika hofrättsstaten blef i visst afseende tongifvande i sällskapslifvet. Det uppstod ett ganska lifligt umgängeslif med ty åtföljande baler och tillställningar samt i följd därpå flera äktenskap ingångna emellan medlemmar af den tyska och svensk-finska societeten. „De gamla viborgskt-tyska elementen visade sig ganska redobogna att ingå en amalgamering med de nya, i de mer tänkandes ögon i alla fall sundare och tidsenligare principerna“. Men också i annan bemärkelse blef hofrättens tillkomst epokgörande för det sociala lifvet i Viborg. „Det torde — heter det i samma källa, ur hvilken vi hämtat ofvan anförda citat — måhända förefalla öfverdrifvet, men det påståendet saknar icke skäl, att vår befolkning behöfde komma i personlig beröring med det ämbetsverk, som i så hög instans skipade vår gamla, frimodiga lag, för att genomträngas af denna lags rättvisa och frisinnade grundidéer. Alltnog, en förändring hade inträdt. Svenska började ganska allmänt talas inom stadens egentligen tyska talande familjer“.

Dock förblef där städse en åtskillnad emellan den tyska och svenska societeten, och stundom visade sig t. o. m. tendenser till en reaktion uti tyskhetens intresse. Genom sitt ypperliga läge som handelsstad var Viborg under denna period, liksom det varit under medeltiden och på 1600-talet, den förnämsta afledaren för de till Finland utvandrande Merkuriitjänarna från det stora fäderneslandet, Tyskland. Till den stam af de redan från 1600- och 1700 talena i Viborg befintliga tyska släkterna¹⁾: Thesleff²⁾,

¹⁾ Under perioden blefvo namnen för följande också tidigare inflyttade tyska släkter: Sutthoff, Wulffert, Haveman, Tesche, Zagel m. fl. allt sällsyntare i Viborg, tills de småningom alldeles försvunno.

²⁾ Den Thesleffska släkten förgrenade sig under perioden i särskilda släktgrenar, vanligen benämnda efter de egendomar de innehade. Af titulärrådet Peter Vilh. Thesleffs († 1818) söner hade slutligen generalen Alexander Amatus Thesleff (f. 1778, † 1847) 1812 blifvit adlad och senare tillagts rättighet att på sin nummer adoptera sina bröder: generalmajoren Peter Georg Thesleff (f. 1775, † 1844) och kollegierådet Joh. Henr. Thesleff (f. 1776, † 1846) jämte deras barn. Alexander Amatus ärfde Juustila, som sedan egdes af hans son löjtnanten Nikolai Thesleff (f. 1831, † 1888) och dennes söner (Juustila grenen); Peter Georg var fader till guvernören Alexander Adam Thesleff (f. 1810, † 1856), som förvärfvade åt sig och sin släkt Kavantholm (Kavantholmgrenen) äfvensom till statsrådet Fredr. Vilh. Thesleff (f. 1824, † 1893), fader till stadsläkaren Teodor Thesleff (f. 1854, † 1899) och zigenarforskaren Artur Thesleff (f. 1871; — Liimatta grenen); Johan Henriks söner:

Sesemann¹⁾, Jænisch²⁾, Stråhlman³⁾, som ledde sina anor ända från Vasaperioden och stadens blomstringstid under den svenska

translatorn Carl Johan Thesleff (f. 1829, † 1900) och löjtnanten Nikolai Vladimir Thesleff (f. 1831, † 1875) egde Hanhijoki (Hanhijokigrenen). — Peter Vilh. Thesleffs broder, råd- och handelsmannen Alexander Thesleff († 1813) hade två söner. Den ene, kollegieassessorn Johan Thesleff (f. 1779, † 1851), var fader till kaptenen Alexander Kristian Thesleff (f. 1826, † 1897), hvars son, hofrättsnotarien Johannes Amatus Thesleff (f. 1860), ännu eger det andra familjegodset Lavola (Lavolagrenen), äfvensom till ryttmästaren Voldemar Bernhard Thesleff (f. 1838, † 1886), fader till possessionaten Voldemar Johannes Thesleff (f. 1871. — Pältterigrenen). Alexander Thesleffs andra son, titulärrådet Andreas Thesleff (f. 1782, † 1869), var intressent i kommerserådet Andreas Jænisch' trävaruaffär och dref sedan egen handel samt köpte Maaskola, hvilket inlöstes af sonen, löjtnanten Fredrik Kristofer Edvard Thesleff (f. 1826, † 1900), medan den andra sonen Alexander Karl August Thesleff (f. 1818, † 1841) blef läkare (Maaskolagrenen).

¹⁾ Borgmästaren Jakob Joh. Sesemanns (f. 1762. † 1824) söner voro handlandena Alexander Edvard (f. 1796, † 1869) och Michael Carl (f. 1797, † 1865), som 1829 jämte H. J. Rosenius stiftade firman „Rosenius & Sesemann“, Georg Herman (f. 1800, † 1876), bosatt i S:t Petersburg, och Fredrik (f. 1802, † 1879). Af Michael Carls söner må nämnas John Georg (f. 1831) och Alexander Edvard (f. 1835 † 1898), intressenter i nyssbemälda firma. Äfven Georg Herman och Fredrik efterlämnade söner, men dessa hafva ej — oss veterligen — vistats i Viborg. (Se stamtaflan bland bilagorna).

²⁾ Af borgmästaren Andreas Jænisch' († 1792) söner lefde — förutom viceguvernören Joakim Jænisch († 1830) — in på den tid vi nu skildra kommerserådet Andreas Jænisch (f. 1763, † 1833) och statsrådet Niklas Jænisch' (f. 1767, † 1848). Den förres dotter Amalia (f. 1799, † 1879), gift med friherre Otto Abrah. Boije, har blifvit känd för sina stora donationer. Statsrådet Niklas Jænisch' dotter Julia (f. 1806, † 1878) var gift med kommerserådet Fredrik Hackman. — Af borgmästaren Andreas Jænisch' brorsons, löjtnanten Joh. Filip Jænisch' († 1819) söner må nämnas majoren Anton Edvard Jænisch (f. 1800, † 1861), — hvars son var öfverstelöjtnanten Voldemar Jænisch och svärson vicepresidenten Georg Palmroth — äfvensom postmästaren Fredrik Jænisch (f. 1804, † 1863), fader till kamreraren i statskontoret Alexander Jænisch (f. 1832, † 1896) och svärfader till medicinalchefen friherre Knut Felix von Willebrand. — Brorsöner till borgmästaren Andreas Jænisch voro och handlandena Johan Niklas Jænisch (f. 1763, † 1835) och Anton Jænisch (f. 1768, † 1827), hvars son handlanden Anton Jænisch (f. 1823, † 1885) var kompanjon med Thomas Zagel men efter firmans fallissement flyttade till England, samt den förut omtalade läkaren, doktor Kristian Rudolf Jænisch (f. 1771, † 1852). (Se närmare stamtaflan bland bilagorna).

³⁾ Af släkten verkade i Viborg under ifrågavarande period endast stadsarkitekten, titulärrådet Joh. Henr. Stråhlmans (f. 1755, † 1827) söner Fredrik Johan (f. 1790, † 1846) lärare vid kretsskolan och gymnasiet 1814—1835, sedan prost i Mohla, och Alexander Vilhelm (f. 1797, † 1845) politierådman och käm-

epoken, Hackman ¹⁾, Wahl ²⁾ m. fl. som inflyttat under ryska eran, sällade sig under perioden nya: Rothe ³⁾ med burskap af 1829; Krohn ⁴⁾ med burskap af 1842, Bandholtz 1846, Mielck 1850 — alla från Lübeck —; Dippell ⁵⁾ med burskap af 1847 och Stünkel af 1851 — båda från Hannover —; Starckjohann med burskap af 1871 från Holstein. Från Tambov i Ryssland inflyttade den redan tidigare i Finland naturaliserade slakten Richardt med burskap af 1849 och från Ungern slakten Toth, hvars burskap förvärfvades 1869.

I regel voro af alla i staden under perioden bosatta tyska köpmän ungefär hälften födda i Tyskland. Ännu 1875 voro af 19 tyska köpmän 11 hemma från detta land. Det var under sådana

närspåses, äfvensom de sistnämndes brylling Karl Jakob (f. 1822, † 1895) justitierådman (senare borgmästare).

¹⁾ Konsuln Johan Fredrik Hackmans († 1807) enka Maria Elisabet Laube (f. 1776, † 1865) fortsatte — såsom framdeles ytterligare skall beröras — med framgång firmans affärer. Deras son kommerserådet Johan Fredrik Hackman (f. 1801, † 1879) var fader till spanske vicekonsuln Voldemar Hackman (f. 1831, † 1871), — hvars söner äro arkeologen doktor Alfred Leopold Fredrik (f. 1864), geologen doktor Victor Axel (f. 1866) och estetikern dr. Valter Oskar Hackman (f. 1868), — generallöjtnanten Julius Fredrik Hackman (f. 1832), handlanden Victor Alexander (f. 1834, † 1861) samt kommerserådet Vilhelm Hackman (f. 1842), som under senare tider varit en af stadens ledande män och till hvilken vi i vår skildring ofta skola återkomma. Af kommerserådet J. F. Hackmans döttrar må nämnas Alexandrine (f. 1838), gift med kaptenen Carl Aug. Ekström (f. 1823, † 1900), som äfven var delegare i firman, Emilia (f. 1826, † 1903), gift med senatorn, friherre Carl Emil Cedercreutz och Julia (f. 1840), gift med öfverstelöjtnanten, frih. Vilh. von Koskull († 1875), samt sedan med generalmajoren Alexander Dæhn († 1894).

²⁾ Prosten, doktor Aug. Gottfried Wahls (f. 1746, † 1830) son Paul Wahl († 1872) var under nu ifrågavarande tid en af stadens mest betydande affärsmän. Af hans söner blefvo de äldre, Fredrik († 1883) och Paul († 1875) kommerseråd, medan af de yngre Alexander († 1866) skötte firmans affärer i Varkaus och Carl († 1880) ledde dess utskeppning af trävaror. Son till kommerserådet Fredrik Wahl är nuvarande konsuln Fredrik Wahl. (Se stamtaflan bland bilagorna).

³⁾ Konsul Carl Rothes son Vilhelm Rothe (f. 1825, † 1889) blef kommerseråd. Dennes son Carl Rothe (f. 1851, † 1891) var sedan 1889 chef för firman.

⁴⁾ Handlanden, Karl Krohn, hemma från Lübeck, 1842—46 kompanjon med Henrik Dittmann, flyttade sedan till Uleåborg. — Af annan släkt var handl. Leopold Vilh. Krohn, hvars fader handl. Abraham Krohn omkring 1785 från Rügen inflyttat till S:t Petersburg, och hvars söner voro professor Julius Krohn (f. 1835, † 1888) och doktor Leopold Aug. Krohn (f. 1837, † 1892).

⁵⁾ Konsul Julius Dippell, om hvilken det heter, att han ehuru tysk till börd, väl satt sig in i de viborgska förhållandena, afled 1868. Hans söner äro konsul Vilhelm Dippell och arkitekten Edvard Dippell.

förhållanden naturligt, att dessa invandrare icke genast kunde fullständigt assimileras med det samhälle, där de nedsatt sig, och i visst afseende t. o. m. voro benägna att upprätthålla sin egen nationalitet. Den på 1850-talet inrättade Behmska skolans inflytande och det vaknade religiösa lif, som vid samma tid gjorde sig gällande i den tyska församlingen, voro också i sin mån egnade att åter afsöndra medlemmarna af denna societet från den öfriga bildade stadsbefolkningen. Ännu i slutet af perioden hördes därför samma klagan, som så ofta hörts i Gustaf Vasas tid och under 1600-talets inre fejder: „Hafva de kommit hit för att, då det här går dem väl, lefva och förtjäna pengar i lederna af ett folk, som välvilligt upptagit dem, så är det deras oafvisliga skyldighet att hvar i sin mån söka närma sig detta folk — eller, med andra ord, de böra sträfva att blifva finnar. Ha de åter kommit hit blott för att förtjäna pengar, lefva i skyddet af våra humana lagar i stället för tyskt „Junkerthum“ men dock förblifva tyskar — då hade de hellre kunnat stanna kvar hemma i eget land“.

Men trots den isolering, i hvilken den tyska societeten till en del lefde, tog dock den nationella utvecklingen småningom ut sin rätt. Tyskan inskränkte sig alltmer till den rent tyska handelskåren, och ibland denna funnos många lika goda patrioter som trots någon annan. En af stadens mest bildade tyska köpmän, hvars söner med mycken heder genomgått stadens offentliga läroverk, svarade en gång på frågan, hvad han ansåg för den största vinning af sin flyttning från S:t Petersburg till Viborg: „Ich bin nie so glücklich gewesen, aber ich danke Gott, dass wenigstens meine Kinder ein Vaterland haben“. Många andra af hans landsmän bevisade i ord och handling samma fosterländska sinnelag, och perioden slutade med att det tyska elementet dock blifvit mer nationaliseradt — d. v. s. mera finskt, än någonsin förut.

En följd af ofvan skildrade förhållanden var ock, att det tyska elementet äfven numerärt var stadigt i relativt aftagande. 1812 funnos, enligt uppgift, 362 tyskar, så att denna nationalitet således utgjorde ungefär 12,51 procent af den dåvarande befolkningen. Enligt 1870 års folkräkning var tyskarnes antal 595, d. v. s. endast 4,81 procent af befolkningen. Men den häfdade fortfarande sitt anseende såsom stadens relativt mest bildade element, ity att af hela den tyska befolkningen icke mindre än 65 procent hörde till den bildade ståndspersonsklassen.

Det svensk-
finska
elementet.

En motsatt utveckling mot det tyska hade det svensk-finska elementet under perioden genomgått. I början var detta element ytterst fåtaligt och svagt och hade ingen egentlig betydelse i det Viborgska samhället. En förändring till det bättre inträdde dock redan tidigt genom styrelseverkens och själfva stadsstyrelsens försvenskande. Medan under ryska tiden den civila styrelsen och domarsysslorna för det mesta bekläddts med tyskar från Östersjöprovinserna, hvilka slutligen utgjorde kärnan i den tyska societeten, uppstod nu en svenskspråkig tjänstemannaklass, som, delvis åtminstone härstammande från nya Finland, återupplivade de gamla traditionerna från den svenska tiden. Det svenska språket hade återvunnit sin officiella ställning och gaf det språk-element, som stod bakom detsamma, ett visst försteg framför alla andra.

Så kom hofrätten med sin personal och vi hafva redan nämnt, hvilken verkan den hade på det viborgska societetslifvet. Kort därpå fick staden sitt svenska gymnasium och sin svensk-finska skolstat. Viborg började nu gå en alldeles ny era i socialt afseende till möte. Den svensk-finska bildningen, nästan glömd och förgäten under loppet af ett sekels dvalligt tillstånd, började åter slå rötter i det viborgska samhället. Det svenska språket gjorde eröfringar i allt vidsträcktare kretsar inom societetslifvet. Det såg på fyratiotalet ut, såsom om det svenska elementet redan haft vunnit spel.

Men den svenska bildade befolkningen, nästan uteslutande bestående af tjänstemän, som icke egde andra inkomster än sina löner, förmådde ej i längden uppehålla det kostsamma umgängeslif, som lagt grunden till det första närmandet societeterna emellan. Hofrättsstaten, omkring hvilken den svenska befolkningen såsom sitt naturliga centrum grupperade sig, drog sig småningom tillbaka och började bilda en krets inom sig själf. En större realism, ett mindre intresse för de rent ideella sträfvandena gjorde sig gällande. En viss reaktion inträdde — såsom nyss nämndes — på tyskt håll och bidrog i sin mån att bibehålla skiljeväggen emellan den svenska och den tyska societeten.

Men icke förty vann det svensk-finska elementet år ifrån år i följd af sin inneboende friskare lifskraft alltmera terräng. Då i början af perioden den svensk-finska sällskapskretsen utgjorde minoriteten och var den, hvars egenheter skarpare stucko af emot den allmänna seden, var det, när perioden nalkades sitt

slut, tvärtom den tyska, som var den fåtaligare och som skarpare skilde sig från den öfriga societeten. Till de af gammalt i Viborg befintliga svensk-finska släkterna Rosenius ¹⁾, Alfthan ²⁾, Borenius ³⁾, Heyno, Keldan, Lydecken ⁴⁾ m. fl. sällade sig nya genom inflyttningar dels från Nya Finland, såsom Tuderman från Fredrikshamn, Häggberg från Tammerfors, Clouberg ⁵⁾ från Björ-

¹⁾ Handlanden Joh. Henr. Rosenius' († 1802) son kommerserådet Carl Henr. Rosenius (f. 1794, † 1855) stiftade 1829 med M. Carl Sesemann firman „Rosenius & Sesemann“. Af hans söner intogo kommerserådet Carl Johan Rosenius (f. 1831, † 1892) och bankdirektören Georg Jakob Rosenius (f. 1841, † 1889) på sin tid en betydande ställning i stadens lif. Kommerserådet Rosenius d. y. efterlämnade sönerna konsuln Karl Erik (f. 1857, † 1898), ingenjören Birger Johan (f. 1860) och läkaren doktorn Rurik Valter Rosenius (f. 1865).

²⁾ Kollegieassessorn Abrah. Joh. Alfthans son guvernementssekreteraren Anton Alfthan (f. 1792, † 1854) och dennes son handlanden Ferdinand Alfthan (f. 1822, † 1889) framstodo under denna tid — såsom vi ytterligare skola framhålla — som ortens största industridkare. Den sistnämndes son är konsuln Ferdinand Alfthan (f. 1857). Söner till guvernementssekreteraren Anton Alfthan voro ock generallöjtnanten, senatorn m. m. Georg Alfthan (f. 1828, † 1896) adlad och baroniserad v. Alfthan, samt bokhandlaren och redaktören af tidningen „Viborg“ Johannes Alfthan (f. 1830, † 1893). — Anton Alfthans bröder åter voro guvernementssekreteraren Johan David Alfthan (f. 1786, † 1851) egare af Neder Urpala, hvilket försålles af hans son possessionaten Fredr. Alfthan (f. 1829, † 1885), som i stället köpte Marcovilla; titulärrådet Abrah. Fredr. Alfthan (f. 1788, † 1842), egare af Korpela, fader till kommunalrådet Carl Joh. Alfthan (f. 1825, † 1887), som köpte Hortana gård; äfvensom verkliga statsrådet Karl Vilh. Alfthan (f. 1789, † 1866), hvars söner voro generallöjtnanten Alexis Alfthan (f. 1813, † 1885) och kaptenen Apollon Alfthan (f. 1816, † 1886).

³⁾ De medlemmar af denna släkt, som under denna tid haft sin verkningskrets i Viborg voro guvernementssekreteraren och stadsfiskalen Erik Johan Borenius' (f. 1762, † 1804) son guvernementssekreteraren och stadskassören Christian Borenius (f. 1796, † 1831) samt den sistnämndas kusins, prosten Alexander Ferdinand Borenius' (f. 1808, † 1881) söner senatorn, sedan hofrättspresidenten m. m. Henrik Gust. Borenius (f. 1840) och konsuln, sedan kommerserådet Carl Ferdinand Borenius (f. 1848).

⁴⁾ Stamfadern Henrik Lydecken (f. 1745, † 1798), bondson från Lappvesi, slog sig omkring 1786 ned i Viborg såsom kopparslagare. Hans son Johan Fredr. Henr. Lydecken (f. 1796, † 1859) blef ock, sedan han genomgått gymnasiet, kopparslagare och var därjämte en af stadens äldste. Han var fader till handlanden Herman Lydecken (f. 1835, † 1899) och konsuln Robert Lydecken (f. 1839, † 1898), om hvilka framdeles mera, samt till seminariiföreståndarinnan Charlotta Maria Lydecken (f. 1833).

⁵⁾ Den förste af denna släkt i Viborg var bokhandlaren och kommerserådet Carl Gabriel Clouberg (f. 1812, † 1878) hvilken inflyttade år 1835 och var en af stadens inflytelserikaste män på sin tid. Han var fader till kommunalrådet Carl

neborg, Albrecht från Borgå, Viik från Kuopio, dels från Sverige, såsom Hoving¹⁾, Rundgren o. s. v.

Huru för öfrigt det svenskspråkiga elementet under perioden tilltagit framgår till fullo af följande siffror. 1812 funnos i staden 412 svenskatalande, de utgjorde således endast 14,24 procent af befolkningen. 1870 var deras antal 2,243, utgörande 18,12 procent af befolkningen. Absolut taget hade språkgruppen således mer än femdubblats och relativt taget — d. v. s. i förhållande till befolkningen öfverhufvud — ansevärt ökat. Trettiofem procent af hela antalet svenskatalande, eller omkring 800, räknades 1870 höra till stadens ståndspersonsklass, hvar dan denna nationalitet således äfven i detta afseende var dubbelt starkare än den tyska.

Den finska
nationaliteten.

Talrikast som alltid var och förblef dock det finskspråkiga elementet. Dit hörde flertalet af stadens handverkare, en del handelsbokhållare — en dåförtiden mycket vaken klass — stadens försvarsfolk, formän, fabriksarbetare samt nästan hela dess tjänstehjanspersonal. Den stora summa arbetskraft, som denna klass representerade, tvingade städse de öfriga klasserna att åtminstone i språkligt hänseende närma sig densamma. En följd häraf var, att så godt som hvarje Viborgsbo förstod och behjälpligen kunde tala finska. Ryssarna gjorde det allmänt, och i de flesta fall äfven tyskarna. Då medlemmar af de olika nationaliteterna, som ej förstodo hvarandras språk, ville meddela sig med hvarandra, skedde det icke sällan på finska. Ja, till och med i balsalongen hördes redan på 1850- och 1860-talen en och annan skönhet använda detta språk i konversationen med sin kavaljer. Korteligen finska språket var på sätt och vis universalspråket i det kosmopolitiska konglomerat, som den viborgska befolkningen utgjorde.

Paul Oskar Clouberg (f. 1840, † 1896) och senatorm Ludvig Gustaf Clouberg (f. 1842), hvilka bägge — sasom vi skola finna — tagit verksam del i stadens kommunala angelägenheter.

¹⁾ Stamfadern för den finska grenen af släkten, Isak Vilh. Hoving (f. 1809, † 1852), var sekreterare i Viborgs läns landbrukssällskap. Af hans söner togo Valter (f. 1841) och Victor (f. 1846, † 1876) burskap i Viborg, den förre 1863 sasom bokhandlare, den senare 1867 sasom handlande. Bokhandlaren Valter Hoving, hvars namn vi ofta komma att återfinna i skildringen af stadens senaste historia, har intagit en framstående plats i dess kommunala lif. Hans söner äro doktorn Johannes Hoving (f. 1868) och handlanden Victor Hoving (f. 1877). — Victor Hoving d. ä. har gjort sig känd sasom testator, hvarom mera framdeles.

Trots sin relativt lägre bildningsgrad utöfvade därför ock det finska elementet städse ett ganska stort inflytande på stadens andliga fysionomi. Under den mellantid, då den tyska nationaliteten redan förlorat sin supremati, men den svensk-finska ännu ej kommit till makten, trädde den finska, under ledning af en Juteini, en Ignatius, en Hannikainen, en Wilke, en Pynninen, en Mallenius m. fl., på sätt och vis i förgrunden. Viborgs andra tidning, som på 1830-talet var den enda i staden, utgafs på finska språket¹⁾, Viborgs finska litteratursällskap grundlades, stadens första folkskola, den första ordentliga folkskola, som öfver hufvud funnits i en finsk stad, inrättades o. s. v. Med ett ord Viborgs finska nationalitets inlägg i det finska kulturarbetet var under 1800-talets förra hälft af icke ringa betydelse.

Men efter denna det fredliga arbetets tid kom kampens tid här som annanstädes. Den nationella rörelsen i politisk mening begynte, det uppstod ett finskt „parti“. Den finska nationaliteten hade ju i Viborg genom sin säregna ställning de bästa utsikter att vinna suprematin öfver de andra; det gällde för den blott att taga ut sin naturliga rätt. Redan 1865 uppstod — i anledning af den då utkomna språkförordningen — fråga om finska språkets användande vid expeditioner från stadsmyndigheterna. Guvernören hade nämligen anmodat magistraten att höra invånarne, för hvilka fall och under hvad villkor de önskade, att finska språkets användande skulle stadens domstolar samt öfriga myndigheter nu genast eller i närmaste framtid åhvälfvas. Vid det i anledning häraf hållna mötet yrkade en del af stadens invånare, att en förändring i detta afseende genast skulle vidtagas, medan andra åter ansågo det obefogadt att åhvälfva stadens ämbets- och tjänstemän skyldigheten att nu genast utgifva sina expeditioner på finska, i synnerhet som förordningen för landets ämbetsverk bestämde vissa terminer för dess införande. De senare uttalade dock det önskningsmålet, att finska språket äfven i denna stad måtte förhjälpas till sina naturliga rättigheter, så snart stadens domstolar och öfriga myndigheter funne reformen verkställbar. Mot reformen röstade 15, medan 11 yrkade på

¹⁾ Först 1837 började på svenska språket utgifvas Viborgs annonsblad, 1837—1839 och 1842—1848, till en början såsom bilaga till och sedan såsom ersättning för den förstnämnda år upphörda tidningen „Sanansaattaja Viipurista“ och sedan för „Kanava“. Äfven 1849—1851 hade Viborg endast en finsk tidning „Lukemisia Maanmiehille“.

densamma. Alldeles omvänt blef däremot förhållandet, då man röstade om önskvärdheten att till ämbets- och tjänstemän i staden skulle antagas endast sådana, som kunde muntligen och skriftligen begagna finska språket. För öfrigt förklarade sig både magistraten och rådstufvurätten villiga att efter förmåga åtda af stadens invånare, som sådant åskade, nu genast utfärda finska expeditioner. Äfven öfriga stadsmyndigheter, med undantag af kämnärsrätten, lofvade, ehuru de ansågo sig icke kunna därtill förpliktas, utfärda finska expeditioner, då sådant fordrades. Öfver hufvud antog språkstriden i Viborg icke den hätska karaktär, som på andra orter ofta kännetecknade densamma. Härtill medverkade otvifvelaktigt den omständigheten, att man i Viborg, där så många nationaliteter under århundraden lefvat tillsammans, vant sig vid större tolerans emot olika tänkande än annorstädes.

Den finska nationalitetens numeriska öfverlägsenhet var — såsom nämndes — obestridd. Redan i början af perioden utgjorde detta element med 44,01 procent eller 1,273 personer den stora massan af befolkningen. Under periodens lopp ökades det ytterligare. 1875 funnos redan öfver 7,000 finsktalande, utgörande något öfver 55 procent eller mer än hälften af invånarantalet. Väl räknades, inom denna språkgrupp, endast ett hundratal personer, som kunde hänföras till ståndspersonsklassen, men också de djupare lagren hade redan, i följd af den tilltagande ekonomiska utvecklingen, vunnit större själfkänsla och började med intresse omfatta det tillfälle till bildning och vetande, som erbjöds dem uti särskilda för ändamålet stiftade föreningar och aftoncirklar.

Den ryska nationaliteten.

Medan nämnda trenne nationaliteter kämpade om suprematin och gjorde inkräktningar på hvarandras språkgebit, förblef den fjärde nationaliteten, den ryska, i sin egendomliga särställning, tämligen oberörd af dagens tvistefrågor. Efter de ryska auktoriteternas upphörande hade den förlorat i politisk betydelse och visade därjämte under periodens förlopp en bestämmd tendens att aftaga äfven i numeriskt hänseende. Hvad som genast i början var egnadt att minska ryssarnas antal, var förbudet af $\frac{8}{5}$ 1817 mot lifegnas användande i köpmännens tjänst. En massa bodföreståndare och handelsbetjänter måste således antingen söka vinna sin frihet eller lämna orten. Det förra lyckades för en del. Redan 1813 anhöll furst Odojeffskys frifigna träl Ivan Tichanoffson Tichanoff att bli borgare i sta-

den. Senare vunno sin frihet också bröderna Listvennikoff, hvilkas stamfader, greve Scheremetjeffs lifegna, Vasili Ivanoff Listvennikoff, 1766 kommit till Viborg från Vaschtscharnikova i guvernementet Jaroslav. De lofvade sin husbonde för sin frihet 2,000 rubel bko ass. för hvarje person af mankön i deras familjer och vunno sitt mål, ehuru förmyndaren för grefvens barn till en början motsatte sig deras frigifvande och fordrade, att de skulle sändas till det Scheremetjeffska huset i S:t Petersburg för att expedieras till godsens. Äfven Feodor Stepanoff Siliverstoff, också en Scheremetjeffs lifegen, som redan 1775 från byn Moschkin i Uglitska kretsen kommit till Viborg och där förkofrat sig genom handel, frigafs, likasom en Mattvej Agafonoff m. fl. Men flera andra lyckades ej undslippa träldomens bojor och måste alltså flytta tillbaka till sitt hemland, lämnande en märkbar lucka i den ryska folkgruppens leder. Då därjämte den i staden stationerade militären under periodens lopp ansevärt minskades, aftog också i samma mån antalet af afskedade soldater och soldatänkor, som vanligen kvarstannade i staden.

Redan den religiösa kulturen ställde oöfverstigliga hinder i vägen för ryssarnes fullständiga assimilering med någon af de andra nationaliteterna. I likhet med det tyska folkelementet rekryterades också det ryska genom ständiga inflyttningar, ehuru dessa visserligen mot periodens slut visade en bestämd tendens att aftaga. I medlet af 1840-talet voro t. ex. af 59 ryska handlande och handlandeänkor, som uppföras i köpmannaregistren, 32 födda i Ryssland. 1875 voro de resp. talen däremot 56 och 20. De flesta af dessa invandrare kommo från Tverska och Jaroslavska guvernementen, en del också från det Olonetska. Dessa inflyttningar bidrogo naturligtvis också att upprätthålla det ryska elementets nationella särställning.

Men äfven under sådana förhållanden stod detta element under någorlunda direkt inflytande från den finska nationalitetens sida och var, representeradt förnämligast af mindre köpmän, om vi så få säga, tämligen finskt sinnadt. I bredd med de öfriga nationaliteterna intog därför också den ryska ett värdigt rum, i synnerhet då den leddes af en så varm och intelligent förmåga som kommerserådet Tichanoff, hvilken med en klar och säker uppfattning af sin finska medborgerliga ställning inom kommunen förde representanternas för sin nationalitet talan.

För att åskådliggöra det ryska elementets relativa aftagande vilja vi sist och slutligen anföra följande siffror. 1812

räknades i staden 846 ryssar, förutom militären och andra i borgarlängderna icke införda personer. Helt säkert var då mera än 30 procent af stadsbefolkningen rysk. Såsom resultat af 1870 års folkräkning framgick däremot att ryssarnes totalantal, militären oberäknad, steg till 2,405 personer, utgörande blott 19,44 procent af hela befolkningen. Af dessa hänfördes till ståndspersonsklassen 491, medan de öfriga för det mesta voro soldater eller hörde till det lägre borgerskapet. Till stadens ryska församling hörde år 1870 endast omkring 680 personer, hvilket ock visar, i hvilken mån den egentligen bofasta ryska befolkningen var mindre än den, som endast tillfälligtvis vistades å orten.

Såsom ett slutresultat af ofvanstående öfverblick öfver de olika nationaliteternas utveckling i staden under nu i fråga varande period framgår ovedersägligen, att det företrädesvis var de två inhemska elementen, det svenska och det finska, som höjde sig i betydelse, medan däremot de båda utländska, det tyska och det ryska, voro stadda i aftagande, det tyska därvid närmande sig det svenska, det ryska däremot det finska elementet. Slutligen må ock tilläggas att, alla nationella olikheter till trots, i allmänhet en sällspord enighet dåförtiden var rådande inom detta samhälle, som vid sina allmänna sammankomster i och för stadens kommunala förvaltning representerades af ombud från enhvar af de fyra skilda nationaliteterna. „Då fråga var om ofta ganska betydliga anslag ej mindre till skolor, barnhem, fattigvårds- och välgörenhetsinrättningar, än andra allmänt nyttiga företag, vare sig initiativet till dem var taget af styrelsen eller kommunen själf, rönste vanligen alla förslag i hithörande ämnen ett beredvilligt tillmötesgående hos alla de olika nationaliteterna utan åtskillnad, vare sig till rocken eller tron, språket eller nationen“.

Borgerskapets
inre organisa-
tion.

Hvad borgerskapets inre organisation beträffar, inträdde nu en total förändring i afseende å densamma. I stället för de ryska gillena, i hvilka hvem som helst kunde vinna inträde blott han betalade gillesafgiften, trädde nu borgarsocieteterna med sina begränsade rättigheter och skyldigheter. Handlande, handtvarkare och finska borgare konstituerade nu såsom i gamla svenska tiden och i likhet med hvad fallet var i andra finska städer, det buraegande borgerskapet.

Frånräkna vi de i staden inskrifna men icke därstädes bosatta köpmännen, hvilkas antal — såsom vi framdeles få se — stundom icke var alldeles obetydligt, räknade den Viborgska

handelssocieteten i början af perioden omkring 50, vid medlet däraf omkring 75 och vid slutet omkring 125 medlemmar. Handtverks-societeten åter, hvars förhållanden nu, såsom vi framdeles skola närmare redogöra, ordnades i enlighet med de svenska skråordningarna, bestod tidigare af endast omkring 35, senare af omkring 70 och slutligen af omkring 100 medlemmar. Den tredje societeten slutligen, den egentliga borgarsocieteten eller det s. k. finska borgerskapet, som sysslade med s. k. finsk d. v. s. torghandel, var stadd i starkt aftagande, i det den från ett antal af omkring 40, som den utgjorde på 1830-talet, nedgick till omkring 15 på 1870-talet. Dessa societeter utgjorde nu det egentliga borgerskapet, som således inalles räknade vid periodens början omkring 125, vid dess midt omkring 175 och vid dess slut omkring 250 medlemmar.

Men det fanns dessutom i staden en hel mängd tjänstemän, gårdsegare och andra personer, hvilka ej hörde till borgerskapet. De voro s. k. „oprivilegierade“ invånare, ity att de ej besutto kommunala rättigheter. Men de voro dock skyldiga att deltaga i inkvarteringstungan och särskilda andra onera. En ständig fejd rådde därför — såsom ytterligare skall framhållas — emellan borgerskapet och dessa utom borgerskapet stående stadsbor be-
träffande uttaxeringarna.

Hela den stora folkmassan slutligen, som under sista ryska tiden hänförs till borgerskapets lägsta klass och som utgjordes af „meschaniner“, såväl finska som ryska, dragare, formän, arbetskarlar, zigenare o. s. v. ströks nu, för såvidt den ej uppgick i det finska borgerskapet, helt och hållet ur borgerskapets leder och inraugerades bland stadens s. k. försvarsfolk. Dock synes den gamla ryska ordningen varit rådande i de lägre samhällslagren ända till dess stadens organisation slutligen blifvit genomförd. Så t. ex. kallades 1813 samtliga handtverkare, dragare, formän, arbetskarlar och ryska meschaniner äfvensom zigenare att välja sig ny „pätisotnik“ eller hufvudman för 500 borgare, äfvensom „sotniker“, eller hufvudmän för 100 borgare ¹⁾. 1816 ut-sågo likaledes stadens samtliga meschaniner åt sig ny „pätisotnik“ och nya „sotniker“. Och ännu långt efter det den ryska ordningen

¹⁾ 1814 funnos i Viborg: 95 ryska meschaniner, 59 formän, 383 dragare, 52 zigenare och 32 lifegna.

alldeles försvunnit, fortfor man att benämna formännens och dragarnes åldermän „staroster“.

De lifegna slutligen blefvo — såsom förut nämnts — utvisade. Detta förorsakade de ryska handlandena, som mest hade lifegna bodbetjänter, stort förfång. Magistraten höll dock strängt på författningarna, medan däremot både landshöfdingen och borgerskapet voro böjda för att i vissa fall se genom fingrarna. Slutligen synas ock de ryska handlande på något sätt fått åtgärden upphäfd, eftersom ännu 1846 af 96 i staden befintliga handelsbetjante 63 voro lifegna.

Invånarantal.

Hvad slutligen angår invånarantalet under perioden är det ytterst svårt att därom, särdeles för 1800-talets tidigare hälft, erhålla fullt exakta uppgifter, då mantalslängderna och kyrkoböckerna i afseende å dem väsentligen differera, och bägge dessutom utlämna en hel mängd personer, som ej voro finska medborgare. 1812 uppgafs — såsom förut är nämndt — befolkningsnumrären till 2,893 personer, hvaraf 362 tyskar, 412 svenskatalande, 1,273 finnar och 846 ryssar. Enligt 1824 års mantalslängd utgjorde hela folkstocken 3,758 personer, fördelade på 1,001 hushåll. Emellertid visar mantalslängden tio år senare, 1834, en minskning på 100 personer, och man måste således antaga att någon folkökning under denna tid alls icke egt rum. Dock säges i ortens tidning, att om „ryska invalider och från tjänsten afgångna soldater och deras hustrur och barn, som bo i egna gårdar och hvilka kunna sägas vara stabila inbyggare, medräknas, så är Viborgs befolkning minst 4,000 personer“, oafsedt militären, hospitals- och fängelsepersonalerna m. m.

Men om folkökningen hittills varit obetydlig, tog den ifrån 1840-talets ingång ett kraftigt uppsving. Enligt Rabbe utgjorde stadens folkmängd 1841 4,737 och 1850 8,618 personer, hvadan tillväxten ensamt under detta årtionde skulle utgjort 3,881 personer. En ännu raskare stigning i folknúmerären förmärkes under periodens sista årtionden efter öppnandet af Saima kanal 1856 och järnvägens tillkomst 1870. Sistnämnda års faktiska folkräkning gaf 12,374 eller jämte 1,092 man militär, 13,466 personer, inberäknadt alla i staden vistande icke finska undersåtar. Af de 12,374 invånarne hade till modersmål finska 6,823 (55,14 $\frac{0}{100}$), svenska 2,243 (18,12 $\frac{0}{100}$), ryska 2,405 (19,44 $\frac{0}{100}$), tyska 595 (4,81 $\frac{0}{100}$) och öfriga språk 308 (2,49 $\frac{0}{100}$). I afseende å bopplatsen åter fördelade sig befolkningen sålunda, att f. d. Fästningen jämte Salakkalahti och Repolakvarteren räknade

3,425 ¹⁾, Kron S:t Anne 423, f. d. S:t Petersburgska förstaden 4,380, Pantsarlaks 899, Viborgska förstaden 1,921, Beck bruket, Pavloffsky och Hiekka tillsammans 1,326 invånare. Enligt mantalslängderna ökades sedan invånarantalet under kvinkvänniet 1871—1875 med inalles 3,050 personer, och torde således vid periodens utgång hafva utgjort omkring 15,500 personer, oberäknadt 1,100 man militär. Under hela perioden, som omfattar en tid af 63 år, hade således invånarantalet femdubblats och hade denna ökning hufvudsakligast egt rum under tidsskedets senare hälft.

Jämsides med denna snabba folkökning och såsom en medverkande orsak till densamma gick under denna period utvecklingen af stadens näringslif.

Näringsarna.

Utrikeshandeln låg i början af perioden länge under, förlamad af de hårda slag, som under ryska tiden drabbat densamma. 1817 hade väl sågningsförbudet blifvit fullkomligt upphäft, men köpmännen, som under tiden vant sig att hämta sina trävaror från de inre länen eller ock att låta såga bräderna för hand, hade ännu 1823 icke återupbyggt sina sågkvarnar. I hela länet voro då ännu endast grefvinnan Orloffs sågar i Salmis i gång. Landshöfdingen Klinkowström, som 1822, under förevändning att befordra sågarnas återiståndsättande, förbjudit köpmännen att idka handsågning, hade så när beröfvat staden dess sista möjlighet att skaffa sig nödiga trävaror för sin export, om icke handelshuset Hackman & C:o genom å högsta ort anförda besvär fått den ödesdigra åtgärden upphäfd ²⁾.

Handeln före 1856.

Men äfven de nya förhållanden, i hvilka man inträdt medförde vissa olägenheter, som till en början verkade hämmande på trafiken. Det i följd af länets förening med det öfriga Finland på detsamma tillämpade produktplakatet, som pålade de med främmande skepp forslade varorna en relativt hög tull, medan de inhemska fartygen förunnades s. k. helfrihet, afhöll utländigarna från staden, som själf icke hade några fartyg för sin export. Borgerskapets redan 1812 gjorda anhållan, att dess handel tillsvidade och intill dess organisationen af länet hunnit försiggå, finge utöfvas på förut öfligt sätt utan hinder af helfri-

¹⁾ Af dessa bodde i f. d. fästningen 3,035, i Salakkalahti 292 och i Repola 98. — Antalet af i staden bosatta icke finska undersätare utgjorde 3,129, hvaraf 2,168 män och 961 kvinnor.

²⁾ S. D. ⁶⁹/₄₈ F. E. ²²/₂₃ 1823.

hetsförfattningen, afslogs af regeringen $10\frac{1}{3}$ 1814 ¹⁾. Likaså ledde ej heller kommerserådet Andreas Jænisch' i förening med handlandena Heyno, Tschusoff och Tichanoff under kejsarens resa i Finland framlämnade supplik om upphäfvande af produktplakatet för så vidt det gällde Viborgs län till önskad påföljd ²⁾.

Exporten före
1866.

Under sådana förhållanden höll sig exporten länge och väl vid tämligen låga siffror. 1815 utskeppades icke mera än 38,886 tolfter plankor och bräder, förutom 5,738 tolfter, som gingo till Ryssland — och dock var detta ett synnerligen gynnsamt handelsår. Under hela 1820-talet steg plankexporten icke öfver 33,000 tolfter i medeltal per år, oberäknadt halftannat tusen, som utfördes till Ryssland. Först sedan sågarna så småningom blifvit iståndsatta och ett och annat handelshus till och med försett sig med egna utrikesgående skepp, tog exporten bättre fart, ehuru den fortsättningsvis måste förmedlas hufvudsakligen med utländska fartyg, och trots de i afseende å tullförhållandena gynnammare ställda ryska exportorternas, S:t Petersburgs och Arkangels, konkurrens. Det hände under vissa år på 1830-talet, att exporten steg vida öfver 100,000 tolfter, såsom t. ex. 1835, då den nådde upp till 135,000 tolfter. Dock hörde sådana årsexporter ännu till undantagen. Medeltalet af trävaruutförseln utgjorde under hela 1840-talet omkring 75,000 tolfter per år, hvilken siffra ytterligare något nedgick under de första åren på femtiotalet, närmast före det orientaliska kriget. Näst efter skogsprodukterna, till hvilka ock böra hänföras några hundra tunnor tjära och dito beck, äfvensom något hundratal stycken bjälkar och sparrar, stodo på den tidens exportlista ljus, tåg, cikoria, pottaska m. m. Värdet af hela exporten synes på 1820-talet stigit till omkr. 350,000 rubel bko ass. och i slutet af 1840-talet till omkr. 434,000 rubel s:r årligen. Sedan kom kriget och gjorde för en tid slut på all handel ochandel.

Importen före
1866.

Importen bestod fortfarande främst af salt, hvaraf införseln småningom fördubblades, i det den steg från 25,000 å 30,000 tnr till omkr. 54,000 tnr årligen, såsom den i medeltal utgjorde under de närmaste tio åren före krigets utbrott. Också kaffe och socker intogo framstående rum bland importvarorna. 1846 t. ex., hvilket torde kunna betraktas såsom ett normalår hvad handeln

¹⁾ B. D. $06\frac{1}{100}$ 1813.

²⁾ B. D. $11\frac{1}{14}$ 1814.

beträffar, infördes 685,000 z socker för 103,000 rubel äfvensom 440,000 z kaffe för omkr. 62,000 rubel. Därtill inkommo s. å. bomullstyger för omkr. 40,000 rubel, bomullsgarn för 11,000 rubel, viner och konjak för mer än 30,000 rubel, järnvaror för 9,000 och cigarrer för 4,000 rubel o. s. v. Importens totalvärde, som stigit från 226,183 rubel bko ass. år 1820 till 352,000 rub. s:r år 1846, nådde de närmaste åren före kriget upp till en summa af 550,000 (1850) å 600,000 (1851) rubel s:r¹⁾.

Såsom en särskild gren af utrikeshandeln florerade fortfarande varuutbytet med Ryssland, representerande rätt anseuiga summor. Till Ryssland utfördes sjöledes främst trävaror och ved, men äfven ljus, tåg o. s. v. Denna exports värde beräknades år 1846 till omkr. 20,000 rub. s:r. En vida större roll än exporten spelade importen i den „ryska handeln“. Från Ryssland inhämtades så godt som all spannmål, som i det sädesfattiga länet behöfdes, omkr. 40,000 tnr årligen, och dessutom en hel del kramvaror. Värdet af denna import torde på 1820-talet utgjort omkring 130,000 rubel bko ass., men hade en märkbar tendens att stiga. Ensamt under femårsperioden 1842—46 steg det från 300,000 till 460,000 rubel s:r, vid hvilket belopp det torde hållit sig ända till medlet på 1850-talet.

Export, import och ryska handeln sammanräknade, ansågs stadens hela penningrörelse på 1840-talet och tiden närmast före kriget representera en summa af ungefär en och en half miljon rubel s:r.

Sjöfartens utveckling under förra hälften af sista seklet framgår af följande siffror. Ännu år 1819 inkommo icke flera än 33 fartyg, hvaraf 14 från Ryssland. På 1820-talet besöktes stadens hamn i medeltal af omkr. 80 fartyg om året, hvaraf ungefär hälften engelska. På 1830-talet utgjorde medeltalet 125 men steg under det följande årtiondet till något öfver 300 fartyg, hvaraf fortsättningsvis inemot hälften var från England.

Ej heller förblef staden länge utan egen handelsflotta. Redan 1825 hade handelshuset Tschusoff & C:o ett stort fregattskepp „Fred och Enighet“ om 208 läster, äfvensom firman Hackman & C:o ett dylikt „Grossfürst Alexander“, af omkring 100 lästers dräktighet. I anseende till de goda fraktkonjunkturerna på slutet af 1830-talet byggdes flera fartyg på varfven i Havis,

Den ryska
handeln.

Sjöfarten före
1856.

¹⁾ Dock nedgick det 1852 till omkr. 480,000 rub.

Siikaniemi och Kirkkosaari. 1840 hade Hackmanska firman på böljorna tvenne fregatter och tre barkskepp, förutom en brigg, alla tillsammans af 976 lästers dråktighet; firman Rosenius & Seseman en fregatt och ett barkskepp utom ett par mindre fartyg¹⁾. Inalles räknade stadens handelsflotta i slutet af 1840-talet ett dussin större fartyg, som gingo på utrikes ort, förutom ett lika stort antal afsedda för seglation på Östersjön. Dessutom fanns en mängd mindre farkoster för trafiken på Trångsund.

De första ångfartygen.

Också tillkommo under denna tid de första ångfartygen. 1838 ansökte dåvarande konsuln J. F. Hackman om erhållande af uteslutande privilegium på 25 års tid för begagnande af ett ångfartyg till transporterande af varor och passagerare emellan staden och Trångsund; och följande år öppnade ångbåten „Viborg“ regelbundna turer emellan staden och hamnen. Passageraravgiften utgjorde 1 rubel för resp. fram- och återresa²⁾.

Men icke nog därmed. 1846 byggde handelshuset Hackman & C:o på varfvet i Siikaniemi ytterligare ett vackert ångfartyg efter engelsk modell, till hvilket maskineriet, af 30 hästars

¹⁾ Enligt Wolffs skeppskalender af 1840 bestod stadens flotta då af: firman Hackman & C:os fregatter Hebe, byggd 1837, 232 läster, och Juno, 1837 200 l r, barkskepp Helios, 1840 232 l r, Pandora, 1837 186 l r, och Jupiter, 1834 126; firman Rosenius och Sesemanns fregatt Atlas II, 1833 241 l r, och barkskepp Sutthoff, 1839 100 l r. Anton Alfthans brigg Kirjola, 1838 81 l r, och Luuri, 1838 73 l r, äfvensom skonertbrigg Barin, 1835 50 l r. Hela viborgska handelsflottan omfattade detta år, enligt nämnda kalender 1,521 läster. Dessutom upptages ångfartyget Viborg, redare Rosenius & Sesemann och Hackman & C:o, byggdt 1839, af 30 hästars kraft. — 1846 egde firman Hackman två fregattskepp Hebe, 232 l r, och Juno, 175 l r, äfvensom två barkskepp Helios, 232 l r, och Jupiter, 126 l r, samt två briggar Selene, 135 l r, och Tersichore, 102 l r; firman A. Alfthan egde barkskeppet Sju Bröder, 218 l r samt briggarna Helena och Kirjola, resp. 93 och 81 l r, äfvensom skonerten Barin, 45 l r; Rosenius & Sesemann hade fregattskeppet Atlas II, 241 l r, och Paul Wahl brigg Barin, 108 l r och två skonorter Amalia och Viborg, resp. 70 och 36 l r.

²⁾ Allmänhetens beundran för det nya fortskaffningsmedlet tolkades af „Vanha Suomalainen“ (Juteini ?) i en finsk runa, där det bl. a. heter:

„Laivassa laitettu konstillia keino
Valkian voimalla vaikuttaa;
Rosenius, Sesemann, Hackmanni, Heyno
Kauppansa kaiketi saavuttaa.
Kilvalla vaan
Kiikutellaan
Tavarat tallelle Viipuriin“.

kraft, hämtades från England. Det nya ångfartyget var afsett för traden Viborg—Helsingfors.

Trångsunds hamn, som årligen besöktes af 300 skepp och anlöptes af de stora kustångarna, äfvensom af ångfartyget „Helsingfors“, hvilket sedan 1839 särskildt förmedlade trafiken emellan den finska och den ryska hufvudstaden, hade återvunnit sin betydelse såsom en af landets mest trafikerade hamnar. Så snart sundet om våren „gått upp“, hvilket efter medeltalsberäkning för 25 år, 1834—58, vanligen skedde den 9 maj, blef det lif och rörelse i hamnen. Det ena fartyget efter det andra lade till vid bryggorna, bland dem de stora ångarna, och ångbåten „Viborg“ utbogserade flera gånger om dagen långa rader af lodjor och lastbåtar. Då detta sätt att förmedla trafiken mellan staden och hamnen emellertid kostade köpmännen årligen en summa af 25,000 till 30,000 rub. bko ass., uppstod redan på 1830-talet tanken att — i likhet med hvad som skett under stadens forna blomstringstid på 1600-talet — göra farvattnet emellan Viborg och Trångsund segelbart äfven för större fartyg — en plan, som dock icke hann realiseras före kriget, lika litet som den i senaste laget år 1853 väckta frågan om hamnens förseende med hamnkontor, hamnmästare och hamnordning äfvensom med tidsenliga lyftkranar och patentvåg.

Hamnen.

I sammanhang med redogörelsen för sjöfarten må här ock nämnas, att staden nu, då den hade egna skepp med ett dussin skeppare och ett hundratal sjömän, äfven fick sitt eget sjömanshus (1825), hvilket dock var gemensamt med Fredrikshamns. För de sjöfarandes utbildning öppnades därjämte 1816 i staden en navigationsskola, till hvars underhåll regeringen anslog rântan af den ännu obetalda resten — 31,070 rub. bko ass. — af stadens år 1793 erhållna stora brandlån. Skolan, som likväl led af elevbrist, indrogs emellertid redan efter tio års verksamhet 1826.

Sjömanshuset
och navigations-
skolan.

Hvad slutligen den inre handeln, kram- och bodhandeln äfvensom handeln med landtman beträffar, tilltog också den småningom under de fyratio år, som förgingo emellan reunionen och orientaliska kriget. Vål minskades till en början salubodarnas antal ansenligt efter införandet af den nya ordningen. Flera handlande hade nämligen enligt det under ryska tiden rådande bruket flera handelsbodas, af hvilka en del ofta sköttes af lifegna och bondedrängar. Staden hade vid periodens inbrott icke mindre än ett sextiotal bodas, de flesta dock endast vanliga „rysslaffkor“. 1818 började man emellertid, enligt den i Finland gällande ord-

Handeln med
landtman före
1856.

ningen, strängt hålla på att ingen handlande skulle få hafva mer än en öppen salubod. Detta var ett hårdt slag för mången, särskildt bland de ryska köpmännen, som främst sysselsatte sig med bodhandeln. Handelshuset Agei Schuschin hade icke mindre än 7 krambodar och en källare; Michaila Budanoff höll 2 vinkällare, 3 krambodar och 3 slaktarbodar, Kudräzoff 2 krambodar o. s. v. De kunde omöjligen placera hela sitt lager i en bod, än mindre sälja det på en gång. Flera suppliker inlämnades till regeringen med böner om anstånd, men förgäfves och inom ett år minskades bodarnas antal till ett tjugotal¹⁾.

Till en början medförde ock de olika mått, som begagnades i Viborg, särskilda olägenheter vid den dagliga handeln. Så var t. ex. den i Viborg brukliga tunnans större än den finska, och bönderna, som således i Viborg fingo betala mera för salttunnan, än i andra städer, foro hellre till dessa, utan att betänka att de i Viborg betalade mera blott därför, att de fingo en större varumängd. Först sedan organisationen vid medlet af 1820-talet genomförts, blef också detta missförhållande undanröjdt genom den finska tunnans införande. Sedan man emellertid kommit sig in i de nya förhållandena och lärt sig uppskatta fördelarna af dem, tilltog hastigt åter salubodarnas antal — ett bevis för att den inre handeln höll jämna steg med utrikeshandeln. Efter att 1821 hafva varit blott 23, utgjorde deras antal 1850 52, hvaraf 49 innehades af ryssar, förutom 5 å 6 s. k. hökarbodas²⁾.

Viborgs kommersiella utveckling före 1856.

Sålunda hade Viborg med sin utskeppning af 75,000 tolfter äfvensom med sin betydande bodhandel äntligen efter ett tvåhundraårigt afbrott, åtminstone relativt taget, återvunnit, ja mer än återvunnit sin alltsedan tjärhandelns gyllene dagar förlorade kommersiella betydelse. Och likväl var detta blott en ringa början till den utveckling den viborgska handeln ännu under denna period skulle uppnå. Under tiden närmast efter orientalska kriget, som för en tid afbrutit all handel och rörelse, inträffade tvenne händelser, som voro epokgörande för ortens betydelse såsom handelsstad och inom kort drefvo upp dess rörelse till förut oanade dimensioner, nämligen öppnandet af Saima kanal 1856 och tillkomsten af järnvägen 1870. Vi skola, förr-

¹⁾ Magistratens politieprotokoll 1818.

²⁾ F. A. T. 1850 N:o 180.

än vi gå vidare, dröja några ögonblick vid betraktandet af dessa tilldragelser och deras närmaste följder.

Den tanke, som under stadens föregående stora perioder — under medeltiden, under Vasatiden, under 1600-talet — föresväfvat dess styresmän och borgerskap och hvars realiserande redan påbörjats af Nils Turesson Bjelke, Karl IX och Per Brahe, återvagnade nu under de gynnsamma förhållanden, som inträdt efter länets återförening med det öfriga Finland, med en kraft, som ej mera kunde tillbakavisas ¹⁾. Redan 1832 yttrade borgerskapets representanter: „Likaså vore icke mindre staden Viborgs än hela östra Finlands oförlitliga fördel förknippad med öppnandet af en kanal direkte emellan Saimen och Finska viken, men sådant torde i anseende till företagets vidd och dryga kostnad höra till regeringens milda och välgörande omsorg för landets förkofran och framtida välstånd“. Det hör ej oss till att här skildra huru detta stadens lifligt kända önskningsmål omsider blef uppfyllt. Vi anmärka blott, att kanalen byggdes under åren 1843—1856 och att dess öppnande i Viborg den 7/9 1856 firades såsom en verklig nationalfest. „Viborgs stad kände, att genom kanalens tillkomst ett band blifvit lossadt, en hämsko aflyft och njöt af den upplyftande känslan att hafva vunnit ett större fält för sin verksamhet, friare utrymme för sina krafter. Viborgsborna hade ryckt ett steg närmare in på en raskare utvecklingsbana i ekonomiskt afseende, men de hade äfven — och det kände de ganska väl — ryckt ett stort steg närmare de öfriga delarna af fosterlandet. Det var som hade staden först nu så att säga sammanvigts med det öfriga Finland“.

Högtidligheten öppnades med en utfärd till Juustila, där middag var arrangerad för 500 å 600 personer. Senator v. Haartman utbragte tosten för deras majestäter äfvensom en tacksägelseskål för borgerskapet i Viborg, hvilken med ett tal besvarades af borgmästaren Örn. Då gästerna återvände från Juustila, funno de staden i den mörka septemberkvällen strålande i ett

¹⁾ Hvilken direkt förlust staden led genom afsaknaden af en naturlig kommunikationsled till inlandet, det stora förrådsrummet, hvarifrån den hämtade ämnet för sitt välstånd, inses däraf, att köpmännen årligen förlorade icke mindre än 300,000 rubel silfver på nedforslandet af sina trävaror från Saima. Och icke mindre stor var förlusten för landskapet i dess helhet. Ty vid framforslandet af de mer än 100,000 planklassen från Lauritsala och Joutseno undandrogs jordbruket minst 400,000 ökedagsverken om året.

Saima kanals
öppnande 1856.

haf af ljus. Från kanalkajen till vänster lyste långt ut på sjön de 16 fot höga namnchiffren: „Nikolai I“, „Alexander II“, „Saimaan kanava“. Till höger på slottsstranden strålade en grupp af trenne väldiga transparanger, föreställande den mellersta: Neptunus med sin treudd, styrande sitt fyrspann, den till höger: Mercurius med ett ymnighetshorn, bärande en fana med staden Viborgs vapen, den till vänster: Wäinämöinen i sin båt, spelande på kantele och öfverskuggad af ett standar med Savolaks och Kare lens vapensköldar. Uti ingenjörkommandots trädgård skimrade ett af glaslampor sammansatt eldslot, och längre bort, på bazartorget, tindrade deras majestäters namchiffer i ett med kolonner och bågar lysande tempel. Högre upp stod S:t Anne promenad prydd med tusende mångfärgade lyktor, och öfverst på Petersbergets batteri reste sig en pyramid af lyktor, ifrån hvars högsta spets en roterande stjärna utsände sina blixtrande strålar öfver land och haf. Öfverallt voro de privata husen, i staden och förstäderna, storartadt illuminerade. Leonoffska huset i Saunalahti hade hela fasaden från marken ända till takåsen besatt med glaslampor. Aldrig, hvarken förr eller senare, har väl Viborg strålat i praktfullare festskrud. Och dock kom den märkligaste delen af illuminationen för alla alldeles oväntadt. Slottstornet fattade — såsom förut beskrifvits — plötsligt eld och i det ögonblick, då lågorna första gången bröto ut genom tornets järntak och en väldig eldpelare sköt upp i höjden och de ända till smältning upphettade järnplåtarna lik en lavaström nedstörtade till marken, „förlorade den i tusendetals lampor och lyktor glittrande bron detta sitt egendomliga ljus och låg där belyst af det nya mäktigare eldskenet i en obeskriflig dager. De i hamnen talrikt församlade ångbåtarna, sju till antalet, aftecknade sig mot vattnets svartblå duk, som på en målning i ett kolossal eldskenestycke“.

Järnvägen.

Till den triumf, hvars firande vi ofvan beskrifvit, sällade sig som sagdt femton år senare en ny sådan af föga mindre betydelse för staden. Redan 1856, således samma år som kanalen invigdes, hade regeringen anbefallt en förberedande undersökning af linjen S:t Petersburg—Viborg. Men lika mycket som Viborg i materiellt afseende behöfde närma sig S:t Petersburg, lika mycket fordrade dess andliga lif en anslutning till Helsingfors, och tanken på en stambana emellan de två hufvudstäderna vann ifrån början lifligt understöd i staden. Efter långa förberedelser och diskussioner, för hvilka vi icke här behöfva redogöra, kom om-

sider den stora järnvägen Helsingfors—S:t Petersburg till stånd, hvaraf sträckan från Viborg till den ryska metropolen öppnades för trafiken den $13\frac{1}{2}$ 1870, äfvensom linjen i dess helhet den $11\frac{1}{9}$ s. å. Efter järnvägens öppnande tog den ryska handeln, af gammalt så betydelsefull för Viborg, ett lika jättelikt uppsving som utrikeshandeln efter kanalens tillkomst. Inemot hälften af stadens export, främst den af smör, ljus, ved, fisk, järnvaror m. m., och omkring två tredjedelar af dess import, bestående af spannmål, järnvaror, talg, tobak o. s. v., föll härefter på dess varuutbyte med kejsardömet. Enligt den officiella statistiken beräknades 1874 af hela totalvärdet för stadens export omkr. $11\frac{1}{2}$ miljoner mark falla på utförseln per järnväg till Ryssland. Af importen åter föll inemot 22 miljoner likaledes på järnvägs-
trafiken.

Med de första skutorna, som nedkommo genom kanalen ¹⁾, och med de första bantågen, som brusade in till stationen, hade liksom genom ett trollslag uti den gamla handelsstadens ådror ingjutits ett nytt lif. Liksom de gamla vallarnas slopning i afseende å stadens topografi och byggnadsväsen utgjorde gränspunkten emellan det gamla och det moderna Viborg, likaså bildade tillkomsten af Saima kanal och öppnandet af järnvägen gränsskillnaden emellan det gamla Viborg med dess enkla handelsförhållanden, sådana de småningom utvecklats under århundradena, och det moderna Viborg med dess nya handel, kända-
netecknad af dess med nästan amerikansk hastighet vunna kolossala uppsving, dess stora affärsbolag och dess väldiga aktieföretag. Vi skola kasta en hastig öfverblick på det uppsving handeln i anledning af de nyss skildrade händelserna tog under de tvenne decennier, som ännu återstodo af perioden.

Handeln efter
1866.

Redan år 1856 exporterades från Viborg, som före kriget utfört vanligen endast 75,000 tolfter trävaror om året, omkring 200,000 tolfter plankor och bräder. Under periodens fem sista år hade denna export redan stigit till ett medeltal af 430,000 tolfter per år — enligt den officiella statistiken —, men ända till något öfver 500,000 tolfter, om vi få hålla oss till de af Lydecken & Harling utgifna årsberättelserna. Ved-
exporten hade i det närmaste fördubblats, från 33,500 famnar 1856 till 65,500 famnar år 1875, den af bjälkar, stockar och

Exporten efter
1866.

¹⁾ De voro Kuopiobåtarna Usko och Toivo stadda på resa till S:t Petersburg.

sparrar tre- och fyrdubblats — från 4,000 å 5,000 stycken på 1850-talet till 10,000 å 20,000 stycken på 1870-talet. En så godt som ny exportgren utgjorde smörutförseln, som från ett medeltal af 23,320 *L* under tioårsperioden 1856—65 steg till 113,476 *L* under de sista fem åren 1871—75. Också utförseln af ljus, tvål, buteljer, cikoria, järnvaror¹⁾ ökades, om ock ej i samma proportioner som de förstnämnda varorna. Trävarorna gingo för det mesta till England, som konsumerade mer än hälften af de vrborgska plankorna och bräderna, däreft till Frankrike, något öfver 100,000 tolfter, till Tyskland, Holland, Belgien, Spanien o. s. v. Smöret exporterades främst till S:t Petersburg och Lübeck. Totalvärdet af exporten steg från 3,6 miljoner mark år 1856 till omkring 25 miljoner år 1875²⁾, däri ock inberäknadt den till Ryssland³⁾.

Importen efter
1866.

Importen steg i samma proportion som exporten, — med undantag dock för den af salt, af hvilken vara under tioårsperioden 1856—65 i medeltal infördes 84,141 tnr om året, men under förra hälften af sjuttioalet endast 72,816 tnr per år. Däremot steg t. ex. importen af kaffe, så att den under de nämnda tidsskedena utgjorde per år resp. 78,409 och 90,695 *L*. Sockerimporten däremot nedgick från 58,252 *L* till 38,478 *L*, i hvilka summor dock icke ingår importen från Helsingfors, som var vida större än den från utlandet⁴⁾. Spannmålsimporten företedde en stegring från 1,8 miljoner *L* till 2,25 miljoner. Mindre, men

¹⁾ Stearinljus utfördes 9,000 å 10,000 *L*, stundom till inemot 30,000 *L* (1871); talg- och palmlyus till inemot 35,000 *L*, tvål omkr. 30,000 *L*, (1871 o. 1872), buteljer 214,000 stycken, cikoria 24,000 *L*, järn och järnvaror 320,000 *L* (1872).

²⁾ Lydecken & Harling anger dock exportens värde vida lägre än den officiella statistiken, nämligen till omkr. 17,4 miljoner 1873, omkr. 20½ miljoner 1874 och endast till 13,627,300 mark 1875. I dessa siffror ingår ej exporten per järnväg till Ryssland. — Af exportsumman 25 miljoner föll enligt den officiella statistiken 11½ miljon på järnvägstrafiken. Till England utfördes varor för omkr. 6 miljoner, till Frankrike för omkr. 2 miljoner, till Holland för omkr. 1,7 miljoner, till Tyskland för omkr. 1,6 miljoner o. s. v.

³⁾ Hela exporten 1874 steg till 26,75 miljoner mark. Här af utgjorde exporten till Ryssland omkr. 13,3 miljoner mark, och speciellt den per järnväg 11,65 miljoner. — Hela importen 1874 steg till omkr. 35 miljoner, hvar af från Ryssland för 25,7 miljoner, hvar af per järnväg för inemot 22 miljoner mark (eller närmare angifvet: 21,765,295 mk).

⁴⁾ Enl. Lydecken & Harling infördes t. ex. 1872 inalles 122,100 *L*, 1874 172,568 *L* och 1875 261,000 *L* socker.

dock märkbart ökades äfven införseln af manufakturvaror, viner och spirituosa, äfvensom den af järnvaror, petroleum m. m.¹⁾ Totalvärdet af hela importen steg från omkring 6 miljoner mark, 1856 till något öfver 37 miljoner år 1875²⁾.

Huru kolossalt stadens handel efter kanalens och järnvägens öppnande tilltagit, framgår tydligast af följande siffror. Före orientaliska kriget och Saima kanals tillkomst beräknades stadens penningrörelse inalles till omkring 1 $\frac{1}{2}$ miljoner rubel s:r, motsvarande omkring 6 miljoner mark. Vid periodens slut omsatte staden, allt i allt taget, varor för omkring 60 miljoner mark. Dess handelsrörelse hade således, i detta afseende, under förloppet af tvänne decennier, tiofaldigats och öfverträffade alla andra finska städers, i det t. ex. Helsingfors' totalomsättning 1875 steg till endast 58 miljoner, Åbos till omkring 20 miljoner mark o. s. v. Då hela landets totalomsättning samtidigt beräknades utgöra omkring 240 miljoner mark, föll således fjärdedelen däraf på Viborgs anpart.

Handels och
sjöfartens ut-
veckling efter
1856.

Lägga vi härtill, att sjöfarten tilltog i samma proportion som utrikeshandeln — 1856 inkommo 181 utländska och 202 finska fartyg om sammanlagdt 31,000 läster, 1875 377 utländska och 2,470 finska, dragande tillsammans 118,500 läster³⁾; stadens egen handelsflotta ökades från 5 ångfartyg samt 20 fartyg och

¹⁾ Enligt Lydecken & Harling infördes 1870 manufakturvaror för 952,000 mk, viner och spirituosa 155,000 flaskor, malm, järn 1,4 miljoner \mathcal{E} .

²⁾ Enligt Lydecken & Harling, som endast upptogo de sjöledes inkommande varorna, steg importen dock endast från 6 till 16 miljoner mark. — Det mesta af importvarorna hämtades förutom från Ryssland, från Tyskland, för omkr. 5 miljoner, därefter fr. England, för omkr. 2,5 miljoner, fr. Amerika, för omkr. 1,8 miljoner, från Sverige-Norge, för omkr. 1 miljon o. s. v. (1875).

³⁾ Enligt den officiella statistiken inkommo 1856 181 utländska och 202 finska fartyg, om sammanlagdt 31,000 läster, medan ifrån Viborg utgingo 178 utländska och 79 finska, om sammanlagdt 28,700 läster. 1875 inkommo 377 utländska och 2,470 finska, om tillsammans 118,500 läster, samt utgingo lika många utländska och 2,679 finska fartyg, om sammanlagdt 117,000 läster. I dessa siffror synas ock Saima båtarna vara inberäknade. Enligt Lydecken & Harling besöktes stadens hamnar under 5-års perioden 1871—75 af i medeltal 743 fartyg om året. Till nationaliteten voro de flesta, om de finska omkr. 400 undantagas, norska, vanl. 125 à 150, och engelska, omkr. 100. De flesta fartyg, omkr. 400, kommo fr. Ryssland, från Finland kommo något öfver 100, från England omkr. 100 o. s. v. Från Amerika, Brasilien vanligen 1 eller 2 skepp. Det största antalet, omkr. 200 årligen, afgick till England och nästan lika många till orter inom Finland. Därefter kommo såsom destinationsorter, Ryssland, Tyskland, Frankrike o. s. v.

lodjor om 1,500 läster till 25¹⁾ ångfartyg och 14³ segelfartyg och lodjor, dragande inalles omkring 10,000 läster — och att bod- och bondehandeln fick nytt lif i synnerhet efter det nya torgets öppnande för trafiken (1866) och afskaffandet af de bönderna prejande uppköparne eller s. k. „parisnejkorna“, hvilka voro ett verkligt plågoris för handeln med landtman, såväl under torgtimmarna som på de fortfarande i februari och september månader hållna årliga frimarknaderna, finna vi tillfullo; att en ny tid för stadens handel inträdt²⁾.

De stora aktiebolagen.

Denna nya era karaktäriserades främst af tvenne nya företeelser inom affärslifvet, nämligen de stora bolagen och bankerna. Det första större aktieföretag, hvartill handlandena i Viborg förenat sig, var det år 1856 bildade ångfartygsbolaget, som 1867 vann efterföljd i det då konstituerade stora ångbåtsaktiebolaget „Viborg“, hvars ångare, om 200 hästkrafter, skulle förmedla regelbunden trafik emellan S:t Petersburg, Stockholm och Lübeck. Året förut, 1866, bildades „Viborgs mekaniska verkstads aktiebolag“ med ett kapital af 220,000 mk äfvensom „Havis aktiebolag“ med ett kapital af 400,000 mk. Följde så: 1869 „Viborgs gasverksaktiebolag“ med ett kapital af 500,000 mk.; 1870 „Saima ångbåtsaktiebolag“ (70,000 mk) och „Viborgs bogserångbåtsaktiebolag“ (180,000 mk), samt slutligen 1872 „Viborgs ångslupsaktiebolag“ (155,000 mk).

Nordiska aktiebanken.

Det största gemensamma företag, hvartill Viborgs affärsmän under denna tid associerade sig, var dock inrättandet af en egen

¹⁾ En annan källa nämner endast 21, af hvilka bogserångbåtsbolaget egde 7, ångslupsaktiebolaget 4, Paul Wahl & C:o 3, Hackman & C:o 2, äfvensom Rosenius & Sesemann, Tschusoff & Sapetoff, Rundgren & Söderman, kommerserådet Hackman och Saima aktiebolag enivar ett fartyg.

²⁾ Vid medlet af 1860-talet medförde myntreformen smärre störingar i handeldns vanliga förlopp. Den verkade 1864 och 1865 en stegrad export. Man skyndade sig nämligen att realisera sina träupplag, medan den för dem så gynnsamma kursen ännu fortfor. Förlusten af det premium af minst 25 %, som exportörerna bereddes genom det utländska myntets höga kurs i vårt land, kunde sedan icke annat än verka deprimerande å exporthandeln. — Ännu större svårigheter bereddes bodhandeln. Magistraten anmärker 1865, hurusom handeln hos en stor del af stadens mindre handlande vid slutet af föregående år nedgått, så att dessa nödgats antingen genom ackord med sina fordringsägare uppehålla densamma, eller ock afstå sin egendom till deras förnöjande. Näst den rådande fattigdomen i landet, som urståndsatte allmogen att köpa så mycket som förr, bidrog härtill myntreformen, enär småhandlandena, som tagit sina varor af stadens grossörer mot 6 à 9 månaders vaxlar utställda i finskt mynt, ej vid förfalltiden kunde anskaffa sådant mynt utan betydlig förlust, då de i sin handel med bönderna emottagit ryskt mynt, som var allmänt i länet.

bank i staden. Redan 1842 hade Finlands bank och 1862 Föreningsbanken öppnat filialer i staden. Men vid den starka penningrörelse, som där egde rum, motsvarade dessa inrättningar icke ortens kreditbehof. 1872 ingingo därför handlandena Fr. Wahl, Fr. Richardt, John Sesemann, Herman Lorentz och C. Rosenius äfvensom bankirhuset i Frankfurt am Main Seligmann & Stettheimer till senaten med anhållan om rättighet att bilda ett anonymt bolag för bedrivande af bankrörelse i Viborgs stad under benämning: „Nordisk aktiebank för handel och industri“. Bankens stadgar stadfästes af senaten den $11/4$ 1872 och den $21/2$ 1873 öppnade den sin rörelse. Den nya banken, till hvars verksamhet, som hufvudsakligen tillhör följande period, vi framdeles skola återkomma, utgjorde liksom inseglet på den utveckling stadens handel under perioden uppnått.

Ett annat penninginstitut, som, främst afseende att bereda mindre bemedlade personer tillfälle att göra sina besparingar räntebärande och dymedelst hos dem väcka håg för sparsamhet, ordentlighet och flit, äfven i sin mån bidrog till affärslifvets underlättande, var Viborgs Sparbank. Inrättad redan 1846¹⁾ hade den för sin tillkomst att tacka särskilda för saken intresserade personer, främst dåvarande hofrättsassessorn J. E. Bergbom, kommerserådet J. F. Hackman, vicelandskamreraren E. J. Bäck, äfvensom rådmannen Abr. Häggberg. Redan 1845 insamlades medels subskription en grundfond af 946 rubel och under bankens första år insattes där af 75 personer omkring 2,940 rubel. Den största förtjänsten om anstaltens utveckling tillkommer dock dess bokförare eller kassörer, hvilka hade sig den närmaste ledningen af dess angelägenheter ombetrodd. Såsom sådana fungerade vicelandskamreraren Bäck (1846—1850)²⁾ och

Sparbanken.

¹⁾ Konstituerande möte hölls $9/1$, 1845, hvarvid valdes den blifvande direktionen: ordförande baron v. Kothen, ledamöter domprosten Vinogradoff, prosten Noring, kommerserådet Hackman, vicelandskamreraren Bäck, hofrättsassessorn Bergbom och rådmän Häggberg. Vid direktionens första sammanträde $11/11$, 1845 fastställdes stadgarna, som, i hufvudsak uppgjorda efter Åbo sparbanks stadgar, förblefvo gällande till 1871, då nya af senaten fastställda stadgar antogos. Sin egentliga verksamhet började sparbanken $21/1$, 1846. Såsom bankens principaler egde samtliga stiftare vaka öfver dess bestånd, tills 1871 bestämdes att principalerna skulle utgöras af stiftarne jämte 15 af stadens för inrättningens ändamål nitälskande personer, hvilka därtill i föreskrifven ordning invaldes. Direktionen, som enligt de senare stadgarna utgöras af nio medlemmar, väljes af principalerna.

²⁾ 1851 handhades kassörs- och bokföraregöromålen af kommerserådet Hackman, och sedan 1874 biträdades kassören af en suppleant, bokhandlaren V. Hoving.

kommerserådet C. G. Clouberg (1852—1878). I synnerhet tilltog rörelsen under den sistnämndes omsorgsfulla ledning, så att anstalten — „Luuperin pankki“ såsom den af allmogen kallades — vid periodens utgång redan räknade 2,408 insättare med ett insatt kapital af omkring 1,24 miljoner mark.

Här må slutligen tilläggas, att också arbets- och korrek-tionsinrättningens kassa tjänade såsom ett låneinstitut, ifrån hvilket vid behof mindre lån kunde erhållas.

Handelskåren.

Ett så kolossalt uppsving af stadens affärslif, som det vi ofvan skildrat, skulle dock icke kunnat ega rum inom den jämförelsevis korta tiden af sextio år, om det ej hade uppburits af en lika energisk som insigtsfull och upplyst handelskår. I början af perioden var väl ännu köpmannaespriten nedtryckt af den ryska stadsordningens menliga inverkan, men sedan organisationskommittén 1812 hemställt om denna förordnings upphäfvande och föreslagit „att rättigheten att blifva handlande icke ovillkorligen skall tillhöra förtjänsten af förmögenhet utan efter utståndna läroår medgifvas blott sådana personer, som efter undergångna handlexamina kunna bestyrka sig innehafva de kunskaper, som en sitt fädernesland nyttigt blifvande handlande tillkommer att ega“¹⁾, förbättrades snart förhållandena märkbart. Om ock den numera fordrade handlexamen²⁾ icke alltid togs synnerligen allvarligt, bidrog den dock på en tid, då skolbildningen icke ännu var så allmän som i våra dagar, att småningom³⁾ från

¹⁾ Härvid återopade sig organisationskommittén på kongl. förordningen om handeln i riket af den 19 december 1734 och 22 § af kongl. resolutionen på ständernas besvär af den 9 december 1766 samt, hvad läroårens antal beträffar, på kongl. brefven af den 26 april 1771 och den 15 juli 1783.

²⁾ 1818 examinerades handelsmanssönerne Ivan Schlachtin, Andrei Tschusoff, Konst. Kalinin, Dimitri Antonoff och Alex. Diboff i handelsvetenskaperna af handlandena Joh. Tuderman och Abraham Stroganoff. 1854 anställdes likaså inför magistraten offentlig grosshandlexamen med f. d. storbrittaniska undersåten, handlanden i Kertsch-Jenikale, Edvard Cattley, „på sätt och i den ordning H. K. M:s förordning af 29/6 1850 föreskrifver angående villkoren för vinnande af burskap å grosshandel i Finland.“ Till examinatorer voro af magistraten kallade lektorerna Modén, i geografi, och Lille, i matematik, samt kommerserådet Hackman, i handelsvetenskaperna, hvarförutom justitierådman Frey tenderade i sjölagen och handelsförfattningarna. Förhöret, som bivistades af en myckenhet åhörare, försiggick dels på tyska, dels å ryska och engelska språken.

³⁾ Ännu 1850 heter det att i staden finnes en klass af handlande, hvilka befinna sig på en jämförelsevis förvånande låg grad af bildning ej blott i andligt och moraliskt afseende, utan ock i de stycken som speciellt angå deras yrke. Detta förhållande, som daterar sig från en aflägsnare tid, då andra grunder för kompe-

handelskåren utestänga de obskyra element, som under ryska tiden vunnit inträde i den. Därjämte voro ock de gynnsamma handelsförhållandena egnade att höja köpmannens intresse och förmåga. J. W. Snellman skrifver 1866 i Litteraturbladet: „För Viborg hysa vi all aktning. Hvad vi af dess affärslif lärt känna, har äfven lärt oss känna en köpmannabildning högre än i någon annan stad i Finland, en förmåga att se sakerna i stort, som endast affärslifvet i stort kan framkalla“. Dessa, den stora tänkarens ord finna vi till fullo besannade vid en blick på de

Konsulinnan Maria Hackman.

personer och firmor, som under den nu skildrade perioden representerade stadens handel.

Af stadens grosshandlar- och stora affärsfirmor var den Hackmanska både äldst och solidast. Grundlagd redan 1790 af konsuln J. F. Hackman, gick den en tid bortåt, sedan däri såsom medintressent inträdt konsuln Johan Ignatius, känd för sin stora donation till staden, under firmanamnet Ignatius & Hackman. Under detta namn finnes den vid periodens ingång upp-

Firman Hack-
man & C:o.

tens till erhållande af burskap å handel följdes, än som senare gällande öfverhetliga stadganden föreskrifva, utgör ett ej ringa hinder för handelns lyftning. (F. A. T. 1850, N:o 180).

förd bland handlande af andra gillet. Efter kompagnionens afgång kallade den sig en kortare tid firma Hackmans änka, men antog redan 1816 sitt nuvarande namn: Hackman & C:o och vann snart stort anseende så inom som utom landet, ledd med kraftig hand, först af grundläggarens änka, konsulinnan Maria Hackman ¹⁾, som begåfvad med stor klokhet och energi, lade den egentliga grunden till husets välstånd, och sedan af sonen, kommerserådet J. F. Hackman, under hvars skickliga ledning affärerna mycket utvidgades. Vid sidan af sina vidtomfattande affärer hade kommerserådet Hackman ²⁾ dock alltid tid

Kommerserådet Johan Fredrik Hackman.

¹⁾ Maria Elisabet Laube, f. 1776, † 1865, dotter till hofrådet Johan Laube och Helena Haveman. Ända i sin sena ålderdom öfvervakade och deltog hon i firmans alla företag och egde dessutom ovanliga kunskaper i jordbruk och trädgårdsskötsel.

²⁾ Johan Fredr. Hackman, f. 1801, † 1879. Föräldrar konsuln Johan Fredr. Hackman och Maria Elisabet Laube. Blef efter att ha genomgått Viborgs tyska gymnasium och praktiserat på handelskontor i Bremen 1829 moderns bolagsman, öfvertagande högsta ledningen af firmans affärer. Deltog i det grundläggande arbetet för Föreningsbanken i Finland och var länge chef för dess filialkontor i Viborg. Anlade 1870 i kompaniskap med kommerserådet C. H. Ahlqvist den första sägen i Kotka. Ledamot af Saima kanals byggnadskommitté. Vid landtdagen 1863—64 Viborgs stads representant och medlem af bankutskottet. Sedan 1830 preussisk och sedan 1871 tysk konsul. Blef kommerseråd 1840 och adlades 1874.

och omtanke att egna äfven åt det allmänna bästa. Han var efter 1827 länge direktör för stadens sjömanshus, tillhörde stadens äldste och deltog i det för orten så betydelsefulla omorganiseringsverket under borgmästaren Örns tid. Hans namn är därjämte — såsom framdeles skall närmare beröras — fäst vid grundandet af särskilda fonder och inrättningar för lindrandet af medmänniskors nöd. I firman inträdde senare också söner: Voldemar ¹⁾ 1856, Viktor Alexander ²⁾ 1858 och Vilhelm 1866, för hvars betydande verksamhet såsom till största delen fallande inom nästföljande period vi framdeles skola redogöra. Under sådana mäns ledning tillväxte firman i rikedom och anseende och ansågs vid periodens slut såsom den törhända förnämsta i hela Finland. Den egde då fem sågar, Sorsakoski i Leppävirta, Palokoski i Heinävesi, Enonkoski och Lohikoski i Sulkava samt Siikakoski i Libelitz äfvensom hälften af Kotka stora ångsåg ³⁾. I firmans tjänst arbetade dessutom buteljfabriken i Kotka, halmpappers bruket i Nurmis, den gamla cikoriefabriken i Herttua, hvarjämte den egde hälften af Tölö sockerbruk invid Helsingfors, hälften af hufvudstadens gasverk, Havis stearin-, ljus- och tvålfabrik utanför Viborg jämte en tredjedel i Viborgs mekaniska verkstad. Dess utskeppning af trävaror steg till inemot 200,000 å 250,000 tolfter ⁴⁾, hvaraf dock närmare hälften exporterades från Fredrikshamn och Kotka.

Närmast det Hackmanska i anseende och rikedom stod under denna period handelshuset Paul Wahl & C:o, som grundlagts

Firman Paul
Wahl & C:o.

— Gift 1824 med Julia Sofia Jänisch, † 1878, dotter till statsrådet Nikolaus Jänisch och Dorotea Frese. — „I besittning af en ovanlig själens bildning, som gärna ville njuta af det sköna i litteratur och konst, hade han öppet sinne för all andlig idrott. Hans samlingar af ypperliga konstverk och ett välförsedt bibliotek, i synnerhet i hvars historiska del han var väl bevandrad, vittnade härom“.

¹⁾ Voldemar Hackman, f. 1831, † 1871, spansk vicekonsul och representant för Viborgs stad på 1867 års landtdag. Varmt intresserad af skön konst och litteratur, var han därjämte under många år Viborgs finska litteratursällskaps kassör, därvid äfven understödande särskilda finskspråkiga litterära företag. Gift 1859 med Emilia Krohn, dotter till handlanden Leopold Vilh. Krohn och Juliana Dorotea Dannenberg.

²⁾ Viktor Alexander Hackman, f. 1834, † 1861. Stud. 1851. Afled ogift.

³⁾ Vib. Tidn. 1874, N:o 98.

⁴⁾ 1873 118,000 tolfter öfver Viborg och 76,125 tolfter öfver Kotka = 191,125; 1874 105,988 tlr öfver Viborg och 93,730 tlr öfver Kotka = 199,718; 1875 134,242 tlr öfver Viborg och 119,335 tlr öfver Kotka = 253,577. — Af de Hackmanska sågarna var Sorsakoski grundlagd 1787, Palokoski 1778, Lohikoski 1829 och Kotka 1873.

1850 af konsuln, sedan kommerserådet Paul Wahl, hvilken tidigare, 1829—49, varit associerad i den förstnämnda firman. Efter orientaliska krigets slut och Saima kanals öppnande svingade sig den nya firman under hans kraftiga ledning till en af de främsta i landet. Såsom intressent i firman verkade ock 1856—1868 den engelska konsuln Herman Lorentz, hvilken härunder förvärfvade en icke obetydlig förmögenhet. En af de verksammaste trävaruexportörer vårt land någonsin egt var Paul Wahl¹⁾ äfven egare af Warkaus järnbruk, hvilket han mycket

Kommerserådet Paul Wahl d. ä.

¹⁾ Paul Wahl, f. 1797, † 1872, son af konsistorialrådet doktor August Gottfrid Wahl och Augusta Wahl, f. Behaghel von Adlerscron. Erhöll burskap å handel 1830, associerad i firman Hackman & C:o 1829—1849. Etablerade följande år firman Paul Wahl & C:o. Svensk vicekonsul och hamburgsk konsul. Kommerseråd 1856. Kyrkoföreståndare, en af stadens äldste. — Efter grundläggarens frånfälle verkade såsom chef för firman sonen Fredrik Wahl († 1883), hvilken redan 1850 inträdt i densamma. Han var holländsk konsul samt svensk och norsk vicekonsul, sjömanshusdirektor, kyrkovärd och en af stadens äldste. Kommerseråd 1877. Om honom mera framdeles. En af firmans verksammaste män var den sistnämndes broder Carl Wahl († 1880), hvilken, bosatt i Fredrikshamn, ombesörjde utskেppningen från Hietanen stora såg, medan de tvenne andra bröderna, den driftige men tidigt bortgångne Alexander Wahl († 1866) och kommerserådet Paul Wahl d. y. († 1875) omhänderhade affärrerna å Varkaus.

utvidgade¹⁾. Förenande en varm religiositet med ett lefvande sinne för tonernas konst, var han på samma gång en omsorgsfull väktare af den tyska församlingens angelägenheter, och en friskostig mecenat, då det gällde musikens idkare. Genom blodsbandet tillhörde han den tyska nationaliteten, för hvilken han hela sitt lif igenom bibehöll de varmaste sympatier och såsom hvars mest prononcerade bärare på orten han uppfattades²⁾. Efter hans död 1872 fortsatte sonen Fr. Wahl med framgång firmans verksamhet. Bolaget egde vid periodens slut, utom Warkaus bruk — flera sågar och öfverflyglade stundom t. o. m. den

Kommerserådet Carl Henrik Rosenius.

Hackmanska firman i afseende å exportens storlek, som någon gång nådde öfver den kolossala siffran af 250,000 tolfter³⁾.

Såsom den tredje i ordningen af Viborgs stora firmor under denna tidsperiod framstod handelshuset Rosenius & Sesemann,

Firman Rosenius & Sesemann.

¹⁾ 1851 utvidgades bruket, som Wahl (o. E. J. Længman) 1834 köpt af baron G. Wredes arfvingar, med mekanisk verkstad samt gjuteri och 1873 med ett puddel- och valsverk. Egde ock Jyrkkü, Petäjükoski och Salahmi bruk.

²⁾ Nekrologen i Viborgs tidning.

³⁾ 1872 181,000 tlr öfver Viborg, 76,800 öfver Fredrikshamn och 4,000 öfver Raumo = 261,800; 1873 116,000 öfver Viborg, 70,619 öfver Fredrikshamn = 186,619; 1874 141,888 öfver Viborg, 59,747 öfver Fredrikshamn och 5,741 öfver Kotka = 207,376; 1875 89,718 öfver Viborg, 36,324 öfver Fredrikshamn och 78,487 öfver Kotka = 204,529.

grundlagdt redan 1829 och arbetande under ledning af kommerseråden Carl Rosenius, far och son. De andra delegarne voro grosshandlaren Carl Sesemann och sedan dennes söner John och Alexander Sesemann. Carl Rosenius den äldre ¹⁾ († 1855) intager ett framstående rum i stadens handelshistoria. Det var förnämligast honom staden hade att tacka för den lyftning dess importhandel under 1840-talet erhållit. Hans raska och snabbtänkta företagsamhet hade nämligen först vågat bryta sig nya banor för en vidsträcktare spekulation åt detta håll. Rätt uppfattande köpmännens ställning i samhället och handels vikt för nationalväståndet var han i många afseenden ett föredöme för den yngre generationen af handlande, som på den tiden arbetade sig upp i Viborg. Carl Rosenius den yngre fortsatte efter kriget med klar blick och vaket intresse firmans ledning, riktande dess verksamhet allt mera på en omfattande export, som vid periodens slut redan nådde upp till den höga siffran af mer än 100,000 tolfter ²⁾ om året.

Firman T.
Tichanoffs
söner.

Bland exportörerna intog också firman Timofei Tichanoff & C:o, sedan — från 1833 — T. Tichanoffs änka och slutligen — från 1852 — T. Tichanoffs söner, ett framstående rum. Redan på 1840-talet egande flera sågar, dref den en tid en ganska stor export af trävaror. Grundläggaren Timofei Tichanoff började 1818 såsom kramhandlare i Viborgska förstaden och slutade såsom kommerseråd, hvarefter affären fortsattes af änkan Paraskovia Tichanoff och sönerna, af hvilka den äldsta Michail Tichanoff såsom chef för firman också blef kommerseråd ³⁾. Trots sitt lifliga temperament och sin tunga, som icke alltid var fri från

¹⁾ Carl Henrik Rosenius, f. 1794, † 1855, blef kommerseråd 1837 och var därjämte dansk konsul, ledamot i ekonomiska kommittén för Saima kanal, kassör för landbrukssällskapet i Viborgs län samt under någon tid ordförande i direktionen för korrektions- och arbetsinrättningen. En af stadens äldste. Hans son Carl Johan Rosenius, f. 1831, † 1892, var mecklenburgsk konsul och inträdde 1859 såsom delegare i bolaget jämte John Sesemann. Landtdagsman 1867. Om honom mera framdeles.

²⁾ 1873 114,000 tlr, 1874 116,550 tlr och 17,302 stycken stockar; 1875 87,936 tlr.

³⁾ Michail Tichanoff var ock en af stadens äldste äfvensom ledamot af direktionen för arbets- och korrektionsinrättningen. † 1891. — Såsom intressenter i firman: T. Tichanoffs söner uppföras 1859 utom kommerserådet Michail Tichanoff också hans bröder Alexander och Vasili Tichanoff. Bolaget egde förutom flera sågar en tobaks-, en cikorie- och en buteljfabrik.

en viss skärpa, förvärfvade han sig anseendet af att vara en mycket intresserad kommunalman, den där vid sidan af sin affärsverksamhet ifrigt arbetade för stadens framåtskridande, speciellt nitälskande för folkupplysningens höjande, för hvilken vackra idé han icke tvekade att offra betydliga summor. Ehuru till börden ryss, hade han, såsom artikelförfattaren i Viborgs tidning 1865 säger, „en klar och säker uppfattning af sin finska medborgerliga ställning inom kommunen“, för hvars angelägenheter han ock visste att intressera de öfriga medlemmarna af sin na-

Kommer-erådet Michail Tichanoff.

tionalitet, hvilka villigt följde honom såsom ledare. I slutet af 1860-talet expedierade firman stundom flera skepp¹⁾ än handels-
huset Rosenius & Sesemann, men öfverlefde dock icke periodens slut. Ogymsamma konjunkturer rubbade dess välstånd, och den slutade 1872 med ett fallissement på något öfver 3 miljoner passiva.

Med den Tichanoffska firman täflade en tid den Tschusoffska. Grosshandlaren Peter Tschusoff, hvilken till en början var associerad med Tichanoff, ansågs på sin tid såsom en af Viborgs

Firman Peter
Tschusoffs änka
& söner.

¹⁾ 1867 71, 1869 85, 1870 63, 1871 52.

solidaste och mest pålitliga firmor. Han stod redan 1815 inskrifven såsom den främsta i första gillet, som då bestod af endast trenne handlande. Efter hans död kallade sig firman 1843 Peter Tschusoffs änka & söner ¹⁾, egde tvenne sågar i Savolaks och lika många i Olonets, och dref en för den tidens förhållanden anseelig exporthandel. Den upphörde emellertid vid tiden för orientaliska kriget. I dess ställe bildade Alexander Sapetoff, som gift sig med Peter Tschusoffs dotter, i början af 1860-talet firman Tschusoff & Sapetoff, som fortlefde in i följande period.

Firmorna Keldan & Heyno och Jænisch & Zagel.

Bland grosshandlare och exportörer före orientaliska krigets tid framstodo också, om ock under jämförelsevis kortare tider, huset Heyno, senare (1843—1855) firma Keldan & Heyno, äfvensom bolaget Jænisch & Zagel (1847—1853). Det Heynoska husets anseende grundlades i periodens början af grosshandlaren Gustaf Joh. Heyno, som redan 1818 var en af stadens mest betydande köpmän och afled såsom kommerseråd år 1842. Efter hans död associerade sig sonen Karl Heyno ²⁾ med Abraham Keldan i och för bedrifvande af gemensam exportaffär, hvilken dock, efter den sistnämndes fränfalle 1854, slutade med Heynos — firma C. G. Heyno & C:o — konkurs. — I bolaget Jænisch & Zagel åter ingingo såsom delegare den gamle Thomas Zagel, en man som redan 1812 stått såsom den enda handlanden i första gillet, och handlanden Anton Ferdinand Jænisch, som vid sitt inträde i firman var en ung man om 24 år. Bolaget upplöstes likväl redan 1853 ³⁾.

Öfriga trävaruexportörer.

Efter krigets slut och Saima kanals öppnande framtråda bland exportörerna, utom de af de gamla firmorna, som ännu funnos kvar, särskilda nya namn af betydelse: huset Rundgren & Söderman, som 1875 utskeppade omkring 50,000 tolfter, J. H. Stükel & C:o, Victor Hoving († 1876), som från sin såg i Impilaks dref en betydande export öfver Kronstadt och som förskaffat sig ett varaktigt minne i häfderna genom de stora donationer han gjorde för befordrandet af den finska konsten;

¹⁾ Till bolaget Peter Tschusoffs änka & Söner hörde 1846 såsom intressenter: änkan Katarina Tschusoff, Michail Tschusoff och Semen Tschusoff.

²⁾ Carl Gustaf Heyno afled 1879 i S:t Petersburg, där han på grund af sin finska redbarhet förskaffat sig en aktad ställning.

³⁾ Tidigare hade ock funnits en trävarufirma Jænisch, hvars föreståndare var kommerserådet Andreas Jænisch, f. 1763, † 1833.

skeppsmäklarefirman Lydecken & Harling, känd också såsom utarbetare af de årliga handelsberättelserna för Viborgs stad, o. s. v. ¹⁾

Dessa voro de egentliga trävaruexportörerna.

Bland andra affärsmän, gross- och kramhandlare samt Firman A. Alfthan. fabriksägare, intogs åter under periodens tidigare skede främsta rummet af det på sin tid stora affärshuset A. Alfthan. Grundläggaren, grosshandlaren och guvernementssekreteraren Anton Alfthan, känd såsom anläggare af en af stadens och hela landets största manufakturinrättningar, Havis ljus- och tvålfabrik, var

(Guvernementssekreteraren Anton Alfthan.

därjämte en af den viborgska handelskårens intelligentaste och mest vinnande personligheter. Han skall ock, såsom det förmäles, varit ortens första initiativtagare på skeppsbyggeriets område. Efter hans död 1854 öfvertogs firman af sonen Ferdinand Alfthan

¹⁾ Firman J. H. Stünkel & Co utskoppade 1874 öfver 41,000 och 1875 öfver 31,000 tlr. — Firman Rundgren & Söderman — delegare handlanden Sune Rundgren och John Gustaf Söderman — daterade sig från 1871 och utskoppade 1874 28,000 och 1875 inemot 50,000 tlr. — I firman Lydecken & Harling ingingo såsom intressenter konsulerna Robert Lydecken, som 1866 vunnit tillstånd att förestå egen handel, och William Harling. Firman egde ock ett beckbruk äfvensom Kangassaari glasbruk i Kerimäki. — Victor Hoving utskoppade 1875 öfver Kronstadt omkring 30,000 tlr.

men blef i anseende till inträffade ogynnsamma konjunkturer tvungen att 1863 inställa sina betalningar, hvarefter dess fabriker öfvergingo till ett af dess fordringsegare bildadt nytt bolag, Havis aktiebolag¹⁾, för hvilket den förra firmachefen blef disponent.

Firman Carl
Rothe & C:o.

Knappt mindre betydande var den Rotheska firman, hvars grundläggare, konsuln Carl Rothe, hemma från Lübeck, 1829 vunnit burskap i staden. Han betecknas redan 1845 såsom en förmögen och solid man, drifvande den betydligaste kramhandel i minut och parti²⁾. Senare, 1847—54, associerad under firma Carl Rothe & C:o med sin svärson Johannes Bandholtz, också från Lübeck, som förut varit hans bokhållare, utvidgade han redan före kriget ansenligt sin rörelse. Men ännu större betydelse vann firman, i hvilken ock sönerna inträdt, på 1860-talet såsom fabriksegare och arrendator af stadens brännvinsbränningsrättighet.

Fred. Richardt.

Ur sistnämnda firma trädde 1849 handelsbokhållaren Fredr. Richardt och grundlade egen affär, hvilken snart täflade med den Rotheska. En betrodd man, ledamot i direktionen för Ladoska legatet, korrektionsinrättningen och sparbanken, blef han slutligen kommerseråd och var vid periodens utgång en af stadens solidaste affärsmän.

Firman Johan-
nes Bandholtz
& C:o.

Äfven Johannes Bandholtz grundlade, sedan han separerat sig från Rothe, egen firma: Bandholtz & C:o och var på sin tid en af stadens märkligaste affärsmän. Djärf och vågsam pröfvade han sina krafter på nya företag och förvärfvade sig äran att hafva förskaffat Viborg ett gasverk något tidigare än själfva hufvudstaden egde ett sådant (1860). Han inrättade den första ordnade järnhandel och hade en mjölkvarn, som drefs med ånga. Men hans vidlyftiga affärer växte honom slutligen öfver hufvudet, och han blef, i följd af dåliga konjunkturer och hälso-skäl, omsider tvungen att sälja eller nedlägga alla sina företag.

C. G. Clouberg,
Julius Dippell.

Bland stadens verksamaste och driftigaste affärsmän framstodo äfven på sin tid kommerserådet C. G. Clouberg, 1843—

¹⁾ Petersburgske handlanden T. Grommé iuropade först de Alftanska fabrikerne för 120,000 mark 1866. Men Finlands Bank, som för dem lånat 800,000 mark, godkände icke köpet. De inköptes sedan om hösten s. å. för 160,000 mark af „Havis aktiebolag“, i hvilket firman Hackman & C:o var den främsta intressenten.

²⁾ Carl Rothe, f. 1798, † 1870, var liübsk konsul och ledamot i direktionen för Ladoska legatet. Till hans rörelse hörde ock ett skrädleri, ungefär sådant som i våra dagar Studes i Helsingfors. Sedan 1851 var sonen Vilh. Rothe († 1889) medintressent i firman. Han grundade jämte konsul Dippell Föreningsbryggeriet.

1878, och hannoverske konsuln Julius Dippell, 1847—1868. Den förre, som från Björneborg inflyttat till Viborg, var först apotekare, sedan bokhandlare, och vann inom kort, icke så mycket såsom affärsman — han var ej inskrifven köpman — utan såsom den praktiske mannen, hvars erfarenhet och förmåga ständigt togos i anspråk för kommittéer och andra kommunala uppdrag, allmänt förtroende i det viborgska samhället, bland hvars stödjelare han snart räknades. Isynnerhet inlade han stor förtjänst om staden i egenskap af kassör för dess sparbank.

Kommerserådet C. G. Clouberg.

Intresserad byggare uppförde han en mängd såväl trä- som stenhus, dels för egen räkning på spekulation dels som entreprenör. Ett af dem är ännu en verklig prydnad för sin plats. — Konsuln J. Dippell åter, som inflyttat från Hannover, förvärfvade sig ock genom sin dugande och rättframma karaktär ett godt och aktadt namn inom den viborgska handelsvärlden.

¹⁾ Carl Gabriel Clouberg, f. i Björneborg 1812, † 1878, var ock agent för städernas allmänna brandstodsbolag och blef med anledning af den omfattande verksamhet, han under nödåren utvecklade i och för nödens lindrande, kommerseråd 1869.

Firman Dippell efterträdde 1869 af hans bolagsman, J. H. Stünkel under firma J. H. Stünkel & C:o. ¹⁾

De ryska köp-
männen.

Slutligen må anmärkas, att bland de ryska köpmännen funnos flera framstående bod- och minuthandlare. För att nämna några från tiden före orientaliska kriget, heter det t. ex. i en förteckning från 1846 om Andrei Paramanoff Schuschin, att han var driftig och mycket pålitlig samt dref den betydligaste bondhandeln i staden. Med honom täflade Dmitri Aleneff, som därjämte var en mycket anlitad entreprenör, äfvensom firman Alexandroffs änka & söner, hvilken rörde sig med ett kapital af minst 60,000 rubel silfver. Fiskhandlaren Konstantin Popoff och hans son Ivan drefvo ock en betydande handel inom sitt fack. Det heter ock om Ivan Serebrakoff, Nikolai Budanoff och Abraham Loginoff, att de voro ordentliga och pålitliga och ej gingo i vidlyftigheter. Samma vitsord gifves om Peter Antonoff, Paul Mentschugin, Andrei Vasiljev Schuschin, Vasili Skornakoff, Ivan Smirnoff och Peter Solovieff. ²⁾

En af den ryska handelskårens anseddaste köpmän under periodens senare skede var — förutom den förut bland exportörerna nämnda Alexander Sapetoff — Vasili Tschusoff, som dref en betydande skeppsfournerareaffär i sin vid Katarinagatan belägna gård — nuvarande Buttenhoffska — äfvensom i Trångsund. Såsom bevis på det förtroende han åtnjöt inom kommunen må nämnas, att han var bland de första stadsfullmäktige. Han afled redan 1876. Bland den tidens ryske handlande framstod ock Paul Jakovleff. Han hade såsom timmerman kommit till Viborg, hvarest han främst i egenskap af entreprenör lade grunden till sin förmögenhet. Han egde också en tobaks- och cigarrfabrik äfvensom Luukala ångsåg i Lappvesi. Var därjämte rysk kyrkovärd och erhöll kommerserådstitel 1872. „Det är prisvärdt att genom egen drift på så kort tid från simpel bonde ernå denna utmärkelse“ skrifer i anledning häraf Viborgs tidning. Äfven Ivan och Gregori Schuschin, hvardera med bur-

¹⁾ Af firmor i staden under denna period må vidare nämnas: Häggberg & Wirolin (upphörde 1838), Toth & Philipoff (upplöst 1865), J. F. Albrecht & C:o 1870, Starck-johann & C:o, ur hvilken handlanden A. V. Berg 1872 utträdde.

²⁾ Att bland de ryska handlandena ock funnos flera af mindre godt anseende framgår af anteckningarna i 1845 års handlandeförteckning, där t. ex. en karaktäriseras såsom »för närvarande pålitlig», en annan såsom »snushandlare och krutgubben tredje såsom »vigilör», en fjärde såsom »auktionsskrikare, den där ingenting har», en femte såsom »gräl och processmakare» o. s. v.

skap af år 1851, äfvensom Vasili Sapetoff, borgare 1860, Vasili Neustrojoff, 1862, och Ivan Schavoronkoff, 1848, voro på den tiden rätt ansedda köpmän, liksom äfven Feodor Sergejeff, hvilken dock först 1872 vunnit burskap.¹⁾

Några finska namn förekomma ej i de viborgska köpmanna-Finska köpmän. registren från denna tid, förutom tvenne i periodens början, nämligen Abraham Tickanen och Israel Mannonen. Men de synas båda drifvit en tämligen obetydlig handel, och den senare var egentligen bosatt i Nykyrka, hvarför han 1818 tillsades att antingen flytta till staden eller ock uppsäga sitt burskap.

Handlanden-
antal.

Hvad slutligen handlanden²⁾as antal beträffar, nedgick det i periodens början, i följd af de då beträffande deras kompetens införda nya bestämningarna, till ett femtiotal (1821 47). Till och med hördes röster, som yrkade på att köpmännens antal till undvikande af alltför stor konkurrens ej borde få öfverstiga 75. Emellertid kunde en sådan begränsning i verkligheten icke genomföras; antalet ökades allt mer ju längre det led, och i början af 1850-talet, före det orientaliska krigets utbrott, räknade den viborgska handelskåren redan 93 i staden bosatta och 70 annorstädes vistande köpmän.³⁾ Af de då i staden boende uppfördes fem såsom grosshandlare och 88 såsom kramhandlare. Handelsbodarnas antal torde ha utgjort omkring 60, förutom 5 å 6 hökarbodas. Efter kriget ökades de i staden vistande handlanden⁴⁾as antal ytterligare och utgjorde, då perioden utgick 1875, 125. Af dessa voro 10 grosshandlare³⁾, 93 kramhandlare⁴⁾, 17 vik-

¹⁾ Af andra ryska handlande, som upptagas i 1875 års förteckning, må nämnas: Alexei Agafonoff, burskap 1844, Feodoroff-Aleneff, 1861, Trofim Kalugin, 1869, Jegor Baronin och Petter Schabarin, hvardera 1872, äfvensom Jakob Voronoff, 1874.

²⁾ Egendomligt för tidens handelsförhållanden var det stora antalet i Viborg inskrifna, men faktiskt i Ryssland bosatta handlande. Dessa, som tidtals kunde utgöra mer än hälften af den Viborgska handelskåren, åtnjöto såsom finska handlande några förmåner i kejsardömet och läto därför inskrifva sig i Viborg, men hade för öfrigt, i de flesta fall, ingen annan beröring med staden, än att de där erlade sina utskylder. De behöfde icke alltid ens komma till Viborg för att aflägga sin borgared. Så anmälde t. ex. handlanden S. S. Simen skriftligen 1841, att han, sedan magistraten tillagt honom burskap å grosshandel i Viborg, vid kejsarl. ryska ambassaden i Berlin aflagt tro- och huldhetsed äfvensom borgareden, hvarför han alltså anhöll om borgarbef. Först på sextioalet började antalet af dessa främmande köpmän minska, enär de, i anseende till de stigande utskylderna, ej mer funno med sin fördel förenligt att kvarstå såsom i Viborg inskrifna.

³⁾ Bland dem 3 änkor.

⁴⁾ Bland dem 20 änkor.

tualiehandlare ¹⁾ samt 3 bok- och 2 modehandlande. Annorstädes vistande voro dessutom 28, så att hela den viborgska handelskåren då bestod af 153 medlemmar. ²⁾

Handelsföreningen.

En närmare sammanslutning inom handelskåren vanns genom handelsföreningen som stiftades 1869. Medlemmarna utgjordes af alla i staden burskap egande handlande och fabrikanter, med undantag likväl af handtverksmästarne, hvilka tillhörde handtverksföreningen. Föreningen hade tvenne sammanträden årligen, i februari och december, och dess angelägenheter ombesörjdes af sex på tre år valda fullmäktige. ³⁾ Den ¹⁹/₅ 1869 fastställdes på initiativ af kommerserådet J. F. Hackman — hvilken redan 1864 förärat sitt landtdagsmannaarfvode, 4,800 mark, såsom ett första bidrag till en pensionskassa för borgerskapet — stadgar för handelsföreningens pensions- och understödsinrättning, hvars ändamål var att med årliga pensioner förse afidne delegares efterlämnade änkor och minderåriga barn samt att om understöd försäkra sådana delegare, som uppnått hög ålder och saknade medel till sin utkomst. Till delaktighet i inrättningen voro berättigade alla de, som vunnit rättighet att idka handel eller fabriksrörelse i Viborg samt underlydde handelsföreningen, äfvensom hos handlande och fabrikanter mot årslön anställda biträden.

Handeln med de förut accis underkastade dryckerna.

Hvad sist och slutligen handeln med de förut accis underkastade dryckerna beträffar, var den under större delen af perioden baserad på den grund densamma under ryska tiden erhållit, enär staden genom nåd. kungörelsen af ²⁸/₈ 1814, nåd. förordningen af ³/₁₀ 1816 samt nåd. kungörelsen af ¹⁶/₈ 1827 bibehållits vid den densamma förut till ersättning för frångångna donationer och andra inkomster medgifna s. k. krögerförpaktningen. Ända till 1845 arrenderade staden till den mestbjudande brännvins- och ölförsäljningen gemensamt, men ifrån och med ingången af år 1846 särskildes dessa, hvarvid firman A. Alfthan åtog sig ölförsäljningen och handlanden Plachin brännvinskrö-

¹⁾ Bland dem 4 änkor.

²⁾ Af de i staden bosatta 125 handlande drefvo dock icke handel: 3 grosshandlaränkor, 10 kramhandlare, 16 kramhandlaränkor och 1 viktualiehandlande — eller inalles 34. De verkliga handlandes antal blir sålunda 91, bland hvilka 7 upp-tagas såsom cessionanter.

³⁾ Dock ombytas de till en tredjedel årligen. Ordningsstadgan för föreningen blef fastställd ³/₄ 1869.

geriet.¹⁾ Ingen annan fick till staden införa nämnda drycker utom förpaktarne.

Men genom förordningen af $\frac{30}{5}$ 1859 beröfvades staden dess vinstgivande förpaktningens rättighet. Brännvinsförpaktningen upphörde med utgången af år 1861 och ölförpaktningen vid slutet af år 1867. Vål tillerkände äfven den nya förordningen staden rättighet, att tillverka och försälja dessa dryckesvaror — en rättighet som den också nu bortarrenderade åt hugade spekulanter —, men då denna förmån nu blef utsträckt äfven till landsorten, kunde stadskassan ej mera räkna på samma inkomster af det nya arrendet som af den förra förpaktningen. Firman Carl Rothe & C:o blef nu den förnämsta arrendatorn af stadens brännvinsbränningsrättighet — med 100,000 kannor, eller nära nog lika mycket som de två andra arrendatorerna Tschusoff & Sapetoff (75,000 knr) och Johannes Bandholtz (30,000 knr för Äikäs bränneri) tillsammans. På ölproduktionens område åter fick det gamla Alfthanska bryggeriet, som efter denna firmas cession öfvergått i Havis aktiebolags ego, en medtäflare i det nya Föreningsbryggeriet, som 1864 grundlagts af Rothe, Dippell m. fl.

Sedan brännvinsförpaktningen upphört samt jordlägenheterna och staden tillerkänts rättighet att tillverka brännvin — en rättighet, som dock 1865 inskränktes till de större brännerierna — tilltog superiet bland arbetsklassen, som i Viborg förut ansetts vara tämligen nykter. Ett dussintal brännvinsförsäljningsställen, där varan nu erhöles för billigare pris än förr, verkade depraverande på befolkningen. Isynnerhet märktes den förändring, som i detta afseende timat, under marknadstiderna. Så heter det t. ex. i Viborgs tidning på tal om 1872 års marknad: „starka drycker förtärdes i kolossala kvantiteter. Personer, till hvilkas omdöme vi i frågan måste hysa tillit, hafva försäkrat oss att aldrig någon marknad i Viborg presenterat en sådan mängd druckna som denna.“ Men äfven eljes skattade den lägre befolkningen ju längre det led långt mer åt Bacchus än förr. Under femårsperioden 1866—70 fälldes 72 personer årligen för drycken-

Planer på ett
utskänknings-
bolag.

¹⁾ För brännvinsförsäljningen betalades till staden i slutet af 1850-talet 10,066 rubel och för ölförsäljningen 3,750 rubel silver.

I början af perioden hade förpaktaren rätt att sälja brännvin på 14 näringsställen, hvilka därjämte skulle vara försedda med kvarter och husmanskost för den lägre folkklassen. 1861 inskränkte guvernören, som funnit att det fanns för många ölförsäljningsställen, dessas antal till sex för hvardera bryggeriet.

skap, men för tiden 1871—75 hade detta medeltal redan stigit till 123. I anledning häraf uppstod i Viborg under periodens sista år tanken på bildandet af ett s. k. utskänkningsbolag, som, byggdt på människovänliga principer, skulle öfvertaga hela brännvinsförsäljningen, men då denna plan icke ännu under denna period hann realiseras, skola vi först längre fram återkomma till densamma.

För försäljning af utländska drycker hade konsul Heitman redan på 1820-talet grundlagt en affär, som, efter att senare ha öfvergått i handlanden Fred. Mielcks ego, ännu eger bestånd. Af restaurationer, som under perioden voro på modet, må nämnas Mottis under dess tidigare skede och senare Hoffmans „Hotel de Viborg“¹⁾ samt slutligen Societetshuset, hvars restauration ända från 1846 omhänderhades af Frans Ehrenburg. Den sistnämnde höll ock restaurationen i Esplanaden och å Huusniemi, medan Hoffman ombesörjde den i Kron S:t Anne och Stadsträdgården. Också Wilds restauration — tidigare i vauxhallen i Viborgska förstaden, men sedan från slutet af 1860-talet i nuvarande handelsgillets lokal vid Katarinagatan — var på sin tid mycket gouterad, hvarjämte tidigare funnits ett mindre utvärdshus å Sorvarinsaari.²⁾

Manufakturerna
och handverken.

Men vi öfvergå till manufakturerna och handverken. Dessa hade, såsom vi erinra oss, aldrig förut spelat någon mera betydande rol i stadens historia. Ej heller under denna tid blef Viborg någon fabriksstad, men dess industri företedde likväl, i synnerhet efter orientaliska krigets tid, en glädjande utveckling.

Den ^{22/9} 1815 ålade senaten magistraten att i enlighet med den i Finland rådande ordningen antingen inrätta en hallrätt i staden eller ock själf besörja om det, som genom författningarna är föreskrifvet om manufakturerna och fabriker samt deras produktioners hallning och stämpling. I anledning häraf tillsattes i Viborg en sådan eller kanske rättare organiserade sig magistraten till en hallrätt, under hvilken samtliga i staden och dess omnejd belägna fabriker och ämbeten subordinerade.

¹⁾ Äfven fanns ett hotell „Åbo“.

²⁾ 1864 inrättades äfven på Huusniemi ett utvärdshus, som under periodens sista år erhöll särskild betydelse, sedan planeringsarbeten där blifvit vidtagna.

³⁾ Skildringen af stadens manufakturinrättningar stöder sig hufvudsakligast på de ärligen af magistraten gifna berättelserna »om tillståndet i Viborgs stad afgifna i det afseende guvernörsämbetets cirkulär af den 26 februari 1840 föreskrifver» äfvensom på »förteckningarna öfver de hallrätten i Viborg underlydande fabriker».

För att inskränka oss till staden, började perioden med anläggningen därstädes af tvenne för sin tid betydande industriella inrättningar, af hvilka dock ingendera blef bestående under någon längre tid.

Fabriker.

Ett linnespinneri och väfveri, som 1813 anlades af löjtnanten Joh. Fil. Jænisch, torde nämligen knappt kommit i gång, innan det åter nedlades, eftersom det icke vidare omnämnes i handlingarna.

Linnespinneri.

Ett sockerbruk, som likaledes 1813 anlagts af fabrikören Lars Engman och handlanden Martin Sutthoff, stod sig knappt längre. Fabriken, inrymd i ett stenhus vid klostergatan, nuvarande Barckska gården, värderades 1816 till 15,000 rub. bko ass. Den bar sig emellertid icke och gick redan 1818 under klubban, hvarvid den inropades af största fordringsägaren Ladoska legatet, som först synes i gården inrättat ett fattighus, men omsider bortauktionerade densamma.

Sockerbruk.

Efter dessa misslyckade försök att göra storindustrin hushvarm i Viborg, förgick det en lång tid, innan man vågade sig på nya experiment i den vägen. Under ett kvart sekel voro de, visserligen utom staden belägna, men dock i egentlig mening viborgska manufakturinrättningarna, cikoriefabriken och tågspinnriet på Herttuala, de enda som kunde anses representera stadens industri.

Först vid medlet af 1840-talet och isynnerhet i början af det följande årtiondet, återvagnade i Viborg det industriella lifvet och denna gång på ett sätt, som försäkrade detsamma om en varaktig blomstring. Det är först från denna tid Viborg kan anses hafva vunnit en viss betydelse äfven på det industriella området.

Raden af fabriker börjades med Schoencks tvålfabrik, privilegierad $\frac{8}{11}$ 1843, Klingenberg's och Tichanoffs tobaksfabriker, privilegierade resp. $\frac{19}{6}$ 1845 och $\frac{11}{2}$ 1847 samt Häggbergs kakelfabrik, priv. $\frac{16}{5}$ 1848. Redan före kriget räknades i staden ett dussin större och mindre industrietablissem¹⁾, hvilka efter detsamma ytterligare ökades med ett annat dussintal.

Diverse fabri-
kor.

¹⁾ 1854 funnos i staden följ. fabriker: Havis talg- och stearinljusfabrik, priv. $\frac{1}{4}$ 1839, Häggbergs kakelfabrik, priv. $\frac{19}{5}$ 1848, M. Tichanoffs tobaks- och cigarrfabrik, priv. $\frac{19}{2}$ 1847, C. F. Lindströms tobaks- och cigarrfabrik, priv. $\frac{19}{6}$ 1851, J. Dippells tobaks- och cigarrfabrik, priv. $\frac{21}{12}$ 1852, F. Hieekisch möbelfabrik, priv. $\frac{20}{8}$ 1853, F. Fagermans vagnsfabrik, priv. $\frac{19}{8}$ 1851, J. H. Ziegler's handskfabrik,

Havis fabriker.

Åran af att hafva åvägabragt storindustrins inträde i stadens näringslif tillkommer dock främst grosshandlanden Anton Alfthan, som 1849 flyttade sin redan tjugu år tidigare på Kirjola egendom i Kakkis anlagda ljus- och tvålfabrik till Havis¹⁾. Denna fabrik, som egentligen bestod af fyra hufvudafdelningar, stearinfabriken, talgljusbabriken, tvålfabriken och svafvelsyrefabriken, sysselsatte omkring 60 arbetare och tillverkade i slutet af 1850-talet årligen vid pass 17,000 *L* talg och 6,800 *L* stearinljus, 3,680 *L* stearin och 11,000 *L* olein för ett sammanlagdt värde af 106,500 rub. s:r. Men sedan den, efter den Alfthanska firmans fallissement, öfvergått i „Havis aktiebolags“ ego, utvidgades den ytterligare och tillverkade vid periodens utgång 28,222 *L* stearin, 12,280 *L* palm- och 1,670 *L* talgljus, 22,000 *L* olein, äfvensom 22,770 *L* tvål och 15,000 *L* svafvelsyra, för ett sammanlagdt värde af 904,202 mk. Det var jätten bland stadens fabriker.

Mekaniska verkstaden.

Den andra fabriken i ordningen i afseende å storleken var Mekaniska verkstaden, anlagd 1863 (priv. $\frac{5}{12}$ 1863) af stabs-

priv. 1851, W. Philipoffs halmhattfabrik, priv. $\frac{21}{12}$ 1853, A. Nessler's instrumentfabrik, priv. $\frac{9}{12}$ 1853. Densammans bomullsvaddsfabrik, priv. $\frac{9}{12}$ 1853, A. Alfthans ölbryggeri, priv. 1845. — Nedlagd var Schoeneks tvålfabrik, priv. $\frac{9}{11}$ 1843. — Utom staden lydde vid denna tid under Viborgs hallrätt följande fabriker: Herttua cikorie- och tågfabriker (egare Hackman & C:o, priv. 1786 o. 1789) Leistilä och Jäppilä glasbruk (egare hdl. i S:t P:burg Josef Schultis, priv. $\frac{10}{4}$ 1801 och $\frac{9}{12}$ 1802), Monrepos cikoriefabrik (egare hdl. Petter Gerasimoff Kiriloff, priv. $\frac{17}{9}$ 1839), Tervajoki tvål- och ättiksfabrik (egare A. Bützow, priv. $\frac{11}{10}$ 1833 och $\frac{19}{1}$ 1844), Yxpää läderfabrik (egare hdl. A. Ivanoffsky, priv. $\frac{21}{4}$ 1847), Halila kali- och berlinerblåttfabrik (egare N. Saschigin, priv. $\frac{20}{2}$ 1833), Kindere oljeslageri (egare prov. A. Thuneberg, priv. $\frac{9}{13}$ 1853). Talisola pappersbruk (egare hdl. F. Nebe, priv. $\frac{12}{3}$ 1851. Af dessa voro ej i gång: Halila och Jäppilä fabriker, Monrepos cikoriefabrik och Herttua tågfabrik. Äfven nämnes 1853 tändsticksfabrikanten Richards fabrik.

¹⁾ Den $\frac{1}{4}$ 1829 erhöi Anton Alfthan privilegier att å Kirjola skattehemman i Kakkis kapell anlägga en ljusfabrik, hvilken sattes i verksamhet $\frac{1}{9}$ 1829. Tio år senare erhöi nya privilegier å bemälda fabrik, hvarjämte 1840 en med ångkraft drifven mjölkvarn anlades å Kirjola. Tillverkningsvärdet vid Kirjola ljusfabrik utgjorde år 1847 29,630 rub. — 1849 flyttades såväl fabriken som mjölkvarnen till Havis stadsdel i Viborg, där firman redan 1845 anlagt sitt ölbryggeri. Mjölkvarnen nedlades 1857. — 1855 ärnade firman öppna en depot för inhemska industrialster.

²⁾ Bestående af handelshuset Hackman & C:o, enkegeneralskan J. M. Thesleff, kapten Alexanders Thesleff, löjtnanten Nikolai Thesleff, handelshuset Bandholtz & C:o och ingenjören G. C. Törnudd.

kaptenen Fredr. Thesleff, men trenne år senare genom köp öfvergången till ett aktiebolag ²⁾ med ingenjören G. C. Törnudd såsom disponent. Vid verkstaden uppfördes 1867 ett nytt gjuteri äfvensom 1869 en större varfsbyggnad jämte pannsmedja, landningsbrygga och lyftkran. Den nya inrättningen utvecklade snart en synnerlig arbetskraft. „Dess rymliga salar, uti hvilka öfver trehundra svarta gestalter rörde sig vid flitigt arbete, det döfvande bullret af de slamrande maskinerna, det starka dånet af de fallande släggorna, ackompanjeradt af filarnas enformiga ljud, — allt var egnadt att hos den besökande väcka intrycket af att han befann sig i ett hem för cykloper“. Verkstaden tillverkade 1875 fem ångslupar, iståndsätte 52 ångbåtar och maskiner och utförde diverse andra större arbeten, allt för ett värde af 800,000 mark.

Till tidsföljden några år äldre än nyssnämnda fabrik var stadens tredje stora industriella anläggning, nämligen dess gasverk, anlagdt af firman Bandholtz & C:o med privilegier af år 1860. Fabriken, som enligt hvad redan nämndes var äldre än till och med den i själfva hufvudstaden, kom 1873 under firman Hackman & C:os förvaltning.

Gasverket.

En för sin tid betydande inrättning var slutligen också den af Bandholtz 1862 (priv. ²⁹/₁₀) anlagda spikfabriken, som 1873 öfvergick till handlanden Alex. Wald. Berg, hvilken ytterligare utvidgade densamma. Fabriken tillverkade 1875 47,000 L \mathcal{E} spik för ett värde af 282,000 mark ¹⁾.

Spikfabriken.

Den gamla cikoriefabriken på Herttua, som 1875 producerade af sin allmänt omtyckta och efterfrågade vara 18,000 L \mathcal{E} till ett värde af 70,000 mark, erhöll efter kriget en medtäflare uti den af grosshandlaren Vilh. Rothe, enl. priv. af ¹⁹/₁₂ 1859, anlagda nya cikoriefabriken, hvars tillverkning år 1875 beräknades uppgå till ett värde af 64,000 mark.

Cikoriefabri-
kerna.

Ett synnerligt uppsving nådde under periodens senare hälft cigarrfabrikationen. Sedan en gång — såsom förut nämnts — början blifvit gjord med de Klingenbergiska och Tichanoffska fabrikerna, växte dylika inrättningar under de följande årtiondena upp likt svampar ur jorden. Tichanoffska fabriken producerade redan på 1850-talet för 6,000 rub. s:r om året och dess

Tobaksfabri-
kerna.

¹⁾ 1871 erhöll hamburgska undersåten David Lauenstein privilegium å en vagonfabrik i Viborg, hvilken dock ej kom till stånd.

fabrikater voro på sin tid mycket efterfrågade, i synnerhet några enklare cigarrsorter, för deras billiga pris. Men ännu större anseende vann den Dippellska cigarrfabriken, privilegierad 1852, hvilken under ledning af tvenne skickliga mästare från Bremen tillverkade cigarrer, som af kännare ansågos vara fullt ut lika goda som de bästa utländska. De så godt som utträngde de utländska cigarrerna från Viborg ¹⁾ och afsattes i betydliga partier äfven till andra delar af landet. Ett sådant resultat manade till efterföljd, och innan perioden var slut funnos i Viborg icke mindre än tio tobaks- och cigarrfabriker, af hvilka dock endast fem 1875 voro i verksamhet, näml. Wasili Neustrojoffs (priv. $\frac{24}{9}$ 1867, tillverkningsvärde 100,000 mark); Paul Jakovleffs (priv. $\frac{8}{3}$ 1873, tillv. v. omkr. 140,000 mark); Konst. Bergqvists (priv. $\frac{30}{9}$ 1874 tillv. v. 12,000 mark); Sergejeff & C:os (priv. $\frac{12}{4}$ 1875, tillv. v. 52,000 mark) och Anders Hildebrands (priv. 1875, tillv. v. omkr. 5,000 mark) ²⁾.

Ölbryggerierna.

På ölfabrikationens område täflade — såsom redan nämndes — under senare delen af perioden tvenne stora bryggerier med hvarandra. Det äldre Havisbryggeriet var anlagdt 1845 af firman Alfthan och tillverkade t. ex. 1854 inemot 1,000 oxhufvuden öl och mjöd, värda 11,000 rub. sr. Öfvergången 1863 i Havis aktiebolags ego levererade det 1875 varor för ett värde af 128,000 mark. Men redan 1864 hade i Repola stadsdel ett nytt bryggeri, det s. k. föreningsbryggeriet — hufvudintressent Carl Rothe & C:o — uppförts i ännu större skala. Inrättningen ansågs vid slutet af perioden vara om icke det största så åtminstone det bästa och propraste ölbryggeriet i landet. Dess jättelika lagerkällare med sitt golf af cement och sitt höga hvälfda tak öfverträffade allt hvad det underjordiska Viborg förut haft i den vägen att uppvisa. Produktionen var beräknad för den kolossala afsättningen af 1,200,000 flaskor bajerskt öl. 1875 steg tillverkningen till ett värde af omkr. 130,000 mk.

¹⁾ Ännu 1853 uppgick importen af utländska cigarrer till Viborg till omkr. 600,000 stycken, men efter den Dippellska fabriken tillkomst nedgick mot slutet af femtiotalet importen till omkr. 50,000 stycken per år.

²⁾ De öfriga, som ej voro i verksamhet, voro följande: Änkan Henriette Bödeckers (priv. $\frac{4}{11}$ 1863); Ivan Kiriloff Kannins (priv. $\frac{13}{11}$ 1871); Robert Golins (priv. $\frac{19}{12}$ 1871); Alexei Tschirkins (priv. $\frac{23}{1}$ 1873); Feodor Sergejeffs (priv. $\frac{14}{5}$ 1873). — Dessutom hade — såsom förut blifvit omnämndt — tidigare funnits ytterligare tvenne; näml.: C. F. Lindströms (priv. $\frac{19}{4}$ 1851) och Häggberg & Willmans (priv. $\frac{16}{7}$ 1857), S. Judéns (priv. $\frac{31}{7}$ 1869), Wasili Ivanoffskys (priv. $\frac{15}{5}$ 1871).

Slutligen må nämnas, att brännvinsbränningen på 1860-talet, efter brännvinsförpaktningens upphäfvande, nådde en utveckling, jämförbar endast med tobaksindustrins. Först byggdes det Rotheska bränneriet, privilegieradt $\frac{5}{9}$ 1867, som 1875, oaktadt det ett par år tidigare härjats af våld, tillverkade varor för icke mindre än 140,000 mark. Sedan tillkommo i tidsföljd — för att endast nämna de största: Ivan Schuschins (priv. $\frac{4}{9}$ 1869 tillv. v. 71,000 mark), Tschusoffs & Sapetoffs (priv. $\frac{8}{10}$ 1869, tillv. v. omkr. 250,000 mark), Helena Siliverstoffs (priv. $\frac{5}{9}$ 1872, tillv. v. omkr. 120,000 mark) o. s. v. I slutet af perioden funnos omsider i länet inalles sju ¹⁾ stycken fabriker för beredande och förädlande af spritvaror, hvarför de ock af folkhumorn kallades „sjustjärnan“.

Brännvinsbrännerier.

Af öfriga fabriker, hvilkas tillverkningsvärde understeg 50,000 mark, må endast nämnas: Häggbergs kakelfabrik (priv. $\frac{30}{5}$ 1874 (tillv. v. 21,000 mark), G. Nyholms tapetfabrik (priv. $\frac{23}{9}$ 1874; tillv. v. 41,000 mark), G. A. Ahrenbergs skjortfabrik (priv. $\frac{3}{4}$ 1875; tillv. v. 21,000 mark), Palmbergs mineralvattenfabrik, fyra möbel- och likkistfabriker o. s. v. ²⁾ Läggas härtill ett par tre tegelfabriker äfvensom väderkvarnen i S:t Petersburgska förstaden, hafva vi nämnt de viktigaste af stadens industriella inrättningar på den tiden.

Öfriga fabriker.

Inalles funnos 1875 i staden 37 fabriker, större och mindre, af hvilka dock endast 25 voro i verksamhet ³⁾. Deras samman-

De industriella inrättningarnas antal.

¹⁾ De öfriga voro — för så vidt vi funnit: Fredericks och Nasaroffs, hvilka herrar 1871 fingo tillstånd: att uppföra hvar sitt bränneri, äfvensom apotekar I. Montells (priv. $\frac{6}{3}$ 1875). Af dessa voro dock, de två förstnämnda belägna på landsorten.

²⁾ Palmbergs mineralvattenfabrik (priv. $\frac{5}{5}$ 1872; tillv. v. omkr. 6,000 mark); Hammarlunds möbel- och likkistfabrik (priv. $\frac{24}{10}$ 1863; tillv. v. 4,440 mark); Vikmans enahanda fabrik (priv. $\frac{4}{4}$ 1864; tillv. v. 6,262 mark); Lindholms enahanda fabrik (priv. $\frac{21}{3}$ 1865; tillv. v. 2,025 mark) och Erikssons fabrik för möbel och tunnbindarearbeten (priv. $\frac{11}{3}$ 1865; tillv. v. 1,457 mark); V. Rothes väddfabrik (priv. $\frac{22}{2}$ 1860).

³⁾ Icke i gång varande fabriker voro: Budeckers, Kiriloffs, Kannins, Golins, Tschirkins och F. Sergejffs tobaks- och cigarrfabriker, Hieckisch möbelfabrik, Brandts kardfabrik, Piironens körredskapsfabrik, Tschusoffs & Sapetoffs ättiksfabrik, F. Sergejffs mössfabrik och Matts Rantas koppar- och blecksaksfabrik.

Utom staden, i dess omnejd, voro i gång: Herttuaala cikoriefabrik, Kindere träpappersfabrik (egare apot. Thuneberg, priv. $\frac{26}{2}$ 1860); Rättijärvi tändsticksfabrik (egare C. G. Clouberg, anlagd 1863); Säiniö presenningsfabrik, (egare Björklund, priv. 1872); I. Schuschins tändsticksfabrik, alla i Viborgs socken; Summa fabriker för

lagda tillverkningsvärde uppskattades till omkring 3,5 miljoner mark, i hvilken summa dock icke medräknats värdet af produktionen vid tegelbruken och kvarnen. 1859 då ännu ingen annan af de stora fabrikerna, utom dem å Havis, fanns, beräknades produktionsvärdet af stadens samtliga industriella inrättningar till 186,390 rubel, motsvarande ungefär 750,000 mark, hvadan således inom föga mer än halftannat deceunium manufakturverksamheten därstädes i det närmaste femdubblats ¹⁾.

Handtverkerier.

Hvad slutligen de egentliga handtverkerierna beträffar kunde de under hela den period vi nu skildra icke höja sig från den lägervall, uti hvilken de under ryska tiden råkat. Orsaken härtill angafs af handtverkarna själfva vara den svåra konkurrens, de hade att uthärda af „fuskare“ och ryska soldater och af de billiga Petersburgska varorna. Onekligen hade de till en del rätt, ty eljes skulle man knappt kunna fatta, huru t. ex. i en stad af Viborgs storlek och betydelse under långa tider icke mer än fyra skomakare funno sin utkomst. Men å andra sidan torde handtverkarna — som i allmänhet ansågos vara underlägsna dem i andra städer — genom sin okunnighet och håglöshet själfva varit vållande till sitt ogynsamma läge. Alltnog de mäktade — som sagdt — ej under periodens förlopp höja vare sig sin näring till någon betydelse eller sig själfva till något anseende.

Vi erinra oss huru den ryska stadsordningen af 1785 lämnat enhvar sin frihet att „för egen del med sina tvenne händer nära sig med det handtverk, hvaruti han var kunnig“, oafsedt om han var skråskrifven handtverkare eller ej. Böhuseriet, fredadt för alla trakasserier, firade en storartad triumf öfver merkantilsystemets skrån och monopoler. Ämbetena funnos mera till namnet än till gagnet, ty de hade ej mera rätt att granska yrkesarbetarens kompetens, hvaröfver blott den arbetsgivande allmänheten dömde.

färgning af garn och tyger, äfvensom för beredning af läder (hvardera priv. ^{16/5} 1866; egare Carl Summa) i Nykyrka socken, Bernardakis glasfabrik (f. d. Rokkala) i S:t Johannis.

Icke i gång voro af i stadens omnejd befintliga fabriker: Herttualetågfabrik, Kindere oljeslageri (Thunebergs). Icke fullbordadt blef Lydeckens tändsticksfabrik (priv. ^{15/11} 1872); 1875 tillkom Åstrands träsliperi i Viborgs socken; 1874 Neustrojffs spikfabrik (priv. ^{21/10} 1874).

¹⁾ Vid de stadens hallrätt underlydande fabrikerna i staden sysselsattes 1874 inalles 850 arbetare. Barn under 18 år voro vid stadens fabriker i tjänst 115, sådana under 12 år 27. I fabrikerna på landsorten utgjorde sistnämnda tal resp. 31 och 18.

Detta hade undergrävt själfva skråinstitutionen, på samma gång som det minskat mästarnas antal.

Då den nya tiden bröt in, hade Viborg endast fem skrå-ämbeten, och äfven de voro tämligen svagt besatta: nämligen snickarämbetet med fyra, smed-, svarfvar- och skräddaräm-
bena med tre mästare hvarje, äfvensom perukmakarskrået med två mästare. Föröfrigt hade urmakar-, kopparslagar-, bagar-, skomakar-, guldsmeds- och hattmakaryrkena två representanter hvarje, medan det fanns blott en bokbindare, en krukmakare, en sämsknakare, en garfvare, en färgare, en gördelmakare, en målare och en glasmästare. In summa således endast 34 mästare, i hvilkas tjänst arbetade 29 gesäller och 23 lärningar. Däremot upptog den officiella förteckningen icke mindre än elfva „fuskare“ bland de tolererade handtverkarne, och dessa utgjorde dock endast en bråkdel af den legion af bönhasar, som utan något som helst officiellt diplom arbetade i staden.

Icke under således om mästarne af den nya tiden hoppades en restitution af sina urgamla företräden och privilegier — ty de visste nog samt, att skråordningen ännu florerade i det öfriga Finland, hvarmed deras stad blifvit förenad. 1816 inlämnade smeden Anders Bergqvist och svarfvaren Daniel Stenberg & hela handverkssocietets vägnar en supplik om bönhasarnas fördrifvande. Dessa hade — hette det — i långa tider gjort handtverkarne ett oförsynt intrång i deras borgerliga näring. I staden funnos, endast inom sju professioner, en snart sagdt oräknelig skara af fuskare. Till en början ville dock societeten inskränka sig till att å en förteckning namngifva endast 23 af de värsta, hvilka icke blott själfva fritt och öppet arbetade utan äfven helt oförsynt till sig drogo och samlade en mängd andra lika obehöriga personer. Då nu länet blifvit förenadt med det öfriga Finland, anhöllo de om skyndsam handräckning till det ondas hämmande. Dessutom ingick skräddarskrået, som besvärades af icke mindre än 10 bönhasar, hvilka redan tagit brödet ur munnen på tre af stadens fordom sex skräddarmästare, med en särskild inlaga, hvori anhölls om den härskande oordningens undanrödjande och att „alla skräddar- och hela borgarståndet vanhedrande gesäller, gossar, soldater och fångar, som nu lefde utan seder, lag och ordning, måtte ställas under skråordningens uppsikt och tygel“.

Magistraten råkade i ett svårt dilemma, ty uppfyllandet af dessa ansökningar hade varit liktydande med halfva handtverks-

Skråordningens
Återställande.

ståndets förjagande. I anseende till den emellan „mästare“ och „fuskare“ rådande animositeten fanns det nämligen lika litet hopp om att de förra skulle öppna sin „societet“ för de senare, som att de senare utan vidare skulle foga sig i att uppgifva sin frihet och träda i tjänst hos de förra. Magistratens bryderi framgår till fullo ur de hvarandra totalt motsägande resolutioner, hvarmed den afgjorde dessa och andra dylika handtverkslifvet rörande frågor. Å ena sidan hette det, att som kejs. stadsförordningen af $24/4$ 1785, ännu och intill dess länets organisation hunnit försiggå, var gällande i staden, bifall till bönhasarnas förjagande ej kunde lämnas. Å den andra sidan afslogs fuskarnas ansökan om rättighet att blifva mästare, enär de i stöd af den förra nu upphäfdade stadsordningen af 1785 endast tillsvi vidare tillåtits utöfva sitt yrke i staden. Magistraten ville synbarligen, till undvikande af alltför skarpa konflikter, i det längsta upprätthålla status quo, lämnande åt förhållandena att lösa den gordiska knuten. Häruti synes den följt en nog så klok politik. Tvistigheterna utjämnade sig småningom af sig själfva, och i de följande årens handtverkarlängder finna vi flera af de förra fuskarne figurera såsom mästare, andra åter såsom mästartarnes gesäller.

Sedan förhållandena sålunda småningom stadgat sig, var det tid på att börja med handtverkslifvets ordnande efter finskt mönster. 1821 ålade magistraten skomakarna, hvilkas antal nu ökats till tre, att inrätta vederbörligt ämbete i staden. Härigenom tillkom nämnda år ett nytt ämbete. Senare organiserade också guld- och silfverarbetarna eget ämbete, så att skrånas antal inalles steg till sju. Dessutom drog magistraten försorg om inkallande af representanter för de professioner, som icke af förrigt hade några idkare i staden. Så t. ex. kungjorde magistraten 1818 i Åbo tidning att i staden behöfdes en glasmästare, 1821 sökte den efter en gelbgjutare, en mässingsslagare och en vagnmakare — dock såsom det synes utan framgång, ty handtverkare af de två förstnämnda slagen visade sig ej i staden under hela perioden, och det räckte in på 1850-talet, innan den kom sig till en vagnmakare. Öfver hufvud ökades yrkesidkarnas antal ytterst långsamt. Det höll sig länge och väl vid omkring femtio, och först på 1840-talet märkes en svag tendens till stegring ¹⁾.

¹⁾ På 1840-talet funnos omkr. 50 mästare med ett 70-tal gesäller och ungefär lika många lärgossar.

Handtverkslifvet trycktes också fortfarande af samma missförhållanden som förut. Å ena sidan fortgingo klagomålen öfver handtverkarnes uselhet: 1840 klagades, att handtverkerierna i följd af bristande drift och skicklighet hos idkaren gifva föga eller ingen behållning, 1848 att handtverksklassen i allmänhet står på en lägre ståndpunkt än lokala förhållanden skulle medgifva, 1855 att handtverkarna på högst få undantag i afseende å kunnighet och färdighet äro under medelmåttan, 1860 att större delen af dem saknar både hyfsning och yrkesfärdighet men framför allt den drift och omtanke, hvarförutan något välstånd bland dem omöjligen kan uppstå. Frågade man däremot handtverkarna, hvaraf det kom sig, att deras yrke så litet afkastade, uppgåfvo de i främsta rummet konkurrensen såsom orsaken därtill. Skräddarna skyllde på grosshandlarna, som medels beting å en afsigkommen skräddarmästares privilegier fingo tillfälle att tillgodogöra sig en mängd förlegad vara; skomakarna åter på konkurrensen från Ryssland, hvarifrån skoplagg importerades till ett pris, som ofta understeg råmaterialets värde; bokbindarna på boktryckeriegaren, som lät sin dräng inbinda psalmböcker o. s. v. raden utför. Och slutligen, hvilka vedermodor fick ej handtverksmannen utstå förr än han blef sin egen? Han började ofta sin bana med att vårda barnen i mästarens familj, sköta diverse köksbestyr af det mest underordnade slag och springa ärenden för mästaren och gesällerna — allt under fara att bli hårluggad och knuffad af såväl den ena som den andra parten, om han ej skickligt nog undan den förras argusögon visste insmuggla brännvinsflaskan till de senare o. s. v. Kom han ändtligen efter en besvärlig gesällvandring i främmande land så långt, att han medels mästestycket kunde legitimera sig till den länge efterlängtade lefnadsställningen af mästare, då sattes af vederbörande åldermän och mästare i scen alla möjliga intri-

Handtverks-
lifvets miss-
förhållanden.

Året närmast före kriget hade antalet handtverkare stigit till 76 mästare, hvaraf dock 4 icke drefvo sitt yrke. Gesällernas och lärlingarnas antal utgjorde sammanlagt 294. Hela tillverkningens värde utgjorde omkring 64,000 rubel s., d. v. s. i medeltal omkring 900 rubel per mästare.

1) 1851 klagade skräddarna att handlandena Carl Rothe & Co; Jænisch & Zagel och Peter Solovieff, införde och sålde färdiga kläder, s. å. anklagade bokbindarne boktryckaren Cedervaller för fuskeri, när han lätit sin dräng inbinda 100 psalmböcker, 1868 anhöllo sadelmakarna att få anställa allmän jakt efter bönhasar och fuskare o. s. v.

och lådor. 1872 talas åter om handtverkarnes ruin, hvartill orsaken var bönhasarna, af hvilka det fanns sådana, som arbetade med 10—15 man och genom löfte om guld och gröna skogar lockade arbetsfolket från mästarna. Handtverkarnes åsikt om den timade förändringen tolkades tydligt af en bleckslagare, som 1875 protesterade mot kringvandrande ungrares rätt att försälja bleckkärl och därvid yttrade: „redan införandet af näringsfriheten, i stöd af hvilken hvarje i staden bosatt fuskare får idka handtverk, har inverkat förkrossande på alla ordentliga handtverkare; en formlig orättvisa af värsta slag är däremot det att kringvandrande månglare från främmande länder få göra intrång uti bofasta borgares välfångna rättigheter“.

Under sådana förhållanden ökades under de sista femton åren af perioden de burskap egande handtverkarnes antal knappt alls. 1875 funnos i Viborg inalles 103 mestare, af hvilka dock endast 81 effektivt drefvo sitt handtverk, arbetande med 160 gesäller och 141 lärlingar¹⁾. Fortfarande ljöd ock den gamla klagovisan, att handtverkerierna på högst få undantag när befunno sig i största lägervall.

Handtverkarnes
antal.

Men om ock antalet yrkesidkare beräknadt efter det gamla sättet var tämligen obetydligt, ställer sig resultatet väsentligen annorlunda, om man tager med i räkningen alla dem, som i slutet af perioden efter skråväsendets upphäfvande faktiskt arbetade inom de olika yrkena. Enligt 1870 års faktiska folkräkning representerade — om man fråntager de egentliga fabriksidkarne — omkring 260 arbetare de olika industrierna, nämligen 47 metallindustrin²⁾, 13 läderfabrikationen³⁾, 35 fabrikationen i trä⁴⁾, 36 byggnadsindustrin⁵⁾, 86 beklädnadsindustrin⁶⁾, 34 den

¹⁾ Enligt Magistratens till guvernören aflämnade berättelse funnos år 1875 i Viborg följande burskapsägande handtverkare: bagare 5, bleckslagare 3, bokbindare 3, färgare 4, garfvare 2, guldarbetare 3, kopparslagare 4, krukmakare 1, körsnär 1, murare 5, målare 4, perukmakare 2, sadelmakare 5, skomakare 12, skräddare 7, slaktare 8, smeder 8, snickare 8, sockerbagare 2, sotare 1, stenhuggare 2, svarfvare 2, timmermästare 1, tunnbindare 1, urmakare 4, vagnmakare 5. Yrkena voro 26.

²⁾ Guld- och silfverarbetare 3, koppararbetare 5, smeder 21, bleck- och plåtslagare 15, urfabrikanter 3.

³⁾ Garfvare 3, sadel- och gördelmakare 10.

⁴⁾ Snickare 29, svarfvare 3, tunnbindare 2, korgmakare 1.

⁵⁾ Byggmästare och arkitekter 19, (murare 38, timmermän 85), målare 16, (stenhuggare 35), kakelugnsmakare 1.

⁶⁾ Hattmakare 2, skräddare 22, skomakare 48, körsnärer 2, färgare 5, perukmakare 6, borstbindare 1.

till närings- och födoämnenä sig hänförande industrin ¹⁾ samt 7 den industri, som hade afseende på konst och litteratur ²⁾. Dessutom funnos 85 timmermän, 38 murare, 35 stenhuggare och 25 järnarbetare, hvilka också kunde inrangeras under de ofvannämnda rubrikerna. Sålunda skulle staden inalles haft omkring 450 yrkesidkare, då perioden närmade sig sitt slut.

Handtverks-
föreningen.

Under dess sista tid inrättades också en handtverks- och fabriksförening, hvilken inom sitt gebit fullföljde samma syftemål, som den förut omtalade handelsföreningen inom sitt.

Arbetsklassen.

Hvad slutligen arbetsklassen beträffar räknade den — om vi få hålla oss till 1870 års folkräkningstabeller — inemot 700 fackarbetare ³⁾, 450 hyrkuskar, formän, drängar m. fl. äfvensom 734 arbetskarlar och daglönare, således inalles omkring 1,900 personer. Till stadens försvarsfolk i egentlig mening hörde dock endast omkring 190 arbetare och formän. De kvinnliga arbetarnes antal uppgifves till omkring 200 ⁴⁾. Någon mera utvecklad husslöjd idkades icke af den arbetande klassen. Strumpstickning, grofsöm och säckväfnad för eget behof nämnas såsom de enda folkindustrierna. För arbetsklassens höjande gjordes under periodens sista tider mycket. Redan 1868 öfverenskommo stadens arbetare och formän om bildandet af en understöds-kassa, och 1874 inrättades en pensions- och understödsinrättning för den tjänande och arbetande klassen. För höjandet af folkets andliga utveckling bildades en läseförening, öppnades en läsesal och föranstaltades aftonsoaréer, hvarom längre fram mera. Någon arbetarförening existerade ännu icke.

Stadens jord.

Vi skola emellertid öfvergå till betraktande af stadens jord-egor och därmed förbundna näringar.

Ända sedan 1600-talet, då staden haft ett vidsträckt donationsområde, som gaf den både mulbete och hemmansräntor,

¹⁾ Bagare 7, slaktare 5, korfmakare 2, restauratörer 11, konditorer 4, mjölnare 3.

²⁾ Fabrikanter af musikinstrument 3, bokbindare 4. — Dessutom nämnes 4 vagn- och åkdonsfabrikanter, men de äro af oss redan hänfödda bland industriidkarne.

³⁾ De yrken, som sysselsatte mer än 10 arbetare, voro mekaniska verkstads- och maskinarbetarfacket 220, bleck- och plåtslageriet 51, smedarbetet 48, skomakar-yrket 46, skrårderiet 42, snickeriet 39, timmermansarbetet 34, brännvinsfabrikationen 33, murarhandverket 30, tobaksfabrikationen och målaryrket hvardera 20, kopparslagararbetet 18, bageriet 16, möbelfabrikationen 15, guld- och silfverarbetet 12, boktryckeriet och gasverket hvardera 10.

⁴⁾ Sömmerskor funnos 80 och tvätterskor 68.

hade sistnämnda näringar varit i märkbart aftagande. All stadens jord hade, såsom tidigare blifvit framhållet, efter 1710 frångått densamma, så att den utom murarna ej hade en tumsbredd mark. Till och med för grundläggandet af förstäderna hade ju mark måst gifvas af kronan och först på 1780-talet hade Papulavikens södra strand och Tiikanurmi ängar återvunnits. Råförhållandena mot Monrepos hade — såsom förut berättats — reglerats först 1802, hvaremot de mot Kelkkala samfällighet under hela ryska tiden ej fingos ordnade, oaktadt både myndigheter och enskilda på den sidan intagit såväl tomter som odlingar, hvilka redan tillförsäkrade staden en viss häfd till det närmast österut belägna området.

Efter föreningen med det öfriga Finland försummade staden ingalunda att anhålla om vederlag för sina förlorade donationer, och till följd af ett kejsrerligt reskript af $\frac{2}{10}$ 1817 upprättades också ett förslag, enligt hvilket Pero, Alasäiniö, Lihaniemi och Munkinniitty ängar, Koukkallio och Kavantkoski fiskerier äfvensom holmarna Prästholmen, Leppäsaari, Pietarsaari och Kilpsaari skulle öfverlämnas åt staden, som ock finge uppbära räntorna af Huhtiala, Talikkala, Kangasaranta, Maaskola och Kakkola hemman, hvilkas åbors besittningsrätt icke kunde rubbas. Men emellertid torde förslagets realiserande stött på hinder, enär omsider, tio år senare, genom reskriptet af $\frac{21}{3}$ 1827 definitivt fastställdes att, sedan staden nu hugnats med fortfarande rättighet att förpakta krögeriet, frågan om vidare donationer skulle förfalla. Sålunda förblef Wiborg fortfarande till den grad i afsaknad af alla egoförmåner att det för reda penningar, 500 rub. b:ko ass., årligen måste arrendera mulbete af grannarna — ja t. o. m. köpa grus till underhåll af sina vägalotter i förstäderna.

Ett svårt missförhållande var ock saknaden af en fast rå emot Kelkkala, i följd hvaraf ständiga kollisioner föreföllo emellan invånarne i staden och bemålde hemmans åbor. Slutligen uppstod vid beredningen till storskifte i Kelkkala samfällighet, 1833, allmän rättegång angående berörda råskillnad. Kelkkalaborna påstodo att rån borde, enligt en af ingenjören C. H. Nyberg uppgjord karta, löpa strax utanför staden, hvarigenom ej blott den hel. Nikolai kyrkan i Pantsarlaks, utan ock en hel del tomter och odlingar gått för staden förlorade. Stadsboarne åter pretenderade, att rån skulle dragas från den punkt vid St. Petersburgska vägen, där dess norr om sagda väg liggande område slutade, i sned riktning rakt ned till stranden vid Havis. Ett om-

Råstriden med
Kelkkala.

råde vida större än stadens egen egovidd stod sålunda under tvist ¹⁾. De lägre instanserna afgjorde frågan till Kelkkalabornas fördel, men senaten, till hvilken staden vädjat, gick en medelväg. Den resolverade att råskillnaden, ehuruval staden ej kunnat ådagalägga sin rättighet till större andel af tvistemarken än den egodelningsrätten densamma tillagt, likväl, med fästadt afseende å den af parterna ömsesides utsträckta nyttjorätten, i förening med skälig billighet, skulle dragas från bäcken strax på andra sidan Havis rakt upp till St. Petersburgska vägen, så att äfven ryska begravningsplatsen skulle falla in på stads-sidan.

Detta utslag innebar en stor vinst för staden, om ock en betydlig del af det åtrådade området föll utom den nu fastställda rålinjen. Det var endast tack vare denna landvinning staden efter vallarnas demolering kunde fritt utvidga sig mot öster. Af marken utarrenderade staden tillsvidare 8,647 ryska kvadratfamnar, för 2 kop. famnen, till anläggande af kålplantager, ett arrende som emellertid gaf militären anledning att intaga snart sagdt dubbelt så mycket jord som kontraktet stipulerade. Då militären därjämte begagnade Tiikanurmi äng för sina skjutöfningar och staden dessutom 1865 kostnadsfritt åt militieverket afstod 113,113 kvadratfamnar för anläggning af de nya batterierna, under uttalad önskan om erhållande af Kron St. Anne verken, hade staden för egen del af sin nya landvinning knappt mera kvar än hvad den för sin utvidgning behöfde.

Maaskola och
Papula.

Bristen på mulbete var lika kännbar som förut, och fortfarande räckte stadens eget område icke till ens till sandtäkt för gatornas behof. För att afhjälpa denna brist såg sig staden omsider tvungen att inköpa tvenne hemman, som fordom hört till dess allra äldsta donationer. Den inköpte nämligen ¹¹/₇ 1844 Maaskola hemman, hvaraf hufvudstommen öfverlämnades på arrende först åt det vid samma tid inrättade landtbrukssällskapet, hvilket där inrättade en jordbruksskola eller farm, och efter nämnda skolas bortflyttning 1864 åt trädgårdskarlen Woronzoff på 15 år för 2,200 mark årligen ²⁾. 1868 lade sig staden också för ett pris af 81,000 mark till Papula frälseegendom, hufvud-

¹⁾ Stadens område utgjorde 604 tunne- och 29 kappland, det omtvistade området 780 tunne- 4 kappland.

²⁾ Senare nedsatt till 2,070 mk.

sakligast för att bereda stadens kreatur bete under sommaren. Af egendomen uppläts en del på 10 års arrende åt särskilda personer, hvarutom mindre parceller upplätos till anläggande af villor, på 50 års arrendetid. Hela beloppet af dessa arrenden uppgick 1875 till en summa af 5,040 mark 21 penni.

Under de svårigheter, hvarmed staden i afseende å sitt mulbete under tidernas lopp haft att kämpa, hade emellertid dess jordbruk helt och hållet lagts åsido. Något sådant idkade stadsborna, icke ens de mindre borgarne, mera. Samma var ock i hufvudsak fallet med boskapsskötseln, ehuru dock en del stadsbor höllo sig med de nödvändigaste husdjur. Hela boskapsstocken utgjorde vid periodens slut 395 hästar och föl, 109 kor, 34 får, 243 svin och 7 getter.

Boskapsstock.

Vi komma nu till frågan om stadens drätsel.

Vid stadens organisation intog frågan om reglerandet af dess inkomster och utgifter främsta rummet. Under svenska tiden hade stadens drätsel förnämligast grundat sig på inkomsterna af de donationer, som gifvits densamma såväl i form af indirekt beskattning på handeln och näringarna som i vidlyftiga jordpossessioner. Endast en jämförelsevis obetydlig roll i budgeten spelade dåförtiden den genom uttaxering hopbragta „margälden“ eller „lilla kontribution“. Under ryska tiden hade de flesta af de i privilegierna förutsatta inkomsterna gått förlorade eller kommit ur bruk, liksom ock alla jorrdonationer fräntagits staden. Då återföreningens timma slog, fanns af ett trettiotal större och mindre inkomstposter endast en tredjedel kvar ¹⁾. Allt det öfriga hade ersatts genom krögeriförpaktningen och landtullsekvivalenten, hvilka nu utgjorde stadens viktigaste inkomstposter. Men då dessa inkomster ej höllo jämna steg med utgifterna, hade småningom de för olika ändamål införda taxeringarna varit i stigande.

Stadens drätsel.

¹⁾ De gamla inkomster, som staden före 1820-talets organisation faktiskt uppbar, voro: buraafgiften, tomtören, sakören, last- eller hamppenningar, tunne- eller mätareppenningar, vågpenningar, friskilling, boupptecknings- och skiftesprocenterna, äfvensom hyra för källaren under rådhuset — allt tillsammans representerande en summa af omkring 3,050 rub. b:ko ass. eller 1,070 rub. s. — Här må i förbigående framhållas att under senare delen af ryska tiden det mest brukliga myntet var rubel b:ko ass., hvarför ock ända sedan ståthållarskapstiden stadens räkenskaper uppgjordes i denna myntsort. Under tidernas lopp hade emellertid bankoassignmenternas värde nedgått till ungefär en tredjedel af silfvermyntets värde. På 1820-talet började räkenskaperna åter uppgöras i rubel silfver, mot hvilken således svarade omkring 3 rub. b:ko ass.

Ordnandet af
densamma efter
återföreningen.

Då nu borgerskapet enligt 1817 års reskript själfvt skulle få uttala sig i frågan om ordnandet af stadens blifvande budget, och då man därjämte befarade, att de från ryska tiden härstammande inkomsterna såsom obrukliga i andra finska städer skulle staden frångå och borgerskapet utsättas för ännu större uttaxeringar, var det naturligt, att man till en början supplicerade om alla de gamla inkomsternas återställande. I anseende till det under århundradenas lopp förändrade penningvärdet representerade också de gamla intraderna — om jordagodsens frånräknas — numera endast en summa af 15,000 rub. b:ko ass. eller 5,000 rub. s. Utgifterna stego däremot till omkring 70,000 rub. b:ko ass. eller 21,000 rub. s., hvadan således, i händelse krögeriförpaktningen och landttullsekivalenten indrogos, borgerskapet skulle haft att motse uttaxeringar ända till ett belopp af 16,000 rub. s. eller öfver 7,000 rub. mera än under senaste ryska tiden. Man supplicerade därför särskildt om bibehållandet äfven af krögeriförpaktningen och landttullsekivalenten ¹⁾ såsom absolut nödvändiga för att staden skulle gå i land med sina utgifter. Dessutom anhölls om restitution af stadens frångångna jordagods, enligt 1694 års bref, eller om vederlag för desamma.

Stadens
inkomster.

Redan ^{2/10} 1817 hade staden tillförsäkrats enahanda tolag för tullbara varor, som för Åbo stad var fastställd, d. v. s. ^{2/3} procent af inkommande och ^{1/3} procent af utgående varors värde i ordinarie- samt resp. ^{1/2} och ^{1/12} procent i s. k. inkvarterings-tolag ²⁾. Likaså hade på samma gång återställts den genom kongl. resolutionen af ^{16/4} 1635 staden meddelade källarfriheten, beräknad till 72 rub. s., äfvensom staden berättigats att uppbära kronans andel i de sakören ³⁾, som vid dess domstolar kunde falla. Och efter det magistraten och borgerskapet 1823 och 1824 — såsom förut nämnts — sammanträdte för att besluta om stadens blifvande drätsel, emanerade ^{21/3} 1827 en resolution, som stadfäste rättigheten för densamma att uppbära alla de föreslagna, i privilegierna tillerkända inkomsterna ⁴⁾. Efter tio års medeltal

¹⁾ Begge dessa inkomstposter hade redan 1814 blifvit »tillsvidare» staden tillförsäkrade, men då man hade skäl att befara, att de efter stadens organisation skulle indragas, förnyade man nu sin anhållan.

²⁾ Tolagen började dock icke uppbäras förr än år 1835.

³⁾ Dock ej ensaks- och vitesböter.

⁴⁾ Enligt detta reskript egde staden att uppbära 1:o grund-, hamn- och bropenningar (förslagsvis 766 rub.), lastpenningar (133 rub.), vågpenningar (41 rub.), mätarpennningar (146 rub.), torg- och packarpennningar (ej uträknade i förslaget),

beräknades tolagen dåförtiden kunna stiga till 1,476 och inkvarteringstolagen till 942 rub. s. Sakörena kunde i medeltal gifva 66 rub. och källarfriheten var fixerad till 72 rub. Samtliga de i reskriptet af år 1827 nämnda inkomstposterna beräknades förslagsvis belöpa sig till 2,539 rub. s. per år. In summa hade staden således, efter återställandet af dess privilegiemässiga förmåner, en årsinkomst af 5,095 rub. s. Då slutligen frågan om jordagodsens restitution eller vederlaget därför icke kunde realiseras, tillerkändes staden, såsom en ersättning för dessa sina frångångna donationer, och ehuru sådant ej egde rum i andra finska städer, fortfarande rättighet att tillsvidare förpakta brännvinskrögeriet och ölförsäljningen, hvilket till en början tillförsäkrade densamma en inkomst af 6,122 rub. s. Däremot afslogs dess anhållan om landtullsekvivalentens bibehållande. Tillsammantagna stego således stadens säkra inkomster i början af perioden till ett belopp af 11,218 rub. s. Hvad mera behöfdes skulle uttaxeras.

Stadens enligt reskriptet af $21\frac{1}{3}$ 1827 stadfästa utgifter ^{(Dess utgifter.} utgjordes af: aflöningsstaten ¹⁾, hvilken — sedan på densamma

parmmätarpennningar (ej uträknade) och ballastpenningar (45 rub.) — allt enligt af magistraten och stadsäldste föreslagen taxa — äfvensom vräkarpenningar (140 rub.), d. v. s. 2 kop. för hvarje tunna tjära och $\frac{2}{3}$ kop. för hvarje tolfv bräder.

Dessutom tillkom staden 2:o enligt reskriptet följande inkomster: vinsten af vedförsäljningen (10 rub.), som bestod i stadens rättighet att förse främmande sjöfarande med ved med en vinst af 50 procent öfver markegångspriset, och auktionsprovision (40 rub.), hvaraf hälften tillföll staden och andra hälften auktionskammaren och hvilken erlades enligt författningarna.

Såsom beroende af stadens eget bestämmande och taxation tillerkändes den 3:o rätt att uppbära: tomtören (763 rub.), burskapsafgift (83 rub.), traktörs- och näringsidkarafgift (60 rub.), mulbetespenningar (ej uträknade), samt marknads- och bodrumspennningar (ej uträknade) m. m. Slutligen tillförsäkrades den ock: utflyttningsafgift, enligt 5 § III kap. H. B., tiondepennningen af utfördt arf, sjätte pennningen af arf, som utländsk man inom staden tillfaller, samt friskilling vid meddelandet af fastebref å jord i staden, enligt 1801 års expeditionstaxa. Af dessa sistnämnda var endast friskillingen i förslaget beräknad till omkring 8 rub. — Alla dessa inkomster utgjorde, för såvidt de förslagsvis och efter ett medeltal för tio år kunnat af magistraten beräknas, en summa af omkring 2,539 rub. s.

¹⁾ Enligt denna hade justitieborgmästaren 800, politieborgmästaren 533: 33 $\frac{1}{3}$, tre litterata rådmän à 200, två illitterata rådmän à 133: 33 $\frac{1}{3}$, kämnerspreses 240, magistratssekreteraren, som tillika var notarius publicus 166: 66 $\frac{2}{3}$, 2 notarier à 133: 33 $\frac{1}{3}$, aktuarien, som tillika var translator, 133: 33 $\frac{1}{3}$, vaktmästaren 70, 4 stadstjänare à 60, stadskassören 233: 33 $\frac{1}{3}$, stadsfiskalen 66: 66 $\frac{2}{3}$, 3 polisupplyningsmän à 120, stadsfogden 100, stadsfysikus 200, en skrivvare för ryska och tyska korres-

också uppförts en stadsarkitekt å 333 rub. $33 \frac{1}{3}$ kop. — slöt på 6,536 rub. $66 \frac{2}{3}$ kop.; tyska kleresiets kvarterpenningar 366 rub. $66 \frac{2}{3}$ kop.; skolornas underhåll 1,000 rub.; inkvarteringsafgiften 8,509 rub., eldsläckningsanstalternas underhåll 860 rub.; fattigvården 1,200 rub.; magistratens expenser 660 rub.; diverse utgifter, bland hvilka de största voro: underhållet af stadens gårdar och byggnader 1,166 rub. $66 \frac{2}{3}$ kop., af vägar och gator 300 rub. äfvensom af gatubelysningen 400 rub. Ett onus, från hvilket staden ända sedan 1542 varit befriad men som 1814 åter pålagts densamma var hållskjutsningen 666: $66 \frac{2}{3}$. Af de till kronan gående utlagorna ¹⁾ beräknades brännvinsbränningsafgiften till 666 rub. $66 \frac{2}{3}$ kop. Slutligen utgick i form af pensioner 398 rub. $33 \frac{1}{3}$ kop. ²⁾. Samtliga utgifter stego till 23,697 rub. $33 \frac{1}{3}$ kop. s. Återstod således att uttaxera 12,680 rub., såvida man ej ville röra vid kassans behållning, hvilken tack vare den goda hushållning, som efter återföreningen kommit densamma till del, redan vid denna tid belöpte sig till några tusen rubel.

Trister emellan borgare och andra stadsbor angående taxeringarna.

Länge och väl höllo sig stadens inkomster och utgifter ungefär vid ofvansagda belopp. Dock hade hvardera en tendens att stiga, så att t. ex. vid medlet af 1830-talet inkomsterna beräknades till 18,250 rub., oberäknadt förpaktningssumman, som nedgått till 5,033 rub. s. samt utgifterna till omkring 20,000, utom inkvarteringskostnaderna, som nu stigit till 10,000 å 13,000 rubel. Men nu uppstod frågan, i hvilken mån de olika stadsinvånarne, d. v. s. borgarne såsom sådana och de s. k. oprivilegierade gårdsegarne och andra stadsbor, voro skyldiga att i alla stadens utgifter delta. Borgerskapet, som förbehöll stadskassan, för så vidt den gick under benämning af stadens enskilda medel, och till hvilken det ville indraga bland annat också krö-

pondensen 100, justeraren 100, skorstensfjären 666: $66 \frac{2}{3}$, klockställaren 40, 20 brandvakter å 33: $33 \frac{1}{3}$, 2 ackuschörskor 133: $33 \frac{1}{3}$, trumslagaren 20, flagellatorn 33: $33 \frac{1}{3}$, 2 fångnektar å 50 och 2 lotsar å 33: $33 \frac{1}{3}$ rub. s.

¹⁾ Kronans intrader från Viborgs stad utgingo under förra hälften af 1800-talet under följande titlar: poduschniepenningar, som motsvarade mantalspenningarna, båtsmansvakansen, accismedel för traktörfriheten, brännvinsbränningsarrende, justitiestaten tillfallande procent vid bouppteckningar och tillskott till skolornas underhåll. Samtliga dessa intrader stego på 1840-talet till 3,600 å 3,800 rubel.

²⁾ Pensionstagarne voro då förre borgmästaren Jak. Europeus, 333 rub. $33 \frac{1}{3}$ kop.; förre polisuppsyningsmannen Poleff, 25 rub.; och aflidne vaktmästaren Karhus enka 40 rub.

geriförpaktningssumman, helt och hållet för sig själf för att därur bekosta stadens ordinarie utgifter, såsom tjänstemännens löner, allmänna byggnaders underhåll m. m., ville nämligen åhvälfva en del utom den egentliga staten stående utgifter på stadsinvånarne öfver hufvud. Häraf följde att, då stadskassan var tillräckligt rik för att utan vidare tillskott rå med alla ordinarie utgifter, borgerskapets medlemmar faktiskt i flera fall gingo helt och hållet skattefria. Detta förtröt de gårdsegare, somingo betala, fastän de ej hade några borgerliga rättigheter, och de höllo därför på att så mycket som möjligt af stadens allmänna utgifter skulle bestridas ur stadskassan, äfvensom att krögeriförpaktningssumman ej skulle få betraktas såsom tillkommande borgerskapet enskildt, utan användas för underlättande af stadens allmänna inkvarteringsbörda. Dessa tvister emellan borgerskapet och de oprivilegierade invånarne ledde omsider till ett noggrannare åtskiljande af borgerskapets enskilda medel och de kassor, som afsågo dylika allmänna oneras bestridande.

År 1835 vidtogs sålunda den åtgärd, att brand- och gatubelysningskostnaderna äfvensom fattigvården framdeles skulle komma att drabba — icke stadskassan — utan stadens gårdsegare och öfriga invånare. Men samma år utfärdade landshöfdingen också för att lindra de oprivilegierade gårdsegarnes börda en ny instruktion för inkvarteringskommissionen, i hvilken det hette, att, utom inkvarteringstolagen, en så stor del af brännvinsförpaktningssumman, som blef öfrig för stadens andra behof, skulle anslås till betäckande af den allmänna inkvarteringstungan. Detta motsades väl skarpt af stadens äldste och borgerskapet, som framhöllo, att sistnämnda inkomst såsom staden förunnad till vederlag för dess frångångna donationer ovillkorligen borde hänföras till dess enskilda medel. Men senaten pröfvade ^{12/7} 1837 skäligt låta vid landshöfdingens årgärd bero.

Sålunda bestod stadens kassa från denna tid af dess „enskilda medels“ fond, i hvilken inflöto dess årliga inkomster från handel och näringar, tull- och källarfrihetsmedlen, tomtören, arrendemedel m. m., samt de allmänna medels kassorna, nämligen: inkvarteringskassan, till hvilken nu inflöto ej blott inkvarteringstolagen utan äfven förpaktningssmedlen, äfvensom brand- och fattigkassorna, hvilka till största delen fylldes genom uttaxering.

Stadens enskilda medels kassa lämnade i regel ett öfverskott utöfver de årliga utgifterna. Dessa besparingar användes på 1850-talet till större byggnadsföretag och arbetena för sta-

Fördelning af utgifterna på särskilda kassor.

•Enskilda medels kassan. •

dens reglering. Dessutom hade 1852, enligt stadsäldstes beslut af $10/_{11}$, af diverse tillfälliga inkomster bildats en s. k. reservfond, hvars medel ej skulle få tillgripas förr än summan stigit till 30,000 rubel, hvarefter räntan däraf skulle användas till betäckande af stadens direkta utskylder. Ej heller behöfde borgerskapet för stadskassans räkning undergå någon taxering, förrän 1858, ifrån hvilket år, enligt borgerskapets beslut, utan att något direkt behof förefanns, en summa af omkring 3,000 rubel under namn af „borgerskapets bidrag“ uttaxerades för att därmed påskynda de då vidtagna stora arbetsföretagen. Mot slutet af perioden ökades kassans inkomster och utgifter snabbt. 1872 utgjorde de förra något öfver 217,000 mark, hvaraf tolaggen representerade 145,000 mk. På kreditsidan stodo främst aflöningsstaten 66,000 ¹⁾ mk och pensioner 6,360 mk. Byggnader, broar och vägar kräfde en kostnad af 45,000 mk, allmänna inrättningarna 33,000 o. s. v. Till kronan levererades under olika titlar 6,000 mk. Samtliga utgifterna utgjorde 207,000, hvadan således blef en behållning för året af 10,360 mk. Reservfonden utgjordes af 145,000 mk och i kontanta medel förefanns 88,000 mk, förutom 4,000 mk saltnederlagsmedel och 45,260 mk olikviderade förskotter. Staden hade då tvenne lån, det ena å 100,000 mk och det andra upptaget i följd af Åbo bros brand å 25,000 mk, men de voro redan delvis inbetalda, så att skulderna faktiskt ej öfverstege 100,000 mk. Stadskassans ställning var således vid slutet af perioden högst för-

¹⁾ Aflöningsstaten hade särskilda gånger under perioden blifvit förändrad hvarvid i allmänhet lönerna ökats. Så hade nya eller delvis förnyade stater fastställt 1845, 1854 delvis, äfvensom 1864.

Enligt den sistnämnda, som fastställdes $30/_{11}$ 1864 att gälla från 1 januari 1865, hade justitieborgmästaren 5,200 mk, politieborgmästaren lön 5,200, arvode för ordförandebefattningarna i brandkommissionen och inkvarteringskommittén 800, summa 6,000 mk, 3 justitierådmän å 2,400, 2 politierådmän å 2,000, kämnärspresses lön 2,400, arvode 1,380, summa 3,780, magistratssekreteraren 2,000, notarien 1,200, protokollsbiträde 1,200, stadskassören 2,400, stadsfiskalen 1,600, stadsfogden 1,600, translatorn 1,136, stadsarkitekten 1,600, aktuarien 360, 2 kanslister å 1,000, stads-läkaren 2,400, stadskirurgen 200, 4 barnmorskor å 400, 3 kvartersupplyningsmän å 800, af hvilka den i staden hyresmedel 200, rådhusvaktmästaren 400, 4 stadstjänare å 400 mk. Summa 50,076 mk. Ehuru denna aflöningsstat faktiskt var gällande ända till periodens slut, hade dock genom särskilda beslut en del löntagare bekommit dels personella tillskott och anslag, dels löneförhöjningar, så att staten redan 1873 var öfverskriden med inemot 9,000 mk. Också föreslogs redan sistnämnda år en ny lönestat, men det drog in på nästa period, innan en sådan kom till stånd.

måulig. Dock visade sig under de tvenne sista åren en till tagande brist i densamma. 1875 stego dess inkomster till 291,570 mk 69 p., medan utgifterna belöpte sig till 412,459 mk 86 p. Utgifterna öfversköto således detta år inkomsterna med 120,889 mk 70 p. Bristen betäcktes genom öfverföring af reservfonden, 156,725 mk.

Det gamla drätselsystemet var för öfrigt så enkelt som simpelt. Ingen specificerad stadsbudget uppgjordes, utan då medel fanns att tillgå för nödiga arbeten utanordnades de utan vidare i mån af behovet. En i viss mån patriarkalisk enkelhet rådde ännu i kassaförvaltningen. Då t. ex. kassören Tavast under flera år hade tjänstledighet, sköttes hans befattning af stadsfogden, hvarigenom det egendomliga inträffade, att stadskassören på samma gång var exekutor och i denna egenskap fick mot-taga kvittenser af sig själf ¹⁾.

Inkvarteringskassan stod sig till en början nästan lika väl, som enskilda kassan, åtminstone så länge förpaktningen fortfor. Dess affärer sköttes af en inkvarteringskommitté, bestående af politieborgmästaren såsom ordförande och ledamöter, som valdes af de inkvarteringsafgift betalande invånarne, och utgjordes tungan

Inkvarterings-
kassan.

¹⁾ Vi vilja ännu här upprepa att till enskilda-medels-kassan inflöto stadens urgamla inkomster, såsom tomtören, ersättning för tull- och källarfrihet, traktörsrörelse, arrendemedel, kontingentafgift, buraafgifter, seglationsafgifter för lodjor och skutor, som ginga emellan staden och Trångsund, friskilling, ståndpenningar, auktionsprocenter, åkaraafgifter m. fl. dylika intrader, samt dessutom tolagen, grund-, hamn-, bro-, mätar-, packar- och torg- m. fl. penningar. Utgifterna åter utgingo under följande titlar: aflöningar, pensioner, expensmedel, befodrings- och afskedsafgifter, fångapåkostnader, byggnaders underhållskostnader, promenaders, broars, vägars samt allmänna platsers inrättande och underhåll, farsoters hämmande, diverse utgifter, accis- och traktörsfrihet och båtsmansvakansafgift. — Stadens aktiva tillgångar utgjorde ultimo december 1875 inalles 1,300,265 mk 21 penni, hvaraf i fastigheter 925,940 mk, i lösegendom 90,836 mk 57 p., i fordringar och utbetalta förskotter 182,913 mk 7 p. äfvensom i kontanter 99,775 mk 57 p. Stadens passiva åter utgjordes af skulder, belöpande sig till inalles 91,071 mk. Behållningen var således 1,209,194 mk 21 p. — Stadens fastigheter voro: första stadshuset (20,000 mk), gymnasiihuset (22,000 mk), råd- och spruthuset (137,000 mk), läderbodarna (36,000 mk), societetshuset (136,000 mk), teaterhuset (70,000 mk), gästgifveriet (10,000 mk), skolhuset (128,000 mk), slaktarhuset (44,000 mk), stånden vid runda tornet (3,300 mk), våghuset (3,500 mk), månglar- och grönsaksstånden (tillsammans 12,000 mk), packhuset (24,000 mk), restaurationen å Kron St. Anne (40,000 mk), fattighuset (40,450 mk), feberlasarettet (6,250), d:o d:o (15,000 mk), hälften af tomtarna 38 och 39 i St. Petersburgska förstaden (3,000 mk), brandgården i samma förstad (13,440 mk), brandgården i Viborgska förstaden (10,000 mk), skolhuset på Hickka (12,000 mk), Maaskola hemman (40,000 mk) och Papula hemman (100,000 mk).

för öfrigt i enlighet med inkvarteringsreglementet af år 1812 och instruktionen för inkvarteringskommittén af $\frac{20}{6}$ 1835. Till inkvarteringstaxatorer valdes 2 af civil-, 2 af handels- och 2 af hantverkståndet. 1860 utgjorde kassans inkomster 3,538 rub. i inkvarteringstolag och 9,315 rubel i öfverskott af brännvinsförpaktningssmedlen samt 448 rub. i uttaxering. Utgifterna stego detta år endast till 12,841 rub. 16 kop. och kassans behållning utgjorde inalles omkring 10,000 rub. Men sedan brännvinsförpaktningen upphört 1861 och ölförpaktningen 1867 ¹⁾, på samma gång som inkvarteringskostnaderna under 1860-talet starkt ökades, blef kassans ställning snart rubbad. Man måste taga sin tillflykt till uttaxeringen, hvilken tidigare knappt alls kommit i fråga. Denna uttaxering blef så mycket mera betungande, som till gårdsegarne hörde en mängd arbetare, afskedade soldater och fattiga änkor, som besutto små oansenliga gårdar, från hvilka ingen annan förmån kunde påräknas än en nödortfölig bostad för egaren och hans familj. Men oaktadt den direkta taxeringen småningen från ett par tusen mark höjts till trettio-, fyratio- ja stundom ända till närmare 60,000 mark om året, hade den ofvannämnda kassabehållningen innan kort åtgått och redan 1865 hopats en skuld af 30,000 mk.

På landtdagen 1872 föreslogs väl en petition därom, att alla utgifter till den i Viborg stationerade militären framdeles skulle bestridas ur militiefonden eller andra statsmedel, dock med afdrag af inkvarteringstolagen. Men den enda lättnad staden erhöll var, att den sedan $\frac{1}{6}$ 1874 kom i åtnjutande af ett statsbidrag af 8,000 mk för inkvarteringstungans lindrande. Hyresåret 1874—1875 utgjorde inkvarteringskostnaderna 82,000 mk ²⁾. Kassans inkomster belöpte sig detta år till 22,700 mk i tolage, 8,000 mk i statsbidrag äfvensom några tusen mark i hyresmedel för några ur kasernerna utflyttade officerare, således in summa till omkring 33,000 mk. Inemot 49,000 mark måste

¹⁾ Brännvinsförpaktningssumman utgjorde på dess sista tid 10,066 rub. och ölförpaktningssumman 3,750 rub.

²⁾ Högst stego inkvarteringskostnaderna 1864, nämligen till något öfver 100,000 mk. För årtiondet 1866—1875 stego de i medeltal till omkring 73,700 mk och uttaxeringarna till omkring 60,000 mk om året. 1875 belöpte sig kostnaden till 6 mk för hvarje 100 mk af gårdarnas hyresvärden. Antalet skattören åter uppgick till 4,357 samt det penningtal, som fastställdes att motsvara ett skattöre, utgjorde 8 mk 70 p.

sålades uttaxeras. Denna summa fördelades nu, enligt den ordning, som vedertagits, till hälften på de oprivilegierade gårdarna, hvilka voro 579. att af dem utgå efter deras hyresvärde, och till den andra hälften på borgarena, hvilkas antal var 260, att erläggas efter dem påfördt skattöretal. På hvarje gård belöpte sig i medeltal 42 mk 78 p. och på hvarje borgare 93 mk 78 p. Staden var en af de utaf inkvartering mest betungade orter i landet, ja måhända den i sådant afseende mest besvärade.

Likasom inkvarteringsbördan, så hade ock brandvärden och vakthållningen alltid ansetts såsom ett åliggande, hvilket angick icke blott borgerskapet, utan alla stadens gårdsegare i gemen. En följd häraf var, att kostnaderna för dessa skyldigheters fullgörande särskildt uttaxerats, ehuru de under den senare ryska tiden, då så godt som alla stadsboar betraktades såsom borgare, utbetalades direkt ur stadskassan. Efter stadens organisation synes en tid bortåt samma praxis blifvit följd, oaktadt de borgerliga förhållandena förändrats. Detta gaf emellertid icke-borgarena anledning till att motsätta sig taxeringarna, i det de menade, att saken endast angick borgerskapet. De tyckte sig hafva så mycket större skäl härtill, som ju skorstensfajären blifvit uppförd på ordinarie aföningsstaten och således vore att betrakta som en kommunal tjänsteman. Gentemot detta uppfattningssätt inlade dock magistraten och en del af borgerskapet en skarp gensaga, och senaten, som slutligen afgjorde tvistefrågan, resolverade ^{17/10} 1838, att samtliga gårdsegare vore skyldiga att efter behörig uttaxering deltaga ej allenast i underhållet af brandredskap och brandhästar, utan äfven i erläggandet af skorstensfajareafönningen, hvilken, ehuru ingående i staten, ej borde ensamt betalas af borgerskapet.

Sålunda uppkom en särskild brandkassa. I den inflöto, förutom de af invånarne årligen uttaxerade bidragen, äfven räntorna från f. d. navigationskolefonden ¹⁾ och saköresmedlen, tidigare också en del af brännvinsförpaktningssumman. Uttaxeringarna varierade under periodens sista tider vanligen emellan 20,000 och 40,000 mk om året. 1875 kostade brandväsendets underhåll inalles 31,083 mk, af hvilken summa något öfver 20,000 mk uttaxerades.

Under periodens förra hälft gällde ännu 1798 års brandordning, enligt hvilken staden och de två förstäderna bildade

Brandkassan.

Brandkommis-
sionen, brand-
mästaren och
brandkåren.

¹⁾ I början af 1870-talet utgörande omkring 140 mk.

hvar sitt kvartal med egna brandredskap och hästar. I hvar kvartal funnos tvenne af invånarne valda brandmästare, som stodo under brandrådmannens närmaste inseende ¹⁾. Så kom olycksåret 1834, som gaf anledning till väsentliga förändringar på brandväsendets område. En ny brandordning fastställdes ^{21/1} 1840, enligt hvilken brandvärden skulle handhafvas af en brandkommission, som utgjordes af politieborgmästaren såsom ordförande, en viceordförande och fem ledamöter, hvilka genom val af stadens brandvaksafgift betalande invånare tillsattes på tre års tid. I stället för de förut kvartalsvis på kort tid valda och utan lön fungerande brandmästarna — som dock enligt den nya brandordningen voro endast tre — tillsattes, i enlighet med reskriptet af ^{17/10} 1848, en enda beständig brandmästare med fast lön å stat. Stadens försvarskarlar, handverkare och lärningar ålades att biträda vid eldsläckning, och af dem bildades en brandkår, fördelad i fyra rotar om 40 man hvarje. Sprutflagornas färger voro rödt för staden, gult för St. Petersburgska förstaden och hvitt för Viborgska förstaden ²⁾. 1866 afskaffades den gamla seden att brandvakterna i gathörnen skulle utropa timslagen, hvarjämte tornvaktens lur utbyttes mot en järntriangel.

Frivilliga
brandkåren.

1867 stiftades omsider en frivillig brandkår, för hvars tillkomst staden främst har att tacka ingenjören G. Törnudd, som blef dess första chef, äfvensom handlandena Carl Wiik och Victor Hoving. D. Hahl bildade dess sångförening, och kårens fana, förfärdigad af stadens unga damer, blef färdig 1868. Till en början bestående endast af 150 man räknade den vid periodens utgång redan inemot 350 medlemmar ³⁾.

Polisen.

Här torde det vara på sin plats att — förr än vi gå vidare i vår öfversikt af stadens onera — omnämna, att det förut med stadens brandväsende samt „vakt och vård“ så nära sam-

¹⁾ Brandvakterna voro 16 och skorstensfajaren hade fem biträden i sin tjänst.

²⁾ Brandhästarnas antal ökades småningom till 7, äfvensom sprutornas till 9. 1875 utgjordes stadens brandredskap, som förvarades i tre spruthus, belägna ett i f. d. fästningen, det andra i St. Petersburgska förstaden och det tredje i Viborgska förstaden, af 9 sprutor, 22 slangar, en kärra, uti hvilken seglen, och tre kärror, uti hvilka särskilda redskap framforslades, 16 brandsegel, af hvilka 3 med mäster och råer, 4 vattenkärror med tunnor, en vattentunna med värmningsapparat, en d:o utan sådan, en vefstege, 3 andra stegar, 9 brandhakor och 3 brandgafflar, förutom mindre redskap och effekter.

³⁾ 1874 inrättades en brandkår också i Trångsund.

manhängande ansvaret för den yttre ordningens upprätthållande nu afskildes från de kommunala åliggandena och öfverlämnades åt en af kronan underhållen poliskammare. Staden hade — såsom vi erinra oss — redan en gång förut, nämligen under ståthållarskapstiden, haft en liknande inrättning under namn af „Stadtvogteiamt“. Men sedan hade ordningens upprätthållande anförtrotts åt trenne af stadskassan honorerade s. k. kvartersuppsyningsmän eller poliser, hvilka stodo under politieborgmästarens närmaste direktion. Då denna ordningsmakt emellertid ej ansågs vara tillräckligt effektiv, framställde landshöfdingen redan 1821 ett projekt till inrättande af en ordentlig poliskammare i staden. Men senaten ansåg frågan vara för tidigt väckt, då stadens organisation ej ännu hunnit slutföras, och prokuratorn trodde „projektet ej vara härflutet så mycket af verkligt behof, som af ett mindre välbetänkt nyhetsbegär“. Många folkrikare städer, ja till och med hufvudstaden Helsingfors, saknade ännu en sådan inrättning, hvadan ock Viborg med sina 2,176 invånare borde godt komma tillrätta därförutan. Politieborgmästaren fick fungera såsom polischef och under honom subordinerade de tre kvartersuppsyningsmännen hvar i sitt distrikt utan något biträde af lägre polisbetjänter.

Men de uppskakande eldsvådorna 1834 blottade med ens Poliskammaren. bristfälligheterna i stadens polis-inrättning och manade till skyndsamt förbättring af densamma. Landshöfdingen Mannerheim framhöll upprepade gånger, att staden med sin talrika lösa befolkning, bland hvilken hvarjehanda brokiga element insmugit sig, hade behof af en vida effektivare ordningsmakt, än hvad politieborgmästaren och hans trenne kvartersuppsyningsmän kunde prestera, och genom hans åtgärd tillsattes redan nämnda år kapten Hornborg till t. f. polismästare. Den ¹³/₂₅ maj 1836 fastställdes sedan förslaget ¹⁾ till stadga för poliskammaren i Viborg, hvars ordförande i landshöfdingens frånvaro var den af

¹⁾ I förslaget till denna polisordning inrymdes relativt stort inflytande vid bevakningen åt gendarmerna, och i sina tillägg till förslaget synes kommandanten hafva yrkat på tämligen stor delaktighet i polisärendena. Men i det fastställda förslaget till stadga och stat för poliskammaren nämnes icke en enda gång ens gendarmernas namn och kommandantens endast, då fråga är om förbrytelser af den i staden förlagda militären, i hvilken händelse denna funktionär, efter polismästarens anmälan, egde låta inställa den skyldige till undergående af förhör, hvarefter hela målet skulle till honom öfverlemnas i afseende å vidtagande af vidare åtgärd, i enlighet med författningarna.

generalguvernören tillsatta polismästaren och bisittare tvenne af landshöfdingen och magistraten årligen utsedda rådmän och hvars betjäning bestod af tre kvartersuppsyningsmän och tre polisbetjante ¹⁾. Denna polisordning var gällande till 1871, då de ryska befästningsarbetena och järnvägens öppnande åter gjorde en förbättring af polisväsendet nödvändig. Enligt förordningen af $15/6$ 1871 skulle polismästaren biträdas i de å poliskammaren ankommande göromålen af två ledamöter och en sekreterare samt vid den yttre bevakningen af fyra kommissarier och 16 konstaplar ²⁾.

Gatubelysningen.

Liksom frågan om brandafgifterna gaf ock den om gatubelysningens underhåll anledning till olika meningar inom kommunen. Tidigare betalades också dessa afgifter ur stadskassan, men redan 1823 anmärktes, vid de då pågående diskussionerna om organisationen, om det oegentliga däri att stadskassan, d. v. s. samtliga borgerskapets medel, skulle graveras med en utgift, hvaraf endast själfva den gamla staden, som briljerade med 100 stycken lyktor, hade något gagn, medan alla de borgare, som bodde i förstäderna, fingo lefva i egyptiskt mörker. Det framhölls redan då, att gatubelysningen också borde utsträckas till förstäderna och att kostnaderna för densamma borde dragas af alla stadens invånare utan åtskillnad. Men först 1835 upptogs frågan ånyo. Man ville först vältra bördan från stadskassan på gårdsegarnes skuldror, men fann sedan att saken lika mycket angick hyresgästerna som gårdsegarne. En allmän uttaxering beslöts alltså, hvilken guvernören följande år stadfäste. Men frågan „beskref emellertid en cirkelgång“, i det man senare beslöt, att ekläreringskostnaderna skulle utgå ur stadens allmänna medel, hvaraf följde, att stadgandet om allas deltagande i utgiften faktiskt först efter förpaktningens upphörande lät känna af sig, i form af en uttaxering af ungefär $2 \frac{6}{10}$ procent af en hvars hyresbelopp. Gatubelysningskostnaderna stego 1859 till 2,500 rub. s.

¹⁾ 1859 anställdes dock redan en särskild polisuppsyningsman för Hiecka, Beckbruket och Pavlovsky, och 10 år senare anslog borgerskapet aflöning åt tre extra polisbetjante »för att afhjälpa polisens otillräcklighet», hvarjämte jämväl en s. k. sundhetskonsapel, som hade att vaka öfver renligheten i staden, ur stadskassan aflönades.

²⁾ Totalsumman af de under kvinkvinniet 1869—1873 hos polisen anmälda brotten utgjorde resp. 227, 253, 193, 233, 205, i medeltal 222, och af polisförseelser 107, 129, 127, 109, 239, i medeltal 142,2. Antalet hemlösa personer, som härbergerats af polisen, utgjorde åter i medeltal per år 1,975 eller 5 à 6 hvarje natt.

Då emellertid mot slutet af femtiotalet klagan förspordes, att stadens 170 oljelampor voro tämligen dåliga, väckte en företagsam affärsman — Bandholtz — redan 1856 förslag om införande af gasbelysning. Affären sattes några år senare i gång, och staden ingick $12/3$ 1860 kontrakt med det nya gasverket om den moderna belysningens etablerande. Torsdagsaftonen den 15 november 1860 var Viborg första gången belyst med gas. Mycket folk var den aftonen i rörelse på gatorna för att taga i betraktande det nya ljuset, och mången kunde icke nog förundra sig öfver „kuinka tyhjä palaa“. Gatubelysningen, för hvilken nu fanns 378 lyktor, kostade vid periodens utgång omkring 29,000 mk, hvaraf största delen uttaxerades.

Komma vi så till fattigvården. Vi erinra oss huru denna under allmänna försorgskollegiets tid bekostats ur stadskassan, som för detta ändamål hade att tillgå en del af krögerivinsten, kyrkohofsmedlen äfvensom det enligt brännvinsförpaktningkontraktet inflyttna fattigbidraget. Efter nämnda kollegii indragning, 1813, betalades fortfarande fattigkostnaderna, hvilka på 1820-talet beräknades till omkring 1,200 rub. s. årligen, ur stadskassan, som därtill främst använde en del af brännvinsförpaktningssumman. Men då de fattigas antal ständigt tillväxte och man „såg hela skockar dels af tiggare, dels af dagdrifvare vråka sig omkring på gatorna och molestera så de förbigående som de i husen boende“, hade kassan svårt att med de för ändamålet disponibla medlen motsvara de stigande behofven. Därför uppgjordes vid medlet af 1830-talet ett nytt fattigreglemente, som stadfästes $4/12$ 1835. Enligt detsamma öfverlämnades fattigvårdens handhafvande åt en särskild direktion, bestående af en ordförande och åtta ledamöter, hvarjämte fattigkassans brister framdeles skulle fyllas förmedels uttaxering af stadens samtliga invånare. Denna taxering beräknades efter hvars och ens hyresbelopp. Men då efter brännvinsförpaktningens afskaffande fattigkassan så godt som utsinade och hela fattigkostnaden nu måste uttagas förmedels taxation, kändes beskattningen alltför betungande för hyresgästerna, hvilka såsom merendels varande medellösare än gårdsegarne nu blefvo relativt hårdare beskattade än dessa. Efter långvariga strider infördes därför 1871 ett nytt fattigreglemente, som till grund för fattigtaxeringarna lade skattörena ¹⁾, d. v. s. en hvars förmögenhet.

Fattigvården
och fattig-
taxeringarna.

¹⁾ Fattigskattörena beräknades till 36,408, hvilka tillsammans erlade omkring 21,850 mk i fattigpenningar. För stadens fastigheter beräknades 5,070 ören, för

Fattigkassan.

Till fattigkassan inflöto förutom ofvannämnda enligt reglementerna af 1835 och 1871 uttaxerade medel — utgörande under 1840-talet omkring 1,800 rub. s., under årtiondet 1854—63 omkring 3,475 rub. s. samt under femårsperioderna 1866—70 och 1871—75 resp. 20,760 och 26,750 mk, allt i medeltal per år — bidrag af brännvinsförpaktningssumman, så länge den existerade, bouppteckningsprocenter, saköresmedel, afgifter för allmänna nöjen, vid bröllop, barndop m. fl. tillfällen fallna kollektor afvensom frivilliga gåfvor och andra mindre bidrag. Kassans behållning utgjorde vid utgången af perioden omkring 29,000 mk, förutom 18,000 mk utestående afgifter.

De fattigas
antal.

De af fattigvården underhållnas antal steg under 1840-talet och i början af det följande årtiondet till omkring 137 i medeltal per år, af hvilka 66 voro intagna i fattighuset. Under årtiondet 1854—63 utgjorde dessa medeltal 188 och 89. Under periodens två sista kvinkvinnier, 1866—70 och 1871—75, underhöllos af fattigvården i medeltal resp. 306 och 405¹⁾ personer årligen, förutom 40 å 50 föräldralösa barn, som utackorderades. Af de underhållna voro i medeltal 92 intagna i fattighuset, medan de öfriga erhöilo dels månatliga dels tillfälliga understöd.

Fattighuset.

Fattighuset, som torde hafva blifvit inrättadt i början af perioden, synes först, åtminstone någon kortare tid, varit inhyst i förra sockerbruks — nuvarande Barckska — gården²⁾, som 1818 för skuld tillfallit Ladoska legatskassan, men flyttades sedan till St. Petersburgska förstaden, hvarest en ytterst i ändan af St. Petersburgska gatan på höger hand belägen och förut Viborgska regementet tillhörig gård år 1822 för detta ändamål emottogs af staden. I sammanhang med detta fattighus uppfördes 1872 ett särskildt hus för fattiga dårar.

hvilka erlades omkring 3,000 mk. Dessutom betalade stadens försvarsfolk omkring 1,120, gesäller, drängar, tjänarinnor m. fl. inalles 1,650 mk. Hela det uttaxerade beloppet steg således till omkring 27,650 mk.

¹⁾ I dessa tal äro ock de understöd åtnjutandes barn inberäknade. 1875 tilldelades ständigt underhåll i fattighuset åt 103 personer, gafs uppehälle och vård åt 40 barn, afvensom lämnades månatliga och tillfälliga understöd åt 12 män och 146 kvinnor med 135 barn eller inalles 293 personer. Totalantalet underhållna fattiga steg således d. å. till 435.

²⁾ 1826 bortlottades denna gård för Ladoska legatskassans räkning. Men 1827 heter det åter, att den »bortlottade» gården skulle säljas på offentlig auktion åt den mestbjudande.

Men utom stadens kommunala fattigförsörjning funnos där flera genom donationer och på privat initiativ tillkomna kassor för understödande af behöfvande och fattiga af olika klasser.

Välgörenhetsstiftelser och donationer.

Det s. k. Ladoska legatet, hvars tillkomst och ändamål tidigare blifvit skildrade, hade vid periodens utgång stigit till omkr. 53,000 mark, af hvilken summa räntan utbetalades åt 22 fattiga af borgerskapet. Själfva fattighuset i St. Petersburgska förstaden hade dock 1836 blifvit försåldt åt kronan till länelasarett, och understöden gäfvos sedan den tiden blott i form af pensioner.

Ladoska legatet.

I början af perioden hade dessutom tillkommit en ännu större understödkassa, än den Ladoska. Den $\frac{1}{5}$ 1826 testamenterade nämligen danske konsuln Johan Sigfrid Ignatius¹⁾ en summa af 25,625 rub. s. till de fattiga. Fonden, hvilken i likhet med den Ladoska förvaltades af en särskild direktion, steg 1875 till 105,000 mark, af hvars räntor 6,438 mark utbetalades åt 86 fattiga.

Ignatiuska fattigkassan.

Ett särskildt anmärkningsvärdt rum i stadens fattigvårdshistoria intager ock det år 1835 stiftade s. k. Frauen-Verein. Dess stiftarinna var enkehofrådinnan Sofia Örn²⁾, som ömmande för sina medmänniskors väl nämnda år föranstaltat ett lotteri till förmån för de fattiga, hvilket i förening med en för samma ändamål hållen maskerad inbragte en behållning af 4,850 rubel b:o. För dessa penningemedels förvaltning ingicks därpå en förening af 12 af stadens fruntimmer. Fonden förökades ytterligare genom utlottande af prydliga fruntimmershandarbeten och andra artiklar af värde äfvensom genom inkomsten af en årlig-

»Frauen Vereins» hem för tvärnlösa barn.

¹⁾ Johan Sigfrid Ignatius, f. i Helsingfors 1749, † i Tammerfors 1831, var son till kapellanen i Helsingfors, slutligen konsistoriassessorn Sigfrid Kristogerus Ignatius och Elisabeth Petreus. Kom redan under ryska tiden till Viborg, där han till en början tjänste på handel. Var sedan, åtminstone 1786—93, handlande af 1:sta gillet och omsider, åtminstone redan 1802 och ännu 1812, kompanjon i Hackmanska firman, som då gick under namnet firma Ignatius & Hackman. Borgmästare under ståthållarskapstiden 1793—96. Dansk konsul 1809. Testamenterade 100,000 rub. b:ko ass., hvaraf $\frac{2}{3}$ till Viborgs och $\frac{1}{3}$ till Fredrikshamn's fattigvård. Af de inflytande räntorna skulle årliga understöd utdelas till stadens pauvres honteux af lutherska trosbekännelsen. Förvaltningen af denna fond bär namn af »direktionen för Ignatiuska fattigkassan».

²⁾ Sofia Vilhelmina Örn, f. 1795, † 1869, var dotter till borgmästaren Jakob Johan Sesemann och Anna Sutthoff. Hon hade varit gift med hospitalsläkaren, hofrådet C. G. Örn († 1833). — Äfven hennes dotter öfverstinnan Alexandrine Mendt har gjort sig känd för sin välgörenhet och verksamhet för nödens lindrande.

gen af delegarinnorna föranstaltad maskerad. Kapitalet hade sålunda 1875 stigit till omkring 40,000 mark. Dessutom hade föreningen 1850 uppköpt en gård i Saunalahti till hem och uppfostringsanstalt för värlösa barn. Högtidligen invigd $7\frac{1}{2}$ 1851, hade anstalten under det första kvartseket af sin tillvaro gifvit skydd åt 90 flickebarn, af hvilka de flesta vistats där i 8—10 år. 1875 utgjorde de intagnas antal 24 ¹⁾.

Stegerska
fattigföreningen.

1862 stiftades af pastorskan Steger en fattigförening, hvilken, ehuru utrustad med jämförelsevis ringa tillgångar, oafbrutet egnet ett oförtrutet arbete åt afhjälpan det af den största nöden hos stadens fattiga befolkning, isynnerhet af den lägsta samhällsklassen. Föreningen, hvars årliga inkomster stego till omkring 1,500 mk, utdelade månatliga understöd äfvensom tillfällig hjälp åt de nödställda, hvarjämte särskilda värlösa barn utackorderades på dess bekostnad.

Diakoniss-
anstalten.

1869 öppnades i staden ett diakonisshus, hvilket tillika var en asyl för värlösa barn. Anstalten grundlades förmedels en donation af 72,000 mark, hvilken fru Maria Hackman ²⁾, född Frese, och hennes döttrar pastorskan Maria Heide och fröken Olga Hackman för ändamålet testamenterat. Härtill kommo ytterligare särskilda bidrag af sammanlagdt 40,000 mark, som från Ryssland, Tyskland och Schweiz under nödåren insändts till pastor Steger. Sedan gården n:o 13 i Saunalahti blifvit för anstaltens räkning inköpt, upptogos där 1869 40 värlösa barn. 1875 var dock skyddslingarnas antal blott 14, emedan sjukvården i allt högre grad tagit diakonissornas tid i anspråk.

Ryska försörjnings-
kommittén.

Slutligen hade ock den ryska societeten sin särskilda försörjningskommitté för fattiga af grekisk-katolska bekännelsen. 1874 säges att den under förloppet af sju år gifvit understöd åt 88 personer. Den underhöll således i medeltal 12 å 13 personer om året, men stundom steg antalet af de understödda vida högre, t. ex. 1871 till 21 personer.

Pensions-
kassor.

Slutligen må i sammanhang med det föregående nämnas, att — utom det att sjömanshuset, som 1825—39 var gemensamt med Fredrikshamns, men sedan 1840 särskildt för Viborg, gaf

¹⁾ Inrättningen står under ledning af en lärarinna och en uppfostrarinna. Barnen danas till dugliga tjänstehjon.

²⁾ Fru Maria Sofia Hackman (f. 1807, † 1868) var enka efter stabskaptenen Carl Alexander Hackman (f. 1806, † 1846), som var broder till kommerserådet J. F. Hackman.

understöd åt de däri inskrifna — mot slutet af 1860-talet särskilda pensionskassor inrättades för stadens olika societeter: handlandenas i Viborg pensionskassa, stiftad 1869, med ett grundkapital af 15,000 mark, däri också inberäknadt hälften af det förut omnämnda af kommerserådet J. F. Hackman 1864 donerade bidraget till en pensionsfond för borgerskapet; handtverkarnes pensionskassa, hvars reglemente är dateradt $\frac{25}{6}$ 1868 och till hvars grundfond redan i slutet på femtioalet 12,000 mark insamlats genom särskilda af bokbindaren Sundström, urmakaränkan fru Gustafva Hedengren, demoiselle Dillendorff m. fl. föranstaltade lotterier; pensions- och understödsinrättningen för tjänande- och arbetande klassen, med stadgar af $\frac{3}{11}$ 1874, af hvars grundkapital 40,000 mark donerats af kommerserådet J. F. Hackman och 10,000 mark utanordnats af sparbankens vinstmedel; Viborgs stads folkskollärares pensionskassa¹⁾, med stadgar af 1875, hvars grundkapital hopbragtes genom sammanslagning af den staden tillfallande andelen af brännvinsskatten, hälften af folkskolekassans räntor äfvensom de af medlemmarne inbetalda pensionsafgifterna; belöningsfonden för meriterade tjänstehjon, inrättad i november 1875, till hvilken handlanden Vilh. Rothe donerat 10,000 mark såsom grundfond.

Lägger man till alla dessa välgörenhetsanstalter och kassor den visserligen af kronan underhållna men delvis ock af staden anlitade stora arbets- och korrektionsinrättningen²⁾ i Pantsarlaks, anlaggd

Arbets- och
korrektions-
inrättningen.

¹⁾ Denna kassa upphörde, när ständerna beviljade pension åt folkskolekåren i landets städer, och de af delegarene inbetalade medlen återbuos åt dem, som till största delen ännu voro i stadens folkskolors tjänst.

²⁾ Om denna anstalts tillkomst må nämnas följande. Den $\frac{20}{100}$, 1805 testamenterade öfversten Johan von Stampher till kronan Nygårds hemman jämte 15,500 rub. b:ko ass. för att till välgörande ändamål användas. På grund af den nytta korrektionshusinrättningen i andra länder medfört, omfattades redan tidigt i länet tanken på inrättandet af en sådan i Viborg. Redan 1818 hade under landshöfdingen C. J. Walléens nitiska ledning en insamling för ändamålet påbörjats, som inbragte en summa af 63,800 rub. b:ko ass. Kronan bifogade nu härtill den Stampherska donationen och anslog ytterligare 1829 för ändamålet sjundedelen af Finlands dåvarande arbetshusfond, 132,000 rub. b:ko ass., samt en lika stor andel i nämnda fonds därefter inflytande årliga inkomster, hvilket utgjorde omkring 2,000 rub. s:r om året. — 1831 öppnades inrättningen äfvensom Nygårds uppfostringsanstalt. Enligt utfärdadt reglemente stod inrättningen under inseende af landshöfdingen med biträde af en direktion, bestående af tjänstemän och borgare i Viborg. 1831 anlades i närheten af inrättningen ett tegelbruk, vid hvilket en del af hjonens sysselsattes. — År 1869 afskiljdes Nygårds uppfostringsanstalt från arbets- och korrektionsinrättningen. I denna voro under åren 1870—75 intagna emellan 200 och 300 personer årligen, äfvensom i uppfostringsanstalten omkring 40 barn, (20 af hvarterdera könet).

1829, äfvensom den med densamma förbundna uppfostringsanstalten å Nygård, så torde man med skäl våga påståendet att få städer i landet då för tiden voro utrustade med ett så stort antal väl organiserade inrättningar för den allmänna nödens lindrande, som Viborg. Också torde i få städer af enskilda så mycket uppoffrats för välgörenheten som här ¹⁾.

Nöddåren
1866—1868.

Särdeles minnesvärd var såväl kommunens, som enskilda föreningars och personers verksamhet under nöddåren 1866—68, då staden formligen öfversvämmades af hungrande tiggare från andra delar af landet. Kommunen anordnade allmänna arbeten, föreningarna inrättade soppkokningsanstalter, hvilka voro bland de mest verk samma medel till nödens lindrande. Det tillsattes en fattigunderstödskommitté, såsom hvars ordförande C. G. Clouberg inlade stora förtjänster. Herman Lorentz åvägabragte genom en uppmaning i „Times“ en penningeinsamling i England, för hvilken ett antal af vårt lands anseddaste män genom en adress uttryckte sin tacksamhet. Hiekischska gården i St. Petersburgska förstaden förvandlades till en centralhård för undsättningsarbetet. Där öppnades ett provisionellt arbetshus, som tidtals gaf underhåll åt icke mindre än 1,400 å 1,600 personer om dagen; där inrättades ett provisionellt sjukhus och feberlasarett, men då utrymmet här ej räckte till, måste nya sjukhus öppnas och en del patienter placeras här och där i gårdarna. Under vintern var stadens packhus upplåtet till arbetshus för nödlidande. Korteligen — staden och stadsboarne gjorde allt hvad möjligt var för att bispringa de tusenden af hjälpbehöfvande, som i nödens stund där sökt sin tillflykt.

Helsovården.
Stadsläkaren.

Också sjuk- och hälsovården gjorde under perioden stora framsteg. Redan i början af densamma uppfördes å stadens lönestat en stadsläkare, hvars tjänst till en början, åtminstone från 1824, bestriddes af förre kretsläkaren J. H. Wolter. Den $\frac{1}{8}$ 1834 blef lasarets- och slottsläkaren Nils Reinh. Holstius tillika utsedd till stadsläkare, hvilken tjänst han skötte så godt som ända till sin död 1867. Efter hans afgang föreslogs tillsättandet af tvenne stadsläkare, men förslaget stötte på motstånd, och doktor Fr.

¹⁾ Bland personer, som på grund af sina för välgörande ändamål afsedda donationer gjort sig förtjänta att ihågkommas, må äfven nämnas fröken Sofie Alfthan, f. 1823, † 1857, hvilken, dotter till titulärrådet Abr. Fredr. Alfthan, testamenterade 2.000 mk, hvilka medel 1873 anslogos till inrättandet af en tillflyktsort för ålderstigna personer af hvardera könet (på Autio-Korpela gård), äfvensom borgaren, badstuguvården Laurentii Dechtereff († 1864), som till de fattiga i Viborg testamenterade sin i Viborgska förstaden belägna gård n:o 49.

Frankenhæuser, som redan en längre tid praktiserat i staden och till en stor del skött den s. k. fattigpraktiken, valdes $31/7$ 1867 till ensam stadsläkare (1867—1883)¹⁾. Utom af stadsläkaren tillhandagingos stadens innevånare vanligen äfven af någon i staden praktiserande läkare, äfvensom af provinsial-²⁾, slotts- och lasaretts-³⁾ samt militärhospitalsläkarne⁴⁾, bland hvilka särskildt slotts- och lasarettsläkaren, hofrådet Casper Gottlieb Örn († 1833), broder till borgmästaren, äfvensom militärhospitalsläkaren, hofrådet C. Sallmén, hvilken 1855 afflyttade från orten, förvärfvade sig ett saknadtt minne i följd af deras tjänstaktighet och välgörenhet.

Stadens förnämsta sjukvårdsinrättning var dess feberlasarett. Redan i slutet på 1840-talet hade i staden insamlingar påbörjats af frivilliga bidrag till bildande af en fond för inrättande af ett feberlasarett för den tjänande klassen och 1853 donerade furstinnan Meschtschersky för ändamålet sin gård n:o 156 i St. Petersburgska förstaden. 1856 öppnades inrättningen med 16 sjuksängar och underhölls sedan på borgerskapets bekostnad med en årlig utgift af omkring 800 rub. sr⁵⁾.

Stadens feberlasarett.

1869 tillkom sedan det förut omnämnda diakonisshuset i Saunalahti, som grundlagts genom donation af särskilda medlemmar af familjen Hackman. Det stod under uppsikt af en direktion, bestående af fem personer, och sköttes närmast af en äldre diakonissa från Dresden samt tvenne diakonissor och tvenne diakonisskandidater. I dess hospital funnos platser för 30 sjuka

Diakonissshuset.

¹⁾ Också den gamla, redan under svenska tiden tillsatta stadskirurgbefattningen uppehölls fortfarande och bekläddes vid periodens utgång af J. F. Loleytis, som därjämte öppnat en rakstuga i staden.

²⁾ Provinsialläkare under perioden voro: J. H. Wolter (kretsläkare intill år 1818), Alexander Hornborg (1817—1831; † 1831), Johan Ascholin (1832—1839; † 1859), Georg de Besche (1840—1853; † 1861), Constantin Steven (1854—1868; † 1868), Axel Erik Åkesson (1869—1891, † 1892).

³⁾ Slotts- och lasarettsläkare voro: Christian Rudolf Jænisch (intill år 1822; † 1852), Herman Berndt Brunow (1823—1826; † 1850), Alexander Hornborg (1826—1827), Casper Gottlieb Örn (1827—1833), Nils Reinhold Holstius (1833—1867), Gustaf Julius Strömborg (1868—1891; † 1899). De sistnämnda voro vanligen äfven läkare vid arbets- och korrektionshuset.

⁴⁾ Af militärhospitalsläkare må nämnas C. G. Örn (1817—1827) och C. Sallmén (1850—1855). Den förre donerade till tyska församlingens kyrka en klocka, som invigdes pingsten 1836, den senare skänkte en elektricitetsmaskin till Wiborgs gymnasium, där han tidigare studerat. — Äfven C. Frankenhæuser och A. Frankenhæuser voro på sin tid mycket anlitade läkare.

⁵⁾ 1863 tillsattes i staden en sundhetspolis och 1868 en sundhetsnämnd.

äfvensom en anstalt för upptagande af 6 till 8 obotligt sjuka. Under loppet af år 1875 vårdades i anstalten inalles 177 sjuka.

Statens sjukvårdsinrättningar.

Af statens sjukvårdsinrättningar stod främst det gamla provinsial- eller länelasarettet, hvilket 1814 och 1827 utvidgats i anseende till den tilltagande frekvensen af veneriskt besmittade. 1836 inköpte kronan Ladoska fattighuset till länelasarett och donerade den förra lasarettstomten åt staden, hvilken där, såsom förut är nämnt, inrättade sin stadsträdgård ¹⁾. En ny lasarettbyggnad uppfördes 1839, och handlanden Joh. Backman, som vid dess uppförande ådagalagt synnerlig drift, hugnades för sina förtjänster med en guldmedalj för nit.

Apotekare.

Apotekare i staden var i periodens början Joh. Henr. Isendahl, som 1817 sålde sitt apotek åt Lars Edvard Stigzelius. Denne anhöll 1820 att åter komma i åtnjutande af den tullfrihet å 200 d:r s., motsvarande 96 rub. s., som det viborgska apoteket under svenska tiden åtnjutit enligt privilegier af $\frac{18}{3}$ 1689 och $\frac{18}{11}$ 1693, och hvilken under ryska tiden förnyats $\frac{10}{8}$ 1765 och $\frac{10}{3}$ 1798, men hvaraf apoteket sedan 1806 varit i mistning. Denna ansökan bifölls dock icke, enär tullfrihetsersättningen för de finska apoteken i allmänhet blifvit indragen. Detta apotek innehades sedan af Daniel Kristian Blom (1826—1834), Alexander Konst. Berg (1834—1859) och Karl Gustaf Akates Thuneberg (1859—1879).

Snart fick staden emellertid ett andra apotek. Redan 1824 hade apotekaren Noel Avellan ansökt att i Viborg få öppna ett nytt apotek. I sina planer understöddes han främst af de ryska handlandena, men motsades såväl af magistraten som borgerskapet, hvilkas åsikt äfven delades af Collegium medicum. Emellertid godkändes hans ansökan af senaten, som $\frac{10}{8}$ 1824 för honom utfärdade privilegium å ett andra apotek i staden. Af okänd anledning begagnade sig Avellan dock icke af sitt privilegium, som därför indrogs 1834. Redan samma år inlemnade dock den ifrån Björneborg inflyttade apotekaren C. G. Clouberg en ny ansökan i samma syfte som Avellan tidigare. Men äfven Clouberg upprätthöll icke länge sitt vunna privilegium — det indrogs redan 1837 — och först 1852 öppnades genom G. A. Björklund, som året förut erhållit sitt privilegium, det andra apoteket i Viborg, hvilket ännu under denna period tvenne gån-

¹⁾ Vi förbigå här de ryska militärhospitalen, hvilka icke såsom sjukvårdsanstalter torde haft någon betydelse för staden och dess invånare.

ger ombytte egare, i det detsamma 1861 öfvergick till Gust. Victor Ekroos och 1871 till Herman Holmberg. Dessutom öppnades ock liknande inrättningar i St. Petersburgska förstaden af F. Lamm ¹⁾ och i Viborgska förstaden 1874 af apotekaren Henriksson.

Bland tider af sjukdom och nöd framstå framför allt åren 1866—68 i Viborgs, likasom i hela landets historia såsom särskildt anmärkningsvärda. Det var främst bland de till staden strömmande tusentals utsvulna tiggarna, som de härjande farsoterna hemskast grasserade. Småningom utbredde sig sjukdomen och eländet dock äfven till stadens egen befolkning. Redan i mars 1866 var det provisionella sjukhuset i St. Petersburgska förstaden öfverfullt. Till öfriga sjukdomar sällade sig om sommaren också koleran ²⁾. Förra feberlasarettet i St. Petersburgska förstaden inreddes i en hast till koleralasarett. Af ett hundratal i sistnämnda farsot insjuknade dogo omkring tre fjärdedelar. 1867 grasserade hungertyfus och andra epidemier med stor våldsamhet. Hemskast gestaltade sig dock förhållandena 1868. I maj detta år lågo öfver 500 sjuka på de provisionella lasarett, hvarutom 132 vårdades här och där i gårdarna på fattigkassans bekostnad. 142 lik jordfästes på en enda dag af en och samma präst. Här var under dessa fasans tider ett vidsträckt fält för en storartad, om också ofta i det tysta skeende verksamhet för människovänner sådana som pastor Steger, fruarna Örn, Mendt, Ahrenberg, Krohn m. fl.

Epidemiären
1866—68.

I sammanhang med skildringen af stadens helsovårdsinrättningar vilja vi omnämna det intresse, hvarmed frågan om inrättandet af en bad- och brunnsanstalt i staden särskilda gånger under periodens lopp omfattades. Måhända hade detta intresse för sitt upphof ursprungligen att tacka den på 1830- och 1840-talen tilltagande frekvensen af sommargäster från St. Petersburg, hvilka i anledning af det dåförtiden i Ryssland gällande förbudet mot utrikes-vistelser, börjat söka sig rekreationsorter inom riket och därvid främst kastat sina blickar på det nära belägna Viborg. Alltnog — redan 1847 bildade sig ett bolag för åstad-

Bad- och
brunnshuset.

¹⁾ Lammska apoteket öfvergick till apotekar Petter Sergejeff och sedan till J. E. Stigzelius († 1866).

²⁾ Också 1831 hade staden hemsökts af koleran. Ett sjukhus hade för ändamålet inrättats, hvartill kostnaderna för staden uppgått till 11,504 rub. b:ko ass. Dessutom hade på stadens bekostnad underhållits en karantäninrättning (sommaren 1832) för ett belopp 1,128 rub. b:ko ass. Och ännu de följande åren iklädde sig staden en utgift af omkring 1,200 rubel b:ko ass. för vidtagna försiktighetsmått.

kommandet af en brunns- och badinrättning på Havis. Aktie-teckningen synes till en början hafva gått raskt, helst man räknade på talrika gäster från den ryska hufvudstaden. Huru det sedan gick med planens realiserande, känna vi emellertid icke. Men i början af 1850-talet blef anläggningen af brunnshuset i Viborgska förstaden en verklighet. Det skulle med sin vauxhall och sin „park“ blifva någonting i stil med det ett årtionde tidigare af samma anledning i Helsingfors anlagda Brunnshuset med dess redan då celebervordna Brunnspark. Det glada sommarlifvet koncentrerade sig nu en tid bortåt i den landtliga förstaden. De af vauxhallens världsvane „spiritus rector“, restauratören Wild arrangerade brunnsbalerna frekventerades flitigt af „la haute volée“, såväl den utländska som den inhemska, och lämnade ingenting öfrigt att önska i afseende å lyx och elegans. Men efter en tioårig glansperiod började vauxhallen småningom se sina gästers leder glesna. Då klagan därjämte försports öfver att anstalten i Viborgska förstaden vore allt för afsides belägen, uppstodo omsider 1869—1870, planer på anläggandet af en ny „vattenkuranstalt“ i Tervaniemi, hvilka emellertid icke blefvo realiserade ¹⁾.

Kyrkliga
förhållanden.

Men vi skola redan lämna skildringen af stadens materiella utveckling, som vi på alla områden sett raskt fortskrida mot det bättre, och öfvergå till skärskådande också af dess framsteg i andligt och kulturellt hänseende. Vi skola därvid finna att förändringarna på detta område ingalunda voro mindre betydande, än de som timat på näringarnas och den ekonomiska odlingens fält.

Hvad först de kyrkliga angelägenheterna beträffar, infördes i afseende å dem genast i början en bättre ordning. Biskopen och konsistoriet i Borgå erhöilo öfveruppsikten öfver stadens luterska kyrka, som fortfarande bestod af trenne församlingar: den svenska stads- och den finska stads- och landsförsamlingen äfvensom den tyska församlingen. 1829 anhöll visserligen Viborgs stads och sockens finska församlingar att jämte Kakkis kapell varda skilda från stadens svenska församling till ett särskildt pastorat ²⁾, men den afsedda förändringen blef icke bifallen,

¹⁾ I slutet af 1850-talet eller början af 1860-talet försökte polismästaren A. Löfström att få till stånd en kallvattenkuranstalt i Papula, där skogen skulle blifva park. Tillräckligt aktier tecknades dock ej.

²⁾ 1863 var det åter fråga om Viborgs finska församlings delning, men frågan blef äfven då oafgjord. I stället antogs vid denna tid en tredje kapellan vid stadsförsamlingen.

så att allt i detta afseende förblef vid det gamla. Äfven bibehölls Viborgs stad vid sin genom privilegiet af 1650 erhållna rättighet att vid inträffande prästevakanser genom magistraten föreslå trenne kandidater, af hvilka, efter föregånget val, en skulle till tjänsten af biskopen utses ¹⁾. Trots nämligen Borgå domkapitlet velat bortresonera denna rättighet och likställa Viborg med Lovisa, som endast hade rätt att kalla en fjärde profpredikant, stadfästes nämligen den gamla ordningen först hvad kapellanstjänsterna beträffar $\frac{8}{2}$ 1816 och sedan i afseende å kyrkoherdebefattningen genom kyrkoordningen af 1824. För öfrigt bibehölls prästerskapet vid sina löneförmåner, utom att de af kronan åt domprosten och arkidiakonen, troligen såsom ersättning för deras arbete i konsistorium, utbetalta löner indrogos efter dåvarande innehafvarens död ²⁾.

Hvad tyska församlingen beträffar, ansåg organisationskommittén, att densamma för framtiden, och så snart de för tiden tjänstgörande prästerna afgått, helt och hållet kunde upplösas samt förläggas under endera af de i staden befintliga svenska eller finska församlingarna. De sistnämndas prästerskap, som ansågs vara mäktigt äfven det tyska språket, skulle dock vara förpliktadt, att någon gång om året förrätta gudstjänsten på tyska för det fåtal, som endast förstod detta språk. Men regeringskonseljen ansåg, att bemälda församling i anseende till det stora antal ståndspersoner, som hörde dit, borde bibehållas och att dess pastor fortsättningsvis af staten skulle bekomma de 1,200 rub. b:ko ass., som kejsaren genom reskript af $\frac{26}{8}$ 1814 tillagt prosten Wahl personligen. Enligt organisationskommitténs förslag utsträcktes stadens 1650 erhållna förslagsrätt vid inträffande vakanser också till denna församling, som dessutom 1846 utver-

¹⁾ Enligt Borgå domkapitels utslag af $\frac{18}{2}$ 1816 skulle för staden vid voteringen för kapellansval beräknas hälften af hela församlingens mantal. 1818 utgjorde de oförmedlade mantalen i Viborgs moderkyrkoförsamling $111 \frac{41}{144}$. Enligt den förteckning, som insändts öfver såväl svenska som finska församlingens medlemmar, ansåg magistraten stadens svenska församlingen böra tilldelas $40 \frac{1}{2}$ mantal samt finska församlingens medlemmar $15 \frac{41}{288}$.

²⁾ För att höja prästernas kunskaper, öfver hvilkas inkompetens så mycket klagats under den ryska tiden, vidtog den ätgärd, att alla de präster, som blifvit ordinarie efter domprosten Stråhlmans död (år 1800), skulle underkastas nytt förhör i Borgå i anledning af att de af det viborgska konsistoriet på sista tiden förrättade pastoralexamina ej försiggått i laga ordning. Samma fordran ställdes öfverhufvud på alla prästmän, som sökte befordran. Först 1817 gafs allmän dispens från denna bestämning.

kade sig tillstånd att med förbigående af härförinnan iakttaga formaliteter antingen från eget land eller kejsardömet inkalla någon kompetent prästman till sin pastor.

Sedan de luterska församlingarnas yttre existens sålunda blifvit ordnad och säkerställd, vaknade inom dem småningom ett varmare andligt lif än förut, då det helt och hållet hotat att stelna bort i ortodoxins kalla former. Den andliga väckelse, som under namn af pietism i periodens början gjorde sig gällande i vårt land, vann också genklang i Viborg i mångt af de svenska

Konsistorialrådet d:r August Gottfried Wahl.

(Enligt porträtt af Oldberg 1816).

och finska borgarhemmen ¹⁾, medan åter den tyska församlingen hade en själasörjare af hänförande kraft uti den åldriga prosten, theol. doktorn och konsistorialrådet A. G. Wahl, som 1830 firade sitt femtioåriga tjänstjubiläum. Under anförande af landshöfdingen uppvaktade församlingen in corpore den gråhårige jubilaren och öfverräckte åt honom såsom minnesgåfva en dyrbar silfverpokal i drifvet arbete, framställande bilder ur den heliga

¹⁾ Kyrkoherdar i Viborg under denna tid voro: Jakob Schröder (1800—1829), Karl Gustaf Ottelin (1829—1838; sedan biskop, † 1864); Johan Gustaf Norring (1839—1859) och Gustaf Bernhard Mortimer Forstén (från 1862).

skrift. En festkantat ¹⁾ gaf ett värtaligt uttryck åt den allmänna stämningen vid denna sällsynta festlighet. Wahls efterträdare, Pflingsten och Steger, ²⁾ verkade båda genom sin djupa religiositet en liknande väckelse inom den högre tyska societeten, som den förut omnämnda religiösa rörelsen tidigare verkat inom det lägre borgerskapet.

Sedan 1812 verkade i staden också ett auxiliär bibelsällskap, genom hvars förmedling spridningen af andliga böcker och skrifter befordrades.

Den grekisk-ryska kyrkan underlydde efter 1812 „den viborgska andliga styrelsen, under öfverinseende af det för st. petersburgska biskopsdömet i hufvudstaden varande andliga konsistorium och den synodalledamots omedelbara styrelse, hvilken var tillförordnad metropolit för novgorodska, st. petersburgska, estländska och finländska grekiska församlingarna“. Men protokollens och det öfriga prästerskapets löner, som framdeles skulle utgå ur finska statsmedel, förbättrades ansevärt. Så hade t. ex. kyrkolärare och betjante vid Kristi förklarings domkyrka i Viborg förut haft endast 1,925 rub. b:ko ass. i lön, medan domkyrkans stat nu höjdes till 3,825 rub. s:r. Däremot skulle prästerskapet vid Petropavloffska hospitalskyrkan nu, som förr, aflönas af ryska krigsdepartementet.

Den grekiska församlingen.

Katolska kyrkan slutligen, hvars prästerskap subordinerade under metropolitens för de i riket befintliga romersk-katolska församlingarna omedelbara tillsyn, hade förut aflönats af ett dominikanerkloster i Witebsk. Men detta kunde ej bestå densamma högre stat än 200 rub. b:ko ass. att delas mellan två präster och en klockare. Då därjämte församlingen, sedan militären minskats, var ytterst liten, räknande bland sina medlemmar en-

Den katolska församlingen.

¹⁾ En af stroforna i denna festkantat, som var tryckt på „gros de Berlin“ och åt jubilarerna öfverräcktes af tyska kyrkoföreståndaren, kommerserådet Heyno, lydde:

Was zwei Menschen Altern Du gewesen,
Wie viel Trost und Heil Du uns geschafft,
Wie mit Würd und Eifer Du gelesen
Wort des Herrn mit Wirkung und mit Kraft:
Das verkündet diese Feierstunde,
Unser Herzens Dank aus einem Munde.

²⁾ Tyska kyrkoherdar under perioden voro August Gottfried Wahl (1780—1830); Friedrich von Heinleth (1844); Wilhelm Carl Christian Pflingsten (1847—1852) och Georg Julius Nicolaus von Steger (1854—1872).

dast en ståndsperson, italienaren Motti, kunde några synnerliga bidrag ej heller från dess sida förväntas. Därför hugnades nu också den katolska „vikarien“ eller „patern“ äfvensom den öfriga kyrkobetjäningen med ett lönebidrag af staten.

Den judiska församlingen.

Under periodens sista tid, 1872, tillkom också en judisk församling, hvars medlemsantal utgjorde omkring 100 och som hade sin synagoga i en af de ryska kasernerna.

Vi öfvergå emellertid till undervisningsanstalterna.

Undervisningsväsendet.

Såsom redan förut antydts, var det främst frågan om de viborgska skolornas framtida öde, som vid återföreningen oroade stadsborna. Dessa skolor voro onekligen tidsenligare än skolorna i det öfriga Finland, och om de ock under den korta tiden af sju år, som förflutit sedan deras grundläggning, icke ännu hunnit uppnå någon märkbarare blomstring, hade de dock redan i hög grad tillvunnit sig allmänhetens förtroende. Man fruktade det värsta af deras „omskapning“, isynnerhet om det tyska undervisningsspråket skulle skjutas åt sidan. Skolinspektorn Melartin, som — trots manifestet af den $31/12$ 1811 redan ställt hela det viborgska skolväsendet under Borgåbiskopens öfveruppsikt — likväl fått tillsägelse att tillsvidare stå kvar i sin befattning, lade emellertid sitt ord i vågskålen för skolornas bibehållande sådana de voro såväl till språk som lärometoder. Biskop Alopæus var naturligtvis af motsatt åsikt och yrkade från kyrklig synpunkt på vissa förändringar såväl i afseende å undervisningssätt som läroböcker m. m. Hvad språket beträffar påminde han om „att de yunglingar, som undervisades i de viborgska skolorna, ej voro ämnade att blifva medborgare i någon till Tyskland hörande provins utan i det med ryska kejsardömet förenade Finland“. Efter att hafva vägt för och mot, stannade organisationskommittén vid ett slags jämnkningsförslag ¹⁾. Men regeringskonseljen fann det betänkligt att tillsvidare alls röra vid de viborgska skolorna, helst det gamla finska skolväsendet själfvillkorligen borde med det snaraste reformeras, och förordade 1814 tillsättandet af en skolkommision för frågans behandling i hela dess vidd. På initiativ af denna skolkommision, som också fick sig det viborgska skolväsendets ledning ombetrodd, afgjordes om-

¹⁾ Något trångbröstad var kommitténs åsikt beträffande flickskolorna, till hvilkas högre klasser — kommitténs förslag afsåg 3-klassiga sådana — endast bättre folks barn borde hafva tillträde, på det att deras seder ej skulle röna menlig inverkan genom samvaron med de lägre folkklassernas ungdom.

sider den svårlösta frågan genom reskriptet af den $14/8$ 1819, enligt hvilket de viborgska skolorna, som underställdes biskopens i Borgå öfverinseende, tillsvidade skulle bibehållas i oförändradt skick, och gymnasiet förses med ett eget „consistorium gymnasticum“, enär det ansågs oegentligt att det skulle subordinera under domkapitlet i Borgå, hvars medlemmar själfva ej voro annat än gymnasiilärare. Härmed hade den länge sväfvande frågan åtminstone för den närmaste framtiden erhållit en för viborgarne önskvärd lösning. Allt — språk, metoder m. m. — fick tillsvidade bli som det varit.

Under de förändrade förhållanden, som efter återföreningen inträdt, kommo emellertid de viborgska skolorna ej mer att fullt motsvara de förhoppningar man vid dem tidigare fäst.

Det Viborgska gymnasiet ¹⁾ med sina tre klasser hade — såsom nyss nämndes — i likhet med det närmast lägre läroverket, kretsskolan, förblifvit i anseende till undervisningsspråket tyskt, oaktadt svenskan efter länets återförening allt mera vunnit spridning i hemmen. Detta gjorde att elevfrekvensen småningom aftog. 1840 fanns där endast 20 elever. Under hela gymnasiets tyska tid, 1805—1841, d. v. s. under förloppet af 36 år, hade läroverket besökts af inalles 424 elever, ²⁾ med i medeltal 11 å 12 nyinträdande per år. Af dessa voro, af namnen och hemorterna att döma, 100 tysksfinnar, 12 tyskar, 240 svensk-finnar, 50 finnar och 22 ryssar. I allmänhet hade af eleverna knappt fjärdedelen varit tyskspråkiga, medan mer än hälften haft svenskan till modersmål. Af samtliga valedicenter, som fortsatt sina studier, hade ungefär 100 begifvit sig till högskolan i Åbo, medan endast 30 sökt inträde vid universitetet i Dorpat och 35 vid St. Peterburgs medicinska akademi.

Gymnasiet.

1841 förändrades alltså gymnasiet — som därjämte utvidgades till 6-klassigt, på samma gång som kretsskolan helt och hållet indrogs — till svenskspråkigt. Men bestämmelsen att historia, geografi, statistik och rysk litteratur skulle läsas på ryska skrämde åter en hel del elever från läroverket, som därjämte i anseende till sin säregna organisation — sex klasser, af hvilka egentligen blott de två högsta utgjorde själfva gymnasiet — ingaf allmän-

¹⁾ Nedanstående framställning af det viborgska gymnasiets öden grundar sig hufvudsakligen på en i en af ortens tidningar 1875 af en skolman införd artikel.

²⁾ Af dessa hade under anstaltens första sju år — d. v. s. under sista ryska tiden — omkring 100 frekventerat densamma. Ärligen afgingo då 5 å 6 elever till universitetet. 1812 utgjorde elevernas antal 44.

heten föga förtroende¹⁾. Elevantalet steg å samtliga klasser aldrig ens till 100 och visade från 1850-talets början, då det nått sin kulmen, en bestämd tendens att nedgå.

1857 ersattes det alltså af det celebervordna Kothenska civilgymnasiet, med tre klasser, och därunder en fyrklassig högre elementarskola. Vid detta gymnasium för civil tjänstemannabildning skulle icke de klassiska språken läsas, men de moderna desto flitigare behandlas. Detta stred alldeles emot de i landet då för tiden rådande åsikterna om skolans ändamål att meddela humanistisk bildning. Ännu mindre än dess föregångare vann således civilgymnasiet allmänhetens sympatier. Under dess femåriga verksamhet steg summan af inskrifna elever till 28, och högsta antalet elever på dess trenne klasser uppgick sammanlagdt till 15. Då anstalten sålunda räknade nästan lika många lärare som elever, ansågs själfallet gagnet däraf ej motsvara kostnaderna, och 1862 blef den helt och hållet indragen.

Högre elementarläroverket.

På anhållan af särskilda stads- och landsboar, som nu fruktade att deras ort skulle helt och hållet lämnas i saknad af hvarje högre läroinrättning, utvidgades nu högre elementarskolan med trenne s. k. gymnasialklasser. Men också detta, visserligen såsom sådant „fullständiga“ läroverk, led åter af den olägenheten, att det hade endast en interimorganisation. Dess lärare voro färre till antalet, än vid andra likartade läroinrättningar i landet, och många af dem hade, för att underhjälpa detta omgestaltningförsök, åtagit sig undervisning också i ämnen, hvilka lågo utom området för deras specialstudier och undervisnings-skyldighet. Anslagen för bibliotek och samlingar voro icke heller större än för vanliga högre elementarskolor. Och framförallt reskriptets uttryck, att gymnasialkursen var endast på försök anordnad, hotade likt ett Damoklessvärd läroinrättningens lif.

¹⁾ 1845 visiterades gymnasiet af biskop Ottelin, och yttrade han därvid sin belästenhet med det sätt, hvarpå lärare och elever uppfyllt den nya skolordningens fordringar. Men i ortens tidning heter det med anledning af denna visitation: »vähän mietittäväälle on kuitenkin luultu se keksityksi arveltu tempu että gymnaasissa niin vähät oppivaiset ovat voineet täyttää sen vaatimuksia; joka myöskin näkynee siitäkin, kun kahteen vuoteen yksi ainoa täydellinen päästekerja on ulosannettu, ja mikä vieläki on surullisempi, että kaksi näitä vaatimuksia täyttäisä merkillisimmät nuorukaiset ovat siinä päättäneet niin paljoilla toivoilla täytetyn vasta alkavan vaelluksensa täällä, rakkaiden vanhempiensa sekä opettajiensa murheeksi.» (Kanava ⁷/₆ 1845). — På annat ställe heter det: tietäaksemme on 1 gymnaasista saanut päästekerjan akatemiaan.

Hvarken föräldrar eller lärare voro säkra för, när och huru detta läroverk skulle definitivt ombildas. Under sådana förhållanden var det på långt när ej sin uppgift vuxet. Från 1862—1874, således under en tid af 12 år, blefvo på högre elementarskolans sju klasser inalles 453 elever inskrifna, eller i medeltal omkring 37 per år.

Ändtligen, alldeles vid periodens slut, hugnades staden förmedels ett reskript af $\frac{6}{3}$ 1874 med ett fullkomligt tidsenligt högre läroverk. Elementarläroverket ombildades nämligen då till ett s. k. sjukklassigt lyceum. Men då detta nya läroverks verksamhet så godt som helt och hållet faller utom gränserna för den period vi nu skildra, är därom här icke vidare att orda.

Sjukklassiga
lyceet.

Tilläggas må blott, att såsom förberedande läroverk till krets- och högre elementarskolan samt sålunda medelbart också till gymnasiet, under de tider då ett sådant särskildt existerade, funnos i periodens början intill 1841 tvenne elementargossskolor — 1:sta och 2:dra elementarskolan såsom de kallades — samt från 1842 intill 1874 en lägre elementarskola.

Förberedande
läroverken.

Mer om ock den Viborgska hufvudskolan sålunda — såsom vi funnit — under hela periodens förlopp mer eller mindre led af ett experimentalfälts brister, får man dock icke underskatta dess verksamhet. Från detta läroverk utgingo under dess tidigare skede män sådana som Rein, Akiander, Borenus m. fl., och det stod under senare delen af perioden under ledning af en af den tidens yppersta skolmän i landet, rektorn C. W. Ahrenberg. Denne man, som med järnenergi under decennier kämpade för upplysningens sak uti Viborg och hvars förtjänst det var, att skolan därstädes kanhända för första gången blef en anstalt af verkligen nationell betydelse för staden, fick också vid sin afgång 1872 till minne af sin framgångsrika verksamhet af stadens tacksamma invånare emottaga såsom en hedersskänk en silfverpokal, stående på en plåt af samma metall och försedd med ett lock, som pryddes af ljusets genius. Därjämte hade redan tidigare ett flertal stadsboar fattat beslut om anskaffande af ett porträtt af den högt aktade läraren för läroverkets räkning ¹⁾.

Skolans
betydelse.

¹⁾ Carl Vilhelm Ahrenberg, f. i Åbo 1807, † 1888, hade 1836 blifvit utnämnd till lektor vid gymnasiet i Viborg. Blef 1857 rektor för högre elementarskolan och 1862 för det ombildade elementarläroverket darsammastädes. Det var — såsom ofvan nämndes — främst Ahrenbergs förtjänst, att det sistnämnda läroverket — trots

Skollifvet.

Äfven själfva skollifvet, som i äldre tider genom sina sär-
egna seder och bruk gjort skolan till en värld för sig, mer
eller mindre främmande för dess omgifning, antog småningom
en modernare karaktär, egnad att befordra en hälsosam växel-
verkan emellan skolan och hemmen. De gamla medeltidssederna
och sångerna, af hvilka vi ännu på 1600- och 1700-talen funnit
några svaga spår kvar också i det kosmopolitiska Viborg, hade väl
numera försvunnit, men i dess ställe hade — såsom förut nämnts —
under senare ryska tiden en mängd nya, för det mesta från uni-
versitets- och skollifvet i Dorpat härstammande bruk vunnit sprid-
ning och häfd inom ortens skolkretsar och bibehöllo sig långt in
den period vi nu skildra. „Das Burschenthum“ med sina „Bur-
schen“ och „Fuchsen“, med sin „pennalism“ och sina „Fuchsen-
kommerzer“ stod ännu länge i skarp motsats mot den öfriga
världen, hvars uppenbarelser karaktäriserades såsom yttringar af
„tusch“ och „filisterthum“. I förhållandet emellan eleverna och
läraryn, „perukstockarna“ — som enligt gammal sed vanligen
uppträdde på klassen iförda svarta silkesstrumpor och skor med
silfverspännen — saknades långt mera än i våra dagar den öm-
sesidiga förståelse, som mer än allt annat är egnad att säker-
ställa skolarbetets framgång. Ett af de senare i otid gentemot
eleverna användt mindre hedrande epitet eller en i de sistnämndas
tycke orättvis bestraffning betecknades enligt burschter-
minologin såsom „tusch“ och fordrade hämnd. Denna utfördes
vanligen förmedels en demonstration mot vederbörandes fönster-
rutor, men reagerade som oftast på verkställarne i form af kar-
ser, om de voro gymnasister, eller stut, om de voro skolarer. I
lägst klassen stod nämligen skåpet, till hvilket primus hade
nyckeln, och som jämte kartor, glober m. m. omslöt den inne-
hållsdigra färlan och käppen. Men — „das Burschenthum“ för-
lorade allt mer sitt välde efter gymnasiets försvenskning, om också

halfheten i dess organisation — likväl blef en anstalt af icke ringa betydelse för
orten. Hans förmåga togs också ofta i anspråk utom skolan. Sälunda förestod
han en tid fattigvården i landsförsamlingen, arbetade för nykterhetens befrämjande
m. m. Ahrenberg var gift med landskamreraren E. J. Bäcks dotter, Matilda Maria
Bäck, hvilken äfven gjort sig känd för sitt arbete i välgörenhetens tjänst. Han var
fader till: stadskamreraren Carl Erik Ahrenberg († 1905), arkitekten och författaren J. J.
Ahrenberg, som gifvit ritningar till några af de på senare tiden i staden uppförda nya
husen, och handlanden Gustaf Adolf Ahrenberg. Rektor Ahrenbergs broder var
landtränsmästaren och stadskassören G. F. Ahrenberg, († 1881), af hvars söner må
nämnas häradskrifvaren Victor Ahrenberg.

den nya tidens sträfvan att utbyta färlan och knytnäfven mot inflytandet af en rent sedlig öfverlägsenhet ännu hade jämförelsevis få representanter bland skolans män.

Af stadens öfriga offentliga läroverk voro dess fruntimmersskolor, hvilka borgerskapet 1812 särskildt utbedt sig att få behålla, de mest betydande ¹⁾. Dessa minnen från den stora Katarinas tid voro så mycket dyrbarare för staden, som dylika läroinrättningar på den tiden icke funnos i andra finska städer, ände, som tidigare underlydt ryska spiran. Men icke heller de kunde naturligtvis i längden motsvara tidens fordringar. På den mindre flickskolan lärdes — ännu på 1840-talet — utom tysk innanläsning, skrifning och räkning, endast rysk innanläsning och vokabler samt katekes, i hvilket sistnämnda ämne hvarje elev förhördes särskildt på sitt modersmål. „Sålunda fick man höra finska, svenska och tyska under samma timme. Den gamla aktningvärda lärarinnan satt under lektionerna vid sin stickstrumpa. Den elev, som läste innantill, kom och satte sig bredvid henne, men hade ofta nog svårt att öfverrösta de 30—40 mycket högljudda kamraterna. De elever, som hade lång väg

»Töfterschule»
och
»Mädchen-
schule» eller
»större» och
»mindre frun-
timmersskolan».

¹⁾ En fröken Hauswolff, som 1809 följt med sin fader, hvilken såsom krigsfånge en tid vistades i Viborg, uttalar i sin dagbok på följande sätt sin beundran för de därvarande flickskolorna: »Af Catharina II och af kejsar Alexander I äro här förträffliga inrättningar stiftade för uppfostringsverket. Pensionen för flickor af alla stånd, inrättad af Catharina II, är den bästa jag någonsin sett. Tre fruntimmer hafva tillsynen härvid och gifva därjämte lektioner; det första lär alla nybörjare, så komma de till det andra, som lär språk och små arbeten, och sist till det tredje fruntimret, som fullkomnar allt. Henne — författarinnan menar fröken Lehmann — känner jag ganska väl såsom en aktningvärd människa, full af vett och partier, född i Berlin. Dessa tre lönas af kronan. Barnen betala endast 10 rub. årligen för uppässning. De som äro fattiga och utan föräldrar betala intet. Här gällor ingen rang, barnen estimeras efter deras uppförande och erhålla proportionerade belöningar vid examen. I skolan placeras de efter flit och skicklighet på långa bänkar, hvarför ofta händer att den simplaste borgaredotter sitter i bredd med generalens. Som en följd häraf tror jag att den så aktningvärda artighet de visa alla utan åtskillnad härrör. Om måndagen taga de lektioner uti historien och geografin, om onsdagen i språken och lördagen i religion och moralen. Dessa lektioner gifva magistrar från gymnasium. Flickorna äro merendels 15 år, då de lämna pensionen. Af både fattiga och rika danas här nyttiga medborgarinnor: jag gratulerar dem, som få en af de sistnämnda uti sitt hus, och önskar att i Finland en så nyttig inrättning blefve införd, hvilken skulle skänka upplysning och sedernas förfining åt många». — Den demokratiska anda, som fröken Hauswolff prisar, försvann isynnerhet efter 1843, då enligt skolordningen i anstalten skulle intagas »döttrar af bildade föräldrar», och icke mer »Schülerinnen jeden Standes».

till skolan, medförde sin middagsmåltid, som ställdes på fönstret i skolrummet. Ogeneradt stego barnen upp och togo sig en klunk ur mjölkflaskan midt under timmen". I den större „Töchter-schule“, som bestod af två klasser — priman och secundan — rådde mera ordning och där var äfven undervisningen bättre. „Tyska var fortfarande undervisningsspråket; ryska och franska tillkommo. Ingen undervisning i finska eller svenska förekom. En tysk geografi lästes, där Finland ej ens var nämndt. På högsta klassen erbjöd sig en lärare att utom lärokursen muntligt gifva eleverna undervisning i Finlands geografi, hvilket land för dem var det mest obekanta af alla världens länder, ty därom hade de ej hört ett ord“.

Att emellertid den högre fruntimmersskolan ganska väl behöll sitt en gång vunna anseende berodde helt visst — förutom därpå att den var den enda i sitt slag i hela landet — på föreståndarinnans, fröken Ernestine Lehmanns, personliga förtjänster. Förenande ett sundt förstånd och en stor lefnadskloket med ett för en lärarinna synnerligen lyckligt temperament, hade hon under sin långa verksamhetstid tillvunnit sig sina samtidas odelade högaktning och förtroende. Med outröttlig flit och aldrig svikande tålamod ledde hon, som redan år 1800 tillträdde sin tjänst, vården om den åt henne anförtrödda anstalten ända tills döden 1839 afklippte hennes lefnadstråd i den höga åldern af 91 år. En minnestecknare säger på tal om hennes begrafning: „till de hedervärda viborgarnes ära må nämnas, att Petri-Paulikyrkan var så uppfylld af folk, som den kunde vara, ty hela staden hade strömmat till för att betyga den aflidnas maner den sorg hennes död hos alla framkallat och den högaktning hennes lif kvarlämnat i deras minne“ ¹⁾.

¹⁾ Fröken Ernestine Lehmann var — enligt Klingenders anteckningar — född 1748 i Berlin och kom först i sällskap med den berömde astronomen Euler till St. Petersburg. Efter dennes död 1783 blef hon guvernant hos Engelhardt, som då var guvernör i Viborg. Omkring 50 år gammal blef hon år 1800 föreståndarinna för flickskolan. Redan år 1813 föreslår generalguvernören Steinheil, att, då hon, som använt hela sitt lif i det allmännas tjänst, ej mera i anseende till sin annalkande ålderdom vore i stånd att utveckla samma verksamhet som förut, måtte hugnas med en pension, dock sålunda att hon äfven framdeles finge, för så vidt hennes krafter räckte till, arbeta för fruntimmersbildningen såsom härtills. Såsom vi nämnt, fortsatte hon detta sitt kärvordna arbete till sin död. Bibehållande sina fulla själskrafter till det sista, afled hon plötsligt i sin stol, där hon satt sig för att tillreda sitt te. — Så enligt Klingender. — Men enligt mag. Dahl skulle hon först kommit till Finland såsom guvernant hos baron v. Nicolay på Monrepos och vid sin död varit endast omkring 80 år gammal. (Fruntimmersskolan i Viborg 1788—1905).

Af styrelsen till en början något styfmoderligt behandlad, utvidgades den sedan 1842 s. k. „större fruntimmersskolan“, som efter fröken Lehmanns död leddes först af fru Elisabeth Fröberg (1840—1860) och sedan af änkefru Emilia Kristina Perander (1860—1888), omsider 1857 med en tredje klass, hvarjämte svenskan då först infördes såsom undervisningsspråk vid läroverket. Men anstaltens organisation till fullständig fyrklassig fruntimmersskola, i enlighet med 1872 års skolordning, uppsköts, i anledning af bristande utrymme i den gamla lokalen ända till höstterminens ingång 1876. „Mindre fruntimmersskolan“¹⁾ däremot upphörde att existera med vårterminens slut 1874.

Med stadens tilltagande betydelse i kommersiellt och industriellt hänseende gjorde sig behovet af särskilda för det praktiska lifvet afsedda läroanstalter alltmera kännbart. Redan 1853 anhöll därför borgerskapet om inrättande i staden på kronans bekostnad af en teknisk realskola äfvensom af en handels- och navigationsskola. Staden åtog sig ock att, därest de gamla gymnasietomterna vid Karjaportsgatan, som då stodo lediga efter denna läroanstalts flyttning till sin nuvarande plats, skulle till densamma öfverlätas, anskaffa och underhålla erforderliga lokaler för alla dessa skolor. Den första af dessa skolor, som kom till stånd, var navigationsskolan, hvilken ock ifrigt påyrkats af dåvarande guvernören och för hvilken äfven rektor Ahrenberg varmt arbetat. Denna anstalt med finskt undervisningsspråk och afsedd för utbildande af östersjöskeppare öppnades 1868²⁾. Därefter erhöll staden 1874 en realskola, som äfven den, ehuru några stadsboar ansökt om inrättande af en svenskspråkig sådan, hade finskan till undervisningsspråk. Handelsskolan däremot, hvilken ända sedan 1840-talet lifligt åtråtts af stadens köpmannaklass, särdeles de ryska småhandlandena, och som äfven förordats af guvernören von Kothen, kom ej under perioden till stånd.

1875 hade staden sålunda fyra af staten underhållna läroanstalter, nämligen ett sjukklassigt lyceum, en treklassig fruntim-

Navigationsskolan och realskolan

Elevantalet i statens skolor 1875.

¹⁾ Lärarinnor vid denna skola, som enligt magister Dahls uppgift öppnats 1807 — ej 1806 —, hade varit: demoiselle Concordia Couper (1807—1822), änkefru Christina Elisabet von Roediger (1823—1842), änkefru Augusta Fredrika Elisabet Thieme (vikarierande 1835—1842, ordinarie 1842—1860) och demoiselle Augusta Thieme (1860—1874).

²⁾ Såsom vi erinra oss hade staden redan tidigare, 1816—1826, haft en navigationsskola, som dock i följd af brist på elever sistnämnda år upphörde.

mersskola, en fyrtklassig realskola och en navigationsskola. Elevantalet i dessa läroanstalter var då resp. 175, 102, 35 och 17, eller inalles 329 elever.

Medan statens högre lärdomsskolor på orten, såsom ofvan framhållits, ledo af de mer eller mindre omotiverade förändringar de gång efter annan varit underkastade, vunno en mängd privata läroinrättningar så mycket öppnare fält för sin verksamhet, som staden ju sedan gammalt var känd för att vid sidan af den offentliga skolan favorisera den privata. Nästan hvarje nationalitet ville i detta afseende tillgodose sina intressen och ha sina egna skolor.

Privata svenska skolor.

Redan 1837 grundlade dåvarande lektorn C. W. Ahrenberg en privat svenskspråkig gosskola företrädesvis för förberedande af elever till gymnasiet. Anstalten räknade på 1840-talet omkring 40 elever, men upphörde, 1847 öfvertagen af lektorn C. H. Ståhlberg, vid medlet af femtiotalet med sin verksamhet. Mot slutet af perioden intog ock magister Edv. Elfströms pensionat (1853—60) och senare elementarskola, från 1871, ett framstående rum, bl. a. såsom den enda hvilken förberedde elever till lyceum och kunde ersätta den 1874 afgångna lägre elementarskolan.

Privata tyska skolor. Behmska skolan.

Det största anseende bland de privata skolorna vann emellertid det internat, som 1856 i Papula stadsdel öppnades af en tysk teologie kandidat Johan Behm. Denna skola eller pensionsanstalt för gossar var till en början närmast beräknad för elever från St. Petersburg. Men småningom började också flera af stadens tyska familjer, som tidigare låtit sina barn besöka de allmänna läroverken, ditsända sina söner. Läroverket tillväxte med åren, så att slutligen lärarens antal steg till 12 och elevernas till omkring 100. Skolan, som ock åtnjöt ett statsbidrag af 20,000 mark, gick till och med och gällde för att vara stadens förnämsta läroinrättning, ehuru å andra sidan dess exklusivt tyska riktning städse var en nagel i ögat för de mera nationelt sinnade stadsboarna. Man betviflade om eleverna där lärde sig känna de svenska hjältesagorna eller den finska folksångens heroer. 1875 besöktes anstalten af 85 elever. — Jämsides med denna tyska goss-skola arbetade en tysk fruntimmersskola, inrättad 1859 af pastor G. J. N. Steger och sedan 1870 öfvertagen af enkefru Ida Behm. „Skolan var“ — hette det 1868 — „ganska

¹⁾ Efter Behms död förestods anstalten af Vilh. Ziemsens 1857—59, Achilles Behm 1860—63 och Ferdinand Zeidler från 1864.

god, men naturligtvis tysk, genomtysk". Den räknade 1875 55 elever ¹⁾.

Äfven skolor med ryskt undervisningsspråk förekommo. Sålunda öppnade t. ex. studeranden Joh. Vilh. Örstedt 1859 en rysk skola, som förberedde elever till inträde i militära och civila läroanstalter i Ryssland äfvensom i kadettkåren i Fredrikshamn. Den frekventerades under den korta tiden af sin tillvaro (1859—1861) främst af elever från de ryska hemmen. — Mot slutet af perioden, då den af de ryska köpmännen saknade handelsskolan ej kommit till stånd, öppnades af hofrådet Julius v. Prüssing, förut lärare i Behmska skolan, 1874 också en rysk handelsskola i staden. Ja, i början af 1870-talet uppstod också inom den ryska societeten, isynnerhet bland den här stationerade militären, tanken på inrättandet af ett ryskt progymnasium i Viborg, för hvilket också „Peterburgskia Wjädomosti“ 1872 varmt pläderade. Men sedan man i frågan förgäfvades vändt sig såväl till generalguvernören som till ryska välgörenhetssällskapet i Helsingfors, blef planen tillsvidare nedlagd för att vänta på bättre tider.

Privata
ryska skolor.

Endast den finska nationaliteten hade — för såvidt vi funnit — ingen representant på privatskolans område. Dess sträfvan gick också egentligen ut på att få finskan så mycket som möjligt införd som undervisningsspråk vid de offentliga läroverken. På finska språket lärdes delvis i den gamla lägre elementarskolan, äfvensom helt och hållet i navigations- och realskolan. Då 1865 års förordning tillät finska språkets användning också vid de högre elementarläroverken, yrkade Viborgs finska litteratursällskap 1869, understödt af några lärare, med Polén i spetsen, på en reform af undervisningsväsendet vid högre elementarskolan i detta syfte ²⁾. Det vore, menade de, så mycket mera af behovet

Finska skol-
sträfvanden.

¹⁾ Af andra privata läroverk nämnas: C. W. Lilles och N. A. Zilliacus' skola för förberedande af elever till kadettkåren (1855—1858), studeranden Fagerströms förberedande skola för högre elementarskolan och kadettkåren (1862—1870), äfvensom fru v. Knorrings pensionat (nämndt 1815), fröken Sofie Lindebergs småskola, med 3-årig kurs, förberedande till lärdomsskolorna (1825—1860), fröken Dorothea Rechenbergs flickskola med 6-årig kurs (1832—1861), fröken Maria Frey's småskola med 2-årig kurs (1835—1871) samt fröken Sofie Risslers pensionat (från 1868). Den sistnämnda var den enda af dessa läroanstalter, som ännu vid periodens utgång var i verksamhet.

²⁾ Se polemiken i 1869 årens tidningar.

påkalladt, som de finska barnen från Viborg och Karelen, ja t. o. m. från Ingermanland, nu måste begifva sig ända till Jyväskylä för att erhålla undervisning på eget språk, och som finskan i Viborg onekligen var det språk, som var mest gemensamt för de olika nationaliteterna. Flera lärare kunde finska och tre voro villiga att genast börja föredraga på finska. Men den gamla skolans män, ledda af Ahrenberg, motsatte sig energiskt detta yrkande, och förhållandena förblefvo vid det gamla.

Elevantalet
i de privata
skolorna 1875.

De privata skolornas och pensionatens antal voro således vid periodens utgång, i likhet med statsläroverkens, fyra. De besöktes 1875 af inalles 227 elever, nämligen Elfströmska skolan af 28, Behmska af 85, Stegerska af 59 och fröken Risslers pensionat af 55 ¹⁾. Elevantalet i samtliga läroinrättningar i staden steg således till den betydande siffran af 556 elever.

Folkskole-
väsendet.

Men om sålunda de för ståndspersonsklassen afsedda såväl allmänna som enskilda läroanstalterna voro både talrika och olikartade, så var det dock egentligen på den för de lägre folkklasserna afsedda skolans område, som perioden hade att uppvisa det mest storartade resultat. Från att i periodens begynnelse hafva haft blott en folkskola, som också den var egentligen blott en sockenskola och dessutom snart torde upphört, räknade staden vid dess slut icke mindre än tio välorganiserade folkskolor förutom särskilda andra för folkets bildningsbehof afsedda läroanstalter.

Söndagsskolan
och
aftonskolan.

Raden af dessa skolor börjades med söndagsskolan, som en för saken intresserad person, läraren Gustaf Sattler, på eget initiativ redan 1839 öppnade och i tre år förestod utan någon ersättning. På grund af förordningen af ¹⁹/₁ 1842 blef söndagsskolan permanent äfvensom organiserad efter Bell-lancasterska metoden. Därjämte tillkom 1860 en aftonskola, som egentligen bort vara en fortsättningskurs för söndagsskolan, men i Viborg tvärtom kom att utgöra en förberedelseanstalt för denna sistnämnda, hvarför den ej heller åtnjöt något understöd af staten. Söndagsskolan besöktes 1875 af 185 elever ²⁾.

Den första
folkskolan.

Den egentliga folkskolan planerades redan i slutet af fyra-tiotalet. Den då vaknande nationella känslan gaf lif åt dessa sträfvanden, som bland stadens ståndspersoner och särskildt bland

¹⁾ Här till kommer ännu den ryska handelsskolan, om hvilken dock uppgifter saknas.

²⁾ En söndagsskola med kostnadsfri undervisning för kvinnor af den tjänande klassen inrättades ock 1873 af fröken Selma Schæffer m. fl.

de intresserade handelsbiträdena hade många vänner, såsom Tavast och Ignatius bland de förra, Pynninen, Wilke, Mallenius och Keldan bland de senare. Man förenade sig om att afskaffa de häfdvunna nyårsvisiterna och i stället lämna frivilliga bidrag för den tillämnade läroanstalten. Tidningen „Sanansaattajas“ redaktion öppnade en subskription för ändamålet, och den för folkbildningens sak så varmt nitälskande gårdsegaren Joh. Pynninen — om hvilken strax mera — inlämnade i ämnet vederbörlig ansökan till magistraten. Den $\frac{1}{9}$ 1849 samtyckte magistratens och stadens äldste att ur stadskassan skulle för ändamålet gifvas ett anslag af 100 rubel årligen, hvilket följande år ökades med ytterligare 100 rubel, hvarjämte handlande borgerskapet 1856 till grundfond för anstalten förärade 6,000 rub. s. ¹⁾ Sålunda kom 1849 till stånd den första finska folkskolan, hvilken fick sin lokal i Pynninens gård. Företagets lyckliga utgång manade till efterföljd och, förr än ett decennium förlupit, hade redan genom initiativ och på bekostnad af en enskild man, hörande till samma vakna samhällsklass som Pynninen — kontoristen Anton Keldan -- en folkskola öppnats också i Trångsund 1857 ²⁾.

Den andra skolan för folket, hvilken i staden på denna tid inrättades, var den s. k. Wilkeska skolan. Adam Wilke ³⁾, bondson från Lappvesi, som i sin ungdom för medellöshet varit tvungen att afbryta sina studier i kretsskolan, besjälades under hela

Wilkeska
skolan.

¹⁾ Handlande borgerskapet anslag denna summa till en understödsfond för skolan, $\frac{1}{6}$ 1856, på H. K. M:s födelsedag, i anledning af freden.

²⁾ Anton Keldan, son till grosshandlaren Abraham Keldan, f. i Viborg 1834, † därstädes 1899. Kom i sina unga år på kontor och gjorde sig därjämte bemärkt såsom litteratör. Var jämte Pynninen, Wilke och Mallenius en af de främste befordrarne af den tidens finskhetssträfvan och folkbildningens sak. Hans i Trångsund anlagda folkskola erhöll efter ett par år bidrag till sitt underhåll af några af stadens handelshus. Han utöfvade en flitig litterär verksamhet och var senare redaktör för tidningen Ilmarinen. På initiativ af Viborgs tidningsmän restes en minnesvård på hans graf i Sorvali. — Äfven hans farbroder Andreas Keldan, f. 1796, † 1881, som var posttjänsteman, hade deltagit i arbetet för finska språkets höjande och bl. a. varit med om litteratursällskapets stiftande.

³⁾ Adam Wilke, f. i Lappvesi 1798, † i Viborg 1847, ogift. Afbröt sin skolgång 1815 och var sedan omkring 30 år i Hackmanska firmans tjänst. Han var en af de 14 stiftarne af Viborgs finska litteratursällskap, skref stundom bidrag till Sanansaattaja, i hvilken ett par dikter af honom finnas införda. Han begrafns å Sorvali begravningsplats, hvarest senare ett prydligt grafmonument restes af hans vänner. »Må mitt namn glömmas», yttrade han i testamentet, »ty ej är den något som sår, ej heller den som vattnar, utan Han som gifver växten».

sin lefnad af ett lifligt begär efter vetande och en önskan att för andra kunna bereda möjlighet till den skolgång han själf måste försaka. Han inträdde redan tidigt i tjänst hos firman Hackman & C:o och fick därjämte drifva egna affärer i mindre skala. Genom arbetsamhet och sparsamhet samlade han sig sålunda ett kapital af 19,000 rub., hvaraf han vid sin död 1847 testamenterade 11,000 rub. åt Viborgs finska litteratursällskap, för att räntorna däraf skulle användas till grundläggande och underhållande, antingen i Viborg eller Lappvesi eller någon angränsande ort, af en folkskola, uti hvilken utom andra nyttiga ämnen äfven jordbruk skulle läras. 1860 öppnades denna folkskola „för praktiskt vetande“ — ett slags högre folkskola — i Viborgs stad. Enligt donatorns uttalade önskan: „kuulukoon toki opistossa aina vaan selvä suomen kieli“, försiggick all undervisning på finska språket

IKrohnska
folkskolan
för flickor.

Men äfven för fattiga flickebarn af arbetsklassen grundlades på denna tid en skola, hvilken också den för sin tillkomst hade att tacka en enskild persons hängifna och varma intresse för folkbildningens sak. Det var fru Julia Krohn ¹⁾, som efter det hon 1851 med sin man flyttat från Kiiskilä till Viborg, började i sitt hem hålla skola för fattiga flickor, i hvilken hon själf jämte sina döttrar och några af stadens unga fruntimmer undervisade. I slutet af 1850-talet hade anstalten omkring 50 elever. „Ack, om du skulle se“ — skrifver vid den tiden sonen Julius Krohn till en af sina vänner — „med hvilken flit barnen läsa och huru de längta till skolan, så att de äfven i det allra värsta yrväder icke tveka att komma dit ända från Hiekka. Och lärarinnorna sedan! Äfven de utföra sitt värf med sådan lust och värme att skolan ovillkorligen måste lyckas väl under deras ledning“.

Öfriga
folkskolor för
flickor.

Slutligen må ock ihågkommas att den äldre fruntimmersföreningens barnhem i Saunalahti tillika var en skola, i hvilken 24 barn, företrädesvis flickor, erhöilo nödig undervisning, äfvensom

¹⁾ Julia Dorothea Krohn, f. Dannenberg 1818, † 1889, gift 1834 med handlanden och bryggeriegaren Leopold Vilhelm Krohn i St. Petersburg. Familjen flyttade 1844 till Kiiskilä, hvarst fru Krohn redan följande år grundlade ett hem för värlösa flickebarn äfvensom en folkskola, samt 1851 till Viborg, där hennes verksamhet i välgörenhetens och folkbildningens tjänst blef ännu mer omfattande. Efter sin äldre sons, professor Julius Krohns, sorgliga död 1888 bröts den ädla kvinnans hälsa snart och hon afled redan följande året. Hennes man, som med varmt intresse deltagit i hennes välsignelsebringande arbete, afled fyra år senare 1892.

att från medlet af 1850-talet, då en ny fruntimmersförening stiftades, stadens unga damer med nit och uppoffring under en lång följd af år, förr än de af staden organiserade flickskolorna börjat sin verksamhet, höllo skola för flickebarnen i St. Petersburgska och Viborgska förstäderna. Äfven undervisning i handarbeten meddelades af stadens fruntimmer åt barn af arbetsklassen.

Och till det ofvanstående måste ännu tilläggas, att också den ryska nationaliteten hade sina särskilda folkskolor, hvilka för sin uppkomst hufvudsakligast hade att tacka kommerserådet Tichanoffs intresse och ädla nit. 1861 anhöll han hos magistraten om bidrag för inrättande af en rysk söndags- och folkskola, „då någon läroanstalt för den ryska ungdomen ej fanns“. Stadsstyrelsen beviljade 200 rubel årligen för ändamålet, och skolan öppnades 1862. Då emellertid denna anstalt såsom den enda i sitt slag i staden snart utvidgades till tvåklassig, så att den på sätt och vis motsvarade en lägre elementarskola, hade den svårt att slå sig ut med de bidrag den erhöll från stadskassan och af enskilda församlingsmedlemmar. Därför ansöktes 1869 om understöd ur allmänna statsmedlen, hvilket äfven beviljades till ett belopp af 1,500 mark årligen. Skolan räknade 1874 78 och 1875 35 elever.

Ryska
folkskolor.

För flickebarn af grekiska trosbekännelsen underhöll kommerserådet Tichanoff därjämte på egen bekostnad en särskild folkskola, som dock efter 1870 icke mera omnämnes.

Sådant var folkskoleväsendet i Viborg före dess stora omgestaltning i början af 1870-talet. Det hade tack vare enskildas initiativ och uppoffrande hängifvenhet redan nått ganska högt, men motsvarade likväl på långt när icke tidens fordringar. I enlighet med förordningen af $\frac{11}{5}$ 1866 utvecklades det 1872 sålunda, att då på engång inrättades två högre och fyra lägre finska folkskolor — däribland äfven sådana för flickor —, hvilka af staten tilldelades ett årligt understöd af 5,000 mark. Och innan perioden ännu nått sitt slut, ökades ytterligare 1875 dessa skolors antal med en högre och två lägre, så att staden nu inberäknadt sin gamla folkskola, som äfven subordinerats under den gemensamma organisationen, hade icke mindre än tre högre och sju lägre folkskolor, af hvilka en högre och en lägre sådan med svenskt undervisningsspråk. Samtliga dessa anstalter besöktes 1875 af 457 elever, nämligen de högre af 246 och de lägre af 211. Af dessa gingo 410 elever i de finska och 47 i de svenska

Folkskole-
väsendets
omgestaltning.

folkskolorna. Folkskoleväsendet kostade detta år kommunen 31,440 mark.

I förbigående må här också nämnas, att för dessa nya skolor 1868 ¹⁾ uppfördes en ny ståtlig och stilfull byggnad invid Alexanders perspektivet, hvilken nu stod färdig att öppna sina portar för den talrikt tillströmmande ungdomen. Här inaugurerades Viborgs nya folkskolor den $\frac{2}{9}$ 1872. Sedan en psalm af en blandad kör sjungits, besteg pastor Witikka katedern och skildrade i ett föredrag Viborgs kulturhistoriska minnen, särskildt uppehållande sig vid de åtgärder, som vidtagits för folkbildningens fromma på orten. Sedan „Vårt land“ afsjungs på finska, höll folkskoleinspektorn Molander ett tal om de faktorer, genom hvilkas samverkan folkskolans mål allena kan ernås. Härpå afslutades den enkla men minnesvärda högtiden med utförandet af ytterligare några sånger. En ny epok i stadens bildningshistoria hade därmed börjat.

Biblioteken.

Sedan vi nu skildrat de öden de viborgska skolorna, såväl de högre, lärdomsskolorna, som de lägre, folkskolorna, under perioden genomgått och därvid funnit, huru de omsider nått en tidens fordringar motsvarande utveckling, återstår det för oss att framhålla, huru också läslusten utom skolan i allmänhet var i stigande, såväl inom de bättre lottade klasserna, som isynnerhet bland folket. Det var främst de allmänna biblioteken, som skulle tillgodose det hos allmänheten allt mera tilltagande begäret efter vetande.

Stadsbiblioteket.

Vi hafva redan förut skildrat uppkomsten af det s. k. stadsbiblioteket, som enligt dess grundläggares professor Tappes yttrande borde blifva „stadens förnämsta prydnad“. Det skulle ej allenast hos de bildade klasserna befordra smak för ädlare tidsfördrif på arbetsfria stunder och gifva deras samkväm ett själffullare innehåll än af klubbar och baler kunde förväntas, utan det borde äfven, efter en med tiden skeende utvidgning, blifva ett slags folkbibliotek, egnadt att befrämja läslust och bildning äfven hos gemene man. Dock kom inrättningen ej på länge att kunna motsvara denna vackra idé, enär dess ringa tillgångar ej tillåto dess ändamålsenliga utvidgning och dess ordnande på tidsenlig fot. Det förblef en tid bortåt ett tyskt lånebibliotek blott

¹⁾ I mars 1866 hade entreprenören Jakovleff åtagit sig uppförandet af skolhusbyggnaden för 127,700 mark.

för den tyska societeten. Först sedan 1841 i staden inrättats ett särskildt svenskt och finskt lånebibliotek och detta tio år senare förenats med det tyska stadsbiblioteket under gemensam bibliotekarie, grydde en tid af raskare utveckling för detsamma. Med sina öfver 12,000 volymer var det vid periodens slut utan jämförelse ett af de bästa lånebibliotek, som då för tiden fanns i landet ¹⁾.

Bibliotekets historia är för öfrigt egnad att i sin mån belysa de egendomliga bildningsförhållanden, som rådde under periodens tidigare skede för så vidt det gäller ej mindre den läsande allmänhetens smakriktning än censurens sträfvan att leda densamma. Man brydde sig föga om den klassiska afdelningen utan uppsökte gemenligen lättare lektyr. Det förslitna skick, hvori arbeten sådana som Rinaldo Rinaldini, Abellino, Golesano, m. fl. ur Cramers, Spiess' och Claurens skola i långa tider efteråt befunno sig, vittnade noggsamt om det intresse, hvarmed de på sin tid lästs af ung och gammal. Censuren åter, som ville skydda den läsande allmänheten ej blott för farliga politiska idéer, utan ock för nervskakande skildringar, förbjöd ofta böcker, som i intet afseende syntes förgrifliga, såsom t. ex. „Den vandrande juden“ af Sue. Men det egendomligaste af allt var dock, att denna censur, trots sin stränghet, stundom visade en sällspord liberalitet, i det den för kontant inköpte de böcker från biblioteket, som den ville hafva därifrån bort.

Vid sidan af stadsbiblioteket grundlades under denna ^{Folkbiblioteket.} period också genom en enskild persons uppoffrande intresse det första egentliga folkbiblioteket i landet. Johan Pynninen ²⁾, en

¹⁾ I anledning af bibliotekarien Thiemes frånfälle och bibliotekets öfvergifna tillstånd ansåg sig magistraten 1832 föranlåten att uppkalla samtliga delegare för att i samråd med densamma öfverenskomma om sättet för bibliotekets förvaltning m. m. Magistraten trodde sig nämligen på grund därpå, att biblioteket var en ofentlig anstalt, böra tillse att detsamma behörigen värdades och förbättrades. Men föreståndarne, statsrådet Jønisch och kollegierådet Jønisch, protesterade häremot, framhållande att biblioteket ingalunda vore staden tillhörigt och värdjade till landshöfdingen, som också ogillade och upphäfdde magistratens åtgärd. Biblioteket tillhörde således fortfarande egentligen abonnenterna, churu det kallades »stadsbiblioteket». Staden bestod lokal och värme, men bibliotekariens aflöning och nya böckers inköp bekostades af de medel, som inflöto genom abonnenternas afgifter. — 1861 reorganiserades biblioteket, för hvilket en insamling hade inbragt den respektabla summan af 422 rubel. (Viborg 1859; n:o 7).

²⁾ Johan Pynninen, f. i Noskua by i St. Andrea 1818, † 1864, kom som barn med sin moder till Viborg, blef 1836 skrivare å Rosenius & Sesemanns brädgård, 1836 bodbetjänt hos handlanden Filip Waittinen, 1840 kontorsbiträde hos Rosenius

fattig arbetarson, hvilken redan i sin barndom törstat efter vetande, som han endast under svårigheter och försakelser på egen hand kunnat tillfredsställa, blef, sedan han omsider kommit sig till en anspråkslös kontoristbefattning hos firman Rosenius & Sesemann, den egentliga banbrytaren för folkbiblioteksidén i Finland. Genom sina i Kanava 1845 införda artiklar beredde han fältet för sina planer, och redan följande år hade han med insamlade bidrag hopbragt ett litet finskt lånebibliotek för folket. Början var naturligtvis tämligen anspråkslös — 1847 222 böcker, 41 låntagare ¹⁾ — men både bokförrådet och läsarkretsen tillväxte snart, och — hvad som var mera — exemplet vann snart efterföljd & andra orter. Biblioteket var först placeradt i finska kyrkans sakristia, men flyttades sedan till Pynninens gård, där äfven den förut omtalade första finska folkskolan öppnats.

Läsensalen.

Genom detta bibliotek spreds läslusten i allt vidare kretsar inom folkets lägre lager, och behovet af en allmännare inrättning af samma slag gjorde sig snart gällande. Redan 1861 tog Viborgs finska litteratursällskap initiativ till inrättandet af ett „allmänt folkbibliotek“, och 1870 öppnades på initiativ och bekostnad af kommerserådet Hackman, för att bereda medlemmarna af den arbetande klassen tillfälle till bildande och nöjsam selsättning på lediga stunder, en läsklubb eller läsesal, som till en början var inrymd i det nya folkskolehuset. Innan perioden gått till ända, kunde den redan erbjuda sina läsare ett urval af mer än 400 band i olika ämnen, förutom finska och svenska tidningar. „Läsensalen för folket“, skriver Viborgs tidning 1872, „tyckes vara en inrättning i sinom tid. Redan före det officiella klockslaget infinna sig efter vetande törstande själar, som troget i det mörka rummet förbida den högtidliga stund, då lamporna skola tändas och dörrarna till visdomstemplet — d. ä. bokskåpet — öppnas. Tysta som Egyptens präster sitta sedan klubbens medlemmar, till största delen bestående af barn och ungdom, öfver de böcker och tidningar, hvilka de anse mest

& Sesemann med 100 rub. s. i lön. Han har efterlämnat en egenhändigt skriven lefnadsteckning, hvaraf framgår hans djupa religiositet och varma intresse för bildning och vetande. Det af honom grundlagda biblioteket blef omsider, sedan nya och mera omfattande inrättningar för samma ändamål gjort detsamma umbärligt, förenadt med stadsbiblioteket. (Juha Pynninen ja kansakirjastot. Kansanvalistusseuran toimituksia 93).

¹⁾ Kanava 1847, n:o 11.

öfverensstämmande med sin smak. På ena bänken ser man bredvid en tolfårs tös, som fördjupat sig i något romantiskt sagoäfventyr, en ung framtidsman, som ger akt på fennomanins framsteg i en Uusi Suometars artikel, och på den andra kan man se en högtidlig köksa, som begrundar landtdagspropositionernas vikt och värde¹⁾.

Till allt hvad sålunda staden och enskilda gjort för folkbildningens bästa bör ännu tilläggas, att sedan 1870 några stadsbor, med magister K. S. Emeleus i spetsen, förenat sig om att föranstalta bildande aftonsamkväm med föredrag m. m. för handtverkare och den arbetande klassen, för hvilket ändamål ur stadskassan erhöles ett bidrag af 700 mk. Huru under sådana förhållanden bildningsbehovet redan spridt sig och vunnit rotfäste inom arbetsklassen, framgår däraf, att 1875 bland arbetarne själfva bildades en „työväen iltaseura“, som skulle föranstalta förädlande aftonsamkväm för folket.

Folkliga föredrag m. m.

Med hänsyn till allt hvad vi ofvan sagt om de många olika vägar, på hvilka man sökte att utbreda bildning och vetande bland samhällets lägre lager, torde om Viborg med fullt skäl kunna upprepas, hvad som redan sagts om stadens fattigvård och välgörenhetsinrättningar, nämligen att få städer på den tiden kunde i detta afseende täfla med densamma.

På tal om medlen för upplysningens och vetandets befrämjande få vi slutligen icke heller glömma Viborgs finska litteratursällskap och dess tidningspress.

Viborgs finska litteratursällskap.

Utan att här gå i en närmare redogörelse för detta sällsups verksamhet, hvilken såsom icke begränsad till staden var af allmännare betydelse och således icke tillhör området för detta arbete, vilja vi blott erinra, att det stiftades den $\frac{7}{9}$ 1845 af 14 medlemmar. En af de verksamaste ifranne för dess tillkomst var vicepastorn K. H. J. Ignatius²⁾. Sällskapet egnade

¹⁾ W. T. $\frac{3}{4}$, 1872.

²⁾ Karl Henrik Jakob Ignatius, f. i Rautjärvi 1809, † i Viborg 1856, kusins son till den förut omnämnda konsuln och donatorn Joh. Sigfr. Ignatius, blef 1836 fängelsepredikant i Viborg, 1838 predikant vid arbets- och korrektionsinrättningen därstädes äfvensom 1841 t. f. och 1842 gymnasiadjunkt. Tog afsked från sin prästtjänst 1851. Han har publicerat särskilda skrifter och var en tid redaktör af »Sannasaattaja Viipurista». Han säges ha varit det viborgska litteratursällskapets egentliga stiftare, och det var äfven i samråd med honom som Adam Wilke uppgjorde sitt förut omnämnda testamente. Han begrofs på Sorvali begravningsplats strax till höger vid sidan af sin gamle vän Wilke.

sin verksamhet främst åt odlandet af det finska språket, bekostade tryckningen af finska litteraturalster, förmedlade anskaffandet af böcker till folkbibliotek o. s. v. År 1860 utgaf sällskapet tidningen „Otava“ i ändamål att väcka det nationella sinnet hos allmogen och sprida bildningen i vida kretsar. Detta företag rönt också till en början mycken framgång, så att sällskapet, „som dessförinnan knappast var känt till namnet, nu blef ett föremål för allmännare uppmärksamhet“. Beklagligtvis nödgades bladet dock' inställa sin verksamhet, emedan sällskapet ej ansåg sig ega tillräckliga tillgångar för att kunna konkurrera med ortens andra tidning. Därefter fortsatte det sin verksamhet såsom förut. Dock har antalet af dess publikationer, i följd af sällskapets begränsade tillgångar och brist på tillräcklig arbetskraft, varit jämförelsevis ringa.

Tidningar.

Tidningslitteraturen började — såsom naturligt var på en tid, då ännu tyska språket dominerade i det viborgska samhället — med tvenne tyska publikationer: månadsskriften „Wiburgs Mancherley“ ¹⁾ 1821, och veckobladet: Wiburgs Wochenblatt 1823—1832 ²⁾. Den förra, som ej var någon tidning i egentlig mening, innehöll företrädesvis blott noveller. Också den senare var såsom tidning betraktad, efter vår tids måttstock, tämligen torftig. Efter trenne afdelningar „Nachrichten“ — „einheimische“, vanligen endast från Ryssland, „ausländische“ och „vermischte“ — följde på sista sidan förteckning öfver anlända resande samt tillkännagifvanden och annonser. Det var allt. Då bladets flesta läsare äfven förstodo finska, tillät sig redaktionen att stundom såsom bilagor intaga några af Juteinis dikter.

I tidsföljd efter de tyska tidningarna kommo de finska. Då kunskapen i finska språket — såsom förut framhållits — var allmänt utbredd äfven bland de andra nationaliteterna, var det naturligt, att under en brytningstid, då tyskan redan förlorat sitt öfvervalde, men svenskan ännu icke nått sin förhärskande ställning, tidningslitteraturen skulle begagna sig af finska. Den enbart finska perioden i stadens tidningshistoria, „Sanansaattajas“

¹⁾ Wiburgs Mancherley zum Nutzen und Vergnügen. Två ark 8:o i månaden. Redigerades af öfverste Bell.

²⁾ Wiburgs Wochenblatt (1823—1832). Ett halfark kvarto i veckan. Redigerades af hofrådet Diedrich Andreas Mangelus. F. i Mitau 1783, blef Mangelus 1808 kretsskollärare i Viborg och öfverlärare vid gymnasiet därstädes 1813, † 1832.

period, varade från 1833—1851. Denna tidning utkom dock ej i en fortsättning under hela denna tid, utan i trenne olika skeden, 1833—1836 och 1840—1841 ensamt under namnet „Sanansaattaja Viipurista“¹⁾ samt 1845—1847 under namnet „Kanava, Sanansaattaja Viipurista“²⁾. Dess utkommande annonserades för fjärde gången till år 1849, men den utkom emellertid icke. Dess innehåll utgjordes till en början för det mesta af skildringar af folkseder, omväxlande med Juteinis och Schröders poesier, tills den såsom „Kanava“ höjde sig till ett publicistiskt organ i modernare stil, med ifver arbetande för den finska nationalitetens höjande. Kanava var öfver hufvud den första tidning på finska, där äfven politiska och sociala ämnen behandlades. Därför råkade den också snart i kollision med guvernören von Kothén och blef — såsom vi strax ytterligare skola få tillfälle att nämna — på grund af hans åtgärd indragen. Såsom biblad till Sanansaattaja utgafs ett svenskspråkigt annonsblad „Viborgs annonceblad“, som utkom — alltid under rubriken biblad till „Sanansaattaja“ — äfven under de tider, då denna tidning alls icke utkom, nämligen 1837—1839, 1842—1844 och 1848. Efter upphörandet af „Kanava“, som 1846 räknat 466 prenumeranter, af hvilka 173 i staden, utgaf dess redaktör P. Hannikainen i samråd med landtbrukssällskapet den förtjänstfulla tidningen „Lukemisia maamiehille“³⁾ 1849—1851, på sin tid den enda tidning, som utkom i Viborg.

Den tredje perioden i det Viborgska tidningsväsendets historia begynner vid medlet af 1850-talet, från hvilken tid staden i regel hade samtidiga organ såväl på svenska som på finska

¹⁾ Sanansaattaja Viipurista (1833—1836 och 1840—1841). Ett halfark kvarto i veckan. Redigerades i början af ett sällskap, sedan af G. W. Wirenius till och med 1836 samt af K. H. I. Ignatius 1840—1841. — Prenumerationspriset på tidningen utgjorde (1840) 2 rub. 50 k. i pappersmynt.

²⁾ Kanava, Sanansaattaja Viipurista (1845—1847). Ett halfark kvarto i veckan. Redigerades af P. Hannikainen. Denne, f. i Sääminge 1813, † i Parikkala 1899, var på sin tid en af den finska tidningspressens mest betydande representanter. Efter att 1835 hafva lämnat universitetet slog han sig på publicistik och redigerade, utom Kanava, Lukemisia maamiehille och Aamurusko äfvensom under åren 1861—1862, också Otava. 1864 var han hufvudredaktör för Suometar. Dessutom utöfvade han en betydande litterär verksamhet främst såsom dramatisk författare och öfversättare. Blef 1857 kommissionslandtmätare i Viborgs- och 1866 i Nylands län. Genom sin lätt flytande, klara stil och sin noggranna känedom af folkets lynne och seder förmådde Hannikainen i hög grad inverka på sina läsare.

³⁾ Lukemisia maamiehille (1849—1851). 1—2 vuosikerta. Sex häften 8:o om året. Red. P. Hannikainen.

språket. De svenska tidningarna voro: „Viborgs tidning“¹⁾ 1854—1855, „Viborg“²⁾ 1855—1861, äfvensom åter „Viborgs tidning“, börjande från år 1864³⁾. Af dessa tidningar framstod särskildt tidningen „Viborg“ under den tid, då den redigerades af Joh. Alfthan och C. J. Qvist. I synnerhet intog tidningen under den sistnämndes ledning en framstående plats i vårt lands dåvarande press såväl genom innehållets mångsidighet och gedigenhet som genom sitt oförtrutna ifrande för frisinnade reformer, och den erhöll af J. V. Snellman det omdömet, att den genom allvar, insikt och talang stod utom all jämförelse med landets öfriga tidningslitteratur. Tidningen „Östra Finland“, som grundlades 1875, tillhör redan följande period. — De finska tidningarna åter voro „Sananlennätin“⁴⁾ 1856—1858, „Aamurusko“⁵⁾ 1857—1859,

¹⁾ Viborgs Tidning (1854—1855). Två halfark i veckan. Upphörde med n:o 25 sistnämnda år. Redigerades af J. G. Leistenius, f. i Suoniemi 1831, † i Viborg 1858. Han gjorde sig redan såsom student känd såsom diktare och utgaf 1847 tvänne häften dikter som mottogos med bifall af kritiken. Blef 1849 t. f. och 1850 ordinarie andra lektor i latin vid Viborgs gymnasium äfvensom 1857 konrektor vid högre elementarskolan därstädes. I Viborgs tidning publicerade han bl. a. en och annan novell samt »små historier ur dikten och fantasin». Utgaf 1855 åter ett häfte dikter. L. var »en verklig skaldenatur, icke en af de högst begåfvade, men af äkta natur». Ligger begravnen å Sorvarinsaari.

²⁾ Viborg. Tidning för litteratur, handel och ekonomi (1855—1861). Ett ark folio två gånger, åren 1859—1860 tre gånger i veckan. Redigerades 1855—1856 af Johannes Alfthan, 1857—1860 af Alfthan och C. J. Qvist, 1860 af A. Nylander äfvensom 1860 — juli 1861 af K. E. Granqvist. — Johannes Alfthan, f. 1830, † 1895. Bokhandlare i Viborg 1851—1859. Vistades sedan i Sverige. Han har ock uppträdt såsom författare både på vers och prosa, äfvensom utgifvit en »kort handbok i handelsvetenskaperna» (1871—1874).

Carl Immanuel Qvist, f. i Fredrikshamn 1827, † i Helsingfors 1897. Stud. 1844, mag. 1850, filos. dr. 1853, vann han anställning vid tidningen Viborg 1855—1860 dels såsom medarbetare, dels såsom hufvudredaktör. Arbetade sedan i Helsingfors Dagblad och blef efter att ha misslyckats i ett försök på det industriella området medicinedoktor 1873. Stadsläkare i Helsingfors, föreståndare för vaccindepoten därstädes, och införde därvid vaccination förmedels animalvaccin.

³⁾ Ett halfark kvarto i veckan. Redaktörer: N. A. Zilliacus (1864—67), densamma och G. Lagus (1869), G. Lagus 1868 och från 1870.

⁴⁾ Sanan Lennätin (1856—1858). Ett ark folio i veckan. Redigerades 1856 af A. G. och H. K. Corander samt 1857—1858 af den förre ensam. Axel Gabriel Corander, f. i St. Michels socken 1827, † 1877. Stud. 1845 och mag. 1850 blef han 1852 lektor i matematik vid gymnasiet samt 1857 kollega i samma ämne vid högre elementarläroverket i Viborg. 1862 teologielektor därstädes. Han utgaf 1861 »Utkast till finsk satslära» och var länge (1857—1875) sekreterare vid Finska litteratursällskapet i Viborg.

⁵⁾ Aamurusko. Sanaisia Lapsille (1857—1859). Första året ett halfark, sedan ett helark i veckan. Till en början en barntidning, utvidgades den snart till ett politiskt blad. Red. P. Hannikainen.

„Otava“¹⁾ 1860—1863, „Ilmarinen“²⁾ 1867—1871 äfvensom „Suomen lehti“³⁾ 1872—1874, som innan periodens utgång ännu efterträddes af en ny „Ilmarinen“. „Sananlennätin“ var på sin tid den största finskspråkiga tidning i landet, „Otava“ — litteratursällskapets tidning — under några år ensam härskande i Viborg och likasom sina närmaste efterträdare ifrigt förfäktande finskhetens sak⁴⁾.

Sålunda hade småningom mark brutits för det fria ordets värde i Viborg. Men i långa tider fanns ordets frihet blott till namnet, icke till gagnet. Den dåtida styrelsen tålde ej resouneringar, allra minst om de tangerade dess intressesfär. Detta hade Peter Hannikainen, som redigerade Kanava samtidigt som Snellman Saima, nogsamtt fått erfara. Det hade i hans tidning

Censuren.

¹⁾ Otava. Sanomia Viipurista (1860—1863). Ett ark (stundom 2) i veckan. Begynte med juli 1860 och ätföljdes åren 1862—1863 af en »lisälehti». Redigerades af A. G. Corander.

²⁾ Ilmarinen (1867—1871). Ett halfark i veckan. Redigerades 1867—1868 af R. Mallenius och A. Hagman, 1869 af Mallenius ensam, 1870—1871 af E. A. Forssell. — Robert Mallenius, f. i Tusby 1822. Flyttade i unga år till Viborg. Efter att en tid ha varit förvaltare på Yxpää, inträdde han 1849 i Hackmanska firmans tjänst, hvori han ännu kvarstår. En af finskhetens mest intresserade och hängifna arbetare, har han varit med om grundläggandet af flera tidningsföretag i Viborg, såsom af Sananlennätin 1856, i hvars redaktion han deltog, Aamurisko 1857, som till största delen sköttes af honom, Otava 1860, i hvilken han också var en af de främsta medarbetarne, och Ilmarinen, hvars hufvudredaktör han en tid var. För inrättandet af folkbibliotek och många andra nyttiga företag har han, jämte Pynninen och andra, varit verksam på orten. Han har äfven uppträdt utom tidningspressen såsom författare, och ett af hans arbeten trycktes af Viborgs litteratursällskap, hvars kanhända trognaste medlem han varit, bl. a. verkande såsom dess kassa-förvaltare ända från 1873.

³⁾ Suomen lehti (1872—1874). Redigerades af Fredrik Polén, f. i Pieksämäki 1823, † i St. Michel 1884. Redan som student ifrig finskhetsvän, ingick han senare i redaktionen för Suometar, hvars hufvudredaktör han var 1852—1856. Blef 1868 lektor i finska vid Viborgs högre elementarläroverk, 1874 kollega i historia m. m. i Kuopio, samt 1877 lektor i religion och finska i St. Michel. Han var ock en verksam medlem i finska litteratursällskapen i Helsingfors och Viborg. Ordförande för det senare, sammanställde och till stor del själf författade, »Kirjallinen aarreaitta», som utkom på sällskapets förlag. Polén hade ett folkligt skrifsätt och stor praktisk förmåga.

⁴⁾ Andra periodiska publikationer, som icke kunna hänföras till de egentliga tidningarna, voro: Romanen, veckoskrift för den sköna litteraturen, utgifven 1846 af Cedervaller, »Sunnuntai- ja Pyhälehti», blott 7 numror, 1856 utgifven af H. K. Corander.

för den $18\frac{1}{2}$ 1846 ingått en notis om det tilltagande eländet i länet, som var en följd af den af guvernören v. Kothen favoriserade sammanslagningen af små lägenheter till stora „hof“, och Saima hade den $10\frac{1}{3}$ på grund häraf tagit frågan till tals under rubriken: Ny proletärfabrik. Mera behöfdes ej för att bringa guvernörens blod i svallning. Han yrkade omedelbart på båda tidningarnas indragning och att Kanavas censor, kollegierådet Johan Thesleff, skulle afsättas. Och hans vrede tilltog ytterligare, när han från högre ort fick afslag på sin framställning. „Emellertid äro“, skrifver Hannikainen till Snellman den $29\frac{1}{4}$, „nödiga åtgärder vidtagna att inskränka Kanavas verksamhet, hvaribland såsom högst märkvärdigt förtjänar att omtalas den knappt i något land i hela världen, där tidningar eller andra skrifter tryckas, kända censur, som blifvit inrättad för Kanava. Det är nämligen icke nog med att censor gillar en uppsats till tryckning, utan den måste af boktryckaren ännu framtes för guvernören, men icke i original, om det är finskt, utan i öfversättning på svenska, tyska eller ryska. Det är en evig skam för oss finnar, att sådant vederfares oss på det nittonde seklet och en outplånlig skam att det sker af våra egna män“. Men om ock guvernören för den gången måste låta nöja sig med att sålunda binda kaffe för munnen på Kanava¹⁾, hvilade han ej förr än han följande år fått båda tidningarna ur världen. „Den ofvannämnda artikeln var“,

¹⁾ Hannikainen beskriver senare i Uusi Suometar sina trakasserier med Kothen ungefär på följande sätt. Kothen kallade honom till sig och frågade: »säg mig, för hvem är denna artikel afsedd?» Då Hannikainen härtill genmälde: »naturligtvis för bladets läsare» inföll guvernören: »jag läser icke och förstår icke edra finska tidningar. Men nu står det här. Det är alldeles orätt att publicera någonting sådant. Man måste bjuda nyttigare saker åt bönderna. Jag varnar er för att framdeles befatta er med styrelseverkens, t. ex. länestyrelsens åtgärder». Efter några veckor blef Hannikainen åter uppkallad, hvarvid följande dialog utspann sig emellan de två herrarna: Kothen: »säg mig med hvems tillåtelse vågar ni publicera sådant här?»; Hannikainen: »naturligtvis med censors». Kothen: »censor, det är jag». Hannikainen: »det har jag ej vetat». Kothen: »men så är det och jag vill se manuskripten öfversatta till svenska, förrän de sättas. Säg det på tryckeriet.» — Därpå kallades censored Thesleff fram: »vet ni», frågade guvernören, »att jag är öfvercensor i mitt distrikt?» svar: »nej vid min död, jag det har vetat». Kothen: »således, intet tryckningstillstånd förr än ni öfversatt åt mig hvarje ord». Thesleff: »huru, jag? För det första kan jag svenska ungefär lika mycket som baron finska och för det andra är jag censor och icke tolk». Thesleff, som enligt Hannikainen var en välmående och medgörlig man, afled redan 1846 och undgick sålunda afsättning (Kaukomieli 1900). —

enligt Snellmans egen förklaring, „den längsta spiken i Saimas likkista“. 1851 kom sedan den sorgligt ryktbara censurförordningen, som förbjöd utgifvandet på finska af andra skrifter än sådana, som angingo religion och jordbruk. Till all lycka varade denna mörkrets tid ej längre än fyra å fem år, och Viborgs tidning och Sananlennätin kunde redan börja sin verksamhet med hopp om en ljusare framtid.

Bokhandeln låg ännu i periodens början helt och hållet i den privilegierade bokbindaren Suppius' händer. Han klagade 1813, att handlanden Agei Schuschin i sin bod i St. Petersburgska förstaden också försålde finska psalmböcker, hvarför stadsfiskalen sändes att konfiskera dem. Ännu på 1830-talet fanns ingen annan bokhandel, än bokbindarens klen sorterade lager. I skolorna måste bristen på läroböcker till en del ersättas genom häften, som eleverna skrefvo efter lärarens diktamen. Först år 1839 öppnade Cedervaller den första bokhandeln i staden, hvilken emellertid 1843 öfvergick i apotekaren Cloubergs ego ¹⁾. Längre dröjde det sedan icke, innan också en andra bokhandel 1852 uppställdes af Johannes Alfthan under namn af „Öhman-ska bokhandeln“ ²⁾, hvilken 1859 efterträddes af den Falckska ³⁾ och 1863 af den Sundströmska ⁴⁾. Fördelaktigt framstod genom sitt välsorterade lager den Cloubergska bokhandeln, hvilken 1864 öfvergått till bolaget Clouberg & C:o, i hvilket då såsom medintressenter inträdde grundläggarens son, Oskar Clouberg, äfvensom hans förre biträde Walter Hoving. 1869 öppnades dessutom af H.⁵⁾ Wächter en särskild bok- och musikhandel i staden.

Hvad slutligen boktryckeriet beträffar, uppställde förre boktryckerifaktorn A. Cedervaller 1814 ett nytt sådant ⁶⁾ i staden,

Bokhandeln.

Boktryckerierna.

¹⁾ Genom H. K. Ms beslut af den 2/10 1843 öfverläts bokhandlaren A. F. Cedervallers privilegium åt Clouberg.

²⁾ Cloubergska bokhandeln befann sig 1843—1878 i Cloubergska trähuset i hörnet af Svartmunke- och Vaktornsgatorna och hade sedan 1868 en kortare tid en filial i Thesleffska huset vid Katarinagatan.

³⁾ Belägen i nuvarande Rotheska gården gentemot f. d. domkyrkan, sedan vid Katarinagatan i n. v. Dippellska gården.

⁴⁾ Belägen i f. d. Ivanoffskyska huset vid Paradplanen.

⁵⁾ Belägen i Thesleffska stenhuset vid Paradplan.

⁶⁾ Åtminstone sedan 1829 var boktryckeriet förlagdt i förra Isendahlska, nu Ivanoffskyska gården vid Biskopsgatan. — Anders Cedervaller hade varit boktryckaren Zetterbergs lärling och 1797 erhållit profgesällsbref af boktryckerisocieteten i Stockholm, hvarpå han i åtta år konditionerat hos J. C. Frenckell såsom faktor.

som i fjorton år varit i afsaknad af en dylik inrättning. Sin ansökan om tillstånd härtill motiverade han bl. a. därmed, att tryckeriet nu vore så mycket nödvändigare för länestyrelsen, som dess expeditioner efter länets förening med det öfriga Finland utgingo på fyra språk. Ett andra tryckeri, hvilket J. Juteini redan 1845 erhållit tillstånd att inrätta, men icke uppställt, fick staden år 1850 sålunda, att boktryckaren C. V. Holmström flyttade dit sitt tryckeri från Sordavala. Följande år, 1851, anhöll Johannes Alfthan att få anlägga ytterligare ett tredje tryckeri, hvilket likväl icke bifölls. Några år senare, 1855, förnyade han emellertid såsom egare af tidningen „Viborg“ sin ansökan, emedan „de här befintliga tvenne tryckerierna äro allt för otillräckligt försedda för att kunna uppfylla de billigaste fordringar på ett större snyggt och läsligt tryck“¹⁾. Vi känna emellertid icke hvilket svar han denna gång erhöll på sin ansökan, som nu också förordats af guvernören, hvilken intygade sanningen däraf, att supplikanten ej på de gamla tryckerierna „kunde få tryckningen af sin tidning med erforderlig skyndsamhet fullgjord“. Men säkert är att Alfthan kort därpå inköpte det Holmströmska boktryckeriet, hvilket han egde under tiden 1856—1859. Sistnämnda år sålde han det emellertid åt magister N. A. Zilliacus, som efter att 1861 hafva inköpt också det Cedervallerska tryckeriet, under periodens senaste skede var ensam boktryckeriegare i staden, tills omsider under dess sista år, 1875, ett bolag uppställde ett nytt, det s. k. Östra Finlands tryckeri, hvarom mera framdeles²⁾.

Äfven ett stentryckeri erhöll staden under denna period. Redan 1847 umgicks Cedervaller med planer på uppsättande af ett sådant³⁾. I staden vistades då tvenne berömda målare, Rademacher och Kaschenreuter, som hade för afsikt att under sommaren resa omkring i Finland för att samla motiv för sina målningar. Det var måhända afsedt, att dessa målningar skulle reproduceras på den nya officinen. Emellertid blefvo Cedervallers planer icke realiserade, och det var först genom magister Zilliacus' åtgärd, som det första stentryckeriet i Viborg öppnades 1871.

Hade därjämte varit »akademie dansmästare». B. D. ⁷³/₂₇₂ 1814. — Boktryckeriet egdes efter Cedervallers död 1837 först af änkan Johanna Cedervaller jämte sönerna och sedan från 1850 till 1861 af sonen Anders Fredrik Cedervaller.

1) BD. ¹¹²/₁₀₀ 1855.

2) Typografiskt minnesblad (1892).

3) Kanava 1847, n:o 19.

Seder och bruk.

Medan — såsom vi af föregående skildring funnit — stadens näringar och dess andliga sträfvanden utvecklats på de delvis alldeles nya grunder, som på alla områden blifvit lagda för det mänskliga arbetet, förändrades också efterhand väsentligen dess kulturlif, för så vidt det manifesterade sig i invånarnes seder och bruk, i deras görande och låtande i helg och i söcken.

Det glada sällskapslif, som vi under föregående period sett spira upp i Viborg, gaf småningom vika för en större allvarlighet, därvid kanhända förlorande något af sin finhet och sitt behag men vinnande i afseende å värdighet och nobless. De nya idéer, som efter franska revolutionen och Napoleons världsomstörtande krig gjorde sin rund kring Europa, inneburo redan i och för sig en reaktion mot den föregående tidens ofta så sorglösa glädtighet och konstlade sentimentalitet. Det politiska stillaståndets era med dess misstro mot allt, som ej förutsatts i reglementen och förordningar, spred öfver samhällena en tung och kväfvande luft, för hvars inverkan icke ens det privata lifvet helt och hållet kunde gå fritt. En viss afmätthet och stelhet trädde i stället för den föregående tidens fördomsfria åsikter och seder. Och i Viborg var man, i följd af stadens mångfaldiga förbindelser med utlandet, kanske mera känslig för de allmänna kulturströmningarna, som kännetecknade tidehvarvet, än på mången annan ort i landet.

Möbler.

Vi behöfva blott kasta en blick på hemmens nya möblering för att finna, att en ny ton gjort sitt inträde i det viborgska samhället. Allt mera sällan förekommo där numera de lätta stolarna med sina böjda fötter och rundade, af snidade rosor prydda karmar, de rikt ornamenterade byråerna med sina behagligt buktade ytor, de ovala speglarna med sina förgyllda ramar i blomstermotiv. I stället stodo där nu i de förmögna hemmen ofta tämligen stelt uppradade längs väggarna soffor, stolar och bord, i hvilkas konstruktion de räta linjerna och de enkla matematiska formerna voro de förhärskande. De voro merendels gjorda af röd mahogny, „von rothem Holz“, och prydda af en metallornamentik, som, hämtad ur antikens formförråd, föreställde gripar, festoner, kransar, vapengrupper o. s. v. I bredd med de gamla yppiga och behagfulla möblerna föreföllo de nya i mångens ögon kanhända tunga och fantasilösa och därför bevarade man gärna åtminstone i något af sidorummen en del af de gamla såsom minnen från ens glada barndomstid. Men i hufvudsak tog tidens smakriktning ut sin rätt och så blef empirestilen i

början af perioden allt mer förhärskande i salongerna. Den var onekligen mycket prydlig och värdig och förlånade hemmen ett förnämare utseende, än de någonsin förut haft.

Dräkten.

Också i dräkternas moder afspeglade sig tidens smak för det stela och enformiga. Isynnerhet de „stora toaletterna“ började blifva alltmera enfärgade. Den svarta „fracken“ var i högtidslag obligatorisk för alla, hvilka ej voro tjänstemän och kunde gå i uniform. I sina långa frackar och bonjourer, som stramt tillknäpptes vid midjan och hvilkas åtsittande ärmar voro så långa, att ofta nog endast fingrarna stucko fram under uppslaget, samt ståndkragar så höga, att de dolde hela nacken och en del af öronen, togo sig den tidens herrar visserligen helt styfva ut, i synnerhet som kring halsen ytterligare lades en i ett par hvarf lindad, mycket bred och styf svart sidenduk, hvars sirligt knutna snibbar, jämte berlockerna i urkedjan, voro så godt som de enda grannlåterna i hela kostymen. Ur fickorna hängde de kulörta ostindiska råsilkesnäsdukarna, outhärliga i detta snusets tidevarf. Inom det s. k. „danssällskapet“, som ville hålla på det gamla modet, kämpade ännu länge knäbyxorna och silkesstrumporna en het strid mot de långa benkläderna, hvilka omsider segrade äfven där, såsom de tidigare gjort det redan i hvardagslag. Men innan perioden gått till ända, hade åter moderna förändrats, och herrkostymen närmade sig alltmer till likhet med våra dagars.

Också fruntimren gingo i kring midjan starkt tillsnörda klänningar, hvilkas ärmar uppe vid axeln voro uppblåsta som ballonger, men sedan afsmalnade mot nedre delen af armen. De vida kjolarna, som ej räckte längre än till fotvristen och saknade släp, bredde med tiden alltmera ut sig, tills omsider de af det andra franska kejsardömet kreerade krinolinerna kommo i bruk. I stället för rokokotidens höga hårkoaffyr trädde nu det slätkammade håret, stundom med s. k. kanonlockar vid tinningen, eller en frisyr „à la demoiselle Taglioni“. Visste man ej eljes huru denna hårklädsel såg ut, kunde man i Cederwallers bokhandel för en rubel köpa sig ett porträtt af den celebra dansösen. Det hölls där till salu — jämte Elias Lönnroths, som kostade 40 kopek. Ute på promenader buro fruntimren sommartid stora hattar, som sköto långt framom hufvudet och sågo ut som ett slags kurar. Sällan gingo de ut utan att medtaga den s. k. „ridikylen“ — en väska, i hvilken handarbetet för-

varades, ty det hörde numera till saken att ej sitta sysslösa på visiterna.

För att gifva läsaren ett begrepp om huru sederna och sällskapslifvet småningom förändrats, tillåta vi oss att här till en början införa några utdrag ur en dagbok, som skrefs af ett fruntimmer¹⁾ under den tid då rokokotidens glada lefnadston ännu var allhärskande inom societeten. Dagboken daterar sig visserligen från åren närmast före återföreningen, men då under det följande årtiondet knappt någon förändring ännu torde gjort sig märkbar i afseende å de däri skildrade förhållandena, är den helt visst egnad att gifva oss en bild af umgängeslifvet i staden, sådant det var i början af den period vi nu skildra.

Societetslifvet
i början af
1800-talet enligt
fröken
Hauswolffs
dagbok.

Författarinnan skrifer den 27 januari 1809: „General Steinheils bor midt emot oss. I förmiddags skickade generalskan att invitera oss på te. Jag gick dit kl. 6. Fru generalskan var öfvermåttan vänlig. Hon är en både vacker och glad fru, vid 30 års ålder — född Engelhardt. Enkefru generalskan Sutthoff med en dotter, en fru Tesche, släkt med generalskan, en fröken Gervais och krigsguvernören Obreskoff voro redan där. Utom den sistnämnda kunde alla tala svenska. Generalskan var förekommande och mycket munter. „Var ogenerad och kom ofta till mig“, sade hon, „när ni vill“. Guvernören lofvade att bjuda mig på sitt nästa societetsspectakel, hvilket är det roligaste han vet. Glad och intagen af deras godhet, skildes jag vid dem kl. $\frac{1}{2}$ 9. Seden är här att man sammankommer på eftermiddagen tidigt eller sent — med arbeten, sitter så länge man behagar; har man ej förfall, då merändels till kl. 9. För att supera blir man antingen tillsagd eller formellt bjuden“.

„Den 31 januari kom biljetter för spectacle i afton hos guvernören. Man införde oss i en stor sal, hvarest hela den ena väggen bestod i trymåer, som gjorde mig nästan yr i hufvudet. Rummet var radtals fylldt med bänkar. Efter en stund kom generalskan Steinheil och guvernören. De talade strax med mig, likasom vi varit gamla bekanta. I en hast blef salen upp-

¹⁾ Fröken Sofie Adelaide von Hauswolff († $\frac{15}{11}$ 1842), dotter till majoren i svenska armén Hans Gustaf von Hauswolff, hvilken 1809 såsom krigsfånge fördes till Novgorod, men sedan tilläts bo i Viborg. Dottern följde sin fader i fångenskapen och förde därunder en noggrann dagbok, som mängenstädes bär vittne om hennes skarpa iakttagelseförmåga. En afskrift af denna dagbok finnes numera i Statsarkivet.

fyllt af damer och kavaljerer. Rideaun uppgick. Spektaklet var ryskt, hvaraf jag ej förstod mycket, men fann dock att pjesen var vacker och väl exekverad, isynnerhet af herrarna. Man kan knappast få se en soldats roll bättre agerad. Teatern var ej stor, dekorationerna voro nätta; dock röjdes någon brist i det hela. Då detta var slut, infördes en del af sällskapet i ett stort förmak, hvarest man drack te och konverserade. Jag fann med förundran, huru öfvermåttan mycket alla bemödade sig att öfverträffa hvarann i otillgjorda attentioner mot främlingar. Ehuru jag uti rang och värdighet var den allra minsta i sällskapet, blef mig dock den största egard bevisad. Vid hemresan kl. 10 blefvo vi ganska förlägna öfver alla tillbud af ekipager som gjordes oss äfven af människor, dem vi ej kände eller visste huru vi skulle kalla dem“.

„Den 4 februari blefvo vi inviterade på bal i afton hos assessor Ladau. Kl. 9 reste vi dit. De stora rummen voro redan uppfyllda. Min pappa presenterade mig för värden och han för värdinnan, en ung fru af vackert utseende. De hafva två små barn, vackra som änglar. Efter te begynte dansen med polonaise, sedan fortsattes med variationer. Rafrachissementer af många slag serverades på stora silfverfat. Det tillgick präktigt och tycktes i allt förråda en rik värd, men tillika en utsökt artig värd, hvars muntra umgänge behagade alla. Men jag tycker han njuter endast en dunkel känsla af huslig sällhet. Kl. 12 superades. Ett stort hästskobord var dukadt och därpå fanns endast granna plåtåer, mycket silfver och desserter af alla slag. Societeten var så talrik, att endast damer placerades vid bordet. Efter supén fortsattes dansen. Kl. 4 reste jag hem med generalskan“.

Den 7 februari var författarinnan med generalskan Steinheil utrest till generalskan Sutthoff och berättar om sitt besök följande: „Den åldriga fruns umgänge behagade mig mycket, så att jag fick en vördnadsfull aktning för henne. Hon hade två söner och två döttrar, de bäst uppfostrade barn jag i Ryssland sett. Utan att någonsin haft guvernant eller varit i pension, egde de många talanger, spelte väl klaver och fiol och hade sköna röster. Vi roade oss till kl. 9 då vi åtskildes. Sedan jag med skäl så mycket berömt generalskan Sutthoff och hennes döttrar, vill jag äfven gifva flera damer och barn i Viborg det loford, som de i sanning förtjäna. Genom den glada och artiga samlefnad, som familjerna föra inom sig, få flickorna redan i yngre åren rätt städade fa-

çoner och hållas alltid vid göromål. Hvarje bättre person talar fyra å fem språk: fransyska, tyska, svenska, finska och ryska. Dock lär svenskan alldeles upphöra med denna generation. Barnen kunna vid 8 å 10 år de fyra språken, ej svenskan. Uti sällskap talas språken med fermeté, stundom ock engelska och italienska. För musik hafva de af naturen en sådan fallenhet, att, innan de taga lektioner, spela de ganska nått efter gehör. I all sömnad och stickning gå de långt. De sticka i synnerhet charmanta spetsar, ärmar och annat i för oss alldeles okända façoner“.

„Den 14 februari var jag hos generalskan Sutthoff, hvaräst jag gjorde bekantskap med fru Zagel, generalskans syster. Frökarna Sutthoff dansade för min skull en kosackballett, som var charmante. Jag lärde dem att hoppa öfver lina, och det roade dem“.

Den 15 var författarinnan hos Steinheils: „Han är chef för fortifikationen, en ganska artig och städad herre med stora egen-skaper. Dessutom ritar han mäterligt, hvarom hans taflor, som pryda rummen, vittna. Taflor utgöra här den modernaste prydnad man kan hafva. Uti förmögna hus ser man väggar fullsatta af mästestycken“.

Den 19 på eftermiddagen reste hon med generalskan Steinheil till en af dennes släktingar, ett gammalt herrskap Lado, som voro mycket rika, och följde sedan med dem på maskeraden. „Kl. 9 reste vi dit. Jag hade tämligen roligt, dansade till kl. 12. Man påstod att där var 300 personer. Också tycktes trängseln vittna därom“.

Den 21 for hon med pastorskan Schröder till hennes mor och syskon. „Den gamla frun heter Stråhlman, är välmenande och har två döttrar, hvilka nu lärde mig en sort vacker stickning“.

Den 22 besökte hon åter Steinheils, som just köpt sig ett nytt stenhus. Där befann sig då äfven den från Finland återkallade general en chef Buxhoevden. „Alla damerna sprungo strax uti ett kabinet. Under vår enslighet här omtalade generalskan på ett för heune eget sätt flera lustiga historier, som försatte oss i förundran och skratt. Guvernören bidrog sedan att förlöjligen allt. Jag hade en rolig afton och kom sent hem i generalskans vagn“.

Den 25 var hon bjuden till fröken Lehmann „och hade där nöjet att göra bekantskap med tyska prosten Wahl, dess aimabla fru och tvenne döttrar, som ej kunna ett ord svenska. Hon blef ock nu inviterad till herrskapet Wahl. „Jag går dit och lofvar

mig däraf både nytta och nöje. Zagel kom ock dit — till fröken Lehmann — hvarigenom det glädtiga ej blef stördt“.

Den 26 var hon hos generalskan Sutthoff och reste med henne till generalskans syster fru Zagel, som med sin man varit 7 år i Wien. „Hon är en af de mest belevade damer och har varit ansedd såsom den skönaste af alla i hela orten“.

Den 27 gjorde hon visit hos herrskapet Wahl. „Jag behöfde blott en liten stund för att finna, att det var det hyggligaste prästfolk, som man kan få se. Hans fru är från Liffland, en fröken Behaghel. Deras döttrar voro tvenne charmanta flickor, den äldsta bär namnet Nathalie, den yngre Julia, 19 år. Flickorna spela väl klaver och ega dessutom nätta talanger. De äro de bäst uppfostrade prästbarn, jag någonsin lär få se“.

Den 21 mars var hon åter hos den älskvärda generalskan Sutthoff. „Jag tar icke fel, då jag påstår att hon och hennes döttrar och söner utgöra en prydnad uti hvilken societet som helst“.

Och så vidare ända till hennes afresa. Det möter oss på hvarje rad i denna dagbok en fläkt af den sorglösa lifsglädje, förenad med finhet och behag, hvilken såsom ett arf från den närmast föregående tiden karakteriserade sällskapslifvet i Viborg ännu början af 1800-talet.

Sällskapslifvets
förändrade ton.

Men småningom blef det annorlunda. En minnestecknare ¹⁾, som på 1830- och 1840-talen nedskref sina intryck af saker och förhållanden i Viborg, anslår redan en något annan ton, än hans nyss berörde föregångerska. Han synes redan i sällskapslifvet hafva spårat någonting konstladt och konventionellt, som förtog detsamma en del af det omedelbarhetens intresse, som det tidigare haft. Societetslifvet hänförde ej mera människorna för dess egen skull, utan man sökte däri blott en rekreation. Ej heller var det mera upplysningstidehvarfvets idéella spörsmål — af hvilka i synnerhet Rousseaus läror synas hafva intresserat den äldre generationens viborgare —, som sysselsatte tankarna. Steriliseradt under den Metternichska regimens själsförstörande stilla-

¹⁾ E. Klingender, kontorist hos firman Hackman & Co. Han härstammade från Hessen-Cassel och synes hafva varit en mycket berest man. Dock förspörjes i hans dagböcker en viss ensidighet och originalitet, som i någon mån förtaga hans observationer den objektivitet, som åt sådana anteckningar förläna deras egentliga värde. Hans på engelska språket författade dagböcker hafva af senatorskan July Ramsay välvilligt ställts till författarens förfogande.

stående, riktade sig sinnet alltmer mot det obetydliga och hvardagliga. En viss flackhet och matthet gjorde sig gällande också i sällskapslivet.

Man uppehöll väl traditionerna „från den gamla goda tiden“, höll baler och maskerader som förr. I stället för krigsguvernörernas teaterföreställningar hade man nu guvernörernas „tedansants“, eller soaréer med dans. I synnerhet jultiderna följde hos de privata den ena balen tätt i spåret på den andra. Så t. ex. hölls den 3 januari 1843 en lysande bal i herr Wrights villa, den 5 var det stor bal hos herrskapet Wahl, den 9 hos Hackmans, vid hvilka tillfällen den mest firade skönheten var fru Grönblad, född Laura Kuhlström, o. s. v. undan för undan. Vid kejsarbesöken ¹⁾ arrangerades vanligen å stadens och borgerskapets vägnar baler, af hvilka i synnerhet den, som hölls vid kejsar Nikolai I:s besök i staden 1830, nämnes såsom särskildt stortartad. Det föranstaltades ofta dinéer, vid hvilka allt tillgick glänsande och komfortabelt. Alla arrangemanger voro utförda med sällspord omsorg, och borden dignade under de utsöktaste rätter. Malagan — mycket på modet den tiden — flödade och på champagnen sparades icke häller. Också det gamla bruket, att familjerna vissa aftnar i veckan emottogo sin umgängeskrets, synes hafva bibehållit sig. I ett privat bref af ⁷/₁₂ 1823 skrives bl. a. „Die Mittwochens Gesellschaft bey Krogius habe ich nicht besucht; höre aber, dass man da bis nach Mitternacht getantzt und gejubelt“. Men där fanns dock någonting nytt vid dessa tillställningar, som ej, åtminstone i samma grad, funnits förut vid liknande tillfällen. Och detta nya låg i själva

¹⁾ Viborg fick under denna period flere gånger se rikets härskare inom sina murar: (1812 i aug. och) 1819 den 14 sept. kejsar Alexander I, 1830 den 31 juli och 12 aug. äfvensom 1854 den 13 mars Nikolai I, 1856 den 21 och 29 mars och 1863 den 13 sept. Alexander II. De flesta af dessa besök gjordes endast på genomresa. Om Nikolai I:s besök den 31 juli 1830 skrives: »Kl. 9 kom H. M. till Viborg. Kloekorna i alla kyrkor rungo och H. M. mottogs med »hurra» af folkmängden. Kejsaren begaf sig strax efter ankomsten till grekiska kyrkan, som var full af de anseddaste personer af hvardera könet. »Die Kaufmannschaft» bragte H. M. salt och bröd, hvilket H. M. värdigades mottaga. Trupperna, som voro uppställda på vägen till Fredrikshamn besiktigades. Vid H. M:s färd öfver bron flaggade alla skeppen i hamnen. Kl. 10 fortsatte H. M. färden till Helsingfors». Det var väl vid detta besök som rådman Ziencke hade vid »kalitkan» upprest en pryddig triumfport, beklädd med granriskransar. Äfven Alexander II emottogs vid sitt besök i staden 1863, då han for för att öppna landtdagen, med yttringar af invånarnes uppriktiga och enhälliga hänförelse och beundran.

andan, som behärskade sällskapet; där rådde — såsom det hette — en viss „formalité och gêne“ ¹⁾, hvarjämte det vedertagna bruket att vid alla tillfällen hålla ett s. k. „Gespräch“ eller tal gaf tillställningarna en högtidligare prägel än förut. Efter dinén togo sig herrarna vanligen en „siesta“ och drogo sig sedan till de iordningsställda spelborden. Också detta bruk att herrarna och fruntimren separerade sig för att roa sig i skilda grupper var någonting nytt, som torde beröfvat sällskapslifvet en del af dess förra liflighet och intresse.

Nöjen utom hus.

Det fanns nu som förr, både vinter- och sommartid, rikt tillfälle till rekreationer utom hus. Vi hafva redan omnämnt balerna på vauxhallen och skola strax närmare tala om de subskriberade assembléerna på societetshuset och i stadsträdgården äfvensom om maskeraderna, teaterföreställningarna, konserterna m. m. Också stadens förnämre hoteller täflade den tiden med hvarandra uti att till sina aftonunderhållningar locka publiken. Ehrenburg arrangerade „onsdagssoaréer“ på societetshuset och aftonkonserter på „Fåfången“. Om vintern arrangerades ofta slädpartier, kostymbaler, lotterier o. s. v. Man åt „Mårtens gås“ hos Hoffman på „Hotell Wiborg“, besökte gärna Clopatts konditori, där det ibland om vinteraftnarna bjöds på något slags musikalisk aftonunderhållning, äfvensom Wilds konditori efter dess flyttning till den lokal, som nu är handelsgilletts.

Promenad-
platser
och parker.

Stadens mest gouterade promenadplats var i början af perioden Åbobron, Viborgs „ponte rialto“ — som den kallades —, och alla eftermiddagar, så där 3 å 4 tiden, såg man stadens honoratiöres och dess vackra värld lufta sig på dess trottoirer. „Där uppgjordes då många förhoppningar och utkämpades många skarpa torneringar med ord och blickar“. Stadens trenne sommarnöjen åter voro dåförtiden — såsom redan nämnts — stadsträdgården med sina lummiga björkars skugga, vauxhallen med sin vackra veranda och sin smakfullt dekorerade salong, äfvensom den täcka promenaden å Tervaniemi eller „Fåfången“. Den sistnämnda hade framför de andra företrädet att vara nära belägen och erbjuda en den härligaste utsikt öfver staden, fjärden å Trångsund och den af talrika ång- och segelfartyg lifvade

¹⁾ Klingender skrifer om en diné, som han 1839 bevistade, »every thing went on smoothly and comfortably, altho with the usual formality and gêne». Han tror sig ock hafva funnit att vid stadsbornas visiter hos hvarandra ofta var rådande en »foolish and ridiculous ceremony», hvilken han synes haft svårt att underkasta sig.

hamnen — det gamla slottet icke till förglömmas. I anseende till detta sitt läge tog också Fåfången, ju längre det led, försteget framför den för sin fuktighet mindre välkända stadsträdgården och vauxhallen, som var anlagd „vid den mest ödsliga strand omgifningarna kring Viborg hade att uppvisa“.

Det hade blifvit allt mera brukligt, att de familjer, som egde jordagods i närheten af staden, tillbringade sommaren ute på landet. Det Hackmanska Herttualet blef under konsulinnan Maria Hackmans ordnande hand ett verkligt paradys, hvars af natur och konst danade „bellevuer“ och höjder — „Friedrichshöhe“ och „Wilhelmshöhe“ — erbjödo de härligaste utsikter; det Roseniuska Nurmila omdanades med stora kostnader till ett prydligt sommarställe; det Bützowska Tervajoki likaså. Det Dannenbergiska Kiiskiläs omgifningar förskönades, främst tack vare fru Julia Krohns omsorg och flit. Det Etterska Wainikka förbättrades, så att det, som kostat sin egare 5,000 rubel, slutligen stod honom till 30,000 rubel. Det Jänischska Rikkola och Horttana voro äfvenså angenäma tillflyktsorter för en sommarhvila i det fria, för att ej tala om traktens gamla gods, såsom Juustila, Lavola, Ykspää, Liimatta m. fl. Och de som ej hade egna gods, bodde, liksom sommargästerna från St. Petersburg, i de täcka villor eller „datschor“, hvilka, inbäddade i Beckbruksstrandens lummiga grönska, bildade liksom en ny förstad till Viborg.

Jordegendommar
och villor.

Också folket hade sina nöjen. I synnerhet gouterade voro de föreställningar af alla slag, som kringresande konstnärer föranstaltade i stadsträdgården och manegen utanför St. Petersburgs förstaden. 1848 förevisades t. ex. i den förra en lustbarhet à la Tivoli. Trädgården var eklärerad med 600 lampor, där afbrändes ett stort „luft- och fyrverkeri“ samt förevisades en montgolfierisk luftballong. Äfven en kälkbana, eklärerad med en mängd marschaller och orientaliska lampor, stod för en ringa afgift till begagnande. I manegen åter exekverades för det mesta trampolin- och saltomortaleföreställningar.

Folkets nöjen.

Ett egendomligt folknöje, benämndt „rapakot“, existerade sedan gamla tider bland de lägre folkklasserna i staden. Det bestod däri, att personer af hvardera könet, under ryska påskhelgen ¹⁾, ma-

¹⁾ Mera sällsynta torde däremot de af den högre ryska societeten förut stundom under glädjeveckan före fastlagen arrangerade s. k. Maslinita-åkningarna numera varit. Fröken Hauswollf beskriver en sådan, som 1809 tillställdes af dåvarande

skerade sitt eget kön medels af det andra lånade klädesplagg. Ju vederstyggligare en mask var, desto mera var den omtyckt. En sådan kull af maskerade personer vandrade gård ut och gård in och öfverraskade drängstugan eller köket med sitt besök. Stundom utfördes därvid en för tillfället lämpad kadrilj eller vals, merendels utan musik. Den improviserade roligheten gick sist och slutligen ut på ett tiggeri i ändamål att skaffa sig en glad afton.

Men låtom oss emellertid återgå till ett särskådande af de publika rekreationstillfällen och nöjen, som framför andra gån det viborgska societetslifvet utom hus dess egendomliga prägel under 19:de seklets förra hälft, nämligen klubbarna, balerna, teaterföreställningarna, maskeraderna och konserterna. Vi skola finna, huru det intresse för dylika nöjen, som väckts till lif under senare hälften af ryska tiden, länge och väl höll i sig, tills det dock, i samma mån som tidsandan förändrades, småningom alltmera svalnade.

Sälls-
kaps-
klubben.

Den gamla sälls-kapsklubben, måhända ett arf från ryska tiden, upphörde redan år 1834. Men en ny organiserades genast, med nya regler och ny föreståndare. Dess lokal — som åtminstone i slutet af 1830-talet befann sig i societetshuset — stod öppen för medlemmarna från kl. 9 förmiddagen till kl. 12 på natten. Enligt reglerna för klubben fick där ej förekomma hasardspel, hvarjämte alla spelskulder, som å klubben tillkommo, skulle genast betalas. Samma personer fingo ej spela mer än tre partier biljard efter hvarandra, utan voro sedan skyldiga att afträda biljarden till begagnande af andra. Dock hade a la guerre för-månsrätt framför andra partier ¹⁾. Ehuru det för medlemmarna

krigsguvernören Obreskoff. Sju hästar, som kördes af en kusk och 2 spannriddare, voro spända för en oformligt stor öppen släde. Bakom denna voro tolf stycken små källkar med tåg fastbundna, två och två parvis efter hvarandra. Dessa källkar hade långa ryggstycken och voro så små, att man med möda ryndes i dem. Man satt i dem arm i arm med sin granne och så nära gatan eller snön, att man tyckte sig »halka sig fram af sig själf». Ut i den stora släden satt mademoiselle Lehmann med många skolflickor. Ut i första paret af små källkarna sutto fröken Wahl och fröken Steinheils guvernant. Ut i andra paret krigsguvernören själf och generalskan Steinheil, ut i tredje general Steinheil och fröken Hauswolff, ut i fjärde fru Tesche och guvernörens son, ut i femte två unga gossar och ut i sjätte paret tvenne betjänter. Slädradens »oformliga längd var oböjlig i gathörn och vändningar, men det gick ändå. Till allmänt åskådande och under prat och skratt åkte vi gata upp och gata ned».

¹⁾ BD ⁴²⁰/₃₄₃ 1849.

hörde till saken att om möjligt tillbringa en stund af aftonen å klubben, var det dock ofta mera af vana än intresse, som man gick dit. Såsom orsak, hvarför klubblivet i Viborg ej kunde räkna på större intresse, nämnes bland annat den bildade societetens splittring i så många olika nationaliteter. „Ni kan döma“ — säger en antecknare 1839 — „huru en societet, sammansatt af så många olika element, kan bli intressant, i synnerhet som det bör tilläggas, att svenskarna och ryssarna af gammalt hyste motvilja mot hvarandra, att gammalfinländarne och nyfinländarne voro så olika hvarandra och att utlänningarna, som gåfvo företräde åt de förra, med hvilka de stodo i nära relationer, icke mycket närmade sig vare sig till ryssarna eller — och det kanske ändå mindre — till svenskarna“¹⁾.

Med allmännare intresse omfattades de publika balerna. Det existerade och hade kanske redan under ryska tiden existerat ett s. k. danssällskap, också ett slags klubb med regler och föreståndare²⁾. Ännu finnes i behåll en i grönt marokäng inbunden foliobok med titel: „Regeln für die Wiburgsche Tanz Gesellschaft 1815“. Det nämnes i boken uttryckligen att danssällskapet äfven förut existerat i staden och vi äro således fullt berättigade till antagandet, att institutionen var ett arf från upplysningstidehvarfvets glada societetslif. Möjligt är dock, att de tidigare danssällskapen varit af mera enskild natur och att man nu eftersträfvade en större anslutning än förr, hvarför äfven en publikation utsändes om aktieteckning och ett allmänt mötes hållande. På detta möte hade äfven sex föreståndare, två militärer och fyra civila, utvalts och det var de, som hade uppgjort nämnda reglemente „zur Aufrechterhaltung der in einer jeden wohlanständigen Gesellschaft nöthigen Ordnung“. Reglementet, som var ytterst minutiöst och detaljeradt, bestämde de årliga balernas antal till 15. Karaktäristiska voro 5:te, 6:te och 7:de paragraferna, som bestämde om herrarnas kostym och ordningen vid dansen. „Ingen fick uppträda i långa byxor eller s. k. charivari öfver stöflarna“³⁾. Dock skulle undantag göras med officerarne

Danssällskapet
och de publika
balerna.

¹⁾ Klingenders dagbok.

²⁾ Efterföljande skildring af danssällskapet och balerna stöder sig i hufvudsak på en i Ö. F. af Lagus införd uppsatts: »Litet om balerna i Viborg i forna dagar».

³⁾ Då kommerserådet Paul Wahl engång i slutet af 1830-talet vägade bryta mot denna regel, skall han, enligt hvad det berättas, blifvit från balsalongen afvisad.

vid flottan, emedan denna dräkt hörde till deras mundering. Förbjudet var äfven för alla att dansa i sporrar och utan handskar, eller i färgade sådana, på det damernas klänningar icke måtte fläckas. För att åter undvika hvarje oordning i dansen skulle för hvarje gång en af föreståndarne öfvertaga direktionen. För att icke dansen genom därmed förenad öfveransträngning skulle blifva ett för hälsan skadligt nöje, så skulle det dansas i två kolonner, nämligen 16 par i hvardera“. Hvarje „assemblée“ — så kallades balerna officiellt — skulle börja med en polonäs, som ej borde räcka öfver en timme. Därpå skulle följa två kontradanser eller angläser eller „ecossaiser“, sedan två ryska och en fransk kadrilj, därefter åter en polonäs o. s. v. — allt i angifven ordning. Några ovanligare danser fingo ej förekomma förr än efter första afdelningen och med föreståndarens tillåtelse.

Huru hög tanke man dåförtiden hade om sällskapetets bildande förmåga, framgår däraf, att det var gymnasiilärarne tillåtet att till balerna medtaga tvenne af sina elever, hvilket tillstånd flitigt begagnats och „haft ett ganska förmånligt inflytande på deras bildning för umgängeslivet“. „Ja — för mången mindre bemedlad gosse har tillträdet till dessa baler öppnat ett tillfälle till belevadt umgänge, som han under hela sin skoltid för öfrigt skulle varit nödsakad att umbära, och säkert påminner sig mången af läroanstaltens forna elever icke blott med glädje utan äfven med tacksamhet den bildande vederkvickelse från skoltvånget, som en och annan på Viborgs baler tillbringad afton skänkt honom“. Det väckte därför 1844 allmänt uppseende, då — sannolikt i anledning af tidens tilltagande allvarlighet och strängare begrepp om det passande — föreståndarne upphäfde nämnda häfdvunna bruk. I anledning häraf vädjade flera skolmän, bland dem Ahrenberg, Alopæus, Fabritius, Ståhlberg, äfvensom några andra stadsbor, såsom Nikolaus Jænisch, C. Rosenius, Andreas Thesleff, till sällskapet i sin helhet om det gamla brukets bibehållande och synas äfven vunnit sitt mål, enär det enligt en senare uppgift i stadgarna af 1849 talas om, att några fribiljetter skulle gifvas åt de äldre och mera stadgade bland gymnasii-ungdomen.

Det ser för öfrigt — att döma af sällskapetets långvariga existens — ut som om detsamma på ett lyckligare sätt än sällskapsklubben skulle motsvarat ortens behof af en sällskaplig föreningspunkt och ett neutralt område för societetens olika element. Dessa assembléer voro icke heller baler i egentlig me-

ning, utan tillfällen där deltagarnas familjer med barn och blomma på bestämda tider kunde träffas. Balerna hölls i rådhusalen. Under krigsåret 1854 upplifvade de grodnoska husarofficerarne dansen. Men den allvarligare riktning lifvet småningom antagit beröfvade efterhand dessa baler deras forna intresse. 1859 heter det redan: „de publika balerna förlora alltmera i kredit“, och småningom blef medlemsantalet allt mindre. Dock nämnes danssällskapet ännu 1868, men torde kort därefter helt och hållet hafva upphört.

Emellertid hade Terpsichores glada konst börjat intressera äfven andra än dem, som hade rätt till tillträde till de „stora balerna“ på Societetshuset. Äfven handtverkarne och det lägre borgerskapet bildade 1847 ¹⁾ ett särskildt danssällskap, som höll sina baler i stadsträdgården i St. Petersburgska förstaden. Där var man ej så sträng med etiketten. Det gick gladare till, och man visste bättre „att njuta af lifvet i jämmerdalen“. Också de yngre hofrättsherrarna besökte gärna dessa tillställningar och funno på dem bättre trefnad än på aristokratins stela och cirklade assembléer på societetshuset. Borgarbalsällskapet synes hafva existerat till 1873, då det fördelade sin kassa emellan finska församlingens byggnadsfond och de nödlidande i Samara.

Med assembléerna växlade maskeraderna, också de ett arf från ryska tiden. Det synes fortfarande hafva hållits fyra sådana om året „zum Besten der hiesigen Hülfbedürftigen“. Sedan den år 1835 organiserade fruntimmersföreningen begynt sitt arbete i välgörenhetens tjänst, öfvergick också omsorgen om de årliga maskeradernas föranstaltande till densamma. Dock aftog intresset för detta slags tillställningar — som varit den föregående periodens allt i allom — ju längre det led allt mera, hvarför man också inskränkte antalet af dem till tvenne årligen. 1855 föreslogs till och med, att maskeraderna skulle utbytas mot „kostymbaler“, men de höllo dock i sig till periodens slut, och det heter ännu om februarimaskeraden 1874, att den var mycket besökt.

Bland nöjen, som särskildt anslogo publiken, voro teaterföreställningarna bland de förnämsta. Det förgick sällan ett år, utan att staden besöktes af någon teatertrupp, tysk eller svensk. Representationerna gäfvos intill år 1832 i det gamla

¹⁾ Kanava ²⁶/₁₂ 1847.

„Komödienhaus“ på Kron St. Anne, men ifrån nämnda tid i den i sammanhang med societetshuset uppförda nya teatern ¹⁾.

Under det gamla teaterhusets tid gåfvo åtminstone följande teaterdirektörer med sina välkända sällskap gästroller i staden: Goppmeijer (1812), Bonuvier (1818), J. A. Schultz (1824—1831). För det mesta gåfvos pjäser af Kotzebue, Claudens, Spiess m. fl., stundom ock sådana, som för sitt historiskt-fosterländska innehåll kunde räkna på publik, såsom „Herzog Johann von Finnland“ af fru von Weisenthurn (1824), „Sitah Mani eller Karl XII“ af Vulpius (1825), „Gustav Wasas Flucht nach Dalekarlien“ af Castelli (1828) o. s. v., undantagsvis äfven stycken af rang, t. ex. Shakespeares Hamlet (1825), Schillers „die Räuber“ (1835).

Med det nya teaterhusets färdigblifvande inföll en ny och stor period i den viborgska teaterns annaler. Till en början fortsatte den Schultzka truppen sina besök i staden, ända till direktören Arnold Schultz' död 1837. Men ifrån medlet af 1840-talet fick man i tur beundra tvenne af nordens dåförtiden mest ansedda teatertruppers prestationer, nämligen den tyska Reithmeyerska hofoperatruppens från St. Petersburg, hvilken under ryska fastlagstiderna plögade förflytta sin Thespiskärria till Viborg, och den svenska hofteaterdirektören Fredr. Delands. Hvardera truppen åtnjöt som sagdt stort anseende. Det var — i synnerhet operaafnarna — utsåldt hus merendels hvarje kväll. Operor följde på operor; Norma, Zampa, Friskyttan o. s. v. (1845). Herr Hornicke och fröken Neder voro publikens förklarade gunstlingar. Men ej heller den Delandska truppen behöfde spela för toma hus. Allmän förtjusning väckte i synnerhet dess Hamlet-representationer, då herr Hessler och fru Deland spelade titelrollerna (1846). Applåderna ville aldrig taga slut och „då vålnaden, som herr Pousette utmärkt återgaf, liksom från grafven talade till Hamlet med sin långsamma, dofva röst, såg det ut som om håren börjat resa sig på åskådarens hufvud“.

Men emellertid hade den tyska truppen bättre succès, oakadt den svenska till och med ansågs vara bättre. „Det är också naturligt“, heter det i Kanava för den ²/₁₂ 1846, „ty största delen af stadens befolkning är finsk, en del är rysk, en

¹⁾ Framställningen om teaterlivet grundar sig dels på »Anteckningar rörande teatern i Finland» af Weckström (1864), dels på de uti de viborgska tidningarna ingående recensionerna och annonserna.

del äfven tysk. Egentligen kunna endast tjänstemännen och handtverkarne svenska“. Och tidningen tillägger: „en finsk teater skulle vi tro att med hänsyn till befolkningen vore den förmanligaste. Men hvarifrån skall den komma?“ Viborg uppoffrade, beräknade man, årligen på sina teaternöjen omkring 20,000 rub. b:ko ass. och Kanava menar, att staden tillsammans med Åbo och Helsingfors nog vore i stånd att uppbära en inhemsk scen.

Efter kriget, i slutet af 1850- och början af 1860-talet spelade i Viborg den Nielitzska truppen från Riga. Den bestod af 20 personer och var ett opera- och skådespelarsällskap. Prestationerna motsvarade äfven då publikens fordringar. Dessutom sågos tidtals äfven svenska trupper, såsom Roos' och Anderssons m. fl. Omsider förverkligades också — innan perioden ännu gått till ända — Kanavas drömmar. 1873 i januari gaf den finska teatern sina första representationer i Viborg.

Emellertid hade intresset för teaterns nöjen allt mera stegrats, omfattande allt vidsträcktare kretsar, och gaf slutligen upphof till flera med stor framgång gifna „offentliga“ sällskapsspektakel. Ofta voro dessa arrangerade inom de olika nationaliteterna och gåfvos vanligen för något välgörande ändamål. Det gafs representationer på alla fyra språken, svenska, tyska, finska och ryska ¹⁾ — ja eleverna vid Behmska skolan uppförde till och med en komedi af Plautus på originalspråket (1868). Mest intresse väckte dock de föreställningar, som föranstaltades af fruntimmersföreningen. Därvid uppträdde ofta stadens herrar och damer med stor framgång på scenen. Så t. ex. gåfvos år 1850 af amatörer, hörande till nämnda förening „der todte Gast“, „Duennorna“ „Guten Morgen“ och „Vielliebchen“ för utsåldt hus och till allmän belåtenhet. Under periodens sista tid voro i synnerhet konsuln Voldemar Hackman och magistern, sedermera senatorn S. W. Hougberg intresserade arrangörer af dessa sceniska föreställningar, hvilka hufvudsakligast hade dem att tacka för sin framgång.

Huru det gamla teaterhuset på Kron St. Anne såg ut känna vi ej, men vi hafva skäl att antaga, att det var likaså enkelt, som de dåtida arrangemangerna öfver hufvud voro an-

Sällskapsspektakel.

Teaterhuset.

¹⁾ 1864 heter det: »stadens ryska publik har i afscende å nöjen varit vida bättre lottad under innevarande sommar, än den svenska och tyska. Herrar och damer hafva förenat sig om ryska sällskapsspektakel, hvilkas nettoinkomst utan afseende å nationalitet kommer välgörenhetsinrättningar och ändamål till godo.»

språkslösa. Den nya teatern fyllde redan större fordringar och gaf teaterlifvet en modernare prägel. „Det är intressant“, säger Sanansaattaja 1845, „att se hvilken upplysning redan finnes i vår lilla stads teater. I många afseenden är den helt visst icke sämre än de i Paris. Så finnes här till och med redan särskilda klackörer, utan hvilka ingen teater skulle vara fullständig“. Något som emellertid förtog en teaterafton en hel del af dess behag, var den i salongen rådande kölden, ty man kände ännu icke till några värmeledningar. En minnestecknare¹⁾ beskriver 1839, huru stadsborna med största punktlighet och tillfredsställelse besökte spektaklerna, trots den intensiva kölden af 15 å 20 grader. Oaktadt de voro tvungna att sitta i pälsar och skinnfodrade kappor, i skinnmössor och bottforer, löpte de likväl fara att ådraga sig förkylning, hosta och reumatism. De stackars aktörerna och aktriserna darrade och skakade af köld, medan de talade om kärlek, och deras röst nästan frös uti munnen, medan de sjöngo sina glödande kärleksarior. För hvarje melodios ton, som de utstötte, syntes andedräkten stå öfver dem likt ett moln. Emellertid sträfvade man med tiden att aflägsna dessa och andra missförhållanden. Redan 1851 undergick teatern en total reparation, hvarigenom den blef — såsom det heter — „den första i Finland“.

Konsorter.

Med teaternöjena växlade konserterna. Dessa höllos tidigare antingen „im hiesigen Schauspielhause“, d. v. s. teaterhuset på Kron St. Anne, eller i rådhusalen, men senare äfven i societetshussalen. Än var det någon kejserlig kammarmusiker från St. Petersburg eller någon berömd tenor från Warschau, än åter någon bajersk hofsångare eller någon elev af Paganini, som man fick höra. Än annonserades där „ein grosses vollstimmiges instrumenten Concert“ med biträde af amatörer, än åter bjöds det på vokalmusik i växlande program. 1832 och 1841 fick man höra Johanna von Schoultz²⁾, „Nordens sångarinna“, till hvars lof förstnämnda år i „Wiburgs Wochenblatt“ ingick ett versifieradt hälsningskväde. Vid det senare tillfället besöktes konserten af öfver 200 personer eller så många som i rådhusalen kunde rymmas. 1848 konsorterade i staden åter fröken Betty Boije, 1864 fröken Elise Wächter, ett viborgsbarn. Öfver hufvud förgick det sällan något år, utan att staden hugnades med besök af någon celeber tonkonstnär.

¹⁾ Klingender.

²⁾ Biljetterna till hennes konsert kostade 5 rubel.

Staden hade ock redan sitt eget musikkapell. 1853 hade musikdirektören Gotthard Dieberg anhållit att där få inrätta ett sådant, och något senare började det Spohrska musikkapellet sin verksamhet, som fortgick till 1869, då det efterträddes af det Schneevoigtska.

Musikkapellet.

I allmänhet ansågs Viborgs publik dåförtiden vara mycket konstälskande. „Die allgemein bekannte Kunstkenntniss Wiburgs“ utgjorde helt säkert ett ledande motiv för de upprepade besöken i staden af tidens mest firade skådespelare och sångerskor. Och viborgarne läto ej heller sitt goda rykte komma på skam. Vi hafva redan omnämnt kommerserådet Wahls intresse för tonernas konst äfvensom konsul Hackmans och magister Hougbergs arbete för scenens bästa. Äfven handlanden Leopold Krohn var en stor vän af musik, och då det musikaliska lifvet i Viborg i början af 1860-talet tog sitt uppsving, såg man honom med sin „cello“ bland de medverkande vid de symfonikonsorter, som gåfvos under Faltins skickliga ledning. Kändt är också huru konsulen Robert Lydecken först hjälpte fram skulptören Takanen, som sedan blef en stadens skyddsling. Men det mest storartade intresse för de sköna konsternas sak ådagalade likväl handlanden Victor Hoving²⁾, som före sin död 1878 testamenterade största delen af sin betydliga förmögenhet till finska konstföreningen.

Viborgska publikens intresse för konsten.

Af ofvanstående skildring af societetslifvet under föreliggande period har — synes det oss — framgått, att om också tillfällena till rekreation en lång tid bortåt voro lika talrika som förut och måhända också lika besökta, hade dock med

*Tidens Stilleben och *Kleinstdterei.

²⁾ Carl Isak Victor Hoving, f. i Salem socken i Sverige 1846, † i Rom 1876, son af agronomen Isak Vilh. Hoving och Ebba Magdalena Skogberg, hvilka 1851 inflyttat till Finland. Efter föräldrarnas död 1852 upptagen och uppfostrad af privatlärarinnan fröken S. E. Lindeberg, egnade sig Hoving efter åtnjuten skolundervisning redan som ung åt affärlifvet, erhöi 1863 burskap såsom handlande samt dref — såsom förut blifvit nämndt — en icke aldeles obetydlig trävarurörelse. Tog liflig del i allmänna angelägenheter och var under hungersåren 1867—1868 medlem af nödhjälpskommittén. Men framför allt hyste han varmt intresse för konsten, hvilket föranledde honom att testamentera största delen af sin förmögenhet till Finska konstföreningen. Då denna 1878 tillträdde donationen, hvars räntor dittills åtnjutits af fröken Lindeberg, uppgick kapitalet till nära 230,000 mk. Denna donation har sedan dess utgjort ett af den finska konstens viktigaste offentliga stöd. Räntorna ha användts till inköp af konstverk, till resestipendier för konstnärer samt till understöd åt yngre konstnärer. — För grundande af någon allmän nyttig stiftelse i Viborg testamenterade Hoving dessutom 5,000 mk, hvilken summa magistraten bestämde till stipendiifond vid stadens svenska lyceum. (Finsk Biografisk Handbok).

tiden i desamma inträdt en mera reserverad ton. I synnerhet blef detta märkbart, efter det den religiösa väckelse, hvarom vi förut talat, vid medlet af seklet vuunit större terräng. Man lefde mera för det verkliga lifvet, än under upplysningstid-hvarfvet med dess ideella och något sentimentala läggning. Men under denna oföränderlighetens tid, då äfven den minsta afvikelse från det bestående, vare sig i ett eller annat afseende, redan väckte vederbörandes misstankar och i alla händelser betraktades såsom ett störande moment i det välordnade samhällets lugna „Stilleben“, framträdde också en annan sida af stadslifvet kanske bjärtare än någonsin förr eller senare, nämligen ett visst drag af hvad som på den tidens språk kallades „Kleinstädtere“. Det var en naturlig följd af den i politiskt och socialt hänseende kvalmiga luft man andades. Och därtill bidrog ytterligare den instängdhet, i hvilken man då för tiden lefde i anseende till de ännu jämförelsevis outvecklade kommunikationerna. Redan en resa till St. Petersburg betraktades som en verklig Romresa, hvilken erfordrade både stora förberedelser och icke ringa kostnader. Huru många äfventyr kunde man ej råka ut för på en sådan färd, börjande från förtretligheten att med den stora, enkom för detta ändamål anskaffade släden bli fastsittande redan i sin egen port? Först sedan på 1830-talet en regelbundnare diligensförbindelse med den ryska hufvudstaden blifvit öppnad och ångfartygen sommartid begynt förmedla trafiken, blef det visserligen något lättare att „röra på sig“. Men diligensen var ofta rätt obekväm och ångfartygen gingo endast sommartid, hvilket allt var egnadt att begränsa resmöjligheterna. Och ännu besvärligare ställde sig „en resa till Finland“, såsom det på den tiden hette redan på tal om en färd till en så pass närbelägen ort som Fredrikshamn. Instängdt inom sina trånga murar och utan något lifgifvande moment, präglades stadslifvet — jämfördt med vår tid — af en viss matthet och enformighet, för att icke säga intresselöshet.

Uti en sådan miljö och emot den lugna bakgrunden af ett oföränderligt „Stilleben“ trädde det karaktäristiska och egenartade hos individerna, såväl i det dagliga lifvet som vid ämbetsbordet, stundom fram på ett sätt som, tack vare kontrasten i situationen, lät det originella bjärtare framstå än eljest. Stundom var det någon medlem af den patriarkaliska, åt slentrianen hemfallna stadsstyrelsen, som gaf stoff för skämtarnas kvickheter: rådmannen, som i sin ifver att upprätthålla magistratens prestige grep till

pistolen och började nedskjuta alla kringlöpande hundar, därvid sårande också förbigående människors ben; — borgmästaren som väntande kejsarens ankomst stod i full gala med silfverbrickan med saltet och brödet bredvid sig, varnande den stimmande menigheten med sitt: „seien sie nur ruhig und vergessen sie nicht hurra“, men själf förlorade det lugn han tillrådde andra och tog öfverbalansen, då han skulle tukta en häst, som nafsat efter honom vid hans försök att sticka sig in i Siliverstoffs „kurenja“, där stadens fäder före sina viktiga förrättningar plägade taga sig en tankställare i form af en snaps med en bit ost uppå; — kämnärspreses, en kvick och jovialisk man, hvilken tillskrefs ett poem, som en dag fanns uppspikadt på rådhusets dörr och slutade med de upproriska orden:

„Bevars ett sådant län
Här skyddas folk och få“¹⁾.

Tider sådana som de vi nu skildra äro i allmänhet rika på s. k. originaler eller låta dem åtminstone tydligare framträda än eljest. Icke heller Viborg saknade sådana, t. ex. den mångpröfvade musikern, under hvars ledning den dåtida ungdomen lärde sig de första fingersättningarna till „Gubben Noak“, „I denna enkla låga hydda“, „Vi bundit ha din bröllopskrans“ och andra den tiden högt värderade musikaliska kompositioner och „vid hvars blotta åsyn man tyckte sig se själfva fader Bergström träda fram med sin basfiol“; — den poetiska majoren, som anlade en fabrik för tillverkning af snus, hvilket han sålde under namn af „icke-Norrköpingsnus“, men för hvilken allt „gick på fötter“, d. v. s. på vers, och som för öfrigt besjälades af ett outsläckligt hat till den „folkförfärande“ Metternichska politiken.

Här böra vi i förbigående nämna, att man den tiden gärna klädde sina tankar i poetisk form. Namns- och födelsedagsgratulationer, julhälsningar och nyårsönskningar — allt skulle vara på vers. I Viborg hade denna tillfällighetsdiktning en egenomlighet, som låg däri, att „sånggudinnorna“ — såsom det på skämt sades — „gärna rörde sig på alla de fyra“, d. v. s. talade

¹⁾ En annan paskill, som också angick rådet, började med orden:

»Rathmann Hellström, langer Hecht
Bäcker Zieneke, kleiner Specht».

de fyra språken, stundom blandande i en och samma vers åtminstone tvenne af desamma ¹⁾. Vi erinra oss ock, att i Viborg, där så många nationaliteter blandats, svenska språket redan på 1600-talet tagit intryck af dessa förhållanden. Det hade småningom utbildat sig ett egendomligt språkidiom, som kunde kallas Viborgssvenska och utgjorde en blandning af alla de fyra rivaliserande språken. Under de instängda förhållandena i början af 1800-talet framträdde denna egendomlighet kanske bjärtare än eljest. Vanligen uppblendades svenskan med ordgranna öfversättningar från finskan eller tyskan. Man begagnade t. ex. uttryck sådana som „flytta rock“ (af finska muutta) och „bevundra solens undergång“ (af tyska „bewundern“ och „Untergang“), ord sådana som „dagsig“ (af tyska „häutig“) o. s. v. Äfven från ryskan upptagna ord förekommo talrikt, såsom t. ex. „guleja“, promenera, „kulak“, knytnäfve o. s. v.

Dessa företeelser, det patriarkaliska i myndigheternas förhållanden, det starka uppmärksammandet af individernas egenheter, de af en främmande lätt bemärkta egendomligheterna i språket, gaf det dåtida samhällslifvet, trots dess kulturella utveckling, likväl ett säreget drag af någonting småstadsmässigt, och kalkborgerligt. Härtill medverkade — såsom redan framhållits — de förvända politiska förhållandena i förening med kommunikationernas jämförelsevis ringa utveckling.

Men mot slutet af perioden förändrade sig förhållandena inom kort. Den politiska atmosfären rensades af friska vindar. Människorna lefde åter upp. De började intressera sig också för annat än blott för sina egna affärer, sina nöjen och stadsskvallret. Murarna slopades och staden växte ut ur sina lindor. De nya kommunikationerna, kanalen och järnvägen öppnade en lättare förbindelse med yttervärlden. Poströrelsen utvecklades i förut oanade dimensioner. Det planerades t. o. m. stadspost.

Lifvets och
sedernas
förändring
i slutet af
perioden.

¹⁾ Såsom exempel på en sådan vers, som af skämtarna kallades »kakssprächisch», vilja vi för kuriositetens skull anföra följande, diktad af en person, som allmänt gick under namnet »Boeken», vid åsynen af en trana, hvilken bjöds till salu å gamla fiskarstranden utanför nuvarande Dippellska huset:

»Ack jag stackars arma bock,
vore jag en trana dock!
Ach, dass wär anders, was!
Die lange Kehle immer nass,
Ja det skulle smaka då
Att ett glas i halsen få».

Tiden gick framåt med svindlande fart. Redan under krigstiden 1855 hade Viborg fått sitt telegrafkontor, som först placerades i det förra s. k. mindre gymnasiehuset. 1860 infördes gasbelysningen. 1855 var första symaskinen utställd, 1869 visade sig den första velocipeden på Paradplanen. Näringsarnas och i synnerhet handelns enorma uppsving gaf i förening med det nyvaknade politiska lifvet människornas intressen en delvis ny riktning. Kulturlifvet förändrades på samma gång som staden till sitt yttre nyskapades och dess välstånd tilltog. Hemmens möb- lering blef modernare, klädedräkten tidsenligare. De gamla nö- jena, maskeraderna och balerna, som varit den gamla goda ti- dens allt i allom, lockade ej mera publiken. Antalet privata till- ställningar blef allt glesare och nedgick — enligt en uppgift från medlet af 1860-talet — redan då till noll. Resande konst- närer rosade ej mera i samma mån som förr sin marknad i Vi- borg. De gamla förlusteställena utplånades genom ödets nyck eller öfvergåfvos. 1865 brann vauxhallen, 1871 drabbades re- staurationen i Aninaparken af samma öde, och själfva stadsträd- gården inkräktades af järnvägen. „Fäfången“ stod försummad och öfvergifven.

Kortligen, en ny tid med vida mångfaldigare stråfvanden hade börjat gry. Det instängda och något inåtvända, som vidlådt lifvet inom det „gamla Viborg“, gaf vika och nya företeelser inom societets- och kulturlifvet förmedlade redan liksom en öfver- gång till en ny period. Det bildades föreningar och aftoncirk- lar, hvilka voro afsedda att förena det nyttiga med det nöj- samma. Det fanns sådana, både allmänna och af mera begrän- sad natur, inom olika nationaliteter, olika intressegrupper o. s. v. I slutet af 1860-talet bildades en aftoncirkel, till hvilken projek- tet utgått från den tyska societeten, i afsikt att närma den tyska och svenska nationaliteten till hvarandra. Anslutningen var så stor, att slutligen samlingslokalen i Belvederen befanns vara för liten. Emellertid fick denna klubb snart (1868) en medtäflare, i det — såsom Viborgs tidning berättar — „några af stadens ungherrar, missnöjda med programmet, beslöto organisera ett nytt samkväm, där alla föredrag skulle hållas på tyska“. Inom den finska nationaliteten hade redan tidigare den alltid vakna handels- biträdesklassen organiserat en läseförening af ännu mera omfat- tande art, än den förstnämnda, i det i densamma voro represen- terade ortens alla fyra språk. Men den egde ej bestånd mer än ett par år, hvarefter dess egendom realiserades och de sålunda

Föreningar,
aftoncirklar,
m. m.

hopbragta medlen, 50 rubel, öfverlämnades till litteratursällskapet såsom grundplåt för åstadkommandet af en minnestod öfver Mikael Agrikola i Viborg. 1870 trädde i dess ställe en finsk läseförening, hvars ändamål var att bereda deltagarna tillgång till tidningsläsning och åhörande af föredrag. Men också den upphörde snart efter det den förut omtalade läsesalen inrättats, biläggande likaså sin i penningar omsatta kvarlåtenskap, 40 rubel, till Agrikolafonden. 1870 hade också bildats en „suomalainen iltaseura“, och 1874 en „työväen iltaseura“, den sistnämnda afseende att bereda den arbetande klassen tillfälle till bildande nöjen. Slutligen hade också ryska societeten sin „klubb“, som sammanträdde å hotel „Dagmar“ och höll sina danssoaréer i societetshuset.

Men det var — såsom ofvan antyddes — icke blott inom de olika nationalitetsgrupperna som sådana föreningar bildades. Äfven inom andra samhällskretsar slöt man sig tillsammans för att befordra gemensamma sträfvanden och intressen. Redan 1857 framkastades förslaget om inrättandet af ett handelsgille eller en s. k. „börs“, hvilket dock icke ännu realiserades, 1874 konstituerade sig Viborgs segelsällskap o. s. v.

Öfverblick
af kulturlifvets
utveckling.

Försöka vi nu, innan vi gå vidare, i korta drag sammanfatta resultatet af den utveckling så i materiellt som kulturellt hänseende, vi i det föregående skildrat, finna vi att „återföreningens tid“ i hufvudsak infriat de löften, med hvilka den börjat. Såsom läsaren redan af det föregående funnit, hafva vi dock att under denna period på tal om stadens allmänna utveckling särskilja emellan tvenne väsentligen olika tidsskeden, för hvilka 1850-talets slut — orientaliska kriget och de förändringar som efter detsamma vidtogos i afseende å stadens allmänna förhållanden — utgör gränsskillnaden.

Under det förra af dessa tidsskeden gjordes väl redan märkbara framsteg i den riktning „återföreningen“ afsåg: det kommunala lifvet organiserades på sin urgamla, fasta grund, hofrätten inrättades o. s. v., men där fanns ännu ett hämmande moment för en snabbare utveckling. Den Metternichska politikens stillastående bibehöll helst allt som det var; den gamla i Viborg sedan ryska tiden gällande fästningsordningen rubbades icke, om den ock måhända under det djupa fredslugnet blef något mindre energiskt handhafd än förut. Hoppresadt inom sina trånga murar var Viborg ännu den „svarta staden“ såsom kejsar Nikolai I vid sitt besök år 1830 skall hafva kallat det. Dess styrelse,

ehuru organiserad och verkande i öfverensstämmelse med landets lagar, var föga energisk, inom de borgerliga kretsarna rådde ännu en viss „tyskhet“, som var egnad att afsöndra staden från det öfriga landet, dess näringslif visade ännu få tecken till en högre lyftning, dess kulturlif var, om ock på höjden af sin tid, något inåtvändt och säreget. Instängda inom sina vallar hade invånarne segt fasthållit vid sina fäderneärfda tänkesätt och seder. Viborg företedde åtminstone ännu långt in på 1840-talet en kvarleva af det slags lif, som före föreningen med Finland var rådande i gamla Finlands städer, kännetecknad af en viss konservatism och brist på högre andlig lyftning. Vid sidan af mycket kärnfriskt och godt fanns där inom de gamla murarna därjämte någonting så att säga genuint viborgskt, som gjorde sig gällande i människornas väsen och sätt att vara, ja till och med i deras språk.

Men från 1850-talets slut och det följande årtiondets början förändrades allt med en hast. Fästningsordningen upphäfdes, och af den „svarta staden“ blef det en ljus, öppen stad. Där fordom vallgrafvarnas dy kringspolade de gamla murarna, där slöto nu moderna esplanader den forna fästningen i sin grönskande famn; och så åter gator och hus i snörräta rader långt bort öfver Salakkalahtis forna kärr och ända upp till Kolikkomäkis klippor. Och hvad mera var, den svensk-finska bildningen fick omsider tillfälle att gjuta nytt lif i de gamla formerna. Stadens handelsstånd, ännu i början af perioden så tyskt — eller åtminstone icke finskt — hade rönt ett välgörande inflytande från det svensk-finska kulturelementets sida. Äfven ryssarne hade i många fall blifvit grekiskt-katolska finnar. Få voro för öfrigt de branscher af allmänt lif, hvilka ej genom den inträngande svensk-finska bildningen vunno i vikt och värde för staden och landet i dess helhet. Till och med stadens näringslif hade delvis att för sin utveckling tacka deuna bildningens gång. Saimakanal och järnvägen öppnades. Handeln tiofaldigades, industrin femdubblades, invånarantalet blef flera gånger större än förut. Allt var lif och rörelse. På fjärden utanför rykte ångare, och snälla seglare korsade oafåtligt hvarandras banor, hamnen, prydd af praktiga kajer, vimlade af fartyg, och på Suomenvedenpohja stimmade en öfverskådlig rad af skutor och mindre farkoster. Än stampade där fram en bogserångare, dragande efter sig ett halftannat tiotal med bräder fyllda prämar, än sågs därborta på den tvärs öfver viken dragna järnvägsbron ett bantåg rulla fram, på sätt och

vis en symbol af tidens rastlösa framåtskridande. Stadens drätsel slutligen, som bragts på säker fot, möjliggjorde förbättringar på alla områden af det kommunala livets verksamhet. Fattig- och hälsovården motsvarade väl sina uppgifter. Läroverken nydanades. Folkskoleväsendet organiserades. Kulturlifvet med sina klubbar, föreningar och aftoncirklar antog en modernare prägel. „Den gamla, goda tidens pittoreska lif och därmed motivet för mången präktig genretafla, som fordom stått att se inom de grånade murarna, hade försvunnit. Den gamla generationens män, „die alte und achte“, hade den ena efter den andra slumrat bort i den eviga hvilan under Sorvarinsaaris susande furor, och ett nytt släkte, med nya sträfvanden, nya idéer, nya seder, hade vuxit upp“. Återföreningens period hade omsider nått sitt slutmål. Det viborgska Viborg hade allt mera blifvit ett finskt Viborg.

Viborg såsom
fästning.

Såsom vi af ofvanstående korta överblick af utvecklingens allmänna gång i Viborg under nu föreliggande period funnit, var det fästningsordningens upphäfvande, som egentligen betecknade tidsgränsen emellan det gamla Viborg och det moderna. Ända till 1859 bibehöll den gamla staden sin natur af fästning. Huru många gånger hade ej dess gråa murar brutit den ryska eröfringens våg? Och under de förändrade förhållandena efter 1710 hade Viborg varit den ryska kejsarstadens fasta skyddsvärn, som genom blotta ryktet om sin oöfvervinnelighet tycktes hålla svenskarna på respektfullt afstånd från sina murar. Efter 1809 hvilade den på sina lagrar; garnisonen minskades och fästningsverken fingo under den långvariga freden förfalla. Fästningen låg under denna tid liksom allting annat i dvala. Men ännu var dess roll icke helt och hållet utspelad. Ännu en gång skulle den få kläda sig i full rustning för att invänta en ny fiende. Det var under orientaliska krigets tid. Vi skola med ledning af öfverste Borodkins nyligen utkomna arbete om detta krig i korthet skildra de händelser, som därunder tilldrogo sig i staden och dess närmaste omgifningar ¹⁾.

Viborgs fästning bestod af hufvudfästningen — d. v. s. gamla staden — med nio bastionerade fronter, Kron St. Anne fästning samt slottet. Enligt en redogörelse af 1850 hade den

¹⁾ Kriget vid Finlands kuster 1854 - 1855 af Borodkin. Auktoriserad bearbetning.

då bort ha en besättning af omkring 3,000 man, hvarjämte där bort finnas omkring 400 kanoner, inemot 70,000 projektiler och omkring 230,000 kilogram krut. I själfva verket led fästningen emellertid den största brist på allt: på krut, kanoner, fästningsverk, afspärrningar, flotta m. m. Enligt räkenskaperna saknades visserligen blott 5,255 krutladdningar, men i verkligheten fanns icke en enda duglig sådan, emedan man vid deras tillverkning användt gammalt förlegadt krut, som under 1808—1809 års krig tagits som byte från de finska magasinerna och sedan dess legat orördt i de viborgska krutkällarena. Ja — man hade icke under det halfsekel, som förflutit sedan den tid, då det egentligen var afsedt att begagnas, ens gjort sig mödan att underkasta detsamma något prof. Det var af en ren händelse man i sista minuten, då kriget stod för dörren, lärde känna dess verkliga halt. Man ville en gång öfvertyga sig om artillerimanskapets utbildning och lät det därför aflossa några skott ¹⁾. Men hvad hände? Projektilerna nedföllu på 200, 100, ja till och med på 50 meters afstånd från kanonmynningarna. Då general Rüdiger genomläste rapporten härom, utbrast han ofrivilligt: „Detta är ju mer än upprörande! Huru skulle det gå, om Viborg måste försvara sig, innan nytt krut hinner anlända?“

Emellertid hade generaladjutanten Ogarjoff redan 1854 blifvit sänd till Viborg för att vidtaga åtgärder för fästningens försättande i försvarsskick. Han hade dock inskränkt sig endast till „att bringa dess yttre i ett mera likformigt skick“ — d. v. s. han hade låtit afmeja gräset på vallarna, upplappa torfbeklädnaden — som dock åter nedrasade följande vår — och hade slösat en mängd dyrbart virke på anbringandet af en palissad, medelst hvilken tillträdet från sjö- och landsidan skulle på farligare ställen afspärras för fienden. För öfrigt fingo fästningsvallarna vara sådana de af gammalt voro — i det mest primitiva tillstånd med så grunda embrassyrer, att hvarken kanoner eller lavetter voro skyddade, och utan någon som helst betäckning för manskapet. De bästa och nyaste kanonerna hade — märkvärdigt nog — blifvit placerade på landfronterna och på sjöfronternas flyglar, där de icke hade det ringaste skjutfält och således icke gjorde någon nytta, medan de gamla hade uppställts

Orientaliska
kriget.
Viborgs för-
sättande
i krigsdugligt
skick.

¹⁾ Att också manskapets utbildning lämnade åtskilligt öfrigt att önska framgår däraf, att en soldat en gång vid laddandet af en kanon i densamma insatte först kulan och därpå krutet.

på strandvallarna för att taga emot den fientliga flottan. Emellertid hade Ogarjoff, efter det allt detta var gjort, i slutet af år 1854 inrapporterat, att Viborg var färdigt och att det blott återstod att vänta, att fienden skulle våga ett anfall.

Vid den besiktning, som fortifikationsöfversten Krenche i april 1855 verkställde, befanns därför fästningen trots ofvannämnda reparationer vara fullkomligt förfallen och erfordra både stor kostnad och mycken tid för att blifva försatt i något så när dugligt skick. Man skred således omedelbart till nya arbeten. Från och med april 1855 arbetades med sjudande ifver på de olika fästningsverken. Alla satte sig i rörelse, ej blott militären utan ock den civila befolkningen i Viborg. Ända till 1,000 man gingo hvarje dag ut till olika slags arbeten, och invånarne kunde icke påminna sig att förr hafva sett sådant lif och sådan rörelse. Hufvuduppmärksamheten riktades nu på åstadkommandet af ett kraftigt försvar af fästningen mot ett anfall från sjösidan. Trångsund, som utgör det djupaste och lämpligaste inloppet, blef afspärradt. Likaså stängdes det norra inloppet medels fördämnin- gar af sten, försänkta kanonbåtar, bommar och kedjor. Dessutom uppfördes batterier på Hinkusaari och Ravansaari, å hvilken sistnämnda holme jämväl all skog nedhögs. Äfven Turkkisaari, som kallades Nikolaiön, befastes. Först sedan alla dessa arbeten blifvit fullbordade, kunde man anse, att Viborg var något så när färdigt att taga emot fienden.

Under allt detta hade stadsborna ådagalagt många vackra prof på fosterländskt sinnelag. Handelshusen Hackman & C:o och Rosenius & Sesemann erbjödo ångfartyget „Viborg“ för krigsändamål och då det emottogs endast under förhyrningsvillkor, anslogs hyresbeloppet till förmån för under kriget sårade matros- er. Handlanden Ferdinand Alfthan upplät sina magasiner för militärens behof, i anledning hvaraf honom förklarades nådigt välbehag. Detsamma vederfors handlanden Dmitri Aleneff, som förärat en penningesumma för sårade krigare. Viborgs stads in- vånare sammansköto ock gemensamt en summa af 3,400 rubel till förmån för de sårade vid den trupp frivilliga skarpskyttar, som uppsatts för försvaret af skärgården vid Trångsund och Björkö och till hvars anvärfvande de redan öfverlämnat 2,000 rubel s:r. Stadens arbetare biträdde vid fästningsverkens istånd- sättande, sålunda också de fullgörande sina medborgerliga plikter.

Engelsmännens
angrepp
på Trångsund.

Den 1 juli 1855 kl. 1 på dagen skredo engelsmännen till angrepp. Fregatten „Arrogant“ och korvetten „Magicien“ lade

sig vid Kirkkoniemi utanför Trångsund, medan en kanonbåt i spetsen för sju barkasser, med omkring 700 man, styrde upp mot sundet¹⁾. Flottiljen emottogs med eld af de på stranden af Ravansaari posterade ryssarna och frivilliga skarpskyttarna, äfvensom, sedan den lyckats genombryta afspärrningen och visat sig i viken innanför Trångsund, af de ryska kanonbåtarna, som lågo emellan Turkisaari och Ravansaari. Kaptenlöjtnanten Flotov ledde, trots kanonbåtarnas klumpighet, operationerna med sådan framgång, att fienden, efter det en barkass blifvit genomskjuten och i sjunkande tillstånd måst bortbogseras, började retirera tillbaka genom sundet. Härvid fortsattes dock kanonaden såväl från „Arrogant“ som från barkasserna, hvilka kastade en mängd congreveska raketter. Några hus och brädupplag på Ravansaari antändes, men i öfrigt åstadkoms föga skada. På ryska sidan hade stupat en man och sårats åtta, förutom en fänrik. På engelsmännens sida stupade gardemarinern Starey. Kl. 10 på kvällen var striden slut. Följande år dekorerades tvenne finska stadsförsamlingen tillhörande ynglingar högtidligen i finska kyrkan med medaljer för tapperhet i striden vid Trångsund. Sådant var förloppet af den sista strid, som utkämpats vid Viborg under den gamla fästningens tid²⁾.

Den 7 juli skref kejsaren till furst Gortschakoff på Krim: „Fienden har gjort ett litet försök att anfälla Viborg, men lyckligt blifvit tillbakalagen“.

Emellertid led staden under tvenne år af alla ett krigs besvärligheter. Under hela denna tid var all utrikeshandel afbruten. Inga skepp kommo eller afgingo. Hvilka förluster härigenom åsamkades affärlifvet är lätt att inse. Som en märkvärdig dag finnes därför antecknad den 27 maj 1856, då efter fredsslutet det första skeppet, norska fartyget „Pilen“, inlöpte i hamnen, lastadt med sill för Hackmanska firmans räkning, och med en viss tillfredsställelse omtalar ortens tidning, att detta fartyg ännu inom samma vecka efterföljdes af icke mindre än 30 stycken andra, medförande laster för olika firmor i staden. Hela stadens icke alldeles obetydliga handelsflotta hade gått förlorad. Detta hade visserligen icke skett såsom en direkt följd af några

Staden
under kriget.

¹⁾ Före dem seglade en fiskarbåt, som i stället för segel hissat en bastmatta.

²⁾ Finnen, som lotsat fienden till Trångsund, blef, sedan man hos honom funnit bevis på hans brottslighet, hängd.

krigshändelser. Men af fruktan att fartygen skulle råka i fiendehand, måste de, delvis med förlust, försäljas å utrikes ort. Så t. ex. försåldes stadens största fartyg, de Wahlska fregattskeppen „Argo“ och „Amiralen“ till Hull, det Hackmanska barkskeppet „Helios“ till Quebec i Nordamerika o. s. v. Af hela flottan återstod efter kriget endast en liten brigg, som blifvit liggande i Ekenäs, och af hela dess lästetal, 1,675 läster, funnos blott 81 läster kvar. Till och med ångfartygen „Vellamo“ och „Viborg“ hade blifvit föryttrade, hvarför man 1856 måste skynda sig att skaffa nya ¹⁾.

Men icke nog därmed, att handel och vandel blifvit afbrutna. Äfven det kommunala och borgerliga lifvet hade sina känningar af krigstillståndet. Redan i början af 1854 hade fästningen blifvit förklarad i belägringstillstånd. Portarna höllos stängda och för att komma in eller ut måste man vara försedd med en af platsmajoren utfärdad „spravka“ eller tillståndsbiljett ²⁾, som uppvisades för den vid porten stationerade militärvakten. Såsom en följd af belägringstillståndet väcktes ock först fråga om Tervaniemi stadsdels förut omtalade rasering, för hvars underlättande stadskassan åt de husvilla måste såsom understöd utdela omkring 1,500 rubel, utom att borgerskapet ytterligare sammansköt en lika stor summa för samma ändamål. Att förhållandena ändock icke blefvo mera tryckande än de voro, har tillskrifvits dels dåvarande guvernören Alexander Thesleffs lugn och hofsamhet — „han besatt icke blott kunskaper i militära ämnen utan förfogade ock öfver mycken vana vid handläggningen af civila mål“ — dels borgmästaren Örns omtänksamhet, tack vare hvilken inkvarteringstungan utan kännbarare olägenheter för borgerskapet fördelades.

Men i alla händelser hade det strama handhafvandet af den gamla fästningsordningen under krigstiden gjort sig tillräckligt kännbart för att låta invånarne förnimma alla de olägenheter denna ordning medförde för det kommunala lifvet, så länge detta var hoppressadt inom fästningens trånga murar. Då alltså efter

Viborgs
gamla fästning
utdömes.

¹⁾ Äfven stadens segelflotta återställdes småningom efter kriget. Firman Paul Wahl & Co byggde 1864 det stora fregattskeppet »Martin Luther», 775 reg. tons, som på sin tid torde varit det största fartyget i vårt land.

²⁾ Huru skolgossarna för att lura vakten och bereda sig tillfälle till promenader i det fria med tillhjälp af skräddarämbetets gamla sigillstamp eftergjorde dessa »spravkor» har af oss tidigare blifvit nämnt.

kriget Viborgs gamla fästning, som ju också, efter hvad som af ofvanstående framgått, näppeligen hade kunnat motstå ett mera effektivt angrepp af fienden, utdömdes, blef denna händelse epokgörande icke blott för stadens topografiska utan äfven för dess kommunala och municipala förhållanden. I och med denna ordnings upphäfvande inom större delen af stadens territorium var en hämsko aflägsnad, som härtills i väsentlig grad bundit stadsstyrelsens handlingsfrihet. Viborg förlorade visserligen icke heller nu sin egenskap af fästning. Tvärtom gjordes den ännu starkare än förr, i det den på 1860-talet omgafs med moderna på ett längre afstånd från själfva staden belägna vallar — vid Kollikomäki, på Sorvarinsaari, vid Trångsund o. s. v. I krigstid har Viborg fortsättningsvis sin gamla uppgift att fylla och äfven under fredstid kan tungan ofta kännas dryg nog för invånarne, såsom den t. ex. gjorde det på 1860- och 1870-talen, då militärens ökande och de pågående nya vallarbetena föranledde inkvarteringsbördans hastiga stigande. Men skillnaden mot förr var den, att stadsstyrelsen nu i många frågor, vid hvilkas afgörande den förut varit bunden af de militära myndigheterna, åtminstone i fredstid blifvit oberoende af desamma. Detta innebar en stor fördel för stadens framtida utveckling.

Men denna stadsstyrelsens frigörelse var endast första steget till införandet af en bättre ordning och skulle i längden hafva medfört mindre gagn, om det icke efterföljts af andra mera omfattande förändringar i afseende å den kommunala administrationen. Själfva stadsstyrelsen behöfde nämligen helt och hållet nydanas, för att under de framskridna förhållandena vid nittonde seklets slut kunna motsvara sin bestämelse. Stadsmyndigheternas patriarkaliska institutioner och stadsäldstes initiativlösa korporation skulle i Viborg, liksom i landets andra städer, ersättas af effektivare organ för de kommunala angelägenheternas handhafvande. Den nya kommunalförvaltningen hade enligt författningen af 1873 bort införas redan i början af 1875. Men man anhöll om uppskof med dess organiserande till 1 januari 1876 för att hinna noga förbereda den viktiga omgestaltningen. Under loppet af år 1875 vidtogos alltså i detta syfte särskilda förberedande åtgärder och fattades beslut, som afsågo fastställandet af olika detaljer rörande den stora förändringen. Sålunda bestämdes t. ex. vid rådhusstämman den $24\frac{1}{2}$ antalet af de nya stadsfullmäktige till 24, eller till 8 inom hvarje af de tre kategorierna: löntagare, näringsidkare och fastighetsägare. Den blifvande taxe-

Stadsstyrelsens
nydaning.

ringsnämnden fixerades till 12 ledamöter, eller 4 inom hvarje af nyssnämnda grupper; pröfningsnämnden till 18 enligt förordningen o. s. v. Angående sättet för de förestående valen beslöts, att maximum af skattören, för hvilka man finge rösta, skulle utgöra 25, hvarjämte 400 marks årlig inkomst beräknades motsvara ett skattöre. Samtliga skattören utgjorde omkring 17,600.

Den $22/12$ 1875 voro stadens äldsta för sista gången uppkallade till rådhuset för att i samråd med magistraten öfverlägga om åtskilliga staden rörande angelägenheter. Som det var sista gången denna korporation utöfvade sin funktion såsom rådgivande myndighet i stadens styrelse, vände sig magistratens örförande, t. f. politieborgmästaren med några afskedsord till stadens äldsta, därvid han å egna och sina kollegers vägnar bl. a. uttalade sin tacksamhet för den samdräkt och enighet, som städse utmärkt deras gemensamma öfverläggningar. Härpå svarade kommerserådet J. F. Hackman såsom senior bland stadens äldsta med några ord, lämpade för detta tillfälle, vid hvilket oftanämnda myndighet nedlade sitt mandat.

I och med det nya lif, som började med den nya kommunalförfattningens införande, begynner åter i stadens historia ett nytt tidsskede, för hvars första kvartsekel vi i det följande skola korteligen redogöra.

Sjätte kapitlet.

Tiden från 1876 till 1900.

Den nya kommunalförvaltningens första kvartsekel.

1876—1900.

Återföreningens tid, som ånyo upprättat den fasta grund, på hvilken det viborgska stadssamhället vuxit upp och nått sin tidigare blomstring, hade — såsom ofvan framhållits — för staden öppnat möjlighet icke blott till ett återvinnande af dess under ryska tiden förlorade betydelse utan ock till uppnåendet af en ännu högre utveckling än den någonsin förut haft. Vi hafva ock sett, huru hvarje steg, som befordrade denna återförening — stadsstyrelsens restauration, hofrättens införande, de nya kommunikationernas öppnande äfvensom i all synnerhet fästningsordningens upphäfvande — tillika utgjort ett nytt steg på framåtskridandets bana, vare sig det sedan gällde den nationella, kommersiella eller kulturella sidan af stadens lif. Men det behöfdes ännu att i stället för den gamla, ofta så slentrianmässiga och tämligen initiativlösa stadsstyrelsen, skulle träda den nya kommunalförvaltningen med dess ingripande verksamhet och nya arbetsordning, för att frukterna af den föregående periodens sträfvan skulle komma till full mognad. Vi skola i detta vårt slutkapitel kasta en hastig öfverblick på den nya styrelsens första kvartsekel och finna, huru den utveckling, vi i det föregående sett spira upp, därunder bragtes till full blomstring.

Redan det snabba fortskridandet af stadens utvidgning på det sedan 1860 nyvunna området och dess därvid fortgående modernisering så i topografiskt som arkitektoniskt hänseende vittna tillfyllest om det betydelsefulla arbete, som under den nya regimens hägn utfördes under den jämförelsevis korta tiden af tjugufem år. Men vi skola — i likhet med hvad vi gjort förut — förrän vi gå till själfva stadens byggnadshistoria under denna

tid, först med några ord ihågkomma den gamla borgen, där stadens vagga en gång stått och som allt framgent utgjorde den synbara föreningslänken emellan de förgångna seklernas stad och det nuvarande Viborg.

Slottsfrågan
inför stads-
fullmäktige.

Vi erinra oss, huru den redan mot slutet af föregående period uppkomna frågan om slottsholmens inlösen af den gamla stadsstyrelsen lämnats beroende tills staden fått sin nya förvaltning. Denna skulle nu visa hvad den i saken förmådde. Såsom förut nämnts, begärde den ryska militärstyrelsen för slottets afträdande 104,000 mark och kvarter för de officerare, som skulle flytta bort från den ena officersflygeln, hvilken borde inrättas till ordonnanshus. Då staden ej ansett sig kunna vidkännas så stora kostnader, utan endast ställt i utsikt ett mindre bidrag, hade staten för att tillmötesgå dess önskan om holmens inlösande, bestämt sig för att där placera det påtänkta nya länsfängelset. Det första sammanträde, vid hvilket de nya stadsfullmäktige behandlade slottsfrågan, hölls den 3 mars 1876. Diskussionen fortgick i tre timmars tid, men ledde ej till afgörande resultat. Meningarna gingo i tre olika riktningar. En del röstade mot beviljandet af andra bidrag från stadens sida än upplåtande af tomter för uppförandet af nya byggnader i stället för dem militärverket & holmen skulle förlora. En annan del åter röstade emot alla penningbidrag af det skäl, att de utan afseende å fornborgen ville fritaga staden från all delaktighet i kostnaden för slottsholmens inlösen. En tredje grupp slutligen ansåg i motsats mot de båda föregående, att staden, enär staten, hufvudsakligast för att gå stadens önskan att få slottsholmen inlöst till mötes, bestämt sig för sagda holme såsom plats för det blifvande cellfängelset, borde utom ofvannämnda tomter jämväl bidraga med en penningssumma för ändamålets vinnande¹⁾. Vid denna gruppering af stadsfullmäktige stannade emellertid de sist-

¹⁾ Vid detta sitt förslag ville de sistnämnda dock fästa följande villkor: att staden finge dispositionsrätten till de delar af slottsholmen, som ej erfordrades för den projekterade fängelseinrättningen, samt att staden ej skulle åhvälfvas någon tillökning i dess förut stora inkvarteringstunga genom en officersflygels inredning till ordonnanshus, utan att statsverket ville bekosta anskaffandet af nya kvarter i stället för dem, som genom denna placering af ordonnanshuset komme att gå förlorade. I sammanhang härmed skulle man tillika uttala det önskningsmål, att statsverket, då det en gång inlöste holmen jämte slottet, också droge försorg därom, att detta ej vidare finge förfalla utan såsom den vackraste fornborgen i landet komme att restaureras. (H. D. — efter V. T. — 18/3, 1876, N:o 76).

nämnde i minoriteten — hvarvid dock skillnaden i röstetal ej var större än 11 mot 10 — och man beslöt: „att staden skulle lämna bidrag till slottsholmens inlösen, men för ett slikt bidrag sätta vissa vilkor“ samt „att detta bidrag skulle bestå endast uti kostnadsfritt upplåtande af tomtplatser för de i anledning häraf för militärväsendet erforderliga byggnader“¹⁾. Sedan stadsfullmäktige därjämte utlätit sig därhän, att det vore mindre önskvärdt, att på stadens måhända vackraste plats uppföra ett länsfängelse, och anhållit, att med slottsholmens inlösande af statsverket finge anstå, tills staden blefve i tillfälle att i laga ordning behandla frågan om berörda holmes införlifvande med dess eget område, ansåg senaten, hvilken — såsom ofvan nämndes — just för att tillmötesgå stadens önskningsmål beträffande slottsholmens inlösning tänkt placera länsfängelset därstädes, något uppskof icke mera kunna medgifvas och ville för sin del låta frågan helt och hållet förfalla²⁾.

Men intresset för densamma hölls det oaktadt vaket bland stadsborna. Alla voro ense om att slottet borde räddas. En del ansåg dock, att detta såsom varande en sak, som angick hela landet, borde ske genom statens åtgärd, medan andra till och med besjälades af tanken, att staden själf kunde inlösa det ärofulla minnesmärket. Nya underhandlingar inleddes med den ryska militärstyrelsen, som 1878 förklarade sig villig att afstå holmen åt staden mot erhållande af 142,000 saschen jord vid

¹⁾ Stfm:s prot. ¹¹/₃, 1876. — Emot detta beslut inlade herrar L. Clouberg, P. I. Ekbohm, Valter Hoving, C. I. J. Molander, R. Relander, C. Rosenius, G. J. Strömborg, G. Törnudd och N. A. Zilliacus en reservation, innehållande bl. a. följande: Genom slottsholmens inlösen, hvartill initiativet nu tagits af landets regering, skulle tillika ett länge och lifligt omfattadt fosterländskt önskningsmål blifva tillgodosedt — att åt landet återförvärfva eganderätten till en af dess vackraste och af rika historiska minnen omkransade fornborgar, hvilken dessutom, såsom känt är, för denna landsdel har sitt särskilda intresse genom att under århundraden hafva utgjort det enda och ofta af våra förfäder med lif och blod försvarade stödet för uppkomsten och utvecklingen af Östra Finlands kultur. — I medvetande härom och att denna borg, hvars förstörelse efter hand af tidens och ligkiltighetens tärande tand vi varit och äro i tillfälle att med bedröfvelse äse, såsom ett dyrbart forminne och en den skönaste prydnad för Viborgs stad, är förtjänt att bevaras från glömska och fullständig förintelse, hafva vi ansett det vara med kommunens heder och värdighet förenligt att lägga i dagen dess varma intresse för ett sådant mål genom att föreslå ett penningbidrag i anfördt syfte (¹²/₃, 1876).

²⁾ Annu 1877 hade ej staten helt och hållet uppgifvit tanken på slottets inlösande, eftersom det då var fråga om dess omändring till länsresidens.

Papula bro. Då frågan $2\frac{1}{3}$ 1879 förelåg till afgörande inför förstärkte stadsfullmäktige, segrade likväl den åsikten, att staten borde inlösa holmen, helst området vid Papula bro vore af sådan vikt för staden, att den icke på något villkor borde afhända sig detsamma ¹⁾. I detta syfte inlämnades ock af stadens representerer petition i slottsfrågan till 1882 års ständer. Petitionen vann ständernas och regeringens bifall.

Men ännu en gång skulle staden blifva direkt intresserad i den svårlösta affären. Då nämligen frågan om slottets restaurering i oktober 1883 föredrogs i senaten och det därvid ansågs nödigt, att hela slottsholmen blefve af ryska militärväsendet öfverlämnad till finska statsverket, gjordes hos stadsfullmäktige förfrågan, „huruvida de skulle finna det öfverensstämmande med stadens fördel att emot uppförande af nödig ansedda magasiner för ryska militärväsendets behof, hvilka beräknats kosta 50,000 mk, samt förseende af de officerare, hvilka till följd af kommandantsstyrelsens förflyttning till kasernen å Tervaniemi udde blefve utan kronokvarter, med hyresmedel förvärfva slottsholmens inrymme med därtill hörande byggnader“. Härpå beslöto stadsfullmäktige $19\frac{1}{12}$ 1883 afgifva ett bifallande svar, hvilket sedan $9\frac{1}{4}$ 1884, i anledning af generalguvernörens meddelande, att öfverlåtelsen kunde ske endast, i händelse ålla därmed förenade kostnader påfördes finska statsverket eller Viborgs stad, formulerades sålunda „att staden emot förvärfvande af eganderätten till slottsholmen med därå befintliga byggnader, förutom slottsruinen och den plats där densamma är belägen, utan skyldighet likväl att restaurera slottsholmens ringmur, förbinder sig att utgifva till ryska militärväsendet eller finska statsverket 50,000 mk för

¹⁾ Frågan om slottsholmen kombinerades vid denna tid med den om förvärfvandet åt staden af glacin utanför Kron St. Anne äfvensom af Tervaniemi udde. Enligt generalinspektören för ingenjörsväsendet, generaladjutanten von Kaufmanns skrivelse till generalguvernören af $9\frac{1}{2}$ 1881 var ingenjörsväsendet villigt att, med frångående af sina tidigare anspråk på de under Papula hemman vid Kivisilta sund belägna jordområdena, afstå åt Viborgs stad en del af Kron St. Anne fästningsverk med därtill hörande esplanad mot erhållande af ett vid gorgén af strandredutten beläget område af 4,000 kv. saschen, hvaremot afträddandet af slottsholmen med därå befintliga byggnader kunde ifrågakomma först då, när andra lämpliga lokaler i vederlag för berörda byggnader blifvit uppförda. Slottstornets restaurerande och underhållande i sådant skick som befunnas nödigt, kunde dock genast medgifvas. Men krigsministerium fann det föreslagna egouthytet vara ofördelaktigt och frågan förföll så äfven i denna form (1882, sept.).

uppförande af nödiga upplagsmagasin för militärväsendets behof, att för magasinerna upplåta plats å något vid strand beläget disponibelt ställe af stadens egoområde samt att för framtiden upphylla och till militärväsendets förfogande ställa en lokal, som motsvarar det å slottsholmen nu befintliga ordonnanshus¹⁾. Stadsfullmäktige anslogo Tervaniemi udde till plats för de nya magasinerna och voro färdiga att upplåta det gamla rådhusets öfra våning för kommandantsstyrelsens räkning, med hvilka dispositioner vederbörande ryska myndigheter syntes vara nöjda. Slottsholmens inlösen kunde omsider betraktas såsom en afgjord sak, „i det de ryska auktoriteterna skola bifallit till alla de från finsk sida gjorda stipulationerna“. Med ett ord: allt tycktes vara klart; och man apterade redan i tankarna den gamla borgens rum för stadens folkbibliotek och läsesal äfvensom för dess lånebibliotek, blifvande etnografiska museum m. m. Men där saknades dock något, för att man skulle kunna känna sig riktigt säker beträffande affären, nämligen det slutliga kontraktet.

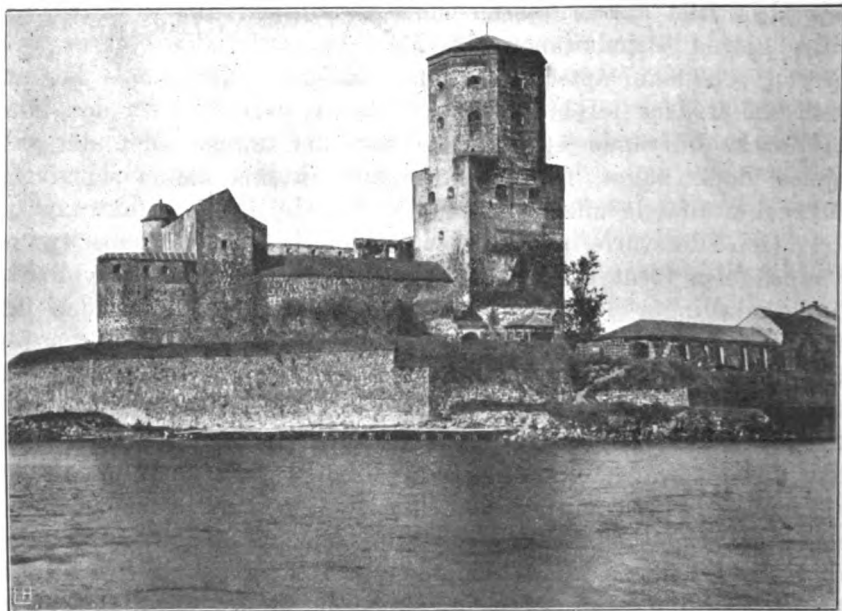
Och dessvärre skulle man aldrig komma därefter, ty nu som så ofta förut besannade sig den gamla satsen, att vid slika underhandlingar lofva är ett och hålla ett annat. Staden fick vid denna tid en ny kommandant, och ingenjörstyrelsen förklarade (1885) helt frankt, att den alldeles icke ärnat afstå från eganderätten utan endast från dispositionsrätten till holmen. Slutligen anlände, 1886, det ödesdigra telegrammet: „ryska riksrådet har afslagit frågan om inlösen af Viborgs slott“. Sålunda hade slottsfrågan i tio år hållits öppen. Den hade genomgått den mest allsidiga behandling, och alla både ryska och finska myndigheter i Finland hade åtminstone ett par gånger tillstyrkt slottets försäljning. Frågan hade — såsom sagts — tidtals ansetts så godt som afgjord. Men så hade den åter hamnat i den stora rikspapperskorgen. Inför ögonen på Viborgs stads invånare skulle slottet förfalla, ehuru både staten och staden velat ikläda sig stora uppoffringar för dess återvinnande.

Och borgens förfall fortgick i sauning med raska steg. Det fordom så stolta St. Olofstornet presenterade nu ett trasigt murkrön, kantadt af unga rönnar, renfana och hallonris, kring hvilka

Slottsfrågan
afgjord
i riksrådet.

¹⁾ Stfmktiges prot. 9/4 1884. — Utom slottsholmsbyggnaderna skulle staden ock erhålla de till förra arbets- och korrektionsinrättningen hörande byggnaderna i Pantsarlaks, hvilkas värde uppskattades till 45,000 mk och hvilka den redan förut förklarat sig villig att af kronan inlösa.

otaliga hvita och violetta dufvor fladdrade. 1882 instörtade inre taket till det i öfra våningen af den mot Suomenvedenpohja vettande flygeln belägna stora rummet, som enligt förmodande fordom begagnats till kyrka; 1886 instörtade likaledes yttertaket å en af slottets sidoflyglar; 1889 nedrasade åter en hel hop stenar å den mot staden vettande sidan; samma år inträffade ett större ras å sydvästra muren o. s. v. Hvarje gång då några takbjälkar eller golfplankor lossnade, rycktes naturligtvis massor af stenar och

Viborgs slott efter dess provisoriska täckning 1883.

tegel från murarna med i fallet. Skulle det så fått fortgå, hade den stolta borgen snart varit en stenhög blott.

Slottets
restaurering.

Men detta var dock mer än man med jämnmod kunde lida. Ropet på slottets reovering, hvilken de ryska myndigheterna icke sade sig hafva något emot, blef allt allmännare. Många privata penninginsamlingar gjordes för ändamålet, den viborgska studentafdelningen arbetade flera års tid rastlöst för saken, stadens fonder ökades med en ny, „slottsrestaureringsfonden“, och staten, som redan 1883 låtit provisoriskt täcka slottstornet, anbe-

fallde 1886 arkeologiska kommissionen att inkomma med vederbör-
ligt kostnadsförslag¹⁾. Men innan dessa från finsk sida påtänkta
restaurationsplaner hunnit förverkligas, kom 1888 meddelande
därom, att „H. K. M. på krigsministerns föredragning den 3 mars
i nåder anbefallt, att Viborgs slott jämte slottsholmen skulle för-
blifva i militärväsendets ego äfven för framtiden, samt förklarar,
att krigsministern egde draga försorg om detta för de ryska
vapnen ärofulla historiska minnesmärkes bevarande och istånd-
sätta detsamma genom erforderlig remont“²⁾. Snart därpå för-
spordes, att ur ryska kronans medel anslagits ett belopp af
460,000 mk för slottets inredande till lokal för artilleri- och
ingeniörstyrelserna. Ingeniöröversten Lesedoff utförde restaure-
ringsarbetena (1891—1894) med stor pietet och bibehöll så
mycket sig göra lät af det grånade fornminnets uråldriga prä-
gel³⁾. 1895 kunde människorna åter flytta in i Tyrgils gamla
borg, som så länge varit en tummelplats endast för vindarna och
himmelens fåglar³⁾.

Med slottets restauration var ett storverk utfördt, hvars
skildring med rätta har sin plats på främsta bladet i periodens
byggnadshistoria. Hvad sekler försummat hade nu blifvit godt-

¹⁾ J. J. Ahrenberg, som af byggnadsstyrelsen i detta afseende ställts till kommissionens förfogande, anmodades af denna att uppgöra planer och ritningar för den ifrågasatta restaureringen. Redan tidigare hade Ahrenberg, som lagt sig vinn om studiet af den gamla fornborgen, föreslagit, att den skulle restaureras i Vasakonungarnas renässansstil. Han antog, att tornets öfre del äfvensom öfversta våningarna i flyglarna voro från Vasatiden, likasom ock inredningen med sina kaminer och takkonstruktioner. Såsom form för tornbetäckningen ansåg han hjälmtaget såsom öfverensstämmande med stilen.

²⁾ Efter öfverste Lesedoffs afgang hvitrappades dock tornet, hvilket förtog detsamma en god del af dess antika utseende. »Det ser nu ut,» — heter det i en notis rörande restaurationsarbetet — »påsmetadt som det är, såsom en modern snobb».

³⁾ Genom tornet leder upp till dess krön en bred och bekväm järntrappa, som i långsam stigning går utefter tornväggarna ända till de öfversta bottengluggarna, där en spiraltrappa börjar, som genom en sidodörr mot söder leder ut till den under kupolen gående och af ett högt och fast bröstvärn skyddade balustraden, från hvilken man har en härlig panorama öfver den kring tornets fot utbredda staden, landets bakom hvarandra mot blånande fjärran sig upptornande höjder, och sjön med dess talrika fjärdar, öar och sund. — Här må ock i förbigående ihågkommas, att slottstornets spira reser sig till lika höjd öfver hafsytan, som Saimas vattenspegel. Enligt mätning utgör tornets höjd 230 fot öfver hafvet, hvartill ytterligare kommer kupolens höjd, som väl torde mäta omkring 25 fot. Saimas höjd öfver hafvet åter är 256 fot.

gjordt. Den länge närda tanken, att finska staten eller Viborgs stad skulle komma i besittning af borgen och få egna den åldriga veteranen sin omvårdnad, hade väl slagit fel. Men hufvudändamålet, det ärevördiga fornminnets räddning från total förstörelse, var vunnet. Om ock arbetet utfördes af främmande händer, tillhör dock äran däraf i så måtto Viborgs stad, att den först upptog initiativet till och sedan under tvenne decennier höll slottsfrågan uppe, trots alla motigheter omsider framtvingande det gynnsamma resultatet. En skyldighetens gärd var härmed hemburen de murar, hvilka inom sig sett staden födas och sedan i långa tider utgjort dess fasta skydd och värn. Stolt som i sin ungdoms dagar står Tyrgils borg åter där, färdig att lägga nya sekler till de gamla den redan genomgått.

Staden
i topografiskt
hänseende.
F. d. fästningen.

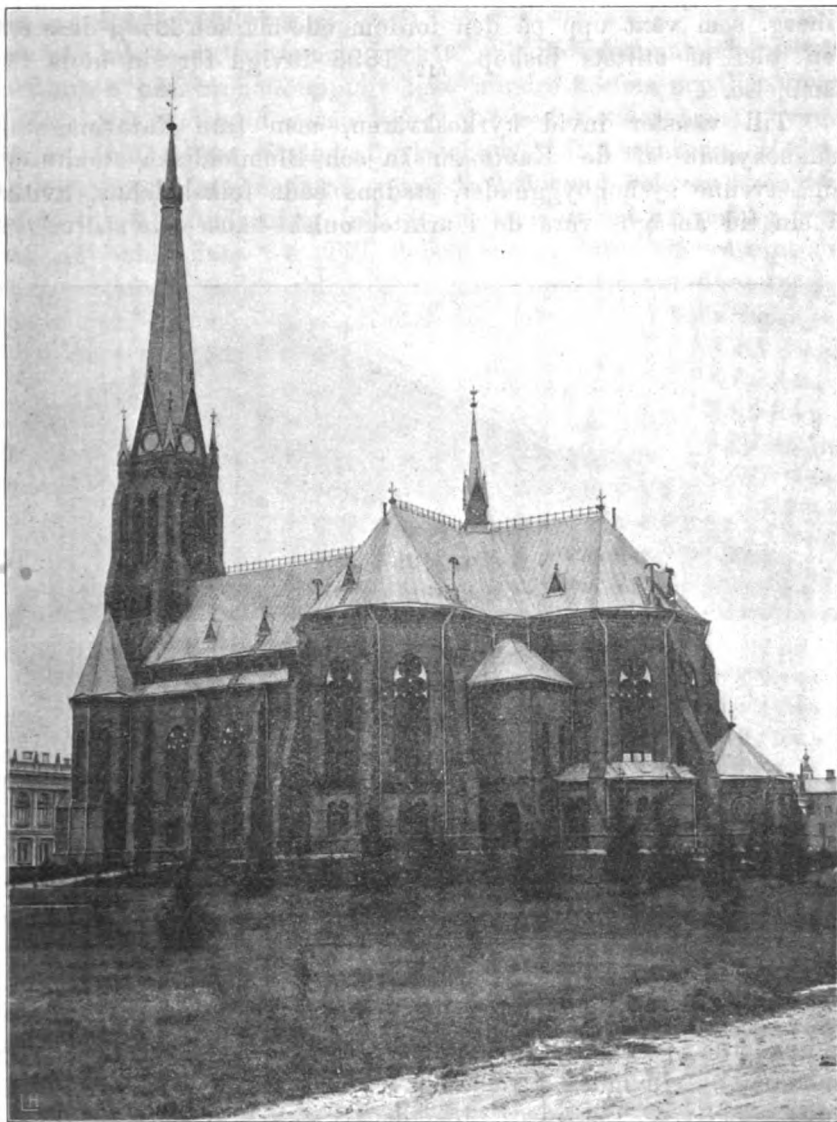
Härmed skola vi lämna slottet och gå att taga i betraktande de förändringar staden under perioden genomgått såväl i topografiskt som arkitektoniskt hänseende. Vi skola därvid uppmärksamma hvarje stadsdel för sig, f. d. fästningen, Kron St. Anne, Nystaden och f. d. St. Petersburgska förstaden samt Viborgska förstaden.

Stadens
elegantaste
kvarter.
Nya finska
kyrkan, folk-
skolehusen
m. fl.
nybyggnader.

Då vi sålunda gå att taga i betraktande den såkallade f. d. fästningen, skola vi börja med dess sydligaste kvarter, inom hvilket den officiella byggnadsverksamheten företrädesvis koncentrerat sig och bragt i dagen stadens i arkitektoniskt hänseende märkligaste byggnader från denna tid. Här, på en mark, som egentligen icke hört till den gamla fästningen, fastän den, såsom efter murarnas slopning utgörande en omedelbar fortsättning på det forna stadsområdet och såsom infattadt till ett helt med detsamma inom de nya esplanadernas grönskande ram, fått det gamla namnet utsträckt också till sig, reser sig nu det moderna Viborgs onekligen elegantaste kvarter. Församling, kommun och stat hafva täflat uti att pryda platsen med en mängd monumentala byggnader i olika stilarter.

Främst, om också icke äldst bland dem är den i götisk stil uppförda nya finska stadsförsamlingens kyrka¹⁾, hvilken, byggd

¹⁾ Redan $\frac{9}{12}$ 1876 anhöllo byggmästaren Vanhala med flera hos stadsfullmäktige om erhållande af plats för den nya kyrkan. Den $\frac{13}{12}$ 1877 öfverläto också stadsfullmäktige tomterna 165 och 180 för ändamålet, dock under villkor, att i händelse byggnaden ej påbörjades inom 15 år, tomterna skulle återfalla under staden. Också tomterna 166 och 179 reserverades för samma ändamål. K. Senaten, som 1885 beviljade tillstånd till kyrkans uppförande och 1887 fastställde de af arkitekten

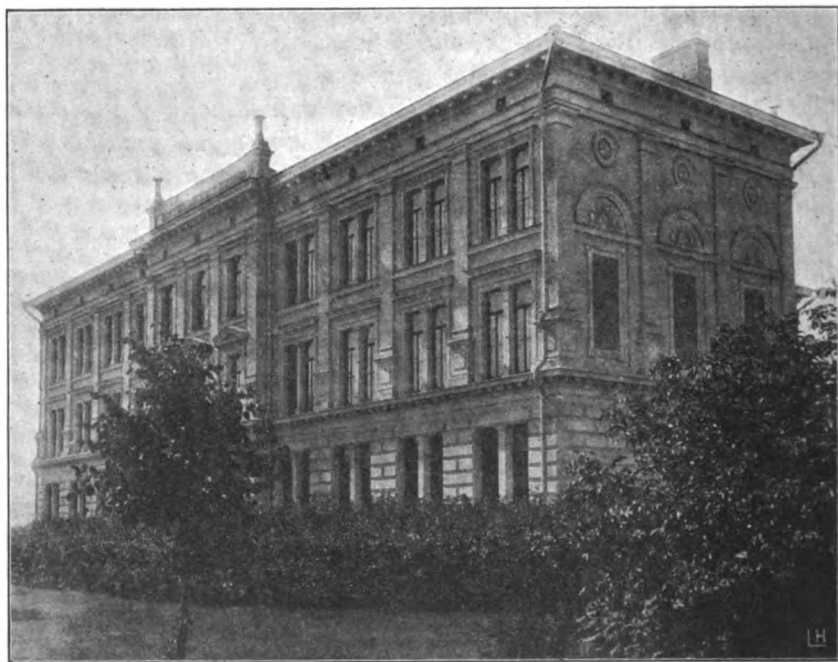

Finska kyrkan.

E. Dippell uppgjorda ritningarna, som vid täflan erhållit första priset, bestämde sedan, att byggnaden skulle påbörjas senast 1892. Kostnaderna stego till 449,000 mark och medlen dels insamlades dels upptogs som lån. Arbetena började 1891 och leddes af arkitekten Dippell. Det nya templet, som inrymmer sittplatser för 1,800 personer, har kostat inemot 500,000 mark.

1891—1893, lik en dom höjer sin smäckra spira öfver det nya Viborg, som växt upp på den fordom öde marken kring dess fot. Den blef af stiftets biskop $\frac{3}{12}$ 1893 invigd för sin höga bestämmelse.

Till vänster invid kyrkoskvären, men från Katarinagatan undanskymda af de Kaufmannska och Blumfeldtska stenhusen, ligga tvenne syskonbyggnader, stadens båda folkskolehus, hvilka på sin tid ansågos vara de i arkitektoniskt hänseende stilfullaste

Nya folkskolehuset.

byggnaderna i Viborg. Det äldre, hvilket — såsom förut är omnämndt — invigdes 1872, ligger med fasaden mot Alexandersperspektivet. Det nyare, byggdt 1884—1886, med fasad mot esplanaden i norr, är helt visst ett af vårt lands mest storartade folkskolehus¹⁾. Det innehåller förutom en mängd klassrum en

¹⁾ Behöfligheten af ett nytt folkskolehus visade sig redan tidigt. Genom anslag ur utskänkningsbolagets vinstmedel hopbragtes småningom en fond af 100,000 mark för — såsom det i början hette — uppförandet af en byggnad, innehållande

högtidssal, tvenne større salar for undervisning i handslöjd, tvenne ståtlige trappor m. m.¹⁾

I kvarteret *gentemot kyrkan och de ofvannämnda privata stenhusen har kronan oppført icke mindre än fem prydliga byggnader. Främst invid gatan ligger det nya residenshuset, byggt 1890—1891, efter ritning af arkitekten J. J. Ahrenberg. Med sin härliga, mot Katarinagatan vettande kolonnad och sin storartade oppfart och paradingång från Possegatan, är det en verklig prydnad för sin plats. — Till detsamma ansluter sig värdigt den midt emot på andra sidan Possegatan belägna nya länsstyrelsebyggnaden, som 1895 ersatt det på platsen förut befintliga länelandtmäterikontorets hus.

Bakom det nya guvernörsresidenset reser sig ett ståtligt byggnadspär, det finska klassiska lyceet, byggt 1890, med fasad mot Agricolagatan och södra esplanaden, äfvensom det finska reallyceet, byggt 1895—1898, med fasad mot Possegatan. Invid länsstyrelsens hus åter ligger svenska fruntimmersskolans redan 1882—1885 delvis på den forna vallgrafvens plats oppförda nya hus²⁾, hvars färdigblifvande något fördröjdes i anledning af en i den ännu oinredda byggnaden utbruten eldsvåda.

Slutligen ansluta sig till dessa af staden och finska statsverket oppförda byggnader de i samma trakt väster om Alexandersgatan af ryska kronan och grekisk-ryska församlingen anlagda nya husen: den nya ryska kasernen med fasad mot ofvannämnda gata (1876), ryska realskolans stora byggnad bakom kyrkan invid nya rådhusorget (1883—1885) äfvensom ryska

läsesal för folket samt gymnastiksal och festsal jämte slöjdrum för folkskolorna. Då emellertid folkskoledirektionen senare föreslog, att i sammanhang med nämnda lokaler nya klassrum borde oppföras, förändrades planen i enlighet härmed. Den 19/11 1886 beslöto förstärkte stadsfullmäktige husets oppförande äfvensom upptagandet af ett 100,000 marks lån för ändamålet. Arkitekten F. A. Sjöström hade oppgjort ritningarna, och ordförande i byggnadsbestyrelsen blef herr O. Hynén. Arbetet, som till en början leddes af arkitekten J. Ahrenberg och slutfördes af arkitekten J. E. Pacius, vidtog våren 1884 och huset invigdes 22/1 1886. Det hade kostat inalles närmare 400,000 mark.

1) Det äldre folkskolehuset hade oppförts efter ritning af stadsarkitekten Johansson.

2) Redan 1873 uttalades första gången tanken på nödvändigheten af ett nytt hus för skolan, och 1874 anskaffades för detta ändamål den tomt, där det nya skolhuset sedan byggdes.

fruntimmersskolans mot Alexanderspsepektivet vettande, gentemot svenska fruntimmersskolan belägna hus (1886).

Lägga vi till ofvanstående att äfven de privata hus, som under perioden uppförts i detta nya kvarter, — hvarest endast stenhus få byggas — de förutnämnda Kaufmannska och Blumfeltiska stenhusen vid Katarinagatan äfvensom det ännu större Viklundska gentemot kyrkan invid samma gata samt i synnerhet det i hansastil af handlanden Alfthan invid Alexanderspsepektivet uppförda stenhuset — väl harmoniera med sin omgifning, finna vi tillfullo, huru inom den jämförelsevis korta tiden af ett kvartsekel denna förut utom murarna belägna öde och delvis af kärr upptagna trakt förvandlats till Viborgs stilfullaste kvarter, hvars prydlighet ytterligare förhöjes af de breda gatorna och lummiga esplanaderna.

Rådhusorget
och
Paradplan.

På andra sidan ryska lyceet passerande det ställe, där Erik XIV:s mur ännu för en mansålder tillbaka reste sina hotfulla tinnar, träda vi in på den egentliga fästningens forna område. Här låg fordom den gamla „nybefästningen“, såsom stadsdel kallad „Vallen“. Huru denna den senare svenska tidens tätast bebyggda, om ock vanvårdade stadsdel efter 1738 års brand helt och hållet togs i besittning af ryska kronan och slutligen disponerades för de offentliga byggnader, som där jämte andra senare tillkomna ännu kvarstå, är förut omtaladt. I sina hufvuddrag bär den ännu i stund som är det utseende den erhöi i Katarina den storas tid. Från söder sedd erbjuder den med sina öppna platser och monumentala byggnader — de båda kyrkorna ¹⁾, hofrätts- och presidentshusen samt societetshuset ²⁾ och rådhuset, till hvilka under perioden ytterligare tillkommit de två vid Paradplanen belägna bankpalatsen, Nordiska aktiebankens ³⁾ & förra Langellska och Thomsenska tomterna samt Föreningsbankens ⁴⁾ & f. d. Ivanoffskyska tomten, hvardera byggda år 1900 —, och ehuru det påtänkta nya stadshuset ⁵⁾ ännu icke ersatt de van-

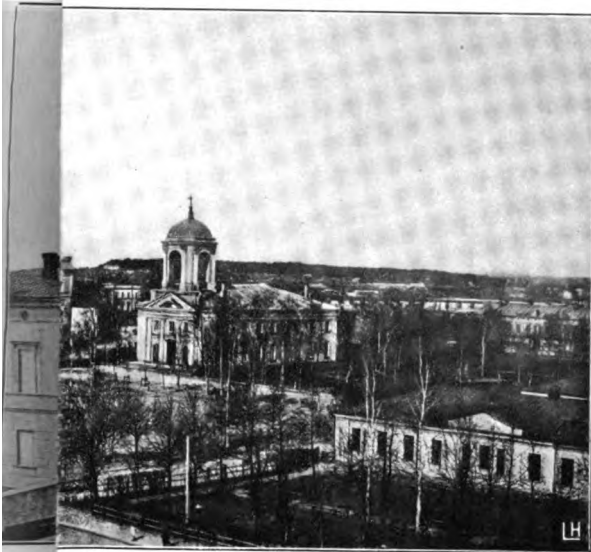
¹⁾ Petri-Pauli, svenska och tyska församlingarnas kyrka blef 1885 reparerad af arkitekten Ahrenberg, hvarvid dess inre ommålades.

²⁾ Den i sammanhang med societetshuset byggda teatern ombyggdes 1883 af länearkitekten I. Aminoff, som ock uppgjort ritningar därtill.

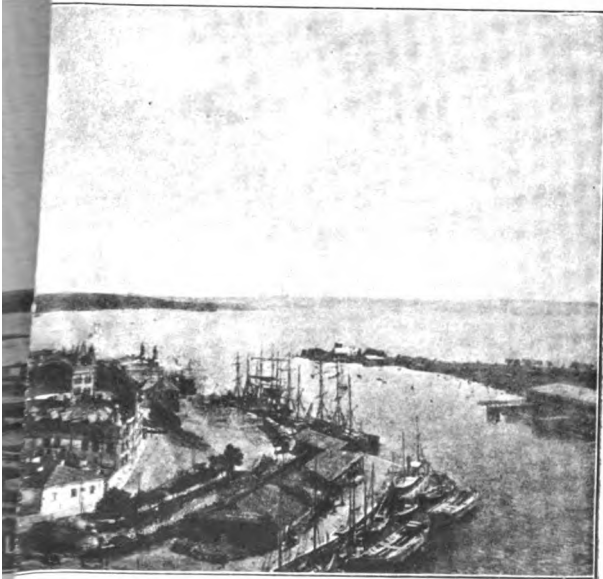
³⁾ Arkitekt W. Aspelin.

⁴⁾ Arkitekt G. Nyström.

⁵⁾ Fråga väcktes för länge sedan om uppförandet af en ny stadshusbyggnad på rådhusomtten, där den gamla af staden i slutet af föregående period inlösta gostinni-

s hus. Svensk-tyska kyrkan.

prydande gamla ryska läderbodarna, en af stadens mest anslående vyer.

Efter att på Katarinagatan emellan ryska kronohuset och Thesleffska gården hafva passerat det ställe, där stadens medeltida mur ända till tiden efter 1738 års brand strök fram i riktning från nuvarande finska kyrkans klockstapel till Runda tornet, befinna vi oss inom det gamla Viborgs uräldsta del. Vi skola emellertid för att vinna en klarare överblick af de förändringar denna del af staden under senaste tider genomgått börja våra iakttagelser från motsatta sidan af densamma, d. v. s. från det gamla torget och hamnen. Vi finna härvid, att den gamla torgplatsen under perioden totalt förändrat utseende. Icke en enda byggnad — måhända högvakten undantagen — är mera sådan den var på 1880-talet. Stadens gamla rådhus, denna byggnad, hvars uppförande på 1600-talet kostat så mycken möda och hvars senare öden af oss förut blifvit skildrade — huru det, gammalt och förfallet, 1804 förgäfves utbjöds åt kronan till gymnasiihus, huru det sedan användes än för det ena än för det andra ändamålet och 1882 föreslogs till logis för kommandantsstyrelsen o. s. v. — finnes icke mera. Det har 1895—96 blifvit från grund och botten ombyggt och framstår nu i en alldeles ny skepnad såsom „Museum Viburgense“. Uppfördt¹⁾ som det är i tysk renässansstil med formelementer från dess olika perioder, ter det sig nu, med sin mot torget vettande trevåningsfasad, prydd af namnsköldar af Viborgs märkligaste ätter, och krönt af stilfulla frontespiser, såsom en stadens förnämsta praktbyggnader. Också dess granne till vänster, det af Antoni Burchardt på 1650-talet grundlagda stora stenhuset, hvars viktigaste skiften också af oss förut blifvit berörda, har, sedan det 1896²⁾ öfvergått i hofrättsrådet N. Peranders ego, blifvit totalt ombyggt, likaså i 1600-talets renässansstil, och påminner sålunda äfven det i sin nya dräkt om den tid, då Viborg stod i den

Vy öfver staden från slottet. Gamla torget.

dvoren med läderbodarna nu står. Redan 1893 uppgjorde tekniska föreningens i Finland arkitektklubb program för täfling angående uppgörande af eskissritningar och kostnadsförslag för den ifrågasatta byggnaden. Men frågan har, ehuru ritning till byggnaden redan blifvit godkänd, lämnats hvilande i afvaktan på bättre tider.

¹⁾ Enligt ritning af arkitekt J. B. Blomkvist.

²⁾ Egare (före 1875 se sid. 747), 1885 konsul John Sparrow, 1900 hofrättsrådet N. Perander. Sista köpebrevet af 1896. Huset ombyggdes följande år under arkitekten Dippells ledning, då äfven det invid norra Vallgatan liggande gamla medeltida huset, den s. k. Jænischka saltboden, inbyggdes i detsamma.

lifigaste handelsförbindelse med de gamla hansestäderna. Icke heller de på andra sidan belägna husen — 1600-talets Ruuthska och „Mumskans“ stenhus — hafva ett enda drag kvar af sitt forna utseende. Nybyggda af konsul Eugen Wolff, resa de ¹⁾ nu sina moderna fasader högt öfver den låga ryska högvakten på torget. Med få ord, den som sett det gamla torget för femton eller tjugu år sedan, har svårt att känna igen det i dess nya omgifning.

Vy af staden
från hamnen.

Och knappt mindre förändrad har trakten vid hamnen blifvit. Där hvarest fordom Håkansporten stod och den gamla vallen ännu för ett tiotal år sedan utgjorde en omtyckt promenadplats för den tidens Viborgare, reser sig nu det år 1897—98 uppförda nya tull- och packhuset ²⁾, presenterande sin tornbeprydda fasad långt ut mot sjön. Strax invid detsamma synas tre likaledes alldeles nya stenhus: det ypperligt belägna Rotheska huset ³⁾ med sin säregna fasad i tegel och puts, äfvensom något undanskymdt byggnadsbolagets Torkels nya hus å förra Koscheleffska tomten med en fasadbeklädnad af röd granit samt det gentemot liggande Michelsonska stenhuset. Och längre bort till vänster ansluter sig handelshuset Hackman & C:os prydliga i tegelfärg hållna magasinsbyggnad till det i torghörnet befintliga nyssnämnda Wolffska stenhuset. Skulle icke sträckan emellan de nya Rotheska och Hackmanska husen — hvilken dock redan långt tidigare haft en glansperiod, ty här, något framför den plats, där de låga Pikoffska träbyggnaderna nu befinna sig, stod på 1600-talet Petter Freses stora stenhus, skaldens fädernehem — vara sig tämligen lik sådan den var redan 1875, kunde om vyn från sjösidan sägas detsamma som om den från torget, nämligen att den under perioden till oigenkännlighet förändrats och nu är en af de präktigaste det moderna Viborg har att erbjuda.

Sedan vi nu egnat vår uppmärksamhet åt de delar af f. d. fästningen, hvilka genom sina nybyggnader bilda de anmärk-

¹⁾ N:o 53. Egare (före 1875 sid. 747); 1885 handl. Johannes Bandholtz; 1890 konsul E. Wolff; 1900 densamme. Sista köpebref 1885. — N:o 54. Egare (före 1875, s. 747); 1885 handl. Nikolai Popoffs arfvingar; 1900 handl. Eugen Wolff. Kb. 1889. (Båda gårdarna hafva senare öfvergått i aktiebolaget »Aedes» ego). Det nya huset å tomten 54 uppfördes 1889; huset vid Kyrkogatan 6 1899.

²⁾ Arkitekt J. B. Blomkvist.

³⁾ Uppfördt 1898.

Nya packhuset

Gamla rådhuset år 1900.

g
-
l
l
c
f
s
t
e
c

Vy af staden
från hamnon.

t
v
n
e
b
s
I
s
å
g
li
p
h
s:
h
n
n
sl
r
o:
k
r

fē

—

18
(f)
K
D

ningsvärdaste partierna inom densamma, skola vi taga i betraktande de viktigaste förändringar, som i arkitektoniskt hänseende timat vid gatorna i dess inre, därvid ock i förbigående förfullständigande det utkast till tomtbok vi i föregående kapitel påbörjat.

Gå vi Katarinagatan uppåt, iakttaga vi att såväl „Töchter-schules“ forna hus ¹⁾ som den Bandholtzska gården ²⁾ blifvit grundligen ombyggda af deras nye egare, konsul Eugen Wolff. Likaså har posthuset ³⁾ 1888 blifvit nybyggt och på andra sidan om den Schavoronkoffska gården ⁴⁾ har det gamla Tschusoffska hörnhuset ⁵⁾ 1898 ersatts af handlanden E. F. Buttenhoffs nya palats. Och längre fram på samma sida hafva vi, sedan vi passerat Starckjohannska huset ⁶⁾, åter tvenne nya stora stenhus, byggnadsbolaget „Domus“ på förra Antonoffska gårdens ⁷⁾ plats, hvilket dock tillkommit först efter periodens utgång, och det Clou-

Katarinagatan.

¹⁾ Huset grundlagt af Hans Schmidt på 1640-talet, egdes i slutet af 1700-talet af Joakim Kristian Sutthoff, hvilken 1796 sålde det till fruntimmersskolehus. Såsom sådant tjänade det till 1885, då det försålles till handlanden Eugen Wolff, hvilken, efter att hafva nybyggt huset, 1899 sålde det till kapten Nikolai Kondratovitsch.

²⁾ Egare: 1885 handl. Joh. Bandholtz; 1890 konsul Eugen Wolff; 1900 densamme (1905 bolaget »Aedes»).

³⁾ Under 1600-talet Bertil Ruuths, Antoni Priems och Tomas Alphusii bostad egdes detta hus i början af ryska tiden af handlanden Antoni Boisman — intill 1738 års brand — och sedan af Johan Weckrooth, hvars son Filip, hos hvilken kejsarinnan Katarina II gästade, 1786 försålde det till posthus.

⁴⁾ Gården egdes i början af ryska tiden af titullärrådet Viktor Grön, hvars arfvingar 1779 sålde den till handlanden Jakob Philipæus, från hvilken den 1787 öfvergick i ryske handlanden Istomins ego. Egarna intill 1875, se sid. 748. Sistnämnda är öfvergick gården till handlanden Vasili Schavoronkoff, som ännu innehar densamma.

⁵⁾ Egdes på slutet af 1770-talet af Martin Schmidt; på 1790-talet af Isak Lifkoff. Innehades ännu på 1880-talet af Vasili Tschusoffs änka, men öfvergick därpå först till handl. G. Henriksson och sedan 1897 till handl. E. F. Buttenhoff.

⁶⁾ Detta hus bär på sin hörnbalkong årtalet 1796, då det troligen restaurerades efter 1793 års brand. Det egdes vid den tiden af sekreteraren Antoni Boismans arfvingar. Troligen förenades då med denna gård äfven det 1797 af kronan försålda gamla svenska tidens gymnasiihus, hvilket förmodligen legat vid Nyports-gatan. Huru det sedan under en följd af år varit stadens apotekshus, känna vi af det föregående. Egare: 1885 handlandeänkan Irina Sapetoff; 1900 spanska vicekonsuln Julius Starckjohann, som köpt det 1893.

⁷⁾ Denna gård egdes på 1790-talet af handl. Conrad Sesemann och sedan af hans änka. Senare egare intill 1875: se sid. 749; 1885 handl. Roman Antonoff, som köpt den 1864; 1900 d:o (1905 bolaget »Domus»).

bergska, hvars hörnbyggnad uppfördes redan 1876 på f. d. Listvennikoffska tomten ¹⁾. Invid detsamma står inne på gården lik en gengångare från långt försvunna tider det gamla, tornlika medeltidshuset, som fordom utgjorde liksom ett vägmärke vid den genom staden i norr och söder löpande krokiga tvärgatan och senare — enligt en tradition — utgjort lokal för stadens första boktryckeri. Om sålunda några af gårdarna på högra sidan af gatan, upp till backkrönet, blifvit helt och hållet nybyggda, är däremot hela raden af de till vänster liggande husen, de Rotheska ²⁾ och Wahlska ³⁾, de Berdäjeff-Kleinska ⁴⁾, Fleckensteinska ⁵⁾, Richardtska ⁶⁾ och Aleneffska ⁷⁾, sig tämligen lika, sådana de varit redan under ett halft sekel. Längre fram vid gatan hafva vi ännu, på andra sidan om den Sohlbergska ⁸⁾,

¹⁾ Listvennikoffska gården öfvergick 1874 genom köp till kommerserådet C. G. Clouberg och eges ännu af hans arvingar.

²⁾ Till det, som förut blifvit nämndt om det Rotheska huset, vilja vi här tillägga, att det efter all sannolikhet är identiskt med det dyrbara, af borgmästaren Plantin på 1650-talet uppförda, sedermera s. k. »Plantinska huset». Det egdes sedan af borgmästaren Fremling, var — såsom vi veta — 1710—37 öfverkommendantspalats, 1743—93 trivialskola, och köptes sistnämnda år af Hans Henr. Dannenberg. Var troligen det hus, som 1804 af änkefru Dannenberg åter utbjöds åt kronan till gymnasiihus. På 1820-talet egdes det af Peter Henr. Schmidt. Sedan 1836 är släkten Rothe innehafvare af huset.

³⁾ I början af ryska tiden innehades gården af borgmästaren Lippius, som var gift med änkan efter handl. Henrik From, hvilken tidigare egt densamma. Borgmästaren Lippius' änka sålde efter 1738 års brand huset åt kontrollören Casper Vallerian. På 1780- och 1790-talen var Hans Henr. Dannenberg innehafvare af detsamma, som 1797 inlöstes af guvernementsanwalden Johan Joakim Bartram. Initialen B., som ännu synes å skranket af husets hörnbalkonger, utvisar, att Bartram efter 1793 års brand återuppfört byggnaden. Egdes åtminstone redan 1822 af konsistorialrådet Wahl, i hvars släkt det ännu är. — En del af den Wahlska gården — den mot katolska kyrkan — egdes 1705 af Lars Dykander. Troligen var detta den tomt, som i början af 1800-talet egdes af rådman Ziencke.

⁴⁾ Egare: 1885 handlanden P. Antonoffs arvingar, 1900 arkitekten Edv. Dippell och fru Elisabet Berdäjeff (enligt köpebref af 1892).

⁵⁾ Egare: 1885 konsul Fredr. Richardt; 1900 bagarmästaren Rob. Fleckenstein. Köpebref 1895.

⁶⁾ Egare: 1885 konsul Fredr. Richardt; 1900 änkefru kommerserådinna Hedvig Richardt. Gården eges sedan 1855 af den Richardtska släkten.

⁷⁾ Egare: 1885 handl. Dmitri Aleneffs arvingar; 1900 d.o. Köpebref 1834.

⁸⁾ Gården, som i början af 1800-talet egdes af änkehoftadinnan Hornborg, var efter 1817 års brand, då landshöfdingresidenset — nuvarande Joh. A. Theffs hus — nedbrunnit, en kortare tid säte för länets högste styresman, intill dess

förra Örnska gården, ett nybyggt stenhus, det Tahtska¹⁾, f. d. Tudermanska, medan de följande gårdarna på den sidan — den Mielckska²⁾, ryska kronogården och den Lagerspetszka³⁾ — endast undergått jämförelsevis obetydliga förändringar. Så är väl ock fallet med deras visavier: den Dippellska⁴⁾, den Neustrojeffska⁵⁾, och den Thesleffska⁶⁾ gården äfvensom det gamla Ivanoffskyska⁷⁾ huset i hörnet mot Paradplan. Allt i allt taget presenterar sig således Katarinagatan, om man undantager de nyssnämnda nyuppförda moderna stenhusen, ännu i den dräkt den erhållit under förra hälften af 1800-talet, då flera af de vid densamma liggande husen, som förstörts af våldedarna 1817 och 1834, blifvit restaurerade.

Om Katarinagatan sålunda är en 1800-talets gata par preference, hafva vi vid anblicken af husen å Norra Vallgatan, gentemot slottet, och Biskopsgatan en tydlig förnimmelse af 1600-talets byggnadsstil, hvilken, trots alla de reparationer de resp. byggnaderna under tidernas lopp genomgått, därstädes ännu är den förhärskande. Vid den förstnämnda af dessa gator

Norra Vallgatan
och
Biskopsgatan.

förra krigsguvernörshuset, n. v. hofrätten, hunnit för ändamålet iordningställas. Egdes sedan af hofrådinnan Örn och handlanden Ivan Schuschin, tills det 1894 inköptes af dess nuvarande egare, handlanden Seth Sohlberg.

¹⁾ Egare: 1885 bagarmästaren Kihlgrens arfvingar; 1900 handlanden G. J. F. Taht, som 1896 köpte gården.

²⁾ Den Mielckska gården är troligen identisk med den Jurgen Teubels tomt, om hvilken så mycket processades på 1700-talet, och ligger sålunda redan till en del på den gamla medeltida murens forna grund. Dock torde utsprången af det forna St. Andreas tornet, hvilket måste hafva legat någonstädes på f. d. kommandant-husets tomt, sträckt sig ända in på n. v. Lagerspetszka gården. Sedan gården från Judénska släkten öfvergått till handlanden F. W. Mielck, inncas den nu, ifrån 1880, af hans son, handlanden Johannes Mielck.

³⁾ Egare: 1885 bokhandlaren J. G. Sundström; 1900 bokhandlaren J. C. Lagerspetz. (Köpebref 1895).

⁴⁾ Egare: 1885 konsul Vilh. Dippell; 1900 d.o. Gården egdes af den Dippellska släkten sedan 1851.

⁵⁾ Egare: 1885 handl. V. Neustrojeffs arfvingar; 1900 d.o. Köpt 1875.

⁶⁾ Detta det forna J. Jakob Sesemanns hus, som tvenne gånger varit läns-residens, från början af 1800-talet till 1817 och 1841—1862 egdes nu af f. d. hofrätts-notarien J. A. Thesleff, hvars fader, kapten Alex. Thesleff, 1862 köpte det af kronan.

⁷⁾ Egare: 1885 rådman A. Ivanoffskys arfvingar; 1900 Föreningsbanken. (Köpt 1897).

vittna härom såväl finska fruntimmersskolans hus¹⁾ som Hackmanska²⁾ gården genom den egendomliga dispositionen af byggnadernas belägenhet — en byggnad inne på gården med flyglar, som, sammanbyggda eller icke med den förra, sträcka sig med gavlarna mot gatan, bildande en borggård emellan husen. Vid Biskopsgatan påminna åter de nuvarande Schröderska³⁾, Ivanoffskyska⁴⁾ och Frankenhäuserska⁵⁾ husen med sina höga murar och väldiga murankaren ännu tydligare om 1600-talets hansestil. Däremot har det medeltida gråstenshuset, som sedan det tjänat som biskopshus, guvernörsresidens och kretsskola, återgått i privat ego, af sin nuvarande egare, prokuristen L. Pacius blifvit så moderniseradt, att man endast af dess sneda ställning i förhållande till gatan kan ana till dess ålder⁶⁾.

¹⁾ Gården egdes på 1500-talet af Klas Åkesson (Tott) och sedan af en Jakob Jakobsson till Stäflö. Byggnaden inne på gården och ena flygeln uppfördes — såsom vi erinra oss — på 1640-talet af borgmästaren Hans Schmedeman, hvarefter huset egdes af borgmästaren Menschever. 1709 var Jakob Jokimsson Boisman innehafvare af gården, som då såldes till handlanden Werner Wulfert från Narva. Dennes arvingar afyttrade huset 1755 till Jokim Sutthoffs änka Helena Boisman, hvars son Hans Carl Sutthoff sedan egde detsamma. Från dennes arvingar inlöstes huset 1808 för skuld af H. V. Lado, hvilken 1811 försålde det åt kronan till elementarskolehus. Efter elementarskolornas indragning användes det till lokal för realskolan och slutligen för finska fruntimmersskolan.

²⁾ Egdes på 1640-talet af rådman Lehens änka, hvilken där påbegan uppförandet af ett stenhus. I slutet af svenska tiden (1709) innehades gården af handlanden Mattias Wischman. Synes vid medlet af 1700-talet hafva kallats det »Ludwigska» huset, hvadan det troligen då egdes af någon medlem af nämnda släkt. Under senare hälften af 1700-talet innehades det af handlanden Martin Sutthoff. Köptes 1807 af konsuln Joh. Fredr. Hackman och har sedan dess tillhört denna släkt. Egare: 1885 Hackman & C:o; 1900 d:o. Köpebref af 1873.

³⁾ Huru detta af Antoni Burchardt 1652 uppförda stenhus sedermera öfvergått i Schröderska släktens ego, har tidigare omnämnts. Egare: 1885 titullärräddinnan C. E. Schröders arvingar; 1900 d:o.

⁴⁾ Gårdens tidigare skiften förut omnämnda. Egare: 1885 häradskrifvaren Victor Ahrenberg; 1900 d:o. Köpebref 1881. (1904 handl. N. V. Ivanoffsky).

⁵⁾ Egdes på 1650-talet af Henrik v. Broken; i slutet af 1700- och början af 1800-talet af Buchmanska släkten. Egare: 1885 statsrådinnan Helena Frankenhäuser; 1900 statsrådet Konstantin Frankenhäusers arvingar. Köpebref 1853.

⁶⁾ F. d. biskopshusets tidigare öden behöfva såsom förut berörda icke här upprepas. Egare: 1900 danska vicekonsuln Ludvig Pacius. Köpebref 1887. (Huset hade sistnämnda år först inköpts af konsul Eugen Wolff).

Karjaportsgatan åter manar hos åskådaren fram lifliga min-^{Karjaportsgatan.}nen från 1700-talets senaste tid, då byggnadsverksamheten, i synnerhet efter 1793 års brand, sporrades upp till sin höjdpunkt förmedels lån ur allmänna försorgskollegiets fonder. Genast i hörnet till vänster möter oss ett hus¹⁾, hvars grundläggare och anläggningsår finnas angifna på hörnbalkongen genom initialerna H. V. L. (Henr. Vilh. Lado) och årtalet 1785. På tomten reser sig visserligen äfven ett stort modernt stenhus, uppfördt af handlanden J. H. Stünkel och nu tillhörigt arkitekten Edv. Dippell, men det ligger med fasaden mot Norra Vallgatan, liksom äfven det nya 1898 uppförda Hackmanska stenhuset på tomten närmast därinvid²⁾. I det följande kvarteret, på vänster hand, hafva åter de båda hörnhusen blifvit uppförda på 1790-talet: det i hörnet af Vattenportsgatan af Jakob Lundh³⁾ 1799, såsom årtalet på balkongen utvisar, och det i hörnet af Gråmunkegatan af Joh. Filip Jänisch⁴⁾ 1791, också med anläggningsåret å balkongen. Äfven det midt emot det förstnämnda huset, likaledes af Jakob Lund på 1790-talet uppförda eller ombyggda stenhuset, det nuvarande Ekströmska⁵⁾, torde ej till sitt yttre hafva undergått några mera genomgripande förändringar ända sedan sin grundläggning. Vid en blick uppåt Vattenportsgatan, där på 1600-talet de s. k. Sutthoffska trapporna funnos, finna

¹⁾ Egare: 1885 och 1900 arkitekt Edv. Dippell. Köpebref 1880.

²⁾ Egare: 1885 handelshuset Hackman & Co; 1900 kommerserådninnan Alice Hackman. Köpebref 1897. Denna gård egdes — såsom vi erinra oss — 1611 af slottslofven Per Hemmingsson, hvars namn och bomärke funnos inhuggna i en sten i väggen af det gamla stenhus, som 1898 fick gifva plats för det nya då uppförda. — Den midt emot belägna f. d. Keldanska gården har under perioden egt af: 1885 grosshandlaränskan Henriette Keldan; 1900 sniekaränskan H. K. Niskanen. Kb. 1898.

³⁾ Detta hus var sedan rysk prästgård, men har åter öfvergått i enskild ego och innehafves nu af firman Hackman & Co. — Lundh hade ock 1804 erbjudit båda sina hus åt kronan till gymnasiihus för 51,638 rub.

⁴⁾ Det var väl denna forna klostertomt, som på 1740-talet inlöstes af borgmästaren Reinecke. Under denna period har den egt af ryska kronan (ingeniörstyrelsen). — Den mellersta gården i kvarteret egdes 1885 af öfverste V. v. Koskulls arfvingar och 1900 af aktiebolaget »Torkel»; köpebref 1896. (Gården bakom ingeniörstyrelsens hus mot vällen åter innehas fortfarande af ryska kronan och har varit ryskt folkskolehus. Äfven denna gård läg — såsom vi erinra oss — fordom under gråmunkeklostret, hvars hufvudbyggnader just varit där belägna.

⁵⁾ Egare: ingenjörkapten Karl Aug. Ekströms arfvingar. (Kb. 1865).

vi den vara i oförändradt skick med katolska kyrkan ¹⁾ till höger och Kleinska gården ²⁾ till vänster. Den första nya byggnad, som möter oss vid Karjaportsgatan, ligger på Vit Oldes och Mårten Mums gamla tomt. Det är utskänkingsbolagets stora i tung gråstenskonstruktion 1898 uppförda stenhus, af folkhumorn gemenligen kalladt „Pirunlinna“ ³⁾. Det Thesleffska huset ⁴⁾

Vy af Vattenportsgatan och Katolska kyrkan.

¹⁾ Denna gård, som sedan 1802 inehåes af katolska kyrkan, egdes 1705 af prostern Ernst Gestrinus, som köpt den af arrendatorn Jakob Boisman. Den låg då emellan Lars Dykanders (n. v. Wahlska) och Henrik Tesches (n. v. Niskanenska) gårdarna. I slutet af 1700-talet innehades den, såsom vi erinra oss, af Peter Georg Jenisch.

²⁾ Egare: 1885 handl. änka Irina Sapetoff; 1900 handl. Vilh. Klein. Kb. 1893.

³⁾ Egare: 1885 hofrättsrådet Georg Palmroth; 1900 Utskänkingsaktiebolaget. — Gården emellan denna och den Ekströmska egdes fortfarande af kommerserådet Vilh. Haekman. (Kb. 1837).

⁴⁾ Egare: 1885 löjtnant Nikolai Thesleff; 1900 änkefru Elise Thesleff.

är sådant det ånyo uppfördes efter 1834 års brand, men på gårdens mot nya torget vettande tomt reser sig nu ett nytt modernt stenhus i tre våningar. Gentemot den Thesleffska gården har också kommerserådet Jakovleff 1882 vid Karjaportsgatan uppfört ett nytt stenhus ¹⁾. Däremot äro de båda f. d. gymnasiihusen vid ändan af gatan, på några mindre förändringar när, sådana de varit ända sedan sin grundläggning i slutet af 1700-talet ²⁾.

Svartmunkegatan, som under perioden i allmänhet förblifvit tämligen oförändrad, synes emellertid i närmaste framtid komma att iklåda sig en modernare prägel än förr, ity att på Hovingska gården ³⁾ redan reser sig ett nytt större stenhus med fasad mot

Svartmunke-
gatan.

¹⁾ Egare: 1885 kommerserådet P. Jakovleffs arfvingar; 1900 kommerserådet K. Jakovleff. (Kb. 1868). (Eges nu af handl. V. F. Grönroos). — Den bredvid liggande f. d. Iversenska gården egdes 1885 af generalskan Louise Grundt, 1900 af handl. Vasili Ivanoffsky. (Kb. 1895).

²⁾ Bägge husen öfverlämnades — såsom förut är nämnt — efter det nya gymnasiihusets färdigblifvande åt staden. — Det större gymnasiihuset, som troligen är identiskt med 1600-talets Peter Freses hus vid Karjaporten, hade vid medlet af 1700-talet egts af Henrik Haveman, hvars söner efter 1793 års brand öfverlät det åt sin sväger öfverlandträttsprokuratorn Joh. Fredr. Laube, hvars dotter var gift med konsuln Joh. Fredr. Hackman, som jämte de andra arfvingarna 1804 sålde huset till kronan för 24,000 rub. Sedan det donerats åt staden, begagnades det till folkskolehus, men försålles 1865 till kommerserådet Jakovleff, hvilken några år senare 1868 också inköpte assessorskan Elisabet Thesleffs därinvid liggande gård, hvest han sedan 1882 uppförde ofvannämnda stenhus. (Gården eges nu af handl. V. F. Grönroos). — Den mindre gymnasiihusgården, som möjligen är densamma som den forna Kultala tomten, hade efter 1738 års brand ånyo bebyggts af ståthållaren Karl Fredr. Krompein, som 1745 för 450 rub. sålde den åt tullförvaltaren Justus Joh. Ludvig, hvilken i sin tur 1752 föyttrade den åt handl. Joakim Sutt-hoffs arfvingar för 750 rub. Dessa åter öfverlät den 1784 för 2,850 rub. åt handl. Joh. Ignatius, från hvilken den 1788 för 4,000 rub. öfvergick i handl. Carl Wulferts ego. Wulfert slutligen sålde gården 1790 för samma pris åt Rechenberg, hvilken byggde det nuvarande stenhuset och af hvilken kronan 1806 köpte den för 8,000 rub. b:ko ass. Sedan detta hus öfverlämnats åt staden, har det upplåtits först till telegrafkontor och sedan till navigationsskola.

³⁾ Denna gård är till en del uppförd på den gamla medeltida murens grund. Muren har gått snedt öfver gården från Karjaportssidan ungefär till dess sydöstra hörn, därifrån den fortsatte nära invid Thesleffska gårdens östra gräns till Katarinagatan, där »Mellanporten» måste hafva varit belägen ungefär på höjden emellan nuvarande Mielckska gården och ryska kronohuset. Gården består också egentligen af tvenne tomter, af hvilka den på stadssidan sedan gammalt synes hafva varit i privat ego, medan den på vallsidan under 1700-talet utgjort plats för ett ryskt ingenjörhus af sten, hvilket — måhända först efter 1793 års brand — torde blifvit inlöst af den förre tomtens egare. Gårdens nuvarande egare är bokhandlaren V. Hoving, som 1879 köpt densamma.

denna gata, hvarjämte ett sådant. också står färdigt på Thesleffska tomten. Äfven midt emot på andra sidan gatan har Nordiska aktiebankens gamla stenhus blifvit ersatt af ett nytt ¹⁾.

Vaktornsgatan.

Om de af oss härtills genomgångna gatorna genom sin arkitektoniska utstyrelse framställa för oss de olika skedena i stadens byggnadshistoria efter regularitetens införande på 1600-talet, finna vi vid Vaktorns- och Kejsargatorna för det mesta trähus, af hvilka flera icke äro af synnerligen åldrigt datum. Men bland dem gömma sig här och där inne på gårdarna flera dyrbara minnesmärken från stadens äldsta epoker, dessa små pittoreska gråstenskuber, som genomlevvat stadens alla perioder och ännu stå kvar, bidande sitt öde af framtiden. Vi vilja därför, jämte det vi angifva de under perioden tillkomna nya stenhusen, främst rikta vår uppmärksamhet på dessa gamla minnen, enär de i sin omgivning af moderna, tämligen likformiga träbyggnader äro egnade att åt dessa gator på sätt och vis häfda äran af att illustrera stadens allra äldsta byggnadshistoria. Sedan vi på Vaktornsgatan passerat det ryska artillerimagasinet, hvilket — förut stadens äldsta kyrka — ju är ett af dess dyrbaraste medeltidsminnen, ock lämnat bakom oss det därinvid liggande Palmrothska stenhuset ²⁾ äfvensom de motliggande gårdarnas ³⁾ träbyggnader, hafva vi i sydöstra hörnet af Nyportsgatan det gamla Schulzeska huset ⁴⁾, som genom sitt sneda läge och sina väldiga med brunn försedda källare, oemotståndligt leder tanken tillbaka till de tider, då staden ännu var oregerad och invånarne i dessa underjordiska boningar sökte ett skydd mot fiendens framfart. Midt emot står nu det väldiga Franken-

¹⁾ Denna gård innehades från 1873 till periodens slut af nordiska aktiebanken, men har senare öfvergått i handlanden M. P. Grigorjeffs ego, som där uppfört ett nytt stenhus. — Den bredvidliggande f. d. Palmbergiska gården har 1895 inköpts af guldsmedsmästaren K. V. Hoikka.

²⁾ Egare: 1885 hofrättsrådet Georg Palmroth; 1900 vicepresidenten Georg Palmroths arfvingar. Kb. 1864.

³⁾ Hörngården vid Biskopsgatan med det forna viceguvernörsresidenset egdes 1885 af professorn Julius Strömborg; 1900 af vicekonsul Emil Rothe, som köpt densamma 1896. — Den forna Avellanska gården har likaledes 1899 inköpts af vicekonsul E. Rothe. — Gården därinvid tillhörde 1885 änkefru Charl. Elfström, 1900 stuckaturarbetarämbet Karolina Halonen, enligt köpebref af 1889. N. v. egare R. Golin. — Hörngården vid Nyportsgatan, gentemot Palmrothska huset, har 1879 inköpts af läneagronomen Axel Gyldén, som ännu innehar densamma.

⁴⁾ Egare: körsnär Rudolf Schulze, som 1885 köpt densamma.

hæuserska stenhuset¹⁾, som i våra dagar ersatt sin anspråkslösare föregångare, det Sapetoffska huset, så att vi här hafva framför oss tvenne representanter för stadens mest vidt skilda byggnads-epoker. Och gå vi gatan framåt upp till backkrönet, hvilka bilder från stadens forntid vakna icke här i vårt minne? Blicka vi genom porten vid det stora Ahrenbergska stenhuset²⁾ in på gården, se vi där undanskymd af nyssnämnda hus det förut omtalade låga gråstensmagasinet, hvilket — såsom vi antagit — torde utgöra de sista lämningarna af stadens äldsta stadshus. Genom hela 1500- och 1600-talen, ja långt in på 1700-talet, stod här ännu på stadsbergets högsta punkt kvar den forna kurians appendix, vaktornet, hvaraf också den nuvarande gatan, som uppgicks först efter regularitetens införande på 1600-talet, fått sitt namn. Under medeltiden — och vida längre — förblef platsen midtemot, där den Freyska, senare Norringska, nu utskänkningsbolagets gård³⁾ befinner sig, obebyggd, lämnande fri utsikt åt sjösidan. Också bleckslagar Pelkonens gård⁴⁾ i hörnet af Fresegatan hörde till det forna stadshusets tomt och synes först jämförelsevis sent blifvit bebyggd. En oregelbunden öppen plats sträckte sig i äldre tider i sydostlig riktning ned mot svartmunkeklostret, omfattande den trakt, där nu de Barckska⁵⁾ och Grigorjeffska⁶⁾ gårdarna vid Vaktornsgatan samt de Rynénska⁷⁾, Almska⁸⁾ och Heleniuska⁹⁾ gårdarna vid Svartmunke-

¹⁾ Egare: 1885 murarmästaren Joh. Silander; 1900 handl. Georg Frankenhæuser. Kb. 1896.

²⁾ Gården närmast intill den Frankenhæuserska egdes tidigare af Rosenius & Seseinann, köptes och bebyggdes af kommerserådet F. Sergejeff samt innehades sedan af häradsskrifvaren V. Ahrenberg. — Den följande tomten, med samma nummer som den förra (69), innehas af borgaren Luka Petroff enligt köpebref af 1876.

³⁾ Egare: 1885 packhusinspektorn Alfr. Norring; 1900 Viborgs stads utskänkningsaktiebolag. Kb. 1893.

⁴⁾ Egare: 1885 skräddarmästaren Nils Gabr. Nilsson; 1900 bleckslagaren A. Pelkonen. Kb. 1899.

⁵⁾ Egare: 1885 justitierådman Oskar Sallmén; 1900 hotellegaren Johan Barck. Kb. 1890.

⁶⁾ Egare: 1885 handl. Leopold Krohn; 1900 handl. Mattvei Grigorjeff. Kb. 1891.

⁷⁾ Egare: 1885 skomakarmästaren Gust. Rosvall; 1900 urmakarmästaren J. E. Rynén. Kb. 1897.

⁸⁾ Egare: 1885 kommerserådet C. G. Cloubergs arfvingar; 1900 handl. Nikolai Akinschin. Kb. 1898. (Nu handl. A. Alm).

⁹⁾ Egare: 1885 skräddarmästaren Vilh. Helenius; 1900 dess arfvingar. Kb. 1882.

gatan befinna sig. Det var 1500-talets blockhusberg, 1600-talets kvarnberg. Men så mycket tätare bebyggd var i uräldsta tider trakten bortom Svartmunkegatan, att döma däraf, att litet bortom det ställe, där denna gata nu korsar Vaktornsgatan, befann sig stadens tätaste vägknut, därifrån icke mindre än sex gator och gränder strålförmigt utgingo, genomskärande de trakter, där nu finnas: till höger de Almska, Zilliacuska ¹⁾ och Naukkarinen-ska ²⁾, till vänster de Cloubergska ³⁾ och Schavoronkoffska ⁴⁾ gårdarna äfvensom det gamla kommandanhuset. Här någonstädes vid ändan af gatan, troligen just på det sistnämnda husets tomt, låg det från Knut Posses dagar berömda stora St. Andreas-tornet, hvarför gatan också på 1600-talet kallades St. Andreasgatan. De längre framåt vid denna gata belägna husen teatern och societetshuset, äfvensom de Löfgrenska ⁵⁾ och Radoschevitschska ⁶⁾ gårdarna ligga redan utom den medeltida stadens rår, inom den forna Vallens område.

Kejsargatan.

Förflytta vi oss nu till Kejsargatan, kunna vi också där fortsätta våra studier i stadens medeltid. Strax vid ändan af gatan stod fordom Viborgs vidtberömda hamnport, Håkansporten kallad. Här emottog tsar Peter stadens nycklar, hvarefter gatan blef kallad Kejsargatan. När vallen 1892 raserades, blottades de rester, som ännu funnos kvar af det forna tornet med dess källare. De sprängdes bort med dynamit, platsen jämnades och skymmes nu af det förut omnämnda nya packhuset. Då vi sedan passerat de nya redan förut omtalade stenhusen i början af gatan ⁷⁾, hafva vi i nordöstra hörnet af Nyportsgatan

¹⁾ Egare: 1885 magister N. A. Zilliacus; 1900 dess arfvingar. Kb. 1858.

²⁾ Egare: 1885 stadsfogdeänkan Tulander; 1900 handl. Joh. Naukkarinen. Kb. 1897.

³⁾ Egare: 1885 kommerserådet C. G. Cloubergs arfvingar; 1900 d:o d:o. Kb. 1871.

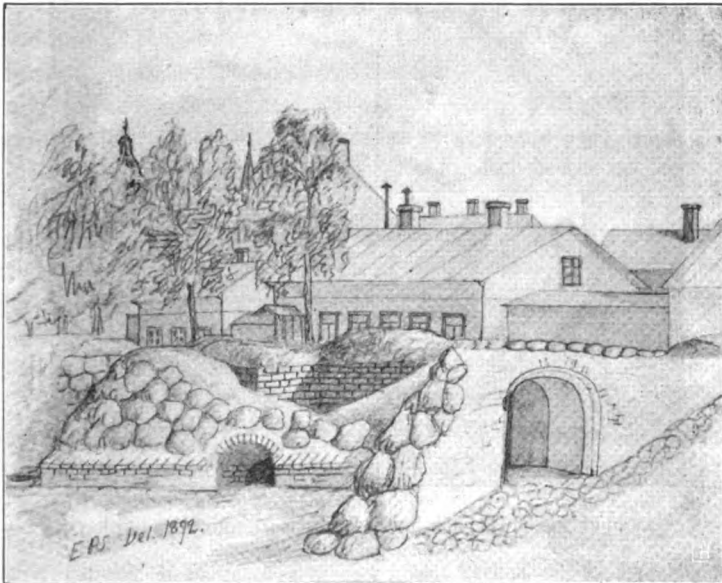
⁴⁾ Egare: 1885 handl. Vasili Schavoronkoff; 1900 d:o. Kb. 1870.

⁵⁾ Egare: 1885 änkehofrättsråddinnan Sofie Löfgren; 1900 d:o d:o. Kb. 1848.

⁶⁾ Egare: 1885 handladedlottern Palageja Alexandroff; 1900 hofrådet J. N. Radoschevitsch. Kb. 1898.

⁷⁾ Efter den Rotheska gården med dess nya stenhus följer närmast till vänster om gatan förra Eulerska gården, som 1885 egdes af aekuschörskan Kristina Kärkkänens arfvingar, men 1887 genom köp öfvergick till handlanden F. Michelsson, som 1900 där uppförde det förut omnämnda stenhuset. — Hörngården på samma sida vid Nyportsgatan egdes åter 1885 af tulluppsyningsmannen Erik Qvarnström

nuvarande Buttenhoffska¹⁾ gården med det lilla gråstenshuset, som möjligen fordom varit stadens gillesstuga, och på gården närmast invid²⁾ står ännu väl bibehållen en liknande typisk medeltidsbyggnad, hvilken vi afbildat å sid. 30. Vid det förra af dessa hus började den krokiga tvärgata, som under medeltiden gick öfver berget förbi det dätida rådhuset och stenhuset på Cloubergiska gården vid Katarinagatan till nuvarande katolska kyrkan

Återstoder af Håkansporten efter gräfningen 1892. (Enligt teckning af d:r Iverus).³⁾

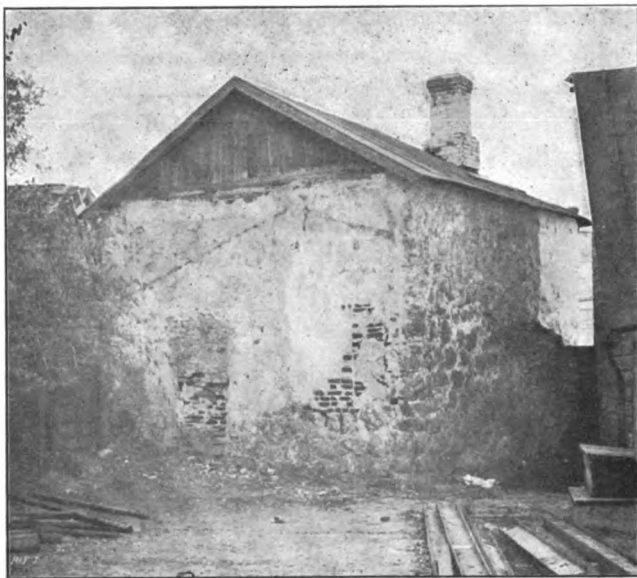
och 1900 af öfversten Paul Uljanoff, som 1897 köpt densamma. — De midtemot liggande f. d. Koschleffska och Jakovleffska (sedan Schabarinska) gårdarna hafva öfvergått: den förra 1897 till bolaget »Torkel», den senare 1896 till ingenjören Emil Wahl.

¹⁾ Egare: 1885 generallöjtnantskan Louise Grundt; 1900 ingenjör Joh. Teod. Lindroos. Kb. 1897. (Nu handl. F. Buttenhoff).

²⁾ Egare: 1885 änkeöfverstinnan Emmy Berg; 1900 kontorsdrängen Vilh. Jaatinen. Kb. 1889. — Bakom den Jaatinenska ligger i hörnet af Fresegatan förra Smirnoffska gården, som 1885 egdes af målatmästaren K. Ullberg, men nu inncas af handladedottern Daria Schuschin. Kb. 1894.

³⁾ Den å bilden synliga porten är icke själfva Håkansporten, utan en ifrån dess hvalf till de nedre tornrummen ledande dörr.

och Vattenporten. I förhållande till dessa åldriga byggnader tager sig det gentemotliggande på 1790-talet uppförda f. d. Roseniuska stenhuset ¹⁾ med sina fönsterornamenter i rokokostil helt modernt ut, likasom äfven de längre fram i gathörnet vid kyrkotorget belägna stenhusen å Hougbergiska ²⁾ och Pihlströmska ³⁾

Gammalt medeltida stenhus å n. v. Buttenhoffska gården.

¹⁾ Egare: 1885 kommerserådet Carl Rosenius; 1900 handl. Herm. Fredr. Franck. Kb. 1896. — Den invid denna gård liggande förra Häggbergiska gården egdes 1885 af bruksegaren Emil Tuderman och fru A. Ehnberg och innehas nu af bokhandl. V. Hoving. Kb. 1895. — Förra Tichanoffska gården åter i hörnet af Fresegatan egdes 1885 af änkekommerserådinnan Johanna Adaridi; 1900 af hofrättsrådet And. Heur. Snellman. Kb. 1899. (N. v. egare handl. M. Schavoronkoff). — Den där bakom liggande förra Weissenbergiska gården köptes 1885 af handl. H. F. Franck, som ännu eger densamma. — Af de små gårdarna, som ligga vid Södra Vallgatan emellan de båda n. v. Franckska gårdarna, egas f. d. Grenqvistska gården nu af handl. Franck (kb. 1896), den Blomqvistska af änkefru I. G. Blomqvist (kb. 1888) och förra Pynninska af f. d. folkskolläraren Edv. Teodor Skogster (kb. 1888). —

²⁾ Egare: 1885 direktorn S. V. Hougberg; 1900 senatoren S. V. Hougberg. Fastebref 1874. — De där bakom mot södra vällen liggande förra Strengska, sedan Bäckmanska, och Martianoffska gårdarna egas nu, den förra af handl. H. F. Franck (kb. 1887), och den senare af handl. P. Zepennikoff (kb. 1889).

³⁾ Egare: 1885 smedmästaren G. Pihlström; 1900 d.o. Kb. 1871. — Förra Grotenfeltska gårdens egare: 1885 kollegiiassessor R. Grotenfelt; 1900 mineralvattenfabrikanten Joh. Lönnfors. Kb. 1897.

gårdarna, det sistnämnda uppfördt — såsom initialerna och årtalet & balkongen utvisa — 1796 af smedmästaren Johan Ahlström. Så hafva vi ännu vid samma gata finska landsförsamlingens kyrka, det forna dominikanerklostret, och på andra sidan om fröken Hougbergs gård den finska klockstapeln, det enda minnesmärke som mera finnes kvar af stadens medeltida mur¹⁾.

Sådan vi ofvan skildrat den är f. d. fästningen onekligen Viborgs stads intressantaste del. Denna stadsdel har att uppvisa det moderna Viborgs elegantaste kvarter och erbjuder därjämte de präktigaste vyerna af staden, men den bevarar ock i sitt inre dyrbara historiska minnesmärken från alla de olika tidevarf staden genomlevvat. Ingen annan stad i Finland, icke ens gamla Åbo, kan i sistnämnda hänseende täfla med Viborg. F. d. fästningen räknade år 1900 178 tomter och 148 gårdar eller bebyggda platser. Tomterna, som ännu i denna stund äro sådana de i tidernas morgon utstakats eller sedermera under århundradenas lopp danats, förete den mest oregelbundna form och den mest växlande arealvidd. Deras ytinnehåll varierar från 230 m² till 3,498 m², och aldrig äro tvenne tomter lika vare sig i det ena eller andra afseendet. I söder har f. d. fästningen ännu sina gamla vallar kvar. Frågan om deras inlösen har — såsom vi ytterligare skola framdeles beröra — särskilda gånger varit på dagordningen, ehuru den städse strandat på de ryska myndigheternas „non possumus“²⁾.

Gårdarnas antal
i f. d. fästningen.

¹⁾ I det vid Kejsargatan gentemot finska kyrkan och klockstapeln belägna kvarteret finnas — såsom vi erinra oss — fyra gårdar: n:o 124, egare 1885 enkefriherrinnan Ida Rehbinder; 1900 fältväbeln N. Nikolajeff (kb. 1889) nu generalmajor I. Heinricius; — n:o 123, egare 1885 majoren L. Tulander; 1900 handl. I. Pugin (kb. 1890); — n:o 122 egare: 1885 sadelmakaren Joh. Westlund; 1900 handl. N. Pugin; — och n:o 121, egare 1885 räntmästaren G. F. Ahrenbergs arvingar; 1900 handl. Alexei Stolikoff (kb. 1892), nu fru H. Ullberg. — Gentemot artillerikasernen äro belägna gårdarna n:o 129, egare 1885 tullförvaltar F. Winter, 1900 hans änka fru Helena Winter (kb. 1879), och 128, egare 1885 och 1900 handl. Alexei Worobjeff (kb. 1889). — Gården invid finska klockstapeln egas af senator S. V. Hougberg (kb. 1853) och den där bakom af lyceivaktmästaren Tobias Kimari (kb. 1886).

²⁾ Särskildt var frågan lifligt diskuterad 1890, då ett utskott (herrar Hackman, Hoving, Sandman, Dippell och Wolff) tillsattes för att afgifva yttrande i den samma. Den ²⁴/₄ 1890 förklarade sig stadsfullmäktige villiga att för fästningsverken i söder erbjuda 60,000 mk. Huru frågan äfven dykte upp i sammanhang med den om hamnbanan skall framdeles beröras. Ännu 1897, då ryska marinministeriet behöfde Mentsaari holme, föreslogs ett utbyte af denna mot en del af södra vallarna, men ministeriet svarade 1898, att det var omöjligt att väcka fråga om vallarnas afstående.

Kron St. Anne.

Till f. d. fästningen ansluter sig närmast såsom stadsdel betraktadt det gamla Kron St. Anne. Vi erinra oss, huru svenska tidens Siikaniemi förstad, som från Åbobra sträckte sig bort längs hafsstranden ända till halfva nuvarande glacin och äfven upptog de lägre delarna af Tervaniemi udde, under ryska tiden utdömdes och ersattes af nyssnämnda fäste, huru det oakadt en svag lämning af den forna förstaden under namn af Tervaniemi fortfor att, på militärstyrelsens nåd, existera på bergets västra sluttning intill år 1854, äfvensom huru den ryska kronan omsider genom särskilda donationer återställt åt staden en stor del af det inom Kron St. Annes murar belägna stadsområdet. Förut fanns där på den öppna platsen emellan bron och Fredrikshamniska porten endast få hus — till vänster mot berget, förutom de 1786 byggda officersflyglarna, det stora s. k. revisionshuset och teatern, till höger den låga ingenjörbyggnadskomplexen, äfvensom rakt framför den gamla fallfärdiga träbasaren. Endast ett par bakom ingenjörhuset belägna tomter fingo på samma villkor som de å Tervaniemi bebos af enskilda. Förut har ock skildrats, huru där sedan, efter det staden erhållit de förut nämnda donationerna, reste sig de nya Mendtska och Cloubergiska husen, huru torget jämnades och stenlades, vallen mot Viborgska förstaden genombröts för att bereda öppning för den nya chaussén, äfvensom huru staden på Petersberget anlade den vackra promenaden med dess lilla paviljong, hvars restaurering var den sista byggnadsåtgärd, som magistraten och stadens äldsta beslöto, innan de lämnade spiran åt den nya stadsstyrelsen. Något nytt i byggnadsväg torde icke under nu ifrågavarande period i denna del af staden hafva förekommit ¹⁾.

Kron St. Anne.
glacifrågan.

Men i stället har frågan om vallarnas förvärfvande åt staden, som på den utanför liggande glacin skulle hafva det yppersta fält för sin utvidgning, under en lång tid varit föremål för den nya stadsstyrelsens sträfvanden. Redan 1879 hade generalinspektorn för ingenjörväsendet, generaladjutanten v. Kaufmann meddelat, „att ingenjörstyrelsen vore villig att mot vederlag afstå åt Viborgs stad Kron St. Anne fästningsverk med därtill hörande esplanader till den vidd, som i en särskild skrifvelse funnes angifven, dock icke innan militärväsendet disponerade medel till nedrivande och planerande af Kron St. Anne fäst-

¹⁾ Det n. v. värds huset är dock uppfördt genom stadsfullmäktiges åtgärd. — År 1883 uppfördes segelföreningens paviljong på Tervaniemi udde.

ningsverk till höger eller norr om chaussén eller den från staden västerut ledande landsvägen“. Den 7/2 1882 beslöto stadsfullmäktige förklara sig villiga „att till ryska militärverket genast upplåta det äskade området vid gorgén af strandredutten emot villkor, att militärverket på samma gång till stadens förman afsäger sig all rätt till den del af Kron St. Anne fästningsverk och glaci, som generaladjutanten v. Kaufmann förklarar militären kunna afstå“. „Likväl finge militärverket fortfarande under högst tio år framåt disponera sagda del af glacin, men icke uppföra byggnader därå, efter förloppet af hvilken tid jämväl berörda dispositionsrätt skulle upphöra och ifrågavarande del af glacin och fästningsverken ovillkorligen öfverlämnas till stadens fria besittning, utan afseende därå, om den öfriga delen af fästningsverken och glacin vore planerad eller icke“¹⁾. Stadsfullmäktige tänkte sig redan också möjligheten att uppgöra kontrakt med vederbörande angående berörda egobyte, å hvilket sedermera skulle sökas H. K. M:ts stadfästelse. Men 29/9 1882 meddelades helt oväntadt från civilexpeditionen, att „krigsministerium funnit det föreslagna bytet af halfva glacin mot ett jordområde vid strandredutten vara ofördelaktigt samt förty böra afböjas“. Därmed betogs staden allt hopp om en lycklig lösning af denna fråga.

Men icke nog därmed, att staden icke erhöll dispositionen öfver vallarna och glacin. Det yppade sig snart förhållanden, som satte på spel ej allenast stadens gamla häfd till en del af glaciområdet norr om järnvägen vid Hiekka utan ock dess eganderätt till sina förutnämnda donationer inom själfva Kron St. Anne. Vid en rågång, som 1890—1895 verkställdes emellan stadens och ryska kronans egoområden, ansågo förrättningsmännen,

Tvistiga
synpunkter
beträffande
stadens jord
i Kron St. Anne.

¹⁾ Stadsfullmäktiges protokoll 1881 och 1882. — Tidigare hade frågan om de norra vallarnas inlösande kombinerats med slottsfrågan. Enligt kommerserådet Hackmans förslag beslöto stadsfullmäktige 7/1 1879, att de ej kunde afhända staden det af ingenjörväsendet fordrade området i Papula eller någon del däraf såsom vederlag för slottsholmen med därå befintliga byggnader, om icke staden beredes tillfälle att utvidga sig på annat håll, t. ex. genom erhållande af glacin med därtill hörande fästningsverk. Senare hade emellertid militärstyrelsen helt och hållet lätit sin fordran af jord vid Papula bro förfalla och i stället begärt ofvannämnda jordstycke vid gorgén af södra strandredutten. — Ingenjörväsendet hade för afträdandet af slottet och vallarna ifrån vikens strand till Fredrikshamnnska vägen begärt en lösesumma, som en värderingskommission skulle bestämma, äfvensom anhållit att få 77,668 kv. saschen jord vid Papula bro för det af stadens äldste förut fastställda priset af 10 kop. per kv. famn.

att Kron St. Anne glaci med undantag af Hiekka lastageplats och järnvägsområdet borde tillhöra ryska kronan, hvarigenom staden beröfvades den ofvannämnda norr om järnvägen belägna platsen, & hvilken lågo 14 tomter af Hiekka förstad, bland dem stadens folkskolegård, samt att de 1853 åt staden donerade tomterna på Tervaniemi voro densamma gifna under förbehållen rätt för kronan att återtaga marken i händelse af behof. Om redan detta innebar en minskning af stadens rätt, gingo dock ryska kronombudets yrkanden ännu vida längre. Han kunde ej ens godkänna förrättningsmännens beslut beträffande Kron St. Anne park, hvilken förklarats såsom stadens obestridliga donationsområde, och yrkade t. o. m., att finska statsverket skulle åläggas att till ryska kronan återlämna den inom glacin fallande delen af järnvägsområdet med undantag af marken för hufvudspåret. Stadsfullmäktige måste därför för bevarande af stadens talan 1896 hos guvernören anmäla missnöje bl. a. med att eganderätten till Kron St. Anne glacin tillerkänts ryska kronan. Dennas rätt att fortfarande, så länge Kron St. Anne är fästning, begagna detta område vore ingalunda liktydig med eganderätten därtill, hvilken borde tillerkännas Viborgs stad. Äfvenså ansågo stadsfullmäktige ej allenast det år 1845 vunna området utan också de 1853 och 1872 & Tervaniemi donerade platserna med allvar böra häfdas för staden¹⁾. Men innan alla dessa tvistefrågor hunnit definitivt lösas, hade redan den period vi nu skildra gått till ända.

Å Kron St. Anne funnos, enligt 1900 års faktiska folkräkningstabeller, inalles 13 bebodda platser, i hvilket antal äfven kaserner, officersflyglar m. m. äro inberäknade.

Men vi återvända till den egentliga staden för att taga i betraktande också de nya stadsdelarna, hvilka efter 1860 uppstått på den utanför de gamla murarna vunna marken, äfvensom den nyreglerade St. Petersburgska förstaden.

Salakkalahti
stadsdel.

Då vi alltså från Runda tornet passera öfver det nya torget, som redan ligger på den nyvunna terrängen, och fortsätta vår vandring längs Torkelsgatan, hvilken löper ungefär i de trakter, där fordom den gamla landsvägen gick fram, hafva vi till höger icke mera stinkande vallgrafvar och dystra fästningsmurar utan en härlig esplanad, som i prydighet och prakt söker sitt motstycke, äfvensom till vänster i stället för den tufviga, gyttjiga och lång-

¹⁾ Stadsfullmäktiges protokoll 1896.

grunda Salakkalahtistranden en ny stadsdel, som med tiden lofvar att bli en af de förnämsta i staden. Redan nu är Torkelsgatan, hvars fortsättning från Rödabrunnstorget till Kolikkomäki öppnades 1888, en af stadens viktigaste trafikleder, och tecken tyda på att den med tiden skall blifva stadens stora handelsaveny. Invid densamma reser sig sedan 1895 det stora Porthanska trevåningshuset, och längre bort har gatan fått en ny prydnad uti Kansallispankkis nya byggnad, hvilken, utförd i grå och röd granit och täljsten, utgör ett vackert prof på den inom vår arkitektur härskande moderna riktningen. Stadsdelen, som genomskäres af tre tvärgator, sträcker sig till Salakkalahtis strand, hvilken — såsom vi straxt skola närmare beröra — genom utfyllning blifvit skjuten längre ut för att lämna plats för en bred strandgata och försetts med en präktig kaj af sten. Bland hus, som ligga på denna sidan må här blott nämnas de Ehrenburgska och Wolffska stenhusen. Gårdarnas antal är 18¹⁾.

Svänga vi af mot norr längs Alexanderspseptivet, hafva ^{Repola stadsdel.} vi till höger åter en ny stadsdel, Repola, hvilken, sträckande sig ända till Rödabrunnstorget, till största delen är uppförd på en mark, som ännu för femtio år sedan var sjöbotten. Den har

¹⁾ Gårdarna vid Torkelsgatan (börjande från torget): n:o 1 1885 baron Fr. v. Mendt; 1900 kommunalrådet Oskar Cloubergs arfvingar (kb. 1888); — 6 1885 handl. Rob. Lydecken; 1900 guldsmed V. Porthan (kb. 1892); — 7 1885 handl. Alexis Hackman; 1900 handl. D. Markeloff (kb. 1890); — 12 1885 borgmästaren Joh. G. Heinricius; 1900 Kansallisosakepankki (kb. 1899); 13 1885 A. Vitikainens arfvingar; 1900 handl. E. V. Sellgren (kb. 1895); — 18 1885 guldsmed M. Golin; 1900 fastighetsaktiebolaget »Pellervo».

Vid Salakkalahtigatan (från Alexanderspseptivet): n:o 16 1885 hotell-egaren Franz Ehrenburg; 1900 handl. och hotellegaren Konst. Ehrenburg (kb. 1898); — 15 1885 arkitekten Edv. Dippell; 1900 firman Albin Ramsten & C:o (kb. 1897); — 10 1885 kommerserådinnan Charlotte Wahl; 1900 handl. John Rob. Stüinkel (kb. 1884); — 9 1885 snickarmästaren A. Koikkelin; 1900 d:o d:o (kb. 1863); — 4 1885 handl. Fr. Richardt; 1900 konsul Eugen Wolff (kb. 1883); 1905 bolaget »Aedes»; — 3 1885 handl. Fr. Richardt; 1900 handl. V. F. Grönroos (kb. 1897).

Vid salutorget: n:o 2 1885 packhusinsp. D. Hirns arfvingar; 1900 handl. A. Salminen (kb. 1893).

Vid Smedjegatan: n:o 5 1885 borgmästaren C. Stråhlman; 1900 dess arfvingar (kb. 1872); 1905 konsul Ferd. Alfthan; — 8 handl. J. Lindström; 1900 dess arfvingar (kb. 1870); 1905 fru S. Helander.

Vid Fredrikskatan: n:o 11 1885 änkefru Tulander; 1900 handl. V. Paischeffs arfvingar (kb. 1896); 1905 fru M. Brandt; — 14 1885 fabrikanten E. F. Gallén; 1900 dess arfvingar (kb. 1879).

Vid Alexanderspseptivet: n:o 17 1885 kapten A. Kondratscheff; 1890 bankassör Fr. Söderbergs arfvingar; 1900 handl. V. Akimoff (kb. 1890).

nämligen vunnits genom igenfyllande af den öster om Alexandersperspektivet, förut här den s. k. „föreningsbanken“, liggande innersta delen af Salakkalahti vik. Stadsdelen, hvars flesta tomter redan äro bebyggda, för det mesta med trähus, har en parallellt med Alexandersperspektivet löpande hufvudgata, Magnusgatan, äfvensom ett par tvärgator. Af gårdarna invid Alexandersperspektivet må vi nämna endast de år 1896 af Viborgs fastighetsaktiebolag å tomterna på hvardera sidan om den nordligaste tvärgatan, Tottgatan, uppförda saluhallarna¹⁾. Vid Magnusgatan ligga lutherska föreningens bönehus i sydöstra hörnet af Pohjolagatan och Suomalainen maanviljelyskauppasakeyhtiös gård där midtemot²⁾. Vid norra sidan af Rödabrunns-torget har Viborgs landskommun sitt kommunalhus³⁾ och vid den från torget norrut ledande Rödabrunnsgatan innehas den mellersta gården till vänster af Viborgs arbetarförening⁴⁾. I den inskränkta mening vi här tagit stadsdelen räknade den ursprungligen ett trettiootal gårdar, men — såsom vi strax få se — har dess namn efterhand utsträckts också till de redan reglerade delarna af St. Petersburgska förstaden, af hvilken redan ett ungefär lika stort antal gårdar öfverförts till Repola, så att totalsiffran år 1900 steg till 60. Stranden vid Salakkalahti

¹⁾ Egare af gårdarna vid Alexandersperspektivet: n:o 1 1885 handl. F. Sergejeff; 1900 kommerserådet F. Sergejeff (kb. 1875); — 2 1885 kommunalrådet Karl Alfthan; 1890 löjtn. O. V. Lucander; 1900 Aktiebolaget »Alexandersgatan n:o 19» (kb. 1898); 1905 byggm. D. Hassinen; — 4 1885 kontorist E. Holmsten; 1900 änkefru E. Holmsten; — 4 1885 arkitekt Benois; 1900 aktiebolaget »Raduga» (kb. 1898); — 5 1885 arkitekt Edv. Dippell; 1900 fabrikant M. Pictinen (kb. 1895); 1905 pastor A. Piira; — 6 och 7 1885 och 1890 obebyggda; 1900 »Viborgs fastighetsaktiebolag».

Egare af gårdarna vid Torkelsgatan emellan Alexandersperspektivet och Rödabrunns-torget: n:o 1 kommerserådet Sergejeff; — 15 1885 kommunalrådet C. Alfthan; 1890 friherre Krist. Axel v. Alfthan; 1900 stabskapten O. V. Lucander och arkitekten Edv. Dippell (kb. 1897); — 16 1885 bankkassören Fr. Söderberg; 1900 läkaren dr Paul Thuneberg (kb. 1896); 1905 bolaget »Kimmo»; — 31 1885 fröken v. Wittenheim; 1890 järnvägsbokhållaren N. G. Vesterling; 1900 rektor Adiel Bergroth (kb. 1897).

²⁾ Af gårdarna vid Magnusgatan må här endast nämnas: till höger från Torkelsgatan målarmästar Timonens gård (kb. 1886) och bönehuset (kb. 1889), samt till vänster: bankdirektören Aug. v. Pfalers och öfversten Alarik Brunous gårdar (hvardera med fb. af 1888), hvilka 1895 låda egdes af kommunalrådet C. Alfthan.

³⁾ Kb. 1896. — Gården bredvid i hörnet af St. Petersburgska och Repolagatan eges af aktiebolaget »Arina» (kb. 1898).

⁴⁾ Kb. 1893.

till vänster om Alexanderspsektivet har blifvit omdanad till en skvär, och en sådan finnes äfven i stadsdelens norra ända, där Alexanderspsektivet sammangår med Järnväggsgatan.

Beträda vi sistnämnda gata och passera förbi skvären och den därstädes utmynnande Repolagatan, hvilken, kommande från Rödabrunnstorget nordöstra hörn i sned riktning mot Alexanderspsektivet, ungefärligen motsvarar St. Petersburgska förstadens forna strandgata, komma vi in på bemälda förstadsområde. Denna förstad — det gamla Viborgs „l'enfant terrible“, såsom den kallades, med sina snuskiga gränder och sina till hälften i gyttjan inbäddade ruckel — hade, såsom vi erinra oss enligt 1861 års stadsplan indragits i den allmänna regleringen. Men då gårdsegarne höllo så höga pris på sina tomter, att staden ej ansåg sig kunna på en gång inlösa ett större antal af dem, drog det ut på tiden med verkställandet af den planlagda regleringen. Den ena gården efter den andra raserades visserligen, och 1883 försvann ett af förstadens äldsta minnen, den gamla väderkvarnen, hvilken redan i många år stått utan vingar och endast tjänat som ett näste för himmelens fåglar och husvilla vagabonder. Men i många afseenden förblef denna del af staden ännu under största delen af perioden flerstädes sådan den varit. „Hus stöter till hus“ — skrives 1887 på tal om förstaden — „kök till kök, så att de hålla på att tvärs öfver gränderna ramla på hvarandra, den ena kojan gräfver sig med ena väggen några fot i jorden, medan den andra väggen sträfvar åt höjden, alldeles som en gammal skuta, som med möda håller balansen. Den andra kojan spricker i fogningarna, så att Guds rena dag skinner genom springorna — måhända den enda skymt af solen, som för resten faller in i rucklet“. Sådana förhållanden medförde fara både för sjukdomar och vådeld.

Slutligen vände sig 1896 gårdsegareföreningen till vederbörande med anhållan, att tomtregleringen äntligen skulle slutföras och 1899 godkändes sedan drätselkammarens förslag om förstadens partiella reglering för en kostnad af 365,000 mark. Under periodens sista år bedrefs alltså regleringsverket med kraft, och resultatet visade sig snart i form af nya gatlinjer, vid hvilka här och där moderna byggnader reste sig. Otaliga små ruckel raserades och deras tomter sammanslogos till nya stora sådana, bildande regelbundna fyrkanter, gamla gränder försvunno, lämnande plats för breda gator och avenyer. Det såg ut, som om där ej skulle lämnas sten på sten af hvad som varit. Och

F. d. St. Peters-
burgska
förstaden.

Dess reglering.

så snart en tomt var nyreglerad och bebyggd, öfverfördes den till Repola stadsdel, så att namnet St. Petersburgska förstaden småningom fick en allt trängre bemärkelse. Af förstadens 280 gårdar antecknas år 1900 85 såsom raserade, 43 såsom „reglerade“, af hvilka 32 till Repola, 6 till Anina och 5 till Papula, äfvensom 5 såsom exproprierade under järnvägen och 4 såsom då obebyggda — summa således 137 eller inemot hälften af alla gårdarna försvunna. Enligt 1900 års mantalslängd voro de återstående bebyggda platserna, som då ännu hänfördes till St. Petersburgska förstaden, 142. Enligt faktiska folkräkningstabellerna voro de 147.

När nyregleringsarbetet sålunda hunnit fortgå någon tid, skall det snart icke mera finnas något kvar af den forna förstaden, ej ens namnet. St. Petersburgska gatan, denna urgamla farväg, som sedan hedenhös med sin mot söder öppna båge kringgått Getbackens höjder, äfvensom Karelska gatan, hvilken därifrån ledt norrut, äro så godt som de enda gator, hvilka förblifvit något så när oförändrade, åtminstone i afseende å deras sträckning. I stället för de forna fem tvärgatorna, „smutsgatorna“, finnas nu blott tre, som i sinom tid lofva att blifva raka motsatser till sina föregångare ¹⁾. Af det gamla Getkvarteret med dess gränder och kråkvinklar finnes knappt mera ett spår. Där — emellan St. Petersburgska gatan och Torkelsgatan — ligga nu fyra regelbundna kvarter, som genomkorsas af de splitternya Ny- och Brahegatorna, af hvilken den senare kommer söderifrån, ifrån Pantsarlaks, och sammanlöper med Karelska gatan.

För öfrigt har stadsdelens tyngdpunkt, efter järnvägens tillkomst allt mera förflyttat sig till dess norra ända, där stationshuset och järnvägstorget befinna sig. Vid detta torg och den därifrån till Alexanderspsektivet ledande Järnvägsgatan — som ungefär sammanfaller med den forna Revonhantägatan — resa sig redan flere nya präktiga stenhus, hvilka på den med bantåg anländande göra ett storartadt intryck ²⁾. Här utmynnar

¹⁾ Af tvärgatorna finnas kvar Abrahams- och Fiskalsgatorna, hvarjämte nordligare en, Davidsgatan, tillkommit. Däremot hafva försvunnit Eriks-, Jakobs- och Isaksgatorna.

²⁾ Gårdarna vid Järnvägsgatan, börjande från stadssidan, äro: n:o 108 1900 handl. Alfr. Silvenius (kb. 1892); 1905 aktiebolaget »Central»; — 107 1900 handl. Alfr. Silvenius (kb. 1897); 1905 adelsmannen Dmitri Ponomareff; — 106 1900 handl. N. I. Pototsky (kb. 1885).

Af de nya gårdarna, som på det forna Getkvarterets område rest sig vid Torkelsgatan, må nämnas: n:o 32, i hörnet af Rödlabrunnstorget, 1900 apotekar Frithiof

också stadsdelens gamla pulsåder, den förutnämnda Karelska gatan, hvilken emellan stationshuset och den gamla ryska Eliaskyrkan öfver en längs järnvägen ledande bro fortsätter sin väg till det nya Papula.

Af den forna St. Petersburgska förstadens östligaste del Anina stadsdel. har, med tillägg af ett antal nya kvarter i söder, bildats en ny stadsdel, som bär det gamla namnet Anina. Den begränsas i väster af den stora Kullervogatan och i söder af Torkelsgatan samt genomskäres förutom af St. Petersburgska gatan af den parallellt med denna något sydligare löpande ansenliga Kaleva-

Schalien (kb. 1897); — egdes förut af apotekaren J. C. v. Zwegberg; — 34 Frivilliga brandkårens hus (kb. 1894); — gården omfattar icke mindre än fyra af de forna tomterna och är belägen i nordvästra hörnet af Torkels- och Brahegatorna. Af snickarmästaren Brihas gamla gård, som sedan innehafts af jur. kand. K. A. Castrén och handl. Matti Roiha och till hvilken fordom en gränd gick upp från Rödabrunns- torget, har nu blifvit en prydlig gård i nordvästra hörnet af Ny- och Brahegatorna. Den eges nu af handl. Frisk. — Då flertalet af de gamla gårdarna i St. Petersburgska förstaden försvunnit eller genom regleringen ingått i alldeles nya tomter, så att någon kontinuitet i afscende å äldre och nuvarande egoförhållanden svårligen kan uppvisas, afstå vi här från vidare angifvande af de enskilda gårdarnas egare.

Nämnas må dock, att vid St. Petersburgska gatan till höger de forna Häggbergska, Schuschinska, Budanoffska och Abramoffska gårdarna nu egas af guld- smed A. Weikkanens konkursmassa (1892), handl. D. Goryschin (1896), handl. A. Dankoff och änkan Poljakoff (1871) samt till vänster de förra Lindska, Skornä- koffska, Smirnoffska, Mangeluska och Alexandroffska gårdarna af handl. Antip Smirnoff (1896), stabskapten O. Lukander (1898), handl. Petter Smirnoffs arvingar (1847), fröken Lovisa Isokuortti och handl.:änkan Vassa Kalugin (1870). Bortom Karelska gatan innehafvas till höger de förra Åkerblomska, Rumbinska och Sait- zoffska samt Eckermanska (senare snickarmästar L. Vikstens) och Hoffrenska går- darna af handl. K. Myllys (nu finska staten), Ivan Rumbin (1891), Vasili Baronin (1875) och A. Weikkanens konkursmassa (1891); till vänster åter de förra Golo- vanoffska och Kruskopfska samt de båda Schuschinska äfvensom den Listvenni- koffska af handl. K. J. Pesonen (1890), slöjdläraren M. Skyttä (1896), handl. I. Kuschakoff (1898) och doktor N. Sundman (1898).

Af gårdarna vid Karelska gatan må nämnas: till höger, kommerserådet Ser- gejeffs (förra Serebrükoffska), handl. Goreloffs (förra Leonoffska), handl. Gregori Ristoffs arvingars (förra polisgården äfvensom Borissoffska och Lazar Smirnoffska gårdarna); till vänster handl. J. Hallenbergs och Aktiebolaget Arinas (1892, 1898, midtemot Sergejeffska gården), handl. K. V. Nissinens (förra Andrei Schuschins, sedan Jegor Baronins), ploginstruktören Joensuu (1897, förra Protopopoffska) och ytterst handl. V. F. Grönroos' (1897, förra Volterska, Sandellska).

Vid Repolagatan ligga handl. A. Kulikoffs (1892; förra Tescheska), magasin- förvaltar Petterssons (1893; förra Loginoffska), handl. J. Lallukkas (1896; förra Kusnetzoffska), ingenjör Hubers (förra Isendahlska) och aktiebolaget Centrala (förra Silveniuska) samt till vänster om gatan handl. V. Vorobjeffs, förra Ahrenbergska gården.

gatan. I dess sydligaste del finnas ock några rester kvar af de forna Bock- och Getgatorna, nu omdöpta till Aino- och Otavagatorna. Stadsdelens märkvärdigaste byggnader äro de där belägna stora sjukvårdsanstalterna. Där ligga i ändan af Petersburgska gatan kommunala sjukhusets stora byggnadskomplex, bestående af en 1891 uppförd större byggnad för febersjuka äfvensom några äldre samma år ombyggda hus¹⁾. 1894 inlöste staden också den invid sjukhuset belägna gamla regementsgården, af hvars byggnader en omdanades till dårhus²⁾. På andra sidan gatan ligger åter länesjukhusets stora byggnadskomplex, bestående af fem större tvåvånings stenhus och lika många mindre byggnader. Dess storartade kirurgiska sjukhus blef färdigt 1894. Gårdarna i denna stadsdel, af hvilka de söder om Kalevagatan äro mycket små, afsedda för den mindre bemedlade folkklassen, utgöras af 132 numror, af hvilka dock endast 77 äro bebyggda³⁾.

Papula stadsdel.

Likasom den ostligaste delen af f. d. St. Petersburgska förstaden blifvit afskild till en särskild stadsdel, Anina, hafva också dess nordligaste tomter hänförts till den nya, norr om järnvägen belägna stadsdelen Papula. Den sistnämndas hufvudgata, Papulagatan, som öfver den lika benämnda bron leder bort till den karelska landsvägen, utgör en fortsättning på Järnvägs- och Karelska gatorna, hvilka förenade passerat bron öfver järnvägen invid stationshuset. Till höger om denna gata, där Behmska skolan och Philipæuska trädgården fordom lågo, finnes nu Viborgs bataljons väldiga kasernkomplex⁴⁾, uppförd 1881—1882, och på andra sidan om dess exercisplan synes längst borta i fondu det stora nya länsfängelset, uppfördt 1881—1884. På vänstra sidan Papulagatan äro gårdarna för det mesta bebyggda med trähus, ehuru äfven ett och annat stenhus redan ses resa sig i kvar-

¹⁾ Hela ny- och ombyggnaden kostade 85,000 mark.

²⁾ Kostnaden för alla byggnaderna, hörande till kommunala sjukhusets komplex ansågos 1895 något öfverskrida 130,000 mark.

³⁾ Af de gamla vid St. Petersburgska gatan belägna, till Anina stadsdel hänfödda gårdarna egas på vänstra sidan förra Weijrauch-Bogajeffskiska nu af bankdirektör A. Gingen, den Tichanoffska af handl. P. Airaksinen, den Hieckischska af änkefru W. Saxbeck, på högra sidan förra Lehmannska af handl. J. Glagau (kb. 1884) o. s. v.

⁴⁾ Komplexen, som består af 30 större och mindre byggnader för olika ändamål, uppfördes af en för detta ändamål tillsatt byggnadskommitté.

teren närmare järnvägen. Antalet gårdar är 27¹⁾. På andra sidan Papula viken syras de härliga Papula skogarna med sina villor, sin park och sitt af turisterna besökta utsiktstorn²⁾ äfvensom i fjärran stadens nya fattiggård.

Till St. Petersburgska förstaden i vidsträcktare bemärkelse räknades fordom äfven de vid Pantsarlaks och Havis belägna bebyggda platserna. Äfven denna trakt har nu blifvit afskild till en ny stadsdel, kallad Pantsarlaks. Redan år 1877 beslöts, att det därbelägna kärret skulle torrläggas, ett arbete, som utfördes under de närmast följande tre åren. Härigenom vanns en icke obetydlig areal för nybyggnader, och planeringen af den nya stadsdelen kunde slutföras. Från gamla staden eller f. d. fästningen skiljes denna stadsdel genom den stora esplanadens södra arm och de densamma åtföljande Agrikola- och Vasagatorna. Mot Repola och Anina utgör åter östra delen af Torkelsgatan gränsen. Genom tvenne breda boulevarder, Pantsarlaks- och Kullervogatorna, af hvilka den förra utgör en fortsättning på den från fästningen kommande Kejsargatan och den senare löper vinkekrätt mot den förra, afdelas hela stadsdelen i ett inre och ett yttre byggnadsområde. Den inre delen, genomkorsad af Katarina- och Brahegatorna, har stora kvarter med fashionabla gårdar, medan däremot den yttre rayonen i öster och söder består af smärre tomter. Förutom Schataloffska, nu Schaworonkoffska badhuset i

Pantsarlaks
stadsdel.

¹⁾ Gårdarna vid Papula gatan: nr:is 14 och 15 handl. A. Veltheim; 16 arbetarnes bostadsaktiebolag (kb. 1896), 17 bolaget Kallio, 18 handlanden A. P. Vorobjeff (kb. 1896), 19 handl. M. Latonin (kb. 1894); 20 Viborgs tobaksfabriksaktiebolag (kb. 1898); 21 Föreningsbryggeriet (kb. 1875), 22 Newski ljusfabrik (kb. 1897), 23 ingenjör Josef Sabitzky, 24 änkefru I. Lidwall.

Vid den parallellt med Papulagatan något västligare gående Berggatans nordligaste ända invid stranden ligger till höger en tomt tillhörig föreningen »de gamlas hem».

Vid den från Berggatan i sned riktning mot stranden af Suomenvedenpohja gående Saimagatan ligger på strandsidan bankdirektör W. Burjams stora gård.

²⁾ Den första tanken på att förvandla Papula skogen till en park framkastades af bankdirektör W. Burjam, som redan 1886 på egen bekostnad lät uppgå de första vägarna, bygga en liten pittoresk bro, utsätta några soffor m. m. På föranstaltande af Turistföreningen byggdes utsiktstornet 1887. Tio år senare började den egentliga parkanläggningen, efter ritning af trädgårdsarkitekten G. Rydberg från Stockholm. Staden anslög 1898 2,000 och 1899 4,000 mk för ändamålet. Tack vare det varma intresse, som ordföranden för Turistföreningens Viborgsfilial, konsul Ferd. Alfthan, egnade saken, och stadsträdgårdsmästaren Ranströms insiktsfulla ledning voro arbetena, då perioden gick till ända, redan ganska långt komna.

hörnet af Rödabrunnstorget och det stora stenhuset vid Katarinagatan, hvilket, först uppfördt till arbetarbostäder, förut var känt under namn af „Plevna“, funnos ännu år 1885 endast några få gårdar vid Katarina- och Pantsarlaksgatorna ¹⁾. Af de 36 stora tomterna voro då endast 12 bebyggda. Däremot voro de flesta af de små gårdarna i den periferiska delen af stadsdelen redan då färdiga. Här ligger Rothes bränneri ytterst i ändan af Katarinagatan och fredsföreningens Rauhas lokal, stadens sydöstligaste gård. År 1886 inköpte staden af kronan arbets- och korrektionsinrättningens byggnadskomplex för en summa af 40,000 mark ²⁾. Totala antalet tomter utgjorde år 1900 104 och gårdar 97. — Särskildt för sig ligger ännu i sydost den lilla stadsdelen Havis med sina fem gårdar och sitt gamla ryska kapell.

Viborgska
förstaden.

Viborgska förstaden slutligen, som i afseende å byggnadsväsendet fortfarande förblef under militärstyrelsens inseende, erbjöd intet tillfälle till utvidgning, emedan den emellan densamma och Kron St. Anne belägna glacin, såsom nyss nämndes, var och förblef oåtkomlig för staden. 1886 ville de ryska myndigheterna också förbjuda trafikerandet af den gamla genom militärhospitalets gård ledande vägen, hvilken 1872 blifvit till Viborgs kommun öfverlämnad. De anlade i stället en ny väg norr om förstaden längs Saunalahti, hvilken de senare ville öfverlåta åt staden i stället för den gamla, som de önskade stänga. Men förstadsborna, hvilka ansågo sig härigenom komma på sidan om den stora trafiken, som härtills gått midt igenom deras stad, anhöllo om den gamla vägens bibehållande, men frågan är tillsväradare oafgjord.

¹⁾ De äldsta gårdarna i stadsdelens centrala del voro — utom badhuset och Plevna — snickaren Ehnbergs, nu byggmästar Nisulas, brandvakten Kontios, nu gårdsegaren Jakobssons, och fröken Backmans, nu f. d. bagarmästaren Fleckensteins, alla till höger vid Katarinagatan, samt änkefru Helanders och destillatorn Mölsäs, nu fru Rahkonens, midtemot de två sistnämnda belägna gårdar. Äfven de tre gårdarna vid Pantsarlaksgatan — byggmästar Kronholms, nu A. Rikströms och T. Oras, löjtnant Thesleffs, nu assessorskan Tea Hackzells, äfvensom smedmästar Bergqvists, nu gårdsägaren P. J. Simonens — funnos redan 1885. — 1899 voro af de 36 stora tomterna redan 26 bebyggda.

²⁾ Civilexpeditionens skrivelse till guvernören af ¹¹/₈ 1886, att Kejs. Senaten, i anledning af stadsfullmäktiges anhållan af ¹²/₂ 1886, tillåter »det må kronans egande och dispositionsrätt till samtliga arbets- och korrektionsinrättningen i Pantsarlaks tillhöriga byggnader öfverlåtas åt Viborgs stad mot 40,000 mk att utan ränta betalas med 3,000 mk årligen i 13 års tid och återstoden, 1,000 mk, under det fjortonde året».

Förstaden har för öfrigt förblifvit sig tämligen lik med sina tvenne divergerande infartsgator, sitt irreguliära torg med återstoden af den gamla begravningsplatsen i sin midt, och sina tvenne ned mot hafsstranden i väster gående hufvudgator, hvilka fortsättningsvis korsas af de små i norr och söder löpande tvärgatorna. Gårdarna bestå fortfarande af envånings trähus på låg stenfot, flerstädes, i synnerhet vid de mindre gatorna, till och med utan sådan. Med sina många trädgårdar och planteringar har Viborgska förstaden fortfarande bibehållit något af det idylliska drag, som städse utmärkt densamma och hvilket hellre förhöjes än minskas af den ryska hospitalskomplexens lilla kyrka, hvilken liksom dominerar det hela ¹⁾.

På Saunalahtivikens norra strand ligger söder om landsvägen den del af Saunalahti förstad, som befinner sig på sta- Saunalahti och
Hiekka.

¹⁾ Gårdarna mot glacin (börjande norrifrån). Egare: n:o 1 1885 och 1900 statsrådinnan Strumillo (kb. 1851); 2 1885 och 1900 chefen för Saima kanal, öfverste L. H. Löfström (kb. 1873); 3 och 5 1885 öfversten A. Uggla; 1900 prokuristen Ville Lund (kb. 1894); 4 1885 handl. A. Sesemann; 1900 apotekar Yrjö Björklund (kb. 1897); 23 1885 häradsskrifvaren A. G. Tammelander; 1900 kapten Sergei Schibinski; — 24 1885 handl. Vasili Schataloff; 1900 prokuristen F. A. Sundvall (kb. 1894); — 58 och 58 ¹/₂ länearkivarien V. Moberg och dess änka samt statsrådinnan Elise Frankenhäuser (kb. 1878 och 1861).

Af gårdarna vid torget innehades: förra Sallménska gården n:o 44 1885 af kollegieregistratorn Ludv. Elfvingren, 1900 af dennes änka Sofia Elfvingren (kb. 1874); n:o 46 1885 och 1900 af handl. V. Diboffs arfvingar; förra Dechtereffska gården n:o 45 1885 af handl. Suuronen, 1900 af f. d. poliskammarvaktmästaren Erl. Marjanen (kb. 1891); förra Nesslerska gården invid stadens branddepot, n:o 138, äges nu af handlandeänkan M. Lobsin.

Af gårdarna vid Konstantinsgatan innehades de f. d. Popoffska gårdarna, n:ris 12—14, 1885 af kollegierådet Batschkareff, 1900 af handl. P. Vorontzoff (kb. 1897) äfvensom n:ris 18, 19, 20 och 21 1885 af handl. N. Popoffs arfvingar, 1900 18 och 19 af handl. Jahnukainen (kb. 1898) samt 20 och 21 af länearkivarien O. A. Modéen (kb. 1885). Gården midt emot dessa sistnämnda, n:o 22, innehades 1860 af öfverstlöjtnants Hornborgs arfvingar, 1885 af vicepresidenten Värnhjelms arfvingar, 1900 af titulärrådet Michael Denisjeffsky (kb. 1898).

Vid Simonsgatan egdes n:o 90 och 114 fortfarande af hofrättsrådet Herman Grotenfelts arfvingar (kb. 1861), men den Blumenthalska, n:ris 92 och 93, af rådman V. Älgren och dess arfvingar. Fröken v. Bells gård i hörnet af Mariegatan, n:o 49 a, äges nu af fru A. H. Lundberg (kb. 1896).

Vid den närmast stranden löpande tvärgatan, Andreasgatan, äges gården 118 ännu af släkten Bergqvist, men den förra Baerska gården, n:o 120, har öfvergått till öfverste Rimkevitsch' (kb. 1898). N:ris 108, 109 och 111 egdes ännu 1900 af lagman A. I. Cajander, men innehas nu af kapten Kondratovitsch. Gården bredvid den Cajanderska, n:o 105, äges af konsul Fr. Stiehl (kb. 1885).

dens mark. Detta är dock endast en ringa del af hela det byggnadsområde, som betecknas med detta namn. Ty förstaden sträcker sig på andra sidan vägen långt in på Monrepos' mark, där den har att uppvisa flera i treflig villastil uppförda byggnader. Den på stadsmarken liggande delen af Saunalahti förstad räknar endast 6 gårdar, bland dem diakonissanstaltens och barnhemmets äfvensom tyska pastorsbolets. — Slutligen hafva vi ännu på stadssidan om Monreposrån en del af Hiekka förstad med ett tjugotal numror, af hvilka dock 6 ligga på ryska kronans mark ¹⁾.

Sålunda hafva vi nu tagit i betraktande alla de delar, af hvilka Viborgs stad i egentlig mening består, d. v. s. alla de på stadens egen mark liggande stadsdelarna och förstäderna. De äro — såsom vi funnit — f. d. fästningen med 148, Kron St. Anne med 13, Salakkalahti med 18, Repola med 60, f. d. St. Petersburgska förstaden med 147 ²⁾, Anina med 77, Papula med 21 och Pantsarlaks jämte Havis med 102 äfvensom Viborgska förstaden med 107, Saunalahti med 6 och Hiekka med 20 gårdar eller bebyggda platser. Viborgs stad i officiell bemärkelse består således af 8 stadsdelar och 3 förstäder med sammanlagt 719 ³⁾ gårdar.

De utom stadens
rår liggande
förstäderna.

Men Viborg i vidsträcktare mening är långt större, omfattande ännu flera andra förstäder. Men då dessa ej ligga på stadens mark och icke i administrativt eller judiciellt hänseende äro därmed förenade, räknas de icke heller officiellt såsom hö-

¹⁾ I Hiekka ligga enligt 1899 års mantalslängd, på stadens mark följande numror: 1 Viborgs ångslupsaktiebolag (kb. 1894), 1:a politierådman Carl Wiik, 3 byggmästaren Alexander Brandt (kb. 1894), 4 och 6 handelshuset Paul Wahl & Co, 5 arbetsskarlen Anders Reponen, 7 handl. Vilh. Jämsä (kb. 1892), 22 handl. Alexei Mordvintzoff (kb. 1879), 23 filaren Joh. Wasenius (kb. 1886), 25 och 42 staden, 26 arbetaränkan Kylliäinen, 27 handl. Perfil Osipoff (kb. 1891), 28 statsjärnvägarnas banvaktshus, 40 stadens folkskolehus. Summa 13. — På ryska kronans mark ligga: 1 b ryska ingenjörväsendet (arrendator: kommerserådet K. Jakovleff); 1 c arbet. Jak. Muinonen (kb. 1898), 2 ryska ingenjörväsendet (arrend. Hackman & Co), 18 tullvaktmäst. Adam Posti, 21 poliskonstapelänkan Natalia Wäänänen, 24 handl. Petter Jesersky (kb. 1871) äfvensom utan nummer: Viborgs jaktförenings skjutpaviljong. Inalles således i denna del af förstaden 19 à 20 bebyggda platser.

²⁾ I detta tal ingår också trenne gårdar, som ännu (1900) funnos kvar af den s. k. soldatslobodden.

³⁾ I detta tal ingå ock tvenne gårdar af Pavloffsky förstad, hvilka ligga på stadens mark.

rande till densamma. Några af dessa utom stadsrån liggande förstäder äro äldre, och deras invånare infördes tidigare i stadens mantalslängd, men hafva senare i enlighet med den nya förstadsförordningen blifvit därifrån uteslutna. Andra af dem åter äro nya och hafva först under nu föreliggande period uppstått i följd af folkmängdens, i synnerhet arbetsklassens snabba tillväxt, som åter varit en följd af trafikens och näringarnas kolossala uppsving. I norr hafva vi på Monrepos' frälshehemmans område — förutom de där liggande delarna af de förut nämnda Saunalahti och Hiekka, resp. 39 och 14 gårdar — de tre gamla förstäder: Beckbruket med 25, Pavloffsky med 72 och Likolampi med 32 gårdar, äfvensom den nya stora Sorvaliförstaden, som redan 1900 räknade 193 gårdar. Och till den sistnämnda ansluter sig ännu den längre bort belägna s. k. Kivisiltaförstaden med 13 gårdar. Inom den norra förstadsrayonen befinna sig således, inberäknadt de delar af Saunalahti och Hiekka, hvilka ligga utom stadens rår, äfvensom 2 gårdar i Monrepos, inalles sju förstäder med sammanlagdt 390 gårdar.

Och likväl hafva vi de allra största af förstäderna på södra sidan af staden, nämligen Talikkala, under hvilken gemensamma benämning vi sammanfatta de ofta särskildt nämnda Kolikkomäki, Tiiliruukki med flera förstäder. Denna förstad har enligt 1900 års folkräkningstabeller icke mindre än 847 gårdar. Som en förstad kunna slutligen också betraktas de på andra sidan Papula bro belägna villorna, hvilkas antal 1900 uppgåfvos till 16.

Sammanlagda antalet af alla i förstäderna utom stadens rår belägna gårdar utgjorde sålunda år 1900 1,253¹⁾. Om man undantager villorna i Saunalahti, Beckbruket och Papula, äro de flesta af dessa gårdar ytterst små och bestå ofta af en enda oansenlig byggnad. I vissa delar af Sorvali och Talikkala finnas äfven ruckel, som i intet ge efter för dem, som fordom funnos

¹⁾ Den beräkning och uppmätning, som ungefär samtidigt verkställdes af landtmätaren J. S. Sobolev i och för förstädernas reglering i enlighet med förordningen af 1898, gaf dock ett något högre gårdsantal för Viborgs förstäder, nämligen 1,366. Enligt dessa undersökningar hade Kolikkomäki 484 gårdar (4,800 invånare), Tegelbruket 356 (2,747), Kelkkala 20 (185), Ristimäki 59 (250), Hiekka 25 (220), Pavloffski 76 (1,005), Beckbruket 37 (148), Likolampi 32 (220), Saunalahti 39 (305), Sorvali 194 (2,000), Kivisilta 7 (95), Harju 23 (106) och Huhtiala 14 (55), — eller in summa 1,366 gårdar och 12,136 invånare. — För jämförelsens skull anför vi här ock i ett sammanhang 1900 års folkräkningsresultat, för så vidt det

vid gränderna i St. Petersburgska förstaden. Gatorna äro — äfven där de, såsom i Talikkala, bilda tämligen regelbundna kvarter och hafva namn — vanligen smala, ovårdade och naturligtvis ostenlagda. När man ifrån den välbyggda staden ger sig ut på en promenad till dessa förstäder, är det, som om man skulle komma in i en helt annan värld. Befolkningen utgöres af de mest blandade element: finnar, ryssar, judar o. s. v. — samt dessutom af folk, med hvilka polismyndigheterna ej så sällan hafva att skaffa. Men om gårdarna äro små, äro husen ofta öfverbefolkade. Det finnes sådana, där två å tre familjer bo tillsammans i ett enda litet rum. Så kommer det sig, att Talikkala och Sorvali med sina resp. 10,000 och 2,000 invånare¹⁾ hafva en befolkning större än många af våra småstäder, och att af Viborgs omkring 36,000 invånare mer än en tredjedel, omkring 14,000, bo utom stadens rålinjer²⁾.

Totalantalet
gårdar.

Totalantalet gårdar i Viborg utgjorde år 1875 — såsom vi erinra oss — 811, hvaraf 604 inom och 207 utom stadslinjerna. År 1900 voro dessa tal — såsom af det föregående framgått — resp. 1,972³⁾, 719 och 1,253. Under kvartsekets förlopp hade således tillkommit inalles 1,161 gårdar, hvaraf omkring 115 inom stadens rår och 1,046 utom desamma. Vi se här af, att det egentligen är det icke-officiella Viborg som rela-

angår förstäderna. Talikkala (d. v. s. Kolikkomäki, Tegelbruket, Kelkkala, Ristimäki) 847 (9,573 invånare), Hiekkä 14 (199), Pavloffsky 72 (1,345), Beckbruket 25 (181), Likolampi 32 (276), Saunalahti 39 (387), Sorvali 193 (1,923), Kivisilta 13 (93), Papula hemman 16 (283) och Monrepos 2 (33) eller in summa 1,253 gårdar och 14,293 invånare.

¹⁾ Vi uppgifva här runda tal. Enligt faktiska folkräkningen af år 1900 hade Talikkala 9,573 och Sorvali 1,923 invånare.

²⁾ År 1896 inkommo invånarna i Kolikkomäki och Tegelbruket till stadsfullmäktige med anhållan, att staden måtte inlösa bemälda förstäder. Beslut i saken kunde emellertid ej af stadsfullmäktige fattas, enär fästningsplanadens blifvande område tillsvidare var obestämdt. Frågan hänsköts emellertid till ett utskott och upptogs följande år anyo till diskussion inför stadsfullmäktige. Den blef en partifråga, i det de finsksinnade yrkade på inlösendet af de två förstäderna, medan de svensksinnade fränst i anseende till de stora kostnaderna ej ansågo ett sådant köp vara med stadens fördel förenligt. Den ¹⁴/₁₁ 1897 afgjordes frågan i det 20 röstade mot och endast 8 för inlösendet, medan 9 afhöllo sig från omröstningen, enär de ansågo det vara olagligt att frängå ett tidigare fattadt beslut, som gått i motsatt riktning.

³⁾ Dessutom funnos på Trångsund och de staden tillhöriga holmarna 266 gårdar, så att totalantalet gårdar, som togos med i beräkningen vid faktiska folkräkningen år 1900, utgjorde 2,238.

tivt starkast tillvuxit. Härvid är dock att märka, att tillökningen af antalet gårdar i själfva staden i viss mån motverkats af den samtidigt skeende raseringen af omkring ett hundratal gårdar i St. Petersburgska förstaden, Anina, soldatslobodden och annorstädes.

Byggnadsverksamheten ¹⁾ har öfver hufvud, med undantag för 1870-talet och de svåra åren 1891—1893, varit särdeles liflig. I synnerhet byggdes det mycket under åren 1897 och 1898, då en formlig „tomtsvindel“ rådde. De många sten- och trähusbyggnaderna, som uppstått den ena efter den andra, vittna noggsamt om, huru staden i detta afseende under perioden utvecklats. Totalantalet byggnader år 1875 beräknade vi till 2,550, hvaraf 250 sten- och 2,300 trähus. Enligt 1900 års folkräkningstabeller var byggnadernas antal då 6,517 ²⁾, hvaraf 614 af sten, 5,867 af trä äfvensom 36 af sten och trä. Inalles hade således tillkommit 3,967 byggnader. Därjämte ha på stadens bekostnad omfattande gaturegleringar under de senaste decennierna blifvit utförda ³⁾. 1895 beräknades sammanlagda längden af gatorna till 24,860 meter, hvaraf 6,550 meter voro stenlagda, och hade då — endast under det närmast föregående decenniet — inemot 100,000 mk utanordnats för gatläggningsändamål. Stadens gator förete också i allmänhet en treflig och imponerande anblick tack vare deras vårdade skick och deras välskötta husrader. „Lägges härtill såsom ram kring det hela de vackra promenadanläggningarna, hvartill man får söka ett motstycke, blir intrycket det, att den allmänna omvårdnaden inom detta område legat i goda händer“ ⁴⁾.

I sammanhang med redogörelsen för stadens bebyggande vilja vi här beröra särskilda af kommunen utförda allmänna arbeten, hvilka afsett dels tillgodoseendet af de sanitära fordrin-

Byggnads-
verksamheten
och
byggnadernas
antal.

¹⁾ En ny byggnadsordning för Viborg fastställdes ¹⁰/₁₀ 1892.

²⁾ Af dem lågo 2,881 inom och 3,636 utom stadslinjerna. På holmarna funnos 1,195 hus, så att antalet byggnader på hela folkräkningsområdet år 1900 var 7,712.

³⁾ 1878 och 1879 upprättades öfver de nyreglerade stadsdelarna gatuprofiler.

⁴⁾ Enligt uppgift skall staden, ensamt under årtiondet 1890—99, för byggnadsändamål uppoffrat $3\frac{3}{4}$ miljoner mk. Stadens esplanader och planteringar stå under uppsikt af en särskild s. k. trädgårdskommitté. — Vi vilja här slutligen för jämförelses och kompletterings skull anföra resultaten af en 1892 verkställd beräkning af stadens byggnader och deras värde. Viborgs stads areal ansågs då utgöra

garna och befordrandet af invånarnes bekvämlighet och bästa, dels underlättandet af den allmänna trafiken och rörelsen. Detta göra vi så mycket hellre som en del af dem haft ett icke ringa inflytande på de förändringar staden i topografiskt hänseende på de sista tiderna undergått. Såsom resultat af dessa arbeten, hvilka alla under perioden verkstälts under den nya stadsstyrelsens auspicier och på dess initiativ, har staden nu sitt kloaknät och sin vattenledning, sina kajer och sin inre hamn i Salakkalahti äfvensom sin hamnbana.

Kloakledningen.

Ett för tiden storartadt arbete var för visso anläggandet af den nya kloakledningen. Vi hafva redan förut omtalat de gamla tråkloakerna, som, så primitiva de än voro, tillförsäkrat staden äran af att hafva varit den första i landet, hvilken bestått sig en sådan lyx ¹⁾. Då emellertid dessa gamla anläggningar

865 tunnland, däraf stadsplanen 253, allmänna trädgårdar och promenader 25, vägar och gator 92, odlade ägor 83, naturlig äng och betesmark 15, skogar 55 och impedimenter 320 tunnland. Torg och öppna platser funnos 10 med en areal af 22 tunnland. Gatornas antal var 95 och deras sammanlagda längd 46,450 alnar. Medelbredden var 26 ¹/₂ aln. Gårdar funnos 716; däraf egde staten 14, ryska kronan 19, staden 23, kyrkoförsamlingarna 12, enskilda samfund och korporationer 29 samt privatpersoner 619.

	Hufvudbyggnader		Summa.	Magasiner och uthus		Summa.	Värde.
	af sten.	af trä.		af sten.	af trä.		
Kyrkor	6	3	9	1	1	2	1,137,000
Boningshus.							
Finska statens	19	22	41	11	27	38	3,672,000
Ryska statens	34	29	63	24	64	88	4,620,000
Stadens	11	18	29	9	40	49	1,513,500
Korporationers o. samfunds .	5	18	23	7	33	40	1,143,000
Enskildas	141	908	1,049	93	746	839	20,836,000
Fabriksbyggnader	11	31	42	19	50	69	2,056,000
	227	1,029	1,256	164	961	1,125	34,977,500

¹⁾ Viborgs äldre kloaker, före 1873, bildade icke något fullständigt nät, utan utgjordes endast af enstaka ledningar af sammanlagd 1,200 meters längd, hvaraf 700 meter bestodo af gråstenskanaler och 500 meter af träkanaler. När dessa blifvit byggda, har ej med säkerhet kunnat utredas. Måhända voro en del af dem identiska med 1600-talets mycket omtalade källarrännor, medan andra troligen tillkommit senare. Rådman Ziencke skall särskildt hafva intresserat sig för dessa anläggningar, hvadan möjligt är, att också en del tillkommit genom hans åtgörande och under hans inseende. Det berättas att Ziencke också upprättat en ordentlig karta öfver de gamla kloakerna och erbjudit den åt stadens äldste till inlösen. Men då dessa afslogo hans anhållan, blef den originelle bagarmästaren vred, stack kartan i den brinnande ugnen och utbrast: »sköt_då_er_själffa».

ej mera motsvarade sitt ändamål, uppstod redan i början af 1870-talet frågan om införandet af ett modernt kloaknät i staden. Stadsingenjören Edvard Pacius (1873—90) uppgjorde redan 1873, under den gamla stadsstyrelsens tid, förslag till ett sådant, och under hans och hans efterträdarens ledning verkställdes arbetena småningom, så att staden redan 1895 hade ett kloaknät af 13,800 meters längd, förutom de enskilda gårdarnas ledningar¹⁾. Samtliga kanaler hade då kostat kommunen inemot 250,000 mark, och sedan dess hafva årligen nya ledningar tillkommit, allteftersom staden nyreglerats och bebyggt samt de sanitära fordringarna ökats.

Ännu mer betydande voro de storartade vattenledningsarbetena, som påbegyntes hösten 1891 efter projekt (1889) af vattenledningsschefen i Stockholm, öfveringenjören A. O. Alrutz, hvilken redan några år tidigare med artesiska borrhningar undersökt grundvattentillgången i stadens omnejd²⁾. För ändamålet hade år 1890 upptagits ett amorteringslån af 700,000 mark. Vid arbetets utförande inlade stadsingenjörerna Edv. Pacius, ordförande i byggnadsbestyrelsen, och J. Th. Lindroos, ledare af arbetet, genom det insiktsfulla sätt, hvarpå de verkställde sitt uppdrag, icke ringa förtjänster om staden³⁾. Redan i slutet af 1892 kunde pumpverket sättas i gång och vattenkonsumtionen begynna. Den $\frac{1}{9}$ 1893 öfvertogs förvaltningen af den då färdiga vattenledningen af drätselkammaren. Den

Vatten-
ledningen.

¹⁾ År 1895 funnos 4,400 meter kanaler af gråsten i cement, 8,700 meter af glacerade lerrör, 440 meter af cementbetongrör äfvensom 30 meter af järnrör. Dessutom funnos ett par hundra meter äldre träkanaler i Kron St. Anne stadsdel. — (Ofvanstående relation och uppgifter rörande kloaknätet i Viborg, liksom äfven efterföljande skildring af vattenledningen därstädes, stöda sig hufvudsakligast på ett vid tekniska klubbens i Viborg första årsmöte den 21 mars 1895 af dess ordförande arkitekten Edv. Dippell hållet föredrag rörande Viborgs stads utveckling i tekniskt hänseende under senare hälften af det nittonde århundradet).

²⁾ I följd af propumpningarna uppskattades vattenkvantiteten, som på enkelt sätt kunde tillgodogöras (af grundvattnet, hvars ström undersöktes ända till 10 kilometer från staden), till något öfver 500 liter i minuten, hvarför i följd af denna jämförelsevis ringa vattentillgång undersökningarna utsträcktes till samtliga i Viborgs omnejd befintliga vattendrag, hvilka i framtiden kunde ifrågakomma vid större konsumtion. Efter dessa undersökningar beslöto stadsfullmäktige att inlösa den omkring 7 kilometer från staden belägna Mättäänjärvi sjö. Tillsvidare tillgodogör sig staden endast grundvattnet, som är af utmärkt beskaffenhet.

³⁾ I det s. k. vattenledningsutskottet sutto herrar: Valter Hoving, E. Gallén, E. Wolff, G. Z. Sandman och E. Dippell. Byggnadsbestyrelsen åter utgjordes af

nya anläggningen, en af de mest storartade i sitt slag, består af tvenne å Tiikannurmi ång belägna rörbrunnar för upptagande och uppsamlande af grundvattnet, tvenne ångpumpverk äfvensom en vattenborg å Papulabergen, belägen 30 meter öfver hafvet och inrymmande 1,100,000 liter (= 420,000 kannor) vid 4,5 meters djup. Rörnätet, hvars hela längd 1895 utgjorde omkring 18,000 meter, har årligen utvidgats, allteftersom nya gator öppnats och kvarter reglerats ¹⁾.

På tal om de båda sistnämnda anläggningarna må slutligen nämnas, att Viborg var den enda stad i Finland, som för sina på hygieniska utställningen i St. Petersburg år 1893 utställda beskrifningar och kartor öfver sina vatten- och kloakledningar tillerkändes hedersdiplom.

Kajbyggnader.

Näst ofvanberörda arbeten framstå de, som afsett förbättrandet af stadens trafik- och hamnförhållanden såsom de förnämsta under perioden. Såsom vi förut framställt, hade intill slutet af 1850-talet inga egentliga kajer funnits, och först genast efter Saima kanals öppnande byggdes den circa 400 meter långa vackra stenkajen i södra hamnen — förutom den af Saimakanalverket uppförda 60 meter långa kajen midt emot slottsholmen. Åren 1884—1894 ²⁾ byggdes ytterligare circa

ingenjörerna Pacius, ordförande, och Roschier samt byggmästar Wiklund, med rådmann Wiik, konsul Wolff och kapten Sandman som suppleanter. Ingenjör Lindroos ledde — såsom ofvan nämndes — arbetet, och Lessing var entreprenör.

¹⁾ Den ena rörbrunnen utgöres af ett 610 millimeters gjutjärnrör, nedfördt till det vattenförande gruslagret till 14 meters djup. Då pumpverket är i gång, stiger vattnet af eget tryck 0,5 meter ofvan jordytan. Denna brunn är afsedd att utgöra reserv vid eventuell remont eller rening af den andra, som består af en 7,420 millimeter vid, murad brunn, nedförd till ett djup af 7 meter under jordytan. Ifrån dess botten nedgå ytterligare tvenne 305 millimeters gjutjärnrör till det förutnämnda gruslagret. — Pumpverket, som ligger en kilometer från staden, är levererad af Ludvigsbergs verkstadsaktiebolag i Stockholm och består af tvenne pumpar, hvardera leverande 520 liter vatten i minuten till 40 meters tryckhöjd. — Vattenreservoaren är utförd af gråstensmur i cement, inuti reveterad med tegel i cement. Taket består af ett betonghvalf, som uppbäres af en järnkonstruktion och på hvilket finnes en 1,05 meter hög jordfyllning för att isolera reservoaren från den yttre temperaturen. — Hufvudledningens rör äro 305 millimeter i diameter och de minsta och mest vanliga 102 millimeter. — Kostnaderna för hela vattenledningsanläggningen stego (1895) till inemot 700,000 mk.

²⁾ Angående förslag till kajbyggnad vid norra hamnen nedsattes ²⁸/₂ 1892 ett utskott, bestående af herrar: Hoving, Sandman, Wolff, Borenus och Sohlberg.

1,100 löpande meter stenkaj, så att stadens stränder redan vid medlet af nittioalet pryddes af stenkajer till en längd af 1,560 meter. För dessa anläggningar hade staden då redan utgifvit icke mindre än 350,000 mk. Och likväl har under periodens sista kvinkvennum ytterligare nya kajer tillkommit, så att nu nära på alla de stränder, där fartyg kunna lägga till, äro försedda med sådana²⁾.

Men de dyrbara kajerna äro ingalunda anlagda blott till prydnad, utan de fylla ett verkligt behof. Ty samtidigt som de byggdes utfördes tvenne stora arbeten, som afsågo reglerandet af stadens hamnförhållanden i vidsträckt omfattning. Den yttre farleden fördjupades, så att äfven större fartyg skulle kunna löpa upp från Trångsund och lägga till vid stadskajen, och Salakka-lahti omskapades till en ny inre hamn, som, afsedd att vara en ankarplats för Saimaskutorna och en omlastningsplats för den nya Karelska banan, nogsamst var i behof af den stenram, hvaruti den infattats. Vi skola här i korthet redogöra för dessa jättearbeten, hvilka varit af den allra största betydelse för stadens kommersiella förhållanden.

Farleden emellan Viborgs stad och Trångsund samt emellan denna hamn och yttre redden var, då perioden ingick, så grund, att endast 16 fot djupgående fartyg kunde inkomma till Trångsund samt 11 å 12 fot djupgående upp till stadens egen hamn. Såsom exempel på huru dryga omlastningskostnader härigenom förorsakades, må nämnas, att ensamt för varor, inkomna med finska ångfartygsbolagets ångare, köpmännen ådrogos en extra utgift af 15,000 å 20,000 mark årligen. Väl hade staden för farledens fördjupande redan på 1860-talet inköpt ett mindre ångmudderverk, men fördjupningsarbetet hade under årens lopp fortgått endast i

Fördjupandet
af farleden
till hamnarna.

²⁾ I sammanhang härmed må nämnas att byggandet af Åbobro, hvilken — såsom vi erinra oss — år 1830 af militärverket öfverlämnades åt de civila myndigheterna och i hvars underhåll staden enligt senatens utslag af ¹⁸/₁₀ 1836 skulle deltaga med en fjärdedel och länets landsort med tre fjärdedelar, genom senatens utslag af ¹⁷/₁₀ 1882 helt och hållet blef stadens ensak utom beträffande Saimakanals andel. Staden fick ur landtränteriet lyfta de för brons underhåll därstädes förvarade medlen, omkring 15,500 mk, af hvilka bildades en särskild fond, Åbobrofonden, hvaraf räntorna skulle användas till brons underhåll. 1887 ombyggdes västra delen af bron, som tidigare varit påtänkt att ersättas af en järnbrö, för andra gången efter branden 1868 åter af trä för en kostnad af 40,000 mk. — Saimakanalverket har å sin andel af bron 1895 ersatt den gamla rullbron med en svängbro. — Efter 1868 byggdes midten af bron af sten, och på södra sidan däraf har anlagts en 100 meter lång stenkaj för 4,5 meter djupgående fartyg.

mindre skala. Då emellertid handeln alltmera började lida af det påpekade missförhållandet, måste man skrida till mera energiska åtgärder.

Redan 1879 ingick alltså staden till regeringen med anhållan om understöd för muddringsarbetet emellan staden och Trångsund, men fick, efter förnyad ansökning, afslag på densamma. Då emellertid frågan blef allt mera trängande, beslöt staden 1886 — sedan bokhandlaren Valter Hoving redan 1884 väckt förslag om såväl en hamnbanas byggande som hamnarnas fördjupande — att på egen bekostnad verkställa noggrann undersökning af djupet i nämnda farled samt upprätta kostnadsförslag för fördjupande af densamma emellan staden och Trångsund till 15 fot och därifrån till yttre redden till 18 fot, allt på en bredd af 150 fot. Ingeniör Pacius beräknade kostnaderna till 327,600 mark och arbetstiden till $11\frac{1}{2}$ å 12 år. Den $\frac{20}{6}$ 1887 beslöts¹⁾, att staden skulle ingå till regeringen med anhållan om farledens uppmuddrande på statsverkets bekostnad. Följande år hade staden också glädjen att emottaga regeringens bifall härtill. Staden skulle deltaga i kostnaderna med inalles 108,000 mark, som skulle erläggas med 18,000 mark årligen under 6 års tid, samt förbinda sig att i framtiden vidmakthålla farleden, som skulle muddras, den inre till 15 och den yttre till 18 fots djup. Sedan ytterligare underhandlingar angående särskilda i anledning af den föreslagna muddringen uppkomna kontroverser med militärmyndigheterna en tid pågått, emanerade omsider $\frac{23}{10}$ 1891 reskriptet om farledens fördjupande. 1892 började arbetena, som slutfördes 1896. Farleden emellan Viborg och Trångsund hade nu ett djup af 4,5 och den emellan Trångsund och yttre redden af 5,4 meter vid lågvattenstånd på en bredd af 44,5 meter. Kostnaderna, i hvilka staden, som nämndt blifvit, deltagit med 108,000 mark, hade inalles stigit till 421,000 mark.

Regleringen
af
Salakkalahti.

En af de mest segslitna frågor, som under perioden sysselsatt stadsstyrelsen, var den om Salakkalahti viks reglering. Redan $\frac{18}{9}$ 1877 beslöto stadsfullmäktige, att denna vik västerom Alexandersperspektivet, den s. k. „föreningsbanken“, småningom skulle uppmuddras till 3 fots djup och att viken öster om ban-

¹⁾ I utskottet, som förberedt frågan, suttu herrar Hackman, Hoving, Dippell, Sandman och Pacius. Senare då hamnbanefrågan och Trångsunds muddringsfrågan hänskötes till samma utskott, tillkommo herrar F. Wahl och A. Nybergh.

ken skulle fyllas med det upptagna slammet. 1883 påbegyntes därjämte en ny kajbyggnad invid vikens södra strand, och följande år beslöto stadsfullmäktige, att yttre delen af viken intill en linje, dragen rakt ut från Richardtska gårdens hörn, skulle upp-muddras till 9 fots djup, medan den inre viken skulle fördjupas till 4 fot, med en ränna af 7 fot utmed kajen. Dessa muddringsarbeten fortforo sedan en tid bortåt, men afstannade, då stadens i december 1885 framställda anhållan om ett lån ur allmänna medel för ändamålet afslagits af senaten ¹⁾. Men, då emellertid behovet af större utrymme för kanaltrafiken gjorde sig allt kännbarare, upptogos de snart igen och bedrefvos med sådan ifver, att t. ex. kostnaderna för dem ensamt för år 1890 stego till icke mindre än 50,000 mk. Vikens södra strand pryddes då redan af en dyrbar stenkaj, hvilken tyvärr senare ansågs vara svag och därför delvis måste ombyggas efter en ny konstruktion.

Men medan sålunda Salakkalahtiarbetena redan fortgått på andra årtiondet, utan att dock resultatet syntes blifva synnerligen lofvande, hade småningom en stark opposition bildat sig mot hela det kostsamma företaget. Medan det å ena sidan framhölls såsom nödvändigt för staden att skaffa sig ökad utrymme för sin hamn, helst Karelska banans färdigblifvande snart skulle komma att ansenligt öka trafiken, invändes från motsatt håll, att det ej lönade mödan att kasta så mycket penningar på muddrandet af denna sumpgöl, som dock enligt naturens ordning snart skulle fyllas igen. Bättre vore att fylla hela viken, sånär som på en 300 fot bred ränna, och därigenom bereda plats för ett antal mindre tomter, hvarpå bristen i staden för hvarje dag blef allt kännbarare ²⁾. Så blef Salakkalahtifrågan en parti-fråga, uti hvilken de finsksinnade intogo en oppositionell ståndpunkt.

¹⁾ Den $\frac{1}{2}$, 1883 inlämnade det för Salakkalahtifrågans beredning tillsatta utskottet, bestående af herrar Hackman, Rothe och Sandman till stadsfullmäktige ett förslag, att staden genom upptagandet af ett amorteringslån af 300,000 mark skulle påskynda muddringsarbetet äfvensom kajbyggnaden i den omfattning, som ofvan nämndes. Lånet begärdes dock först 1885 till ett belopp af 200,000 mk. — Då arbetet sedan afstannade, upplades det för ändamålet anskaffade mudderverket och prä-marna att vänta på bättre tider.

²⁾ Denna åsikt företrädtes främst af kapten Sandman, som föreslog, att Salakkalahti vik för vinnande af bostadstomter, skulle igenfyllas från Revonhätäsidan till ett afstånd af 300 fot från den redan förefintliga kajen längs Salakkalahti-

För att afgöra frågan, hvilketdera alternativet, muddringen eller utfyllningen, vore att föredraga, rådfrågade sig $\frac{5}{2}$ 1892 det för saken tillsatta utskottet ¹⁾ hos särskilda experter, hvilka afgjort uttalade sig till förmån för det förra. Ingeniörerna V. Lindberg och H. Norrmén ansågo t. o. m., att viken borde uppmuddras öfver allt, ej till fyra, utan till 7 fots (2,1 meters) djup under lägsta vattenstånd, dock ej till hela den utsträckning stadsplanen förutsatte, utan så att norra delen af viken för vinnande af större upplagsplats å Revonhätä skulle utfyllas i linje med Tottgatans förlängning. Doktor Palmberg åter, som yttrade sig beträffande den hygieniska sidan af frågan, förordade också afgjort vikens uppmuddring framför dess igenfyllande. Experternas förslag godkändes $\frac{28}{3}$ 1894 af förstärkta stadsfullmäktige, hvilka därjämte beslöto upptaga ett lån af 300,000 mk för arbetets utförande. Härmed hade den segslitna frågan ändtligen nått sin slutliga lösning. Arbetena hafva sedan dess oafbrutet fortgått enligt ofvansagda plan, utom att man 1897 fann skäligt öka djupet vid vikens strand ända till 9 fot. Sålunda har Salakkalahti, till hvars norra strand numera ett bispår leder, blifvit stadens inre hamn och med sina kajbeprydda stränder därjämte en verklig prydnad för densamma.

Hamnbanan.

Så voro hamnarna färdiga. Men för att de fullt skulle motsvara sitt ändamål behöfdes ock att de sattes i direkt förbindelse med järnvägen. En af de viktigaste frågorna, då det gällde de Viborgska trafikförhållandenas reglering, var således ifrån början den om dragandet af en bibana från stationen ned till hamnen. Motion härom väcktes redan $\frac{17}{1}$ 1884 af bokhandlaren Valter Hoving i sammanhang med förslaget om farledens fördjupande, och — sedan frågan ²⁾ undergått vederbörlig

gatan och förses med en kaj, sträckande sig parallellt med den nyssnämnda kajen ända till höjden af Richardts hörn och därifrån i rät vinkel mot Revonhätäsidan, hvaremot den kvarblifna 300 fot breda hamnbassinen skulle uppmuddras till 7 fots djup. Enligt Sandmans förslag skulle härigenom vunnits en stadsdel lika stor som Salakkalahti, med 18 tomter.

¹⁾ Utskottet bestod af herrar Hackman, Homén, Hoving, Sandman och Strömberg.

²⁾ Herr Hovings förslag gick ut på, att, då det för staden vore af vikt att framdeles, sedan Savolaksbanan blefve färdig, bibehålla sin ställning som importort för mellersta Finland, och då det alltså vore nödvändigt, att stadens hamn blefve med en bibana förenad med järnvägen äfvensom att farleden till hamnen blefve

utskottsbehandling — anhöllo stadsfullmäktige om en sådan bibanas byggande på statens bekostnad med sträckning längs Järnvägs-gatan, Alexanderspективet och stranden nedan om södra val-larna till stadens södra hamn ¹⁾. Järnvägsstyrelsen, hvars utlå-tande af senaten inforrades, ansåg dock den föreslagna sträck-ningen mindre lämplig och föreslog i stället bibanas ledande ifrån Alexanderspективet snedt öfver Salakkalahtis sydöstra hörn och sedan längs stranden utmed salutorget och kanalkajen till hamnen. Inom stadsfullmäktige fann hvardera af de så-lunda på förslag komma sträckningarna sina förespråkare, tills ändtligen vid sammanträdet ²⁹/₁₀ 1886 den norra sträcknin-gens förfäktare gingo med seger ur striden ²⁾. Men — till stadsbornas icke ringa öfverraskning — meddelade senaten, hos hvilken hemställan gjorts i enlighet med nyssnämnda beslut, att den för närvarande icke funnit skäl bifalla till stadsfullmäktiges anhållan. Emellertid lyckades det stadens representanter att drifva frågan igenom på 1888 års landtdag, och beslutet, som grundade sig på stadsfullmäktiges 1886 gjorda förslag, vann allerhögsta stadfästelse.

Men härmed var saken icke slut. I staden hade nämligen under tiden allt flera röster höjt sig till försvar för den först

fördjudad, så att större fartyg utan fara kunde anlöpa staden, stadsfullmäktige måtte vidtaga författning om att utförandet af dessa arbeten blefve en verklighet. — De båda frågor förslaget omfattade blefvo emellertid behandlade särskildt för sig, emedan man befarade afslag från senaten, om man samtidigt kommit in med så dyra projekter.

¹⁾ Staden utfäste sig därvid att kostnadsfritt upplåta nödig mark äfvensom att ikläda sig kostnaderna för nödigbefunna expropriationer och sådana jordarbeten å sagda mark, som ingingo i stadens planering.

²⁾ Det utskott, som i Viborg, efter frågans återremittering från senaten, fick sig dess vidare behandling ombetrodd, och som bestod af herrar Hackman, Hoving, W. Dippell, Sandman och Rosenius — ansåg, med undantag af herr Sandman, järn-vägsstyrelsens förslag vara så mycket mera antagligt som en bana, dragen i denna riktning ej blott skulle tillgodose transitotrafiken emellan stationen och hamnen utan äfven därjämte gagna Saimatrafiken, som i centrum af staden vid salutorget kunde erhålla en lämplig lastageplats. Inom stadsfullmäktige förfäktades denna åsikt främst af kommerserådet Vilh. Hackman, medan kapten Z. Sandman föredrog den tidigare föreslagna sträckningen. En del ledamöter, t. ex. konsul Lydecken, ansågo bibanan tillsvidare obehöflig, emedan den då ännu icke uppmuddrade hamnen i alla fall var så grund, att större skepp där icke kunde inlöpa och frågan om en transitotrafik i den mening banan afsåg alltså var för tidigt väckt. — Ingeniör Roschier hade uppgjort förslaget till den af järnvägsstyrelsen förordade norra sträckningen af banan, medan det andra projektet hade ingeniör Pacius till sin upphofsman.

föreslagna bansträckningen, under yrkan på revidering af det redan fattade beslutet. Jordbrukschefen von Alfthan besökte själf staden i slutet af oktober 1889, och frågan om hamnspårets riktning upptogs ånyo till diskussion. Man ansåg, att då den tilltagande trafiken snart skulle fordra hamnens utsträckande ända till mekaniska verkstaden, hamnbanan borde dragas genom denna trakt och en godsbangård därstädes anläggas med sidospår till en i sjön utlöpande molo. Ett förslag gick också ut på att banan här skulle hafva sin slutpunkt. Den $25/4$ 1890 beslöto förstärkta stadsfullmäktige, att banan skulle dragas till mekaniska verkstaden och — såvida hinder ej mötte — vidare fram till hamnen. Herrar Hoving och Wolff, som eljes godkände den nya sträckningen, reserverade sig dock till förmån för den förut beslutna banan, i händelse spåret ej från mekaniska verkstaden skulle kunna fortsättas ända fram till hamnen. Härpå följde en ny hemställan till regeringen, nytt utlåtande af järnvägsstyrelsen och ny hänskjutning till vederbörande i Viborg. Men sist och slutligen segrade dock åter det äldre förslaget, och i maj 1891¹⁾ anmodade senaten järnvägsstyrelsen att gå i författning om utförandet af hamnbanan, så fort ske kunde, i enlighet med 1888 års ständers beslut. Om hösten 1891 begynte arbetena, som sedan fortgingo i tvänne års tid, så att banan kunde öppnas för trafiken i slutet af 1893. Banan, som hade en längd af 2,079 meter och var den första järnväg i landet, som blifvit utförd efter det s. k. Schwellenschienensystemet, hade kostat staden öfver 100,000 och staten omkring 200,000 mark. Åtta års ansträngningar från stadens sida hade äntligen krönts med framgång och ett af dess lifligaste önskningsmål blifvit realiseradt.

Jordfynd från
förgångna tider.

Vid alla dessa arbeten, som här ofvan beskrifvits och hvilka utfördes dels under stadens dåvarande grund eller i sjön vid dess stränder, blefvo stadsborna åter, såsom fallet städse varit i Viborg, då jordgräfningar och sjörensningar därstädes verkstälts,

¹⁾ Frågan hänsköts åter till ett utskott, i hvilket sutto herrar W. Dippell, Wolff och Sandman samt, i stället för herrar Hackman och Hoving, som voro frånvarande vid landtdagen, herrar Sohlberg och Gallén. — Sedan baningeniören Roschier i juli 1891 af järnvägsstyrelsen förordnats att med stadsfullmäktige samråda om på hvilket afstånd från kajen hamnbanan borde dragas och stadsfullmäktige därjämte anmodats att gå i författning om statsverkets försättande i besittning af det för bansträckningen nödiga området m. m., nedsatte stadsfullmäktige en femmanna delegation, bestående af herrar Hackman, Hoving, Homén, Sandman och Sohlberg, hvilken jämte drätselkammarens ordförande egde härom afgöra.

påmint om att de vandrade på en gammal historisk mark. Ständigt stötte man på lämningar af det Viborg, som sedan århundraden försvunnit. På 1880-talet träffade man sålunda vid gräfningar å Biskopsgatan på ej mindre än tre hvarf stenläggning öfver hvarandra. Samma fynd gjordes också å Svartmunkegatan. 1890 stötte man under Rosvallska gården på en stor, fyra alnar hög källare, som genom ett trärör, hvilket var nästan stenhårt, haft vattenaflopp till Grotenfeltska tomten vid Kejsargatan. 1891 påfanns i hörnet af Fredriks- och Torkelsgatorna, på ungefär $1\frac{1}{2}$ meters djup under gatan, en af tegel murad hvälfd gång, så hög att en man kunde gå rak därinne. 1892 framgräfdes å nedra gatan fyra fot under jorden lämningar af träbyggnader, uppförda af obiladt timmer och liggande i 45 graders vinkel mot gatans nuvarande riktning, äfvensom en hvalfgång om vidpass 8 fots höjd och 12 fots bredd, gående i norr och söder från ryska prästgården till huset midtemot. 1885 och 1892 påträffades i hörnet af Salutorget och Torkelsgatan, omkring $1\frac{1}{2}$ fot under jordytan, en mängd människoben, af hvilka några voro inneslutna i kistor, andra inlindade i näfveromhöljen¹⁾. 1895 bragtes i dagen å tomten n:o 4 vid Biskopsgatan, några tum under trottoaren, lämningar af en stenbyggnad samt ett golf af plansten, om hvars höga ålder de af oarbetad lera brända teglen buro noggsamt vittne²⁾. Vid muddringen i stadens hamn ha såsom minnen från forna dagars strider upptagits järnkulor och andra krigiska föremål, o. s. v.

Dessa fynd bidrogo otvifvelaktigt till att väcka och underhålla intresset för stadens forntid och dess gamla minnen. Då gräfningar i arkeologiskt och kulturhistoriskt syfte år 1886 på Fornminnesföreningens initiativ verkställdes i stadens gamla domkyrka, hoppades alla för saken intresserade på nya viktiga upptäckter. Men de af privata personer för ändamålet försträckta medlen räckte dock icke till för en omfattande undersökning af det gamla templet, och då staden för sin del ej skred till några

¹⁾ Bland fynden fanns ock ett lik, som ännu hade strumpor på fötterna och hår på hufvudet. Att döma af hufvudskallarna och benen hade de aflidne, som här jordats, varit storväxt folk.

²⁾ — S. å. hittades ock å Nedra gatan, omkr. 1 meter under jorden, bland benbitar och rester af stockar, en järnkula, som på ena sidan var skadad, likasom hade hon i tiden slagit mot något hårdt föremål.

nåmnvärda uppoffringar för saken, försummades tyvärr ett godt tillfälle — sådant som icke snart åter torde stå till buds — för vinnandet af värdefulla upplysningar rörande stadens äldsta kulturhistoria ¹⁾.

Styrolson.

Vi hafva i det föregående sett staden utbreda sina bebyggda linjer vida öfver de gränser den tidigare haft och därjämte i arkitektoniskt hänseende iklåda sig ett prydligare yttre än någonsin förut. Vi ha följt gången af de storartade allmänna arbeten, som såväl i hygieniskt hänseende, som i afseende å trafikförhållanden ställt densamma i nivå med tidens fordringar. För initiativet till och det lyckliga utförandet af dessa som vi sett ofta nog svårlösta uppgifter har staden hufvudsakligast att tacka den omvårdnad och insiktsfulla ledning, som efter den nya kommunalförfattningens införande kommit dess allmänna angelägenheter till del.

Den nya stadsstyrelsens förtjänst i detta afseende måste skattas så mycket högre, som regeringen i allmänhet, åtminstone under periodens tidigare skede, visade stadens önskningsmål föga tillmötesgående. Nu som under föregående period hafva såsom länets höfdingar verkat män ²⁾, hvilka uti sitt ämbete

¹⁾ Angående resultaten af denna undersökning af den gamla kyrkan må nämnas följande. Kyrkan härleder sig synbarligen från öfvergångsperioden mellan den romaniska och gotiska byggnadsstilen. Stora ingångsportalen, midt emot hotel Andrea, har varit uppförd i ren romanisk stil med alla för densamma utmärkande detaljer. Kyrkans plan har — såsom också af oss redan förut antydts — varit synnerligen originell och är i konsthistoriskt hänseende måhända enastående i hela vårt land. Kyrkan var nämligen indelad i två delar: själfva kyrkan, som bestod af tre skepp med två pelarrader om 5 pelare i vardera, samt ett genom en mellanmur afskildt rum vid norra väggen. Denna plan är vanlig i kyrkor, som uppförts af fransiskanerna. Mittelskeppet torde ursprungligen ha varit hvälft och försedt med lågrunda hvalf eller hvalf i öfvergångsform. De ha således varit hvarken fullt spetsiga eller helt runda. Af forna hvalfmålningar sägs ej ett tecken. Å den förut nämnda mellanväggen sägos tämligen lågt nere fyra spetsbågar på de tvärs genom väggen gående korridorerna. Det nuvarande golvet ligger icke mindre än 6 fot högre än det gamla. Mellanrummet var uppfyllt af grus, blandadt med söndrade människoben, marmorstycken, karnistegel m. fl. spår af det präktiga skick, i hvilken kyrkan fordom befunnit sig. Under det gamla golvet ha grafhvalfven vidtagit. Tvenne grafstenar ha påträffats, den ena med rysk inskription. Vidare fanns en massa lik i den undersökta delen af kyrkan. Tyvärr måste man lämna hela mittelskeppet oundersökt och äfven sidoskeppet blef endast delvis genomgånet.

²⁾ Guvernörer under nu föreliggande period hafva varit efter Oker-Blom, som afgick 1882: Voldemar Carl von Dahn (1882-1885), sedan senator och minister-

inlagt icke ringa förtjänst och hvilkas administrativa förmåga senare tagits i anspråk för långt högre uppgifter. Af de ryska kommandanterna ¹⁾ visade väl en del en nog ringa förståelse af de borgerliga intressena, men bland dem funnos äfven sådana, hvilka tillvunno sig sympatier på orten. Men hufvudvikten, då det gällde frågan om befordrandet af stadens framåtskridande, hvilade nu jämförelsevis mindre än förut på regeringsrepresentanternas görande och låtande, vare sig dessa sedan voro finska eller ryska funktionärer, utan fastmer uppå dess egen nyorganiserade styrelse. Och denna styrelse, hvars förnämsta organ voro stadsfullmäktiges kår och drätselkammaren, visade sig vara sin uppgift fullt vuxen.

Stadsfullmäktige ²⁾, hvilka af stadskommunens valberättigade medlemmar å allmän rådhusstämma väljas för tre år i sänder, med nyval hvarje år af en tredjedel, utgöra stadens högsta representation och utöfva kommunens beslutanderätt i alla dess angelägenheter. Dock bör i och för behandling af frågor rörande inköp af fastighet, påläggandet af ny taxering eller upptagandet af lån på längre tid än två år, deras antal ökas med hälften, „förstärkta stadsfullmäktige“. Ordinarie stadsfullmäktiges medlemsantal, hvilket för öfrigt är beroende af stadens folkmängd, bestämdes till en början — såsom förut är nämnt — till 24, men ökades 1881, då mantalslängden utvisade öfver 10,000 invånare, till 31. Vid stadsfullmäktiges sammanträden är enhvar bland dem berättigad att väcka förslag rörande stadens gemen-

Stadsfull-
mäktige.

statssekreterare, † 1900; Carl Tudéer (t. f. 1885—1888 och ordinarie 1888—1889), sedan senator och viceordförande i senaten, † 1905; Johan Axel Gripenberg (1889—1900) och Nikolai von Rechenberg (1900—1902).

¹⁾ Kommandanter efter Rehekampff voro: generallöjtnanten Altuchoff (1878—1885); generalmajor Michail Laurentiewitsch Duchonin (1885—1889); generalmajor Turbin (1889—1892) och generallöjtnanten Rubetz (1892—1900).

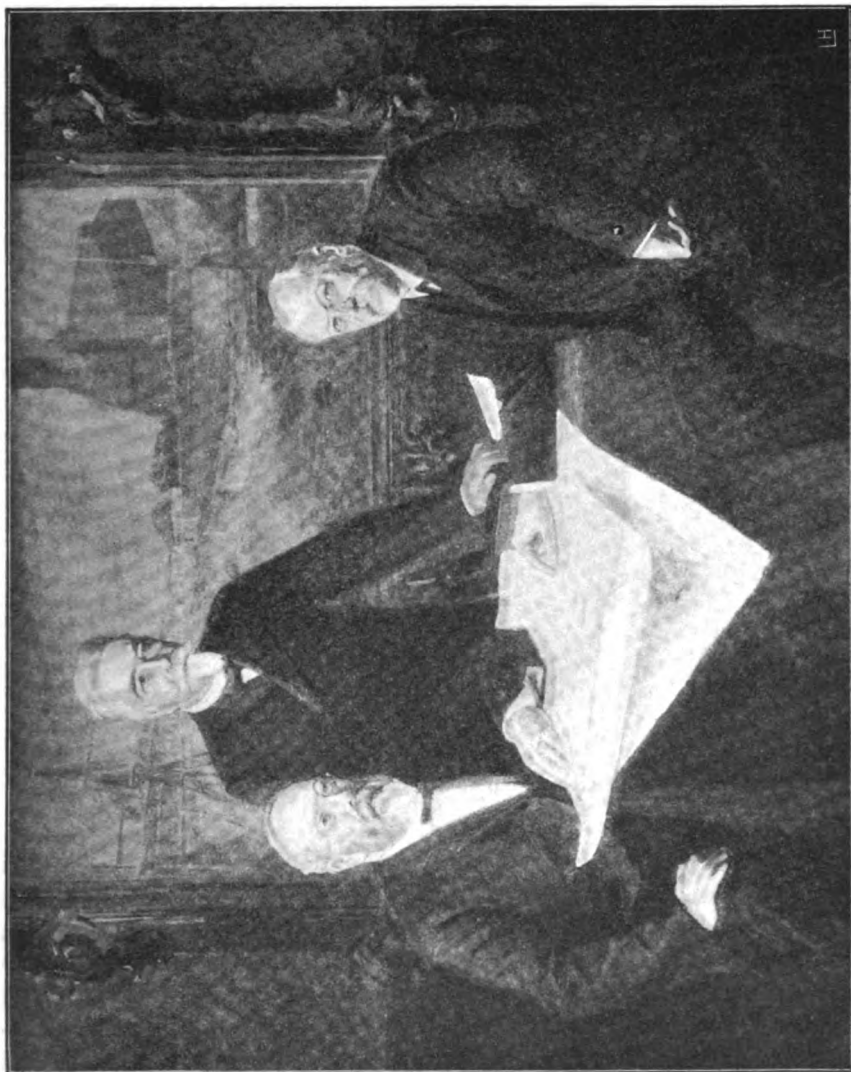
²⁾ Den ²²/₁₂ 1875, samma dag då stadsäldste afgingo, sammanträdde stadsfullmäktige för första gången. De voro herrar: H. Avellan, S. Björkstén, L. Clouberg, O. Clouberg, P. I. Ekbon, W. Hackman, D. Helander, N. K. Hornborg, Valter Hoving, I. Molander, A. Palmberg, J. R. Relander, Fr. Richardt, C. Rosenius, W. Rothe, I. A. Schuschin, J. G. Strömborg, V. A. Tschusoff, G. Törnudd, C. Wahl, Fr. Wahl, K. Veikkanen, J. G. Westlund och N. A. Zilliacus. H. Avellan ledde vid detta tillfälle ordet och P. I. Ekbon förde protokollet. Till ordförande valdes V. Hackman och till viceordförande S. Björkstén. Senare blef hofrättskanslisten Em. Berner utsedd till sekreterare. Därmed hade den nya myndigheten konstituerat sig.

samma angelägenheter, men förr än beslut fattas, öfverlämnas förslaget i och för utrednings vinnande till behörig behandling i drätselkammaren eller de för ändamålet tillsatta utskotten, hvilka sålunda också utgöra viktiga delar af den nya kommunalförvaltningens maskineri.

Stadsfullmäktiges ordförande, hvilken väljes årligen, är — i likhet med ryska tidens stadsöfverhufvud — kommunens främsta förtroendemän, under hvars auspicioer och ledning den borgerliga själfstyrelsen förverkligas. Att Viborgs stadsfullmäktige under sitt första kvartsekel i spetsen för sig haft män, hvilkas förmåga och intresse motsvarat kommunens förtroende, bör icke skattas ringa vid bedömandet af denna korporations verksamhet. Ordförande hafva under denna tid varit kommerserådet W:m Hackman (1876—1878), som efter trenne år afgick i följd af talrika andra värf, men sedan dess varit stadsfullmäktiges viceordförande, hofrättsassessorn L. Clouberg (1879—1893), hvilken lämnade sitt uppdrag, då han inkallades till ledamot i landets högsta styrelse, äfvensom hofrättsassessorn, friherre G. A. Langenskiöld (1893—1895) och bokhandlaren Valter Hoving (från 1896). I huru hög grad den förstnämnda såsom ordförande tillvann sig allmänt erkännande, därom vittnar bäst den omständigheten, att vid stadsfullmäktigvalen städse båda partierna enhälligt hafva röstat på honom. Hans förmåga och sakkännedom blefvo på denna post så mycket mera fruktbringande, då det gällde att bryta bana för en alldeles ny ordning i stadens styrelse. Äfven Clouberg ledde städse med säkerhet och stor skicklighet förhandlingarna rörande de mest svårlösta frågor, hvilka under hans tid stodo på dagordningen — såsom vattenlednings-, hamnbane- och muddringsfrågorna — till ett lyckligt slut. Och med samma framgång har sedan det ansvarsfulla och ofta svårlösta värfvet fullgjorts af Langenskiöld och Hoving. Särskildt har den sistnämndes djupa kännedom af alla stadens förhållanden i hög grad varit egnad att gifva stadga och säkerhet åt ärendenas gång. Man kan med skäl om de första ordförandena för Viborgs stadsfullmäktige säga, att de varit männen på rätta platsen och sålunda hvar för sig inlagt icke ringa förtjänster om stadens nuvarande utveckling.

Men — såsom redan nämndes — äran af stadens bringande på nya banor delas med dem af de många intresserade kommunalmän Viborg under denna tid haft att tillgå och hvilka utan att räkna på tid och möda arbetat i de talrika utskotten,

som förberedt ärendena för stadsfullmäktiges förhandlingar och beslut. Bland dem må endast nämnas: den tidigt bortgångne bankdirektören Georg Rosenius, ingenjör G. Törnudd, magister

Stadsfullmäktigordförandena W:m Hackman, L. Clouberg och Valter Hoving.

(Efter tafla af Edelfelt).

N. A. Zilliacus, konsulerna Carl Rosenius och Vilh. Dippell, kapten Z. Sandman, doktorerna J. G. Strömborg och A. Palmberg, hofrättsråden N. K. Hornborg, G. V. Homén och Axel Spåre,

konsul Eugen Wolff, äfvensom bankdirektören Felix Heikel m. fl. Det är tack vare detta samarbete mellan många, som de goda resultat vunnits, hvilka tiden haft att uppvisa.

Drätsel-
kammaren

Jämte stadsfullmäktige och de af dem tillsatta utskotten arbetade såsom en ny, i kommunalförfattningen af år 1873 förutsedd institution, drätselkammaren, hvilken omhänderhar stadens penningväsen och därjämte under magistratens inseende är dess verkställande myndighet. Dock organiserades icke detta verk samtidigt med stadsfullmäktiginstitutionen i öfrigt, utan först tre år senare, eller med ingången af år 1879. Ända dittills sor-

Kommunalrådet Oscar Clouberg.

terade stadens drätsel såsom förut under magistraten. Men i följd af den tilltagande rörelsen blef det då nödvändigt att skilja omhänderhafvandet af denna detalj från de åligganden, hvilka tillkommo magistraten, som äfven därförutan var betungad med mycket arbete. Drätselkammaren förvaltar som sagdt stadens gods och penningväsen öfver hufvud och ombesörjer därjämte de allmänna uppdrag, som enligt dess reglemente höra till dess befattning. På den ankommer ock att i många frågor afge betänkanden, utredningar och förslag, hvadan den spelar en synnerligen viktig roll i den nya förvaltningens mekanism. Såsom dess ordförande under större delen af den tid vi nu

sysselsätta oss med, inlade kommunalrådet Oscar Clouberg (1881—1896) stora förtjänster om sin födelsestad, för hvars framåtskridande han varmt intresserade sig. Begåfvad med stor tanke-reda och praktisk blick utarbetade han drätselkammarens förslag och betänkanden med sådan säkerhet, att det i de flesta fall för stadens öfriga myndigheter och funktionärer ej återstod annat än att godkänna dem och oförändrade lägga dem till underlag för sina beslut. Det maktpåliggande kallet har sedan på ett förtjänstfullt sätt omhänderhafts af hans efterträdare öfverstelöjtnanten A. Brunou.

Politieborgmästaren, kollegieassessorn Joh. Gust. Heinrichus.

Uti den verkställighet och förvaltning, som tillkommer drätselkammaren såsom centrum, deltaga slutligen också särskilda af stadsfullmäktige tillsatta kommittéer, nämnder, besty-

¹⁾ Oscar Clouberg, f. 1840, † 1896, son till kommerserådet Clouberg, ingick, efter att en tid ha vistats i Tyskland, i den af hans fader drifna bokhandelsaffären, samtidigt med det att han skötte en af honom själf grundlagd större manufaktur-affär. Anlitades därjämte vid det ena förtroendeuppdraget efter det andra. Var en af de första stadsfullmäktige. Valdes 1881 efter ingenjör Pippings afgang till ordförande i drätselkammaren. En af stiftarne af Viborgs utskänkningsbolag.

relser och direktions, hvilka på grund af allmänna författningar eller i följd af särskilda stadgar handhafva olika grenar inom den gemensamma kommunalförvaltningen. Sådana äro: brandkommissionen, inkvarteringskommissionen, fattigvårdsstyrelsen, folkskoledirektionen, hälsovårdsnämnden, trädgårdskommittén, direktionerna för teatern, stads- och folkbiblioteket, Viborgs museum äfvensom för läsesalen och pantlåneinrättningen. Då vi framdeles komma att på annat ställe närmare beröra deras verksamhet, lämna vi dem här med blotta omnämmandet.

Stadsfullmäktiges kår och drätselkammaren voro de nya institutioner, som 1873 års kommunalförfattning tillskapat. Den förra var den beslutande, den senare den förvaltande och verkställande myndigheten.

Magistraten
och
rådstufvurätten.

Men såsom stadens egentliga styrelse kvarstod alltjämt magistraten. Den egde fortfarande att hafva öfverinseende öfver stadens gemensamma egendom, inkomster, förmåner och rättigheter samt vaka däröfver, att stadsfullmäktiges lagenligt fattade beslut bragtes i verkställighet af drätselkammaren och de för särskilda ändamål tillsatta nämnder, styrelser och personer, som därmed borde taga befattning. Den egde ock rätt att hos stadsfullmäktige framlägga förslag i ämnen, som rörde stadens gemensamma angelägenheter. Samma korporation var slutligen i egenkap af rådstufvurätt fortfarande stadens judiciella forum. Dessa gamla inrättningar hade såsom viktiga faktorer inrangerats i den nya förvaltningsorganismen.

I början af perioden stodo båda borgmästartjänsterna lediga: politieborgmästartjänsten efter Fredr. Vilh. Poppius, som 1875 utnämnts till häradshöfding i Lojo domsaga, och justitieborgmästartjänsten efter Frey, som aflidit 1877. Nu uppstod åter fråga om politieborgmästartjänstens indragande äfvensom om minskning af tjänstemännens antal vid magistraten och rådstufvurätten ¹⁾. Men senaten godkände icke förslaget och så

¹⁾ Sitt yrkande stödde stadsfullmäktige därpå, att sedan kommunalförvaltningen införts, mängden af de på magistraten ankommande göromål komme, enär en stor del af desamma i framtiden äläge drätselkammaren, att i väsentlig mån förminskas. Då tillika antalet af de vid rådstufvurättens första afdelning, hvaräst justitieborgmästaren för ordet, handlagda mål och ärenden under de senaste sex åren icke uppgått till mera än att desamma under hvarje år handlagts sammanlagdt under 600 §§ samt en stor del därtill utgjordes af sådana, som angingo lagfart, inteckning, arfskiften o. s. v., som icke togo någon synnerlig möda i anspråk, så kunde — menade man — de å magistratens och rådstufvurättens första afdelning ankommande ärenden handläggas af en enda afdelning, då också den ena borgmästartjänsten kunde indragas.

blefvo samma år, 1877, båda tjänsterna åter besatta, politieborgmästarens med stadens förra magistratssekreterare Joh. Gust. Heinricius (1877—1895) och justitieborgmästartjänsten med Carl Jakob Stråhlmann (1877—1895).

Emellertid uppgaf man icke tanken på de båda tjänsternas förening och magistratspersonalens reducering. Frågan upptogs ånyo af stadsfullmäktige 1884, som beslöto att hos senaten anhålla, att, då den ena borgmästartjänsten blifve ledig, den skulle ansökas på det villkor, att, ifall den andra äfven blifve vakant, sökanden vore skyldig att sköta hvarderas åligganden. Därjämte skulle stadens rådmän äfven vara förbundna att underkasta sig de indragningar af rådmanstjänsterna, som möjligen kunde komma i fråga. I anledning häraf förordnade senaten ^{5/9} 1884 „ej mindre, att, enär första gången härefter någondera borgmästartjänsten komme att anslås ledig, det villkor skall fästas för den blifvande innehafvaren af denna tjänst att han, sedan jämväl den andra borgmästartjänsten blifvit ledig, bör bestrida äfven därmed förenade göromål, i fall nådigt förordnande om dessa tjänsters sammansläende kommer att meddelas, än ock, att, då rådmanstjänst i staden anslås ledig till ansökning, därvid bör iakttagas, att i kungörelsen härom ingår såsom villkor för sökande till sådan tjänst att underkasta sig framtida bestämningar beträffande fördelningen af arbetet vid rådstufvurätten och magistraten i staden“.

Men när sedan 1895 båda borgmästarna afgingo, Stråhlmann genom döden, och Heinricius — hvilken såsom borgmästare gjorde sig känd för samma arbetsamhet och samvetsgrannhet, som tidigare utmärkt honom såsom stadssekreterare — efter taget afsked på grund af ålderdom, och stadsfullmäktige åter ingått med förnyad anhållan i ofvanberördt syfte, fastställde senaten emellertid ^{30/1} 1898 rådstufvurättens i motsatt riktning gående förslag, hvilket bl. a. upptog tvenne borgmästare såsom hittills, nämligen en justitie- och en politieborgmästare. Till magistraten kommo vidare att höra en justitie- och en politierådman. Första afdelningen af rådstufvurätten skulle bestå af justitieborgmästaren och två justitierådmän samt andra afdelningen af tre justitierådmän, af hvilka en fungerar såsom ordförande. Efter tre års interregnum, under hvilken tid borgmästartjänsterna sköts endast af tjänstförrättande, besattes alltså ånyo de båda platserna ordinariter. Verner Aug. Örn, son till den förut af oss omtalade politieborgmästaren, blef justitie- och Ernst Karsten politieborgmästare.

Befolkningen. Med den nya kommunalförfattningens införande och det i anledning häraf stegrade intresset för allmänna frågor hafva de inhemska folkelementen, det svenska och finska, såväl i numeriskt som politiskt hänseende afgjort trädt i förgrunden. Det är ock motsatsen emellan dessa tvenne element, som gifvit stadens inre historia dess färg under det sistförflutna kvartseket. De andra nationaliteterna hafva, åtminstone relativt taget, varit stadda i aftagande och i det kommunala lifvet mer eller mindre följt de dominerande partiernas leduing. Vi skola, förr än vi gå att tala om dessa partiers sträfvanden, taga en hastig öfverblick af de olika folkelementens inbördes förhållande, sådant det framgår ur resultatens af de tvenne folkräkningar, som den ena i början af perioden, år 1880, den andra vid slutet af densamma, år 1900, verkställdes i och för utrönandet af stadens faktiska folknúmerär.

Det tyska elementet.

Det tyska elementet, så mäktigt i staden under förgångna sekler, har alltmer nationaliserats och delvis assimilerats med det svenska, hvarmed det haft gemensamma intressen. Af flertalet gamla tyska släkter finnes numera icke en enda representant kvar i staden. Grundstommen af det förmögnare borgerskapet består väl fortfarande af tyskar, men flertalet af dem äro numera att betrakta såsom tyskatalande finnar. Medan tidigare i stadens affärer för det mesta voro engagerade tyskar såsom biträden, är numera antalet infödda, som arbeta på detta område, afgjort öfvervägande och visar sedan ett tiotal år tillbaka en bestämd tendens att stiga. Också den tyska Behmska skolans¹⁾ upphöraude 1881 kan betraktas såsom ett tecken på den aftagande tyskheten å orten. Språkgruppens både absoluta och relativa minskning under ifrågavarande period framgår ovedersägligt ur följande siffror: 1880 räknades i staden ännu 520 tyskatalande; 1900 hade antalet nedgått till 360 eller — om de i de yttre förstäderna bosatta medräknas — 406 personer. Ännu

¹⁾ Vi rätta redan här några oriktigheter, som insmugit sig i vår framställning af denna skolas förhållanden å sid. 884. Anstalten öppnades icke år 1856, såsom å nämnda ställe uppgafs, utan redan $\frac{7}{11}$ 1853. Året 1856 var endast så till vida märkligt i anstaltens lif, att den då flyttade in uti sitt eget hus, efter att därtills hafva varit förlagd i en handlanden Johan Bandholtz tillhörig gård i Papula. Grundläggaren hette Carl Behm (ej Johan Behm) och Ziemsens efterträdares släktnamn, icke förnamn, var Achilles. (Han hette således icke Behm). Meddelande af lektor Perret, som själf varit lärare vid anstalten.

tydligare framgår minskningen af de siffror, som angifva denna språkgrupps procenttal de nämnda åren i förhållande till stadsbefolkningen öfver hufvud: 1880 3,5 och 1900 1,7 eller — om alla förstäder medräknas — 1,2 procent.

Den svenska talande språkgruppen åter har väl under perioden absolut taget ökats, men då denna ökning ej hållit jämna steg med befolkningens kolossala tillväxt, utvisar också dess procenttal en gradvis fortgående minskning. 1880 räknade denna språkgrupp 2,261, och 1900 2,766 ¹⁾ eller — om de utom stadsrårna belägna förstäderna tagas med i beräkningen — 3,144 personer; såsom del af det hela utgjorde denna språkgrupp 1880 15,3, men 1900 endast 13,3 eller i nyss antydt fall 8,9 procent. Men oafsedt detta har den dock under kommunalförvaltningens tid intagit den ledande ställningen i samhället. Bestående fortsättningsvis till öfvervägande antal af tjänstemän, har den genom sin bildning och sitt vakna intresse mer än de andra nationaliteterna varit egnad att bidraga till stadens allt närmare anslutning till det gemensamma fosterlandet.

De svenska-
talande.

Den starkaste ökningen under periodens förlopp har den finska språkgruppen haft att uppvisa. Dess antal har tillvuxit från 7,437, år 1880, till 12,990 ²⁾ år 1900, ja, de yttre förstäderna inberäknade, till 25,393 personer. Utgörande 1880 något öfver 50 procent af befolkningen, steg den 1900 till 62,2, resp. 72,4 procent af densamma. Den har således under förloppet af tjugu år, för så vidt vi endast afse stadens afhysta område, nära nog fördubblats, ty till ofvannämnda antal, 12,990, får ännu läggas en hamn- och holmbefolkning af 1,691 finskatalande ³⁾; men utsträcka vi vår beräkning till samtliga förstäder, har den vida mer än tredubblats.

De finska-
talande.

Äfven dess sociala betydelse och dess politiska medvetande har ansenligen tilltagit. Lifaktigheten inom språkgruppen har

¹⁾ Af dessa talade 743 endast svenska, 2,023 bättre svenska än finska. Af de i förstäderna utom stadens rår, till denna språkgrupp hörande 378 personerna talade 124 endast svenska och 254 bättre svenska än finska.

²⁾ Af dessa uppgäfvu 11,325 såsom modersmål endast finska, medan 1,665 sade sig tala bättre finska än svenska. Af de i de yttre förstäderna bosatta 12,403 finnarne talade 11,844 endast finska och 559 bättre finska än svenska.

³⁾ Hela befolkningen i stadens hamnar och dess holmar utgjorde 1,771 personer. Af dessa voro finskatalande 1,691, hvaraf 1,624 endast talade finska och 67 bättre finska än svenska. Svenska talades af resp. 13 och 41 personer, tyska af 13, ryska af 11 o. s. v.

underhållits af särskilda föreningar, som arbetat i syfte att sammanföra nationellt sinnade medborgare för att diskutera allmänna och kommunala angelägenheter. Under kunskapsrika och energiska ledares egid har denna grupp, såsom parti betraktadt, i det kommunala lifvet intagit position gentemot det fåtaligare svenska elementets predominens, yrkande på ett större tillgodo-seende af de nationella intressena och därvid stundom afgått med seger ur striden.

Den ryska
nationaliteten.

Hvad slutligen den ryska nationaliteten beträffar, undergick dess numerär, efter att under periodens tidigare skede — att döma af folkräkningarna 1870 och 1890, som angåfvo densamma till resp. 3,275 och 3,774 — hafva varit tämligen oförändrad, först under det förflutna århundradets sista årtionde en märkbarare ökning, så att den år 1900 beräknades till 4,104 resp. 5,367¹⁾ personer. Men dess procenttal i förhållande till befolkningen nedgick under periodens förlopp från 26,5 till 19,7 eller 15,3. Öfverhufvudtaget har också denna nationalitet rönt inflytande af de finska institutionernas påverkan. De ryska köpmännen, som antingen äro födda i Viborg eller åtminstone i årtal hafva bott därstädes, anse om icke Finland så åtminstone Viborg såsom sitt egentliga fosterland²⁾. Lefvande under skyddet af landets lagar, hafva de också vid flera tillfällen ådagalagt intresse och deltagande för landets och stadens allmänna frågor. Särskildt har den ryska bildade klassen egnat ett afsevärdt arbete för den lägre ryska befolkningens i staden höjande i andligt och materiellt afseende.

Andra
nationaliteter.

Utom dessa stadens egentliga nationaliteter, finnas där dessutom representanter för särskilda andra tungomål, bland hvilka

¹⁾ I ofvanstående siffror är också militären inberäknad. År 1880 räknades 2,099 personer till den ryska militären. 1900 utgjorde all i staden stationerad rysk militär 2,424 man, med hushåll inberäknadt 2,781 personer. Den civila ryska befolkningen utgjorde således år 1900 2,586 personer. De flesta af de ryska köpmännen härstammade från Jaroslav.

²⁾ 1891 yttrade en ansedd rysk handlande i ett tal, som han höll vid ett festtillfälle, vid hvilket äfven flera finnar voro närvarande, ungefär följande: Vi här i Finland och särskildt i Viborg under skyddet af Finlands lagar bosatta ryssar hafva intet skäl till missnöje med vår ställning utan tvärtom. Landets lagar, inför hvilka alla människor äro likställda, gifva oss opartiskt skydd, en okränkad medborgerlig frihet, och vi önska ingenting bättre. Jag tömmer mitt glas för ett orubbadt fortfarande af det samhällsskick, hvori vi lefva, för den lagbundna medborgerliga friheten.

polackar och judar äro de talrikaste, räknande (år 1900) resp. 262 och 161 individer. Inalles utgjorde totalantalet personer med annat samtalspråk än svenska och finska år 1900 resp. 5,076 och 6,436 personer. Under det närmast föregående årtiondet hade dock det relativa antalet personer med främmande samtalspråk minskats från 26 till 17,5 procent. Detta förhållande visar tydligt, huru de nationella elementen i stadens befolkning tilltagit under perioden.

Totalnumerären af stadens faktiska befolkning steg år 1880 till 14,586 personer, förutom 2,187 personer i de utom stadens rår belägna förstäderna: således inalles 16,773 personer ¹⁾, hvaraf 2,099 man rysk militär. År 1900 åter utgjorde denna befolkning, om hamn- och holminbyggarna, 1,771 personer, frånräknas, 20,879 personer ²⁾, medan i förstäderna utom stadens rår bodde 14,158 personer ³⁾. Hela befolkningen steg således till 36,808 personer ⁴⁾, hvaraf 2,424 man rysk militär. Under förloppet af tjugu år hade befolkningen således, om vi bortse från hamnbefolkningen, hvilken ej finnes upptagen i 1880 års folkräknings-tabeller, ökats med 18,264 personer. Af denna ökning föll på stadens afhysta område 6,293 personer, och 11,971 på de yttre förstäderna. Här af finna vi, att största folkökningen egt rum i nämnda förstäder, så att befolkningen i dem tillvuxit nära nog dubbelt mot den i själfva staden ⁵⁾. Af hela befolkningen,

Invånarantal.

¹⁾ Enligt mantalslängden utgjorde befolkningen 1880 endast 9,166 personer, utom 2,524, som vistade på pass i Ryssland, således 11,690 personer.

²⁾ På de särskilda stadsdelarna fördelade sig denna befolkning sålunda: f. d. fästningen 4,970, Kron St. Anne 753, Salakkalahti 622, Repola 2,573, St. Petersburgska förstaden 2,698, Anina 2,231, Papula 1,570, Pantsarlaks och Havis 2,982, Viborgska förstaden 2,008, Saunalahti 170, Hiekka och Pavloffski 302 invånare. —

³⁾ Saunalahti 386, Hiekka 198, Beckbruket 177, Pavloffsky och Monrepos 1,353, Likolampi 277, Sorvali 1,907, Kivisilta 95, Talikkala 9,484 och Papula 281 personer.

⁴⁾ Enligt kyrkoböckerna hade Viborg $\frac{1}{2}$, 1901 25,773 personer.

⁵⁾ Enligt 1890 års folkräkning hade staden 17,286 och förstäderna utom rårna 3,062 invånare. Totalsumma således 20,348. Huru snabbt i synnerhet sistnämnda förstäders invånarantal på sista tiden tillvuxit, finner man däraf, att då, 1890, Sorvari hade endast 241 och Talikkala endast 1,249 personer (hvaraf 1,103 beräknades på Kolikkomäki och 569 på Talikkala), Pavloffsky och Beckbruket tillsammans endast 577 o. s. v. — År 1870 utgjorde befolkningen på stadens afhysta mark 12,413 personer. Under perioden 1870—1880 steg folkökningen till 2,173 personer, utgörande 17,61 procent. 1880 var folkmängden — såsom ofvan angafs — 14,586 personer.

20,879 resp. 36,808 personer, talade — såsom af ofvanstående redan framgått — svenska 2,766 resp. 3,198, finska 12,990 resp. 27,084, äfvensom andra språk 5,010 resp. 6,436 personer.

Partierna.

Ofvannämnda nationalitetsförhållanden hafva så tillvida utgjort grunden för de båda politiska partierna, hvilka på senare tider splittrat stadens befolkning, att genom dem motsatsen emellan de svensk- och finskspråkiga elementen kommit till uttryck. De öfriga nationaliteterna hafva, såsom ofvan antydde, endast medelbart, allt efter som de anslutit sig till de olika partierna, deltagit i kampens gång. Bland de frågor, uti hvilka hvardera partiet häfdat en olika ståndpunkt, hafva väl valfrågorna varit de, som gifvit anledning till de största meningsskiljaktigheterna. Det finska partiet, och med det arbetarne, har yrkat på valrättens utvidgning i demokratisk riktning såväl vid politiska som kommunala val, hvilket borde ske dels genom nedsättning af det vedertagna röstmaximum, 25 röster, dels genom sänkning af skattöresbeloppet, som utgjorde 400 mk ¹⁾.

I mars 1891 förevar t. ex. inför magistraten frågan om nedsättande af röstmaximum vid landtdagsmannavalen. Herrar D. V. Åkerman, Humaloja m. fl. framhöllo därvid behöfligheten af den ifrågasatta åtgärden, medan däremot en talare hemställde, huruvida icke vid detta tillfälle en obegränsad röstberäkning borde tillämpas. Men vid den slutliga omröstningen segrade anhängarna af den vedertagna röstordningen med 1,638 rösters pluralitet. Emellertid hölls frågan på dagordningen perioden ut. På särskilda för ändamålet sammankallade möten kommo väl

Under perioden 1880—1890 uppgick folktillväxten till 2,700 personer, utgörande 18,51 procent. Då 1890 års folkräkning gaf 17,286 och 1900 års 20,879 personer, har således folkrökningen under periodens sista decennium för den egentliga staden utgjort 3,593 personer, eller 17,21 procent.

¹⁾ Kommunalförfattningen öfverlämnade till en början bestämmandet af skattörets belopp åt kommunen, och vi hafva redan nämnt, att det i Viborg genast fastställdes till 400 mk. Hvarje skattöre medförde en röst, dock så att ingen fick rösta för mera än 25 skattören. Men 1883 förändrades kommunalförfattningen därhän, att beloppet af den inkomst, som motsvarar ett skattöre, ej finge understiga 200 och ej öfverstiga 400 mk, medan tillika första skattöret ej medförde någon röst, två skattören endast en, tre tvenne röster o. s. v.

Vid borgmästar- och rådmansval röstades efter obegränsad skala.

Här må ock nämnas, att staden 1890 delades i tvenne valkretsar för val af fullmäktige i borgarståndet, så att röstsedlarna — för vinnande af tid — aflämnades i olika rum.

reformvännernas önsknings tydligt i dagen, men på rådhusstämorna segrade den gamla till praxis vordna ordningen. Så hölls t. ex. 1894 i augusti ett möte, som skulle uttala sig om önskvärdheten af en röstbegränsning från 25 till 10 eller en röst, hvarvid enröstsanhängarne vunno fyrdubbel pluralitet ¹⁾. Men vid rådhusstämman i oktober 1895, hvarvid nedsättningsförslaget försvarades af herrar Hertz, Airaksinen, Humaloja, Åkerman, m. fl., afgjordes likväl frågan sålunda, att 3,247 röster (= 208 valsedlar) gåfvos mot, men endast 1,379 röster (= 235 valsedlar) för detsamma ²⁾.

Och på samma sätt har det gått med frågan om skattörets sänkning från 400 till 300 mk, hvarom förslag väcktes redan 1886. Redaktören Jalander yrkade i Viipurin Sanomat till och med på en sänkning till 200 mk, ehuru han dock gick in uppå 300-marks-förslaget, enär det förra ej hade någon utsikt att gå igenom. Rådhusstämman beslöt likväl att den gamla ordningen skulle bibehållas för 5 år framåt, dock icke med synnerligt stor majoritet. Då förslaget 1891 ånyo upptogs, rönste det, trots ifrigt försvar af herrar Åkerman, Lyly, Sallmén, Humaloja m. fl., samma öde och föll igenom med 5,007 röster mot 2,601. Och därvid har det sedan förblifvit.

Då nu sålunda, trots alla ansträngningar från motsatt håll, valordningen förblifvit sådan den varit, hafva också i de flesta fall de svensksinnade, som representera den förmögnare delen af samhället och bland hvilka således finnes det största antalet

¹⁾ I september 1895 höllo ock arbetarne ett röstbegränsningsmöte i Kron St. Anne park.

²⁾ Gå vi — för att komma till ett af de sista afgörandena i frågan — något utom gränserna för vår period, finna vi, att denna fråga 1902 åter var föremål för behandling vid en inför magistraten hållen rådhusstämma. Det förslag, för hvars dryftande stämman var utlyst, afsåg att lämna hvarje skattebetalande medlem af kommunen endast en röst vid val af landtdagsrepresentanter för staden. Magistraten föreslog dock för sin del, att förslaget skulle lämnas utan afseende, helst det då förljods, att ständerna vid nästkommande landtdag skulle hafva att förvänta proposition, afseende förändring i röstberäkningen. Efter en längre diskussion, hvarunder 16 talare uppträdde, skreds till omröstning med slutna sedlar. Resultatet blef, att 183 personer med sammanlagdt 2,959 röster röstade för magistratens förslag samt 94 röstande med sammanlagdt 859 röster för förslaget om röstskalans afskaffande.

Såsom exempel på med hvilket intresse landtdagsmannavalen i staden i allmänhet omfattats vilja vi här nämna, att i landtdagsvalet 1896 deltog 686 valmän eller 63 procent af hela antalet, och hade de in summa 5,835 röster eller 73 procent af hela antalet röster. Röstlängden upptog inalles 1,080 valmän, hvilka tillsammans hade 7,967 röster.

sådana som hafva att disponera ett flertal röster, behärskat valen och drifvit igenom sina kandidater till stadsfullmäktigeplatserna. Endast tvenne gånger har — oss veterligt — motsatsen inträffat, nämligen vid de märkliga valen år 1889 och 1890. Stadsfullmäktigvalet den $\frac{6}{12}$ 1889 omfattades med vida lifigare deltagande, än som kommit något tidigare sådant val till del i Viborg. „Det bevisar“, skrifves i en Viborgstidning, „att sinnet för det allmänna ansenligt vunnit i styrka och äntligen förmått besegra den liknöjdhet och bekvämlighet, som härtills afhållit de flesta från att underkasta sig besvär och tidsspillan för uppfyllandet af en medborgerlig plikt, hvilken tillika är en ovärderlig rättighet. Glädjande faktum är i synnerhet, att allmänandan trängt ned till de djupa leden. Det är nödvändigt, att de väckas upp till medvetande af att de ha plikter äfven utom sin egen trånga sfär“. Stadens finsksinnade valmän hade för första gången fått sina kandidater igenom. Valda blefvo herrar: L. Clouberg, A. Hakkarainen, A. Hj. Sallmén, F. Sergejeff, J. G. Strömborg, A. Viklund, Eugen Wolff, H. Zilliacus och D. W. Åkerman. — Men emellertid upphäfde senaten, på grund af framställda besvär, följande år valet, hvarför omval skulle ske den $\frac{27}{10}$ 1890. Och de nationellt sinnade segrade för andra gången. „De röstades antal var“ — skrifver följande år en insändare i en af stadens tidningar — „om jag rätt påminner mig 861, hvarutaf i medeltal 684 belöpte sig på de nationellt sinnade, resten 177 på icke fennomanernas. I rösttal vunno de nationellt sinnade en pluralitet af ungefär 1,562 röster gentemot icke fennomanernas medeltal“. Vi böra dock härvid tillägga, att det finska partiets seger underlättades därigenom, att en mängd medlemmar af motpartiet understödde detsamma. Dess deltagande i senare valkampanjer kröntes icke heller vidare med någon framgång.

Men utom valfrågorna, funnos flera andra frågor, på hvilkas lösning i enlighet med sitt program finsksinnade oförtrutet arbetade, bland dem främst den om finska språkets ställning inom kommunen. 1893 motionerade sålunda hofrättsrådet D. V. Åkerman, att stadsfullmäktiges protokollspråk skulle förändras till finska. Men sedan förslaget blifvit behandladt i vederbörligt utskott, förkastades det med 16 röster mot 5 ¹⁾. Först sedan perio-

¹⁾ I utskottet sutto herrar Homén, Langenskjöld, Perander, Strömborg och Åkerman. De som röstade för förslaget voro herrar Castrén, Sallmén, Sandman, Wolff och Åkerman.

den utgått, 1901, har, enligt förslag af bankdirektören Felix Heikel, denna fråga afgjorts sålunda att båda språkens likställighet i detta afseende blifvit erkänd. Vi hafva redan nämnt, huru äfven andra frågor, t. ex. frågan om regleringen af Salakkalahti — denna fråga dock ej så mycket inom stadsfullmäktige, som än mera utom desamma — äfvensom den om inlösandet af Kollikomäki förstad blefvo partifrågor, hvilkas afgörande likväl i de flesta fall medförde besvikning för de finsksinnade.

Då sålunda oppositionen — hvilken likväl blef representerad i stadsfullmäktige genom att medlemmar af densamma upptogos på motpartiets vallistor — fann sig mindre kunna inverka på de allmänna angelägenheternas gång, än den önskade, klagade man på detta håll bl. a. öfver att en alltför stor stabilitet gjorde sig gällande i stadsstyrelsen. Partiets främste man, hofrättsrådet Åkerman, gaf uti den reservation han 1893 inlade mot utskottets beslut i frågan om kommunalspråket uttryck åt denna åsikt, därvid framhållande bl. a., att ett lifligare ombyte i stadsfullmäktigkorporationens sammansättning, än de härtills följda valresultaten medgäfvu ej „skulle verka skadligt utan fastmer lifvande icke allenast på själfva representationen, hvilken sålunda skulle tillföras friska krafter, som ej ännu utmattats af det ofta nog decennier långa arbetet, utan äfven på samhället öfver hufvud därigenom, att kunskap i och vana vid behandlingen och ledningen af allmänna angelägenheter skulle sålunda år för år spridas i allt vidare kretsar“. Härvid bör dock ihågkommas — hvad som också af det föregående redan framgått, — att en del platser inom stadsfullmäktige städse intagits af finska partiets män samt att några skarpare slitningar i allmänhet icke förekommit inom stadsrepresentationen, vid hvilken de allmänna frågorna öfver hufvud rönt en opartisk behandling äfvensom valen till utskotten skett utan afseende på den valdes ställning i språkfrågan.

Det finsksinnade partiets inlägg i arbetet för stadens utveckling under sisttilländalupna kvartsekel har emellertid varit af mycket stor betydelse. Det har — såsom vi skola få se — med framgång arbetat på finskspråkiga lärdomsskolors inrättande i staden och det finska språkets höjande i det sociala lifvet, hvarjämte det lägre folkets framåtskridande i bildning och socialt anseende städse legat detsamma om hjärtat. Om det härskande partiet, hvilket främst afseende stadens fördel också det oafslutligt egnat sin omsorg åt befolkningens bästa, med säker hand

länkat stadsstyrelsens gång, har det finska partiet genom sitt arbete onekligen bidragit att för det kommunala lifvet skapa en allmännare och bredare grund, än det förut haft i Viborg. Och såsom slutresultat af de båda motsatta partiernas sträfvan den har omsider framgått att Viborg, hvilket— i likhet med Genève liggande på tröskeln mellan tre nationaliteter och talande fyra tungomål — förut åtminstone för den ytliga betraktaren förefallit att vara mer eller mindre utan nationell karaktär, blifvit allt mera finskt till sitt lif och sina sträfvan den.

Näringsarna.
Handels nedåt-
gående under
periodens
tidigare skede.

Vi öfvergå emellertid till redogörandet för stadens näringsar, af hvilka främst handeln tager vår uppmärksamhet i anspråk.

Hvad denna näringsgren beträffar, så förmärkes under periodens tidigare skede ett obestriddigt nedåtgående af densamma. Såsom vi erinra oss, hade den vid slutet af föregående period, t. ex. år 1874, då den stod i sitt högsta flor, representerat en totalomsättning af 36 miljoner mark. Men härefter aftog värdet såväl af export som import och det räckte ända till senare hälften af nittioalet, förrän vi åter komma till samma siffror som 1874.

De medvärkande orsakerna till denna ebb i ortens kommersiella lif lågo dels i allmänna dels i lokala förhållanden. 1868 års författning, som upphävt skillnaden emellan stapel- och uppstäderna och som af Kuopio, Joensuu m. fl. gjort städer, hvilka direkte kunde handla med utlandet, äfvensom 1879 års fria näringslag voro egnade att småningom afslita de band, med hvilka Viborgs handlande ifrån hedenhös hållit i sina händer hela Savolaks' och Karelens både import- och exporthandel. Såsom en följd af missväxtåren 1868—69 hade boskapsskötseln och den därpå beroende smörproduktionen höjt sig till en betydelse, som den förut aldrig haft i vårt land. Denna nya handelsgren, som i allmänhet ej med lifligare intresse omfattats i Viborg ¹⁾, förskaffade först inlandsstädernas köpmän de kapitaler de behöfde för att kunna emancipera sig från beroendet af den gamla stapelstaden och dess förmedling. Då därjämte Savolaks' och Karelens skogar redan började glesna, medan Päijännebackenets ännu voro så godt som orörda, fick Viborg också i sin urgamla handelsbransch, trävaruexporten, en konkurrent i det nyanlagda

¹⁾ Till en början ingick väl smörexporten såsom en någorlunda betydande faktor i stadens handel, men den aftog efter hand ju längre det led.

Kotka, som äfven efter Savolaksbanans tillkomst (1890) drog till sig en anseelig del af den inlandshandel, som förut gått öfver Viborg. I stort sedt hade Östra Finlands handel ingalunda aftagit, men i stället för att den förut så godt som uteslutande gått genom Viborg, hade den nu fördelat sig på andra orter — exporthandeln på Kotka och importhandeln på städerna vid Saima.

Men äfven lokala missförhållanden funnos, som verkade menligt på Viborgs handel. Stadens hamnförhållanden stodo ej i nivå med tidens fordringar. Transitotrafiken emellan järnvägsstationen och hamnen var, sålänge den förmedlades med tillhjälp af formän, både långsam och dyr. Farleden och hamnarna, såväl den vid Trångsund som den uppe vid staden, hade uppgrundats och tilläto ej mer de väldiga ångare, af hvilka den moderna handeln betjänade sig, att inlöpa. Och äfven stadens norra hamn, den vid Suomenvedenpohja, erbjöd ej tillräckligt utrymme för Saimatrafiken. Lägga vi härtill de dryga hamnumgålderna och kanalafgifterna, som i större eller mindre grad bundo och fördyrade trafiken i och öfver Viborg, hafva vi nämnt de viktigaste af de orsaker, som verkat ett så oväntadt bakslag i stadens handelsförhållanden.

Alltnog, handeln aftog. Exporten nedgick från 20 miljoner år 1874 till 14,75 miljoner år 1880 och 9,2 miljoner 1890. Under femårsperioden 1875—79 utfördes från Viborg 223,224 m³ sågtillverkningar, hvilket i det närmaste ännu representerade fjärdedelen af hela landets trävaruexport. Men under kvinkvenniet 1886—90 utgjorde den viborgska trävaruexporten endast 179,253 m³ eller 16 procent af landets. Viborg hade öfverflyglats ej allenast af Kotka utan ock af Björneborg, på hvilkas del under samma tid föllo resp. 17,9 och 17,3 procent af hela landets trävaruutförel. — Smörexporten, som under femårsperioderna 1876—80 och 1881—85 i medeltal utgjorde resp. 1,3 och 1 miljon kilogram pr år nedgick under kvinkvenniet 1886—90 till omkring 680,000 och under kvinkvenniet 1891—95 till endast 100,675 kilogram pr år. På 1880-talet utfördes öfver Viborg mer än fjärdedelen af allt finskt smör, men i början af 1890-talet utgjorde stadens smörexport endast 0,8 procent af hela landets. —

I afseende å importen stod sig staden något bättre. Vål nedgick också värdet af densamma från 15,4 miljoner år 1874 till 9,4 miljoner år 1880, men steg redan 1890, då den i vigt representerade 50 miljoner kilogram, till omkring 18 miljoner mark.

Sammanlagda handelsomsättningen, hvilken — som nämnts — 1874 representerade 36 miljoner mark, utgjorde 1880 blott 24,1 miljoner, och följande år, då den stod som lägst, icke mer än 17 miljoner mark. Därefter steg den åter något, men hade icke ens ännu 1895 på långt när nått samma höjd, som den haft tjugu år förut. Den utgjorde då 31,8 miljoner mark.

Åtgärder till de för handeln ogynnsamma förhållandenas aflägsnande.

Detta handels aftagande kunde hämmas blott genom de därtill medverkande orsakernas aflägsnande. De för Viborg ogynnsamma följderna af den ostfinska handels nya fördelning reducerades på ett märkbarare sätt först efter karelska banans öppnande 1894. Hade savolaksbanan ledt detta landskaps handel hän till Kotka, anknöt karelska banan den östligaste delen af landet så mycket närmare till Viborg. Denna banas öppnande var sålunda på visst sätt af epokgörande betydelse för staden. Under tidernas lopp hade det ock visat sig att inlandsstäderna Kuopio och Joensuu icke hade synnerlig fördel af att med egua ångare uppehålla trafiken på utlandet. De ångare, som på 1870- och 1880-talen underhållit direkta turer emellan Saimahamnarna och Lübeck, kunde ej i längden uthärda konkurrensen med verkligt sjögående fartyg och upphörde småningom med sina turer. Det blef för upplandsköpmännen sist och slutligen fördelaktigare att omlasta sina varor i Viborg, som sålunda återvann en del af den rörelse, som nyss frångått detsamma.

Men så mycket mera trängande blef nödvändigheten för staden att förbättra sina hamnförhållanden och aflägsna de missförhållanden, som redan hotade att afläsa en del af dess handel till dess konkurrenter, Helsingfors och Kotka, St. Petersburg och Kronstadt. Till fullo inseende att stadens framtida utveckling i icke så ringa mån berodde på trafikförhållandenas förbättrande, ryggade ej stadens nya styrelse för de många svårigheter och stora kostnader lösandet af denna uppgift kräfde. Den upptog så godt som samtidigt på dagordningen trenne stora frågor: den om hamnbanan, den om farledens och hamnarnas fördjupande, den om Salakkalahtis reglerande till en inre hamn, och förde dem alla, såsom vi redan sett, trots hinder och motgångar till ett lyckligt slut.

Lägga vi härtill, att staden i stället för sitt gamla packhus, som numera så litet motsvarade behovet, att varor ofta måste insättas i privata magasin, 1897 uppfört ett nytt, tidsenligt sådant, hvars golvyta är mer än fem gånger större än det gam-

las, att nedsättning af kanalafgifterna utverkats (1889), äfvensom att trafikungälderna i staden reglerats, finna vi till fullo, att staden med full insikt om tidens kraf gjort allt för aflägsnandet af de hinder, som hittills tryckt den viborgska handeln.

Också har denna, särdeles efter tillkomsten af den karelska banan och hamnspåret 1894, farledernas fördjupande 1896 och Salakkalahtis reglerande, under slutet af nittioalet återvunnit sin förra blomstring. Trävaruexporten steg under kvinkvenniet 1897—1901 till mer än 360,000 m³ i medeltal pr år. Den hade således fördubblats mot hvad den varit under femårsperioden 1886—1890. 1901 utskeppade Viborg för första gången, sedan långa tider, åter sågtillverkningar till större belopp än både Kotka och Björneborg. Dess utskeppning steg nämligen detta år till omkring 390,000 m³, medan Kotkas utgjorde 368,000 och Björneborgs endast omkring 300,000 m³. Därjämte utfördes från Viborg år 1900 omkring 200,000 m³ rundvirke. Äfven importen har varit i stigande. Viborg kan fortfarande sägas vara den största saltimporterande stad i landet. Under decenniet 1876—85 infördes i medeltal pr år omkring 140,000 hektoliter, hvilket utgjorde omkring 26 procent af hela landets saltimport. Under kvinkvenniet 1891—95 steg den årliga införseln till 171,000 hektoliter, d. v. s. 29,4 procent af hela landets. Om den årliga saltförbrukningen beräknas i medeltal till 0,25 hektoliter pr invånare, kan Viborgs saltimport i detta afseende tillfredsställa 723,600 människors behof. Och ändock är denna import ytterligare i stigande. 1901 inkom redan den kolossala kvantiteten af inemot 200,000 hektoliter af denna vara. Mjöl och gryner har importerats omkring 17 miljoner kg., tyger och väfnader omkring 100,000 kg., kaffe omkring 2 miljoner kg., socker 1,4 miljoner kg., viner emellan 70,000 och 140,000 kg., petroleum 2,5 miljoner kg. o. s. v.

Handelns uppsving under periodens sista skede.

Till hamnen inkommo år 1901 688 fartyg, dragande 287,650 tons. Af dem voro 257 segel- och 431 ångfartyg. Däremot afgingo inalles 1,139 fartyg, om tillsammans 317,135 tons. Af de anlända skeppen voro 252 finska, 113 tyska, 93 svenska, 80 norska o. s. v. 1891 besöktes hamnen bl. a. af ett argentinskt fartyg, och 1902 inkom med last från Ostindien järnbarkskeppet Fenix, som torde vara det första segelfartyg af järn, som besökt Trångsund. Stadens egen flotta utgjordes af 251 segel- och 38 ångfartyg, om tillsammans 26,542 tons. 1891 bildades för att upphjälpa stadens nedåtgående sjötrafik ett nytt ångbåtsbolag, „Viborgs

Sjöfarten.

rederiaktiebolag". Tullverkets uppbörd, som under decenniet 1892—1901 i medeltal utgjort 3,483,847 mark, steg år 1900 till 4,767,078 mark.

Transitogods från utrikesort fördes genom Viborg till Ryssland år 1900 något öfver 1,3 miljon kg.

Torghandeln.

Hvad slutligen torghandeln och handeln med landtman an går, har också den under perioden blifvit allt lifvigare. Dock hade den sitt plågoris i de s. k. mellanhandlarna eller „barischnikerna“, hvilka till en början uppträdde under förevändning att biträda de vid ordnad handel ovana landsborna, särdeles då det gällde att stycka torgfördt kött. De infunno sig ytterst tidigt på torget och öfvertalade med lock och pock bönderna att åt dem för underpris sälja sina varor, för hvilka de sedan begärde sju för tu af den torgbesökande allmänheten. Till största delen rekryterade ur de lägsta samhällsklasserna, utgjorde de ett lika oroligt som förargelseväckande element vid torghandeln. Deras själfsväld gick slutligen så långt, att en af dem midt på dagen med yxa ihjålslog en poliskonstapel, som sökte upprätthålla ordningen på torget. Alla åtgärder, som vidtagits för att stäfja detta onda — förbud för „barischnikerna“ att infinna sig tidigare på torget än kl. 5 om morgonen, auvisandet af särskild plats för deras handel o. s. v. — förmådde endast i ringa mån förbättra ordningen på torget. — För öfrigt må på tal om torghandeln nämnas, att 1890 ved- och trävaruhandeln flyttades till Rödabrunnstorget samt att 1899 fråga väcktes om inrättandet af ett särskildt salutorg i Viborgska förstaden. De år 1897 öppnade saluhallarna i Repola hafva särskildt i afseende å matvaruhandeln fyllt ett länge känt behof i de utom f. d. fästningen liggande delarna af staden. Hvad slutligen bodhandeln beträffar, har den för Viborg egendomliga söndagshandeln upphört, i det de ryska köpmännen 1882 beslöto att afskaffa densamma ¹⁾.

Aktiebolag.

Likasom under föregående period representeras den viborgska affärsverksamheten också nu utom af de egentliga handelsfirmorna af en mängd aktiebolag, arbetande inom olika branscher. Förutom de industriella bolagen, Havis aktiebolag och Viborgs mekaniska verkstads aktiebolag, om hvilka yttermera på annat ställe skall talas, förtjäna främst att ihågkommas de stora ångbåtsbola-

¹⁾ Söndagshandeln bestod däri, att enl. K. B. ¹⁵/₁, 1827 alla ryska butiker kunde öppnas middagstiden på söndagarna, efter den lutherska gudstjänstens slut.

gen, Viborgs rederiaktiebolag, grundadt 1891 med ett aktiekapital af 115,000 mk, Viborgs ångslupsaktiebolag, som, daterande sig från 1872, disponerar öfver ett aktiekapital af 450,000 mk, samt rederiaktiebolaget „Ocean“¹⁾ af år 1898, hvars aktiekapital utgör 150,000 mk. Vidare finnas en mängd fastighetsaktiebolag, hvilka alla tillkommit sedan medlet af 1890-talet, såsom aktiebolaget „Torkel“ (1897; 200,000 mk), Viborgs fastighetsaktiebolag (1897; 50,000 mk), „Arina osakeyhtiö“ (1898; 200,000 mk) äfvensom „Osakeyhtiö Aleksanterinkatu n:o 19“ (1898; 45,000 mk)²⁾. Af andra affärsbolag må ytterligare nämnas aktiebolaget Posse (1897; 50,000 mk), aktiebolaget Emil Buttenhoff (1899; 200,000 mk) och Suomalainen maanviljelyskauppaosakeyhtiö (1899; 300,000 mk)³⁾. Om andra bolag, såsom Viborgs stads utskänkningsaktiebolag (1875), aktiebolaget Viborgs arbetarbostäder (1876) m. fl., skall i ett annat sammanhang framdeles blifva tal⁴⁾.

Af stadens under föregående period anlagda penninginstitut har Nordiska aktiebanken, ledd med skicklighet och omtanke, nått en utveckling, som man vid dess stiftelse kanhända icke ens drömde om. Den hade — såsom förut nämnts — öppnats ²¹/₂ 1873 i den härför inredda lokalen vid Svartmunkegatan 16. Dess grundkapital, som enligt de af senaten för banken fastställda stadgarna ursprungligen bort utgöra 30 miljoner mk, fördeladt på 40,000 aktier å 750 mk, hvaraf vid dess öppnande 40 procent eller 12 miljoner mk voro inbetalda⁵⁾, nedsattes vis-

Nordiska
aktiebanken.

¹⁾ Verkställande direktörer för resp. ofvannämnda ångbåtsbolag hafva varit herrar F. Michelsson, E. Wolff och H. O. Guldbrandson.

²⁾ Bland mindre bolag, som kunna hänföras till denna grupp, må ock nämnas Viipurin työläisten kauppaosakeyhtiö (1885).

³⁾ Under perioden hafva dessutom några större å andra orter arbetande industriella företag haft sina hufvudkontor i Viborg, såsom Siitola aktiebolag (1898), finska elektrokemiska aktiebolaget, hvars fabriker ligga vid Tainionkoski, o. s. v.

⁴⁾ Efter periodens utgång hafva dessutom tillkommit fastighetsaktiebolaget Central (1901; 80,000 mk); aktiebolaget Repola (1901; 200,000 mk); aktiebolaget Domus (1902; 120,000 mk); fastighetsaktiebolaget Agrikola (1902; 80,000 mk). — Mindre byggnadsbolag äro: Työvään asuntoosakeyhtiö (1895; 10,000 mk); Asuntoosakeyhtiö Kallio (1898; 20,000 mk) äfvensom Asuntoosakeyhtiö Saimi (1902; 15,000 mk).

⁵⁾ Angående grundläggningen af detta stora penninginstitut må här med ledning af verket Finlands affärsfirmor i korthet meddelas följande. Den förste, som gaf uppslaget till bankens grundande, var handlanden Wilhelm Stahl, tidigare anställd

serligen 1874 till sistnämnda belopp och ytterligare 1877, delvis under inverkan af de svårigheter bankens kommandit¹⁾ i St. Petersburg ådragit densamma, till 8 miljoner mk, sålunda att aktiernas valör 1874 reducerades till 300 och 1877 till 200 mk. Men i dess ställe ökades kapitalet åter genom nya aktieemissioner 1896 med $\frac{1}{2}$ miljon och 1898 med $1\frac{1}{2}$ miljoner mk. Då banken sistsagda år firade sitt 25-års jubileum, steg kapitalet alltså till 10 miljoner eller med reservfonderna inberäknade till $13\frac{1}{2}$ miljoner mk. Inlåningen hade stigit från circa 5 miljoner mk år 1874 till omkring 78 miljoner mk år 1897, utlåningen under samma tid från omkring 7,6 till 65,7 miljoner mk; totala omsättningen från vidpass 127 miljoner till omkring 2,428 miljoner mark; filialkontorens²⁾ antal från 11 (1876—1877) till 25 (1898) o. s. v. Och under de närmast härefter följande fem åren steg rörelsen ytterligare. Totalomsättningen i debet och kredit utgjorde år 1903 omkring 2,691 miljoner mark. Med hvilken framgång banken arbetat, framgår också däraf, att dividenden till aktionärerna, hvilken redan på 1890-talet steg till 8 å 10 procent, 1902 och 1903 utbetalats med 12 procent. Förste direktör

hos firman Carl Rothe & C:o. Han uppgjorde ock den första planen för densamma och lyckades sedan på en resa, som han i detta syfte företog till Tyskland, för saken intressera bl. a. bankfirman Seligmann & Stettheimer i Frankfurt am Main. Men också flera af Viborgs större affärsmän intresserade sig med för dåtida förhållanden ganska stora summor i företaget. Grundkapitalet skulle enligt den ursprungliga planen utgöras af 25 miljoner metalliska silfverrubel eller 100 miljoner mk i silfver, fördeladt på 100,000 aktier å 250 rubel eller 1,000 mk. Till en början skulle dock endast halfva beloppet eller 50,000 aktier komma att emitteras och så snart därå inbetalts 25 procent med $12\frac{1}{2}$ miljoner mk skulle banken vidtaga med sin verksamhet. Men snart insåg man, att banken blifvit för stort tilltagen och grundkapitalet nedsattes till det ofvannämnda, 30 miljoner mk.

¹⁾ Banken hade ursprungligen tänkt inrätta en filial i St. Petersburg, men då detta stötte på öfvervinnerliga svårigheter från finansministerns sida, öfverlämnades affären därstädes åt en kommandit, som emellertid 1876—1877 måste träda i likvidation. Det var i synnerhet de utländska intressenterna, som yrkat på affärens etablerande i St. Petersburg.

²⁾ Samma år banken började sin verksamhet, hade också öppnats filialer i Helsingfors och Åbo, och nya sådana hafva sedan under årens lopp inrättats i de flesta af landets städer. Kontoret i Helsingfors har i anseende till rörelsens storlek vida öfverflyglat hufvudkontoret i Viborg. Redan 1888 väcktes därför fråga om hufvudstyrelsens förflyttning till hufvudstaden, hvilket förslag emellertid förföll. Det ansågs bl. a. innebära en orättvisa mot den ort, hvars initiativ banken har att tacka för sin tillvaro och där dess intressen under en lång följd af år med största samvetsgrannhet, omtanke och insikt bevakats.

har varit herr W. Burjam, som ända ifrån bankens stiftelse med ett kortare afbrott stått i spetsen för densamma och med insikt och framgång ledt densamma till dess nuvarande utveckling. Af öfriga medlemmar i direktionen, som under en längre tid deltagit i bankens styrelse, må nämnas Georg Rosenius (1873—1889), August v. Pfaler (1888—1901), Uno Juselius (1892—1903) och Felix Heikel (sedan 1892)¹⁾.

Med lika stor framgång som Nordiska aktiebanken har — inom sitt inskränkta verksamhetsområde — den år 1845 grundlagda sparbanken under perioden verkat för sitt mål och därvid vuxit till en penninganstalt af icke ringa betydelse för staden och dess omnejd. Efter kommerserådet Cloubergs död (1878) har bokhandlaren Valter Hoving²⁾ såsom verkställande

Sparbanken.

¹⁾ Dessutom hafva såsom direktörer vid hufvudkontoret verkat: W. Dippell och Carl Langenskiöld, hvardera 1890—1891, O. v. Törne 1878—1888, G. af Forsselles (sedan 1896), Vilh. Rothe (sedan 1899), W. Brunou (sedan 1903).

William Burjam, f. i Lübeck 1841. Kom i unga år på kontor hos firman Hackman & Co. Flyttade sedan öfver till St. Petersburg, där han etablerade egen affär. Genom sin bekantskap med Stahl blef han vid Nordiska bankens stiftande fäst vid densamma och återvände sålunda till Viborg. Medlem af trädgårdskommittén. Har — såsom förut blifvit nämndt — med donationer befordrat Papulabergens försköning.

Georg Rosenius, f. 1841, † 1889. Student 1857. Jurisutriusque kandidat 1868. Sekreterare i skolöverstyrelsen 1872. Direktör i Nordiska aktiebanken. Var en intresserad och i flera allmänna värf anlitad kommunalman. Landtdagsrepresentant för staden 1885, hvarjämte han under en följd af år var stadsfullmäktig och flitigt användes i de många utskott, som dåfortiden hade att öfverlägga om stadens såväl ekonomiska som kommersiella frågor, därvid nästan alltid understödande reformer till det bättre.

Karl Felix Heikel, f. i Åbo 1844. Student 1862, filosofiexamister 1869. Egade sig först åt pedagogisk verksamhet. Föreståndare för handelskolan i Brahestad 1881. Direktör i Nordiska aktiebanken 1892. Stadsfullmäktig i Viborg — han hade tidigare varit det såväl i Helsingfors som Brahestad — sedan 1893, har han i många frågor på ett afgörande sätt ingripit i deras lösning. Särskildt må nämnas, att han 1901 föreslog de båda inhemska språkernas likställighet i fråga om deras användning såsom protokollspråk vid stadsfullmäktige, ett förslag, som äfven godkändes. Sin största betydelse har Heikel dock vunnit inom folkrepresentationen, där han ända sedan 1882 intagit plats i borgarståndet, 1894 och 1897 äfvensom 1900 och 1904 såsom representant för Viborg. Han var år 1900 borgarståndets talman.

²⁾ Oskar Valter Edvard Hoving, f. 1841. Efter att hafva frekventerat Viborgs gymnasium ingick han såsom biträde vid C. G. Cloubergs bokhandel. Blef år 1864 medintressent i bolaget Clouberg & Co. Hoving har varit en af de verksamaste deltagarne i stadens kommunala lif och därvid bidragit till lösningen af mångfaldiga för stadens utveckling viktiga spörsmål. Stadsfullmäktiges ordförande sedan 1896, ledamot i folkskoledirektionen sedan 1875; direktör i sparbanken sedan

ledamot i bankens styrelse med framgång arbetat för dess vidare utveckling på den grund hans företrädare lagt. Då banken 1896 frade minnet af sin 50-åriga tillvaro, kunde den såsom resultat af sin verksamhet framhålla, att summan af alla däri insatta medel redan representerade det ansevärdiga beloppet af 12 miljoner mark. I räntor hade godtgjorts 2,1 miljoner mark, medan de influtna räntorna utgjort 3,3 miljoner. Af öfverskottet hade till förvaltningskostnaderna åtgått 360,000 mk samt till donationer för välgörande ändamål 240,000 mk, allt i runda tal, så att bankens vinst utgjorde omkring 625,000 mk. I banken voro då insatta 3,2 och därifrån utlånade 3,7 miljoner mk¹⁾. Och sedan dess har rörelsen ytterligare tilltagit, så att t. ex. 1902, då insättarnes fordran utgjorde 4,38 miljoner, balansräkningen redan visade ett debet och kredit uppgående till 5,18 miljoner mk. Under förverkligandet af sitt goda ändamål, som ju egentligen afser höjandet af välståndet inom de samhällslager dess verksamhet hufvudsakligen äsyftar, har banken i sin mån bidragit till stadens kulturella utveckling under 1800-talets senare hälft²⁾.

Handelskåren.

Hvad handelskåren beträffar, undergick den ännu engång en väsentlig förändring i följd af den nya näringslagens af 1879 inverkan. „Sällan har väl en förening af näringsidkare“ — skrives med anledning häraf i en af ortens tidningar i november 1882 — „undergått en så plötslig förvandling som Viborgs handelskår. Den har under de allra senaste åren genom en rapid tillväxt förändrat sin yttre fysiologi. Vid slutet af 1879, under hvilket år endast tre personer vunno handelsburskap, funnos inalles 119 handlande. Under 1880, då burskap icke mera behöfde vinnas, läto 41 personer inskrifva sig och 1881 till-

1873 m. m. Han har representerat sin hemstad vid landtdagarna från 1882 till 1891 äfvensom 1899 och 1900 och därvid suttit 1882 i bank-, 1885 och 1891 i ekonomi-, 1888 i järnvägs- och 1899 i statsutskottet samt 1900 varit ordförande i ekonomiutskottet. 1894 valdes han af borgarståndet till bankrevisor. Ledamot i direktionen för pensionsinrättningen för tjänstefolk och arbetare sedan dess stiftelse 1874.

¹⁾ Fem af de första insättarne lefde då ännu och en af de under bankens första år utfärdade motböckerna var då ännu i omlopp. — Insättarnes antal utgjorde 1878 2,515 och 1902 8,032.

²⁾ I förbigående må nämnas, att i Viborg under perioden också inrättats en pantlänneinrättning (1891) för tillgodoseendet af de lägre folkklassernas kreditbehof samt att efter periodens utgång därstädes öppnats en ny sparbanks, »Viipurin suomalaisen säästöpankki».

kommo på enahanda sätt 17 handlande, hvarutom under innevarande års tre förflutna kvartal 20 nya handlande anmält sig. Den 1 oktober 1882 bestod handelsföreningen i Viborg af 184 personer, hvilket resultat således utvisar en tillväxt under två och trefjärdedels år af 65 personer. Vackert nog för våra förhållanden. I förestående antal ingår jämväl ett tiotal utlänningar, som undfått tillstånd att här handla. Men handlandeänkorna ingå ej i beräkningen, af hvilka många dels själfva, dels genom utarrenderande af handelsbodas idka en betydande rörelse. Utom handlandeänkor hafva endast sex kvinnor sedan början af 1880 anmält sig till idkande af handel. De friska krafter, som sålunda tillförts handelskåren och af hvilka de allra flesta representeras af minuthandlande, hafva också tillkommit från alla rimliga och nära nog orimliga eller åtminstone oväntade håll. Utom handelsbokhållare o. s. v., handverkare, två agronomer, en bonde, en landbo, en arbetsfogde, en skollärare, en vicehäradshöfding och en justitierådman. Stadens handelskår är således nu till en stor del sammansatt af helt andra element än förut¹⁾. Så tidningen, hvilken emellertid uttalar sin förmodan, att denna förändring ej skall blifva till skada för ortens merkantila lif. Att den nya näringslagen icke skulle medföra sådana vådor som i tiden den gamla ryska stadsordningen, i hvars skydd till och med vanfrejdade personer och ofria trälar kunde insmyga sig i köpmännens led, därför garanterade också ej allenast de villkor, som i förordningen uppställdes för rättigheten att idka handel, nämligen att de personer, som egnade sig däråt, skulle vara finska medborgare och hafva god frejd samt råda öfver sig själfva och sin egendom, utan äfven den under tidernas lopp utvidgade möjligheten för enhvar, äfven den lägst stående, att i skolor eller på annat sätt förvärfva sig en för kallet nödig om än så elementär utbildning.

Bland stadens stora affärsfirmor står forffarande handelshuset Hackman & C:o främst. Drifvande en stor trävaruexport och egande flera sågar¹⁾, idkar firman därjämte en omfattande

Firman
Hackman & C:o.

¹⁾ Firmans sågar äro: Sunila ångsåg i Kymmene, anlaggd 1882, hvars årliga tillverkningsvärde stiger till 2 miljoner mk, Pölläkkälä ångsåg i Mohla som, anlagd 1891 och inköpt af firman 1893, nedbrann 1900, men omedelbart återuppbyggdes, och nu levererar mer än en tredjedel af firmans utskjeppning; Palokki vattensåg i Heinävesi (anl. 1778), Lohikoski vattensåg i Sulkava (anl. 1829) och Rapukoski vattensåg i Viborgs socken (anl. 1875). — Förrän Sunila såg anlades, hade firman redan 1870—1879 i bolag med kommerserådet C. H. Ahlqvist i Fredrikshamn den s. k. gamla sågen och Kivisilta sågen i Kotka, men den förra nedbrann 1879 och den senare flyttades, öfvergången ensamt i firmans ego, 1881 till Sunila.

engroshandel med socker, kaffe, salt m. m. och är dessutom egare af eller hufvudintressent i flera stora industriella företag: Sorsakoski finsmidfabrik ¹⁾ i Leppävirta socken, Tölö sockerbruk ²⁾, Havis aktiebolags fabriker ³⁾, o. s. v. Äfven i Helsingfors gasverk innehade firman hälften, intill dess detsamma år 1900 försålles till Helsingfors stad. Firmans chef sedan 1879, kommerserådet Vilhelm Hackman ⁴⁾, har genom sin mångsidiga verksamhet — äfven utom det egentliga affärlifvet — utöfvat ett betydelsefullt inflytande på odlingens utveckling, särskildt i Östra Finland, och därjämte dels såsom medlem af ridderskapet och adeln vid särskilda landtdagar dels såsom ledamot i flera af regeringen tillsatta kommittéer medverkat vid lösandet af många för hela landets utveckling och synnerligast för dess materiella förkofran viktiga spörsmål. Såsom delegare i firman verkade

¹⁾ Sorsakoski finsmidfabrik uppfördes 1891. Redan 1875 hade firman i närheten af Nurmis järnvägsstation anlagt en liknande fabrik, men dess verksamhet nedlades 1886, för att sedermera ånyo upptagas i den nya fabriken. Denna omfattar jämte finsmidja äfven mekanisk verkstad och är en af de mera betydande fabriker i denna bransch i landet. Dess årliga tillverkningsvärde uppgår till öfver 200,000 mk.

²⁾ 1859 deltog firman med hälften af alla aktier i grundandet af Tölö sockerbruk, och har utvecklingen af detta företag med stort intresse omfattats af firmans ledare. Den eger nu $\frac{1}{7}$ af samtliga aktierna och realiserar en lika stor del af brukets tillverkning.

³⁾ År 1866 inköpte firman A. Alfthans till konkurs upplättna stearin-, tvål- och svafvelsyrefabriker i Havis samt grundade för dessas bedrivande Havis aktiebolag, i hvilket firman fortfarande har det största antal aktier, och hvars direktion och förlagsgifvare den är.

⁴⁾ Vilhelm Hackman, f. 1842. Genomgick Behmska skolan, studerade sedan 1859 i polyteknikum i Stuttgart. Delegare i firman 1866, chef 1879. Deltagit i stiftandet af Kymmene flottningsbolag och Finska ångfartygsaktiebolaget. 1891 ordförande i Sägverksegarernes brandstodsbolag. Deltagit i alla landtdagar 1877—1894 äfvensom 1899, hvarvid varit 1877 och 1882 ordförande i bankutskottet, 1885 och 1888 medlem samt 1891 och 1899 ordförande i statsutskottet. Ledamot i guldmyntkommittén, stambanekommittén, rysk-finska tullkommittén, järnvägstariff- och kanal-taxekommittén samt kronoskogs-kommittén. Ordförande i kommittén för uppgörande af reglemente för Finlands bank och i den för utarbetande af program för ett högre handelsläroverk. Delvis i samverkan med sin fader och sina syskon har han deltagit i stiftandet, organiserandet och värden af flera betydelsefulla hjälpinrättningar och kassor, bland hvilka må nämnas: handelsföreningens i Viborg pensionskassa, diakonissanstalten, fruntimmersföreningens barnhem, pensionsfonden för tjänstefolk, »de fattigas vänner» och läsesalen för folket. Stadsfullmäktiges ordförande 1876—1878 och viceordförande från 1879. Kommerseråd 1884.

också intill sin död år 1900 ingenjörstabskaptenen Carl August Ekström ¹⁾. Af firmans prokurister må nämnas konsulerna L. Pacius, som i densamma varit en verksam medarbetare, och Eugen Wolff ²⁾, hvilken 1898 utträdde för att öfvertaga ledningen af aktiebolaget „Tornator“. Lifligt intresserad för Viborgs stads förkofran har Wolff gifvit impulsen till en byggnadsverksamhet, hvilken — såsom redan blifvit framhållet — staden har att tacka för flera af sina prydligaste hus från senaste tid. — Högt aktad öfverallt såväl i eget land som utlandet, har firman särskildt i Östra Finland gjort sig allmänt värderad för det intresse, hvarmed den städse omfattat folkets bästa. De första folkskolorna i dessa trakter hafva uppstått vid de Hackmanska sågarna och månget bönehus i aflägsna trakter påminner om den ömma omvårdnad, som firman egnat sina talrika underlydandes andliga behof. Dess totala utskeppning af trävaror stiger för närvarande till omkring 24,000 St. Petersburgsstandard om året ³⁾.

¹⁾ Carl August Ekström, f. i Turtola 1823, † 1900. Studerade vid universitetet i Helsingfors, tjänstgjorde vid väg- och vattenkommunikationskåren. Distriktingeniör i Uleåborgs län. Inträdde sedan i firmans tjänst och blef 1872 delegare i densamma. Genom sina tekniska insikter och sin kännedom af sågrörelsen i Saima-vattnen bidrog han till firmans framgångsfulla verksamhet. Verksam befordrare af Viborgs segelförenings sträfvanden och därjämte en af de mest intresserade medlemmarna af »Viborgs musikvänner». Flärdfri och hjälpsam, deltog han med intresse i det välgörenhetsarbete, för hvilket firman gjort sig så känd. Gift 1858 med Alexandrine Hackman, som ännu kvarstår såsom delegare i firman.

²⁾ Carl Oskar Eugen Wolff, f. i Wasa 1851. Student 1869. Egnade sig sedan åt affärlifvet och inträdde 1876 i firmans tjänst. Var, 1879—1898, prokurist i densamma. En af grundarna af aktiebolaget »Tornator» 1888, som 1896 utvidgades med fabriker vid Tainionkoski, blef han, efter att ha utträtt ur firman, 1899 bolagets verkställande direktör. Ordförande i Nordiska aktiebankens förvaltningsråd 1893—1899. En af stiftarne af finska ångfartygsaktiebolaget och direktör i detsamma. Tog 1889 initiativ till stiftandet af »Viborgs konstvänner» och blef dess första ordförande. Varit stadsfullmäktig och ledamot af drätselkammaren. 1899 stadens ombud i 500-mannadeputationen, hvarvid han utsågs att för t. f. ministerstatssekreteraren uttala deputationens känslor i anledning af att dess adress ej blef emottagen. Brittisk konsul 1886—1899. Landtdagsman 1900 och medlem af vattenrättsutskottet. Förvisad 1903 återkom han till hemlandet år 1905.

³⁾ Delegare i firman är för närvarande, utom kommerserådet Hackman, hans syster enkefru kaptenskan Aline Ekström, och kommanditärer general-löjtnanten Julius Hackman, enkefru generalskan Julie von Dæhn äfvensom aflidna friherrinnan Emmy Cedercreutz' arvingar. — Firman tecknas af W:m Hackman, J. F. Hackman, Ludvig Pacius och Edvin Ekström.

Firman
Paul Wahl & C:o.

Andra rummet bland stadens stora firmor intages fortfarande af firman Paul Wahl et C:o. Efter kommerserådet Paul Wahl den äldres död 1872 öfvertogs firman — såsom redan förut nämnts — af sönerne Fredrik Wahl, som omhänderhade hufvudledningen i Viborg, Paul Wahl, som, biträdd af sin broder Alexander Wahl, ledde affärerna på Varkaus, och Carl Wahl, hvilken efter att tidigare i Fredrikshamn hafva varit ombud för firmans därstädes bedrifna sågrörelse, vid denna tid återflyttade till Viborg för att deltaga i hufvudaffärens ledning. Fredrik Wahl, som 1877 blifvit kommerseråd, var en af dem, som verksammast bidrogo till grundläggandet af Nordiska aktiebanken, bland hvars ledande personer han kvarstod till sin död, som inträffade 1883, under den förut omnämnda för de viborgska handelsförhållandena så ogynnsamma konjunkturperioden. Därförinnan hade redan hans bröder afidit: Paul Wahl, som 1874 blifvit kommerseråd, 1875 och Carl Wahl år 1880. Affärens nuvarande innehafvare äro kommerserådet Fredrik Wahls och konsul Carl Wahls arfvingar, och firman tecknas af konsul Fredrik Wahl samt herrar Leo Wahl och Harry Wahl. Dess verksamhet omfattar nu såsom förut sågrörelse och metallindustri, och har i synnerhet den sistnämnda, som är koncentrerad i Varkaus¹⁾, under perioden storligen utvecklats. Utom de redan 1851 och 1873 tillkomna nyanläggningarna, mekaniska verkstaden samt puddel- och valsverket, har på senare tid därstädes också anlagts ett skeppsvarf, på hvilket under de sista tio åren icke mindre än 154 ångbåtar af olika storlekar byggts. Dessutom har firman där ett tegelbruk, en vattenkvarn, m. m. Det sammanlagda produktionsvärdet för alla å Varkaus befintliga industriella inrättningar har på senaste tider öfverskridit en och en kvart miljon mark om året. Den årliga utskeppningen af trävaror åter utgör i medeltal omkring 18,000 standard²⁾. Äfven denna firma för-

¹⁾ Förutom å Varkaus bruk, anlagdt 1825 och inköpt af firman 1839, bedrifves firmans industriella verksamhet äfven vid tvenne i Idensalmi socken belägna masugnar, nämligen Salahmi, anlagd i början af 1800-talet, inköpt af firman 1874, och Jyrkkäkoski, privilegieradt 1831, inköpt 1856, hvardera producerande omkring 1,200 tons om året. — 1887 inrättades en elektrisk verkstad å Varkaus, hvilken dock redan påföljande år flyttades till Viborg, där den tio år senare afskildes från hufvudaffären under firma: Elektricitetsaktiebolaget f. d. Paul Wahl et C:o, El. afd. År 1900 inrättade denna firma dessutom Lavola vatten- och elektricitetsverk, hvarjämte gasverket i Viborgs stad numera befinner sig i dess ego.

²⁾ Den största af firmans sågar är Hietanen ångsåg i Kotka, anlagd 1873, som har en årstillverkning af inemot 9,000 standard, representerande ett värde af 1½ miljon mk. Af vattensågarna må nämnas: Varkaus bruks vattensåg, anlagd

tjänar ihågkommas för den omvårdnad den egnat de talrika arbetare, som stå i dess tjänst, i det att den vid sina sågar och industriella verk inrättat läsesalar, folkskolor, sjukhjälpskassor m. m.

Om de nyssnämnda tvenne stora firmorna fortfarande ega bestånd och med framgång utvecklade sin rörelse, finnes däremot icke mera det äfvenledes under föregående period så ansedda handelshuset Rosenius & Sesemann. Ehuru firman med drift och insikt leddes af kommerserådet Carl Rosenius den yngre, berördes den så hårdt af de svåra konjunkturer, under hvilka dess affärsbransch led i slutet af 1870- och början af 1880-talen, att den i likhet med mången annan dåtida firma i vårt land 1885 nödgades inställa sina betalningar. Till olyckan torde dessutom hafva bidragit den omständigheten, att den utländska krediten i följd af de då gängse krigsryktena i betydlig grad minskats. Kommerserådet Rosenius¹⁾, som på sin tid var i stadens allmänna värf mycket anlitad, åtnjöt ock såsom dess representant vid 1867 års landtdag stort förtroende bland sina ståndsbroder, särskildt för sin sakkunskap i finansiella frågor. Under de sista tiderna af sin tillvaro utskleppade firman omkring 90,000 tolfter om året²⁾.

Firman
Rosenius
&
Sesemann.

Också firman Tschusoff & Sapetoff, som under föregående periods senare skede vid sidan af en ansenlig fabriksrörelse dref en icke obetydlig trävaruexport, hvilken dock på sista tiden betydligt minskades, saknas numera i de viborgska affärsregistren. Den cederade 1893 och dess ledare, Alexander Pavlovitsch Sapetoff, afled följande år.

Firman
Tschusoff
&
Sapetoff.

1830, med en tillverkning af öfver 8,000 standard om året, Miittula såg i Puumala (anlagd troligen redan i slutet af 1700-talet) och Muurame såg i Korpilaks, nära Jyväskylä, anlagd i medlet af 1800-talet.

¹⁾ Carl Johan Rosenius, f. 1831, † 1892. Mecklenburgsk konsul, kommerseråd. Var redan innan stadsfullmäktiginstitutionen infördes en af stadens äldste och invaldes sedan i förstnämnda korporation, i hvilken han kvarstod ända till 1885. Stadens representant vid landtdagen 1867. Vid det allmänna köpmannamötet i Viborg 1883 valdes han till ordförande. Efter konkursen flyttade han till Raivola, hvarest han intill sin död verkade såsom disponent för firman Meijer & C:os sågrörelse och industriella verk. — Af de andra delegarne i firman hade John Sesemann redan några år före konkursen utträtt ur densamma. Alexander Edv. Sesemann, som sedan 1869 var nordamerikansk konsularagent, afled 1898,

²⁾ 1884 85,000 tolfter; 1880 och 1882 omkring 95,000 tolfter.

Firmorna
Carl Borenius
och Viborgs
sågverks-
aktiebolag.

Men i de afgångnas ställe arbetade sig snart nya firmor upp på exportbranschens område. Handlanden Carl Borenius¹⁾, som 1876 grundlade egen firma, egnade sig sedan början af 1880-talet med framgång åt trävaruaffärer, hvilka, efter det han jämte handlanden Julius Olin inköpt Vekrotniemi såg, 1889 öfvertogs af det samma år bildade „Viborgs sågverksaktiebolag“, hvars största aktionär han var och såsom hvars verkställande direktör han fungerade ända från bolagets begynnelse till år 1904, då han på grund af personligen iråkadt affärsbestånd cederade och utträdde ur bolaget. Sagda bolag utskleppade, då det stod på höjden af sin exportverksamhet, omkring år 1900, circa 6,000 standert sågade trävaror och bedref dessutom en ganska omfattande trävarurörelse inom eget land²⁾.

Öfriga
exportfirmor.

Af andra under perioden nytillkomna exportfirmor må här endast nämnas: aktiebolaget Taimi, som, grundadt 1894, snart uppdref sin export till öfver 50,000 m³ men endast en kort tid lyckades hålla sig uppe; Viborgs trävaruaktiebolag, grundadt 1897 med C. H. Norrman såsom verkställande direktör och år 1900 exporterande 22,700 m³, Trångsunds utskleppningsaktiebolag, i hvilket handlanden Seth Sohlberg är den största intressenten och hvars utskleppning år 1900 steg till omkring 35,500 m³, o. s. v.

Sedan vi ofvan redogjort för de egentliga exportörerna, skola vi öfvergå till stadens öfriga grosshandlarfirmor.

Firmorna
Carl Rothe & C:o
och
Fr. Richardt.

Bland dem hafva vi främst att nämna de gamla firmorna Carl Rothe & C:o och Fr. Richardt. Den förra af dessa, hvilken — såsom förut blifvit nämndt — daterade sig från 1825,

¹⁾ Carl Ferdinand Borenius, f. i Borgå 1848. Stud. 1865. Inträdde på affärsmannabanan och vann först anställning hos Victor Hoving i Viborg. Etablerade efter dennes död egen affär 1876. Stadsfullmäktig 1880—1904. En af stadens representanter vid landtdagarna 1891, 1894, 1897, 1899 och 1900. Ledamot af Nordiska aktiebankens förvaltningsråd 1890—1904. Spansk vicekonsul 1887. Kommerse-råd 1898.

²⁾ Såsom exportörer från denna tid uppföras ock: firman Rundgren & Söderman, hvilket handelshus dock redan i slutet af 1870-talet trädde i likvidation, Carl Rosenius († 1898), som 1891 i bolag med F. Sergejeff först anlade Pölläkkälä såg vid Vuoksen och ett år utskleppade inemot 10,000 standert, G. Hagman m. fl. — För öfrigt bör ihågkommas, att äfven särskilda på andra orter existerande firmor drifvit en anseelig trävaruexport öfver Viborg, såsom J. Jernström, Egerton Hubbard & C:o, A. J. Mustonen, T. & J. Salvesen, G. Cederberg & C:o, A. B. Utra Wood C:o, J. Virkki, Emil Olsson, V. Penttilä, F. A. Juselius, A. Ahlström m. fl.

dref utom engroshandel äfven fabriksrörelse och kolonialvaruhandel. Efter kommerserådet Vilhelm Rothes¹⁾ död 1889 öfvertogs affären af sönerne Carl och Emil Rothe²⁾, samt efter den förres död 1891 af den senare ensam. Vilhelm Rothe, en man af gamla stammen, som ej gärna såg, att stadens utveckling skulle påskyndas förmedels upptagande af nya lån, har genom sin donation för bildande af en understödsfond för den tjänande klassen förskaffat sig ett minne i dess häfder. Firman har numera upphört. — Den Richardtska firman åter, etablerad 1849, hade — såsom förut berörts — redan under föregående period af grundläggaren, handlanden, sedermera kommerserådet Fr. Richardt³⁾ upparbetats till en af de bäst kända i Östra Finland. Han afled 1894, efterlämnande såsom ett vackert minne af sin humana världsåskådning den stora donation, som går under namn af „Olga Richardts understödsfond“, och till hvilken vi på annat ställe skola ytter-

¹⁾ Vilhelm Rothe, f. 1825, † 1889. Efter att hafva frekventerat ett handelsinstitut i Tyskland, inträdde han som kompanjon i sin faders affär, hvars ledning han sedan innehade omkring 40 år. Under denna tid var han också en af stadens äldste och sedan stadsfullmäktig intill sin död. Medlem af Nordiska aktiebancens förvaltningskonsej och af sparbankens direktion. Intresserad jordbrukare var han också ledamot af Viborgs läns landbrukssällskap äfvensom i direktionen för de i Viborg 1878 och 1887 föranstaltade landbruksmötena, hvarjämte han äfven befordrade länets hästvänsförenings sträfvanden. Ledamot i tyska församlingens kyrkoråd, hörde han äfven till Viborgs sockens folkskoledirektion. Ordförande i tyska välgörenhets-sällskapet. Egde Yxpää gård. Kommerseråd 1887.

²⁾ Carl Rothe, f. 1851, † 1891. Genomgick Zeidlerska skolan och vistades därefter i Tyskland och England, för att förkofra sig i handelsvetenskaperna samt återvände 1875 till hemlandet, där han 1881 blef kompanjon i och 1889, efter faderns död, chef för firman. Kort därefter tysk vicekonsul. Driftig och verksam kallades han också till många kommunala värf. Så var han ledamot i drätselkammaren, sparbanksdirektionen och brandkommissionen äfvensom kommodor för Viborgs läns segelförening. Valdes en vecka före sin död till stadsfullmäktig. — Emil Rothe, f. 1860. Genomgick Zeidlerska skolan, vistades sex år i utlandet för att inhämta handelskunskaper, hvarunder en tid i Ostindien. Tysk konsul. Firman upphörde 1904.

³⁾ Fredrik Richardt, f. 1825 i Tamboff i Ryssland af i Finland naturaliserade föräldrar, † 1894. Efter att hafva besökt kretsskolan i Fredrikshamn och från 1842 sex år ha konditionerat å handelskontor, öppnade han, återkommen från en utrikes vistelse 1849 sin affär i Viborg. Med denna, som egentligen var en engrosaffär med kolonialvaror, förband han ock en större skeppsrörelse, hvilken dock vid periodens ingång redan var nedlagd. Medlem i direktionerna för handelsföreningens pensionskassa, sparbanken, sjömanshuset, Nygårds uppfostringsanstalt, Ladosa legatet med flera stiftelser, var han en kortare tid stadsfullmäktig samt en af stiftarne af Nordiska aktiebancn. Dansk vicekonsul 1878; kommerseråd 1888.

ligare återkomma. Affären har sedan innehafts af änkefru kommerserådinnan Hedvig Richardt och hennes barn ¹⁾.

Firmorna
F. W. Mielck
& C:o.
Starckjohann
& C:o.
Lydecken
& Harling.

Bland äldre ännu existerande firmor må också nämnas F. W. Mielck & C:o, Starckjohann & C:o och Lydecken & Harling. Den förstnämnda grundades redan 1859, hvarvid den sedan 1823 existerande Heitmanska vin- och kolonialvaruaffären öfvergick i dess ego. Efter grundläggaren handlanden F. W. Mielcks död har också denna affär anseeligt utvidgats af nuvarande innehafvarena Johannes E. och Theodor Mielck, hvilken sistnämnde är verkställande direktör i Nurmis aktiebolags 1889 grundlagda pappersbruk och cellulosaafabrik, i hvilken firman ock är delegare. — Firman Starckjohann & C:o åter daterar sig från 1868, då Petter Starckjohann, som tidigare haft anställning hos firman Bandholtz & C:o, tillsammans med A. V. Berg öppnade en järnaffär i Viborg. Sedan emellertid bolagsmannen i början af sjuttio-talet utträdt för att egna sig åt fabriksverksamhet, blef han ensam egare af affären, hvilken han med framgång bedref intill sin död 1882, då den öfvertogs af hans brorsson Julius Starckjohann, som några år tidigare inflyttat till Viborg. År 1893, då handeln flyttades från Antonoffska, nu bolaget Domus' gård, till det af firman inköpta f. d. Bergska hörnhuset, förenades därmed ock en specialafdelning för bosättningsartiklar. — Den förut omnämnda, af konsulerna Robert Lydecken och Vilhelm Harling 1866 grundade firman, som jämte export och kolonialvaruhandel engros bedref speditjons- och inkassoaffärer och bl. a. var den första i landet, som befattade sig med skeppsmäkleri, upplöste sig 1881, hvarpå Lydecken ensam öfvertog affären och fortsatte densamma efter samma plan som förut. Han var en af det finska klassiska lyceets första grundläggare och har äfven gjort sig känd genom det understöd han gaf den unge Takanen. Hans firma upphörde några år före hans död 1898 ²⁾.

¹⁾ Den $\frac{1}{12}$ 1904 har affären blifvit ombildad till ett aktiebolag, under firma: »Aktiebolaget Fr. Richardt». Säsom prokurister i firman verkade 1888—1901 F. A. Sundvall och W. Jacowleff.

²⁾ Robert Lydecken, f. 1839, † 1898. Genomgick Behmska skolan, var sedan, 1856—1865, anställd hos firman Hackman & C:o och bedref därjämte egen affär i mindre omfång. Erhöll 1867 Viborgs stads stipendium för studerande af arbetsordningen å arbetshus i utlandet. Medlem i kommittén för de nödlidandes undsättande 1866, hvarjämte han å firmans räkning utgaf och distribuerade broskyrer på finska språket om tillvaratagande af allahanda ämnen och artiklar, hvilka där-

Af ryska firmor är den Sergejffska den förnämsta och äfven den äldsta, för såvidt den egentligen är en fortsättning af en affär, som redan 1854 grundades af handlanden I. A. Schuschin¹⁾, hvilken 1873 försålde sin minuthandel åt sitt förra biträde Feodor Sergejff²⁾. Denne har med drift och omtanke mycket utvidgat sin affär, egnande sig alltmera åt engroshandel och industriell verksamhet. Redan 1878 grundlades en tobaksfabrik, som med tiden mycket utvidgades, och 1894 inropades å firman Tschusoff & Sapetoffs konkursauktion dess ölbryggeri, bränneri och mekaniska verkstad, af hvilka dock endast ölbryggeriet bibehölls, medan de andra verken nedlades. Därjämte underhöll firman flera ångbåtar för trafik å Saimavattnen och egde tillsammans med kommerserådet Jakovleff ett större ångfartyg, som förmedlade frukttransport emellan England och Spanien. — Från och med 1899 har firmans verksamhet enbart varit af industriell art, i det engroshandeln då öfvergick till Sergejffs söner Alexander och Paul Sergejff samt svärson N. Bojarinoff, hvilka sedan dess upparbetat den redan dessförinnan stora affären, så att den för närvarande räknas till en af landets största partiaffärer i sin bransch med årlig omsättning af inemot 6 mil-

tills icke blifvit uppmärksammade och hvilka han förband sig att för bestämda pris uppköpa i och för export. Stadsfullmäktig på 1880-talet. 1868 belgisk vicekonsul. Medlem af sjömanshusdirektionen, trädgårdskommittén, teaterns byggnadskommitté och musikkommittén.

Också hans broder Herman Lydecken, f. 1835, † 1899, som i början af sjuttio-talet öfvertagit firman Richardts manufaktur- och vinhandel, upparbetade med drift och omsorg sin affär till en af de mera ansedda i sin bransch på orten. Stadsfullmäktig 1881—1895 och under särskilda år medlem af drätselkammaren.

¹⁾ Redan I. A. Schuschins fader, A. V. Schuschin hade i början af 1800-talet i Viborg drifvit en anseelig mjöl- och kolonialvaruhandel. — I. A. Schuschin, f. 1829, † 1891, anlade egen detaljhandel 1854, hvarmed han senare förenade industriell verksamhet och engrosaffär. Ifrån 1873, då han afträdde detaljhandeln åt Sergejff, fortsatte han sin engroshandel och fabriksrörelse intill sin död. Han var på sin tid en mycket framstående köpman inom sin nationalitet.

²⁾ Feodor Sergejff, f. 1840 i Jaroslaffska guvernementet. Medellös vann han sin köpmannautbildning hos sin principal, sedan han 1854 öfverflyttat till Viborg och s. å. vunnit anställning hos I. A. Schuschin, af hvars affär han — såsom nämndes — 1873 öfvertog en del. Under sin långvariga vistelse i Viborg har Sergejff jämväl varit delegare uti och jämte andra startat många olika slags aktieföretag på orten. Han har äfven utfört och ombyggt flera gårdar i staden. Under en följd af år stadsfullmäktig. Kyrkovärd i ryska församlingen och medlem af dess skolråd. Kommerseråd 1892.

joner mark. — Såsom representant för storhandeln inom den ryska nationaliteten framstod under denna period äfven kommerserådet K. Jakovleff. Redan hans fader, kommerserådet Paul Jakovleff, dref — såsom förut blifvit nämndt — stora affärer, i synnerhet som entreprenör och fabriksägare. Sonen Konstantin Jakovleff eignade sig företrädesvis åt den sistnämnda affärsbranschen. Han egde sedan 1878 en tändsticksfabrik och var sedan 1901 hufvudintressent och verkställande direktör för aktiebolaget „Osakeyhtiö K. Jakovleff'in viinapolttimo ja tislautehdas“. Han blef kommerseråd 1885.

Alla de firmor vi härtills omnämnt hade redan varit representerade under föregående period, och flera af dem voro redan gamla på orten. Men äfven under det tidsskede, hvarmed vi nu sysselsätta oss, hafva tillkommit några nya ansenliga firmor, för hvilka vi nu gå att i korthet redogöra.

Firman
W. Dippell.

Årsbarn med perioden är firman W. Dippell, som grundlades 1876 af konsuln Friedrich Wilhelm Dippell. Med affären, i början endast en vinhandel, förenades snart en kolonialvarurörelse, som likväl åter nedlades 1886. Däremot hade Dippell 1876 inträdt som bolagsman i Hovinmaa träsliperi, hvilket likväl tio år senare bortsålles, och 1879 i Rakkolanjoki kakelfabrik ¹⁾, hvilket sedan 1889 helt och hållet öfvertogs af honom och hans broder, arkitekten Edvard Dippell. Delegare sedan 1882 äfven i Verla träsliperi i Jaala socken, har firman ytterligare utvidgat sin verksamhet genom öfvertagandet af särskilda agenturer, bland hvilka den viktigaste är försäljningen af petroleum för Naftaproduktionssällskapet Nobel i St. Petersburg. „Konsul Dippell ²⁾, som genom sina vidlyftiga affärer och sina fram-

¹⁾ Fabriken, som småningom betydligt utvidgats, sysselsätter 100 arbetare och har ett årligt tillverkningsvärde af 200,000 mk.

²⁾ Friedrich Wilhelm Dippell, f. 1853. Genomgick Behmska skolan och vistades sedan åtta år dels i Tyskland dels i Frankrike och England för att inhämta kännedom af ett utveckladt affärlif. Utom hvad ofvan om honom nämnts, må vidare antecknas, att han 1892 blef verkställande direktör i Föreningsbryggeriaktiebolaget och 1897 öfvertog ledningen af det s. å. bildade Hämekoski aktiebolag för tillverkning af papp. Han har varit medlem af stadens drätselkammare och sedan 1883 stadsfullmäktig. Ledamot i Nordiska aktiebankens förvaltningsråd 1885—1890 och sedan 1900 dess ordförande. Medlem i direktionerna för sparbanken, handelsföreningen och handelsföreningens pensionskassa och särskilda andra stiftelser och kassor. Ordförande i direktionen för handelsskolan sedan dess begynnelse 1886. Fransk konsularagent 1878. Viceordförande i sparbanken 1902, ordf. 1905. D:o för stadsfge.

stående affärsmannaegenskaper är en af Viborgs stads mest bemärkta grossörer, har dock icke enbart på detta område varit verksam. Inom kommunallifvet och för allmänna uppdrag har hans förmåga i hög grad tagits i anspråk⁴.

Tre år senare, 1879, grundlade handlanden Ferdinand Alfthan en ny affär, som till en början omfattade enbart agentur-rörelse, men snart ersattes af en importhandel engros för egen räkning, främst i kolonialvarubranchen. Efter grundläggarens död 1889 öfvertogs affären af sonen, vicekonsuln Ferdinand Alfthan¹⁾, som med framgång utvidgat densamma, så att den årliga totalomsättningen redan öfverstiger 2 1/2 miljoner mark²⁾. Efter fadern blef han ock disponent för Havis aktiebolag samt har därjämte sedan 1895 varit verkställande direktör för Nevski stearinbolags stearinljusfabrik i Viborg, som är en filial af hufvudfabriken i St. Petersburg. Vid sidan af dessa omfattande affärer har konsul Alfthan också med intresse egnat sig åt särskilda kommunala och andra allmänna förtroendeuppdrag, hvilka honom ombetrotts.

Firman
Ferd. Alfthan.

År 1884 grundlade handlanden Seth Sohlberg³⁾ en ny affär, som ursprungligen afsåg endast handel med järnvaror och färger. Men den utvecklades efter hand och upptog småningom äfven till facket hörande industriell verksamhet. 1885 anlades en galvaniseringsfabrik jämte ett plåtslageri, senare utvidgad med en afdelning för tillverkning af spik. Fabriken årliga tillverkningsvärde stiger till omkring 140,000 mk. Därjämte är Sohlberg delegare i flera andra industriella och kommersiella företag,

Firman
Seth Sohlberg.

¹⁾ Ferdinand Alfthan, f. 1857. Student 1874. Egnande sig åt affärsverksamheten, konditionerade han först hos Hackman & C:o, sedan hos Rosenius & Sesemann och därpå 1881 hos sin fader. Blef 1883 delegare och 1889 chef för denna firma. 1888—1896 medlem af drättselkammaren och sedan sistnämnda år stadsfullmäktig. Medlem i direktionerna för sparbanken och handelsföreningens pensionskassa. En af handels- och fabriksföreningens fullmäktige. 1891—1901 ordförande i turistföreningens i Finland Viborgsfilial. Belgisk vicekonsul 1884.

²⁾ Sedan 1902 har affären egen lokal i gården Smedjegatan n:o 5, där äfven en stor magasinsbyggnad för dess varuupplag blifvit uppförd.

³⁾ Seth Sohlberg, f. i Åbo 1856. Efter att ha genomgått lägre elementarskola i Ekenäs och högre elementarskola i Åbo, inträdde han 1871 på affärsbanan, tjänande först hos järnvarufirman J. Österblad & C:o i Åbo och sedan hos firman Parviainen & C:o samt utsågs 1883 till föreståndare för dess filial i Viborg. Inköpte 1884 nämnda filialaffär och begynte drifva den för egen räkning under firma Seth Sohlberg. Ordförande i Värtsilä aktiebolag. Stadsfullmäktig 1886—1895.

bland hvilka må nämnas Värtsilä aktiebolag och Trångsunds utskieppningsaktiebolag. Den nya affären är redan en af de största i järnvarubranschen hos oss, och dess årliga varuomsättning varierar emellan 2 och 2 $\frac{1}{2}$ miljoner mark.

Öfriga firmor.

Utom ofvannämnda arbeta i Viborg dessutom en mängd nytillkomna affärer, som i större eller mindre grad grunda sig på agenturhandel, t. ex. F. Michelssons agentur-, speditjons- och rederiaffär (1876); John Rob. Stünkels agentur-, speditjons- och inkassoaffär samt kruthandel (1877); A. Viklunds agenturaffär och byggnadsmaterialiehandel (1889) m. fl. Tillkomsten af så många nya firmor vittnar fördelaktigt om handelns uppsving i Viborg under sist förflutna kvartsekel.

Men det märkligaste i den utveckling affärslifvet under ifrågavarande tid tagit i Viborg är, att äfven ur det rent finskspråkiga folkelementet framträdt representanter för storhandeln och storindustrin, hvilka ej allenast täfla med utan till och med öfverflygla flera af de äldre firmorna. Vi få gå tillbaka i stadens historia ända till Vasatiden för att träffa på finska namn bland stadens storhandlande. Det behöfdes tre och ett halft sekel för att Henrik Kostiaian och Matts Ahvoim skulle få världiga efterträdare uti några af Viborgs yngsta grosshandlarfirmor.

Den främsta af dessa är firman „Häkli, Lallukka ja Kumpp.“, grundlagd af handlandena Jaakko Häkli, Juho Lallukka och Vilh. Paischeff. Rörande denna engrosaffär heter det i verket Finlands affärsfirmor: „Firman är en af de första affärer af större betydelse i vårt land, hvars innehafvare utgått ur den finskspråkiga befolkningens led och sträfvat att höja den finskspråkiga affärsmannaklassen och dess anseende hos oss. Häkli ¹⁾

Firman
Häkli,
Lallukka
ja Kumpp.

¹⁾ Jaakko Häkli, f. 1848 i Kronoborg, † 1902. Efter att ha besökt Wilkeska skolan och finska elementarskolan i Jyväskylä, inträdde han vid sin faders, Antti Häkklis, landthandelsaffär i Kronoborg, hvilken han inom kort betydligt utvidgade. Flyttade 1891 till Viborg, där han startade nu ifrågavarande affär. Hans utmärkta affärsmannaegenskaper och energiska företagsamhet bidrogo till dess snabba uppsving. Äfven i det offentliga lifvet framstod hans förmåga. Landtdagsman i bondeståndet 1882, 1885, 1888 och 1891, satt han 1888 i järnvägs- och vid de andra landtdagarna i statsutskottet samt petitionerade 1882 om nedsättning af annuiteterna för bönderna å donationsgodsen. Han utöfvade en uppoffrande hjälpsamhet och understödde frikostigt flera fosterländska företag, såsom finskspråkiga skolor, finska teatern m. m.

och Lallukka¹⁾ hade själfva idkat handel på landsbygden och voro därigenom väl förtrogna med den karelska befolkningens vanor och behof. De kunde därför så mycket lättare rikta sin affärsverksamhet på landsbygden och landtbefolkningen, och helt naturligt blef ock deras välförsedda engrosaffär så att säga medelpunkten för större delen af den karelska landthandeln, hvilken helt visst icke heller undgick att häraf röna ett välgörande inflytande. Affärens utomordentliga framgång är för öfrigt det bästa beviset på densammas stora betydelse för de landsdelar, dit dess verksamhet sträckt sig“. — Efter Häklis och Paischeffs död är numera Lallukka ensam innehafvare af affären, hvars totala omsättning redan stiger till omkring 10 miljoner om året.

Jämte nyssnämnda firma har J. Hallenberg²⁾ lyckats att såsom en „selfmade man“ bryta sig fram i första ledet bland vår tids stora firmor i Viborg. Från en anspråkslös början — han köpte 1892 handlanden Lautalas gård och lilla diversehandel vid Karelska gatan n:o 8 — har under ett decennium utvecklats sig en storartad engroshandel, som täflar med de förnämsta i sin bransch. Den omfattar handel med såväl in- som utländska fabriker, import af salt och sill — på sistnämnda område är firman sannolikt den största importören i landet — äfvensom export af sågade trävaror. Firman drifver äfven stor detaljhandel

Firman
J. Hallenberg.

¹⁾ Juho Lallukka, f. i Räisälä 1852. Efter att ha inhämtat vetandets första grunder genom socknens prästerskap och den studerande ungdomen på orten, ingick han vid 17 års ålder 1869 på affärsbanan, tjänande först hos andra, men sedan 1879 innehafvande egen affär i Kexholm. 1891 flyttade han till Viborg, där han deltog i grundandet af ofvannämnda affär. Han har ock deltagit i fastighetsaktiebolaget Arinas och Viborgs jordbrukshandels grundläggning. Äfven Lallukka har verksamt deltagit i det kommunala lifvet. Om vi icke taga i betraktande hans Kexholmstid, under hvilken han redan framträdde såsom en af kommunens förtroendemän, har han sedan 1899 varit stadsfullmäktig i Viborg. Han är ock ordförande i affärs- och industriidkareföreningen Pamaus, äfvensom i handelsbiträdeföreningen. Sitt intresse för ideella sträfvanden har han ådagalagt bl. a. genom sitt deltagande i grundandet af Nykyrka folkhögskola.

²⁾ Juho Hallenberg, f. 1860 på Saarela egendom nära Viborg, där hans fader var gårdssmed. Besökte Viborgs klassiska lyceum, men inträdde redan 1877 på affärsbanan, konditionerade — förutom en kortare tid då han genomgick handelsinstitutet i Åbo — hos särskilda handlande i Viborg och dess landsort. Blef 1889 genom gifte egare af Kelkkala gård och öppnade egen affär 1892. Köpte 1898 Saarela gård och inlät sig där på storartade odlingsföretag. Stadsfullmäktig 1900, har Hallenberg äfven varit ordförande i Kelkkala och Saarela folkskoledirektioner m. m.

med diverse varor och har flera frukt-, vin-, delikatess- och kolonialvarubutiker i olika delar af staden. Dessutom eger den en såg och ett tegelbruk, hvilka utgöra centrum för en del af Talikkala förstad, hvilken — till största delen liggande på Hallenbergs egande Kelkkala och Talikkala hemmans område — på hans initiativ försetts med ordnade gator, salutorg, skolor, brandkårar m. m. För firman arbetar och Tammisuo stora tegelbruk och ångsåg, till hvilka ett bispår leder från järnvägen, samt en större torfströfabrik i Terijoki.

E. V. Sellgren
och
„Itä Suomen
rakennus-
aineiden
kauppa“.

På allra sista tiden har ytterligare en tredje firma, representerande det finskspråkiga elementet, arbetat sig upp till en viss betydelse i stadens handelsvärld. Den startades 1890 af handlanden E. V. Sellgren såsom innehafvare af „Itä Suomen rakennusaineiden kauppa“. Han är ock verkställande direktör i Viborgs fastighetsaktiebolag, som grundlades 1897, och intager redan plats bland stadens mera bemärkta köpmän.

Detalj- och
minut-
handlande.

Slutligen finnas bland detalj- och minuthandlandena flera rätt ansedda namn och många af dem drifva vid sidan af sin egentliga handel äfven annan rörelse. De flesta af dem tillhöra den ryska nationaliteten. Vi vilja här endast nämna några af de förnämsta af dessa affärer i tidsföljd efter deras grundläggningsår: F. D. Aleneff, detaljhandel (1856), W. Schavoronkoff, delikatess- och spirituosaandel (1856), V. J. Kalugin, diversehandel (1865), M. Latonin, detaljhandel (1875), M. J. Schavoronkoff, diversehandel (1877), I. S. Kuschakoff, diversehandel (1879), V. I. Ivanoffsky, diversehandel (1880), D. Markeloff¹⁾, frukt- och kolonialvaruhandel (1880), N. Pototsky, tobakshandel (1880), Antip L. Smirnof, detaljhandel (1881), A. Kusnetzoff, diversehandel (1881), A. Kulikoff, detalj- och läderhandel (1886), Andrei Nikitin, läderhandel (1888), F. Vorobjeff, vin- och diversehandel (1888), A. V. Schavoronkoff, manufaktur- och skohandel, D. Goryschin, diversehandel (1891), J. Pugin, diverse- och vinhandel (1894), F. Moskvina, kolonialvaruhandel (1895), P. M. Grigorieff, manufakturhandel, N. P. Pugin porslins- och diversehandel (1899) o. s. v.

På senaste tid har äfven inom denna grupp af handlande det finskspråkiga elementet blifvit representeradt genom några namn af betydelse, såsom P. J. Pesonen, diverse- och tyghandel (1885), Aleks. Kaljunen, diversehandel (1895) m. fl.

¹⁾ På senare tid drifvit endast engroshandel, ej utan betydenhet.

Såsom slutresultat af föregående skildring af handelsförhållandena i Viborg under slutet af sistförflutna sekel, framgår ovedersägligt, att ortens kommersiella och merkantila betydelse — sedan de svårigheter, som på 1870- och 1880-talen tryckte densamma, aflägsnats — ytterligare tagit ett steg framåt såväl i anseende till handelns uppblomstring öfver hufvud, som äfven i anseende till de nationella elementens stigande betydelse inom stadens handelsstånd.

För att åt medlemmarna af handelskåren — utöfver de Handelsgillet. gemensamma öfverläggningar den förut omtalade officiella handelsföreningen erbjöd — „ej mindre lämna tillfälle att å periodiskt återkommande möten genom diskussion behandla handeln och industrin rörande frågor samt att genom föredrag utveckla och utbilda sina åsikter och omdömen än äfven söka närma medlemmarna till hvarandra genom bildande och nöjsamma samskväm“, väcktes redan 1882 förslag om inrättande af ett handelsgille i Viborg, hvilket dock efter någon tid upphörde. 1888 tog emellertid handlanden Seth Sohlberg initiativ till upprättande af ett nytt handelsgille, hvilket ännu eger bestånd¹⁾. Denne sin grundläggares och mångårige ordförandes minne beslöt gillet vid sin 10-årsfest 1898 hufvästa förmedels uppsättandet af hans porträtt i sin samlingslokal.

Vi afsluta härmed vår redogörelse för stadens handelsförhållanden. Men innan vi öfvergå till ett särskådande af dess andra hufvudnärings, industrin och handtverket, återstår det för oss att i förbigående nämna, det de fordom accis underkastade dryckernas försäljning genom det 1875 inrättade „Viborgs stads utskänkningsaktiebolag“ delvis ställts på annan fot än förut. Bolagets ändamål är att inom Viborgs stads område inrätta och underhålla för arbetsklassen afsedda näringsställen och värdshus, hvarest mat, kaffe, te m. m. äfvensom in- och utländska sprit- och maltdrycker tillhandahållas såväl till förtäring å stället som till afhämtning. Företaget bedrifves utan afseende å enskild vinst och i syfte att motverka öfverflödigt bruk af starka drycker. Huru dess vinstmedel användts till nytta för staden, få vi i det följande tillfälle att omnämna. Grundkapitalet bestämdes till en början till 20,000 mk, fördeladt på 40 aktier om 500 mk,

¹⁾ Äfven handelsbiträdena hafva haft sina föreningar, »Kauppapalvelijain yhdistys» och »Merkurförbundet» (1899). — Tidigare, 1861, hade redan konsul Rob. Lydecken ävägabragt en köpmansklubb, som dock ej hade lång varaktighet.

men kunde, om så nödigt befanns, ökas. Bolaget, hvars stadgar fastställdes af senaten ¹⁷/₁₂ 1875, har inköpt gårdarna n:o 24 vid Karjaportsgatan, hvarest det uppfört ett större stenhus, och n:o 83 vid Vaktornsgatan äfvensom uppfört gården n:o 9 i Repola stadsdel ¹).

Industrin.

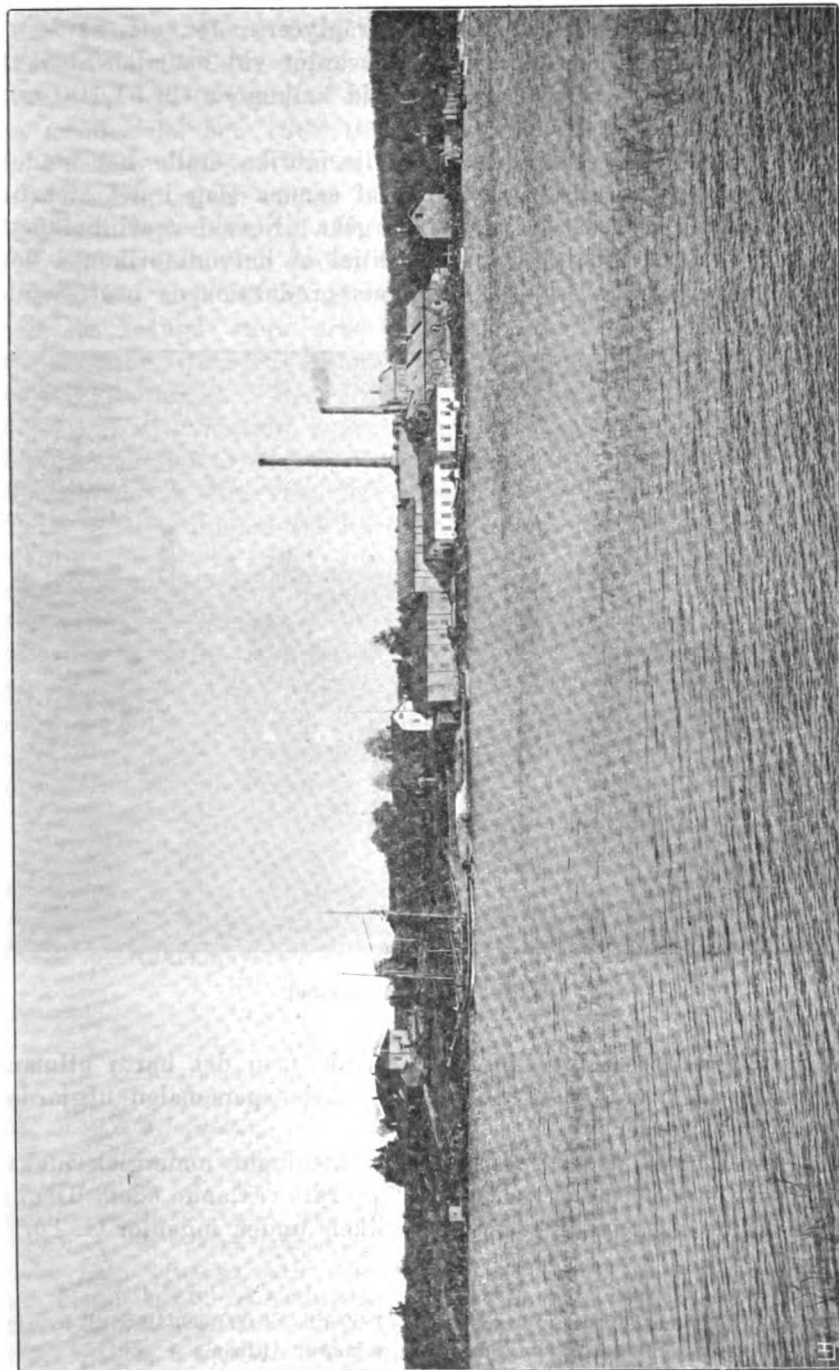
Då vi nu gå att redogöra för den viborgska industrins utveckling under sistförflutna kvartsekel, skola vi främst taga i betraktande stadens större manufakturinrättningar och fabriker.

Havis aktiebolags fabriker.

Havisfabrikerna hafva, efter det de — såsom förut nämnts — år 1866 öfvergått i Havis aktiebolags ego, undergått väsentliga förändringar. Den forna hufvudfabriken, det vidtberömda stearinljusverket, nedlade 1879, i följd af då inträffade ogynnsamma konjunkurer, sin verksamhet och ombyggdes till en benmjölskvarn. I dess ställe blef tvålfabriken, som mycket utvidgats, hufvudafdelning vid inrättningen. Äfven det gamla ölbrggeriet upphörde 1881 med sin produktion, medan däremot den redan 1873 uppförda kalkugnen alltmer stegrade sin tillverkning. Isynnerhet har ifrån 1890-talets början en mängd förbättringar genomförts i afseende å fabrikernas såväl byggnader som tillverkningsmetoder: 1894 förstorades tvålfabriken betydligt, 1901 ombyggdes jämväl benmjölskvarnen och moderniserades fullständigt. Bägge dessa inrättningar stå nu på höjden af tidens teknik, och deras tillverkningar äro allmänt kända för sin goda kvalitet. År 1900 tillverkade tvålfabriken omkring 695,000 kg byktvål ²),

¹) Ansökan om bolagets inrättande inlämnades till senaten af herrar Heinrichus, Frankenhæuser, Victor Hoving, Relander och Sapetoff. — 1892 funnos i Viborg 16 värdshus och konditorier samt dessutom 6 mindre värdshus, ett värdshus med endast vinutskänkning samt 3 nykterhetsvärdshus.

²) Senare har dock tillverkningen ytterligare stegrats. År 1904 producerades 847,000 kg byktvål, 8,300 kg råglycerin, 335,000 kg benmjöl, 96,000 kg benlim, 57,000 kg benfett samt 130,000 kg bränd kalk, motsvarande ett sammanlagdt värde af 625,000 mk. Arbetarnes antal har ökats till 75 å 80. — I Havis aktiebolag är fortfarande firman Hackman & Co största intressent. Disponent var intill 1889 handlanden Ferdinand Alfthan, f. 1822, † 1889, hvilken efter att utrikes hafva inhämtat såväl teoretisk som praktisk utbildning för affärsmannakallet, först med insikt och drift upparbetade den af hans fader grundlagda stora affären, hvilken han dock icke kunde rädda ur de svårigheter, som småningom hopats öfver densamma, och sedan i det nya bolagets tjänst inlade icke ringa förtjänst om de i hans vård anförtrodda inrättningarna. Han deltog äfven eljest verksamt i affärlifvet i Viborg och var bl. a. en tid också en af stadens äldsta. Efter honom har hans son, konsul Ferdinand Alfthan, om hvilken tidigare talats, omhänderhaft ledningen af affären.

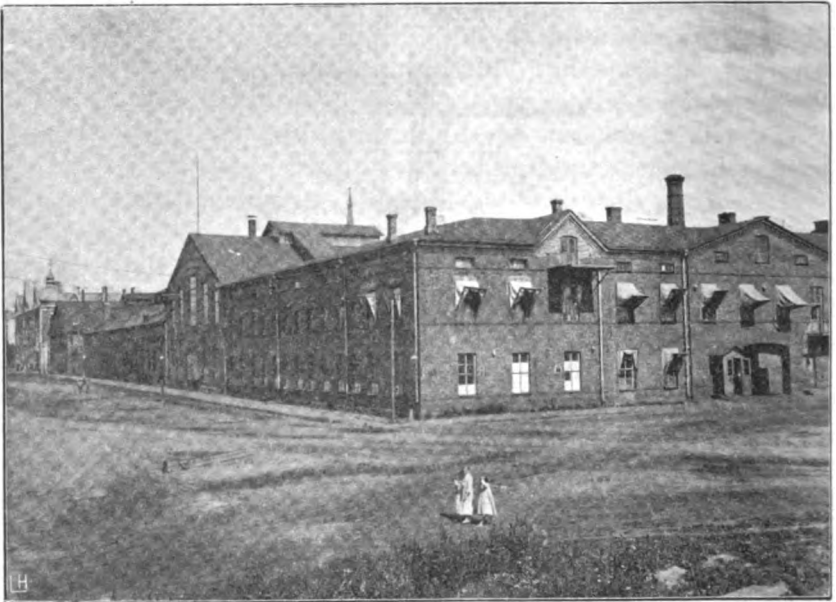

Havis aktiefabrik fabriker.

13,575 kg såpa och 11,200 kg råglycerin för ett värde af 377,000 mk, hvarjämte tillverkningsvärdet vid benmjölsfabriken steg till 36,300 mk äfvensom det vid kalkugnen till 51,100 mk. Arbetare funnos då 46.

Newski stearin-
ljusfabrik.

I den 1879 nedlagda Havis ljusfabriks ställe har staden erhållit en ny storartad inrättning af samma slag i det stearinljusgjuteri, hvilket det St. Petersburgska „Nevski stearinbolaget“ 1895 anlade i Viborg såsom en filial af hufvudfabriken i den ryska metropolen. År 1900 uppgafs produktionens bruttovärde

Viborgs mekaniska verkstad.

vid detta etablissement till 125,000 mk, men det har i allmänhet stigit till vida högre belopp¹⁾. Arbetspersonalen utgjordes då af 13 personer.

Viborgs
mekaniska
verkstad.

Af Viborgs äldre industriella inrättningar undergick mekaniska verkstaden under periodens lopp rätt vexlande öden. Denna för sin tid ansenliga inrättning, hvilken under ingenjör G. Törn-

¹⁾ Tillverkningsvärdet uppgafs t. ex. 1899 till 760,000 och 1902 till 590,000 mk. — Disponent för denna fabrik är likaledes konsul Alfthan.

udds ledning snart svingade sig upp till en af de mest betydande i landet, öfvertogs, sedan den i följd af ogynnsamma konjunkturen blifvit tvungen att sluta med sin verksamhet, 1883 till en mindre del och 1888 till största delen på arrende af ingenjör E. Filemon Gallén. Denne, som redan 1875 i sin gård n:o 14 vid Fredriksgatan anlagt en egen mekanisk verkstad, öfverflyttade nu densamma till det arrenderade etablissementet. Gallén var en verksam och driftig man, som ifrån en ringa början arbetade sig upp till en af de förnämsta arbetsgifvarne på orten, och de många stora arbeten, som under hans tid utfördes å verkstaden, vittnade noggsamt om det förtroende han lyckats förvärfva densamma. Men efter hans död 1893 måste affären likväl träda i likvidation, hvarpå hans son, ingenjör Hj. Gallén, 1897 inköpte en del af verkstaden, medan återstoden inlöstes af firman Paul Wahl & C:o, som där anlagt ett elektricitetsverk. Äfven under Gallén juniors tid hade verkstaden, hvilken såsom sin specialitet upptagit ångbåtsbyggeriet, fullt upp med arbete och sysselsatte stundom ända till 500 å 600 arbetare om dagen. Men tvenne år senare, 1899, öfvertogs de Gallénska verkstäderna af ett belgiskt bolag, „Société anonyme des ateliers, fonderies et chantiers navals de Vibourg“, hvilket storartadt ombyggde hela etablissementet. Verkstaden ansågs nu i sitt slag vara den tredje i ordningen¹⁾ i vårt land, och dess produktionsvärde steg år 1900 till 1,35 miljoner mk. Men icke heller det nya bolaget gynnades af lyckan och gjorde kort därpå konkurs.

Utom denna mekaniska verkstad finnes numera i staden äfven en annan dylik anläggning, nämligen statsjärnvägarnas mekaniska verkstad, som år 1900 sysselsatte 320 arbetare och hvars produktionsvärde steg till något öfver en miljon mk²⁾.

Statsjärn-
vägarnas
mekaniska
verkstad.

¹⁾ Första rummet intogs af Crichtons & C:os i Åbo och det andra af Maskin- och brobyggnadsaktiebolagets i Helsingfors. — Vid Sociéte anonymes verkstad funnos 1900 360 arbetare.

²⁾ Ännu en tredje mekanisk verkstad existerade i staden under en kortare tid af perioden. År 1883 anlade nämligen herrar A. Tragman och J. Bandholtz — hvilken sistnämnda också skall hafva varit den, som tjugu år tidigare gaf första upphofvet till Viborgs mekaniska verkstad — en mindre dylik anstalt invid gasverket. Den öfvertogs redan följande året, 1884, af firman Tschusoff & Sapetoff, som flyttade den till sin fabrikskomplex i Rosuoi. Men efter nämnda firmas konkurs inköptes den jämte dess öfriga fabriker af kommerserådet Sergejeff, som emellertid inställde dess verksamhet. Den hade således existerat endast tio år.

Elektriska
verkstaden.

Bland mekaniska verkstäder får vidare räknas den af firman Paul Wahl & C:o 1888 från Varkaus till Viborg flyttade elektriska verkstaden, för hvars räkning en del af Viborgs mekaniska verkstads komplex blifvit upphyrd¹⁾. Fabriken tillverkar dynammaskiner, elektromotorer m. m. och har en elektrisk centralstation, som levererar såväl elektrisk belysning för stadens behof som kraft för drifning af mindre anläggningar. Sedan firman 1897 inköpt den härtills arrenderade delen af mekaniska verkstaden, afskildes elektricitetsverket 1898 från hufvudaffären och har sedan dess fortsatt sin verksamhet under firma „Elektriska aktiebolaget f. d. Paul Wahl & C:o, Elektrisk afdelning“. Verkstaden sysselsatte år 1900 208 arbetare och hade att uppvisa ett produktionsvärde af inemot en miljon mk.

Gasverket.

Sistnämnda firma eger nu också Viborgs gasverk. Denna år 1860 anlagda inrättning, hvilken — såsom vi erinra oss — redan 1873 kommit under firman Hackman & C:os förvaltning, inköptes 1887 af bemälda handelshus jämte firman Carl Rothe & C:o. I slutet af 1890-talet väcktes fråga om gasverkets inlösande af staden. Men då denna plan förföll, inköptes det 1899 af ofvannämnda Elektriska aktiebolag. Dess tillverkning utgjorde år 1900 omkring 395,000 m³ gas för ett värde af 132,100 mk, och voro vid detsamma då anställda 39 arbetare.

Galvaniserings-
fabriken.

Bland nya fabriker, som tillkommit under perioden, må främst nämnas den 1884 af handlanden Seth Sohlberg anlagda galvaniseringsfabriken, hvilken sedermera förstorades med en afdelning för tillverkning af spik och en smedja. Viborgs galvaniserade järnplåt har varit känd och använd icke blott å denna ort utan levereras årligen därpå äfven till andra orter. Fabriken, vid hvilken 30 å 40 arbetare varit sysselsatta, har levererat varor för omkring 140,000 mk om året.

Kakel- och
fajansfabriken.

En annan betydande anläggning är ock den f. d. Häggbergska, sedan Tichanoffska, kakel- och fajansfabriken, hvilken 1895 öfvergick till Viborgs kakelfabriksaktiebolag med handlanden Starckjohann såsom verkställande direktör. År 1900 antecknas för fabriken en arbetspersonal af 40 personer och ett produktionsvärde af 71,426 mk.

¹⁾ Den elektriska verkstaden å Varkaus hade blifvit anlagd 1887 eller året förrän den flyttades till Viborg. — Firman innehar dessutom äfven Lavola vatten- och elektricitetsverk i Säkkijärvi socken, hvilket inrättades år 1900.

Slutligen må äfven nämnas Viborgs tapetfabrik, som i sitt Tapetfabriken. slag är en af de största i landet. Grundlagd 1874 af handlanden Vilh. Nyholm, öfvertogs den 1891 af herr Viktor Nyholm, som därförinnan varit fabriken verkställare. Inrättningen har tidtals producerat ända till en half miljon rullar tapeter under året förutom bårder. År 1900 motsvarade produktionen, 300,000 rullar, ett värde af 94,000 mk.

Tvenne stora tobaksfabriker täfla med hvarandra i afseende å Tobaksfabriker. produktionens storlek och varornas godhet. Den ena är anlagd 1878 af kommerserådet F. Sergejeff och har sedermera blifvit förstorad och försedd med de modernaste maskiner på tobaksindustrins område. Vid fabriken arbetade år 1900 86 män och 247 kvinnor, och den producerade sagda år cigarrer, papyrosser och annan tobak för ett värde af mer än en miljon mark.

Den andra stora tobaksfabriken är anlagd 1897 af Viborgs tobaksfabriksaktiebolag. Också den arbetar i stor stil, och ehuru fabriken år 1900 varit i verksamhet endast tre år, steg dess tillverkningsvärde redan då till en half miljon mk, hvarjämte dess arbetspersonal utgjordes af 51 män och 148 kvinnor.

Störst bland ölbryggerierna är fortfarande det 1864 af Ölbryggerier. W. Rothe, J. Dippell m. fl. anlagda s. k. föreningsölbryggeriet. År 1881 sammanslogs därmed det s. k. Papula ölbryggeriet, hvilket till största delen innehades af firman Fr. Richardt, till ett aktiebolag med 800,000 marks aktiekapital. År 1882 arrenderade bolaget också Pantsarlaks bryggeri, utvidgade senare sina byggnader och sin verksamhet samt är nu det näst största ölbryggeriet i hela landet. Värdet af dess produktion steg år 1900, då därvid voro anställda 75 personer, till omkring 547,000 mk.

Det andra i ordningen af stadens ölbryggerier var det s. k. Bavaria ölbryggeriet, som egdes af firman Tschusoff & Sapetoff. Det intog redan då en bemärkt plats iuom firmans stora fabrikskomplex i Rosuvoi, till hvilken äfven hörde, förutom den redan förut omtalade mekaniska verkstaden, en destillationsfabrik, en ättiksfabrik, en punschfabrik och en asfaltläggningsaffär. Samtliga dessa anläggningar inropades efter firmans konkurs 1893 af kommerserådet Sergejeff, men nedlades alla af den nye egaren, förutom ölbryggeriet, hvilket tillbyggdes och försågs med de modernaste apparater, så att det numera kan mäta sig med de tidsenligaste inrättningar i sitt slag. Det sysselsatte år 1900 44 arbetare och producerade för 216,768 mk.

Brännvins-
brännerier.

Af brännvinsbrännerierna är störst det, hvilket 1891 anlades af kommerserådet Jakovleff, som året förut inköpt det Rotheska bränneriet. Denna affär ombildades tio år senare till ett aktiebolag „Osakeyhtiö K. Jakovleffin viinapolttimo ja tislaustehdas“ med ett aktiekapital af 600,000 mk. År 1900 uppgafs för fabriken en arbetspersonal af 17 personer och ett tillverkningsvärde af 136,000 mk. — Därefter i ordningen kommer „Viborgs spritfabriksaktiebolags“ bränneri, hvilket år 1900 hade 12 arbetare och en produktion, motsvarande 47,400 mk.

Handelsmjölk-
kvarnar.

Lägga vi till antalet af ofvannämnda industriella inrättningar ännu ett par stora handelsmjölkvarnar — F. W. Mielcks, anlagd 1897 och 1900 med 23 arbetare producerande för 912,850 mk, och V. Veltheims, som daterar sig från 1893 och 1900 hade 5 arbetare och ett tillverkningsvärde af 300,000 mk — hafva vi nämnt de mest betydande fabriksanläggningarna, som vid periodens utgång voro i verksamhet i staden.

Mindre fabriker.
Öfversikt.

Men till dessa komma ytterligare en hel mängd industriella verk af andra och tredje ordningen — t. ex. A. Tragmans mekaniska remontverkstad (t. v. 38,000 mk), Kaljunens korkfabrik (anl. 1899; t. v. 42,000 mk), Sergejeffs sirapsfabrik (anl. 1899; t. v. 36,000 mk), Baronins eller Hrabroffs tobaksfabrik (anl. 1891; t. v. 85,000 mk), Stergidis tobaksfabrik (anl. 1898; t. v. 40,000 mk), fyra mineralvattenfabriker (med ett sammanlagt produktionsvärde af 81,700 mk) o. s. v.¹⁾. Räkna vi slutligen med bland stadens industriella inrättningar också dess fem boktryckerier — Zilliacus arfvingars (t. v. 43,133 mk), Östra Finlands (t. v. 40,000 mk), G. Frankenhäusers (t. v. 68,000 mk), Viipurin Sanomats (t. v. 70,000 mk) och Viipurin uusi kirjapaino- ja sanomalehtiosakeyhtiös (t. v. 72,000 mk) — om hvilka vi framdeles ytterligare komma att tala, kunna vi såsom slutresultat af vår öfverblick på den Viborgska fabriksindustrin anteckna, att densamma vid periodens utgång, d. v. s. år 1900, representerade

¹⁾ Till dessa kunna ännu läggas: W. Klepoffs cement- och asfaltfabrik (anl. 1898; t. v. 16,325); en karamellfabrik (t. v. 39,250), tre spritfabriker — Pantsarlaks spritfabriksaktiebolags (anl. 1888; t. v. 15,587); J. Montells (aktiebolag; t. v. 7,100), äfvensom ett tredje, hvars tillverkningsvärde uppgifves till 15,606 mk. — Kusnetzoffs punsch- och vinfabrik (t. v. 6,000); B. Forsmans ättiksfabrik (t. v. 6,400); S. A. Sandéns tobaksfabrik (anl. 1886; t. v. 26,000); W. Kleins tobaksfabrik (anl. 1898; t. v. 13,020); Matti Roihas kravattfabrik (t. v. 73,290).

ett produktionsvärde af något öfver 9 miljoner mark, och gaf sysselsättning åt 2,120 personer ¹⁾.

Hvad sedan det egentliga handtverket beträffar har det under senaste sekels sista årtionden undergått en väsentlig förändring i förhållande till hvad det tidigare varit. 1868 års förordning hade nämligen — såsom förut är nämnt — upphäft det gamla skråväsendet, och 1879 års näringslag införde sedan fullständig näringsfrihet. Dessutom undergick själfva den handverksmässiga produktionen under perioden vissa förändringar. Det så att säga personliga förhållande, som under tidigare epoker existerat emellan konsumenter och producenter, har småningom allt mera inskränkts. Man beställer icke mera sina behof hos handverkaren, utan köper hellre färdigt ur lager, där man har tillfälle att välja. En följd häraf har blifvit, att handtverkarne till en stor del numera arbeta för lagrens eller fabrikenas räkning, ej direkte för kundernas. Handtverket har härigenom blif-

Handtverks-
industrin.

¹⁾ Dessa tal blifva ännu större, om vi såsom viborgska få betrakta några visserligen utom stadens rår men i dess närmaste omgivning belägna fabriker, t. ex. Wolkoffs papyrossfabrik i Saunalahti (t. v. 74,000 mk), Kelkkala tändsticksfabrik och såg, egare K. Jakovleff; (anl. resp. 1878 och 1897; t. v. 100,845 och 20,000 mk), Hallenbergs handelsmjölkvarn, tegelbruk och såg vid Tammissuo (t. v. resp. 210,540, 308,000 och 78,000 mk), Vekrotniemi såg och snickeri (t. v. resp. 350,000 och 180,000 mk), Fomins och Kankanpääs tobaksfabriker i Talikkala (t. v. resp. 62,000 och 68,750 mk), Nikitins träullfabrik i Papula (t. v. 39,300 mk), de båda cicokoriefabrikerna i Herttua och Monrepos (t. v. resp. 31,000 och 14,500 mk) o. s. v.

Längre bort ifrån staden voro, inom Stranda härad, dessutom belägna följande fabriker: Pero spikfabrik, aktiebolag (t. v. 247,600 mk); Rakkolanjoki kakelfabrik, egare W. o. Edv. Dippell (anl. 1877; t. v. år 1900 236,700 mk); Rokkala glasbruk, egare Rokkala glasindustriaktiebolag, i St. Johannes (anl. 1794; t. v. 745,865 mk); Merisuo torfströfabrik i Nykyrka (aktiebolag; t. v. 24,424 mk); Cloubergs arfvingars tändsticksfabrik i Rättijärvi (anl. 1863; t. v. 53,600); Kintere träsliperi i Viborgs socken (t. v. 16,150); Nurmis pappersbruk och cellulosaafabrik (aktiebolag; t. v. 231,750); Naulasaari asfaltfiltfabrik (t. v. 60,000); O. Klailles pappersbruk i Hovinmaa (anl. 1888; t. v. 450,421); Nurmis träullfabrik, egare A. Viklund (t. v. 24,200); Yläsäiniö handelsmjölkvarn, egare G. V. Hartikainen, (t. v. 396,318); Kirkkojärvi ölbryggeri i Nykyrka (aktiebolag; anl. 1899; t. v. 21,000); W. Kocks mineralvattenfabrik i Björkö (anl. 1898; t. v. 10,000). Dessutom funnos, förutom Vekrotniemi, Kelkkala och Tammissuo sågar, Juustila, egare E. Thesleff (t. v. 75,000); Kärkis, egare A. Kuningas (t. v. 15,900); Säiniö ångsågshyfleri, egare A. Viklund (t. v. 6,110); Nurmis, egare A. Viklund (t. v. 7,250), Rapukoski, egare Hackman & Co (anl. 1875; t. v. 105,000), äfvensom Peippola såg i Nykyrka, egare M. Kunttu (t. v. 76,900); samt Tervahartiala såg i Björkö, egare A. Mannonen (t. v. ej angifvet). — Såsom redan nämndes hade ock Siitola aktiebolag, grundadt 1898, och senare aktiebolaget Kuokkastenkoski järnverk, sina hufvudkontor i Viborg.

vit mera fabriksmässigt än förr, och det är numera rätt svårt att draga en noggrann gräns emellan det fabriksmässiga och det rena handtverksarbetet. Skomakarnes, skraddarnes och snickarenas verkstäder ha i flera fall utvecklats till fabriksmässiga inrättningar. Med få ord: det har uppstått ett storhandtverk vid sidan af det forna personligt idkade yrket.

Om handtverksnäringsen icke förut stått högt i Viborg, blef den efter nya näringslagens införande — åtminstone enligt yrkesidkarnes eget förmenande — hellre sämre än bättre. Handtverkarne skyllde härför den nya lagen själf. 1886 afgaf handtverks- och fabriksföreningen såsom svar på industristyrelsens cirkulär beträffande orsakerna till yrkesskicklighetens aftagande, att detta främst berodde på en alltför obegränsad näringsfrihet. Lärningarna lämnade sina platser förr än de voro utlärdade, enär de visste sig ega nästan samma rättigheter som de utlärdade, och „fuskade“ sedan i handtverket. Också åstadkommo fortsättningsvis de ryska tillverkningarna en tryckande och besvärlig konkurrens, som främst drabbade sockerbagareyrket, hvilket — enligt hvad som förmenades — ej mera kunde på orten uppehållas, och sedan snickare-, sadelmakare-, skraddare-, skomakare-, garfware-, bokbindare- och andra yrken. Såsom botemedel emot det onda föreslog föreningen att såsom villkor för idkande af ett yrke med biträde af lärlingar och aflönade arbetare skulle erfordras mästarbref eller annat bevis däröfver, att sökanden hade tillräcklig arbetsskicklighet och skolbildning, äfvensom att införseln af ryska handtverksvaror skulle beläggas med högre tull.

Inom metallindustrins område arbetade år 1900 i staden 8 urmakare, 1 optiker, 4 guld- och silfverarbetare, 5 bleck- och plåtslagare, 2 glasmästare och förgyllare, samt 6 smeder, summa 26 verkstäder med en arbetspersonal af 134 personer, producerande för sammanlagdt 332,200 mk.

Stenindustrin representerades af tvenne stenhuggerier, af hvilka det ena drefs i stor skala med en arbetspersonal af 331 personer och uppvisade ett produktionsvärde af något öfver 200,000 mk. Bådas sammanlagda arbetsstyrka utgjorde 334 arbetare och tillverkningsvärde omkring 224,000 mk.

Den kemiska industrin idkades vid en teknokemisk fabrik och tvenne färgerier, hvilka inrättningar tillsammans sysselsatte 6 arbetare och räknade en bruttoinkomst af 8,600 mk.

Läderindustrin bedrefs vid ett garfveri, fyra sadelmakerier och ett borstbinderi eller penselfabrik. Arbetarnes antal vid

samtliga dessa inrättningar var 20, och deras tillverkningsvärde steg till sammanlagdt 45,000 mk.

Textilindustrin sysselsatte tvenne yllestickierier med tillsammans 20 kvinnliga arbetare och ett produktionsvärde af 33,500 mk.

Pappersindustrin räknade inom sitt arbetsfält fem bokbinderier och en kartongfabrik, hvilka alla, med en total arbetspersonal af 25 personer, producerade arbete för 40,000 mk.

Träbearbetningsindustrin hade följande verkstäder: 18 snickerier, 3 svarfverier, ett tunnbinderi och ett vagnmakeri. Vid dem arbetade inalles 77 personer och producerades varor för 107,000 mk.

Byggnadsindustrin representerades af två byggnadsentreprenörer, 8 murare och 18 målare och tapetserare, hvilka — alla sammanräknade — i sin tjänst hade 380 arbetare och beräknade sig en bruttoinkomst af omkring 678,000 mk.

Närings- och njutningsmedelsindustrin koncentrerade sin verksamhet i 6 bagerier, ett sockerbageri, ett slakteri och tvenne korfmakerier. Arbetarnes antal var 100 och produktionens bruttovärde 401,000 mk.

Beklädnadsindustrin hade att uppvisa det största antalet verkstäder, och dess produktionsvärde öfversteg likaså alla andra industrigrenars. 26 skrädderier, en mössfabrik, en kravattfabrik, tvenne buntmakerier, 27 skomakerier, 4 perukmakerier, 3 bad- och 6 tvättinrättningar arbetade inom dess verksamhetsområde. Totala arbetspersonalen var 343 personer och sammanlagda produktionsvärdet, som ensamt vid skrädderierna och skomakerierna steg till resp. 466,000 och 164,000 mk, utgjorde 720,000 mk.

Den s. k. grafiska industrin slutligen hade — utom de redan bland fabrikerna omnämnda boktryckerierna — ett accidenstryckeri och tre fotografiateljéer. Vid dessa inrättningar voro anställda inalles 14 arbetare, och deras sammanlagda tillverkningsvärde steg till 55,400 mk.

Enligt den officiella statistiken, ur hvilken vi hämtat ofvaustående uppgifter, hade Viborg alltså år 1900 inom handtverksindustrins område 179 olika slags verkstäder med sammanlagdt 1,463 arbetare. Värdet af hela produktionen inom samtliga handtverkerier steg till omkring 2,64 miljoner mark. Men dessa siffror gälla endast själfva staden, ej förstäderna. Skulle vi taga äfven de sistnämnda med i beräkningen, skulle de resp. summorna blifva ansenligt högre.

Men vi skola nu, i likhet med hvad vi ofvan gjorde beträffande de egentliga fabrikerne, inskränka våra beräkningar till den egentliga staden och vilja blott såsom ett slutresultat af våra kalkyler konstatera, att Viborgs samtliga fabriker och handtverkerier tillsammans, vid hvilka inalles 3,600 af stadens invånare förtjänade sitt lifsuppehälle, vid periodens utgång hade att uppvisa en produktion, hvars värde beräknades till 11,74 miljoner mk. Såsom industristad intog Viborg redan femte rummet bland Finlands städer ¹⁾).

Handtverks-
och fabriks-
föreningen.

Likasom det kommersiella lifvets intressen voro föremål för handelsföreningens och handelsgillets verksamhet, hade ock industrin sin handtverks- och fabriksförening, sin industriförening. Bland dessa fabriksföreningars verksamma medlemmar må nämnas guldsmeden Porthan, byggmästaren Isaksson, snickaren Koikkelin och målaren Ullberg. Vi hafva redan nämnt, huru handtverks- och industriföreningen 1886 afgaf yttrande rörande utvägarna till handtverkslifvets höjande. Då några ämbetskrån ej mera funnos, var det nu industriföreningen, som utgaf mästarebref och genom sina fullmäktige antog gesäller i yrkena. 1890 väcktes fråga om inrättandet af en handtverks- och industriklubb ²⁾).

Arbetarne.

I det ofvan uppgifna antalet af arbetare äro dock ännu ej alla de personer inberäknade, som på ett eller annat sätt äro bundna vid industrierna eller lifnära sig med något yrke. Ensamt inom gruppen för beklädnadsindustrin arbetade således, om sömmerskor m. fl. inberäknas, ej mindre än 582 män och 1,103 kvinnor. Vid folkräkningen år 1900, hvilken — såsom vi erinra oss — omfattade äfven förstäderna, uppgåfvo sig inalles omkring 4,400 personer såsom lifnärande sig af något yrke. Lägga vi härtill alla dem, som voro anställda såsom betjäning eller arbetare vid sjö-, flod- och kanaltransporten, vid landtransporten och vid järnvägarna, ökas antalet arbetare ytterligare med inemot ett tusental. Hela den befolkning, till största delen arbetare, hvilken således på ett eller annat sätt var beroende af

¹⁾ Den industriella produktionens värde steg nämnda år i Helsingfors till 53, i Tammerfors till 31, i Åbo till 27 och i Nikolaistad till 15,7 miljoner mark. Närmast efter Viborg kom Björneborg med ett produktionsvärde af 11 miljoner mark. Landets samtliga städers industriella verksamhet motsvarade ett bruttovärde af 194 miljoner och hela landets ett sådant af 339,57 miljoner mark.

²⁾ 1884 hölls i Viborg fjärde allmänna industriidkaremötet.

industrien äfvensom särskilda sysselsättningar, hvilka fordom äfven hänförts till yrkesnäringarna, utgjorde således omkring 5,400, eller, om familjemedlemmarna medräknas, 12,766 personer — representerande således en tredjedel af stadens hela innevånarantal.

Men arbetsklassen har främst i anledning af industrins uppsving ej blott tilltagit i antal; den har ock vunnit en betydelse i socialt hänseende, som den förut icke haft. Arbetarne hade blifvit ett helt stånd, som genom sin massa stod imponerande i det moderna samhället. Också de sökte sin styrka uti tidens stora maktmedel, föreningsväsendet. Redan den förut omtalade 1874 grundlagda „Työväen iltaseura“ hade varit ett bevis härpå. Men denna förening hade endast afsett tillgodo-seendet af arbetarnes andliga behof och upphörde redan 1877. Men ungefär tio år senare förverkligades föreningsidén inom arbetskretsarna på en mera omfattande grund. År 1886 uttalades i „Viipurin Sanomat“ af skalden J. H. Erkko, som då vistades i Viborg i egenskap af lärare vid Vilkeska skolan, Viborgs arbetarförenings ursprungsord¹⁾, och två år senare, sedan de för ändamålet utarbetade stadgarna²⁾, som en gång blifvit återsända af senaten, erhållit vederbörlig stadfästelse, öppnades föreningen den $22/4$ 1888.

Föreningen har oförtrutet egnat sina sträfvanden åt såväl höjandet och tryggandet af arbetarnes andliga och materiella förkofring som häfdandet af deras ställning i kommunen och samhället öfver hufvud. Redan året efter föreningens stiftande vidtogo dess s. k. lärokurser för arbetare. Den underhöll ifrån början en läsesal, hvarest medlemmarna hade tillgång till tidningslektyr; den inrättade 1891 ett lånebibliotek, organiserade inom sig en talarklubb (1893), ett musikkapell, en teaterförening

Arbetar-
föreningen.

¹⁾ Äfven assessorn F. Jalander arbetade varmt för föreningens åstadkommande. — Redan 1877 hade det varit tal om inrättandet af en arbetarförening. Snickarena Adolf Lehtinen och Mickel Pulliainen äfvensom skolläraren J. H. Erkko stodo då i spetsen för företaget. — År 1883 inrättades af arbetarne en konsumtionsförening »Alku», hvilken dock ej länge bar sig, med försäljningslokal i »Plevna». 1885 trädde i dess ställe »Viipurin työläisten kauppasaakeyhtiö».

²⁾ I utskottet för stadgarnas utarbetande sutto herrar: A. E. Andersson, P. Airaksinen, T. Humaloja, A. Häggman, E. af Hällström, F. V. Jalander, A. Kukkonen, A. Palonen, M. Pirrtimäki, W. Porthan, A. Hj. Sallmén, G. Z. Sandman, O. Tikander, A. Viklund, Eugen Wolff, N. R. af Ursin och D. V. Åkerman.

äfvensom en kommitté för nytta och nöje. Redan under dess första verksamhetsår grundlades också en sjuk- och begravningshjälpkassa; och för tillgodoseendet af arbetsklassens kreditbehof väcktes redan tidigt tanken på inrättandet af en pantlåneinrättning, hvilken plan också med tillmötesgående omfattades af stadsfullmäktige och särskildt uti kommerserådet Hackman vann en varm befordrare, så att anstalten, hvartill staden gaf 16,000 mk och som äfven erhöi bidrag af sparbanken, 1895 kunde öppna sin rörelse.

Ett af de viktigaste spörsmål, som stått på föreningens program, har varit den s. k. bostadsfrågan, hvilken blef brännande i synnerhet då efter de yttre förstädernas afskiljande från staden 1893 en mängd arbetare, hvilka ansågo sig såsom medlemmar af stadskommunen hafva större fördelar, än om de hörde till landskommunen, inflyttade till staden och där i brist af lämpliga kvarter måste inhysa sig i trånga och ohälsosamma lokaler. Därför ingick ock föreningen redan sagda år till stadsfullmäktige med anhållan om inlösande af de Dippellska och Anttonenska andelarna af Kolikkomäki förstad — en anhållan, som, sedan också själfva förstadsborna 1897 inkommit med en liknande ansökan, ledde till heta debatter inom stadsfullmäktige, hvilka, efter att redan hafva fattat ett tillmötesgående beslut i saken, omsider dock, främst i betraktande af de stora kostnader köpet skulle komma att ådraga staden, ej ansågo detsamma förenligt med stadens fördel och förty afslogo detsamma till allmän besvikning för de finsksinnade, som ifrigt arbetat för saken, och i synnerhet för arbetarne. Samtidigt vinnlade sig föreningen om åstadkommandet af ett byggnadsbolag för uppförande i staden af smärre bostäder för arbetarne. Denna fråga, som uti handlanden Häkli hade en varm befordrare, ledde 1896 till bildandet af „Osakeyhtiö yrittys“ med ett aktiekapital af 30,000 mk, fördelat på 300 aktier.

Det största intresset inom föreningen har måhända dock varit riktadt på höjandet af arbetarnes politiska ställning, för hvilket ändamåls vinnande flerfaldiga gånger yrkats på nedsättning af såväl röstskalan som valcensus. Till en början begärde man endast en nedsättning af det högsta röstetal, hvarmed enhvar medborgare finge deltaga i landtdagsmannavalen, till 10 i stället för 25 röster, som det varit förut, äfvensom skattörets sänkning i och för kommunala val från 400 till 300 mk, hvilket ansågs så mycket mera vara af behovet påkalladt, som — sedan kom-

munalförfattningen blifvit förändrad därhän, att först tvenne skattören gafvo en röst — de flesta arbetare, hvilkas inkomster ej stego till 800 mk, blefvo uteslutna från allt deltagande i det kommunala lifvet. Men småningom, i synnerhet från och med år 1894, vann yrkandet „en man, en röst“ alltmera majoritet inom föreningen, hvarjämte man uttalade sig för att det inkomstbelopp, som skulle motsvara ett skattöre, ej finge beräknas högre än 200 mk. 1895 hölls det förut omnämnda stora festtåget och medborgarmötet i Kron St. Anne park i och för röstbegränsningsfrågans dryftande. Men ingendera af de ofvan omnämnda yrkandena hafva tillsvidare ledt till någon förändring af den vedertagna ordningen.

Dessutom har föreningen diskuterat och afgifvit yttranden i flera arbetarförhållandena rörande frågor, såsom beträffande arbetstidens längd, vissa arbetslokalers olämplighet, arbetarskyddslagens noggrannare tillämpning, nykterhetens befrämjande, arbetarförsäkringen, sommarferiers arrangerande för arbetarne m. m., och i flera af dem äfven framfört sina önskuingsmål till stadens resp. landtdagsrepresentanter o. s. v. Särskildt gaf frågan om huru arbetarskyddslagen blifvit efterföljd i Viborg 1894 anledning till liflig diskussion inom föreningen. I dess möte den $\frac{2}{10}$ sagda år deltog yrkesinspektorn, kanslirådet K. L. Lindeberg, och i anledning af de därvid framställda klagomålen föreslog denne, att hälsovårdsnämnden ¹⁾ skulle hafva kontrollen öfver de hygieniska förhållandena i fabriker och handtverkerier, medan åter lärlingarnas undervisning, vård och fogliga behandling skulle öfvervakas af yrkesfullmäktige. De åtgärder, som i anledning häraf vidtogos, förblefvo icke resultatlösa.

Föreningen, som på 1890-talet räknade öfver 600 medlemmar, sammanträder sedan år 1893 i eget hus ²⁾, hvilket nämnda år uppfördes å dess vid Repclagatan belägna tomt, som donerats densamma af staden. Den $\frac{25}{4}$ 1898 begick föreningeu

¹⁾ Hälsovårdsnämnden skulle vid sina inspektioner, som borde verkställas två gånger om året, biträdas af experter ur yrkesfullmäktige och medlemmar af arbetarföreningen.

²⁾ Tidigare hade den sammanträdt i hyrd lokal. Den nya lokalen invigdes $\frac{1}{2}$, 1893 med en högtidlighet, till hvars beivrande inbjudits också representanter från landets öfriga arbetarföreningar.

där sin 10-års fest, hvarvid en af herr Ahonen utgifven publikation om dess verksamhet utdelades ¹⁾.

Arbetets
vänners
arbetarförening. Den finska arbetarföreningen stod vid periodens slut icke mera ensam såsom representant för arbetarsträfvandena. År 1896 hade nämligen bildats en ny sådan, afseende en närmare sammanslutning emellan de svenskatalande arbetarne på orten äfvensom befrämjandet af deras andliga och materiella förkoffran. Det var „Arbetets Vänners“ arbetarförening ²⁾. Själfva arbetarklubben räknade väl ej mera än omkring 30 medlemmar, men till den organisation, som gick under namnet „Arbetets vänners“, hörde mera än 300 för det mesta utom den egentliga arbetsklassen stående, men för dess väl ömmande personer. Också denna förening började sin verksamhet med inrättandet af en sjuk- och begravningshjälpkassa och vinnlade sig om förbättrandet af arbetarbefolkningens bostadsförhållanden m. m. Också den höll sig med bibliotek och läsesal, hade sångförening m. m. Dessutom inrättade den en barnträdgård, som med understöd af utskänkingsbolagets vinstmedel arbetade med stor framgång o. s. v.

Stadens jord.

För att nu öfvergå till stadens jordegendomsförhållanden undergingo de under perioden några förändringar, för hvilka vi här i korthet skola redogöra.

¹⁾ Föreningens ordförande under perioden voro: D. V. Åkerman 1889—1891, om hvilken det 1890 sades, att han »som ingen enda person i hans ställning i detta land lagt sig vinn om den arbetande klassens bästa», och J. A. Lyly (1891—1903), som var en likaså intresserad förfäktare af föreningens intressen som förtjänstfull ledare af dess sammankomster. Bland dess verksamaste medlemmar må nämnas: arbetsledaren M. Skyttä (länge dess kassör), lokomotivföraren T. Humaloja, snickaren A. Ahonen (båda de sistnämnde hafva ock varit föreningens sekreterare), byggmästaren A. Isaksson, m. fl. — Till föreningen hafva anslutit sig en mängd fackföreningar: målarnes (1888—1893), timmermännens (1888), maskinisternas (1891), typografernas (1892, sedermera upplöst), tjänarinornas (1893), hyrkuskarnas (1894), snickarnes, skraddarnes och tobaksfabriksarbetarnes (alla 1894), målarnes nya och skomakarnes (1895), mekanikernas (1896), hamnarbetarnes, murarnes, stenhuggarnes, smedernas (1897), sömmerskornas, modellsnickarnes och gjutarnes (1900) o. s. v. — Flera af dessa fackföreningar hafva inrättat egna sjukhjälpkassor, talarklubbar, sångföreningar o. s. v. — Till föreningen hörde ock »Nuorison raittiusseura» (1893).

²⁾ Uppslaget till föreningen »Arbetets vänners» bildande gafs af några svenska arbetare, som vände sig till redaktören Carl Johan Tollet med en framställning om behovet af en sammanslutning för befrämjande af den svenskatalande arbetarbefolkningens intressen på orten.

Vi erinra oss att rårna för stadens afhysta område uppgingos: 1802 mot Monrepos ¹⁾ och 1840 mot Kelkkala samfällighet ²⁾. Af detta sitt jordområde hade staden 1864 kostnadsfritt afstått 131,113 kvadratfamnar och 25 fot, utgörande vid pass en femtedel af hela stadsområdet, till de nya vallarna emellan Pantsarlaks och Papula vikarna ³⁾ äfvensom 1869 den för järnvägen behöfliga marken. Mot slutet af nu ifrågavarande period, år 1900, exproprierades ytterligare för finska statsjärnvägarnas räkning Tiikanurmi äng, stadsträdgården och de s. k. källanden, hvilkas areal tillsammans utgjorde 20 hektar, mot ett pris af 299,000 mk.

För öfrigt rådde mycken osäkerhet beträffande särskildt gränserna emellan stadens och ryska kronans tillhörigheter. Då det vid de i anledning häraf uppkomna konflikterna ofta hände, att ingendera parten kunde framlägga säkra bevis till stöd för sina anspråk, och ryska kronan stundom satte i fråga stadens t. o. m. mest obestriddliga rättigheter — såsom t. ex. då den 1887 ville tillförsäkra sig tomten n:o 3 i Kron St. Anne och det s. k. gorgeområdet vid Havisvägen, oaktadt staden på den förra egde tydligt bref och det senare ej hörde till den mark, som 1864 blifvit afträdd — värkställdes 1890—1895 ny rågång emellan stadens och ryska kronans egor, hvarvid råsträckningen å särskilda tvistepunkter försågs med stenpelare som rårösen ⁵⁾.

Af sin afhysta jord hade staden redan 1846 åt ryska militären bortarrenderat 8,647 ryska kvadratfamnar till kälplantager ⁴⁾, hvarjämte sagda militär såsom målskjutningsfält begag-

¹⁾ Enligt landtmäteriförrättningen af ²⁴/₁₀ 1801.

²⁾ Enligt senatens utslag ¹⁷/₁₁ 1840.

³⁾ Vid denna kostnadsfria jordafrädelse, som skedde förr, än förordningen af ¹²/₁₂ 1864 angående expropriation af jord mot ersättning blifvit promulgerad, hyste borgerskapet dock den förhoppning, att regeringen »framdeles, så snart vallarna och fästningsverken i Kron St. Anne blefve för kronan obehöfliga, icke skulle finna svårighet vid att öfverlåta sistberörda fästningsverk och det af dem upptagna området åt staden i vederlag för det staden nu frångångna territorium». — Den afträdda marken hade värderats till 32,152 rub. 14 ¹/₄ kop.

⁴⁾ För omförmälda ändamål begagnades emellertid af militären senare ett vida större område, t. ex. 1867 15,740 ¹/₂ kvadratfamnar.

⁵⁾ Såsom stadens ombud deltog i förrättningen kommerserådet Hackman, ingenjören Roschier och stadsarkitekten Blomkvist. Då under rågångens förlopp särskilda tvistefrågor yppats, beslöto stadsfullmäktige ¹²/₆ 1895 för bevarande af sta-

nade stadens enda betesmark, Tiikanurmi äng, så länge den ännu tillhörde staden. Resten var för det mesta upplåten till villatomter och lastageplatser. Af jordbruk och dess binärningar lifnärde sig en obetydlig bråkdel af stadens befolkning, — enligt 1900 års folkräkningstabeller endast 177 personer ¹⁾).

Stadens
köpta
fastigheter.

Då staden — såsom vi af det ofvansagda funnit — ej af sin egen jord hade mera öfrigt, än hvad den för sin utvidgning behöfde, hade den — efter hvad förut blifvit nämndt — redan 1844 inköpt Maaskola hemman äfvensom 1868 Papula fräse-gods. Af sistnämnda egendom hade dock 1871 bortsålts en del, benämnd Häyry, åt hemmansegaren Staffan Jaatinen för 38,000 mk. Men i stället har staden inköpt Huusniemi hemmansdel och inlöste 1899 af handelshuset Hackman & C:o ett jordområde i Talikkala by af 13,5 tunnlands areal för 43,888 mk. Genom dessa sina köpta egor kunde staden i någon mån ersätta den kända bristen på betesmark och höbol, hvarjämte den där hade tillgång till skog och sandtäkt ²⁾).

Trångsund.

Till stadens afhysta jord kunde emellertid räknas också dess hamnområde vid Trångsund, hvarest likväl icke ringa osäkerhet rådde rörande egoförhållandena. Redan 1878 hade fråga uppstått om grunden och beskaffenheten af stadens besittningsrätt till de områden, som vid Trångsunds hamn af ålder tillydt densamma. Af kameralfhovets skrifvelse $\frac{4}{3}$ 1804 framgick otve-

dens rätt inlägga reservation mot densamma för så vidt det gällde gatan emellan n:o 2 och 3 $\frac{1}{2}$ i Viborgska förstaden, gränden emellan högvakten och gården n:o 54 i f. d. fästningen samt en del af Skolgatan, hvilka platser tillagts ryssarna, äfvensom själfva eganderätten till norra glacin, hvilken också tillerkänts ryska kronan, hvarigenom bl. a. såsom förut nämnts en god del af Hiekkä förstad och järnvägsområdet råkat i fara. I allmänhet visades ock från rysk sida föga tillmötesgående gentemot stadens intressen. En gång, då stadsfullmäktige beslutit att låta längs landsvägen till Viborgska förstaden plantera en trädallé till skydd för de många af stadens innevägnare, som i hvarje väder hade att passera den flacka och öppna glacin, förklarade sig vederbörande ej kunna tillåta alléns anläggande under andra villkor än att den, om så befunes nödigt, skulle nedhuggas. Då jaktföreningen anhållit om tillstånd till en skjutpaviljongs anläggande emellan vallarna bakom Hiekkä, gjordes ock af de ryska myndigheterna svårigheter, tills generalguvernören afgjorde frågan till föreningens förman. Då ett kloakrör nedlagts under södra vallarna, fordrade kommandanten utan vidare dess undanskaffande o. s. v.

¹⁾ Stadens boskapsstock utgjordes år 1900 af 550 hästar, 57 kor, 58 får och 36 svin.

²⁾ Dessutom inlöste staden 1896 för en expropriationskostnad af 15,489 mk Mättäänjärvi sjö för vattenledningens räkning.

tydigt, att af Ravansaari ö 6 desjätiner 1,128 $\frac{3}{4}$ famnar jord, bildande en smal landremsa invid sundet längs öns östra strand, blifvit till staden öfverlemnade med full eganderätt, medan den öfriga delen af kronholmen tillerkänts de därboende lotsarna. Då staden emellertid var i behof af ökad utrymme för sin hamn, beslöto stadsfullmäktige 1879 att ingå till senaten med anhållan att Ravansaari holme i dess helhet måtte af staten till Viborgs stad öfverlämnas och lotsarna anvisas plats å närbelägna holmar — en anhållan, som följande år, på lotsstyrelsens förslag, modifierades därhän, att lotsarnas dispositionsrätt till holmen skulle inskränkas till nödig plats för deras bostäder och båthamn m. m., hvarvid staden skulle tillerkänna dem skälig ersättning för den jord de härtills begagnat, men hvilken nu komme att frångå dem. År 1883 fick staden sålunda rätt att af kronan arrendera Ravansaari för alltid, mot villkor att lotsarna skulle få bo kvar och staden i deras ställe erlägga den af holmen utgående kronoräntan. Härmed hade staden vunnit fri dispositions- och besittningsrätt till hela Ravansaari.

Om staden — såsom vi funnit — hade tydliga bref på sin eganderätt till Ravansaaristranden, kunde däremot från dess sida icke framställas något lagligen giltigt skäl för dess anspråk på Uuraansarisidan, ehuru också där en del lastageplatser sedan gammalt funnos. Detta förhållande ledde omsider 1887 till en långvarig tvist med egaren af hemmanet n:o 2 i Trångsunds by, handlanden V. Pikoff, inom hvars rår en del af hamnområdet befann sig. Ehuru staden stödde sina anspråk på särskilda förordningar och handlingar ¹⁾, gick den dock, då den ej kunde framställa något säkert åtkomstbevis, med förlust ur processen 1893. Det hade därjämte under rättegångens förlopp framgått, att staden också försummat att bevaka sin rätt vid skiftet af Trångsunds och Monola samfälligheters fiskevatten 1849 och 1850 samt att Pikoffs strand ej förr än 1856 begagnats såsom ankarplats ²⁾. Emellertid kunde staden

¹⁾ T. ex. fjärde punkten af Kongl. resolutionen af $\frac{22}{3}$, 1638, fjärde punkten af Kongl. resolutionen af $\frac{22}{2}$, 1642, 32 § i seglationsordningen af $\frac{16}{1}$, 1646 och 33 § i seglationsordningen af $\frac{16}{6}$, 1668 äfvensom ukasen af $\frac{22}{11}$, 1780.

²⁾ En annan stor rättstvist hade staden vid medlet af 1890-talet med Joenssufirman Cederberg & C:o, hvilken såsom sin lastningsplats begagnat den utanför Trångsund belägna Ryövälinniemi udde vid Tapolaviken. Då denna udde ansågs höra till stadens yttre hamnområde, ehuru den ej i hamnordningen särskildt näm-

omöjligan mera undvara det tvist underkastade hamnområdet och inköpte alltså 1894 för en summa af 220,000 mark Pikkoffska hemmanet n:o 2 i Trångsund äfvensom den andel af Monola hemman, som jämväl egts af förberörda handlande. Samma år inköptes också för vinnande af nya lastageplatser Suonionsaari af handelshuset Tschusoff & Sapetoffs konkursmassa för en summa af 67,000 mark.

Vi öfvergå emellertid till redogörande för stadens ekonomi.

Stadens
inkomster
och
utgifter
vid periodens
början.

Då perioden gick in voro stadens budgetförhållanden ännu jämförelsevis enkla. Stadens egendom i löst och fast beräknades hafva ett värde af omkring 1 miljon mark. Behållningen i kassan utgjorde vid utgången af 1875 omkring 100,000 och uti utbetalda förskotter och innestående fordringar kunde staden räkna sig till godo omkring 183,000 mark, hvaraf 128,000 borde under årets lopp inflyta. Dess aktiva utgjorde således omkr. 1,3 miljon mark, medan dess passiva inskränkte sig till en skuld af 91,000 mark. Dess inkomster åter anslogos till cirka 282,000 mark, hvilket med ofvannämnda behållning och fordringar utgjorde en tillgång af i rund summa 510,000 mark. Utgifterna för året ansågos väl öfverstiga denna tillgång med 35,000 mark, hvilka sålunda borde uttaxeras, förutom 100,000 mark till betäckande af vid årets slut icke influtna inkomster. Reminiscenser af den gamla åtskillnaden emellan stadens enskilda och allmänna medel fortlefde ännu; och man bokförde särskildt de utgifter, hvilka härintills delvis betäckts genom uttaxering, nämligen inkvarteringen, 95,500 mark, brandvården, 37,000 mark, fattigvården, 45,200 mark, folkskolorna, 37,900, och gatubelysningen, 29,000 mark.

Då drätselkammaren några år senare började sin verksamhet voro förhållandena ännu föga förändrade. 1881, då drätselkammaren utgaf sin första treårsberättelse, var stadens fasta och lösa egendom bokförd för sammanlagdt något öfver 1,1 miljoner mark. Dess skulder, hvilka 1878 ökats med ett 90,000 marks anorteringslån ur utskänkningsbolagets medel, utgjorde då 108,500 mark. Inkomsterna för 1879 hade stigit till omkring

des, uppbyros af bemälda firma vederbörliga trafikafgifter för de varor, som där lastades. Men 1893 vägrade firman vidare betala under påstående att udden ej kunde räknas till Trångsunds lastningsområde, — ja den yrkade ock, att staden skulle återbetala de redan under tolf år uppburna afgifterna, omkring 200,000 mk, med ränta. Också i denna rättstvist drog staden det kortare sträet.

289,000 mark, inberäknadt kronobidragen, omkring 70,000 mark. Utgifterna åter hade belöpt sig till 584,500 mark, hvarför något öfver 270,000 mark uttaxerats ¹⁾.

Men ifrån denna tid började siffrorna i stadens budget att år ifrån år stiga. De stora arbeten, hvilka vi förut omtalat, kloakledningen, vattenledningen, muddringen af Salakkalahti och Trångsund, hamnbanan äfvensom de stora jordköpen togo rundliga summor i anspråk, för att ej tala om de ökade utgifter, som kommunalförvaltningens utveckling öfver hufvud åsamkade kassan. Ensamt under årtiondet 1890—99 har för allmänna byggnadsarbeten utgifvits icke mindre än 3 ³/₄ miljoner mark. För att bestrida alla dessa utgifter har staden sett sig tvungen att upptaga särskilda nya lån, hvarjämte dess bokföring efter drätselkammarens inrättande blifvit ställd på en modernare fot än förr.

¹⁾ Om vi på grund af drätselkammarens ofvannämnda treårsberättelse, som omfattar åren 1879, 1880 och 1881, beräkna medeltalet af stadens inkomster och utgifter för nämnda år, komma vi till följande resultat.

Inkomsterna stego till omkring 358,000 mk, bestående af bl. a. arrenden från stads- och landsfastigheter 38,215, lösen för försälda tomter 7,775 mk, hamn-, grund- och bropenningar 114,760 mk, seglitionsafgifter omkr. 4,000 mk, stadens hälft af tolagen 22,425 mk, stadens andel i sakören 3,730 mk, bouppteckningsprocenten 15,650 mk äfvensom kronobidrag 106,300 mk — hvaraf till polisinsättningen 1879 12,500, sedan 30,000 mk, till folkskolorna 12,000, till söndagskolan 500, och till bestridande af inkvarteringskostnader: anslag 1879 43,600, sedan 50,000 mk samt kronans hälft af tolagen omkr. 22,000 mk.

Utgifterna åter stego i medeltal till omkring 612,000 mk, hvaraf räntor och afbetalningar å skulder 9,500 mk, aflöningar 107,000, polisen 44,280, pensioner 8,000, brandverket 32,000, fattigvården 39,000 mk, sjukvården 10,365 mk, folkskolorna 65,000 mk, gatubelysningen 33,380 mk, allmänna arbeten 40,250, renhållningsväsendet 11,200 mk, inkvarteringskostnader 128,544 mk o. s. v.

Differensen emellan utgifter och inkomster fylldes förmedels uttaxerade och influtna kommunala utskylder, hvilkas belopp i medeltal dessa år steg till 246,500 mk.

Sammanlagda värdet af kommunens fastigheter beräknades vid 1881 års utgång till 970,990 mk, hvaraf 830,990 mk belöpte sig på fasta egendomen inom staden och 140,000 mk å fastigheterna på landet. Stadens inventarier bokfördes då för 136,563 mk.

Under drätselkammarens förvaltning stodo 1881 dessutom följande fonder: Folkskolefonden, tillkommen genom realiseringen af det förra s. k. ständiga saltnedlaget, 24,000 mk, Folkskollärarnes pensionsfond 22,000 mk, Arbetshusfonden, hvartill grunden 1866 lades af generallöjtnanten Indrenius förmedels en donation af 3,000 mk, 18,275 mk, Nödårsarbetshusfonden 4,400 mk, W:m Rothes pensionsfond för tjänstehjon 21,200 mk, V. Hovings stipendiefond 5,430 mk, J. Lindströms pensionsfond för kvinnliga folkskoleelever 2,225 mk, Värnlösa barns fond 7,420 mk och Pfefferlingska fonden 6,115 mk. Samtliga fonder stego ¹¹/₁₂ 1881 till 111,603 mk.

Då perioden gick ut hade stadens budget alltså att uppvisa helt andra siffror än tjugo år tidigare.

Stadens
inkomster
; och
utgifter
vid periodens
utgång.

Staden hade enligt böckerna år 1900 följande tillgångar och inkomster. Sedan tidigare anslagna, men ännu oanvända medel afdragits, fanns en behållning i kassan af 82,671 mk. I statsbidrag fick staden för särskilda ändamål uppbära 141,352 mk, hvaraf för folkskolorna 34,100 mk och för polisinsättningen 86,544 mk. Stadens fasta egendom tillförsäkrade densamma en inkomst af 225,017 mk, hvaraf omkring 93,500 mk i form af hyror och arrenden samt 131,500 såsom lösen för försålda tomter äfvensom i tomtöresafgifter, hvilka åter börjat uppbäras 1880. Den viktigaste inkomsttiteln utgjorde dock de s. k. „inkomstgifvande rättigheterna“, bland hvilka vi återfinna flera sådana, som datera sin uppkomst ända från svenska tiden — såsom t. ex. flera af hamn- och trafikafgifterna (omkring 375,000 mk), tolagsafgifterna (omkring 87,500 mk), bouppteckningsprocenterna (i det närmaste 30,000 mk) o. s. v. — och hvilka tillsammans stego till ett belopp af något öfver en half miljon mark. Af sin vattenledning hade staden en inkomst af i det närmaste 123,000 mk. För fattigvårdens räkning uppbyros särskilda poster — personella afgifter (11,612 mk), ersättningar af kronan (omkring 10,000 mk) o. s. v. — inalles 34,678 mk. Diverse inkomster uppfördes till ett belopp af inemot 80,000 mk. Slutligen påräknades såsom bidrag af utskänkningsaktiebolagets vinstmedel en summa af 81,000 mk. Samtliga dessa inkomster stego således till 1,27 miljoner mark.

Utgifterna åter utgingo under följande titlar. Först upptagas skulder och räntor med 117,530 mk. Sedan komma i ordningen: stadens ämbetsverk 105,045 mk¹⁾; kommunalförvalt-

¹⁾ Följande nya lönestat hade fastställts genom reskriptet af ²¹/₁₁ 1876: 1 justitieborgmästare lön 5,200 och hyresmedel 1,800 = 7,000; 1 politieborgmästare lika; 3 rådmän, de äldre, lön enhvar 3,000, 3 rådmän, yngre, enhvar 2,500; en viceordförande i magistraten och rådstufvurätten, arvode 1,000; en ordförande i rådstufvurättens andra afdelning, arv. 1,000, 2 brottmålsnotarier, hvardera arvode 2,400; 3 civilnotarier, enhvar arvode 1,200; 1 magistratssekreterare och en notarius publicus lön 2,500, 1 stadsfiskal, lön 2,400, 1 stadsfogde d:o 1,600, 1 aktuarie d:o 600, 1 translator d:o 1,400 och skrifvarhjälp 200; 3 kanslister, lön enhvar 1,000; 1 stadsläkare, lön 3,400; 1 stads-kirurg 200; 4 barnmorskor, enhvar 500; 4 stadstjänare à 720; 1 justerare, arv. 400; 1 magistratsvaktmästare 1,000; 2 fängknektar 400; 1 kronokassör 1,200 = 65,200. Den närmast föregående aflöningsstaten var — såsom vi inrinna oss — fastställd ³⁰/₁₁ 1864 och slutade på 50,076 mk.

ningen — under hvilken rubrik hänfördes, utom stadsfullmäktige och drätselkammaren, äfven hamu- och byggnadskontoren — 95,077 mk; äfvensom polisinsättningen 129,680 mk, så att stadens administration, om pensionerna (4,554 mk) medräknas, inalles steg till 334,360 mk. Brandverket kostade 55,024 mk. För fattigvården utgafs 66,072 mk och för sundhets- och sjukvården 68,086 mk. Undervisningsväsendet erfordrade en kostnad af inalles 179,425 mk, hvaraf folkskolorna 138,650. Utgifterna för vattenledningen stego till 71,836 mk. Gatubelysningen kräfdde en utgift af i det närmaste 40,000 mk. Allmänna arbeten utfördes under året för inalles omkring 336,000 mk, hvaraf för stadsarkitektens arbeten utgäfvos inemot 150,000 och för stadsingenjörens 186,000 mk. På promenader och planteringar nedlades dessutom en kostnad af 18,770 mk. Renhållningsväsendet betingade sig en utgift af 38,000 mk. Slutligen utgaf staden detta år för tomtregleringen 151,000 mk. Diverse utgifter funnos dessutom till ett belopp af 223,000 mk. Summa summarum således utgifter omkring 1,69 miljoner mark.

Utgifterna öfverstego således inkomsterna med omkring 420,000 mk. Denna brist fylldes genom kommunaltaxeringen, hvilken, enär budgetutskottet i sitt förslag beräknat inkomsterna till omkring 1,04 miljon och utgifterna till 1,42 miljon, för

År 1900 voro lönerna inom magistraten: 1 politieborgmästare 10,000 (= 6,000 lön, 4,000 arvode), två rådmän à 4,500 (= justitierådmannen lön 3,000, arvode 1,500 och politierådmannen lön 2,500, arvode 1,500, löneförhöjning 500); 1 notarie och 1 biträdande d:o, hvardera 1,200; magistratssekreteraren 4,000 (2,500 lön, 1,500 arvode), 1 registrator 1,200, 1 skeppsmätare 180; 1 stadstjänare 1,260 (900 lön, 180 förhöjning, 180 personellt), 1 yngre stadstjänare 900; 1 politiekarl 480. Summa 29,420 mk. Inom rådstufvurätten: 1 justitieborgmästare 10,000 (likasom politieborgmästaren); 2 äldre justitierådmän à 4,500 (3,000 lön, 1,500 arvode); 3 yngre justitierådmän à 4,000 (2,500 lön; 1,500 arvode); ordföranden i rådstufvurättens andra afdelning 3,500 mk arvode; 2 civilnotarier à 1,200; 2 brottmålsnotarier à 2,400; 4 stadstjänare à 720 samt löneförhöjning 540. Summa 45,120 mk. Aktuarien 2,400 (lön, arvode och förhöjning), kanslisten 1,600 (lön, arvode och förhöjning); stadsfiskalen 2,400; translatoren 1,800; vaktmästaren 1,300 (hvaraf 300 mk personellt). Summa 9,500 mk. Stadsfogden 4,000, 2 biträden à 1,200, hvaraf det ena personellt tillskott 1,000 mk. Summa 7,400 mk. Diverse och expenser 11,000 mk.

Inom kommunalförvaltningen hade stadsfullmäktiges sekreterare 3,000 mk, drätselkammarens ordförande 6,000 mk, sekreteraren 3,000, stadskamreraren 4,000 och personellt 1,000, stads- och kronokassören 4,200 och personellt 1,000 o. s. v. I hamnkoret hade hamnkaptenen 5,000, kamreraren 5,000 och förhöjning 1,000 samt dessutom $\frac{1}{2}$ procent af uppbörden o. s. v. I byggnadskontoret: stadsingenjören 7,200 (hvaraf 3,000 påfördes vattenledningen); stadsarkitekten 3,000 mk o. s. v.

året faststälts till 384,245 mk. Denna uttaxering fördelades på 32,457 skattören å 11 mk 90 penni ¹⁾.

Utskännings-
aktiebolagets
vinstmedel.

Utom stadens ordinarie budget, har stadsstyrelsen — såsom också af det föregående framgått — till sitt förfogande haft de ansefliga summor, som årligen influtit under namn af utskänningsbolagets vinstmedel. I medeltal hafva de utgjort omkring 80,000 mark per år, hvilket för hela perioden skulle gifva en summa af i rundt tal 1,9 miljoner mark. Lejonparten af detta belopp har stadsstyrelsen disponerat, under en eller annan form, för folkbildningens befordrande. Den har anslagit för uppbygandet af en läsesal m. m. för folket omkring 245,000, för uppköp af böcker, premier, skoplagg m. m. åt folkskoleelever omkring 126,000 mark, för folkbibliotek, läsesalar, barnträdgårdar m. m. omkring 225,000 mark, för slöjd- och fortbildningsklasser vid folkskolorna omkring 159,000 mark, för folkhögskolorna m. m. 24,400 o. s. v. — in summa således för folkbildningens befordrande omkring 780,000 mark. Dessutom hafva finska kyrkan och skolorna erhållit omkr. 57,400 mark. För fattigändamål har disponerats omkr. 200,000 och för sjukvården omkring 80,000 mark. Musiken och teatern hafva i runda tal bekommit resp. 256,000 och 103,700 mark. Viborgs museum och dess samlingar hafva ihågkommit med 165,000 och stadens historia med 24,000 mark. För stadens förskönande och inköp af Huusniemi har anslagits omkring 45,000 mark. Särskilda föreningar hafva bekommit 43,000 mark, och för arbetareändamål har disponerats omkr. 30,000 mark. En matlagningsskola har understöds med 18,000 mark; nykterheten befordrats med 14,000 mark o. s. v.

Värdet af
stadens fasta
och lösa
egendom.
Dess skulder.

Stadens fasta och lösa egendom uppskattades år 1900 till sammanlagdt omkring 4,78 miljoner mk, hvaraf fastigheterna i staden — tomter, byggnader och parker — beräknades till omkring 2,97 miljoner och de på landet till 683,778 mk, äfvensom vattenledningen till 782,200 mk. Inventariernas värde åter uppgick till 348,134 mk. Dessutom egde staden ett trettiotal fon-

¹⁾ Ofvanstående öfversikt af stadens inkomster och utgifter är uppgjord med ledning af drätselkontorets »Handlingar rörande Viborgs stads räkenskaper och bokslut för år 1900». — Till diverse utgifterna hafva hänförts utom de under rubriken »särskilda utgifter» upptagna — ifrån hvilka dock utgifterna för tomtregleringen undantagits — utgifterna för rådhuset och teatern 8,130, för fastigheterna på landet 11,260, stadens allmänna onera 9,825 äfvensom »oförutsedda» behof 64,220 mk.

der för olika ändamål, dels donerade dels på annat sätt hopbragta, hvilkas sammanlagda kapital utgjorde 520,000 mk¹⁾. Stadens skulder stego till omkring 2 miljoner mk²⁾.

Under föregående period hade — såsom vi erinra oss — Inkvarteringen. för särskilda större kommunala utgifter, såsom inkvarteringen, brandverket, fattigvården m. fl., funnits särskilda kassor vid sidan af den s. k. enskilda medels kassa, i hvilken stadens ordinarie inkomster från handel och näringar inföto. Men under nu ifrågasvarande period bokfördes de, ehuru de delvis bestredos med för dessa ändamål särskildt uppburna afgifter och medel, i den gemensamma hufvudboken, i hvilken de hade sina särskilda konti.

I afseende å inkvarteringskostnaderna hade under perioden inträffat en stor förändring, i det att de, hvilka enligt reglemente af den ¹⁹/₁ 1876 skulle erläggas kontant, på grund af förordningen af den ¹⁸/₁ 1882, helt och hållet godtgjordes af statsverket. Därmed hade staden omsider befriats från den mest tryckande kommunala börda, som den ryska tiden medfört.

Brandverket, hvars kostnader under perioden stigit från Brandverket. 37,000 till 55,000 mk, har — under brandkommissionens in-

¹⁾ Dessa fonder voro den ³¹/₁₂ 1900 följande: Provisionella arbetshusets för tiggande barn fond (3,853 mk); V. Hovings stipendiifond (7,589 mk); Värnlösa barns fond (11,529 mk); J. Lindströms donationsfond (2,895 mk); Nödärsarbetshusfonden (11,355 mk); Pfefferlings stipendiifond (6,345 mk); Viborgs slotts restaurationsfond (10,233 mk); Åbobrofonden (13,009 mk); Kapital- och lifräntefonden (17,761 mk); A. Björkmans donationsfond (10,575 mk); Alexander II:s stipendiifond (10,028 mk); Viborgs stads historiefond (12,288 mk); Teaterhusfonden (118,575 mk); Pantlänefonden (158 mk); Ryska välgörenhets sällskapets fond 734 mk); A. Sandells donationsfond (2,115 mk); Viborgs stads försköningsfond (4,541 mk); Etnografiska museifonden (3,763 mk); W. Rothes fond för värnlösa barn (15,876 mk); Fru Adaridis donationsfond (1,327 mk); assessor Botschkareffs donationsfond (1,256 mk); Flygelns fond (1,269 mk); Utskänkningsaktiebolagets donationsfond (27,344 mk); Besparade, icke utanordnade medels fond (14,804 mk); Fondernas fond (4,250 mk); Z. Topelii stipendiifond (2,368 mk); Räntefonden (666 mk); J. C. v. Zweybergers donationsfond (167,500 mk) och W. Rothes belöningsfond (35,616 mk). Summa 519,707 mk.

²⁾ Under perioden hade staden upptagit trenne obligationslån: 1887 ett å 200,000 mk, hvars återstående kapital år 1900 utgjorde 149,000 mk (298 obl. å 500 mk); 1892 ett å 700,000 mk, å hvilket sagda år försälldes obligationer för ett belopp af 500,000 mk (1,000 obl. å 500 mk); äfvensom 1896 ett å 1,2 miljon, hvaraf 1900 återstod ett kapital af 1,125,500 mk (225 obl. å 500 mk). Stadens öfriga skulder utgjordes af ett lån å 200,000, taget 1893 ur städernas allmänna brandstodsbolags medel, äfvensom af ett vid inköpet af Suonionsaari 1894 af staden öfvertaget amorteringslån, å hvilket 1900 återstod 21,768 mk.

seende — utvecklats på den grund det under föregående tid erhållit. Ordinarie brandkåren, i spetsen för hvilken numera finnes en öfver- och en underbrandmästare, har trenne branddepåer, en i f. d. fästningen, en i Anina och en i Viborgska förstaden. Genom stadsfullmäktiges åtgärd ha inköpts tvenne ångsprutor, den ena 1879, hvilken ställdes till frivilliga brandkårens disposition, och den andra 1890¹⁾.

Frivilliga brandkåren²⁾, som i allmänhet räknade omkring 300 man, har under perioden uppfört åt sig ett eget brandkårs- hus. Redan 1891 donerade stadsfullmäktige åt densamma tomt n:o 142 i f. d. fästningen. Denna tomt försåldes emellertid 1894 åt ryska folkskolan, hvarpå kåren inköpte gården n:o 34 i Repola, vid Torkelsgatan, hvaräst det nya huset uppfördes och invigdes den $\frac{4}{10}$ 1896.

Polisen.

Den fordom med brandverket nära förenade uppsikten öfver ordningen i staden afskildes helt och hållet därifrån — såsom redan blifvit framhållet — under föregående period, då polis- kammaren 1836 inrättades. Polisen, som 1877 ökades med åtskilliga konstaplar och 1890 försågs med en detektivafdelning, har 1897 och 1900 ytterligare förökats, så att den vid periodens utgång räknade 61 man, hvaraf 4 detektiver. Uti kostnaderna för polisinrättningens underhåll skulle staden enligt 1900 års förordning deltaga med två sjundedelar, hvilket åsamkade stadskassan en utgift af 35,000 å 40,000 mk årligen³⁾.

¹⁾ Nya brandordningar hafva fastställts $\frac{15}{11}$ 1881 och $\frac{8}{10}$ 1889. — 1887 inspekterade ombudsmannen vid städernas allmänna brandstodsbolag magister M. Wænerberg stadens brandväsende, hvarvid han fann skäl till vissa anmärkningar särskildt beträffande redskapen. Den stående brandkåren utgjordes då af 23 man och hela allmänna brandkåren af 450 man.

²⁾ Chefer voro: ingenjör G. Törnudd 1867--1882, inspektor A. Norring 1882—1891 och hofrättsassessor G. V. Homén (från 1891). — Sin byggnadsfond började kåren redan i slutet af 1870-talet insamla, främst förmedels föranstaltande af lotterier, soiréer m. m. För ändamålet fick den ock emottaga särskilda donationer: 1882 af enkefru Elisabet Sandell 2,000 mk och 1889 af bankdirektör Burjam 1,000 mk. Äfven af utskänkningsbolagets vinstmedel erhöll kåren årliga bidrag å 1,000 eller 2,000 mk. År 1889 donerade Wilhelm Rothés arvingar 5,000 mk till bildande af en olycksfallsfond vid kåren. — Märket F. B. K. förändrades 1891 till V. P. K. — Kåren har egen läsesal och har tidtals underhållet egen sängkör och eget hornkapell.

³⁾ I den nya staten för polisinrättningen af den $\frac{21}{12}$ 1877 fastställdes stadens andel i kostnaderna (46,900 mk) till 16,900 mk. Den $\frac{12}{12}$ 1897 emanerade en ny författning, enligt hvilken statsverket deltog i kostnaderna (78,900 mk) med $\frac{2}{7}$,

Också gatubelysningen, hvilken förut hade sin särskilda kassa, har under perioden ansenligt förbättrats. Kostnaderna för densamma hafva stigit från 29,000 till 40,000 mk, hvaraf för gasbelysningen utgifvits 34,000 mk. Dessutom har i några af stadens lokaler införts elektrisk belysning, hvars konto likväl ännu år 1900 steg till endast 775 mk.

Gatubelysningen.

Bland de ordinarie utgiftsposterna var — såsom vi funno — den för fattigvården en af de största. Det ständigt tilltagande antalet fattighushjon och hjälptagare berodde väl delvis på den genom fria inflyttningar ökade lösa befolkningens tillväxt, men hade dock hufvudsakligen sin orsak i den gamla fattigvården själf, sådan den utbildat sig sedan 1852. Den obesuttna befolkningen hade vant sig att betrakta fattigvården såsom en inrättning, egnad att göra all egen omsorg öfverflödigt och från hvilken en hvar förr eller senare borde utfå sin andel. Ensamt under åren 1876—83 steg fattigantalet från 448 till 730, d. v. s. det utgjorde sistnämnda år 4,7 procent af invånarantalet. Kostnaderna för fattigvården hade under samma tid ökat från 35,000 till 46,000. Det blef nödvändigt att noggrannare än förut pröfva, hvilka verkligen voro i behof af fattighjäl, äfvensom att vänja de antagna fattighushjonen vid sysselsättning och arbete.

Fattigvården.

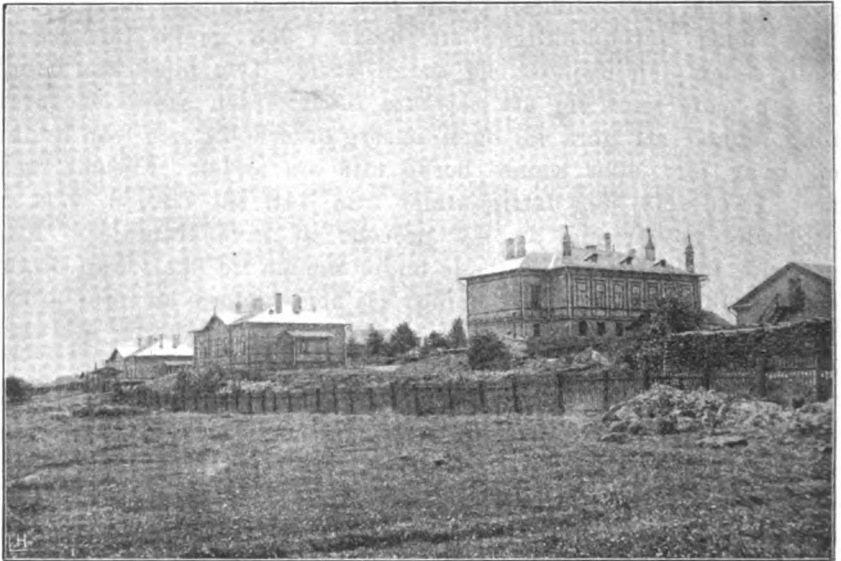
I afseende å fattigvårdens ställande på tidsenlig fot har ock staden, under den nya kommunalstyrelsens tidevarf, gjort stora framsteg. Viborgs stad torde vara den första i vårt land, som beslutit att reformera sitt fattigväsen i enlighet med det s. k. Elberfeldska systemets fordringar. År 1883 utfärdades nämligen ett nytt fattigvårdsreglemente, som, grundande sig på nämnda system, skulle leda till fattigvårdens partiella decentralisering. I stället för att fattighusdirektionen förut ensam omhänderhaft uppsikten öfver de fattiga, skulle staden nu indelas i särskilda distrikt, med hvar sin bestyrelse, bestående af trenne medlemmar förutom ordföranden, hvilken ock såsom ledamot skulle tillhöra den allmänna bestyrelsen och därjämte såsom uppsyningsman hafva närmaste upp-

och staden med $\frac{2}{7}$. Men redan ifrån 1900 års början trädde åter i gällande kraft en ny stat för polisen i Viborg, hvilken lydde å 121,120 mark och hvarvid kostnaderna skulle fördelas på samma sätt som 1897 blifvit bestämdt. — I slutet af 1880-talet väcktes fråga om att landtpolisen i Monrepos, Kelkkala och Talikkala borde subordinera under stadens polismästare och 1890 beslöto stadsfullmäktige, att sagda byar i polisrättsligt hänseende skulle öfverföras till Viborgs stad, men i kriminalrättsligt hänseende fortfarande underlyda häradsrätten.

sikten öfver sitt distrikt. Genom denna anordning skulle noggrannare kontroll än förut kunna utöfvas öfver de hjälpbegärande. I praktiken har tillämpningen af detta system dock icke kunnat fås till stånd, hvarför hufvuduppsikten såsom förr fortfarande hvilar på ordföranden.

Stadens
fattiggård.

Ett annat viktigt steg till fattigväsendets ordnande togs genom inrättandet af stadens fattiggård. Sedan nämligen fattigvårdsdirektionen redan 1886 föreslagit anläggandet af en dylik

Fattiggården i Papula.

och ett utskott 1889 förordat dess uppförande i Papula, anslog stadsfullmäktige nämnda år för ändamålet 120,000 mark. Det gamla fattighuset vid St. Petersburgska gatan skulle öfvergifvas och i stället ombyggas till epidemiskt sjukhus. Den $\frac{13}{10}$ 1890 inflyttade hjonen till den nya gården, som högtidligen invigdes den $\frac{20}{10}$ s. å. Fattiggården härbärgerade under första året af sin tillvaro 121 fattighjon, 42 män, 73 kvinnor och 6 barn. Hjonen sysselsattes på den manliga afdelningen med snickeri, skomakeri, skrädderi, bokbinderi m. m., å den kvinliga med strumpstickning, linnesöm, mattväfnad o. s. v. Äfven förekom utarbete vid jordbruk. Fattiggården befann sig vid periodens slut i mönstergillt skick, och mycket hade vid densamma blifvit

gjordt särskildt för landtbrukets förkofran. År 1897 voro där intagna 161 personer, hvarjämte 287 erhöillo understöd och 69 barn voro utackorderade. Hela fattigstaten utgjorde således då 517 personer eller 2,16 procent af befolkningen. Samtliga kostnader åter stego till 66,500 mark.

Till förhindrande af tiggeriet hade staden ock redan 1882 inrättat ett temporärt arbetshus för barn. För denna inrättnings vidmakthållande anslogo stadsfullmäktige under åren 1882—97 inalles omkring 70,000 mark.

Men utom den allmänna fattigvården har den enskilda välgörenheten under perioden arbetat med stor framgång. Särskilda föreningar funnos, som hade till ändamål att lindra nöden bland de behöfvande. Den förut omtalade fruföreningen, kollegierådinnan Örn's skapelse, underhöll fortfarande sin uppfostringsanstalt för värnlösa barn, „Orpokoti“, i Saunalahti¹⁾. Arbetsföreningen i Viborg, grundad 1875, beredde under ledning af den för sin ädla frikostighet kända öfverstinnan A. Mendt, som härvid med intresse biträdde af fröken Christine Lorentz, genom sin arbetsbyrå förtjänst åt fattiga kvinnor. Föreningen „Sedlighetsvännerna“, grundad 1884, underhöll ett skyddshem för tjänarinnor, som voro utan plats, äfvensom från 1895 också ett räddningshem för fallna kvinnor. „Viborgs kvinnoförening“, organiserad 1886 — först såsom underafdelning under finsk kvinnoförening — beredde genom sina s. k. sommarkolonier åt fattiga barn och tjänarinnor tillfälle till vistelse på landet²⁾. „De fattigas vänner“, hvilkas förening stiftades år 1896, besökte årligen flera

Föreningar
för
välgörenhet
m. m.

¹⁾ Deas tillgångar utgjorde vid 1900 års ingång 99,010 mk.

²⁾ Bland andra föreningar, som verkat i välgörenhetens tjänst, må också nämnas: tyska syföreningen för fattiga barns beklädnad (1855, fru Ekström); fruntimmersfattigföreningen (1862, fruarna M. Ahrenberg, Steger, I. Behm, E. Perander, M. Hackman); stora svenska syföreningen för fattiga folkskolebarns beklädnad (1873, fröknarna L. och H. Wärnhjelm); lilla svenska syföreningen för fattiga folkskolebarns beklädnad (1880, fruarna Kumlin, Calonius, Godenhjelm); provisionella arbetshuset för barn (1882, fru B. Hoving); mödräföreningen (1884, frk. A. Berg); mödräföreningen (1885, fröknarna Calonius, A. Renfors, L. Kanniainen). Utom ofvannämnda fruntimmer nämnas för sin välgörenhet äfven konsulinna Julia Augusta Lorentz, född Wahl († 1903), på hvars initiativ »de barmhärtiga bröderna» i Duisburg i Tyskland under nödåren 1867—68 sände till Viborg rikliga penningmedel och där upprättade ett lasarett, och som sedan till sin död verkade såsom medlem i direktionen för föreningen »de fattiges vänner», kommunalrådinnan Tekla Clouberg, f. Oldenburg m. fl.

hundra familjer, hvilkas personal gick upp till halft annat tusende ¹⁾ o. s. v.

Fonder för fattigas och obemedlades understödjande. Till ofvannämnda anstalter och välgörenhetsinrättningar äro ännu icke räknade de stora fonder, som under särskilda bestämmelser donerats till staden för obemedlades och fattiges understödjande. Till de gamla, förut omtalade Ladoska och Ignatiuska fonderna, hvilkas kapital nu stigit till resp. 65,500 och 107,000 mark och af hvilkas räntor årligen understöd utdelats åt obemedlade af ståndspersonsklassen, äfvensom den stora diakoniss-husfonden (214,850 mk), för hvars tillkomst äfvenledes tidigare redogjorts, tillkommo under perioden ytterligare några större fonder, afsedda för välgörande ändamål.

Så hade friherrinnan Amalia Boije ²⁾, född Jænisch, 1879 bland sina storartade donationer, som inalles stego till något öfver 430,000 mark, ihågkommit sin fädernestad med tvenne ansenliga legat, af hvilka det ena, fonden för fattiga enkor, vid periodens slut utgjorde 88,000 mark, och det andra, fonden för moderlösa barn, 40,000 mark.

År 1886 hade danske vicekonsuln Richardt till minne af sin afidna hustru donerat till staden 100,000 mark under namn af „Olga Richardts understödsfond“, hvaraf räntan skulle användas till bispringande af medellösa personer.

År 1889 hade likaledes kommerserådet Wilh. Rothes arf-

¹⁾ Kassa år 1900 17,501 mk. Hade barnträdgård i Kolikkomäki och arbetsstuga för gossar i Hiekka.

Samtliga dessa föreningar erhöles af staden så godt som stående årsbidrag ur utskänkningsmedlen till större eller mindre belopp. Staden utgaf för slika ändamål under periodens lopp åtminstone 75,000 mark. Dessutom har den, sedan 1889, bekostat en fattigsakförare, som ur vinstmedlen under årens lopp uppburit öfver 10,000 mk. Fattiga ryska soldatenkor ha bisprungits med årliga bidrag, hvilkas totalbelopp utgjort 25,200 mark o. s. v. Inalles har staden sålunda, utöfver de ordinarie fattigkostnaderna, under periodens förlopp utgifvit dels som bidrag åt enskilda välgörenhetsföreningar dels såsom direkta understöd en summa af omkring 110,000 mark.

²⁾ Amalia Boije, f. i Viborg 1799, † i Åbo 1879, dotter till kommerserådet Andreas Jænisch och Helena Jænisch. Gift 1:o med öfverstelöjtnanten Karl Ollongren, 2:o med guvernören friherre Otto Abrah. Boije. Af hennes öfriga dispositioner må nämnas: Jænischska stipendiefonden vid universitetet (60,000 mk), Boijeska stipendiifonden vid Åbo svenska lyceum (10,000 mk); till Käyrä uppfostringsanstalt nära Åbo (58,000 mk); till ålderstigna fruntimmers pensionsfond i Åbo (25,000 mk) o. s. v.

vingar till minne af den afidne donerat 60,000 mark, hvaraf 10,000 skulle tillfalla den förut af bemälda kommerseråd 1875 stiftade belönings- och pensionskassan för meriterade tjänstehjon, 15,000 hemmet för värlösa barn, 10,000 diakonissanstalten äfvensom 5,000 mk arbetsföreningens arbetsdepå¹⁾ o. s. v.

År 1901 tillställde konsul V. Dippell och arkitekten E. Dippell föreningen „De gamlas hem i Wiborg“ ett gåfvobref, hvarigenom de donerade 15,000 mk till dess byggnadsföretag äfvensom 15,000 mk till bildandet af en fond, benämnd „Till minne af Maria Dippell“, hvars räntor skola användas till bekostande af friplatser i det blifvande hemmet.

Dessutom gjordes en mängd mindre donationer²⁾. Samman-

¹⁾ De öfriga donationerna voro enligt brevet 5,000 mk till frivilliga brandkåren (för en olycksfallsfond), 5,000 mk till Yxpää folkskola, 5,000 mk till hästvänsföreningen äfvensom 5,000 mk till utdelning bland Viborgs stads fattiga.

²⁾ Dessa voro: J. Lindströms pensionsfond (1879) 2,000 mk för att bereda delaktighet för från folkskolorna utdimitterade medellösa elever i pensionsinrättningen för tjänande; Pfefferlingska fonden (1880) 6,000 mk, hvaraf räntan enligt gifvarinnan, enkefru Maria Fredrika Pfefferlings, testamente af $\frac{1}{1}$ 1872 bör användas till uppfostran af någon värlös gosse inom kommunen, tills han blir konfirmerad; arkitekten A. Sandell testamenterade 1881 21,000 mk, hvaraf 10,000 till finska lyceum, 5,000 till finska fruntimmersskolan, 2,000 till diakonissanstalten, 2,000 till barnkrubban och 2,000 till finska trädgårdsföreningen; handlanden Petter Starckjohann (1884) hade till staden testamenterat för välgörande ändamål 1,000 mk, hvaraf räntan anslogs till underhållande af en frisäng vid diakonissanstalten för stadens fattige; f. d. folkskolläraren Jakob Innanen testamenterade (1884) åt magistraten 10,000 mk, hvaraf räntan borde användas till stadens finska arbetsklass' bästa; bleckslagarmästaren Konr. Veikkanens testamente (1890) 5,000 mk till underhållande af en frisäng i diakonisshuset äfvensom 1,000 mk till mosaiska församlingen, utom 600 mk till tvenne silfverljusstakar till svenska församlingen; afl. fru Lovisa Björkmans testamente ($\frac{29}{11}$ 1886, tillägg $\frac{5}{1}$ 1887) 10,000 mk till fruntimmersföreningen i Viborg; kommerserådinnan Adaridi testamenterade (1891) till minne af sin afl. man 500 rubel till förbättrande af sådana sjukas och dårars läge, hvilkas underhåll ålåg Viborgs stad; kollegieassessor Botschkareff donerade (1891) 300 rubel till understöd af Viborgs stads fattiga af grekisk-ryska trosbekännelsen.

En stor donation, som dock ej afsåg något välgörande ändamål, gjordes äfven vid slutet af perioden af apotekaren J. C. von Zweyberg, som till staden donerade 167,500 mk till dess förskönande. — Afl. länekonduktörsänkan fru Maria Elisabet Sandell testamenterade (1881) till staden 2,000 mk, hvaraf räntan skulle användas till underhållandet af stadens trädgårdar och promenader äfvensom hennes och hennes mans grafvar. — Handlanden Vasili Tichanoffs änka donerade (1900) 2,000 mk till kyrkan. — Beloppet af samtliga för allmänna ändamål gjorda donationers fonder steg således (1900) till omkring 950,000 mk.

lagda summan af alla för välgörande ändamål i en eller annan form gjorda donationer utgjorde år 1900 omkring 758,600 mk.

Pensionskassor,
stipendiefonder
m. m.

Om till allt detta ännu läggas pensionskassorna: handelsföreningens omkring 270,000 mark ¹⁾, handtverksföreningens 110,000 mark ²⁾, pensionskassan för tjänande och arbetande klassen 228,000 mark ³⁾, Wilh. Rothes fond för trogna tjänare 35,000 mark, understödsfonden för handtverkare- och fabriksföreningens ålderstigna medlemmar 15,000 mark, kapital- och lifrätteanstaltens fond 16,000 mark, föreningens för „de gamlas hem“ kassa 70,000 mark ⁴⁾, sjömanshuskassan 76,000 mark äfvensom stipendiefonderna (Hovingska 7,348, Lindströms 2,821, Topelii 2,368, Alexanders 10,000) 22,537, eller tillsammans omkr. 800,000 mark, komma vi till det resultat, att stadens samtliga för understöd i en eller annan form afsedda fonder stiga till det betydande beloppet af omkr. 1,7 miljoner mark ⁵⁾.

Ryska
välgörenhets-
föreningen.

Slutligen må här ock nämnas, att den ryska societeten särskildt på sitt håll under perioden utfört ett afsevärdt arbete

¹⁾ Handelsföreningens i Viborgs pensions- och understödsinrättning stiftades, såsom förut är nämnt, 1869 med ett grundkapital af 15,330 mk. Den första pensionen beviljades 1871 och steg till 580 mk om året. Enligt § 3 var hvarje ny handlande tvungen att inträda i föreningen. Näringslagen af ¹/₃, 1879 upphäufde detta tvång, hvarefter också antalet deltagare i kassan började nedgå.

²⁾ Handtverksföreningens pensionskassa stiftades, enligt hvad förut omnämnt, 1868. Såsom en af dess mest intresserade befordrare nämnes konditorn Christian Andrea, hvilken blef kassabestyrelsens första ordförande. 1889 öfverräcktes åt honom en emaljerad medaljong, på ena sidan upptagande Viborgs vapen, på den andra industrins emblemer med inskriften: »Bakom oss stå tätande leder. De skola tacka Dig».

³⁾ Pensionsinrättningen för den tjänande klassen grundlades 1874 förmedels ett af kommerserådet J. F. Hackman donerat grundkapital af 40,000 mk, hvartill sparbanken lade 10,000 mk. Åtminstone till en början synes inrättningen af dem, för hvilken den var afsedd, icke omfattats med önskvärdt intresse. 1883 heter det, att få tecknade sig i den, mest kvinnor.

⁴⁾ Till föreningen »de gamlas hem» hade, utom den ofvannämnda stora Dippeleska donationen, donerats 1893 bl. a. 10,000 mk af aflidna fru Louise Björkmans sterbhus, och 1,000 mk af prosten Forstén i anledning af att han då varit 30 år kyrkoherde i Viborg, äfvensom senare 10,000 mk af fru Vera Rothe och 5,000 mk af apotekar J. C. v. Zweygberg.

⁵⁾ Läggas härtill ytterligare de Zweygbergiska och Sandellska fonderna äfvensom ryska välgörenhetssällskapets fond (den sistnämnda 1900 66,500 mk), komma vi till det resultat, att samtliga i Viborg år 1900 existerande allmänna fonders belopp steg till den höga summan af omkring 1,95 miljoner mark.

för sina fattigas bästa. Den ryska välgörenhetsföreningen, hvars ledande själ var statsrådinnan Blagowestschensky, har t. o. m. 1898 grundlagt en särskild fattiggård i Sorvari, hvarest en af handlanden D. Markeloff 1895 donerad gård för ändamålet ombyggdes. Anstalten är afsedd för 18 interner, hvarjämte fattiga efter lägenhet där bespisats.

Äfven i afseende å hälsovården har under perioden gjorts betydande förbättringar. Redan 1876 föreslog C. Rosenius till sätandet af en sundhetsnämnd, hvilken egde bestånd under

Hälsovården.

Kommunala sjukhuset.

några år. I juli 1880 tillsattes sedan, i enlighet med förordningen af $\frac{22}{12}$ 1879, hälsovårdsnämnden ¹⁾. Denna erhöi i den nya stadsläkaren Th. Thesleff en nitisk ordförande. På hans initiativ vidtog nämnden en mängd viktiga åtgärder för stadens allmänna hygieni. Staden — i detta afseende den första bland Finlands städer — förskaffade sig 1886 en desinfektionsugn, och det gamla lasarettet, som låg så lågt, att vattnet från gatan rann in i huset, utdömdes.

¹⁾ År 1883 godkändes förslag till hälsovårdsordning för staden.

Kommunala sjukhuset.

Den $11\frac{1}{4}$ 1890 beslöto stadsfullmäktige för sjukhusväsendets omgestaltning reservera tomterna 29 och 30 i Anina, på hvilken sistnämnda fattighuset då stod. Här uppfördes 1891 en ny större byggnad för febersjuka, hvarjämte de äldre träbyggnaderna ombyggdes. Hela ny- och ombyggnaden kostade omkring 85,000 mark. 1894 inlöste staden den invid sjukhustomten belägna s. k. regementsgårdens byggnader, af hvilka en ombyggdes till dårhus med 12 celler. Kostnaderna för alla byggnader, som höra till kommunala sjukhusets komplex, torde något öfverstigit 130,000 mark.

Med kommunala sjukhusets öppnande inbröt en ny tid för stadens sjukvård. En barnförlossningsanstalt hade inrättats 1893 ¹⁾, en poliklinik öppnats 1895, hvilken redan under tredje året af sin tillvaro räknade 5,600 sjukbesök. Det befanns emellertid snart att det nya sjukhuset med sina 30 sängar och sin för smittosamma sjukdomar afsedda mindre byggnad ej längre såsom sådant motsvarade behofvet. Stadsläkaren Gadd dref därför energiskt på det kommunala sjukhusets kompletterande med en epidemiefdelning. Den $6\frac{1}{10}$ 1899 beslöto ock stadsfullmäktige uppörändet af en sådan för en kostnad af 106,000 mark. Med den nya inrättningens tillkomst har det kommunala sjukhuset blifvit fullständigt.

Stadsläkarna.

Det var naturligt att i anseende till sjukvårdsanstalternas utveckling också läkarekrafterna skulle ökas. Redan 1883, då stadsläkaren Frankenhäuser anhållit om afsked, beslöts i anledning af C. Rosenius' förslag om anställande af tvenne stadsläkare, att en biträdande stadsläkare skulle antagas på tre år i sänder. Då nämligen Viborg fortfarande var säte för statens såväl provinsialläkare som fängelse- och lasarettsläkare — professor G. J. Strömborg, framstående särskildt såsom ögonläkare — och dessutom vanligen hade tillgång till en och annan privat praktik idkande läkare förutom militärläkarne, ansågs stadens egen läkarekår ej tarfva någon vidare ökning.

Länesjukhuset.

Här må ock i förbigående nämnas, att länesjukhusets stora byggnadskomplex vid St. Petersburgska gatan ökades med nya byggnader, så att den slutligen bestod af icke mindre än fem större stenhus i två våningar och lika många mindre byggnader

¹⁾ Denna anstalt har kostat staden öfver 200,000 mark och är, enligt fackmäns åsikt, synnerligen väl inrättad. Anstalten har skötts af doktor N. Sundman.

af trä. De senast uppförda byggnaderna voro dårhuset, byggnaden för syfilitiska afdelningen samt det nya kirurgiska sjukhuset, hvilken storartade byggnad blef färdig år 1894.

Sålunda både af staten och staden väl försedt med sjukhus och läkare intager ock Viborg i sanitärt hänseende ett framstående rum bland Finlands städer. Enligt beräkningar för femårsperioden 1889—93 utgjorde dödligheten på 1,000 innevånare i Viborg i medeltal pr år endast 19,06. Af våra större städer hade under samma tid endast Uleåborg att uppvisa en något lägre dödlighetssiffra, nämligen 18,89, medan i alla andra mortalitetsprocenten steg öfver 22 och 23 på tusen. Enligt stadsläkarens årsberättelser för tiden 1884—94 höll sig åter sjukdomssiffran, beräknad i procent af befolkningen, tämligen konstant vid jämförelsevis låga tal, fluktuerande emellan 10 och 15 procent, med undantag för det första och det sista af de nämnda åren, hvilka voro synnerligen ogynnsamma och uppdrofvo procenttalet till resp. 21,7 och 23,3. Skulle några slutsatser få dragas af dessa siffror, hvilka dock hänföra sig till en relativt kort observations-tid, var dödligheten proportionsvis ringa och hälsotillståndet öfverhufvudtaget godt.

Af enskilda inrättningar, som arbeta i hälsovårdens tjänst, förtjänar den 1868 inrättade diakonissanstalten särskildt att omnämnas. Vid anstalten, som 1879 försetts med en småbarnsskola och 1881 med en barnträdgård, uppfördes 1890 en ny flygel för fader- och moderlösa barn äfvensom för orkeslösa personer. S. å., då handelshuset Hackman & C:o, hvilket — såsom förut framhållits — grundlagt anstalten, firade sitt 100-års jubileum, erhöi denna af detsamma en ny stor donation af 30,000 mark. Inrättningen stod ända till 1883 under ledning af en tysk diakonissa från Dresden, men har sedan nämnda år omhänderhafts af en infödd föreståndarinna. Intill 1893, då diakonissanstalten begick sitt 25-års jubileum, hade där vårdats inalles 4,000 å 5,000 patienter. Vid sin aflyttning från orten öfverlämnade prof. Strömborg en af stadsboar till hans bestämmande gifven gåfva, 2,100 mark, till en fond för ögonklinik vid diakonissanstalten, och sedan denna summa ökats till inemot 80,000 mark dels genom nya donationer (af Strömborgs änka och barn 10,000, af Hackmanska släkten ett betydande belopp), dels genom årliga anslag ur utskänkingsbolagets och sparbankens vinstmedel, kunde diakonissanstalten i den nyuppförda afdelningen 1905 intaga de första patienterna. Äfven för hemmen har diakonissanstalten

Hälsö-
förhållanden.

Diakoniss-
anstalten.

gjorts gagnelig, i det stadsfullmäktige 1892 beviljade densamma ett anslag af 100 mark årligen för hvarje utbildad sjuksköterska, mot villkor att en diakonissa ständigt skulle finnas till hemmens disposition.

Apotek.

Hvad slutligen apoteken beträffar, hade till de af förrigt i staden befintliga fyra, om hvilkas tillkomst tidigare varit tal — nämligen det första eller Relanderska (priv. 1689 och 1760) och det andra eller Hedmanska, sedan Hällströmska (1824, 1834 och 1851) samt det Zweygbergiska, sedan Schalienska i St. Petersburgska förstaden (1857) och det Långska i Viborgska förstaden (1873 och 1879) — år 1900 tillkommit ett femte, det Ekrooska i Repola stadsdel.

Renhållnings-
väsendet.

Slutligen har staden också varit betänkt på att införa ett nytt renhållningssystem. Den egentliga s. k. renhållningsfrågan bragtes å bane redan 1884 på initiativ af stadsingenjören Pacius, som då uppgjorde ett för sin tid godt förslag i den vägen. Men ärendet hänsköts sedan till hälsovårdsnämndens behandling och sköts så småningom åt sidan, medan intresset för detsamma afsvalnade. Tio år senare framställde emellertid Pacii efterträdare Lindroos ett nytt förslag till kommunalt renhållningsverk på grund af det s. k. göteborgssystemet. Detta förslag godkändes 1896 af hälsovårdsnämnden, men har ännu icke blifvit satt i verket. Kostnaderna för dess införande har beräknats till 44,000 mark.

På hygieniska utställningen i St. Petersburg 1895 tillerkändes Viborg — såsom förut är nämnt — hedersdiplom för sina förträffliga anstalter till hälsovårdens befrämjande.

Kyrkliga
förhållanden.

Detta om stadens materiella utveckling under nittonde seklets sista fjärdedel. Vi öfvergå nu till att kasta en hastig blick också på de institutioner och kulturföreteelser, som under samma tid representerat eller utgjort exponenter för dess andliga lif och kulturella utveckling. Vi skola härvid kunna iakttaga samma raska framsteg som på näringarnas och de ekonomiska sträfvan- denas område.

Då perioden började, voro ännu de tvenne gamla församlingarna, den svenska stads- och den finska stads- och landsförsamlingen, förenade till en kyrkoherdelägenhet. År 1862 hade prosten Mortimer Forstén († 1904) blifvit kyrkoherde i Viborg. Under hans tid har den pietistiska rörelsen, som tidigare vunnit så allmän utbredning inom församlingen, småningom gifvit vika, och det andliga lifvet ledts in på ljusare stigar. Vål besjälades

ännu Forsténs af andlig vältalighet kännetecknade predikningar af denna rörelses inflytande. Men den evangeliska riktningen vann alltmera insteg på orten genom pastorerna Martin, Lybeck och Siren. Från år 1883 åtnjöt prostén Forstén allt som oftast tjänstledighet och har hans tjänst sedan dess förrättats af pastor S. F. Gräsbeck.

Emellertid tillväxte församlingarnas medlemsantal så, att ett åtskiljande af desamma till särskilda prästlägenheter blef, ju längre det led, en alltmer trängande nödvändighet. År 1881 räknade finska stadsförsamlingen redan 9,000 medlemmar. Den anhöll därför om rätt att bilda ett eget pastorat för sig. Genom kejs. brefvet af den $15/3$ 1881 bifölls denna anhållan, dock under förbehåll, att dåvarande kyrkoherden i Viborg skulle bibehållas vid alla sina löneförmåner så länge han detta ämbete innehade. Vi hafva redan nämnt, att den nya församlingen uppförde åt sig en ny kyrka, hvilken invigdes 1893¹⁾. Dess medlemsantal utgjorde år 1900 17,717 personer.

Den finska
stads-
församlingen.

Förenade förblefvo härefter endast den svenska stads- och den finska landsförsamlingen. Men äfven denna förening skulle icke mera blifva långvarig. Åtta år efter det den finska stadsförsamlingen afskilt sig, anhöll också den svenska stadsförsamlingen omkr. 3,000 medlemmar, att blifva afsöndrad till en själfständig kyrkolägenhet, och genom kejs. brefvet af den $2/5$ 1889 förordnades, att „vid härnäst inträffande ledighet af kyrkoherdetjänsten i Viborgs stads- och landsförsamling“ nämnda församling skulle delas i tvenne särskilda pastorat. Sålunda voro då definitivt de båda stadsförsamlingarna skilda från landsförsamlingen, hvilken såsom sin kyrka fortfarande begagnar den gamla klosterkyrkan. Den svenska stadsförsamlingen räknade år 1900 omkring 3,500 medlemmar.

Den svenska
stads-
församlingen.

Stadens tredje lutherska församling, den tyska, förestods — likasom de svenska och finska församlingarna — under hela den nu ifrågavarande perioden af en och samma kyrkoherde,

Den tyska
församlingen.

1) Redan på 1860-talet hade fråga varit om Viborgs sockens delning, hvarvid rektor Ahrenberg (1862) hade föreslagit en delning i »västra» och en »östra» församling. Stadsförsamlingarna, den finska och svenska, beslöto ock då anhålla om att återfå gamla domkyrkan till kyrka, men landsförsamlingen deltog ej i denna anhållan. — 1867 petitionerades ock hos dåvarande generalguvernören under hans vistelse i Lauritsala om förra domkyrkans öfverlåtande åt staden, då den gamla kyrkan blifvit för trång för församlingens 18,000 medlemmar.

prosten Alexander Sonny (1872—1905), hvilken under sin långa verksamhet i staden tillvann sig sina församlingsbors kärlek och förtroende. Den tyska församlingen, som fortfarande hade gemensam kyrka, Peter-Pauli-kyrkan, med den svenska stadsförsamlingen, bestod år 1900 af 770 personer.

År 1895 klagas öfver att lederna af de kyrkobesökande inom svenska och tyska församlingarna är ifrån år glesna, hvar till de många skilda samfund, som bildats under namn af „frikyrkliga“ i hög grad bidragit. Särskilda bönehus och samlingslokaler hafva evangelisk-lutherska och metodist-episkopala församlingarna äfvensom de frikyrkliga, læstadianerna och frälsningsarmén, förutom några andra mindre sekter. Af andliga föreningar må nämnas: Viborgs lutherska bönehusförening, evangelisk-lutherska ungdomsföreningen, äfvensom de kristliga föreningarna af unga män och kvinnor.

Grekisk-katolska församlingen.

Inom den grekisk-katolska kyrkans organisation inträffade under denna period en stor förändring, i det år 1891 i Viborg inrättades en grekisk-ortodox biskopsstol. Den första ärkebiskop i det finska ortodoxa stiftet var Antonius (1892—1899), som under sin verksamhetstid i Viborg gjorde sig känd som „en sann vän af Finland“. Blevnen metropolit efterträddes han såsom „ärkebiskop af Finland och Viborg“ af Nikolai, förut biskop i Saratoff, hvilken i afseende å sina politiska tänkesätt var en motsats till sin företrädare. År 1900 räknade grekisk-ortodoxa kyrkan i Viborg omkring 5,800 bekännare, hvarförutom där funnos ett fyratiotal s. k. dissidenter.

Katolska församlingen.

Till den romersk-katolska trosbekännelsen hörde vid slutet af perioden inalles 550 personer, bland hvilka en mängd soldater, tjänande vid den i staden förlagda militären.

Judiska församlingen.

Den judiska församlingen slutligen, hvilken sedan 1876 hade sin synagoga i gården n:o 31 i Anina, bestod — likaledes inberäknadt soldater o. a. — af inalles 245 personer¹⁾.

Skolväsendet. Svenska lyceum.

Det viborgska skolväsendet hade — såsom vi erinra oss — efter att under stadens tidigare epoker i allmänhet ha varit mer eller mindre försummat, först i slutet af föregående period blifvit ställt på en fullt tidsenlig fot. Följderna visade sig också

¹⁾ Öfriga trossamfund, hvilka för det mesta voro representerade bland militären, räknade sammanlagt omkring 100 personer, af hvilka 20 voro muhammedaner, 9 armenisk-katolska och 67 af »okänt religionssamfund».

snart i det framgångsfulla arbete, som särskildt stadens hufvudläroverk nu kunde prestera i motsats mot hvad det gjort förr. Vid sin afgang från rektoratet vid stadens svenska lyceum 1891, yttrade Gabriel Lagus uti sitt afskedstal bl. a.: „Oafsedt de förändringar skolan undergått och de mycket ofta här förekommande, alltid skadliga ombytena af lärare, samt den mycket olika naturbegåfning särskilda åldersklasser ådagalagt, tror jag dock, att den väl fyllt sin uppgift i komplexen af Finlands högre läroverk. Det har t. o. m. funnits ett triennium, då, enligt de af universitetets rektor publicerade treårsberättelserna, denna skola hvad vitsorden i studentexamen beträffar varit n:o 2 bland alla i landet då befintliga“. Äfven eljes hade den viborgska skolan i detta afseende alltid „bibehållit en passabelt god plats“ bland sina syskonanstalter. Detta uttalande har ej heller jäfvats af skolans verksamhet under periodens sista årtionde. Lsåret 1900—01 räknade lyceet 149 elever ¹⁾.

Äfven den viborgska fruntimmersskolan ²⁾, som redan tidigare haft sin storhetstid, har under perioden arbetat med icke ringa framgång. Sedan den omsider 1876 blifvit utvidgad till fyrtklassig, såsom 1872 års skolordning förutsatte, äfvensom — efter att 1885 hafva inflyttat i sitt nya hus — 1886 ytterligare förfullständigad med en femte klass, åtnjuter den, icke ovärdig sina stora minnen från forna dagar, fortfarande ett berättigadt anseende hos allmänheten, hvarom också de donationer ³⁾, som på senaste tid kommit densamma till del, i sin mån bära vittne. För

Svenska
fruntimmers-
skolan.

¹⁾ År 1894 bifölls å högsta ort till inrättandet på kommunens bekostnad af en till universitetet ledande reallinje vid lyceets fyra högsta klasser. — Rektorer under perioden hafva varit: J. R. Relander (1876—1886, † 1903), Gabriel Lagus (1886—1891, † 1896), Adiel Bergroth (1891—1905, † 1905). — Kommunen bidrog till läroverkets kostnader med 7,752 mk. För stipendier, premier m. m. funnos räntor härflytande ur donerade medel till ett belopp af 568 mk.

²⁾ Föreståndarinnor hafva varit: fru Augusta Emilia af Enehjelm (1876—1893, † 1905); fröken Ines Sofie Zilliacus (1894—1902, † 1902).

³⁾ Fru Maria Sandells testamente, 1881, 5,000 mk (räntan till stipendier); Ida Lagus försköningsfond, 1890, 1,000 mk, öfverlämnade af doktor Gabr. Lagus till minne af hans aflidna hustru, f. Tamelander (räntan till prydnade af skollokalen); Frielevsfonden, 1895, 3,200 mk, hopsamlad af lagman A. L. v. Knorring. — Efter periodens utgång har ytterligare tillkommit »Ines Zilliacus stipendiifond», 1904, hopbragt till minne af skolans förtjänta föreståndarinna fröken Ines Zilliacus († 1902). — För stipendier, premier m. m. funnos räntor ur därtill donerade medel till ett belopp af 498 mk.

att bereda de unga flickorna tillfälle att förfullständiga sina insikter i särskilda ämnen samt, om de så önskade, förbereda sig för studentexamen, inrättades år 1896 en privat tvåårig fortsättningskurs vid skolan, hvilken 1902 erhöll dimissionsrätt¹⁾. Svenska fruntimmersskolan hade läsåret 1900—01 100 elever.

Finska läro-
verk.

Men det måhända mest framträdande momentet i stadens skolhistoria under nu föreliggande kvartsekel är dock tillkomsten af tvenne nya finskspråkiga bildningsanstalter därstädes. Yrkan- dena på högre finska lärdomsskolors inrättande i Östra Finlands gamla hufvudstad — hvarest endast de för särskilda syften arbetande navigations- och realskolorna dåfortiden representerade finskspråkigheten på skolans område — hade sedan medlet af sjuttioalet blifvit allt högljuddare. Såsom resultat af dessa sträf- vanden framgingo omsider tvenne nya privata, senare af staten öfvertagna läroverk, det finska klassiska lyceet och den finska fruntimmersskolan.

Finska lyceet.

Den 15 januari 1879 hölls i staden ett stort möte för diskuterande af frågan om ett finskt privat läroverks inrättande därstädes. Mötet hälsades i tidningen Ilmarinen af en inspirerad dikt, börjande med versen: „ei vaan leiväst' elä ihmissuku“. Från denna dag daterar sig det effektiva arbetet för den länge närda skolplanens förverkligande. Förmedels gåfvor, insamlingar och inkomster af särskilda för ändamålet föranstaltade offentliga till- ställningar²⁾ hopbragtes den första fonden, till hvilken ock stads- fullmäktige ur utskänkningsvinstmedlen anslogo 3,000 mark. Den 2 september 1879 kunde den nya läroanstalten högtidligen öpp- nas. Den fosterländska stämningen tog sig uttryck i den för tillfället författade dikten: „Miehen into ilmoitaksen“.

Men trots alla uppoffringar var den nya skolans framtid mindre säker, sålänge den var beroende af den privata offer- villigheten. En af stadens landtdagsrepresentanter, hofrättsrådet L. Clouberg, inlämnade därför på 1882 års ständermöte petition om inrättande på statens bekostnad af ett fullständigt finskt ly-

¹⁾ Af 57 elever, som intill 1905 varit i fortsättningskurserna inskrifna, ha 18 aflagt studentexamen, 10 som privatister vid svenska lyceet och 8 såsom fortsättningskursernas egna elever. — Trots de ekonomiska svårigheter, hvilka tidtals hotat kursernas bestånd, hafva de dock fortfarande upprätthållits, främst tack vare föreståndarinnan fröken Zilliacus' nit och varma intresse för saken.

²⁾ Bl. a. hölls i februari 1881 ett lotteri för finska lyceet och fruntimmers- skolan, hvilket inbragte en nettobehållning af 6,500 mk.

ceum i Viborg. Den $\frac{1}{9}$ 1884 öfvertogs ock den då 6-klassiga läroanstalten af staten, som 1888 beslöt uppförandet af ett eget hus för densamma på de af staden för ändamålet upplåtta tomterna 167 och 168. Det nya huset, en af nystadens prydnader, invigdes $\frac{30}{11}$ 1892. Läseåret 1900—01 frekventerades lyceet af 205 elever ¹). Sålunda hade ortens lifligt kända behof i detta afseende blifvit tillgodosedt.

Men samtidigt hade ock pågått ett ifrigt arbete för en finsk-språkig fruntimmersskolas inrättande i staden. Efter diskussioner på möten och i pressen hade frågan omsider avancerat därhän, att — tvenne år efter det finska lyceets tillkomst — jämväl en finsk fruntimmersskola kunde öppnas $\frac{1}{9}$ 1881. Denna läroanstalt undergick sedan ungefär samma öden som lyceet. 1886 öfvertogs också den af staten, som, efter det svenska fruntimmersskolan fått inflytta i sitt nya hus, upplät dess förra lokal i hörnet af Biskops- och Katarinagatorna, samt sedan, efter realskolans flyttning, dennas hus vid Norra Vallgatan åt den nya läroinrättningen. Elevantalet utgjorde under läseåret 1900—01 257 ²). Också denna skola är numera försedd med ett fortbildningsläroverk och dimmitterar elever till universitetet.

Finska
fruntimmers-
skolan.

Lägga vi härtill, att under hösten 1898 i staden äfven öppnats en privat finsk samskola, hvilken under innevarande period redan hunnit öfver de första stadierna af sin verksamhet, finna vi tillfullo, hvilken utveckling i nationellt finsk riktning den högre lärdomsskolan i Viborg under 1800-talets sista kvartsekel uppnått.

Finsk
samskola.

Men icke nog därmed. Äfven den vid slutet af föregående period, år 1874, i staden inrättade fyrklassiga finska realskolan blef nu ombildad till ett fullständigt reallyceum. För att nämligen „tillgodose ortens kommersiella och industriella behof“, då det länge närda hoppet om en handelsskolas inrättande i staden ännu ej blifvit realiseradt, förändrades realskolan vid medlet af åttiotalet till ett femklassigt elementarläroverk, hvartill 1886 — såsom vi straxt skola nämna — en handelsafdelning bifogades. Men då elementarläroverket såsom sådant ej motsvarade det därmed afsedda behofvet och undervisningen å dess högsta klasser dess-

Finska
reallyceet.

¹) Föreståndare hafva varit: A. V. Streng (1879—1883); G. W. Walle (från 1883). För stipendier och premier funnos räntor till ett belopp af 1,338 mk.

²) Föreståndarinna har varit: frk. Alina Renfors. Räntor för stipendier m. m. 728 mk.

utom blef något fragmentarisk i anledning af lärokursernas anpassande för dimission till sjukklassiga reallyceer, föreslog rektorn H. Zilliacus (1876—1905, † 1905) 1889, att skolan skulle förändras till ett fullständigt reallyceum. Detta bifölls äfven och 1891 uppfördes för det nya läroverkets räkning ett eget hus å tomterna n:ris 168 och 169 i f. d. fästningen. Under läsåret 1900—01 funnos vid läroverket 205 elever.

Navigationsskolan.

Också den 1868 inrättade finska navigationsskolan undergick under perioden en tidsenlig förändring, i det den 1879 utvidgades med en sjökaptensklass¹⁾.

Handelsskolan.

Slutligen blefvo också de nära femtioåriga²⁾ planerna på inrättande i Viborg af ett handelsläroverk, hvilket också det erhöill finskan till undervisningsspråk, omsider realiserade — och det i närmaste anslutning till stadens nyssnämnda reala läroverk. Redan 1886 förklarade stadsfullmäktige staden villig att mot en statssubvention af $\frac{3}{4}$ af kostnaderna inrätta en specialafdelning för handelsvetenskaperna med finskt undervisningsspråk och ettårig kurs vid dåvarande elementarläroverket, därest det erhöille en sådan femårig lärokurs, som för detsamma tidigare föreslagits. Till denna anhållan biföll senaten den $\frac{3}{11}$ 1886. Sålunda tillkom Viborgs handelsskola följande år, utgörande alltså en fortsättningsafdelning till femklassiga elementarskolan.

¹⁾ Enligt Kejs. kungör. af den $\frac{9}{3}$ 1879 blef navig. skolan $\frac{15}{10}$ s. å. utvidgad med denna afdelning. — Föreståndare — sedan 1869 — kapten Gustaf Zachris Sandman. f. 1837. Kollegie-assessor. Ordförande i skolrådet för finska fruntimmerskolan. Har såsom stadsfullmäktig tagit en verksam del i det kommunala lifvet, därvid företrädande den finsksinnade riktningen.

²⁾ Redan på 1840-talet uttalades önskningsmål beträffande en handelsskolas inrättande och i Kejsarl. reskriptet af $\frac{9}{3}$ 1854 hade åt borgerskapet, som upplåtit tomten 130 inom fästningen för uppförandet därstädes af ett nytt gymnasiihus, öfverlämnats större och mindre gymnasiihuset vid Karjaportsgatan mot skyldighet för staden att anskaffa och underhålla lämpliga lokaler för teknisk, real-, handels- och navigationsskola, i händelse sådana läroanstalter komme att i staden inrättas. Det mindre gymnasiihuset, som först uppläts till telegrafkontor, blef och 1879 återtaget och inrättadt till navigationsskola. — I sammanhang härmed må nännas, att drätselkammaren sistsagda år 1879 hemställde, huruvida ej skäl förefunnes för staden att anhålla, det den blefve befriad från erläggandet af s. k. skolbidragsmedlen, omkr. 3,428 mk, hvilka icke betalades af några andra städer i landet, men då därvid upplystes, att staten bekostar fri lokal för realskolan i staden i stället för att öfriga städer i landet underhålla lokal för egna realskolor, beslöts att sagda hemställan ej skulle till någon åtgärd föranleda. Först efter petition vid en senare landtdag befriades staden från denna afgift.

När sedan elementarläroverket ombildades till fullständigt real-lyceum, afskildes handelsskolan till ett fristående institut¹⁾.

Tillkomsten af de många nya statsläroverken vållade småningom upphörandet af de förut i staden befintliga talrika privata skolorna. Sålunda blef t. ex. den förut så framstående tyska Behmska, senare Zeidlerska skolan²⁾, som den $\frac{7}{11}$ 1878 firat sitt 25-års jubileum, med utgången af vårterminen 1881 indragen, utan att vidare ersättas af något nytt tyskt läroverk, en omständighet, som i enlighet med hvad förut påpekats också i sin mån häntydde på det tyska elementets aftagande betydelse i staden. Endast den privata tyska fruntimmersskolan fortsatte under ledning af fru Ida Behm sin verksamhet intill periodens slut, medan fröken Rieslers tyska flickskola upphörde redan i början af 1880-talet. Vid periodens utgång funnos i staden endast tvenne förberedande privata läroverk, hvilka därstädes inrättats vid medlet af 1880-talet, det ena af fröken Helena Lilius med svenskt och det andra af fröken Eva Sirelius med finskt undervisningsspråk.

Privata
läroverk.

En nästan lika snabb utveckling, som det finska skolväsendet, har äfven det ryska under sista kvartseket haft att uppvisa. År 1882 öppnades det ryska 6-klassiga civilrealläroverket, hvars nya hus bakom ryska katedralkyrkan blef färdigt 1884. Läroverket grundades på initiativ af några ryska köpmän under medverkan af generalguvernören grefve Heyden. 1893 utvidgades läroverket, som i medeltal räknade 120 elever, med en sjunde klass. Vid samma tid inrättades i staden också ett ryskt fruntimmersprogymnasium, som äfven det 1884 erhöll sitt eget i rysk stil hållna prydliga hus.

De ryska
läroverken.

Likasom den lärda skolan utvecklade sig ock folkskolan³⁾. Denna viktiga institution har under ledning af folkskoledirektionen, hvars ordförande voro J. G. Heinricius, L. Clouberg, G. J. Strömborg och Valter Hoving, varit ett föremål för oafåttlig omsorg från myndigheternas sida. Genast i början af perioden hade

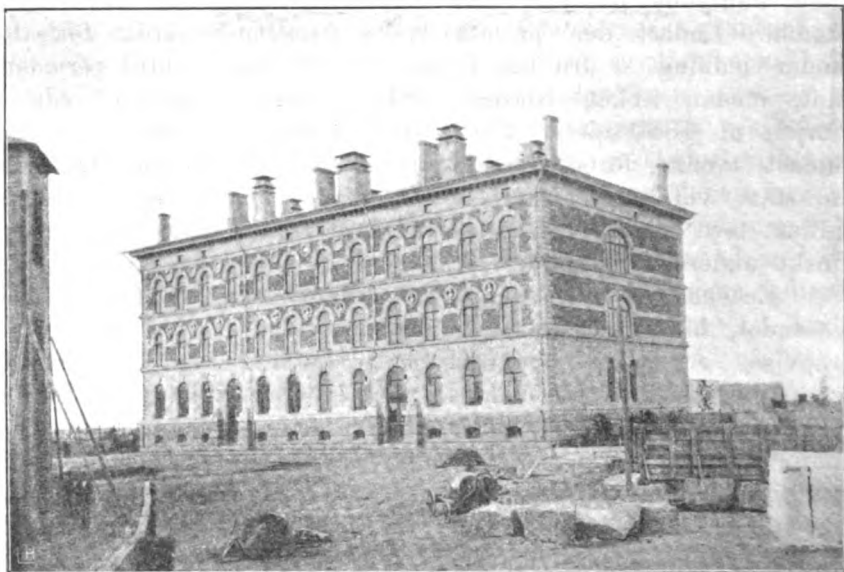
Folkskolan.

¹⁾ Af andra i staden arbetande fack- och specialskolor må nämnas: Viborgs konstvänners ritkola samt Viborgs orgelnist- och klockareskola.

²⁾ Behmska skolan öppnades $\frac{7}{11}$ 1853 (ej 1856, såsom förut oriktigt uppgifvits). År 1856 inflyttade den i eget hus. Enligt hvad redan i noten å sid. 994 anmärkts var grundläggarens namn Carl (ej Johan) Behm och Ziemsens efterträdares släktnamn (icke dopnamn) Achilles.

³⁾ Det gamla folkskolereglementet af 1872 ersattes år 1897 af ett nytt.

folkskolornas antal, hvilket — såsom vi erinra oss — 1875 utgjort 3 högre och 7 lägre folkskolor, ökats så, att redan år 1880 fyra högre folkskolor voro i verksamhet, två finska och två svenska, äfvensom tio lägre sådana, af hvilka 8 finska och 2 svenska. Dessutom hade med folkskolan 1879 blifvit förenade slöjdskolor, en äfven för flickor, vid hvilken senare också en matlagningsskola inrättats. 1880—81 hade ett särskildt folkskolehus blifvit byggt i viborgska förstaden. Hela lärarepersonalen

Nya folkskolehuset i Repola.

utgjordes 1880 af 6 lärare och 28 lärarinnor. Elevernas antal, som först utgjort omkring 500, steg snart till 850 — ja 950. Man måste inrätta parallellklasser och utrymmet i skollokalerna blef allt trängre. 1880 räknades i medeltal ej mer än 222 kubikfot pr elev, och i en lokal nedgick det t. o. m. till 102 kubikfot. Det blef alltså en trängande nödvändighet att anskaffa nya lokaler för skolorna.

Förut har redan blifvit omnämndt, hurusom stadsfullmäktige 1883 beslöto uppförandet af ett hus, innehållande läsesal för folket äfvensom gymnastiksal samt slöjd- och klassrum för folkskolornas behof. Det nya folkskolehuset, en af stadens ståt-

ligaste byggnader, blef — såsom förut nämnts — färdigt 1886. Men det räckte ej länge, innan behovet af nya folkskolelokaler åter gjorde sig gällande, och innan perioden ännu nått sitt slut fattades ^{31/1} 1899 åter beslut om uppförandet af ett nytt folkskolehus å tomterna n:o 61 och 62 i Repola stadsdel. Totalantalet elever vid samtliga folkskolor steg år 1899 till 1,500.

Samtidigt hade såväl stadens som statens utgifter för folkskoleväsendet mångdubblats. Ultimo december 1875 beräknades stadens årsutgifter för folkskolorna hafva utgjort 31,900 mark, hvarutom staten bidrog med 6,000 mark. Bägge dessa anslag hafva sedan under tidernas lopp särskilda gånger blifvit förhöjda. 1880 utgaf staden redan för sitt folkskoleväsende 47,430 mark och år 1900 kostade detsamma icke mindre än 171,578 mark, inberäknadt statens anslag, som hade höjts 1878 till 12,000, 1885 till 18,000 och 1898 till 34,100 mark ¹⁾.

Af öfriga för folkets behof afsedda skolor hade de gamla söndags- och aftonskolorna ²⁾ upphört 1886, sedan senaten beslutit, att dessa läroinrättningar skulle indragas och ersättas af industri- och handverksskolor. De sistnämnda eller handverksskolorna, en högre med tre och en lägre med två klasser, organiserades genast och började sin verksamhet redan 1887. Men industriskolan lät länge vänta på sig. Omsider beslöt industriföreningen, härvid sekunderad af arbetarföreningen, år 1896 anhålla om dess inrättande, framhållande huru staden ännu saknade en sådan, ehuru redan mera än tio år förflutit sedan 1885, då förordningen om industriskolors inrättande, bl. a. i Viborg, utfärdades. En sådan läroanstalt är ock numera i verksamhet i staden.

I likhet med söndags- och aftonskolorna finnes ej heller den förut så ryktbara Wilkeska skolan mera. Den upphörde med vårterminen 1892, sedan senaten redan 1891 tillåtit dess indra-

Industri- och
handverks-
skolor.

Wilkeska
skolan och
folkhögskole-
kurserna.

¹⁾ I förstäderna hafva dessutom arbetat särskilda folkskolor, som ej stått i samband med stadens folkskoleväsende. 1890 skänkte baron Nicolaj 5,000 mark för inrättandet af en folkskola på Sorvari, hvilken sedan dess egt bestånd. Då den nya förordningen om mantalsskrifningen 1894 beröfvade invånarne i Kolikkomäki förstad, såsom icke mantalsskrifna i staden, utsikt att framdeles hålla sina barn stadens folkskolor, öppnades därstädes 1895 på privat initiativ en ny folkskola, som redan första året räknade 200 elever. Senare uppfördes för denna skola också ett eget hus, som högtidligen invigdes 1900. Äfven på Trångsund hade uppstått en ny folkskola, till hvilken enkefru Amalia Tschusoff 1877 donerat sin därstädes belägna villa.

²⁾ En rysk söndagsskola hade 1883 inrättats på initiativ af general Lappa.

gande, förbehållande sig afgörandet beträffande det framtida användandet af de Wilkeska testamentmedlen, hvilka emellertid skulle förräntas under förloppet af tio år. I stället för det indragna läroverket hafva sedan 1896 trädit de s. k. folkhögskolekurserna.

Det ryska
folkskole-
väsendet.

Äfven det ryska folkskoleväsendet hade ansenligen utvecklats. Utom den gamla 1862 inrättade ryska folkskolan, som af staten åtnjöt ett årsbidrag af 1,500 mark, hade strax i periodens början uppstått en rysk skola för flickor, hvilken af staden uppbar först 400 men sedan 1877 1,500 mark om året. 1889 utgjorde stadens bidrag för de ryska skolorna inalles 2,300 mark, hvarjämte det i folkskolans budget upptagna anslaget kommer också ryssarne till godo, för så vidt där undervisning i religion meddelas äfven åt greker. Emellertid gjorde sig behovet af nya läroanstalter för den obemedlade ryska ungdomen allt mera kännbart. Den $27/8$ 1895 lades grundstenen till en ny rysk folkskola, hvilken inrättades hufvudsakligast på initiativ af grefvinnan Heyden. Anstalten skulle bli gemensam för gossar och flickor och var afsedd att emottaga elever ur alla samhällsklasser och nationaliteter. Den $23/4$ 1896 invigdes det nya folkskolehuset å tomten 142 i f. d. fästningen.

Men oafsedt folkskoleväsendets utveckling¹⁾ har folkbildningens sak äfven befordrats med andra medel, såsom genom folkbibliotek, läsesalar, folkeliga föredrag m. m.

Låne- och folk-
biblioteket.

På förslag af bokhandlaren Valter Hoving beslöto stadsfullmäktige 1877 att nedsätta ett utskott för uppgörande af förslag angående organisationen af ett nytt folkbibliotek — det förra Pynninenska motsvarade ej mera behovet — samt att med direktionen för det förut omtalade stadsbiblioteket öfverlägga om en eventuell förening af detta och folkbiblioteket. Såsom en följd af de i antydt syfte vidtagna åtgärderna uppstod så „Viborgs stads låne- och folkbibliotek“, som numera, frikostigt understödt af staden, utgör en betydande länk bland dess folkbildningsanstalter. Det har ur utskänkningsbolagets vinstmedel under perioden 1877—1900 erhållit inalles 50,000 mark eller i medeltal mer än 2,000 om året²⁾.

¹⁾ Såsom verksam befordrare af folkskolesaken¹⁾ fick pastor Molander 1880 emottaga af stadsborna en minnesgåfva.

²⁾ Dessutom finnas frivilliga brandkårens bibliotek och ryska biblioteket i ryska folkskolan, hvarjämte de flesta af stadens föreningar hafva egna bibliotek, afsedda för deras resp. medlemmar.

Den på bröderna konsul Voldemar Hackmans och dåvarande handlanden, numera kommerserådet W:m Hackmans bekostnad i början af 1870-talet öppnade läsesalen för folket, hvilken efter den förres död underhölls af den senare ensam, utgjorde likaså fortfarande en af hufvudhårdarna för bildningens spridande i de breda lagren. Läsesalen, tidtals inrymd i folkskolehuset, tidtals i kommerserådet Hackmans gård vid Nedra gatan, äfvensom från 1893 i Gallénska gården vid Fredriksgatan, har sedan 1874 åtnjutit årliga bidrag af staden. Numera är läsesalen — likasom det ofvannämnda lånebiblioteket — inrymdt i gården n:o 6 vid Rödabrunnsgatan. Inrättningen, som fortfarande i kommerserådet Hackman haft en frikostig och aldrig svikande befordrare, har under årens lopp blifvit allt mera anlitad¹⁾. Såsom dess föreståndare och bibliotekarie verkade med varmt intresse litteratören Anton Keldan ända till sin död 1899.

Läsesalen.

För bekostandet af folkliga föredrag hafva stadsfullmäktige anslagit år för år allt rundligare medel, 1876—1881 1,000 mark årligen, 1882—1886 likaså 1,500 mk, 1887—1888 1,700 mk, 1889—1891 2,000 mk o. s. v. Inalles har staden för läsesalen och de populära föredragen under perioden uppförat omkring 50,000 mk.

Folkliga föredrag.

Lägga vi till ofvannämnda summor de medel, som anslagits för barnträdgårdarna, 72,500, för de privata folkskolorna och läsesalarna i förstäderna, omkring 37,000 mark, för premier och uppköp af böcker äfvensom skoplagg åt fattiga folkskoleelever, omkring 118,200 mark, för biblioteker och stipendier 8,250 mark, samt slutligen för befordrande af folkhögskolekurser i Viborg och dess omnejd, omkring 24,400 mark, komma vi till en summa af cirka 375,500 mark, som staden, utöfver de direkta kostnaderna för sina folkskolor, utgifvit för folkbildningens befordrande. Denna summa mer än fördubblas, om vi ytterligare hit hänföra de utgifter staden haft för ofvannämnda slöjd- och fortsättningskurser vid folkskolorna, 158,820 mark, äfvensom det belopp af 245,000, som under åren 1881—86 anslags för uppförandet af nya folkskolan med dess läsesal. Den totala summan af anslagen ur utskänkningsbolagets vinstmedel, afsedda för folk-

Öfriga anslag för folkbildningsändamål.

¹⁾ Senare hafva särskilda läsesalar öppnats också i Hiecka (i Agafonoffs gård 1891) och i Kolikkomäki (af fröken Telkiä). — Dessutom finnes ryska läsesalen i ryska folkskolan, hvarjämte de flesta föreningar och klubbar hafva sådana, afsedda för sina resp. medlemmar.

bildningsändamål, stiger sålunda inalles till omkring 780,000 mark, eller omkring 31,200 mark per år.

Tidnings-
pressen.

Såsom en mycket viktig faktor, då det gäller frågan om spridande af bildning och vetande i samhällets olika lager, har tidningspressen under perioden vunnit allt större betydelse.

Svenska tid-
ningar.

Då perioden ingick hade Viborg tvenne svenska tidningar, af hvilka den äldre, den år 1864 grundade „Viborgs Tidning“¹⁾ fortfor att utkomma till 1881, representerande det svenska partiets intressen. Denna tidning efterträddes år 1882 af „Viborgsbladet“²⁾, som, följande samma program, egde bestånd till år 1901, då den indrogs.

Den andra af stadens svenska tidningar var „Östra Finland“³⁾, som 1875 grundlagts af doktor Gabriel Lagus⁴⁾ och i tidens frågor intog en liberal ståndpunkt. Redigerad med stor förmåga af grundläggaren intog den på hans tid en framstående plats inom vårt lands publicistiska press. Efter de svåra tider, som det nittonde seklets sista år medfört för landet, blef „Östra Finland“, i hvilken ingått en såsom förgriflig ansedd artikel „Optimism och pessimism“, ett af de första offren för den nya cen-

¹⁾ Viborgs Tidning. Redaktörer: N. A. Zilliacus (1864—67 och 1874—78), Gabriel Lagus (1868—72), Axel Lille (1872—73) och Axel Antell (1878—81).

²⁾ Viborgsbladet utkom med sin första årgång 1882, 4 nummer i veckan. Från 1888 daglig. Redaktörer: Axel Söderlund (1882—83), Paul Tanninen (1884—86), Verner Lönnbeck (1886—1891), C. J. Tollet (1890—1901). Indragen $\frac{12}{4}$ — $\frac{12}{7}$ 1899, hvarunder utgäfvos 24 nr af Annonsören, och $\frac{7}{10}$ — $\frac{7}{11}$ 1900, äfvensom för alltid $\frac{12}{1}$ 1901.

³⁾ Östra Finland. Tidning för medborgerliga intressen och lokalblad för Viborg. Daglig. Privilegium för tidningen tilldelades doktor V. G. Lagus och rektor J. R. Relander 1875. Redaktörer: Lagus (till 1884), A. Söderlund (1886—1888); V. A. Kählman (1889); A. E. Skogberg (1890—1891); Emil Collan (1892); G. A. Ekholm, Axel Borg (1895—1896); A. G. Jakobsson (1897—1898) och Sigurd Roos (1898—1899). Efter indragningen utkom ett tillfälligt blad den 15 febr. 1899.

⁴⁾ Vilhelm Gabriel Lagus, f. i Helsingfors 1837, † å Hyvinge 1896. Student 1855, magister och doktor 1860. Gjorde sig tidigt känd som skald och skriftställare. Kollega i Borgå högre elementarskola 1859, öfverflyttade Lagus 1867 till Viborg, där han 1874 utnämndes till lektor i grekiska vid svenska lyceet, hvars rektor han var under de senaste åren af sin skollärbana. Efter att har edigerat »Viborgs tidning» 1868—1872, grundlade han tidningen »Östra Finland», hvars hufvudredaktör han var 1875—1884. »Genom den moderata och sansade hållning han gaf bladet lyckades han göra det till den mest ansedda landsortstidning på sin tid». Fortsatte därjämte sitt poetiska författarskap och egnade sig, efter afgäendet från rektoratet (1891), åt utarbetandet, på stadens uppdrag, af Viborgs stads historia, hvaraf dock endast tvenne delar hunno utkomma före hans död. Stadsfullmäktig 1877—79.

surregimen. Den indrogs för alltid på generalguvernörens befallning från och med den 10 februari 1899.

Efter Östra Finlands indragning fick dess sista redaktör, Sigurd Roos, tillstånd att utgifva en ny tidning under namn af „Viborgs nyheter“¹⁾, hvars profnummer utkom redan den 28 februari samma år. Bladet eger fortfarande bestånd²⁾.

Af finska tidningar fanns i periodens början endast en, nämligen „Ilmarinen“ (1875—1885), som 1878 utkom i 1,200 exemplar och utgafs af magister N. A. Zilliacus, hvilken dock icke på något sätt blandade sig i dess redaktion, som leddes i nationellt finskvänlig riktning³⁾.

År 1885 grundlades emellertid en ny finsk tidning „Viipurin Sanomat“, som snart blef ett organ för det ungfinska partiet⁴⁾. Bladet utkom till år 1900, då det — i likhet med hvad som vid samma tid skedde med stadens båda svenska tidningar — indrogs, hvarefter af dess förra redaktion tvenne gånger i veckan utgafs halvveckobladet „Viipurin sanomain supistus“.

Missnöjda med de tendenser, som sistnämnda tidning förfäktade, grundlade särskilda medlemmar af det finska partiet år 1893 den gammalfinska tidningen „Viipuri“, hvilken ännu eger bestånd⁵⁾.

Vid sidan af dessa utkom under en kortare tid ännu en tredje finsk tidning: „Viipurin uutiset“ (1887—1888)⁶⁾.

Finska tidningar.

¹⁾ Viborgs nyheter. Daglig. Indragen 29 sept.—28 okt. 1899, utgifvandet fortsatt från 15 nov. 1899. Utgifvare: Sigurd Roos (1899), Emil Collan (1900).

²⁾ Af andra i Viborg under denna period utkomna svenskspråkiga periodiska skrifter må nämnas: Industrivännen, 2 årgångar à 24 numror, 1890 och 1891, utgifvare Ferd. Lorentz, samt Finsk veterinärtidskrift, 1895—1900, 6 numror årligen, utgifvare O. V. Löfman.

³⁾ Ilmarinen. Utkom 1876 två gånger i veckan. Redaktörer: R. Mallenius, J. H. Erkko, A. Rikström, K. Viljakainen, Tyyko Hagman. — J. H. Erkko utgaf ock 1881 den litterära tidskriften »Ilmiö», som äfven berörde religiösa och nationella frågor och för hvilken han erhöi ett admonitionsbref för ogudaktighet. Utkom endast ett år.

⁴⁾ Viipurin Sanomat. Utkom först 2 gånger, men från och med 1886 fyra gånger i veckan. Redaktörer: Tyko Hagman 1885; K. A. Castrén och E. V. Emelius (1885—1886); F. Jalander (1886—1887); Viktor Jaatinen och Matti Kurikka (1888—1893); J. A. Lyly (1893—1903).

⁵⁾ Viipuri, kuulumisia Itäsuomesta. Redaktörer: mag. J. Alin, agronomen E. Pullinen och arkitekten L. Ikonen.

⁶⁾ Viipurin Uutiset. Redaktörer: E. af Hällström, A. E. Skogberg och Hj. Sallmén.

Boktryckerier. De flesta af ofvannämnda tidningar hafva tryckts på egna tryckerier. Af stadens boktryckerier är det äldsta N. A. Zilliacus' ¹⁾ arfvingars, för hvars tillkomst förut redogjorts. Från denna officin hafva utgifvits Viborgs tidning och Viborgsbladet äfvensom Suomenlehti och Ilmarinen. År 1875 inrättades af ett bolag ett nytt tryckeri „Östra Finlands“, som 1887 öfvergick i herr G. Ekholms och 1898 i hofrådet Westzyntius' ego samt egt bestånd intill periodens slut. Tillkomsten af den nya tidningen „Viipurin sanomat“ var också förbunden med inrättandet af ett nytt tryckeri „Karjalan Kirjapainoosakehtiös“ (1885). Likaså grundades för tidningen Viipuri ett eget tryckeri „Viipurin uusi kirjapaino“ (1893). — Jämte dessa arbetar i staden ett större sten- och accidenstryckeri, herr Georg Frankenhäusers, anlagdt 1887 ²⁾.

Bokhandeln. Bokhandeln representeras främst af den välkända, redan 1843 grundlagda firman Clouberg & C:o, hvars innehafvare numera är bokhandlaren Valter Hoving, äfvensom af C. J. Lager-spetz' bokhandel, hvilken daterar sig från 1878. En tredje bokhandel inrättades 1899 af bokhandlaren Otto Ekroos, men den upphörde kort efter periodens slut, 1901 ³⁾.

Af föregående öfverblick öfver de framsteg, som under perioden gjorts på det andliga livets förnämsta områden, på kyrkans och skolans, folkbildningens och det fria ordets betydelsefulla fält, finna vi nogsam på huru många olika vägar upplysningens strålar numera, i förhållande till hvad förr varit fallet, bryta sig in i samhället, genomträngande alla dess lager. Arbetet på detta område har i allo hållit jämna steg med stadens förut skildrade materiella utveckling, danande en säker botten för dess framtida blomstring. Viborg intager således, också från bildningssynpunkt sedt, ett framstående rum bland landets stä-

¹⁾ Nikolai August Zilliacus, f. 1828, † 1893. Förste lärare vid större fruntimmersskolan 1854—1874. Ledamot och ordförande i särskilda direktioner m. m. Utöfvade — såsom förut blifvit nämndt — boktryckeriverksamhet från år 1859, då han tillhandlade sig det Alfhanska tryckeriet. Under en kortare tid innehade han äfven ett stentryckeri, hvilket han dock sålde åt en petersburgare. Företagsam och vaken, följde han med intresse tidens frågor och var en i kommunala värf mycket ombetrodd man. T. f. stadskassör 1876—1878. Medlem af stadsfullmäktige redan 1876, äfvensom under landtdagstiden 1882 och 1885 deras ordförande.

²⁾ Dessutom J. C. Lager-spetz' och H. E. Fagerlunds accidenstryckerier (1895) äfvensom A. Korhonens enahanda inrättning (1890).

³⁾ Dessutom funnos Oldenburgs pappers- och konsthandel äfvensom H. E. Fagerlunds missionsbokhandel och A. Korhonens bok- och pappershandel.

der. Därifrån härstammar och i dess skolor har erhållit sin första utbildning ett icke ringa antal män, hvilka äfven utom sin fädernestad utöfvat en för samhället gagnelig verksamhet, såsom t. ex. — för att inskränka oss endast till sådana, som haft Viborg till födelse- och hemort — senatorerna L. Clouberg ¹⁾ och S. V. Hougberg, arkitekten och skriftställaren J. J. Ahrenberg, professorerne Julius Krohn, V. Söderhjelm och G. Heinricius, tidningsmännen V. Löfgren och K. Slöör, finska teaterns skapare Kaarlo Bergbom ²⁾ m. fl. I Viborg har också Pynninens verk, folkbiblioteken, först börjat sitt välsignelsebringande arbete, vittnande, redan genom sin uppkomst, om det stigande bildningsintresset i folkets djupa led.

Beträffande slutligen lifvet och sederna under den tid vi nu skildra, kunna vi inskränka oss till att i korthet framhålla den brist på enhetlighet som i detta afseende i allmänhet karakteriserar det moderna samhället. Modets rike, förut en despotisk monarki, hvars lagar gjorde sig gällande i hemmens inredning och människornas klädsel, har blifvit till en fri republik, inom hvilken visserligen allmänna lagar gälla, men där hvar och en enskild kan göra hvad han behagar. Modet var i den gamla goda tiden strängt, nästan lika strängt som god sed, och man iakttog noga de häfdvunna reglerna i afseende å valet af såväl möbler som klädedräkt. Det var „stil“ uti allt. Annorlunda förhöll det sig under 19:de århundradets sista kvartsekel. Det kunde finnas praktvåningar, anlagda med större eller mindre lyx — det har särskildt talats om en, hvars salong var ett

Kulturlifvet.

¹⁾ Ludvig Gustaf Leonard Clouberg, f. 1842, † 1906. Stud. 1857. Dom:exam. 1863. Assessor i Viborgs hofrätt 1876. Hofrättsråd 1885. Senator 1893. Afgick 1900 i anledning af ryska språkmanifestets promulgering. Var såsom af vår tidigare skildring framgått under den tid han vistades i Viborg en af stadens ledande män. Ordförande för stadsfullmäktige 1876—1893 och i folkskoledirektionen 1880—1892, verkande i dessa egenskaper mycket för stadens förkofran. Stadens landtdagsrepresentant vid ständermötena 1882, 1885, 1888, och 1891, vid hvilka han, 1882, petitionerade om finskt lyceum i Viborg och Viborgs slotts restauration samt 1885, 1888 och 1891 om domstolsväsendets reformering, 1891 äfven om ändring af rusdrycksförordningen. Ledamot 1882, 1885, och 1891 af lag- äfvensom 1888 af strafflagsutskottet, 1891 äfven af talmanskonferensen. Stadsfullmäktig i Helsingfors 1901—1903. Känd som en kunnig och dugande ämbetsman.

²⁾ Af viborgare, som egnat sig åt litterära sysselsättningar, må ock nämnas magistern E. Elfström († 1883), som utgifvit »Julkvällen» och »Kan ej» på tyska förutom en beskrifning öfver Monrepos, äfvensom Johannes Alfthan (se sid. 896).

unikt praktrum, som med sina vackra takdekorationer och fint målade ugnar och med sina af blått siden öfverdragna möbler med subtila karmar i hvitt och guld sades påminna om „hvita hafvet“ i Stockholms kungliga slott — men någon särskild stil var icke mera förhållande i samma mening som förut. Lifvets mångfaldiga sträfvanden och intressen hade brutit de gamla reglerna och föreskrifterna, utan att ännu hafva skapat något eget allmängiltigt i stället. Det låg någonting demokratiskt i lifsuppfattningen, som gjorde sig gällande på alla mänskliga kulturområden och tryckte sin prägel också på hemmen och klädseln.

Äfven lifvet såväl inom familjen som societeten hade undergått så stora förändringar, att det i mångt och mycket bildade en motsats till hvad det varit förr. Något societetslif, efter måttstocken af den uppfattning, som man förr hade därom, förefanns knappt mer. Den intima och naturliga föreningen af ett hem- och sällskapslif, som under de föregående tidehvarfven utgjort grunden för societetsumgänget, hade småningom gått sin upplösning till mötes. Hemmet började alltmera åter att blifva en värld för sig, och såsom dess motsats trädde „utelifvet“ med sina nöjen, klubbar, föreningar och sportsträfvanden, ersättande en god del af det forna societetslifvet. Det var en följd af utvecklingens naturliga gång under en tid, då de materiella intressena alltmera trädde i förgrunden och i allt högre grad lade beslag på människornas tankar och sinnen, lämnande föga tid öfrig för hvila och rekreation. Det rastlösa i tidens sträfvanden, näringsarnas tilltagande betydelse, de lätta kommunikationsmedlen, hvilka under perioden ytterligare riktades med telefonen¹⁾ och omnibussen — den senare i Viborg dock endast af kort varaktighet (1889—1892)²⁾ — det växande intresset för politiska och sociala spörsmål: allt var egnadt att gifva kulturlifvet en i jämförelse med äldre tiders enklare förhållanden mångfaldigare

¹⁾ Telefonen, som redan 1878 införts i Viborg, blef 1882 af Östra Finlands telefonaktiebolag öppnad för allmänheten med central i Sergejeffska huset vid Vaktornsgatan. 1891 uppstod ett konkurrerande bolag, Nya telefonbolaget, med central i Cloubergska stenhuset vid Katarinagatan. 1893 inlöstes Östra Finlands telefonaktiebolags affär af Nya telefonbolaget och förenades med detsamma. År 1889 förenades Viborgs central med hufvudstaden och 1893 infördes dubbelledning på sagda linje. Äfven till andra orter ha senare ledningar utförts.

²⁾ Redan 1878 hade fråga varit om inrättande af en spårväg eller en hästbana emellan järnvägsstationen och viborgska förstaden.

skiftning, uti hvilken det nyttiga alltmera trängde undan det enbart nöjsamma. Icke så, som skulle man nu mindre än förr saknat behovet af samvaro med sin omgifning, men samlifvet iklädde sig nu, likt samhällsföreteelserna öfver hufvud, delvis alldeles nya former, harmonierande med den nya tidsandan. Vid sidan af soaréerna och teaternöjena hade man föreningar för olika ändamål, hvarjämte den moderna sporten började spela en allt större roll icke blott som rekreation, utan äfven såsom idrott i högre bemärkelse.

Tidningen Viborg skrifver i början af perioden, mars 1878, „På nöjen har den senaste tiden haft ingen brist. Maskerader, baler och slädpartier hafva omväxlat med hvarandra. Umgänges-tonen är fin och angenäm, hvarför äfven främlingar finna sig särdeles väl här. Utom dessa, som man kunde kalla officiella nöjen, har här gifvits äfven andra sådana af mindre storartad natur. Skridskoåkningen bedrifves med all ifver, dels vid illumination dels utan sådan. Gymnastik betraktas äfven af en del herrar som ett nöje, sedan en ung framstående gymnastiklärare anländt till orten. För damernas räkning åter har han upplifvat ett gammalt nordiskt nöje, en naturlig gymnastik, som så ofta glömmes bort i städerna, nämligen kälkåkning. Ned för de gamla fästningsvallarna ila nu herrar och damer med flygande fart, och där kanonerna fordom talade sitt hemska språk hör man glada skratt omväxla med muntert glam“.

„På tal om nöjen“ — fortsätter tidningen — „påminnes en viborgsbo ständigt om teaterhusfrågan härstädes. Alla äro ense därom att saknaden af dramatisk konst denna vinter gjort sig ganska kännbar. Vårt teaterhus räknar gamla anor, men det är nu så bristfälligt, att ingen trupp vågar spela där. Frågan om detta hus reparering eller dess ersättande med ett nytt har länge stått på dagordningen. Numera har kommerserådet Jakovleff härstädes inkommit till stadsfullmäktige med förslag att för en omkostnad af 150,000 mk bygga ett nytt teaterhus på samma plats där det gamla stått. Stadsfullmäktige haiva hänskjutit denna fråga till ett utskott, bestående af ingenjör Törnudd, konsul W. Rothe, handlanden O. Clouberg, assessorn L. Clouberg samt bankokommissarien Lilius“. Vi vilja blott tillägga, att det gamla teaterhuset kort därpå reparerades och sedan allt fortfarande varit i bruk, beredande stadsborna tillfälle till ett af deras mest omtyckta nöjen, och att därjämte en fond af

160,000 mark ¹⁾ samlats för uppförandet af ett nytt teaterhus — en plan, som således i en icke alltför aflägsen framtid torde blifva en verklighet.

Ungefär sådant som „Viborg“ 1878 skildrar bibehöll sig nöjeslivet hela perioden igenom. Om somrarna draga sig alla, som möjligen kunna, ut till landet för att njuta af årstidens behag i naturens fria sköte. I stället besökes Viborg då af talrika genomresande turister och andra främlingar, hvilka slagit sig ned i villorna i dess grannskap. Livet i Viborg företer i aledning häraf under somrarna en delvis helt annan prägel än om vintern. Man behöfver blott betrakta rörelsen på Alexandersgatan en sommardag vid tiden för bantågens ankomst eller afgång, för att finna, i hvilken grad detta förhållande influerar på stadslivets utseende under den eljest så kallade „döda säsongen“. Sommaren medför därför aldrig för Viborg samma ödslighet och tomhet, som för de flesta andra af våra städer. Där råder alltid lif och rörelse på dess gator, frapperande åskådaren genom sin rika omväxling.

Föreningar och klubbar.

Men — såsom redan antydts — är det föreningsväsendet, som egentligen karaktäriserar det moderna kulturlivet och utgör en af det nuvarande samhällets viktigaste häfstänger. Utom de redan förut omnämnda föreningarna, som i en eller annan form arbetade i välgörenhetens tjänst, äfvensom yrkes-, fack- och andra dylika föreningar, för hvilka äfvenledes tidigare blifvit redogjort, finnes en mängd andra sådana sammanslutningar, egnande sitt intresse och sin verksamhet åt de mest olika syftemål. Sålunda gifves det sällskapsklubbar med mer eller mindre politiskt eller socialt program; det gifves nykterhets-, djurskydds- och ungdomsföreningar; det finnes ock föreningar som arbeta på utvecklandet af olika grenar inom det ekonomiska livet; andra åter lefva för sport och idrott; och slutligen har man äfven föreningar, som hafva mera ideella sträfvannden, egnande sig åt befrämjande af vetenskap, litteratur, konst m. m.

Sällskaps- och politiska klubbar.

Bland sällskapsklubbarna förtjänar här att ihågkommas „Suomalainen seura“, som, stiftad 1879, egentligen var en förening för nytta och nöje, men hvilken 1887 gaf upphof åt en trängre sammanslutning, „supistus“, hvilken under namn af „Suomalainen klubi“ afsåg att sammanföra nationellt sinnade medbor-

¹⁾ Bildad främst genom ett af stadsfullmäktige under de första åren af perioden afsatt belopp af 40,000 mk, hvilket sedan vuxit med ränta på ränta.

gare för diskuterandet af allmänna och kommunala angelägenheter. Ifrån denna klubb separerade sig åter, år 1900, föreningen „Pamaus“, till hvilken främst de finska affärsmännen och yrkesidkarne anslöto sig. En annan betydande förening med socialt program, hvars verksamhet dock icke var begränsad inom staden, utan egentligen afsåg landtbefolkningens höjande i socialt och andligt hänseende, var „Viipurin läänin kansansivistysseura“, stiftad 1893 ¹⁾. Till denna grupp af föreningar kunna ock hänföras de förut omnämnda fruntimmersföreningarna ²⁾, hvarjämte ock inom den ryska societeten en sällskapsklubb existerade.

Bland föreningar åter, hvilka sträfva att förädla samhällslifvet genom motarbetandet af dryckenskapen och höjandet af sedligheten, intaga „Viborgs nykterhetsförening“, stiftad 1885, och föreningen „Sedlighetens vänner“ ett framstående rum. En af dessa föreningars, isynnerhet den förstnämndas, verksamaste medlemmar var magistern A. Hj. Sallmén, som intill sin död 1898 outtröttligt arbetade för spridandet af bildning och vetande i de djupa leden. Äfven särskilda s. k. ungdomsföreningar hafva bildats, riktande sin verksamhet mot samma mål, som nyssnämnda föreningar. Till denna grupp kunna vi ock hänföra den 1876 stiftade djurskyddsföreningen med dess behjärtansvärda program.

Föreningar för
nykterhet och
sedlighet.

Af ekonomiska och sportföreningar finnas äfven flera, som spelat en betydande roll i det lokala kulturlifvets utveckling. De äro dels mera allmänna, sträckande sin verksamhet till hela länet: såsom Viborgs läns landtbrukssällskap och hästvänsförening äfvensom dess segel- ³⁾ och jaktföreningar, dels enbart inom staden verkande, såsom handarbets- och slöjdföreningen, hvilken under-

Ekonomiska
och sportföre-
ningar.

¹⁾ Föreningens ordförande i Viborg har varit hofrättsrådet Gustaf William Homén, som äfven i öfrigt varit en i stadens angelägenheter betrodd man. Född 1849, student 1867 och juriskandidat 1876, blef han stadsfullmäktiges sekreterare 1879, stadsfullmäktig 1889 och stadsfullmäktiges ordförande 1906. Därjämte har han från 1891 varit frivilliga brandkårens chef. Stadens representant vid landtdagen 1904—05. Hofrättsassessor 1884 och hofrättsråd 1894, såg han sig tvungen att afgå från den senare tjänsten 1903.

²⁾ År 1885 stiftades »Viborgs kvinnoförening» såsom underafdelning af »Finsk kvinnoförening» under 8 års tid, sedan själfständig.

³⁾ 1898 begick segelföreningen, som stiftats 1873, sitt 25-årsjubileum. Den hade då under sin kvartsekellänga tillvaro tillvunnit sig allmänt erkännande.

hållit en slöjd- och en väf- äfvensom en snickeriskola ¹⁾ i staden, äfvensom de många sportföreningarna, bland hvilka endast må nämnas: velocipedklubbarna, den äldre grundad 1888, roddklubben, skridskoklubben, skidklubben ²⁾ o. s. v.

Föreningar för
konst, veten-
skap, m. m.

Framför allt hafva dock de föreningar, som egnat sig åt befrämjandet af det sköna och det sannas sak i vetenskap och konst, bidragit till höjandet af stadens kulturella sträfvanden och mer än andra föreningar uti sina verk gifvit synliga uttryck åt de idéer, hvilka de tjänat. Såsom filial af tekniska föreningen i Finland organiserade sig 1895 under arkitekten E. Dip-pells ledning en teknisk klubb, som inom sin verksamhetsfär ådagalagt stor lifaktighet och i sin mån bidragit till stadens praktiga arkitektoniska utstyrel. Viborgs trädgårdsförening, stiftad 1897, med ändamål att väcka håg och lust för trädgårdsodling och dess befordrande, har efter det den sagda år erhållit såsom donation af kommerserådet Hackman och kapten C. A. Ekström de af dem inköpta Niklanderska anläggningarna å Myllysaari holme äfvensom trädskolorna vid fattiggården, mycket bidragit till hortikulturens befrämjande i trakten ³⁾. Turistföreningens Viborgsfilial har också den med framgång arbetat på förskönandet af de sevärda platserna i staden och dess omnejd och sålunda bidragit att göra den mera bemärkt i utlänningarnes ögon ⁴⁾.

Föreningen „Viborgs musikvänner“, som uti konsul Wahl och hans fru haft intresserade gynnare, har främst genom den af densamma underhållna och af stadsfullmäktige subventionerade stråkorkestern, hvilken under Armas Järnefelts geniala ledning ställde sitt mål högt, mycket bidragit till det musikaliska lifvets

¹⁾ Redan tidigare hade slöjdläraren T. Järveläinen inrättat en slöjdskola i staden.

²⁾ Här må äfven nämnas Viborgs lifräddningssällskap, som, stiftadt 1887, till en början var en filial af finska föreningen för undsättning i sjönöd, men 1890 afskiljde sig till en själfständig förening med egna stadgar. Föreningen grundades på initiativ af dåvarande guvernören Tudcer. — Äfven fängelseföreningen har filial i Viborg.

³⁾ Föreningen är egentligen en kombination af ett aktiebolag och vanlig förening. — Trafikdirektörsadjointen G. Niklanders å Myllysaari egande byggnader, växter och växthus äfvensom trädskolan vid fattiggården hade af herrar Hackman och Ekström inköpts för 71,311 mark.

⁴⁾ Vi hafva redan förut berört denna förenings åtgärder beträffande Papulabergens förskönande.

utveckling på orten ¹⁾. År 1891 konstituerade sig ock en förening „Viborgs konstvänner“ med syfte att egna sig åt arbetet för skönhetsinnets allmänna utveckling. Föreningen, bland hvars ledande män konsul Wolff intagit en framstående plats, har genom sin 1894 öppnade ritskola och föranstaltandet af expositioner m. m. med framgång verkat för sitt vackra syftemål. På sitt specialområde arbetade juridiska föreningens filialafdelning i Viborg, som inom hofrättskretsen kunde räkna på kunskapsrika medarbetare.

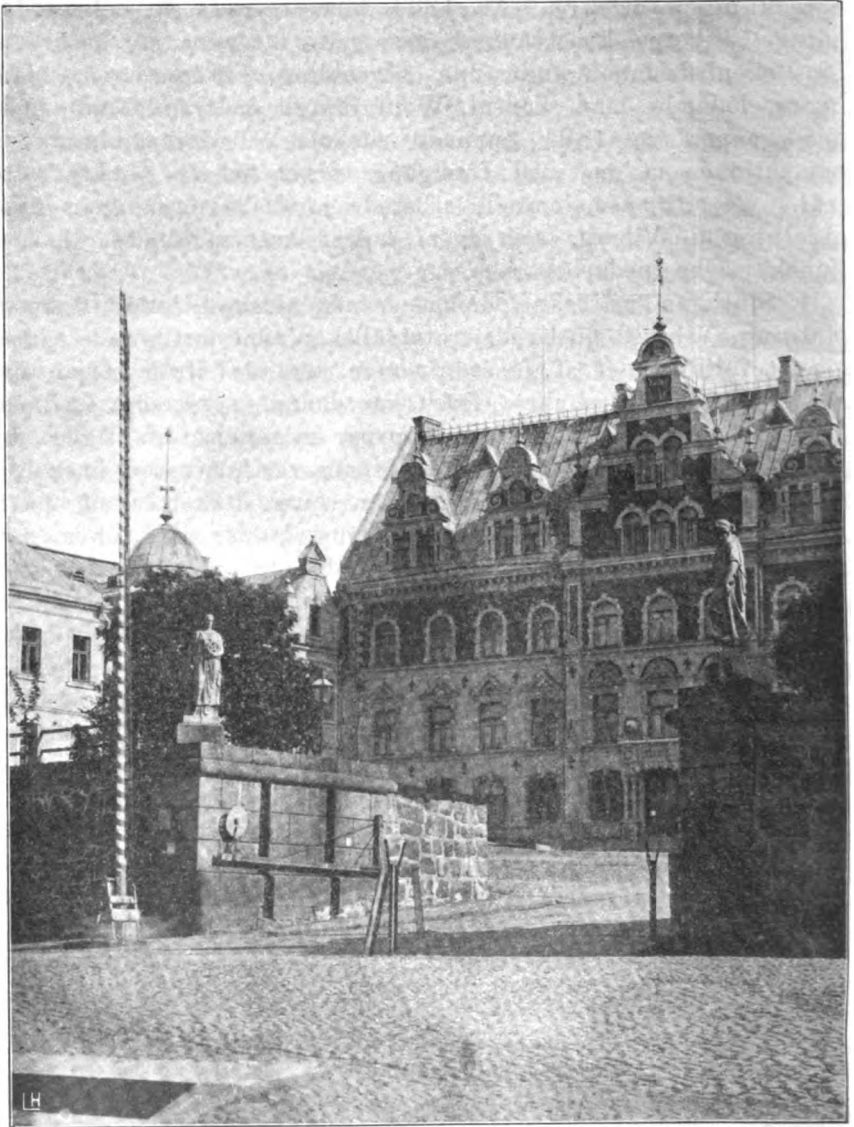
Slutligen må icke glömmas ortens äldsta litterära sammanlutning, Viborgs finska litteratursällskap, som fortfarande egnade sig åt fullföljandet af de sträfvanden, som det ifrån början uppställt för sin verksamhet. Dock har denna verksamhet i allmänhet på senare tider haft att uppvisa en mindre lifaktighet, begränsad som den ock redan därigenom varit, att den finska litteraturen numera i högre grad än förut förkofrar sig på så många andra vägar. Till dess förtjänst länder dock bl. a. uppkomsten af finska lyceet, till hvars stiftande initiativet togs inom dess krets, äfvensom af Viborgs stads historiska museum, om hvars inrättande första gången förslag väcktes på sällskapets årsmöte den $\frac{3}{2}$ 1887.

Finska litteratursällskapet.

Vi vilja här i korthet redogöra för tillkomsten af detta museum, hvars uppgift är att „samla, förvara och ordna allt, som på något sätt kunde belysa Viborgs och Östra Finlands historiska öden och kulturförhållanden samt i vidsträcktare kretsar väcka intresse för och sprida kännedom om framfarna tiders seder och bruk, om förhållanden och tilldragelser under flydda och närvarande tider“. Sedan litteratursällskapet omsider på mötet den $\frac{10}{2}$ 1891 hänskjutit frågan till stadsfullmäktiges afgörande, beviljade desse, till fulla uppskattande förslaget stora betydelse, genast medel för insamling af lämpliga föremål, och fattade

Viborgs museum.

¹⁾ Musikern och kompositören Edv. Armas Järnefelt, son af dåvarande topografchefen, sedan senatorn A. A. Järnefelt, var själf född i Viborg. Bland viborgare, som under perioden egnat sig åt musikens konst, må här ock nämnas den talangfulle, men tyvärr för tidigt bortgångne tonsättaren Ernst Mielck, f. 1877, † 1899. Han var son till handlanden Theodor Mielck. — Äfven musiklärarens F. Ulbrichs i Viborg kompositioner berömmas i Neue Musikzeitung, Leipzig—Stuttgart 1896. — Den viborgska stråkorkesterns dirigenter under perioden voro herrar Schneevogt, till 1883 — samt efter det staden en tid saknat en sådan — Sörensen och Moser på 1890-talet samt sedan Järnefelt 1898—1903.

»Museum Viburgense».

följande året ($\frac{22}{4}$ 1892) definitivt beslut om inrättandet i staden af ett museum under namn af „Viborgs museum“. Den för inrättningens vård tillsatta bestyrelsen konstituerade sig 1893 och

själfva museet öppnades den $10/3$ 1895¹⁾. Antalet numror uppgick då till 3,043 och samlingarna voro provisoriskt uppställda i hörnsalen i andra våningen af det gamla rådhuset. Men då utrymmet här var alltför inskränkt, beslöto stadsfullmäktige på hösten 1897 att ombygga hela huset till ett värdigt hem för museet. Byggnadsarbetet vidtog på hösten 1897 och blef slutfördt på våren 1899, då samlingarna inflyttades uti tredje och fjärde våningen af det monumentala palatset. Då emellertid museet, medan uppställningen ännu pågick, fick emottaga en storartad testamentarisk gåfva af den i Paris den $28/8$ 1900 affidne artisten, hedersborgaren i St. Petersburg Vilhelm Tilmann Grommé, blef också husets andra våning disponerad för dess räkning. Ordmandet och katalogiserandet af samlingarna, hvilka vid utgången af år 1900 utgjorde — den Gromméska gåfvan oräknad — 3,753 numror, har på ett förtjänstfullt sätt ombesörjts af lektorn A. D. Helander, som jämväl varit bestyrelsens sekreterare.

Det intresse för stadens forntid, som kommit till uttryck genom grundläggningen af Viborgs museum och meddelandet af anslag för dess historia har äfven gifvit upphof till planer på resandet af tvenne minnesstoder därstädes, den ena åt en fridens, den andra åt en krigets storman, hvilka båda genom sin verksamhet lagt grunden till de kulturförhållanden, under hvilkas hägn Viborg vuxit stort och rikt. Den ena af dessa planer väcktes äfvenledes af Viborgs finska litteratursällskap och afser resandet af en staty till minne af Mikael Agricola, den finska litteraturrens fader, som — utan tvifvel — ligger begravnen i stadens gamla domkyrka. Förut är nämndt, hurusom redan på 1870-talet de första bidragen inflöto för ändamålet, och sedan dess har litteratursällskapet icke uppgifvit tanken på företagets realiserande. En af den af sällskapet för ändamålet tillsatta kommit-

Frågan om
Agricolastoden

¹⁾ Museets vård är anförtrödd åt en bestyrelse, af hvars sex medlemmar stadsfullmäktige välja tre och litteratursällskapet tre. En från vardera gruppen afgår sedan årligen. Bestyrelsen emottog 1893 af litteratursällskapet 160 för museet insamlade föremål. Genom utsända stipendiater, hvilka sommaren 1893 undersökte socknarna kring Viborg, ökades samlingarna redan detta år med 2,218 numror. Samlingarna äro ordnade sålunda, att i andra våningen finnes konst- och kulturhistoriska, i tredje våningen etnografiskt-arknologiska samt i den fjärde våningen den kyrkliga afdelningen. Ordförande i bestyrelsen var år 1900 bokhandlaren Valter Hoving och sekreterare lektorn A. Helander, som därjämte är museets föreståndare. — Redan 1878 hade fråga uppstått om inrättande af ett museum i Viborg i anledning af polemiken emellan J. R. A. och Uusi Suometar.

tén behörigen godkänd eskiss till monumentet har numera utförts af skulptören Emil Vikström, som lyckats synnerligen väl i sin uppgift, hvadan stoden, en gång gjuten och upprest, kommer att utgöra en verklig prydnad för sin plats och ett värdigt minne af den man, som genom sina förtjänster om det finska folkets andliga upplysning är af icke mindre betydelse för Viborg och Karelen än för det öfriga landet.

Torkel Knutsonstatyn.

Den andra af de ifrågavarande stoderna, egnad minnet af Viborgs slotts och stads ryktbare grundläggare Tyrgils Knutsson, är äfven redan utförd i modell af gips, men de politiska förhållandena hafva tillsvidare lagt hinder i vägen för dess uppresande. Redan på 1880-talet uppstod tanken på åstadkommandet af denna staty och omfattades ifrån början med intresse af stadsborna. År 1885 uppdrogs arbetets utförande åt skulptören Ville Vallgren, bland hvars berömda konstnärsskapelser det nya monumentet snart skulle intaga ett af de främsta rummen. Hans Torkelstaty framställer för oss den hugstore medeltidskämpen reslig och kraftfull i full rustning stödjande sig på sitt väldiga slagsvärd. Modellen till statyn, som upprest i det fria, på något af den minnesrika stadens torg eller öppna platser, i sanning skall blifva en af det moderna Viborgs märkligaste sevärdheter, står sedan 1889 under musikläktaren i rådhusalen väntande på den tid, då stoden sida vid sida med Tyrgils sekelgamla borg skall för kommande generationer bära vittne ej mindre om den i bronzen förevigade hjältens storverk än ock om det nuvarande Viborgs pietetsfulla hågkomst och erkänsla af den man, som lagt den första grunden till staden och — hvad mera är — här infört den rättsordning och kultur, som utgjort dess värn under skiftande sekler.

Öfversikt af perioden.

Om vi här i korthet sammanfatta hvad ofvan blifvit framställt om Viborgs utveckling under det nittonde århundradets sista tjugufem år, finna vi nogsam, huru betydande denna på alla områden varit. Staden, hvars byggnadshistoria har att uppvisa storverk sådana som slottets på dess initiativ verkställda restaurering och de nya stadsdelarnes reglering och bebyggande, för att icke tala om vattenledningen och farledernas uppmuddring m. fl. dylika arbeten, har sett sin folkmängd — om de yttre förstäderna medräknas — mer än fördubblas. Dess handel, som i periodens början i följd af särskilda orsaker varit något nedtryckt, har, sedan de härtill medverkande missförhållandena aflägsnats, återvunnit sin förra blomstring och är till och med

TYRGILS KNUTSSONS STATY.

LILIUS & HERTZBERG

ytterligare i stigande. I afseende å industrin intager Viborg redan femte rummet bland Finlands städer. Dess med omsorg handhafda ekonomi har med framgång motsvarat de allt större uppgifter, som under periodens lopp ställts på densamma. På fattig- och sjukvårdens område hafva betydande förbättringar dels beslutats, dels ock redan bragts i verkställighet. De kyrkliga förhållandena hafva ordnats på ny fot genom församlingarnas åtskiljande från hvarandra, och för den viborgska skolan har, i synnerhet genom de många finska läroverkens tillkomst och folkskoleväsendets utveckling, grunden blifvit lagd till en ny blomstring. Kulturlifvet slutligen har, såväl i allmänhet taget som särskildt för så vidt det representeras af de för olika idéer och ändamål arbetande medborgerliga sammanslutningarna, vunnit ett vida rikare och mångsidigare innehåll än förut. Korteligen, Viborg har under den nya stadsstyrelsens auspicier undergått en omdaning i materiellt och kulturellt hänseende, som ställer i skuggan alla de förändringar det under sina tidigare epoker genomgått.

I dag som är framstår Viborg såsom en af våra mest egenartade, och därför äfven mest intressanta städer. Den bär inom sig vittne om alla de tidevarf, dess historia genomgått. Redan dess arkitekturverk utgöra i och för sig ett blad af dess häfder. Gamla byggnader från medeltiden och svenska väldets storhetstid stå där sida vid sida med nya; den inhemska arkitekturens alster omväxla med byggnader, som förete en mer eller mindre rysk karaktär. Det hela gör ett säreget och föga enhetligt, men just därför i hög grad intresseväckande intryck. Ty denna blandning af det gamla och det nya har — såsom vi sett — uppstått såsom en naturlig följd af stadens skiftande öden under skilda tider. Ett annat blad af dess historia öppnar sig för åskådaren vid anblicken af dess olika nationaliteter, hvilka hvar för sig under olika epoker spelat en hufvudroll i dess historia och nu slutat med att allt endrätigare ansluta sig till det gemensamma fosterlandet.

Slutligen gifva de grönklädda vallarna, som omgifva staden — visserligen numera belägna på ett visst afstånd från densamma, men dock så nära, att de afskära en del af förstäderna från centrum — de många kasernerna i dess inre och den relativt stora militärmakt, som därstädes är stationerad, ett begrepp om den betydelse Viborg fortfarande har såsom ett utanverk för den ryska metropolen. Att denna stadens militäriska bestäm-

melse fortfarande är egnad att medföra olägenheter för dess borgerliga intressen, därom hafva redan i det föregående antydningar gjorts. Och om äfven dessa förhållanden ej under den period vi sist behandlat gjort något större intrång på stadens utveckling öfver hufvud, innebära de, redan i och för sig och än mera genom möjligheten för staden att någon gång i följd af ödets nyck åter blifva föremål för fientliga aktioner och deras följder, likväl en fara för densamma, som ej i samma mån hotar dess obefästade gelikar.

Men i alla händelser framstår Viborg nu mera än någonsin förut under dess långa tillvaro såsom en de fredliga idrotternas stad. Att så är förhållandet, därför står staden i icke ringa tacksamhetsskuld till sin grundläggare, som med framsynt blick utvalde platsen för densamma och där utvecklade ett banér, som, hägnande lag och rätt, i den mänskliga kulturens eviga kamp betyder mera än alla krigiska emblemer. Efter mer än 600 år af växlande öden och hotande faror står Viborg, tack vare den fasta grund Tyrgils Knutsson en gång lade för dess utveckling och hvilken alla de generationer, som sedan dess byggt och bott uti staden, bevarat som sitt samhälles säkraste hörnsten, ännu såsom en förpost för den västerländska kulturen.

Återblick.

Vi avsluta härmed vår skildring af stadens framfarna öden och vilja här blott ytterligare en gång erinra oss de växlande skiften Östra Finlands gamla hufvudstad under seklerna genomgått. Uppkommen i skyddet af Tyrgils Knutssons fasta borg, med hvars öden dess lif under medeltidens förläningsförhållanden stod uti det innerligaste samband, spelade den redan tidigt en betydande roll i Nord-Europas handelshistoria särskildt såsom förmedlare af österns och västerns kommersiella intressen under de tider, då Nevafloden och vägarna söderom finska viken voro stängda för trafiken. Dess mäktiga höfdingar voro dess så godt som suveräna härskare, och Viborg var mera en hufvudstad i ett förlänadt gränsområde än en det svenska rikets stad. I anseende till sin kommersiella betydelse stod den i ett intimt förhållande till den mäktiga tyska hansan, ur hvars köpmannavärld dess ledande borgerskap blott var en koloni, och endast oenigheter inom hansestäderna själfva synas hindrat dess upptagande åtminstone såsom passiv medlem i det världshärskande förbundet.

Kom så Vasatiden med dess nya idéer och sträfvanden. Det medeltida höfdingadömet måste vika för det moderna konungaväldet, som koncentrerade all makt i sina händer, och de nya ståt-hållarne, huru själfrådiga och obändiga de ofta voro, kunde ej mera störa rikets lugn. Staden anknöts närmare än förr till riket, och dess nationella borgerskap steg i betydelse, var tidtals t. o. m. öfvermägtigt det tyska, som nu ifrån en mer eller mindre tillfällig kolonisation förvandlades till en fast bosättning, d. v. s. naturaliserades såsom inhemskt. Dess handel fortgick i början af perioden ännu på den under medeltiden vunna grunden, medan dess hamn ännu stundom besöktes af hanseatiska handelsflottor, men var dock, i följd af Viborgs stigande betydelse såsom gräns- och militärort mot det nu förenade moskovitiska väldet och de häraf följande krigen, i nedåtgående.

Med Sveriges stormaktstid, som förflyttade riksgränsen långt bort från Viborg, följde en ny period af välmåga och utveckling

för staden. Det kommersiella lifvet pulserade åter fritt, och i stället för den forna „rysshandeln“ fann staden nu inom eget handelsområde en afsättningsprodukt, som höjde den till den förnämsta exportorten i svenska riket. Tjärhandelns lyckliga tid utgör förvisso en af den gamla stapelstadens märkligaste epoker. Det „rika Viborg“ var redan då ett stående epitet, då man ville angifva stadens karaktär och betydelse. Med denna dess nya betydelse i handelsvärlden följde en ny immigration af tyska köpmän, hvilka nu, utgörande den viktigaste beståndsdelen inom borgerskapet, ofta råkade i häftiga strider om makten med det genuint viborgska elementet. Tyvärr medförde dock tidens merkantilsystem med dess monopolistiska sträfvanden, hvilka gjorde sig gällande äfven gentemot den eljest gynnade stapelstaden, ett för tidigt slut på Viborgs lyckliga dagar, och innan perioden ännu gått till ända hade redan ett aftagande åter begynt.

Kom så den ryska tiden, onekligen den hårdaste staden genomlefvat. Viborg var blefven mera en fästning än en handelsort, — ett missförhållande, hvars följder icke ens kejsarinnan Katarinas upplysta regering i nämnvärd grad kunde afhjälpa. I stället för tjärhandeln trädde trävaruexporten, som en tid gynnad visserligen gaf staden en viss välmåga men slutligen slogs uti hårda bojor, hvaraf följde, att den fordom rika stapelstaden helt och hållet höll på att förtvina. Dess ryska kommandanter spelade åter rollen af stadens herrar, ett förhållande så mycket ödesdigrare, som de ofta till rättensöre för sina åtgärder äfven i rent kommunala frågor togo icke stadens utan fästningens och rikets intressen. Borgerskapet, uti hvilket de ryska köpmännen voro en ny beståndsdel, blef genom tillströmningen af det tysk-ryska tjänstemannaståndet mera tyskt än någonsin förr och sökte genom nära anslutning till de tyska östersjöstäderna värna sina intressen. Stadens officiella språk var också tyskan. Sålunda hade på den gamla svensk-finska grunden Viborg till det yttre förvandlats till en rysk fästning, medan den i afseende på sina borgerliga förhållanden liknade en tysk stad. Men till det inre, i kärnan, var det dock hvarken ryskt eller tyskt, om också icke heller mera svenskt eller finskt. Också i afseende å kommunala och borgerliga förhållanden rådde ett förlamande och allt intresse förslappande kaos.

Först genom återföreningen med det gemensamma fäderneslandet har staden så småningom återvunnit sitt forna välstånd, ja t. o. m. utvecklat sig till en, äfven relativt taget, högre

blomstring än förr. Det gamla styrelsesättets och de gamla rättsinstitutionernas återinförande, särskildt hofrättens inrättande, och den nyanknutna förbindelsen med det öfriga Finland, isynnerhet efter Saimakanals öppnande, bidrogo så småningom att återigen förvandla Viborg till en finsk stad. Då äfven den gamla fästningen utdömdes, och den stränga fästningsregimen lindrades, fick staden tillfälle till en naturlig utvidgning, den fick så att säga ny luft i sina lungor, hvaraf likasom genom ett trollslag följde ny lifaktighet i alla dess sträfvanden.

På denna grund har staden under den nya kommunalstyrelsens tid, ledd med förutseende och klokhet, ytterligare utvecklats sig och häfdar med framgång sin plats såsom landets tredje handelsstad. Det påtänkta återöppnandet af den urgamla farleden till Ladoga, som i tiden utgjort den första ådern för stadens välmåga, skall helt säkert bidra att ytterligare höja dess merkantila betydelse. Men icke blott i detta fall, utan äfven i många af sina viktigaste lifsfrågor kan det moderna Viborg, hvars rötter tränga så djupt i forntiden, tillgodogöra sig tidigare generationers rön och erfarenhet, och för kommande slakten skall Torkelestoden tälja stadens mångskiftande saga, manande dem att under de fäderneärfda lagarnas hägn oförtrutet och utan misströstan fortsätta arbetet för sin minnesrika stads förkofran och ära.

Bilaga I.

**Stadens tjänstemän, fullmäktige
och representanter.**

Borgmästare.

[Under medeltiden hade Viborg, åtminstone på 1480- och 1490-talen, samtidigt fyra borgmästare.]

Björn Deken, nämnes 1422, 1430 och 1431. Det säges väl ej uttryckligen, att han var borgmästare, men af den flera gånger i handlingarna förekommande sammanställningen: »Biörn Deken und der Raat to Wijborgh» framgår, att han var det eller åtminstone förestått rådet.

Martin Deken, kallas borgmästare 1445, 1447 och 1451. Tidigare, redan 1433 och ännu åtminstone år 1445, underfogde på slottet.

Henrik Styff, n:s 1445 (samtidigt med Martin Deken). Tidigare (1434) nämnd såsom Krister Nilssons tjänare och brefdragare.

Jons Olofsson, n:s 1468 och 1481. Likaså tidigare slottshöfdingarnas tjänare.

Knut Hansson, n:s 1468.

Anders guldsmed, n:s 1485.

Jonis Jönsson, n:s 1485.

Pitke Lampe, n:s 1485.

Peder Nilsson, n:s 1485. Synes varit borgmästare ännu 1493, men nämnes sedan »salig».

Salmon, n:s 1492 i en i »Revals Denkelbuch» ingående vittnesskrift jämte Laurentz Schomaker och Laurents Laurentsson »borghmester to Wiborch», hvadan troligt är, att också de två sistnämnda, hvilkas namn stå före Salmons, samtidigt innehaft borgmästarämbetet i staden.

Herman Scroder, n:s 1502. Möjligen samme som den »Herman», hvilken redan 1500 förekommer såsom borgmästare i Viborg.

Herman von Rethen, n:s 1503 och 1507.

Herman Larensson, n:s 1510 i den d. å. med Ryssland ingångna stilleståndstraktaten.

Lasse Henriksson Skrifvare, 1527—1540. Erhöll af konung Gustaf Vasa för sitt välförhållande under dennes strid med grefve Johan af Hoija förläning på Brunsaari gods 1534. Den 22/8 1540 upprättades i Viborg inventarium efter sal. Lars skrifvare.

[Under 1500-talet hade staden intill medlet af 1590-talet vanligen samtidigt två, sedan tre, och ifrån 1599 fyra borgmästare.]

Henrik Biure, 1540—1562. Förut slottsskrifvare. Afsattes af ståthållaren Jakob Henriksson (Hästesko).

- Ambrosius Jents**, 1541—1562. Helt visst identisk med den Ambrosius, greve Johans af Hoija drabant, åt hvilken konungen 1530 skänkte en gård i Viborg. Afsatt på samma gång som Henrik Bjure. Lefde ännu på 1570-talet såsom K. M:ts tjänare i Viborg.
- Jesper Jönsson**, 1563—1567.
- Matts Staffansson**, 1563—1573. Var 1559 tullskrivare. Afsatt af ståthållaren Anders Nilsson (Sabelfana).
- Olof Mattsson**, 1567—1573. Afsatt jämte den föregående.
- Bertil Jönsson**, 1573—1589. Tillsatt af Sabelfana. Förut befallningsman i Äyräpää härad. Fick $\frac{1}{10}$ 1580 af Herman Fleming och $\frac{2}{7}$ 1588 af Klas Åkeesson frihet på Laiharanta gods »för stor vård och flit uti sitt ämbete».
- Tönius Nylander**, 1573—1589. I likhet med föregående tillsatt af Anders Nilsson. Fick $\frac{1}{10}$ 1581 af Pontus de la Gardie och Herman Fleming frihet på $\frac{1}{3}$ skatt i Juustila »för sin flit att låta sig vårda om stadens be-
fästade».
- Henrik Henriksson Tapanainen**, 1590—1599. Tidigare tullnär och stadsskrivare. Bekom $\frac{2}{3}$ 1591 och $\frac{1}{6}$ 1594 frihet på Merijoki gods. Sannolikt afsatt af hertig Karl 1599.
- Matts Andersson**, 1590—1595. Erhöll 1593 af kronan Nora gods för att han dess allvarligare skulle beflita sig om stadens befästade. Var afliden 1596.
- Henrik Tönnesson Long** (eller **Langh**, **Lange**), 1595—1603. Borgare 1573, rådmän 1594. Lefde ännu 1609 och kallas då f. d. borgmästare.
- Herman Bröijer**, 1595—1599. Torde inflyttat i början af 1590-talet. Afsatt sannolikt af hertig Karl 1599, men kallas 1602 rådmän och 1616 »till-
förande borgmästare».
- Jören Dettmer**, 1600—1603. Lefde ännu 1609 och kallas då f. d. borgmästare.
- [Under 1600-talet hade staden intill 1686 vanligen fyra, sedan tre, samt från 1694 tvänne samtida borgmästare, af hvilka en från och med 1630-talet skulle vara justitieborgmästare.]
- Klemet Sigfridsson Juusten**, 1600—1625. Son af kkh. i Hauho Severin Persson Juusten samt brorson till rådmannen Jöns Juusten och biskopen Paul Juusten. Erhöll 1606 och 1607 af gränsekommissarierna frihet från erläggande af tull »för den flit och omak han framför alla andra borgare om befästningens byggnad och förbättring hafver haft». Ledde 1607—08 jämte sin broder Bengt Söfringsson Juusten kanalarbetet emellan Lappvesi och Juustila å.
- Mårten Henriksson Fatebur**, 1600—1625. Troligen son till rådmannen Henrik Fatebur (se bland rådmän 1584). Riksdagsman 1602. Lefde ännu 1627 Släkten kallade sig sedermera Heinricius.
- Eskil Påvelsson**, 1604—1613. Förut rådmän.
- Nils Mårtensson Talpo**, troligen omkring 1610. Tidigare rådmän. Hans änka, Margreta Bertilsdotter, innehade ett för honom år 1612 utfärdadt frihetsbref å Kalloin hemman i Keskivesi by, hvilket bref $\frac{2}{7}$ 1620 konfirmeras.
- Rötger Boisman**, n:s 1609—1617. Förut rådmän. Representerade staden vid landskapsmötet i Viborg 1612 och kröningsriksdagen 1617.
- Olof Olofsson**, n:s 1620—1630. Förut rådmän.

- Hans Cröell**, n:s 1620—1623. Förut rådman. Torde afidit omkr. 1627. Gift med handl. Henrik Stråhlmans änka, Anna Pälidotter Juusten.
- Herman Bööck**, 1625—1632. Förut rådman och sedan lagläsare i Kexholms län. Gift med Hans Thesleffs änka, Katarina Stråhlman. Egde Nisalaks i Säkkijärvi.
- Reinhold Boisman**, 1626—1649; † 1655. Kallas borgmästare öfver justitien. Riksdagsman 1647. Han begrofs ²²/₁ 1655 och hans hustru, hvars namn är okänt, ¹⁹/₆ s. å.
- Casparus Thile**, justitieborgmästare 1630—1647. Erhöll 1614 konfirmation å Arvid Tönnesson Wildemans tomt, hvilken vid regulariteten slogs under torget. Bogislaus Rosens fullmäktig i Viborg 1626. »Till hvilken grad han var fullblods tysk, framgår bl. a. däraf, att han ännu ett decennium sedan han blef borgmästare själf, när han hade privataffärer inför rätta, begagnade tyskan i sina inlagor.» Kallas burggrefve 1643.
- Antoni Bröijer**, 1630—1640. Möjl. son till rådman Herman Bröijer. Se om honom sid. 355. Adl. Rosenbröijer 1647. Gift med Anna von Treyden.
- Hans Schmedeman**, 1638—1653; † 1655. Borgmästarson från Riga. Vederlagsven 1615; rådman 1626; aflade borgmästared ⁹/₆ 1638. Riksdagsman 1649. Var 1651 »ordhafvande borgmästare», sannolikt i Plantins frånvaro, och kallas politieborgmästare. Handelsborgmästare 1653. Gift omkr. 1620 med Kristina Henriksdotter (Caréel).
- Johan Cröell**, 1647—1654; † 1666. Embetsborgmästare; aflade ed ²¹/₁ 1648. Son af Hans Cröell (se ofvan). Om honom vidare i texten sidd. 302—303. Gift med Katarina Henriksdotter (Caréel).
- Johan Plantin**, justitieborgmästare 1648—1663; † i oktober 1663. -- Hemma från Sverige. Aflade ed ²²/₆ 1649. Riksdagsfullmäktig 1650 och 1655. Känd för sin stora strid med Johan Cröell (se texten). Gift 1651 med Anna Andersdotter.
- Henrik Menschever**, 1649—1678 (justitieborgmästare 1663—1678); † i Åbo 1678. Också från Sverige. Aflade ed ⁹/₁₂ 1649. Handelsborgmästare 1650, preses i byggnadskollegium och kassadirektionen; ämbetsborgmästare 1663, justitieborgmästare 1656, sannolikt i Plantins frånvaro. Riksdagsfullmäktig 1668 och 1675. Se om honom vidare i texten. Gift 1:o med en dotter till borgmästaren Schmedeman, och 2:o med Maria Danielsdotter.
- Lars Mårtensson Fatebur**, 1655—1670, † omkr. 1674, sedan han såsom »emeritus» för ålderdomssvaghet och fel på hörseln afgått från tjänsten med halfva lönen i pension. Son till borgmästaren Mårten Henriksson Fatebur. Gift med en dotter till Berent Piper.
- Peter Ruuth**, 1664 (?)—1670; † 1682. Son till handlanden Bertil Persson Ruuth och Kerstin Enevaldi. Kassadirektor 1665. Gift med Margareta Holtenborg.
- Justinus von Broken**, 1669—1670; † 1670. Son af rådmannen Henrik von Broken. Studerade i Rostock och Åbo, blef rådman och var riksdagsman 1664. Hade redan efter Plantins död erhållit Carl XI:s fullmakt af ⁹/₁₀ 1664 på borgmästartjänsten, hvilken han dock först synes hafva tillträdt 1669. Gift med Katarina Karlsdotter.
- Hans Schmidt**, 1670—1688 (justitieborgmästare 1678 och 1680—1688); † 1688. Son af rådmannen Hans Schmidt och Katarina Hansdotter Cröell, blef han

- rådman 1659 och borgmästare 1670, i hvilken egenskap han gjorde sig känd genom sin häftiga strid med justitieborgmästaren Lifman (se texten sidd. 304—307). Faktor för tjärkompaniet. Gift med Beata Ruuth.
- Jonas Nilsson Ranström**, 1671—1685; † $11/8$ 1685. Hade förut varit befallningsman, och sedan rådman 1664. Blef borgmästare på grund af lagligt, val, något som på denna tid var ytterst sällsynt. Erhöll fullmakt $10/2$ och introducerades $9/8$ 1671. Gift 1:o med Ingeborg Jockimsdotter Fresse och 2:o med Anna Rötgersdotter Platzman.
- Johan Lifman**, justitieborgmästare 1678—1680 (borgmästare 1681); † 1681. Föräldrar: kkh. i Duderhoff Johannes Lifman och Anna Hörling. Stud. i Åbo 1657, advokat vid hofrätten 1666, fungerade vid magistraten i Viborg från 1667 och utnämndes till stadssekreterare och rådman 1669. Honom var redan 1670 erbjuden borgmästareplatsen, men han »recuserade» då. Fullmakt å tjänsten $19/2$ 1678. Riksdagsman 1672. Gift med Kristina Sylvia.
- Bertil Ruuth**, 1678—1681; † 1681. Son af rådm. Jakob Ruuth. och Elis. Cröell. Rådman 1668. Erhöll expektansfullmakt å borgmästartjänsten $7/4$ 1676; ordinarie tredje borgmästare $4/2$ — $29/8$ 1678 äfvensom 1681, ehuru han enligt resolutionen af $9/11$ 1680 bort förlora sin tjänst, enär staden ej skulle hafva mer än tre borgmästare, nämligen ofvannämnde Lifman, Schmidt och Harrius. G. m. Katarina Lohusen, Peter Freses och bisk. Bjuggs änka.
- Herman Harrius**, 1678, 1682—1692; † 1692. Till börden holländare, synes efter sin ankomst först hafva varit i tjänst hos borgmästaren Henrik Menschever och verksam i tjärkompaniets angelägenheter. Rådman 1664. Riksdagsman 1664 och 1676, enligt en annan uppgift dessutom en gång till. Erhöll expektansfullmakt å borgmästartjänsten $3/8$ 1677 och succederade sedan Bertil Ruuth som tredje borgmästare år 1682. Kassa-, byggnings- och ämbetsborgmästare 1686, handelsborgmästare 1690. Gift med Anna Fatebur.
- Peter Fremling**, justitieborgmästare 1688—1705; † 1705. Från Sverige. Öakta son af Per Fleming och Brita Lippia. Kallas 1678 landshöfdingens hofmästare och behodde i denna egenskap en kammare på slottet. Sedan landssekreterare och rekommenderades såsom sådan af landshöfdingen Creutz till borgmästare efter Hans Schmidts död (1688). Erhöll kongl. fullmakt $27/4$ 1688 och introducerades i ämbetet $13/8$ 1689. Gift med biskop Henrik Carstenius' dotter Anna.
- Henrik Haveman**, 1692—1703; † 1703. Inkom 1659 från Lübeck och tjänade först såsom bokhållare hos Antoni Borchart. Stadskapten 1678, rådman 1679, handelsborgmästare (enl. fullmakt af $29/8$ 1692, introducerad $3/11$ s. å.). Riksdagsman 1693. Delägare i Havis skeppsvarf, ägde tobaksspinneri m. m. Gift med Anna Mums.
- Peter Thesleff**, handelsborgmästare 1703—1705, justitieborgmästare 1705—1710; † under belägringen 1710. Son af hofrättsassessorn Peter Thesleff och Katarina Schmedeman. Stud. i Åbo 1671, hofrättsauskultant 1680, rådman i Viborg 1683. Erhöll fullmakt å justitieborgmästartjänsten efter Fremling $29/8$ 1705 och introducerades $19/7$, s. å. Riksdagsman 1693. Gift 1:o med Margareta Ruuth, † 1688, och 2:o 1690 med Anna Harrius.
- Hans E. Brotterus**, 1705—1710, f. 1658; † 1710. Befallningsman, rådman 1703. Kommerseborgmästare $20/8$ 1705, aflade ed $10/7$, s. å. Gift 1:o med onämnd och 2:o med Gertrud Brunnerus.

[Under ryska tiden hade staden endast en borgmästare, utom under ståthållarskapstiden 1784—1797, då det fanns tvänne på 3  r valda borgmästare, som alternerade månatligen.]

- Jonas Lippius**, (1710—)1721—1730 äfvensom 1733—1738, † 1738, 66  r gammal. Son af kkh. i Runsten på  land Stefan Lippius och Kerstin Eberstein. Stud. 1690. Förordnad 1697 till stadssekreterare, utsågs han enhälligt af magistraten 1705 till rådman och kämnärspreses efter Hans Brotterus, ehuru han af hofrätten erhållit varningar för försumlighet i t nsten. Synes utan vidare omgångar efter Thesleffs under belägringen timade död 1710 hafva öfvertagit ledningen af stadsstyrelsen. Kallades i denna sin funktion  n borgmästare,  n blott »Gerichtsfogt». Efter fredsslutet, då han framträder såsom justitieborgmästare, var han jämte rådmännen Werner Wulfert och Joakim Naht s nd till S:t Petersburg för att lyckönska tsar Peter. Gift 1:o 1700 med Anna Kristina Carstenius och 2:o 1728 med handl. Henrik Froms  nka Anna Hunnia.
- Jurgen Wulfert**, n:s 1715 med epitetet borgmästare och kallas så stundom äfven senare. Torde dock icke varit borgmästare i egentlig mening, utan endast under krigstiden jämte Lippius haft del i ledningen af stadens angelägenheter.
- Erik  kerman**, 1721—1723 och 1728. F. 1653, † 1739. Från Sverige. Tullförvaltare, fungerade han i början af ryska tiden än som tullinspekt r  n som handelsborgmästare,  n i båda egenskaperna på en gång. Gift med Maria von Elswig.
- Frans Reinecke**, 1731—1750 (suspenderad 1733—1738). Liff l ndsk jurist från Dorpat. Om honom och hans kamp mot rådet, se texten sidd. 564—566. Han blef efter sin afgang från t nsten (¹¹/₆ 1750) assessor i Rigiska hofrätten. Gift 1:o 1733 med Kristina Hedvig Haveman († 1742) och 2:o med en Kijsell.
- Nikolaus J nisch**, 1751—1774, f. 1719, † 1777. Son af rådman Niklas J nisch och Geschen Tesche. Studerade juridik i Halle, hvarpå gjorde resor i Tyskland och Holland. Stadssekreterare i Viborg 1744 och därjämte rådman 1748. Konstituerad justitieborgmästare enligt dirigerande senatens ukas af ²⁶/₂ 1751. Anhöll på grund af sin ålder och sjuklighet om afsked med half pension 1774. Gift med Kristina Hedvig Thesleff.
- Andreas Lindén**, 1775—1779. 1770 sekreterare i guvernementskansliet. Utnämndes i enlighet med dirigerande senatens ukas af ¹⁰/₁₁ 1769, som staturerade att vid domstolarna fungerande t nstem n skulle kunna ryska, på guvernör Engelhardts rekommendation och på grund af kongl. förordningen af ¹/₆ 1664 till borgmästare i Viborg ¹²/₆ 1775, ehuru häradshöfding Mikael B ck vid valet erhållit de flesta rösterna. Vistades i stadens angelägenheter i S:t Petersburg en längre tid 1776. St th llare 1779, slutligen hofråd, ekonomidirektor m. m. Gift med Margreta Ryselja.
- Johan Carp n**, 1780—1784, f. 1730, † 1813. Efter studier i Jena, återvände han 1757 till hemlandet. Kollegieassessor och häradshöfding i Viborgska juridiktionen. Utnämndes till borgmästare ³¹/₆ 1780 och insattes i t nsten af Stupischin. Vistades i stadens angelägenheter en längre tid i S:t Petersburg 1781. Sedan tribunalr d. Gift 1:o med Margareta Str hlman och 2:o med Helena Katar. Thesleff.

- Sigismund Georg Filip Arnoldi**, 1784—1786. Den förste under ståthållarskapstiden enligt ryska stadsordningen valde borgmästare. Stadsöfverhufvud 1786, med bibehållande af borgmästartjänsten för året.
- Andreas Sven Kuhlberg**, 1784—1788, † 1807. Sedan 1749 invånare i Viborg var han först translator i guvernementskansliet. Blef rådman och translator vid magistraten 1764 samt valdes under ståthållarskapstiden två gånger till borgmästare. 1788 förordnad att vara interimisbisittare vid guvernementsmagistraten äfvensom 1790 vald till verklig bisittare i densamma. Kämnärspreses. Gift med Ulrika Nessin.
- Andreas Jænisch** 1787—1792, f. 1732, † 1792. Föräldrar: rådman Nikolaus Jænisch och Helena Sofia Printz. Ett par gånger återvald synes han fungerat som borgmästare ända till sin död. Gift med Katarina Margareta Sutthoff.
- Joachim Johan Wulfert**, 1789—1790. F. 1728, † 1791. Son af rådman Gustaf Wulfert och Hedvig Sutthoff. Kallas 1791 assessor. Gift med Anna Hedvig Lundh.
- Peter Henrik Schmidt**, 1790—1793. F. 1751, dödsår okänt. Föräldrar: handl. Hans Henr. Schmidt och Margreta Hesthusen. Stads-kassör och auktionist. »Wortführer» för invånarne i Neitsytniemi förstad. Vald till borgmästare 1790. Gift med Helena Hüppert.
- Axel Johan Holmbom**, 1792—1794. F. 1750, † 1830. Vald till rådman 1790 och förordnad till borgmästare 1792 efter den med döden afgångne Andreas Jænisch. Gift med Anna Elisab. Sesemann, änka efter Joh. Gottfr. Jænisch.
- Johan Sigfrid Ignatius**, 1793—(1795). Se om honom sidan 865.
- Jakob Johan Sesemann**, 1793—1797. F. 1762, † 1824. Föräldrar handl. Konrad Sesemann och Anna Elisab. Schmidt. Köpman af första gillet. Vald 1791 till stadsildste och 1792 till rådman samt 1793 till borgmästare. Gift med Anna Sutthoff.
- Andreas Jænisch**, 1793—1797. F. 1763, † 1832. Föräldrar: ofvannämnda borgmästaren Andreas Jænisch och Katarina Margareta Sutthoff. Slutligen kommerseråd. Föreståndare för trävarufirman Jænisch. Egde Horttana. Gift med Helena Elisabet Jænisch.
- Johan Adolf Wising**, 1797—1803. Födelseår okänt, † 1807. Den förste efter ståthållarskapets upphäfvande valda borgmästare. Tidigare guvernementsanwald. Kollegieråd. Ståthållare. Hofråd. Gift med Lovisa Fabritius.
- Jakob Johan Europæus**, 1803—1821. F. 1758, † 1827. Föräldrar: kyrkoherden Jakob Johan Europæus och Beata Katarina Heintzius. Stud. i Åbo 1775. Slog sig 1780 på civila banan i Viborgs län. Rådman 1797. E. o. borgmästare i Willmanstrand 1799. Kollegieassessor. Hofråd 1812. Erhöll på begäran afsked från borgmästartjänsten 27 juli (8 aug.) 1821. Ogift.
- Medan Europeus såsom ledamot i Viborgs läns organisationskommitté var hindrad från sin tjänstgöring, voro **Per Gustaf Cygnæus** († 1812) och **Johan Hansson** († 1820), den senare enligt hofrättens konstitutorial af %, 1813, t. f. och viceborgmästare i Viborg.
- [Sedan 1822 har i Viborg funnits en justitie- och en politieborgmästare.]
- Johan Reinhold Buchman**, politieborgmästare 1822—1838. F. 1787, † 1842. Underkopist i kameralhofvet 1799, kanslist 1800, protokollist 1806, sekreterare

1808. Guvernementssekreteraretitel 1811. Rådman i Viborg $\frac{4}{3}$ 1812. Kollegieassessor 1819. Borgmästare $\frac{16}{3}$ 1822. Hofråd 1831. Afsked från borgmästartjänsten $\frac{11}{1}$ 1838. Kollegieråd s. d. Gift med Dorothea Åkesson.

Per Ekmark, justitieborgmästare 1822—1859. F. 1780, † 1859. Stud. 1800. Auskultant i hofrätten 1804, vicehäradshöfding 1816. Särskilda gånger och från 1820 oafbrutet förestått Stranda domsaga. Borgmästare $\frac{29}{7}$ 1822; afsked $\frac{20}{1}$ 1859. Gift med Gustava Johanna Ekeblom.

Alexander Sattler, politieborgmästare 1838—1843, † 1853. Ausk. i Åbo hofrätt, vicehäradshöfding 1837. E. o. kopist i justitiedepartementet 1835, extra kammarskrifvare s. å. Borgmästare $\frac{9}{11}$ 1838. Kanslist i prokurators-expeditionen $\frac{9}{12}$ 1842. T. f. prokuratorssekreterare.

Jonas Henrik Mennander, politieborgmästare 1845, † s. å. Förut justitierådman.

Samuel Henrik Antell, politieborgmästare 1845—1854. F. 1810, † 1874. Föräldrar landsfiskalen och kollegieassessorn Johan Antell och Maria Elisab. Kyander. Stud. 1827, hofrättsauskultant 1836, kanslist vid generalguvernörskansliet 1839. Borgmästare $\frac{20}{10}$ 1845. Förste expeditionssekreterare vid statssekretariatet $\frac{9}{12}$ 1854. Slutligen senator, geheimeråd, m. m. Adlad 1866. Gift 1:o 1840 med Fanny Alexandra Helena Wallenius och 2:o 1859 med Anna Vilhelmina de la Chapelle.

Robert Isidor Örn, politieborgmästare 1855—1865. F. 1824, † 1885. Föräldrar kapellänen Georg Alexander Örn och Elisabet Maria Forsman. Stud. 1840, hofr. ausk. i Viborg 1847, häradshöfding 1849, justitierådman 1852. T. f. politieborgmästare $\frac{9}{1}$ 1855, ordinarie $\frac{31}{6}$ s. å. Talman i borgareståndet 1863. Om honom mera sid. 789. Direktör för generalguvernörskansliet $\frac{29}{9}$ 1865. Slutligen senator, geheimeråd m. m. Adlad 1876. Gift med Augusta Amalia Sventorzetzky.

Alexander Reinhold Frey, justitieborgmästare 1859—1875. F. 1825, † 1877. Föräldrar: kollegieassessorn Johan Adolf Frey och Helena Tuderman. Auskultant i hofrätten 1847, justitierådman $\frac{16}{7}$ 1850. Borgmästare $\frac{10}{6}$ 1859. För ådagalagdt nit i utöfningen af denna befattning huggnad med hofrättsassessors namn och värdighet 1864. Landtdagsman 1872 och 1877, senare gången talman i borgareståndet. Ledamot i kommittén för ny sjömanshusordning 1874 och för reglemente för sjöfarandes pensionskassa 1875. Undfick hofrättsråds namn och värdighet 1876. Gift 1851 med Hedvig Lovisa Emilia Norring.

Fredrik Vilhelm Poppius, politieborgmästare 1866—1875. F. 1830, † 1889. Föräldrar: mantalsskrifvaren Georg Vilh. Poppius och Matilda Vilhelmina Björk. Stud. 1851, ausk. i Viborgs hofrätt 1856. Vicehäradshöfding 1858. Justitierådman i Viborg $\frac{11}{1}$ 1860. Borgmästare $\frac{7}{6}$ 1866. Hofråd 1873. Häradshöfding i Lojo domsaga $\frac{2}{3}$ 1875. Gift 1:o 1860 med Maria Adelaide Selin († 1865) och 2:o Alexandrina Antonia Sesemann.

Johan Gustaf Heinricius, politieborgmästare 1877—1895. F. 1818, † 1901. Föräldrar: kyrkoherden Johan Heinricius och Hedvig Charl. Forsius. Stud. 1834, ausk. i Viborgs hofrätt 1842, vicehäradshöfding 1844. Magistratssekreterare i Viborg $\frac{10}{1}$ 1845. Kollegieassessor 1872. Borgmästare $\frac{29}{12}$ 1877. Erhöll på begäran afsked i juli 1895. Hofråd. Gift 1845 med Eugenia Olivia Charlotta Barck.

- Carl Jakob Stråhlmann**, justitieborgmästare 1877—1895. F. 1822, † 1895. Föräldrar: prosten i Lappvesi Jakob Alexander Stråhlman och Katarina Sattler. Stud. 1840, ausk. i Viborgs hofrätt 1846, vicehäradshöfding 1850. Notarie i rådstufvurätten $\frac{2}{12}$ 1857. Justitierådman $\frac{2}{3}$ 1859. Borgmästare $\frac{29}{12}$ 1877. Gift 1860 med Anna Natalia Heintzius.
- Verner August Örn**, t. f. justitieborgmästare 1895—1899, ordinarie från 1899. F. 1853. Son till ofvannämnda politieborgmästaren Robert Isidor Örn. Stud. 1873, hofrättsauskultant, och vicehäradshöfding 1883. Justitierådman och notarius 1886. T. f. justitieborgmästare 1895, ordinarie 1899. Gift med Olga Majander.
- Ernst Theodor Karsten**, t. f. politieborgmästare 1897—1898, ordin. 1898—1901. F. 1863, † 1906. Föräldrar: löjtnanten Theodor Karsten och Sofia Wilhelmina Vinter. Stud. 1883. Hofr.: ausk. i Åbo 1886 i Viborg 1888. Justitierådman i Viborg 1893. T. f. borgmästare 1897, ordin. $\frac{21}{10}$ 1898. Domhufvande i Ålands domsaga 1902. Gift med Valborg Billqvist.

Rådmän.

[Rådmännens antal under medeltiden okänt.]

- Magnus Schröder**, nämnd omkring 1410 i en odaterad handling, som måste vara från denna tid.
- Herr Willam•, n:s $\frac{24}{4}$ 1425 i ett bref från Krister Nilsson till rådet i Reval och var troligen rådmän.
- Lange Matts**, n:s 1517, 1535.
- Schwedesche Peter**, n:s 1517.
- Jaspar Rianthe**, n:s 1517.
- Anders Teivo**, n:s 1535.
- (Vid medlet af 1500-talet varierade rådmännens antal emellan 9 och 11. Från 1580-talets ingång voro de vanligen 7 eller 8.)
- Ambrosius (Jents)**, n:s 1540.
- Hans Schimmelkorn**, n:s 1540, stadsskrifvare 1558.
- Anders Skrifvare**, n:s 1540.
- Anders Toivoin**, n:s 1540, 1545.
- Joan Meker**, n:s 1540, 1545.
- Matts Dettmer**, n:s 1540.
- Herman barskärar**, n:s 1540, 1558.
- Matts Bertilsson**, n:s 1540.
- Jöns Justen**, n:s 1540—1561. Nämnes stadsskrifvare 1545.
- Lasse Henriksson**, n:s 1545.
- Tomas Mähting**, n:s 1545.
- Lille Eskil**, n:s 1545.
- Henrik Klensmed**, n:s 1558—1566.
- Anders Long**, n:s 1558.
- Gamle Lass Henriksson**, n:s 1558.
- Lasse Persson**, n:s 1558—1572. Trol. 1572 bortförd som fånge till Ryssland och där död. Änkan Margreta Persdotter n:s 1575. Fader till herr Peder i Taipalsaari.

- Severin Vinter**, n:s 1545—1566.
Oloff Kattapää, n:s 1558—1561.
Matts Persson, n:s 1559—1566.
Jesper Jönsson, n:s 1559—1560.
Hans Löwenborg, n:s 1559—1566.
Nils Jonsson, n:s 1559—1566.
Simon tunnbindare, n:s 1558—1559.
Herman barskärar, n:s 1559.
Henrik Filipsson, n:s 1560—1561.
Henrik Mattsson, n:s 1561.
Tönius Nylander, n:s 1564—1566.
Per Bruer, n:s 1564—1566.
Staffan Kanngjutare, n:s 1564—1566.
Henrik Biure, n:s 1564—1566. Hadé tidigare varit borgmästare.
Arvid Olsson, n:s 1564—1566.
Oloff Mattsson, n:s 1564—1566.
Vit Olde, n:s 1570.
Henrik Fatebur, n:s 1584.
Henrik Andersson, n:s 1584.
Mårten Jönsson, n:s 1584.
Jakob Larsson, n:s 1584.
Matts Andersson, n:s 1584.
Per Larsson, n:s 1584—1596.
Henrik Langh, n:s 1584—1594.
Jakob Andersson, n:s 1590—1602.
Matts Påvelsson, n:s 1590—1609.
Lasse Andersson, n:s 1590.
Matts Eriksson, n:s 1594.
Esfil Påvalsson, n:s 1594—1603. Borgmästare.
Rötger Bössman, n:s 1595—1607. Troligen samma som borgmästaren Rötger Boisman.
Nils Mortensson Talpo, n:s 1595—1609. Borgmästare.
Klemet Sigfridsson, n:s 1599. Borgmästare.
Tönnes Gottman, n:s 1600—1601. Var afliden $\frac{1}{2}$ 1603.
Anders Hansson, n:s 1600—1609.
Jöns Jespersson, n:s 1600.
Johan Olsson, n:s 1602.
Herman Brötjer, n:s 1602.
Olof Olofsson, n:s 1606—1609 och 1618. Sedan borgmästare.
Anders Hendersson, n:s 1606—1612.
Hans Thesleff, n:s 1609. Stamfader för släkten Thesleff. Nämnes redan 1594 såsom gäst i Viborg. Lefde ännu 1615. Gift med Katarina Stråhlman
Hans Doll, n:s 1609. Utländsk köpsven 1592—95.
Per Sneck, n:s 1609.
Henrik Andersson, n:s 1609—1620.
Hans Sales, n:s 1609.
Michel Rouhiain, n:s 1609—1614.
Hans Cröell, n:s 1609 och 1618. Borgmästare.
Henrik Thomasson, n:s 1609.
Henrik Saikoin, n:s 1610—1620. Måhända samme som föregående.

Mickel Mårtensson, n:s 1611—1613.

Herman Böök, n:s 1609—1616, 1618, 1620, 1622. Borgmästare.

Hans Månsson, n:s 1616—1617 och 1622—1628. Lefde ännu 1641,

Herman Schmalhorst, n:s 1617, 1622 och 1634—1639. Riksdagsman 1634. Gift med en Winter.

[Under 1600-talet närvaro vid magistraten: på 1620-talet vanligen 6 å 7, högst 8, på 1630- och 1640-talen, stundom ända till 9 eller 10, samt börjande från 1650-talet merändels 6 rådmän, hvarvid dock stundom anmärkes, att af dessa två eller tre voro frånvarande. Enligt 1694 års stat bestämdes antalet till 6, af hvilka en därtjämte skulle vara ordförande i kämnärsrätten.]

Per Hyvätti, 1619—1625. Nämnas första gången bland borgarena på Siikaniemi 1597; var inflyttad till Vallen 1605 och sedan till staden 1618. Lefde ännu 1627.

Per Grelsson, n:s 1620.

Lasse Nilsson Enkäs, 1620—1623. Omtalas redan 1609 och hörde måhända till finska nationaliteten. Riksdagsman 1622. Gift med Karin Jakobsdotter, hvilken såsom änka blef omgifit med fogden Anders Hansson.

Reinhold Boisman, 1622—1626. Se borgmästare.

Matts Wäfvär, n:s 1622.

Matts Sigfridsson, n:s 1622, 1626 och 1629.

Henrik Bussman, n:s 1622.

Jakob Sasse, n:s 1622.

Antoni Bröijer, 1623. Se borgmästare.

Bertil Hansson, 1623—1630. Kämnärsrättsordförande.

Markus Siffersson, 1623—1626. Kallas fogde 1633. Hans änka Katarina Berens gifte sig 1639 med Clas Sidensnöre.

Kort Andersson, 1623—1624.

Mickel Detmer, 1623—1625. Kallas dräng (= handelsbiträde) 1614, vederlagssven (= kommissionshandlande) 1615—17. Blef licentmästare 1630. Gift med Elin Lang.

Henrik Langh, 1625—1626.

Henrik Gottman, 1625—1626. Vederlagssven 1618. Nämnas sväger till Morten Vinter 1625.

Jakob Ruuth, 1625—1628; † omkr. 1629. Föräldrar: Bertil Persson Ruuth och Kirstin Enevaldi. Gift med Elisabet Cröell.

Hans Badhe, 1625—1628. Nysskommen vederlagssven 1619.

Jakob Simonsson, 1625—1626. Måhända samme som sedan var stadsskrifvare.

Clas Sidensnöre, 1626—1644; † några veckor före $\frac{11}{12}$, 1645. Nyborgare 1617. Synes varit någotlags agent åt Peter Thorwöst i Åbo. Gift 1639 med Katarina Berens, sal. Markus Sifferssons änka.

Hans Schmidt, 1626—1649; † omkr. 1650. Vederlagssven 1615. Kallas vicesyndicus 1638. Arrendator (jämte borgmästarena Bröijer och Schmedemann) af vinkällaren. Gift med Katarina Hansdotter Cröell.

Didrick Barkhusen, 1626—1641; † 1642. Nysskommen vederlagssven 1618. Gift med Beata Olofsdotter, hvilken egde $\frac{3}{4}$, i kalkugnen vid Vitsataipale.

Hans Schmedeman, 1626—1638. Se borgmästare.

Jakob Frese, 1627—1642; † troligen 1642. Gift med Elin Jakobsdotter.

Herman von Borgen, 1630—1648; † troligen i början af 1660-talet. Torde inkommit i slutet af 1620-talet. Skeppsredare och delägare i bryggeriet

på Slottsholmen. Gift 1:o med en dotter till Olof Winter och 2:o med Anna von Broken.

Wolter Hesshusen, 1630. Son till en likabenämnd »härvarande lybsk köpman», som redan 1582 förekommer bland gästerna. Gift med handlanden Hans Francks änka.

Peter Ruuth, 1630—1661. Se borgmästare.

Mårten Lehusen, 1630—1644; † på 1640-talet. Vederlagssven 1616—1619. Gift med Karin Mårtensdotter.

Henrik Grelsson, 1630. Gift med en dotter till Daniel Lock.

Lorens Mårtensson, 1630—1631. Se borgmästare.

Henrik von Broken, 1630—1654; † 1656. Nämnd i handlingarna från 1627. Gift 1:o med en dotter till Hans Thesleff och 2:o med Katarina Melartopæus.

Peter Udni, 1632—1638. En ryttmästare Peter Udni blef skjuten af ryssarne i slaget vid Rautus och afgiftsfritt begravnen i domkyrkan ²²/, 1656. Gift med en dotter till majoren Erik Jönsson.

Mårten Winter, 1638—1651. Son af Olof Winter. Gift med Brita Persdotter Stråhlman.

Lars Andersson, 1638—1660; † 1660. Troligen af svensk börd. 1623 uppsyningsman öfver gatubyggnaderna. Gift med Maria Stråhlman.

Peter Frese, 1645—1652; † 1652. Stabskapten, domkyrkoföreståndare. Se om honom i texten. Gift 1:o med en dotter till borgmästaren Reinhold Boisman och 2:o med Katarina Mårtensdotter Lehusen.

Hans Schlegel, 1645—1648; † 1664. Omtalas första gången på 1630-talet. Delägare i bryggeriet på Slottsholmen. Kyrkoföreståndare. Stadskapten. Ett af stadens ombud på landskapsmötet 1657. Gift med Maria Henriksdotter Stråhlman, handlanden Berent Pipers änka.

Detlof Hunnius, 1649. Född i Holstein 1615; † 1664. Organist i Viborg 1637, adjungerad rådmän och riksdagsman 1649, tobakskommissionär. Musiker och kompositör. Gift med Anna Mums.

Haqvinus Schmidt, 1650—1667. Förut stadssekreterare; kämnärspreses 1650—1667. Insattes 1651 på sekreterarekammaren på rådhuset för att förfärdiga sina eftersatta domböcker, men rymde tre gånger. Kallades »laiha tuomari». Gift med Elisabet Berg, som var änka 1669.

Blasius König, 1650—1656. Son af Blasius König d. ä. († 1618). Gift med Katarina Henriksdotter von Broken, som nämnes änka 1659.

Henrik Skarbou, 1650. Son af Henrik Skarbou d. ä., som sannolikt inkommit från Lübeck omkr. 1613. Gift med en dotter till Jakob Frese.

Hans Ruuth, 1653—1657. Nämnes salig 1659. Föräldrar: rådmän Jakob Ruuth och Elisabet Cröell. Riksdagsman 1650. Gift med Sigrid Caréel, som sedan blef omgift med assessoren Johan Wassenius. Hans dotter Barbro Ruuth var skalden Freses moder.

Mårten Mums, 1653—1662; † 1662. Son af Mårten Mums, som inflyttade omkr. 1620, troligen från Holland. Mårten Mums d. y. spelade en betydande roll på sin tid i staden. Gift 1:o med Ingeborg Ruuth och 2:o med borgmästar Schmedemans änka Katarina Valleriansdotter.

Justinus von Broken, 1657—1669; † omkr. 1670. Se borgmästare.

Antoni Borchardt, 1659—1664. Synes inkommit på 1640-talet och kallas än en lybsk, än en köpenhamnsk köpman. Domkyrkoföreståndare, åtmin-

- stone 1657—1677. Om honom mera i texten. Gift 1:o med en dotter till borgmästaren Schmedeman och 2:o med Gertrud Krist. Tavast.
- Reinhold von Hollen**, 1659—1670; † 1670. Nämnd såsom borgare 1627. Slakteriuppsyningsman 1637, inspektor för lilla tullen 1646.
- Hans Schmidt**, 1659—1670. Se borgmästare.
- Jonas Nilsson**, 1664—1671. Introducerad till rådman $\frac{9}{10}$, 1664. Se borgmästare.
- Herman Harrius**, 1664—1678. Se borgmästare.
- Johan Demanhe**, 1664—1668. Afled 1668. Synes hafva varit svensk. Torde vid medlet af 1650-talet hafva inkommit såsom skrifvarbiträde eller dylikt. Blef 1655 stadskassör. Rådman, på Per Brahes rekommendation, ehuru han på grund af sina dåliga affärer hade svårt att vinna introduktion. Gift med en dotter till Jockim Skyneman.
- Haqvinus Javelinus**, 1665, † sannolikt s. å. Från Sverige. Studerat vid akademien i Åbo, där han 1650 blef magister. Var redan 1649 t. f. stadssekreterare i Viborg samt 1654 riksdagsombud. Gift med Elisabet Berg.
- Sven Moderus**, 1668—1697, † 1697. Hemma från Småland, studerade i Åbo. Rådman på grund af generalguvernörens resolution. Utverkade sig kunglig fullmakt på beständigt presidium i kämnärsrätten 1673. Kom därför på spänd fot till sina ämbetsbröder och afhöll sig flera år från tjänsten, hvarunder han vistades i Stockholm. Beträktades därför såsom afsatt, men installerades ånyo genom en ny kunglig resolution 1690. Gift med Anna Hunnia.
- Didrik Barkhusen**, 1668—1670. Nämnas afliden 1674. Son till Didrik Barkhusen d. å. En af uppsyningsmännen öfver hospitalet. Gift med Margareta Lehusen.
- Bartold Ruuth**, 1668—1678. Se borgmästare.
- Peter Torstensson**, 1669—1677; † 1677. Hemma från Östergötland. Skrifvare hos borgmästar Menschever 1653. Stadskassör 1658, hvilken tjänst han bibehöll såsom rådman. Gift med Katarina Thile.
- Johan Lifman**, 1669—1678. Se borgmästare.
- Jakob Boisman**, 1671—1678; † 1678. Son af borgmästaren Reinh. Boisman. Gift med Helena Frese.
- Anders Johansson**, 1672—1682. Redan på 1650-talet befallningsman i Stranda härad, användes han såsom tillfällig bisittare i rätten. Introducerades enligt K. M:s bref till rådman $\frac{29}{10}$, 1672. Föreståndare för Siikaniemi kyrka. Riksdagsman 1678. Nämnas afliden $\frac{19}{10}$, 1682. Stamfader för släkten Dykander.
- Elias Månsson**, 1674—1678; † 1678. Kallas ock stadskassör. Synes varit svärson till Didrik Barkhusen.
- Jockim Sutthoff**, 1678—1679; † 1679. Son till Henrik Sutthoff, som på 1630-talet inkommit, troligen från Lübeck. Domkyrkoföreståndare 1678. Gift 1665 med Maria Rötgersdotter Platzman.
- Henrik Petræus**, 1679—1682; † troligen 1682. Synes varit svensk. Hade tio år varit landssekreterare, då han 1678 blef stadssekreterare och sedan rådman efter Lifman. Gift med Maria Mattho.
- Henrik Haveman**, 1679—1692. Se borgmästare.
- Johan von Borgen**, 1679—1700? Föräldrar: rådman Herman von Borgen och Anna Henriksdotter von Broken. Gift med Geschen Tesche.

- Erik Hansson**, 1679—1687 ? † omkr. 1688. Troligen från Sverige. Tobaksinspektör 1671—1678.
- Petter Babbe**, 1679—1690; † 1690. Föräldrar: handlanden Jakob Babbe och Anna Stråhlman. Varit förut notarie. Riksdagsman 1687. Gift 1:o med Maria Lilliesköld och 2:o med Anna Karstensdotter Hanne.
- Henrik Schmidt**, 1683—1695? Lefde ännu 1695, men nämnes afliden 1700. Föräldrar Hans Schmidt och Katarina Cröell. Broder till borgmästaren Hans Schmidt. Sändes af borgerskapet tillika med rådmannen Demanhé 1665 såsom deputerad till Stockholm. Stadens fullmäktig också 1675. Introducerad rådmän $\frac{12}{11}$ 1683. Gift med Margareta Mums.
- Hans David Sesemann**, 1683—1696; † 1696. Kallas 1661 köpman från Lübeck. Introducerad $\frac{12}{11}$ 1683. Gift med Anna Karlsdotter Thiele.
- Petter Thesleff**, 1683—1703. Se borgmästare.
- Hans Hintz**, 1692—1696; † sannolikt 1696. Son af borgaren Henrik Hintzain. Stadskassör. Aflade rådmansed $\frac{19}{11}$ 1692. Gift med Katarina Ruuth.
- Henrik Dassau**, 1696—170?. Dog något af de första åren på 1700-talet. Bokhållare från Lübeck och först i tjänst hos enskilda. Fungerade tidtals såsom kämnärspreses. Riksdagsman 1686. Gift 1:o med en systerdotter till borgmästaren Schmidt och 2:o med Margareta Menschever.
- Peter Timmerman**, 1696—1710; † 1726, 83 år gammal. Föräldrar: handlanden Jost Timmerman och Elisabet Ruuth. Var bisittare i kämnärsrätten på 1670-talet. Förekommer ej mera under ryska tiden bland de i tjänst varande rådmännen. Gift 1:o med Helena Tesche († 1692) och 2:o med en köpmansdotter från Stockholm.
- Jockim Frese**, 1697—1700; † 1700. Föräldrar Peter Frese och hans andra hustru Katarina Lehusen. Idkat studier i utlandet, bl. a. i Amsterdam. Gift med Barbro Hansdotter Ruuth. Han var skalden Jakob Frese's fader.
- Hans Tesche**, 1697—1730; f. 1656, † omkr. 1730. Son till handlanden Johan Tesche. Dref stor skeppsrörelse och hade del i Huppös järnbruk. Fortfor att tjänstgöra in på ryska tiden och nämnes sista gången såsom närvarande vid rätten 1730. Gift med Margareta Sutthoff.
- Erik Collingius**, 1700—1706. Hofmästare hos landshöfdingen Lindhjelm. Stadskassör 1692. Rådman 1700, men afsattes af Lybecker 1706, emedan han under belägringen hållit sig undan från staden. Gift med Kristina Botiin.
- Hans Erik Brotterus**, 1703—1705. Se borgmästare.
- Jockim Boisman**, 1704—1706; † 1706. Föräldrar: handlanden Jakob Boisman och Helena Frese. Aflade rådmansed $\frac{21}{10}$ 1703. Gift 1:o med Brita Ruuth († 1691) och 2:o 1694 med Katarina Frese.
- Jonas Lippius**, 1705—1710. Rådman efter Brotterus, introducerad $\frac{4}{10}$ 1705. Se borgmästare.
- Hans Schmidt**, 1706; † 1726. Son till borgmästaren Hans Schmidt. Stadskassör. Blef rådman efter Jockim Boisman och aflade eden $\frac{23}{4}$ 1706, men afsattes ännu s. å. af Lybecker, emedan han flytt från staden under belägringen. Gift med Margareta Ruuth.
- Jost von Borgen**, 1706—1729; † 1729, 86 år gammal. Broder till ofvannämnde rådman Johan von Borgen. Tillsatt af Lybecker efter Hans Schmidt. Var i tjänst under ryska tiden ända till sin död.

- Peter Ruuth**, 1706—1711; † 1711. Föräldrar: handlanden Peter Runth och Anna Frese. Hade ock varit stadskapten. Gift med Margareta Sesemann.
- Jurgen Wulfert**, 1710. En Jurgen Wulfert nämnes redan 1661, men osäkert är huruvida han var samme som denne rådman. Jurgen Wulfert kallas 1715 »borgmästare». Säsom rådman förekommer han ej mera under ryska tiden. Gift med Anna Haveman.
- [Under ryska tiden hade, enligt staten af år 1694, antalet rådmän bort vara 6, men öfversteg sällan 4.]
- Jonas Dykander**, 1721—1734. Tidigare stadskassör. Deputerad till Moskva jämte Benedikt Pülse 1730. Måhända samme man, som 1733 kallas provinskommissarie och var gift 1:o med Anna Ekerodde samt 2:o med Märta Margareta Aminoff samt afled 1736.
- Jockim Naht**, 1721—1740. Sändes 1721 jämte borgmästar Lippius och handlanden Werner Wulfert att lyckönska tsaren till freden. Se om honom och hans strid med Reinecke sid. 565. Gift 1:o med Sara Schauer och 2:o med Anna von Borgen.
- Herman C. Öman**, 1727—1743; † 1743. Sekreterare åtminstone 1706—1721.
- Werner Wulfert**, 1729—1739; † 1739, 69 år gammal. Flykting från Nyen. Broder till Jürgen Wulfert. Sändes af staden jämte borgmästaren Lippius och rådman Naht att lyckönska tsaren till freden 1721. Af-lade ed såsom en af de 4 stads äldsta $\frac{21}{10}$ 1726. Valdes till rådman i stället för Jost von Borgen, som aflidit. Undanbad sig dock tjänsten på grund af sin ålder, hvilket likväl icke medgafs. Gift med Hedvig Erland.
- [I början af 1730-talet, i synnerhet år 1732, då rådsmedlemmarnes antal sjunkit till ett par, nämnas stundom såsom bisittare: Jöns Schwindt, Henrik Lillius, Jakob Dannenberg, Gotthard Teubel j:or och Christian Didrik Bartram.]
- Reinhold Johan Boisman**, 1732—1738. F. 1678, † omkom i lågorna vid branden 1738. Son till rådmannen i Nyen Jakob Boisman. Stud. i Åbo 1697. Hade tidigare varit rådman i Nyen. Gift med Kristina Priem.
- Bengt Johan Wallerian**, 1734—1739; † 1739, 74 år gammal. Tidigare, åtminstone redan 1708, postinspektör i Viborg. Blef rådman $\frac{19}{10}$ 1734, »emot hvilket kommandanten de Coulon ej hade något att invända». Gift med Anna Maria Reimers.
- Nicolaus Jænisch**, 1736—1743. F. 1686, † 1746. Son af en handlande i Breslau. Inflyttade från Nyen. Handlande och rådman. Gift 1:o 1716 med Geschen Tesche († 1728) och 2:o med Helena Sofia Printz († 1784).
- Jakob Dannenberg**, 1736—1745; † 1756, 60 år gammal. Föräldrar: handlanden Jakob Dannenberg och Kristina Hansdotter Schmidt. Kyrkoföreståndare 1736. Medlem af en extra kommission 1742. Tog 1745 afsked från rådmanstjänsten, emedan han hade sin ekonomi på landet. Gift med Margareta Sutthoff.
- Jurgen Naht**, 1738; † 1741, 66 år gammal. Från Nyen och broder till ofvan-nämnda Jockim Naht. Stadsäldste 1722. Var möjligen endast bisittare. Utdelade å rättens vägnar tomterna i S:t Petersburgska och Viborgska förstäderna åt nybyggarna. Gift med Elisabet Hunnia.
- Johan Thesleff**, 1738—1752. F. 1699, † 1758. Föräldrar: borgmästaren Peter Thesleff och hans andra hustru Anna Harrius. Handlande. Inlöste Lavola 1748 och köpte Juustila 1752. Deputerad jämte Hertz till S:t

- Petersburg för att tacka för brandhjälp och höll tacksägelseåtalet vid audiensen $24/10$ 1738. Gift 1725 med Katarina Charlotta Haveman.
- Jakob Lundh**, 1740—1752; † 1752. Från Nyen. Föräldrar: handlanden Jakob Lundh och Giörd Anna Lyding. F. d. translator. Blef rådmän 1740 med skyldighet att öfversätta de ryska handlingarna. Valet gillades af justitiekollegiet. Gift med Anna Maria Oudar.
- Christian Adrian Lado**, 1741—1752. F. 1704, † 1767. Se om honom sid. 672.
- Carl Dichæus**, 1741—1743. Tidigare »stadsbokhållare» och stadssekreterare. Sedan guvernementskamrerare. Var i val till borgmästare efter Reineckemen stannade i minoriteten. Gift med Sara Elisabet Mollerus.
- Seneca Sibbersen**, 1744—1745. Förut stadssekreterare. Se dessa.
- Gustaf Wulfert**, 1745—1765; † 1765, 65 år gammal. Föräldrar: rådmannen Jurgen Wulfert och Anna Haveman. Aflade borgared $21/3$ 1721. Kyrkoföreståndare jämte Henrik Haveman 1738. Presenterad i Justitiekollegiet till rådmän $13/3$ 1745, emedan Sibbersen dött. Gift med Hedvig Sutthoff.
- Joachim Albert Hüppert**, 1745—1762; † 1762, 56 år. Gift med Margareta Wägner.
- Nikolaus Jænisch**, 1748—1751. Se borgmästare.
- Johan Nic. Oudar**, 1750. F. 1702, † 1759. Förut official. Nämnas bland rådmännen endast detta år och var måhända endast bisittare, liksom Mathias Hedenius. Se sid. 563.
- Hans Carl Sutthoff**, 1750—1761; † 1761, 61 år gammal. Gift med Kristina Boisman.
- Jakob Boström**, 1752—1762; † 1784, 73 år. Från Sverige. Förut konrektor i 6 år. Föreläs till ordförande i kämnärsrätten $15/3$ 1752, sedan han föregående sommar enhälligt af borgerskapet blifvit vald till rådmän. Utnämnd till kämnärspreses $17/3$ 1753. Afgick från rådmänstjänsten 1762. Gift 1751 med Anna Elisabet Hunnia.
- Detloff Hunnius**, 1753—1765; † 1765, 66 år. Troligen son till handlanden Johan Hunnius och Elisabet Sachls. Gift 1753 med Brigitta Steenbeck.
- Antoni Haveman**, 1754—1769; † 1769, 67 år. Föräldrar: handlanden Henrik Haveman och Anna Priem. Gift med Maria Jænisch.
- Jakob Sandheim**, 1754—1756; † 1755. Son till slottsskrifvaren Sigfrid Sandheim och Kristina Falck. Förut skrifvare vid landskontoret och provincialtranslator. Gift 1747 med Anna Katarina Tesche.
- Verner Fredrik Krompein**, 1754—1763. Föräldrar: stadsofficialen och slutligen ståthållaren Carl Friedrich Krompein, Reineckes rival, och Anna Beata Wulfert. Studerade i Åbo, kunde tyska, svenska och något franska och ryska, i hvilket språk han examinerades af translatorerna Torkel och Sandheim. Språkmästare vid skolan 1747. Blef magistratssekreterare 1751 och fungerade därjämte såsom rådmän. Kallas »senator et secretarius». Gift med Brita Orræa.
- Hans Henrik Sesemann**, 1757—1759; † 1759. Föräldrar: handlanden David Sesemann och Maria Frese. Först undervisats i Viborg, begaf sig sedan till Rostock och återvände därifrån 1748. Gift med Maria Charlotta Theleff.
- Joachim Johan Wulfert**, 1759—1785; † 1791, 62 år. Se borgmästare.
- Christian Didrik Bartram**, 1762—1770; † 1770, 44 år. Föräldrar: handlanden

- Christian Didrik Bartram och Kristina Vogel. Gift 1753 med Margareta Elisabet Weckrooth.
- J. Lorens Rockman**, 1763—1784; var död 1790. Troligen son till öfverbesökaren Lars Rockman († 1757). Rådman och sekreterare.
- David Deutsch**, 1764—1766. F. 1736, † 1766?. Son till pastorn i Kivinebb Johannes Deutsch och Elisabet Nilsson. Stud. i Åbo. Konrektor 1762. Rådman 1764.
- Andreas S. Kuhlberg**, 1764—1784. Se borgmästare.
- Carl Gustaf Melart**, 1767—1772. F. 1725, † 1772. Föräldrar: kyrkoherden Kristian Melartopæus och Anna Salot. Stud. i Åbo 1740, sedan i Upsala och Rostock. Språklärare eller collega secundus i Viborgs katedralskola 1751. Handlande. Gift med Sofia Charl. Levanus.
- Johan Friedrich Laube**, 1774—1783; † 1799, 56 år. Blef slutligen kollegieråd. Gift 1774 med Helena Kristina Haveman.
- Johan Henrik Bartram**, 1782—1784; † 1791, 65 år. Broder till ofvannämnda rådman Christian Didrik Bartram. Handlande. Sedan stadsöfverhufvud 1784—1785 eller egentligen stadsäldste. Gift med Maria Kristina Weckrooth.
- [Under ståtthållarskapstiden 1784—1797 var antalet rådmän 4, hvilka valdes hvar tredje år.]
- Andreas Jønisch**, 1784—1787. Se borgmästare.
- Gustaf Fredrik Wulffert**, 1784—1787. F. 1743, † 1806. Föräldrar: rådman Gustaf Wulffert och Hedvig Sutthoff. Sedan stadsöfverhufvud 1788—1789 och bisittare vid guvernementsmagistraten. Köpman af 1:sta gillet. Gift 1772 med Sara Weckrooth.
- Alexander Thesleff**, 1784—1787. F. 1743, † 1813. Son af ofvannämnde rådman Johan Thesleff. Sedan bisittare i guvernementsmagistraten. Gift med Charlotta Sofia Helena Jønisch.
- Peter Berg**, 1784—1787. F. 1748, † i början af 1800-talet. Föräldrar: handlanden Peter Berg och Helena Sutthoff. Sedan bisittare i guvernementsmagistraten. Kyrkoföreståndare. Köpman af 2:dra gillet. Ägde andelar i Noskua såg. Gift med Margareta Elisabet Bartram.
- Johan Philip Jønisch**, 1787—1790. F. 1760, † 1819. Föräldrar: handlanden och stadsäldste Kristian Jønisch och Sara Lado; sedan löjtnant. Gift med Anna Sofia Jønisch.
- Joachim Kristian Sutthoff**, 1787—1790. F. 1755, † i början af 1800-talet. Föräldrar: handlanden Joachim Sutthoff och Dorothea Elisabet Bartram. Köpman af 2:dra gillet. Kyrkoföreståndare. Gift med Helena Katarina Sutthoff.
- Johan Henrik Hüppert**, 1787—1790. F. 1752, dödsår okänt. Sannolikt son till rådman Jochim Albert Hüppert (se ofvan). Bisittare i guvernementsmagistraten 1790. Kandidat vid valet af stadsöfverhufvud 1796. Köpman af 1:sta gillet.
- Karl Gustaf Boisman**, 1788—1793. F. 1739, † 1811. Föräldrar: handlanden Karl Gustaf Boisman och Geschen Sutthoff. Köpman af 1:sta gillet.
- Johan Joachim Bartram**, 1789—1791. Föräldrar: rådman Kristian Didrik Bartram och Margareta Elisabet Weckrooth. Stads-kassör. Anwald vid guvernementsmagistraten. Gjorde cession. Gift 1:o 1783 med Hedvig Katarina Dannenberg och 2:o med Katarina Sofia Reitzenstein.
- Isak Liffkoff**, 1789—1793. Köpman af 1:sta gillet. Gift med Agafia Spiridonova.

- Axel Johan Holmbom**, 1790—1792. Se borgmästare.
- Kristian Didrik Bartram**, 1790—1792. F. 1763, † 1812. Föräldrar: rådman Kristian Didrik Bartram och Margareta Elisabet Weckrooth. Köpman af 1:sta gillet. Bisittare i guvernementsmagistraten. Gift 1787 med Henrika Helena Dannenberg.
- Jakob Johan Sesemann**, 1792—1793. Se borgmästare.
- Joakim Albert Tesche**, 1793—1795. F. 1764, † 1822. Föräldrar: handlanden Peter Henrik Tesche och Margareta Hüppert. Gift med Benedikta Vilhelmina Sutthoff.
- Avram Stroganoff**, 1793—1795. Köpman af 3:dje gillet. Förut Wortführer i Stadsrådet. Gift med Axena Ivanova Titov.
- Andreas Jænisch**, 1793—1795. Se borgmästare.
- Andreas Alopæus**, 1793—1795. F. 1758, lefde ännu 1816. Föräldrar: handlanden Frans Alopæus och Maria Schmidt. Köpman af 2:dra gillet. Bisittare i guvernementsmagistraten. Gift 1:o med Anna Maria Andersin och 2:o 1809 med Anna Maria Vilskman.
- Martin Glasemeijer**, 1794—1796; † 1822, 69 år. Köpman af 2:dra gillet. Gift med Fredrika Amalia Melart.
- Peter Henrik Schmidt**, kallas 1796 »bisheriger Rathman». Se borgmästare.
- Filip Weckrooth**, nämnes 1796 »bisheriger Rathman»; † 1798, 56 år. Föräldrar: handlanden Johan Weckrooth och Katarina Sesemann. Stadsäldste. Köpman af 1:sta gillet, men cederade efter branden 1793. Gift 1:o 1762 med Katarina Hedvig Lado och 2:o 1767 med Katarina Charlotta Dykander och 3:o med Anna Elisabet Dannenberg.
- Ivan Dibov**, kallas 1796 »bisheriger Rathman». Köpman af 3:dje gillet. Gift med Marfa Grigorieva.
- Ivan Tschusoff**, kallas 1796 »bisheriger Rathman». Hemma från Olonetz. Köpman af 3:dje gillet. Gift med Vassa Petrova.
- Gavrila Schlæhtin**, också han kallas 1796 »bisheriger Rathman».
- Martia Onkov**, 1796 upptagen bland »bisherige Rathmän». Köpman af 3:dje gillet. Gift med Katarina Maximova.
- Johan Henrik Fabritius**, 1796 »bisheriger Rathman». Köpman af 3:dje gillet. Gift med en, hvars släktnamn var Haimén.
- Abraham Alfthan**, 1796 »bisheriger Rathman». F. 1733, † omkring 1800. Föräldrar: kvartermästaren Abraham Johan Alfthan och Eva Helena Biström. Gått i skola i Viborg 1750—55. Handlande af 2:dra gillet. Kämnärsrättsbisittare och utsedd till deputerad vid uppgörandet af stadens »Bürgerbuch». Kollegieassessor. Gift med Margareta Hedvig Seemann.
- Niklas Jænisch**, 1796. F. 1757, † 1821, Föräldrar: handlanden Johan Gottfrid Jænisch och Helena Dorotea Haveman. Bisittare vid kämnärsrätten. Köpman af 3:dje gillet. Gift med Anna Maria Kuhlman.
- Gavrila Tschironkin**, 1796. Köpman af 3:dje gillet. Gift med Anna Semenova.
- Peter Ulrik Isendahl**, 1796. Köpman af 3:dje gillet. Fungerade någon gång såsom e. o. borgmästare. Gift med Ulrika Eleonora Grünberg.
- Jakob Onkov**, 1796. Se nedan.

[Ifrån och med 1797 skulle det finnas 5 rådmän: 2 litterata och 2 politierådmän äfvensom en såsom ordförande i kämnärsrätten.]

- Bernhard Fabritius**, 1797. Tidigare Stadssekreterare och kassör och ännu s. å. borgmästare i Fredrikshamn.
- Jakob Wulfert**, 1797—1804. † 1809, 50 år. Sekreterare vid kameralhofvet. Valdes till rådman 1797, var därjämte translator och dimitterades 1804. Gift med Maria Parfeneck.
- Hans Hornborg**, 1797. F. 1752, † 1816. Föräldrar: kyrkoherden Bogislaus Hornborg och hans andra hustru Barbara Saehls. Vicehäradshöfding. Bissittare i nedra rätten. Rådman 1797. Gift med Anna Hedvig Melart.
- Peter Berg**. 1797—1800, † 1800. Se ofvan.
- Abram Stroganov**, 1797—1798. Se ofvan.
- Jakob Johan Europæus**, 1797—1802. Se borgmästare.
- Nikolaus Henrik Haveman** 1797—1799. Handlande af 3:dje gillet. Förut bissittare i kämnärsrätten och i guvernementsmagistraten äfvensom stadskassör. Anhöll 1799 att få afgå för sjuklighet från rådmanstjänsten. Gift med Margareta Helena Sutthoff.
- Jakob Onkov**, 1799—1805. Politierådman.
- Gustaf Grenqvist**, 1799—1804. F. 1769, † 1812. Förut magistratssekreterare. Sedan kämnärspreses. Titulärråd. Gift med Lovisa Lydke.
- Martin Alopæus**, 1800—1816. F. 1752, † 1816. Föräldrar: handlanden Frans Alopæus och Maria Schmidt. Politierådman.
- Erik Johan Borenus**, 1804. F. 1762, † 1804. Föräldrar: kyrkoherden i Nykyrka Henrik Borenus och hans andra hustru, Kristina Katarina Dahl. Stud. 1778, kanslist i guvernementsstyrelsen 1783, sekreterare i landsrätten s. å. Kollegiesekreterare 1795. Stadsfiskal i Viborg 1797. Justitierådman 1804. Gift med Kristina Karolina Nigreus.
- Eberhard Haverland**, 1805. Litterat rådman. Kollegieassessor.
- Peter Wilh. Thesleff**, 1805—1818. F. 1735 † 1818. Föräldrar: handlanden Johan Thesleff och Katarina Charlotta Haveman. Studerade i Jena 1754—1757. Stadssekreterare. Medlem af första uppsättningen af stadsrådet. Litterat rådman. Titulärråd. Gift 1770 med Kristina Amalia Lado.
- J. R. Buchman**, 1812—1821. Justitierådman. Troligen son af assessorn vid Kameralhofvet Justus Joh. Buchman och Anna Maria Boisman. Se borgmästare.
- Carl Stubbe**, 1812—1822, † 1822, 63 år. Justitierådman. Kämnärspreses. Förut translator och kollegieprotokollist.
- August Wilh. Holm**, —1821, Anhöll om afsked från tjänsten $\frac{2}{3}$ 1821.
- Alexander Wilh. Stråhlman**, 1821—1829. F. 1797, † 1845. Föräldrar: titulärrådet Joh. Henr. Stråhlman och Kristina Fredrika Handsche. Stud. 1812. Rysk translator i Kuopio länsstyrelse 1816. Hofrättsausk. i Åbo 1820. E. o. rådman $\frac{1}{4}$ och ord. $\frac{1}{6}$ 1821. Kämnärspreses $\frac{1}{6}$ 1829. Gift med Katharina von Zwegberg.
- Anders Hällström**, 1822—? F. 1787, † 1837. Förut landsfiskal.
- Magnus Lavonius**, 1823—1826. F. 1800, † 1875, ausk. i Åbo hofr. 1818. Rådman $\frac{1}{4}$ 1823, afsked $\frac{1}{6}$ 1826. Häradshöfd. 1826. Förvaltade domarämbetet i Stranda härad 1826—1832. Häradshöfding i Salmis 1832, i Lappvesi domsaga 1836. Hofrättsassessors värdighet 1846. Häradshöfding i Stranda domsaga 1847. Lagman 1867.
- Carl Öijer**, 1827—1845. F. 1805, † 1854. Föräldrar: prokuratorssekreteraren Carl Öijer och Christina Charl. Forsgren. Hofr.ausk. i Åbo 1825, domarex.

1833. Rådman $\frac{20}{100}$, 1827. Notarie vid poliskammaren $\frac{21}{100}$, 1837. Käm-
närståndsordförande 1845. Polismästare 1849.
- Jonas Henrik Mennander**, 1834—1841. F. 1806, † 1845. Ausk. i Åbo hofr.
1828, extra notarie i d:o. 1830. Stadsnotarie i Viborg s. å. Justitieråd-
man $\frac{22}{100}$, 1834. Borgmästare i Kristinestad 1840. Borgmästare i Viborg
några veckor före sin död.
- Axel Fredr. Antell**, 1838—1858. F. 1797, † 1858. Ausk. i Åbo hofr. 1820. Sys-
s-loman vid lasarettet i Viborg 1833. Justitierådman i Viborg $\frac{21}{100}$, 1838.
- Ernst Rob. Björman**, 1844—1851. F. 1803, † 1855. Hofrätts extranotarie och
stadsnotarie i Viborg. Rådman $\frac{9}{11}$, 1844. Afsk. $\frac{9}{100}$, 1851. Gift med
Julia Florentine Louise Oldberg.
- Josua Virenius**, 1845—1846. Vicehäradshöfding. Rådman $\frac{27}{113}$, 1845. Landsekre-
terare i Kuopio $\frac{16}{100}$, 1846.
- G. A. Schönberg**, 1846—1849. F. 1804, † 1871. Extra notarie i Åbo hofrätt $\frac{29}{110}$
1846. Kämnrådspreses $\frac{9}{100}$, 1849. Gift med Edla Katharina Masileff.
- Alexander Reinh. Frey**, 1850—1859. Se borgmästare.
- Robert Isidor Örn**, 1852—1855. Se borgmästare.
- Mortimer Cajander**, 1856—1860. F. 1824, † 1865. Rådman $\frac{27}{100}$, 1856. Afsk. $\frac{19}{113}$
1860. Häradshöfding i Leppävirta. Gift med Louise Hällström.
- Carl Jakob Strålmann**, 1859—1877. Se borgmästare.
- Fredrik Wilh. Poppius**, 1860—1866. Se borgmästare.
- August Voldemar Älgren**, 1861—1887. F. 1831, † 1887. Stud. 1853, dom:ex.
1857, ausk. i Viborgs hofr. 1859, vicehäradshöfding 1860. Just:rådm.
 $\frac{14}{100}$, 1861. Gift med Sofie Amalia Stråhlman.
- Sven Wilh. Hougberg**, 1866—1875. F. 1839, † 1905. Föräldrar: vicepastorn
Bror Sven' Hougberg och Agatha Sofia Poppius. Stud. 1857. Magi-
ster 1864. Hofr. ausk. 1863. Notarie i borgarståndet s. å. Rådman
 $\frac{17}{100}$, 1866. Expeditionsskreterare i generalguvernörskansliet 1875, direk-
tor 1882. Senator 1890. Gift 1868 med Lilly Lovisa Gustava von
Rehekampff.
- Oskar Alexander Petter Sallmén**, 1871—1904. F. 1841. Föräldrar: kollegierådet
Karl Sallmén och dess första fru Anna; Katarina Grahn. Stud. 1861,
dom:ex. 1867; ausk. i Viborgs hofrätt 1868. Justitierådman $\frac{29}{100}$, 1871.
Åtnjuter pension af staden, efter det han tog afsked från rådmans-
tjänsten 1904.
- Lars Agaton Godenhjelm**, 1874—1893. F. 1845, † 1895. Föräldrar: häradshöf-
dingen Adolf Henrik Villehad Godenhjelm och Fredrika Juliana Kata-
rina Cygnæus. Stud. 1866. Ausk. i hofr. 1870, vicehäradshöfding
1872. Notarie vid rådstufvurätten i Viborg 1873. Rådman $\frac{27}{100}$, 1873.
Hofrättsassessor $\frac{22}{100}$ ($\frac{9}{100}$) 1893. Gift 1852 med Anna Zenaida Brunou.
- Knut Otto Vikberg**, 1875—1888. F. 1845, † 1892. Flyttat till Viborg från Tavaste-
hus, hvarest hans fader var handverkare. Rådman $\frac{7}{100}$, 1875. Häradshöf-
d. i Sordavala $\frac{8}{100}$, 1888.
- Georg Alfred Thomé**, 1879—1885. F. 1848. Föräldrar: landtmätaren Gustaf
Henrik Thomé och Anna Ottoliana Vinter. Stud. 1865, domarex.
1869, ausk. i Viborgs hofrätt 1870, just:rådm. i Kexholm 1872, vice-
häradsh. s. å. Justitierådman i Viborg $\frac{19}{100}$, 1878. Advokatfiskal i hof-
rätten 1885, assessor 1887, häradshöfding i Lojo 1889, i Lappvesi 1891.
Lagman 1900. Gift 1874 med Ida Augusta Vestling.

Verner August Orn, 1886—1898. Se borgmästare.

Johannes Emanuel Wahlberg, 1886—1892. F. 1849, † 1895. Föräldrar: kapellanen i Kerimäki Alexander Wahlberg och Charlotta Krook. Rådman $\frac{2}{11}$ 1885. Häradshöfding i Pielisjärvi $\frac{7}{10}$ 1892. Gift med Ida Selma Sofia Avellan.

Arthur Leonard Erikson, 1889. Föräldrar: vicelandsekreteraren Erik Leonard Erikson och Maria Henrika Ridderstråle. F. 1851. Stud. 1870. dom:ex. 1876, ausk. i Viborgs hofrätt 1877, allm. rättsex. s. å., vicehäradshöfd. 1879. Vicelandsekreterare i Viborgs län 1885, vicelandskamrerare i d:o 1886. Justitierådman och notarie vid rådstufvurätten i Viborg $\frac{19}{3}$ 1889.

Sigurd Ingman, 1893—1905. F. i Björneborg 1858. Föräldrar: häradshöfdingen Erik Johan Ingman och Elisabet Charlotta Lindberg. Stud. 1878. Allm. rättsex. 1887, ausk. i Viborgs hofrätt s. å., vicehäradshöfd 1890. Justitierådman $\frac{25}{2}$ 1893. Häradshöfd. i Rantasalmi 1905. Gift 1895 med Amalie Henriette Burjam.

Ernst Karsten, 1893—1898. Se borgmästare.

Carl Julius Valdemar Clouberg, 1898. F. 1868. Föräldrar: kommunalrådet Carl Paul Oscar Clouberg och Thekla Antoinette Oldenburg. Stud. 1886. allm. rättsex. 1890, ausk. i Viborgs hofrätt 1891, vicehäradshöfd. 1893. Justitierådman 1898.

Carl Verner Lindberg, 1899. F. 1867. Föräldrar: äldre komm:landtmätaren Alexander Barnabas Lindberg och Ida Sofia Lindberg. Stud. 1888. Allm. rättsex. 1892, ausk. i Viborgs hofrätt s. å., vicehäradshöfd. 1895. Justitierådman 1899. Gift 1898 med Marie Schulz.

Per Kurt Alexander af Enehjelm, 1899. F. 1865. Föräldrar: kollegan Per Eberhard Heribert Rudolf af Enehjelm och Emilia Augusta Tawast. Stud. 1884, allm. rättsex. 1889, ausk. i Viborgs hofrätt s. å., vicehäradshöfd. 1893. T. f. justitierådman i Viborg 1895, notarie vid rådstufvurätten 1896. Justitierådman 1899.

[Politierådman 1812—1901]:

Petter Kovaleff, 1811—1820.

Vasili Ivanoffsky, 1820—1834. † 1835. Tillträdde $\frac{9}{11}$ nov. 1820; afsk. $\frac{9}{11}$ april 1834.

Johann Ziencke, t. f. politierådman 1824—1846, † $\frac{4}{8}$ 1846.

Abraham Häggberg, 1834—1867. F. i Tammerfors 1803, † 1867. Flyttade till Viborg 1830. Rådman $\frac{19}{9}$ 1834. Tog verksam del i organiserandet af fattigvården, samt var från 1840 ledamot i direktionen för arbets- och korrektionsinrättningen, hvarvid han särskildt intresserade sig för Nygårdss uppfostringsanstalt. Hugnad för nyttig verksamhet med guldmedalj »för nit» 1856. Gift med Katarina Tuderman.

Charles Elfström, 1847—1852, † 1852. Erhöll fullmakt $\frac{11}{9}$ 1847. Gift med Maria Baltrusch.

Alexander Ivanoffsky, 1853—1873. † 1873. Son af politierådman V. Ivanoffsky. Fullmakt $\frac{70}{10}$ 1867.

Carl Johan Wiik, 1867—1901. F. i Kuopio 1833, † 1906. Efter att ha genomgått högre elementarskolan, erhöil han kondition å handlanden Bastmans affär i Kuopio 1848. Öfverflyttade till Viborg 1850 och vann anställning i firman Richardts affär. Politierådman $\frac{7}{10}$ 1867. Tog i anse-

ende till sin tilltagande ålder 1901 afsked från sin tjänst, hvilken han i öfver 30 års tid med intresse och sakkännedom innehaft. Gift med Fanny Holstius.

Stadssekreterare.

- Jöns Juustén**, nämnd såsom stadsskrifvare 1545, men var därjämte rådman och finnes såsom sådan upptagen 1540—1561, var afliden 1569, då änkan **Margareta** nämnes.
- Hans Schimmelkorn**, n:s 1558.
- Matts Staffansson**, n:s 1559. Tidigare tullskrifvare. Blef sedan borgmästare.
- Knut Jönsson**, 1559—1566.
- Henrik Henriksson (Biure?)**, 1567—1583. Måhända son till borgmästaren **Henrik Biure**.
- Henrik Tapanain**, nämnes såsom stadsskrifvare åtminstone 1584. Tidigare tullnär och blef sedan borgmästare.
- Jöran Mattsson**, n:s 1585—1586.
- Mårten Hansson**, 1587—1589.
- Per Henderesson**, nämnes såsom stadsskrifvare 1590—1595.
- Mårten Hansson**, n:s 1596—1597.
- Henrik Tapanain**, n:s 1598, måste varit en annan än den samtida lika benämnda borgmästaren.
- Johan Olofsson**, 1599. Nämnes afsatt 1600.
- Hans Persson Purtha**, n:s 1600—1603.
- Jakob Simonsson**, n:s 1617—1629? Kallas stadens »syndicus». Sänd jämte borgmästaren **Rötger Boisman** till kröningsriksdagen nämnda år. Lefde ännu 1640.
- Anders Israelsson**, n:s 1629. Torde hetat **Swardt**.
- Morten Olofsson**, n:s 1634. Kallas äfven »notarius».
- Peter Hansson**, n:s 1635—1638. Under hans frånvaro i Stockholm fördes protokollet af f. d. stadsskrifvaren **Jakob Simonsson**. Nämnes »förra stadsskrifvaren» ^{19/}, 1644.
- Haqvinus Schmidt**, 1638—1650. Sedan Rådman och kämnarspreses. Se rådmän.
- Haqvinus Javelinus**, 1650—1661. Tillika rådman. T. f. stadssekreterare redan 1649.
- Krister Sigfredsson**,
- Johan Lifman**, 1668—1678. Tillika rådman från 1670. Se rådmän.
- Henrik Petæus**, 1678—1682. Tillika rådman från 1679. Se rådmän.
- Peter Petersson Thesleff**, 1682—1687. Aflade sin sekreterareed ^{17/}, 1682. Därjämte rådman 1683—1703. Sedan borgmästare. Se dessa.
- Jakob Wijkman**, 1692—1697, † 1727. Son till stadsskrifvaren i Borgå **Johan Simonsson Wijkman**. Ausk. i Åbo hofrätt. Notarie i rådstufvurätten i Viborg. Aflade sin sekreterare ed ^{19/11}, 1692. Blef slutligen borgmästare i Borgå. Gift 1:o med en Gottsman och 2:o med **Ebba Stachæa**.
- Jonas Lippius**, 1697—1705. Erhöll ^{19/}, 1697 landshöfdingens och magistratens förordnande att vara sekreterare efter **Wijkman**. Sedan rådman och borgmästare. Se borgmästare.
- Herman E. Öman**, n:s 1706—1721. Senare rådman.
- Kristian Sjöberg**, 1726—1727. Antagen ^{19/}, 1726.

- Karl Fredrik Krompein**, 1727—1732. Tidigare stadsofficial. Blef stadssekreterare i juli 1727, kallad från S:t Petersburg mot en lön af 120 daler (= 96 rub. 80 kop). Med Reinecke en tid i Moskva 1731. Dennes rival (se sid. 564). Var redan 1733 räntmästare, kallas 1738 kamrerare och blef senare ståthållare öfver Kymmenegårds län (1744—1746). Gift med Anna Beata Vernersdotter Wulfert.
- Hans Vester**, 1731—1744. »Vicesecretarius» under Krompeins frånvaro i Moskva Stadskassör.
- Seneca Sibbersen**, 1732—1744, † 1745. Hemma från Holstein. Antogs till sekreterare $\frac{1}{10}$ 1732, sedan han hos De Coulou rekommenderats af madam Aderkas. Se i texten om hans afsättning från sekreteriatet $\frac{21}{7}$ 1733— $\frac{1}{10}$ 1739. Föreslogs af magistraten till rådman i stället för Nicolaus Jænisch 1743, dock med bibehållande af sekreterarebefattningen. Frånträdde sekreterarebefattningen i början af 1744, då han $\frac{24}{3}$ utnämns till rådman
- Carl Dichæus**, 1733—1738, interimsekreterare under Sibbersens nödtvungna afsked. Stadsbokhållare och kassör. Rådman. Se dessa.
- Johan Wilh. Schauer**, 1743, »loco secretarii».
- Nicolaus Jænisch**, 1744—1751. Därfjärnte rådman från 1748. Sedan borgmästare.
- Werner Fredrik Krompein**, 1751—1763. Därfjärnte rådman från 1754. Den $\frac{11}{4}$ 1763 anhöll han om dimission från sekretariatet.
- Peter Wilhelm Thesleff**, 1733—1772. Slutligen rådman. Se ofvan.
- Johan Fredrik Laube**, 1773, »loco secretarii». Sedan rådman.
- J. Lorens Rockman**, 1774—1776, »loco secretarii». Rådman och secretarius.
- Nicolaus Klint**, 1776—1781. Studerat i Viborgs katedralskola; 1770 kopist i guvernementskansliet, 1773 kanslist darsammastädes; 1775 registrator. Stadssekreterare $\frac{9}{10}$ 1776. Häradshöfdingtitel 1780. Blef i juli 1781 sekreterare i guvernementskansliet. Under ståthållarskapstiden ordförande i Oberrechtspflege. Kollegieassessor, hofråd. Gift med Sofia Juliana Jænisch.
- David Emanuel Ursinus**, 1781.
- Anders Backman**, 1783. Var aktuarie, men synes en tid förestått sekretariatet vid magistraten. Blef sedan protokollist vid kriminaltribunalet.
- Bernhard Fabritius**, 1784—1789. F. 1766, † 1835. Hemma från Fredrikshamn. Kopist vid dirigerande senatens prokuratorsexpedition och antogs $\frac{21}{1}$ 1784 med stadsäldestes och borgerskapets bifall till sekreterare mot en lön af 300 rubel i året. Var ock sekreterare vid stadsrådet och »waisengericht». Stadskassör 1794. Borgmästare i Fredrikshamn 1797. Slutligen senator (1816) och statsråd (1829).
- Abraham Anckar**, 1789. Afgick från tjänsten $\frac{19}{6}$ 1789. Kollegiesekreterare. Förbjöds 1796 af ståthållarregeringen att vara sakförare.
- Henrik Fredrik Büttner**, 1789—1790. Entledigades $\frac{1}{6}$ 1790.
- Paul Silfverhår**, 1791—1796. Var smedsson från Viborg och 21 år gammal, då han blef sekreterare. Förfäskedad $\frac{19}{7}$ 1796. Häktad för sedelförfalskning s. å. och dömdes till 28 dagars vatten och bröd, årans förlust och 3 års fästningsarbete. Kriminaltribunalet föreslog likväl, att han skulle få behålla äran.
- Aron Kellberg**, 1796. Nämnas afliden s. å.
- Gustaf Grenqvist**, 1797. Se rådmän.
- Andreas Backman**, 1798—1802, † 1803. Se ofvan. Guvernementssekreterare. Entledigades $\frac{21}{6}$ 1802.

- Henrik Rudolf Elving**, 1802—1805. F. 1772, † 1857. Föräldrar: kollegieassessorn Henrik Johan Elfving och hans första hustru, hvars släktnamn var Wyse. Efter att hafva tjänat såväl vid militären som vid särskilda civila och judiciella verk magistratssekreterare i Viborg ²⁹/₁₀ 1802. Blef ⁴/₄ 1805 sekreterare hos krigsguvernören i Viborg. Slutligen direktör för generalguvernörskansliet. Statsråd. Gift med Fredrika Bruun.
- Andreas Bergman**, 1805—1809. † 1809. Var därjämte notarius publicus och translator. Kollegieregistrator. Gift med Ingeborg Törnqvist f. Itimæa. Vid slutet af ryska tiden synes det ej funnits någon ordinarie stadssekreterare. Åtminstone heter det 1811 att sekreterareysslan var ledig. Såsom tjänstförrättande sekreterare vid magistraten synas också vid denna tid hafva fungerat
- G. Nord**, stadskassör och
- A. (troligen Adolf) Sundblad**.
- Jakob Judén**, 1813—1840. F. i Hattula socken 1781, † 1855. Föräldrar: hemmansbonden Henrik Jutila och Elisabet Johansdotter. Stud. 1800. Sedan han 1810 sett sin förhoppning att erhålla translatorstjänsten i finska språket vid regeringskanseljen gå om intet, emedan han ej gick in på att — såsom man fordrade — i finskan använda x och z i st. f. ks och ts, såsom han, följande språkets naturliga ljudlagar, börjat skriva, afstod han h. o. h. från statstjänstemannabanan och blef 1812 t. f. magistratssekreterare i Fredrikshamn och följ. år magistratssekreterare i Viborg. Hans betydelsefulla fosterländska skriftställarverksamhet är tillräckligt känd för att här behöfva närmare beröras. Promoverades 1840 för sina litterära förtjänster till hedersdoktor vid universitetet. Gift 1825 med Katarina Margareta Blank.
- Adolf Eberhard Stråhlman**, 1841—1842. F. 1809, † 1868. Föräldrar: kyrkoherden Johan Stråhlman och Elisabet Tavast. Stud. 1826. Ausk. i Åbo hofr. 1832. Poliskammarnotarie i Viborg 1836. Vicehäradshöfding 1838. Magistratssekreterare 1841. Vicehäradshöfding i Viborgs län ¹⁸/₁ 1842. Landssekreterare i Kuopio län 1846. Häradshöfd. i Libelits domsaga 1860. Assessor i öfverstyrelsen för väg- och vattenkommunikationerna 1861. Lagman 1867. Gift 1:o med Lovisa Henrika Volter († 1849) och 2:o med Klara Augusta Nordenstreng.
- Fredrik Wilhelm Schalberg**, 1842—1844. F. 1811, † 1844.
- Johan Gustaf Heinricius**, 1845—1877. Fullmakt ¹⁹/₁ 1845. Se borgmästare.
- Per Theodor Aschan**, 1877—1898. F. 1842, † 1898. Föräldrar: Fältkamreraren Bror Per Aschan och Julia Elisabet Mangelus. Stud. 1862, ausk. i Viborgs hofrätt 1867. Vicehäradshöfding 1870. Magistratssekreterare och notarius publicus ⁹/₁₁ 1877.
- Georg Isidor Säfström**, 1898. F. i Björneborg ¹³/₄ 1868. Föräldrar: mekanikern August Wilhelm Säfström och Maria Josefina Stähle. Stud. 1888. Ausk. i Vib. hofr. 1892. Vicehäradshöfding 1895. Magistratssekreterare och notarius publicus ²⁴/₁₀ 1899. Gift 1893 med Sofia Alexandra Mårdberg.

Kämmärrätts ordförande.

[Kämmär omtalas redan 1623 (enl. Carl v. Bonsdorff) men domböckerna för nedra eller kämmärrätten börja först 1631.]

- Bertil Hansson, 1631. Rådman.
 Hans Schmedeman, 1631—1632. Se borgmästare.
 Hans Schmidt, 1632 och åter 1642 och 1646. Rådman.
 Herman Schmalhorst, 1637, 1640. Rådman.
 Märten Winter, 1639, 1642, 1643 och 1644. Rådman.
 Clas Sidensnöre, 1642. Rådman.
 Dirik Barkhusen, 1642. Rådman.
 Märten Lehusen, 1643. Rådman.
 Peter Ruuth, 1643. Se borgmästare.
 Henrik v. Broken, 1644. Rådman.
 Herman von Borgen, 1649. Rådman.
 Haqvinus Schmidt, 1650—1667. Rådman.
 Reinhold von Hollen m. fl., 1668—1669. Rådman.
 Sven Moderus, 1670—1686, 1690—1697. Rådman.
 Bartold Ruuth, 1673. Se borgmästare.
 Hans David Sesemann, 1686—1687, 1689. Rådman.
 Henrik Schmidt, 1687—1690. 1691, 1692, 1695. Rådman.
 Henrik Dassau, 1695—1703. Rådman.
 Hans Brotterus, 1703—1705. Se borgmästare.
 Erik Collingius, 1704—1706. Rådman.
 Jonas Lippius, 1706—1708. Se borgmästare.
 [Under ryska tiden existerade kämmärrätten endast under tiden 1753—1784 äfvensom från 1797.]
 Jakob Boström, 1753—1784. Därjämte rådman till 1762. Se rådmän.
 Andreas Kuhlberg, 1797—1804. Se borgmästare.
 Gustaf Grenqvist, 1804—1808. Rådman.
 I. J. Fabritius, 1808—1812.
 Carl Stubbe, 1812—1821. Rådman.
 Alexander Wilhelm Strählman, 1829—1845. Rådman.
 Carl Öjjer, 1846—1848. Rådman.
 Gustaf Adolf Schönberg, 1849—1868. Rådman.

Stadskassörer.

[I äldre tider fungerade vanligen stadssekreteraren äfven såsom kassör. Dock nämnas åren 1600—1603 tvänne kämmärer, hvilka väl få betraktas såsom ett slags kassörer nämligen *Henrik Andersson* och *Lasse Thomasson*.]

- Mathias Bertilsson**, n:s 1649—1652.
Johan Demanhe, åtminstone 1655—1658. Se rådmän.
Peter Torstensson, 1658—1677. Se rådmän. Bibehöll stadskassörstjänsten äfven såsom rådman.

- Elias Månsson**, 1677—1678. Se rådmän.
- Henrik Petræus**, 1678. Se rådmän.
- Harald Eliasson Stare**, 1679—1680, † 1680. Troligen son till slutligen assessorn i Åbo hofrätt Elias Haraldsson Stare, adlad Starenskiöld, och hans första hustru Beata. Gift med Maria Hermansdotter Harrius.
- Hans Hintz**, 1682—1692. Se rådmän.
- Erik Collingius**, 1692—1700. Se rådmän.
- Hans Schmidt**, 1700—1706. Se rådmän.
- Erik Linderoth**, 1706—1708. Häradsskrifvare. Aflade ed såsom stadsbokhållare $\frac{3}{4}$, 1706. Var ock fortifikationskassör. Gift med en dotter af Adam Schütz och Anna Modera.
- Jonas Dykander**, 1709—1710. Troligen son af inspektorn Jonas Dykander och Helena Reuter. Blef efter belägringen misshandlad af ryssarne, som bundo honom med en tung tre famnar lång järnkedja och tvungo honom att stå 14 dagar på gatan, så att hans fötter blefvo alldeles fördärfvade. Efter fredsslutet blef han omsider rådman. Se rådmän.
- Hans Wester**, 1726—1737, † 1744, 56 år gammal. Handlande. Antogs $\frac{5}{7}$, 1728 till kassör för båda kassorna, magistratens och borgerskapets. Skulle ställa kausion för sig och afgifva månatliga redovisningar. Ville 1738 köpa gamla gymnasietomten. Gift 1720 med Catharina Benedikta Åkerman, dotter till borgmästaren Erik Åkerman.
- Johan Hunnius**, 1738—1744. † 1744. Synes varit son till handlanden Johan Hunnius och Elisabet Saehls. Gift med guldsmeden Fabricii änka.
- Jakob Berg**, 1744—1751. † 1753, 40 år gammal. Hans änka omgift 1754 med kanslisten vid ståthållarekansliet Johan Kuhlberg.
- Georg Wulfert**, 1751—1762. F. 1725, † 1785. Föräldrar: handlanden Gustaf Wulfert och Hedvig Sutthoff. Var under ståthållarskapetidens första år bisittare vid samvetsrätten. Gift med Christina Jænisch.
- Hans David Schröder**, —1784. † 1784, 40 år gammal. Föräldrar: handlanden Richard Schröder och Katarina Wägner. Gift med Maria Elisabet Jænisch.
- Peter Henrik Schmidt**, 1784—1788. Slutligen borgmästare. Se dessa.
- Johan Joachim Bartram**, 1789—1790. Anhöll om afsked $\frac{19}{1}$, 1790. Sedan rådmän. Se dessa.
- Nikolaus Haveman**, 1790—1793. Helt visst identisk med Nikolaus Henrik Have- man, som var rådman i slutet af 1790-talet. Se rådmän.
- Bernhard Fabritius**, 1793—1794. Se stadssekreterare.
- Jonas Dykander**, 1797—1798. F. 1743, † 1799. Föräldrar: räntmästaren Jonas Dykander och Kristina Sutthoff. Bisittare i samvetsrätten och allmänna försorgskollegiet äfvensom i guvernementsmagistraten. Antogs till stads-kassör $\frac{3}{7}$, 1797. Gift 1772 med Katarina Kristina Bartram.
- Joakim Albert Tesche**, 1799—1804. Rådman under ståthållarskaptiden. Se rådmän.
- Georg Nord**, 1804—1817. Nämnas afliden 1817. Gift med Katarina Elisabet Westenius.
- En **Steven** nämnes 1821 såsom f. d. stads-kassör.
- Kristian Borenus**, 1818—1831. F. 1795, † 1831. Föräldrar: stadsfiskalen och justitierådmannen Erik Johan Borenus och Kristina Karolina Nigræus. Kopist vid kejsrlika rikskammarkollegium 1808. Kanslist därstädes

1809. Kanslist vid finländska guvernementsregeringen 1811. Kanslist vid magistraten 1812. Förordnad till kassörens medhjälpare 1813. Stadskassör 1818. Guvernementssekreteraretitel 1821.
- Gustaf Ferdinand Ahrenberg**, 1833—1858. F. 1802, † 1881. Föräldrar: advokatfiskalen vid tullverket, assessor Henrik Jakob Ahrenberg och Margareta Kristina Tihleman. A. togs till stadskassör $\frac{1}{3}$ 1833 och tog afsked $\frac{1}{6}$ 1858. Landtränmästare. Gift med Louise Elfström.
- Kristian Tavast**, 1858—1874. F. 1804, † 1881. Föräldrar: kollegieassessorn, rådmannen i Kexholm Kristoffer Tavast och Anna Margareta Brunnerus. Stud. 1824. Landskanslist i Viborg 1829. Kollegieregistrators-titel 1831. Kontorsskrifvare vid tullkammaren 1834. Häradsskrifvare i Äyräpää 1835. Länebokhållare i Viborg 1843, ifrån hvilken tjänst tog afsked 1860. Gift 1:o 1843 med Anna Amalia Kruskopff († 1847) och 2:o 1849 med Eva Wilhelmina von Weymarn.
- Theodor Tulander**, 1875—76 t. f. stadskassör.
- N. A. Zilliacus**, 1876—77 t. f. stadskassör.
- M. C. Sallmén**, från 1878. F. 1838. Föräldrar: kollegierådet, öfverläkaren vid krigshospitalet C. Sallmén och Anna Katarina Grahn. Gift med Pauline Westerlund.

Stadsfiskaler, stadsuppsyningsmän och officialer.

- Johan Andersson**, nämnes 1643. Tillsyningsman.
- Mathias Bertilsson**, 1650—1655. Kämnersskrifvare 1649. »Rättens fiskal» 1650. Måhända samme som Mathias Bertilsson Ryning, hvilken sedan var föreståndare för Siikaniemi kyrka och postmästare och som var gift med Dorotea Hollender-Ridder.
- Christian Sigfridsson**, n:s 1665—1666. Uppsyningsman. Gift med en dotter till sekreteraren Haqvinus Javelinus.
- Mathias Smältzer**, n:s 1669.
- Johan Vohle**, n:s 1670—1672.
- Matts Mattsson**, n:s 1682—1683. Hans änka, Katarina Mattsdotter, nämnes 1684.
- Anders Forsman**, n:s 1683. Änkan nämnes 1688. Måhända samme som 1679 nämnda korpralen Anders Forsman, hvars hustru hette Brita Pälstdotter.
- Johan Eriksson**, n:s 1685—1686. Tjänstgjorde 1 $\frac{1}{2}$ år.
- Israel Leander**, 1686—1687. Antagen till fiskal $\frac{1}{6}$ 1686. Kallas ock stadsuppsyningsman.
- Mårten Håppe**, 1687—1688. Stadsuppsyningsman.
- Anders Dahlqvist**, 1688—1690. Kallas uppördsskrifvare 1683. Stadsuppsyningsman. Änkan omnämnes 1694.
- Petter Schönberg**, 1691. Fiskal och stadsuppsyningsman.
- Erik Johansson Ingerman**, 1693. F. d. skrifvare hos löjtnanten Jakob Ruuth. Tjänt förut i Skåne. Tulluppsyningsman 1667. Kallas 1693 stadens tillsyningsman.

- Daniel Lind**, 1696—1698. Stadsfiskal.
- Zachris Krook**, 1698—1703. Antagen till stadsfiskal $\frac{19}{12}$ 1698. Skulle bli notarie i Raumo 1703. Hans hustru måhända den Katarina Krook, som nämnes 1701.
- Petter Möroek**, 1704—1710. Aflade ed såsom stadsfiskal $\frac{20}{2}$ 1704. Förständigad att från Siikaniemi flytta in till staden $\frac{11}{11}$ 1705. Klagas att han tillika förrättade landsgevaldigertjänsten $\frac{19}{2}$ 1706. Blef omsider befallningsman. Svårson till guldsmeden Groumelier.
- Karl Fredrik Krompein**, 1726—1727. Kallas 1726 »official». Till hans biträde antogs Ernst Bratke, en preussare 1726. Uppsade sin officialstjänst $\frac{14}{4}$ 1727. Föreslagen till borgmästare efter Lippius 1730. Fick 1738 20 rubel i hushyra, emedan han varit behjälplig i stadens angelägenheter. Läneräntmästare och ståthållare i Kymmenegårdslän 1744—46. Gift med Anna Beata Wulfert Vernersdotter.
- Anders Mahlberg**, 1727. Antogs till skeppsfiskal med 2 rubel i månaden $\frac{28}{4}$ 1727.
- Johan Nic. Oudar**, 1729—1732. F. 1702, † 1759. Troligen son till proviantmästar Niklas Oudar och Anna Ekerodde. Official. Hans instruktion var daterad $\frac{1}{9}$ 1729. Sedan handlande. Gift 1:o med Barbara Jochimsdotter Sutthoff († 1734) och 2:o med Anna Amalia Stocksjö.
- Daniel Delphin**, 1733—1736. Hans instruktion var daterad $\frac{19}{2}$ 1733. Lön 30 rubel årligen och tredje delen af konfiskationerna. Kallas än stadsfiskal, än official eller visitator. Delphin blef en gång från en tjänsteförrättning, på de Coulons order, återhämtad med bakbundna händer.
- Isak Beijer**, 1736—1739, † 1764, 73 år gammal. Måhända son till hattmakaren Isak Beijer, som lefde i slutet af 1600-talet. Stadsfiskal. Inlämnade 1738 till justitiekollegiet en lång inlaga rörande missbruken i rättsväsendet och förvaltningen. Sedan tullskrifvare. Gift med Anna Maria Candelin.
- Ernst Klödf**, 1743—1781. † 1783, 86 år gammal. I 37 år — alltsedan mars 1743 då han återkom från fångenskapen i Ryssland — varit fiskal och med en ringa lön framsläpat sig och de sina, hvilket ofta »satt honom »i hufvudbrott» och som »ej ringa bidragit till hans hufvudsnöfall». Anhöll därför $\frac{21}{6}$ 1781 om sitt afsked och till årligt underhåll åtminstone 2 lotter i krögerikompaniet. Han var — sade han — gammal och »förmärkte att kroppsdelarna dagligen blefvo svårare.» Gift 1:o med Hedvig Kexler († 1766) och 2:o 1767 med Katarina Charlotta Clerck († 1778).
- [Under ståthållareskapstiden synes stadsofficialstjänsten icke varit besatt].
- Petter Sutthoff**, 1797. † 1837, 73 år gammal. Varit kretsanwald i Kexholmska kretsen. Blef stadsofficial i Viborg $\frac{21}{7}$ 1797.
- Erik Johan Borenus**, 1797—1804. Se rådmän.
- Magnus Barck**, 1804—1808. † 1808.
Baumgarten, 1809—1810.
- Niklas Hammerman**, 1811—1813. Sista stadsfiskalen under ryska tiden.
- Peter Johan Forssman**. F. 1786, † 1854. Var måhända på 1810-talet stadsfiskal, när han 1838 kallas »f. d. stadsfiskalen». Föräldrar: befallningsmannen Alexander Forssman och Sofia Slöör. Hade, troligen tidigare, varit landsfiskal, när han äfven kallas så. Gift i Viborg 1812 med Eva Sofia Bäckman.

- Hoffrén**, 1821. T. f. Stadsfiskal.
- Julius Ad. Krogerus**, 1821—1831. F. 1780, † 1831. Föräldrar: kapellanen och vicepastorn i Rautalampi Johan Krogerus och Margareta Veckman. Extra landskanslist i Heinola 1804. Länsman i Puumala s. å. Stadsfiskal i Viborg ²⁰/₃, 1821. Gift med Maria Charlotta Lindgren.
- Anders Wilhelm Wahlstén**, 1832—1861. † 1861. Stadsfiskal ¹²/₁, 1832. Gift 1835 med Maria Laube.
- Carl Gustaf Granfelt**, 1861—1868. F. 1796, † 1868. Föräldrar: majoren Carl Adolf Granfelt och hans andra fru Sara Elisabet Ingman. Underlöjtnant 1817, löjtnant 1818. Stabskaptens afsked 1821. Ordningsman vid Saima kanals byggnad. Stadsfiskal i Viborg ⁹/₆, 1861. Gift 1827 med Ulrika Wilhelmina Grönhagen.
- Gustaf Adolf Frithiof Ritz**, 1868. F. 1843. Föräldrar: vicelandassekreteraren för storskiptsärenderna i Viborgs län Henrik Gustaf Ritz och Amanda Alexandra Sofia Anker. Efter åtnjuten undervisning i särskilda privata läroverk, varit domare följaktig å häradssting 1859—1861. Notarie vid poliskammaren i Viborg ¹/₃, 1864. Förordnad till stadsfiskal ¹⁰/₁₀, 1868. Gift 1880 med Selma Appelroth.

Stadsfogdar.

Stadsfogdar och stadens uppbördsmän hafva varit: Henrik Mattsson, byfogde 1558, Lasse Hindersson, byfogde 1569—1560, Sven Bagge, byfogde 1564, Måns Månsson, byfogde 1566—1568, Matts Andersson, byfogde 1569, Thomas Larsson, byfogde 1570, Henrik Persson, byfogde 1571—1572, Jakob Andersson, stadsfogde 1573, Olof Larsson, 1574, Påvel Larsson 1575, Matts Larsson 1576 och 1578—79, Per Jakobsson 1577, Mickel Hansson 1580, Jons Påvelsson 1581, Påval Larsson 1582—1584, Matts Mårtensson 1585—1586, Erik Hansson 1587—1588, Henrik Andersson 1589—1591, Matts Olsson 1592—1595, Erik Hansson 1596—1603, Per Thomasson 1604, Mårten Rouhianin 1633—1634, Påvel Påvelsson 1635, Sigfred Torkil 1638—1639, Tomas Arvidsson 1642, Per Mattsson 1645—1657, Markus Mattsson 1659—1673, Hans Nilsson 1683—1688, Erik Malm 1707, Johan Redentz, tillika vaktmästare och govaldiger 1726—1755?, Jakob Wilh. Nyman 1797—1799, Karl Henrik Lindberg 1799—1805, Johan Jakob Andström tillika justerare, nämnes 1825, Henrik Ekeboom 1826—1831, Henrik Elfvingren 1832—1838?, F. Strömberg t. f. 1839, Carl Gjörs 1840—¹¹/₃, 1842, Johannes Peronius 1842—1844?, Theodor Tulander ⁹/₁₀, 1844 — † ¹¹/₃, 1876, Alarik Åkerman ⁷/₃, 1877—1880, Henrik Reinhold Olsson ⁹/₆, 1880 — † ¹⁰/₁₀, 1893, Emerik Olsson ⁷/₃, 1894 — ¹¹/₁₁, 1896, Oskar Rautian ⁹/₁₁, 1897—¹¹/₁₁, 1902, M. V. Björk, från ¹⁰/₁₀, 1902.

Stadens äldste, 1812—1875.

[Valdes till en början på listtid — ej årligen såsom det af förbiseende uppgifves å sidan 792 —, men ifrån 1869 på tre år i sänder].

- Jakob Johan Sesemann**, grosshandlande, nämnes 1813. † 1824.
- Avram Stroganov**, handlande, n:s 1813.
- Andreas Jænisch**, grosshandlande, kommerseråd, n:s 1816.
- Gavriila Tschironkin**, handlande, n:s 1816.
- Anders Bergqvist**, smedmästare, n:s 1816.
- Daniel Stenberg**, svarfvarcäldermand, n:s 1816. Afsade sig ¹⁷/₆, 1844.

- Gustaf Johan Heyno**, grosshandlande, kommerseråd, n:s 1821.
Andrei Tchusoff, kramhandlande, n:s 1821.
Mossei Mossin, handlande, n:s 1821.
Johan Schröder, skräddarålderman, n:s 1821.
Carl Baltrusch, kopparslagare, n:s 1821.
Tomas Backström, kakelugnsmakare, n:s 1821—1840.
Michaila Budanoff, handlande, n:s 1821.
Carl Suppius, bokbindare, n:s 1821.
Johan Aqvilander, urmakare, n:s 1821.
Petter Tschusoff, grosshandlande, n:s 1823.
Merkulei Schuschin, grosshandlande, n:s 1835. Afsade sig ²¹/₁₂, 1845.
Carl Elfström, urmakare, rådman, n:s 1835.
David Ridderström, skomakareålderman, n:s 1835.
Carl Sesemann, grosshandlande, n:s 1835. Entledigad på begäran 1865.
Nikolai Siliverstoff, handlande, afsade sig 1845.
Karl Rosenius, kommerseråd. Afsade sig i januari 1846, återvald, † 1855.
Paul Wahl, grosshandlande, kommerseråd, n:s 1845, † 1873.
Johan Backman, murare, n s 1845, † 1849.
Johan Lydecken, kopparslagare, vald 1835, † 1859.
Axel Reinh. Hagelberg, bokbindare, vald 1840, † 1866.
Dmitri Aleneff, handlande, vald 1843, † 1857.
Ernst Gustaf Fagerlund, skräddare, vald 1844, † 1849.
Daniel Briha, snickare, vald 1844, † 1861.
Kondrati Alexandroff, handlande, vald 1845, afsagt sig 1861.
Johan Fredrik Hackman, kommerseråd, vald 1846, afgått ²¹/₁₂, 1875.
Ferdinand Danckwarth, bagare, vald 1847, † 1856.
Peter Widell, smedålderman, vald 1849. Afsagt sig 1867.
Carl Johan Schildt, svarfvare, vald 1849. Afsagt sig 1867.
Michaila Tichanoff, grosshandlande, vald 1855. Afgått 1873.
Erik Sandholm, snickaremästare, vald 1856, † 1867.
Alexander Stepanoff Schuschin, handlande, vald 1857. Afsagt sig 1869.
Johan Silander, murmästare, vald 1859. Afgått ²¹/₁₂, 1875.
Ferdinand Alfthan, handlande, vald 1861. Afgått 1863.
Axel Otto Reinhold Hartberg, vald 1861. Afgått ²¹/₁₂, 1875.
Julius Dippell, handlande, vald 1864, † 1868.
Wilhelm Rothe, kommerseråd, vald 1865. Vald till stadsfullmäktig 1875.
Conrad Veikonen, bleckslagare, vald 1867. Valdes till stadsfullmäktig 1875.
Elias Meuroin, kopparslagare, vald 1867. Afgått ²¹/₁₂, 1875.
Johan Gabriel Sundström, bokbindare, vald 1867. Afgått ²¹/₁₂, 1875.
Anders Johan Koikkelin, snickaremästare, vald 1868. Afgått ²¹/₁₂, 1875.
Alexander Sapetoff, handlande, vald 1869 på tre år. Afgått ²¹/₁₂, 1875.
Wasili Tschusoff, handlande, vald 1869, på tre år. Vald till stadsfullmäktig 1875.
Fredrik Wahl, kommerseråd, vald 1873 på tre år. Vald till stadsfullmäktig 1875.
Carl Rosenius, kommerseråd, vald 1873 på tre år. Vald till stadsfullmäktig 1875.

Stadsfullmäktige i Viborg,

hvilka första gången valdes den 14 December 1875 och hade ett konstituerande sammanträde den 22 i samma månad, hafva varit följande:

1. W. Hackman	1876—		ordförande 1876—1878. och viceordf. 1881—1904.
2. G. Törnudd	1876—	1881.	
3. C. Rosenius	» —	$\frac{22}{5}$ 1885.	
4. W. Tschusoff	» —	$\frac{9}{11}$ 1876.	
5. N. K. Hornborg	» —	1877.	
6. K. K. Weikanen	» —	1889.	
7. J. R. Relander	» —	$\frac{16}{3}$ 1888.	
8. N. A. Zilliacus	{ 1876 samt 1879—	$\frac{23}{2}$ 1893.	
9. W. Hoving	1876—		ordförande 1896—1903.
10. S. B. J. Björkesten	1876—	$\frac{9}{4}$ 1879	viceordf. 1876—1879.
11. G. J. Strömborg	1876—	Maj 1897	viceordf. 1880.
12. D. Helander	1876—	1881.	
13. W. Rothe s:r	1876—	$\frac{19}{13}$ 1889.	
14. A. J. Palmberg	1876—	1881.	
15. O. Clouberg	1876—	1882.	
16. L. Clouberg	1876—	Aug. 1893	ordförande 1879—1893.
17. H. Avellan	1876—		
18. C. I. J. Molander	1876—	$\frac{1}{10}$ 1880.	
19. F. Wahl s:r	1876.		
20. P. I. Ekbohm	1876—	1881.	
21. I. Schuschin	1876—	1878.	
22. C. Wahl	1876—	$\frac{16}{3}$ 1880.	
23. F. Richardt	1876—	1878.	
24. J. G. Westlund	1876—	1878.	
25. C. R. Lilius	1877—	1879.	
26. W. G. Lagus	1877—	1879.	
27. E. Elfvingren	1877—	$\frac{5}{1}$ 1879.	
28. R. Lydecken	$\frac{17}{1}$ 1877—	1884.	
29. F. Winter	1878—	1889.	
30. F. Sergejeff	{ 1878— 1890—	1881. 1898.	
31. E. Berner	1879—	1881.	
32. G. J. Rosenius	$\frac{19}{3}$ 1879—	$\frac{10}{6}$ 1889.	
33. G. J. Palmroth	$\frac{28}{5}$ 1879—	1882.	
34. J. Lindström	1880—	1886.	
35. G. Z. Sandman	$\frac{24}{1}$ 1880 —	1900.	
36. C. Borenius	{ $\frac{19}{3}$ 1880— $\frac{10}{7}$ 1890— $\frac{3}{4}$ 1893—	1889. 1892. $\frac{10}{6}$ 1904.	
37. W. Porthan	$\frac{9}{10}$ 1880—	1883.	

38. K. O. Hoffström	$27/10$	1881—	1890.	
39. B. K. Masalin	$22/2$	1881—	$2/2$ 1884.	
40. F. Aleneff	"	"	—	1884.
41. A. Gyldén	"	"	—	1887.
42. O. J. Karstén	"	"	—	1883.
43. L. Kronholm	"	"	—	1884.
44. O. von Törne	"	"	—	$17/2$ 1888.
45. H. Lydecken	"	"	—	1894.
46. C. G. Ramsten		1882—		1899.
47. W. Ivanoffskij		1882—		1884.
48. L. Pacius		1882—		1905.
49. H. E. Fabritius		1882—		1887.
50. F. Wahl jr	$10/1$	1882—		1900.
51. R. E. Hisinger		1883—	$17/12$	1889.
52. W. Dippell		1883—		
53. K. O. Hynén		1884—	$10/6$	1886.
54. B. Becker	$21/5$	1884—		1885.
55. A. Palonen		1885—		1893.
		$10/4$		1902—
56. N. Perander	$10/1$	1885—	$4/12$	1903.
57. G. Langenskiöld	$17/6$	1885—	$10/9$	1887.
	$22/1$	1892—	$22/1$	1897
	$24/8$	1886—	okt.	1889.
58. G. A. Thomé		1887—		
59. S. Sohlberg		1905—		
60. J. G. Wiklund	$17/10$	1887—	jan.	1889.
61. W. Calonius		1888—	sept.	1890.
62. P. Antonoff		1888—	$17/1$	1896.
63. H. Zilliacus	$7/4$	1888—		1892.
64. A. Kumlin	$7/4$	1888—		1894.
65. G. W. Homén	$20/3$	1889—		
66. A. von Pfaler	$31/7$	1889—	$9/7$	1902.
67. A. Hakkarainen		1890—	$2/5$	1890.
68. A. Hj. Sallmén		1890—	$20/4$	1898.
69. A. Wiklund		1890—		1892.
70. Eug. Wolff		1890—		
71. D. W. Åkerman		1890—		1895.
72. A. Nybergh	$20/3$	1890—		1891.
73. E. F. Gallén		1891—	$9/3$	1893.
74. C. Rothe				
				vald d. $2/12$ 1891, död $9/12$ 1891, innan tillträdde.
75. K. A. Castrén		1893—		1897.
76. C. Lindvall		1893—		1895.
77. E. von Weymarn		1893—	juni	1897.
78. F. Heikel	$3/6$	1893—		
79. A. Brandt		1894—		1899.
80. E. Paldani		1894—		1896.
81. Axel Spåre		1895—	$10/6$	1904.
82. A. Rikström		1895—		

ordförande 1904—1905.

ordförande $10/9$ 1893—1895.

ordförande 1906.

83. J. A. Lyly	{ 1896—	1898.	
	{ 1900— juni	1903.	
84. R. Selin	1896—	$\frac{4}{11}$ 1898.	
85. F. Alfthan	{ 1896—	1901.	
	{ $\frac{10}{4}$ 1902—		
86. G. Timgren	$\frac{20}{3}$ 1896—	1905.	
87. G. Sjöström	$\frac{10}{3}$ 1897—	$\frac{27}{10}$ 1899.	
88. W. Beyrath	$\frac{12}{10}$ 1897—	$\frac{22}{5}$ 1905.	
89. N. Sundman	$\frac{12}{10}$ 1897—	1904.	
90. R. Roschier	$\frac{12}{10}$ 1897—	1904.	
91. Th. Mielck	1898—		
92. J. Zitting	$\frac{22}{5}$ 1898—	$\frac{1}{3}$ 1901.	
93. A. W. Schavoronkoff	1899—	1901.	
94. K. L. Lindström	1899—	† $\frac{6}{7}$ 1906.	
95. A. Helander	1899—		viceordförande 1906.
96. J. Lallukka	$\frac{22}{11}$ 1899—		
97. A. J. Törnqvist	1900—	$\frac{12}{6}$ 1900.	
98. W. Brunou	$\frac{9}{5}$ 1900—		
99. A. Isaksson	1901—		
100. J. Hallenberg	1901—		
101. R. Elfvingren	$\frac{10}{4}$ 1901—	$\frac{7}{2}$ 1902.	
102. M. Pietinen	1902—		
103. Y. Björklund	$\frac{10}{4}$ 1902—	1905.	
104. M. Gadd	$\frac{10}{4}$ 1902—		viceordförande 1905.
105. A. L. v. Knorring	{ $\frac{10}{4}$ 1902—	$\frac{24}{11}$ 1902.	
	{ $\frac{20}{5}$ 1904—	$\frac{9}{1}$ 1906.	
106. F. Sihvonen	$\frac{10}{4}$ 1902—		
107. M. Skyttä	$\frac{10}{4}$ 1902—		
108. P. Thuneberg	$\frac{10}{4}$ 1902—		
109. H. Wärmhjelm	$\frac{10}{4}$ 1902—	1905.	
110. A. Grotenfelt	$\frac{21}{4}$ 1902—	$\frac{4}{10}$ 1904.	
111. Uno Juselius	$\frac{15}{5}$ 1902—	$\frac{18}{5}$ 1903.	
112. G. Wiinikainen	1903—	1905.	
113. K. Wasara	$\frac{9}{12}$ 1903—	1905.	
114. W. Rothe jr	1904—		
115. P. W. Granberg	$\frac{9}{2}$ 1904—	1905.	
116. A. Kaljunen	$\frac{20}{5}$ 1904—		
117. A. Borenius	1905—		
118. Leo Wahl	1905—		
119. Uno Saxén	$\frac{10}{10}$ 1905—		
120. J. Wennström	1906—		
121. A. Pesonen	1906—		
122. V. Wiitanen	1906—		
123. T. Gröhn	1906—		
124. W. Lindell	1906—		
125. T. Ora	1906—		
126. S. Avellan	1906—		
127. A. L. Hildén	$\frac{10}{1}$ 1906—		

Stadsfullmäktiges sekreterare.

Emanuel Berner	1876—	1878.
G. W. Homén	1879—	1888.
Edvard Paldani	1889—	$\frac{18}{3}$ 1892.
Victor Furuhjelm	$\frac{8}{4}$ 1892—	$\frac{18}{4}$ 1894.
Wilhelm Brunou	$\frac{12}{10}$ 1894—	$\frac{1}{2}$ 1900.
Arvid Lilius	$\frac{1}{2}$ 1900—	

Ordförande i drätselkammaren ¹⁾.

Knut Theodor Pipping, ingenjör, 1879—1881.
Carl Paul Oscar Clouberg, kommunalråd, 1881—1896.
Axel Alarik Brunou, öfverstelöjtnant, 1896—.

Riksdags- och landtdagsmän.

Mötet i Stockholm 1531. Representant okänd.

Riksdagen i Stockholm 1560. >
 > Uppsala 1594. >
 > Söderköping 1595. >
 > Linköping 1600. Borgarena Clemet Sigfridsson och Lasse Thomasson.
 > Stockholm 1602. Borgmästaren Henrik Mårtensson.
 > Norrköping 1604. Repr. okänd.
 > Stockholm 1605. >
 > Uppsala 1607. Eskil Pávelsson och Hans Saels.
 > Stockholm 1609. Repr. okänd.
 > Örebro 1610. >

Landskapsmötet i Viborg 1612. Clemet Sigfridsson, Mårten Hendersson, Eskil Persson och Rotger Boisman.

¹⁾ Af stadens öfriga tjänstemän må nämnas:

Stadsläkare: *Nils Reinhold Holstius*, $\frac{1}{4}$ 1894, + $\frac{1}{4}$ 1867, *Fritz Frankenhäuser*, $\frac{11}{10}$ 1867, afsk. $\frac{21}{10}$ 1883, *Theodor Theoleff*, $\frac{21}{10}$ 1883, + $\frac{11}{10}$ 1899, *Magnus Gadd*, från 1899.

Stadsarkitekter: *Johan Henrik Stråhlman*, + 1827, *Carl Lessig*, $\frac{11}{10}$ 1831, afsk. 1851, *Viktor Erik Amadeus Bosén*, löjtnant, $\frac{21}{10}$ 1851, + $\frac{11}{10}$ 1862, *Johan Johansson*, $\frac{21}{10}$ 1862, entl. $\frac{11}{10}$ 1868, *Fredr. Aug. Odenvall*, $\frac{21}{10}$ 1868—1887, *Johan Brynolf Blomkvist*, $\frac{21}{10}$ 1887.

Stadsingenjörer: *Edvard Pacius*, 1873—1890, *J. Th. Lindroos*, 1890—1898. *Alb. Skog*, 1898—1904. *Bernh. Gagneur*, 1904.

- Landtdagen i Helsingfors 1616. Repr. okänd.
- Riksdagen i Örebro 1617. »
- » Stockholm 1617. Borgmästaren Richart Boisman och stadsskrifvaren Jakob Simonsson.
 - » Stockholm 1621. Lars Nilsson och Clas Boije.
 - » Stockholm 1624. Repr. okänd.
 - » Stockholm 1625. »
 - » Stockholm, januari 1627. »
 - » Stockholm, december 1627. Borgmästaren Herman Böök.
 - » Stockholm 1629. Repr. okänd.
- Mötet i Uppsala, december 1629. »
- Utskottsmötet i Stockholm 1631. Rådman Bertil Hansson.
- » Stockholm, 1632. Repr. okänd.
- Riksdagen i Stockholm 1633. »
- » Stockholm 1634. Rådman Herman Schmalhorst (ledam. af sekr. utsk).
- Utskottsmötet i Stockholm 1635. Borgmästaren Anton Bröijer och syndicus Peter Hansson.
- Riksdagen i Stockholm, nov. 1635. Repr. okänd.
- Utskottsmötet i Stockholm 1636. »
- Riksdagen i Stockholm 1638. »
- » Nyköping 1640. Enl. anteckning i riksdagsbeslutet saknades representant för Viborg.
 - » Stockholm 1642. Borgmästaren Reinhold Boisman och handl. Herman von Borgen.
 - » Stockholm 1643. Repr. okänd.
 - » Stockholm 1644. Borgmästaren Casper Thiele. (Resol. gafs ²⁰/₁₀₀ 1646).
 - » Stockholm 1647. Borgmästaren Reinhold Boisman och köpmannen Herman Bröijer.
 - » Stockholm 1649. Borgmästaren Hans Schmedeman och borgaren Detlef Hunnius.
 - » Stockholm 1650. Rådmanen Hans Ruuth.
 - » Stockholm 1652. Repr. okänd.
 - » Stockholm 1654. Sekreteraren Haqvinus Javelinus.
 - » Stockholm 1655. Borgmästaren Johan Plantin.
- Landskapsmötet i Viborg 1657. Borgmästaren Lars Mårtensson, rådman Justinus v. Broken samt handelsmännen Hans Schlegel och Hans Schmidt.
- Riksdagen i Göteborg 1659—1660. Repr. okänd.
- » Stockholm 1660. Borgmästaren Henrik Menschever (medl. af sekr. utskottet).
 - » Stockholm 1664. Rådman Justinus von Broken och Herman Harrius.
 - » Stockholm 1668. Borgmästaren Henrik Menschever (medl. af sekr. utsk.) och rådman Hans Schmidt.
 - » Stockholm 1672. Rådmanen och stadssekreteraren Johan Lifman.
 - » Uppsala 1675. Borgmästaren Henrik Menschever och handl. Henrik Schmidt.
- Landtdagen i Åbo 1676. Rådman Sven Moderus.
- Riksdagen i Göteborg 1676. Rådman Herman Harrius.
- » Halmstad 1678. Rådman Anders Johansson.
 - » Stockholm 1680. Borgmästaren Hans Schmidt och handl. Antoni Priem.

- Riksdagen i Stockholm 1682. Borgmästaren Hans Schmidt (medl. af sekr. utsk.) och rådman Peter Babbe.
- » Stockholm 1686. Rådman Peter Babbe och handelsman Henrik Dassau.
 - » Stockholm 1689. Justitieborgmästaren Peter Fremling (medl. af sekr. utsk.).
 - » Stockholm 1693. Borgmästaren Henrik Haveman och rådman Peter Theleff.
 - » Stockholm 1697, Justitieborgmästaren Peter Fremling och rådmannen Petter Timmerman.
- Landtdagen i Helsingfors 1863. Kommerserådet Johan Fredrik Hackman och borgmästaren Robert Isidor Örn.
- » Helsingfors 1867. Vicekonsul Carl Johan Rosenius och konsul Voldemar Hackman.
 - » Helsingfors 1872. Justitieborgmästaren Alexander Reinhold Frey och lagmannen Anders Israel Cajander.
 - » Helsingfors 1877—78. Justitieborgmästaren Alexander Reinhold Frey, i hvars ställe, då han utnämndes till talman, valdes hofrättsrådet Sune B. J. Björksten, och civilingenjören Gustaf Törnudd.
 - » Helsingfors 1882. Hofrättsassessorn Ludvig G. L. Clouberg och bokhandlaren Walter Hoving.
 - » Helsingfors 1885. Hofrättsassessorn Ludvig G. L. Clouberg, bokhandlaren Walter Hoving och bankdirektören, jur. kand. Georg Jakob Rosenius,
 - » Helsingfors 1888. Bokhandlaren Walter Hoving och hofrättsrådet Ludvig G. L. Clouberg, hofrättsassessorn Georg Henrik Willy Calonius.
 - » Helsingfors 1891. Hofrättsrådet Ludvig G. L. Clouberg, bokhandlaren Walter Hoving och vicekonsuln Carl F. Borenius.
 - » Helsingfors 1894. Hofrättsassessorn August Nybergh, vicekonsuln Carl F. Borenius och bankdirektören, fil. mag. Karl Felix Heikel.
 - » Helsingfors 1897. Hofrättsassessorn August Nybergh, vicekonsuln Carl Borenius och bankdirektören, fil. mag. Karl Felix Heikel.
- Urtima landtdagen i Helsingfors 1899. Bokhandlaren Walter Hoving, bankdirektören, fil. mag. Karl Felix Heikel och kommerserådet Carl F. Borenius.
- Landtdagen i Helsingfors 1900. Vicekonsuln Carl Oskar Eugén Wolff, bankdirektören, fil. mag. Karl Felix Heikel och bokhandlaren Walter Hoving. Då Heikel utsågs till talman, valdes i hans ställe kommerserådet C. F. Borenius.
- » Helsingfors 1904—05. Bankdirektören, fil. mag. Karl Felix Heikel, hofrättsrådet, jurisutriusquekandidaten Gustaf William Homén och fabrikanten Matti Pietinen.
- Urtima landtdagen i Helsingfors 1905—06. Bankdirektören, fil. mag. Karl Felix Heikel, vicekonsuln Carl Oskar Eugén Wolff och fabrikanten Matti Pietinen.

Bilaga II.

Släkttabeller.

Släkten Jænisch.

Tabell 1.

I. **Niklas Jænisch**, f. 1686, † $24/3$ 1746. Köpmansson från Breslau i Schlesien. Flyttade till Nyen och därifrån till Viborg. Handlande och rådmän. Gift 1:o 1716 med Geschen Tesche, f. 1697, † $9/6$ 1728 och 2:o omkr. 1730 med änkan Helena Sofia Printz, f. 1709, † $18/8$ 1784.

II. Barn:

- 1) Johan Gottfried, f. 1717, † 1784. Handlande. Tab. 2.
- 1) Niklas, f. 1719, † 1777. Borgmästare. Tab. 4.
- 1) Hans Henrik, f. $3/4$ 1720, † 1721.
- 1) Maria, f. 1721, † 1722.
- 1) Kristian, f. 1722, † 1781. Handlande. Tab. 5.
- 1) Maria, f. $4/8$ 1724, † 1800. Gift med handl. Antoni Haveman, f. 1702, † 1769.
- 1) Hans Henrik, f. $17/8$ 1726, † 1727.
- 2) Carl, f. $9/12$ 1730, † $15/6$ 1775. Vicehäradshöfding.
- 2) Andreas, f. 1732, † 1792. Borgmästare. Tab. 10.
- 2) Kristina, f. 1733, † $1/10$ 1802. Gift 1750 med Kassören Georg Wulffert.
- 2) Hans Henrik, f. 1734, † sannol. före 1812. Doktor. Tab. 14.
- 2) Anna, f. 1736, † 1738.
- 2) Peter Georg, f. 1737, † $27/1$ 1813. Tab. 17.
- 2) Antoni, f. 1739, † 1774. Tab. 18.
- 2) Fredrik, f. 1740, † 1742.
- 2) Anna Margareta, f. 1741, † 1756.
- 2) Sofia Elisabet, f. 1744, † 1821. Gift $9/6$ 1760 med handl. Martin Sutthoff.
- 2) Abraham Fredrik, f. 1744, † 1793. Handlande. Tab. 21.
- 2) Ludvig.

Tab. 2.

II. **Johan Gottfried Jænisch**, (Son till Niklas, Tab. 1), f. 1717, † $28/12$ 1784, Handlande och kyrkoföreståndare. Gift 1:o 1740 med Helena Dorotea

Haveman, f. 1717, † $\frac{22}{8}$ 1768 och 2:o 1770 med Anna Elisabet Sesemann, f. 1745, † $\frac{13}{1}$ 1817, omgift 1789 med handl. Axel Johan Holmbom, f. 1751, † $\frac{12}{4}$ 1830.

III. Barn:

Anna Maria, f. 1741.
 Nikolaus Henrik, f. 1744, † 1745.
 Johan Gottfried, f. 1747, † 1765.
 Maria Elisabeth, f. 1750, † före 1782. Gift $\frac{13}{2}$ 1770 med handl. Hans David Schröder, † 1785.
 Helena, † 1748.
 Kristian Henrik, f. 1752, † 1753.
 Helena Kristina, f. 1753, † 1754.
 Nikolai, f. 1757, † 1821. Handlande. Tab. 3.
 Mathias, f. $\frac{27}{8}$ 1759, † $\frac{9}{8}$ 1760.

Tab. 3.

- III. Nikolai Jønisch, (Son till Johan Gottfrid, Tab. 2). F. 1757, † $\frac{9}{11}$ 1821. Handlande. Gift 1780 med Anna Maria Kuhlman, f. 1759 (?), † 1818.

IV. Barn:

Anna Elisabet, f. 1782, † s. å.
 Johan Gottfried, † som barn.
 Nikolaus Wilhelm, f. 1789, † $\frac{22}{11}$ 1813. Kanslist vid magistraten i Viborg.

Tab. 4.

- II. Niklas Jønisch, (Son till Niklas, Tab. 1). F. $\frac{16}{2}$ 1719, † 1777. Stadssekreterare. Borgmästare. Gift $\frac{12}{1}$ 1749 med Kristina Hedvig Theleff, f. $\frac{4}{8}$ 1732, † $\frac{26}{2}$ 1788.

III. Barn:

Helena Katrina, f. $\frac{12}{10}$ 1749, † $\frac{2}{11}$ 1813. Gift $\frac{26}{2}$ 1773 med handl. Johan Lado, f. 1740, † 1785 (?).
 Anna Maria, f. 1750, † s. å.

Tab. 5.

- II. Kristian Jønisch, (Son till Niklas, tab. 1). F. $\frac{12}{12}$ 1722, † $\frac{29}{12}$ 1781. Handlande och en af stadens äldste. Gift 1756 med Sara Lado, f. 1737, † $\frac{4}{8}$ 1760.

III. Barn:

Kristian Nikolaus, f. 1757, † ung.
 Johan Filip, f. 1760, † 1819. Löjtnant. Tab. 6.

Tab. 6.

- III. **Johan Filip Jænisch** (Son till Kristian, Tab. 5). F. $17/4$ 1760, † $2/1$ 1819. Löjtnant. Gift $21/11$ 1783 med sin kusin **Anna Sofia Jænisch**, f. $12/10$ 1765, † $2/6$ 1825.

IV. Barn:

- Catharina Charlotta**, f. $20/12$ 1785, † $22/6$ 1857. Gift med general **Dmitri Schwertschkoff**, f. 1777. † $19/4$ 1854.
Kristian Nikolaus, f. $22/10$ 1786, † 1853. Öfverste, bosatt i Moskva. Gift med en, hvars tillnamn var **Elisabet**. Hade söner.
Alexander Fredrik, f. $19/7$ 1791, † 1860. Läkare. Statsråd. Bosatt i Warschau. Gift och hade söner.
Elisabet, f. 7 1792, † 1821. Gift med handl. **Martin Sutthoff**, f. 1770, † 1827.
Helena, f. $1/6$ 1793, † $2/6$ 1866. Gift $2/1$ 1814 med brukspatron **Lars Engman**, f. $22/3$ 1784, † i London $12/4$ 1819.
Anna Blondina, f. 1796, † $20/6$ 1869. Gift $2/7$ 1813 med prosten **Johan Wilh. Strählman**.
Abraham Fredrik, f. $19/1$ 1898, † s. å.
Anton Edvard, f. 1800, † 1861. Major. Tab. 7.
Fredrik, f. 1804, † $24/12$ 1863. Postmästare. Tab. 9.

Tab. 7.

- IV. **Anton Edvard Jænisch** (Son till Johan Filip, Tab. 6). F. $2/11$ 1800, † $1/2$ 1861. Major. Föreståndare för hittebarnshuset i S:t Petersburg. Gift $16/1$ 1831 med sin småkusin **Maria Emilia Jænisch**, f. $20/10$ 1806, † $2/4$ 1852. Se Tab. 20.

V. Barn:

- Emilia Sofia**, f. $1/4$ 1833. Gift $22/6$ 1858 med vicepresidenten **Georg Palmroth**, f. 1828, † 1897.
Alexander Karl, f. $2/6$ 1834, † $2/2$ 1837.
Voldemar, f. 1837. Öfverstelöjtnant. Tab. 8.

Tab. 8.

- V. **Voldemar Jænisch** (Son till Anton Edvard, Tab. 7). F. $17/1$ 1837. Öfverstelöjtnant. Gift med **Anna Gruschetzky**, f. $20/7$ 1855.

VI. Barn:

- Sergei**, f. $20/7$ 1883.
Georg, f. $2/7$ 1889.

Tab. 9.

- IV. **Fredrik Jænisch** (Son till Johan Filip, Tab. 6). F. 1804, † $24/12$ 1863. Postmästare. Gift 1826 med **Anna Maria Pettersson**, född Candau 1794, † $2/6$ 1867.

V. Barn:

Viktor Fredrik, † i Smolensk $^{18}/_1$ 1862. Major i rysk tjänst.
 Amanda Blondina, † $^{27}/_5$ 1842, 14 år gammal.
 Anna Sofia, f. $^{29}/_{10}$ 1830. Gift $^{21}/_{12}$ 1850 med generaldirektorn i medicinalverket, friherre Knut Felix von Willebrand.
 Alexander, f. $^{21}/_8$ 1832, † $^{20}/_{11}$ 1896. Kamrerare i Statskontoret.
 Edvard, f. 1834, † 1844.
 Carl, f. 1836, † 1837.

Tab. 10.

II. **Andreas Jænisch** (Son till Niklas, Tab. 1). F. $^{22}/_3$ 1732, † $^9/_1$ 1792. Borgmästare. Gift 1756 med Katarina Margareta Sutthoff, f. 1739, † $^{21}/_{11}$ 1799.

III. Barn:

Joakim, f. 1757, † 1830. Viceguvernör. Tab. 11.
 Helena Sofia Charlotta, f. $_{12}$ 1758, † $^1/_4$ 1823. Gift 1778 med rådman Alexander Thesleff, f. 1743, † $^1/_{11}$ 1813.
 Katarina Margareta, f. $^{14}/_8$ 1760, † 1785. Gift $^{21}/_{10}$ 1783 med hofrådet Carl von Ludvig genannt Brisemann von Nettig, i hans 1:sta gifte.
 Kristina Elisabet, f. $^{14}/_{11}$ 1761, † (okänt när). Gift 1782 med läkaren vid Moskovska division i Viborg Jakob Johan Klint.
 Andreas, f. 1763, † 1832. Kommerseråd. Tab. 12.
 Anna Charlotta, f. $^1/_2$ 1766.
 Nikolaus, f. 1767, † 1848. Statsråd. Tab. 13.
 Fredrik, f. 1772, † 1773.

Tab. 11.

III. **Joakim Jænisch** (Son till Andreas, Tab. 10). F. $^{12}/_{10}$ 1757, † $^9/_2$ 1830 Viceguvernör och verkligt statsråd. Gift med Anna Orræus.

IV. Barn:

Gustaf, f. 1790, † som barn.
 Magnus, f. $^{18}/_2$ 1791, † $^9/_2$ 1862. Öfverste.
 Maria, f. $^{25}/_3$ 1793, † $^{26}/_4$ 1867.
 Anders, f. $^{13}/_5$ 1794.
 Natalia, f. $^{29}/_5$ 1795.
 Anna Maria, f. $^{12}/_4$ 1796, † $^{14}/_{11}$ 1821.
 Michael, f. $^7/_{11}$ 1797, † i Moskva $^{14}/_{11}$ 1821.
 Alexander Gustaf, f. $^4/_1$ 1801.

Tab. 12.

III. **Andreas Jænisch** (Son till Andreas, Tab. 10). F. 1763, † 1832. Kommerseråd. Egde Horttana. Gift med Helena Elisabet Jænisch från Moskva, f. 1781, † $^{25}/_7$ 1848.

IV. Barn:

Katarina Elisabet, f. 1798, † 1804.

Amalia, f. $\frac{19}{10}$ 1799, † $\frac{19}{4}$ 1879. Donatrice. Gift 1:o $\frac{15}{8}$ 1821 med öfverstelöjtnanten Carl Ollongren, † $\frac{3}{11}$ 1823 och 2:o $\frac{3}{11}$ 1827 med guvernören i S:t Michel, friherre Otto Abraham Boije f. $\frac{7}{8}$ 1797, † $\frac{20}{10}$ 1865.

Johan Henrik, f. tv. 1801, † s. å.

Andreas, f. tv. 1801, † 1831. Kapten.

Alexander Fredrik, f. 1806, † s. å.

Helena Sofia Lovisa, f. 1809, † $\frac{28}{1}$ 1850.

Carl Ferdinand, f. $\frac{14}{4}$ 1813, † . Känd såsom schackspelare.

Tab. 13.

- III. **Nikolaus Jænisch** (Son till Andreas, Tab. 10). F. $\frac{3}{8}$ 1767, † $\frac{7}{8}$ 1848. Läkare vid fälthospitalet i Viborg. Statsråd. Gift 1804 med Dorotea Elisabet Frese, f. 1784, † 1874, dotter till medicinedoktor Henrik Frese i Moskva.

IV. Barn:

Julia Sofia, f. i Moskva $\frac{9}{8}$ 1806, † $\frac{14}{3}$ 1878. Gift $\frac{7}{3}$ 1824 med kommerserådet Fredrik Hackman, f. $\frac{1}{10}$ 1801, † $\frac{4}{8}$ 1879.

Nikolaus Henrik, f. $\frac{13}{6}$ 1805, † i Moskva $\frac{12}{8}$ 1807.

Tab. 14.

- II. **Hans Henrik Jænisch** (Son till Niklas, Tab. 1). F. 1734, † sannolikt i Moskva före 1812. Medicinedoktor. Egde Minderska apoteket i Moskva. Gift med en Neidhardt.

III. Barn:

Alexander, f. i S:t Petersburg 1763, † i Moskva $\frac{23}{8}$ 1836. Statsråd. Ogift.

Nikolaus. Generalmajor. Tab. 15.

Carl. Statsråd. Tab. 16.

Sofia, f. $\frac{10}{8}$ 1770, † $\frac{9}{8}$ 1836. Gift 1:o med Niklas Klint och 2:o 1806 med statsrådet Mathias Thomsen, f. 1760, † $\frac{12}{11}$ 1837.

Helena Elisabet, f. 1781, † $\frac{25}{7}$ 1848. Gift med kommerserådet Andreas Jænisch.

Elisabet, f. 1793, † $\frac{23}{1}$ 1818. Gift $\frac{18}{8}$ 1817 med doktor Wilhelm Treuter från Weimar.

Tab. 15.

- III. **Nikolaus Jænisch** (Son till Hans Henrik, Tab. 14). Generalmajor. Gift med Charlotta de Witte, f. 1795, † $\frac{1}{10}$ 1866.

IV. Barn:

Sofia, † 1851.

Alexandrina Catharina, f. $\frac{9}{2}$ 1820.

Eugenia Amalia, f. $\frac{9}{2}$, 1822.

Julia, f. i Narva $\frac{2}{3}$, 1823. Gift $\frac{9}{12}$, 1864 med »Gymnasiallærer» Oskar Nicolai von Reuss.

Nikolaus, f. $\frac{21}{7}$, 1830, † $\frac{22}{4}$, 1884. Kollegieassessor. Gift.

Tab. 16.

III. Carl Jænisch (Son till Hans Henrik, Tab. 14). Statsråd. Gift med en katolik.

IV. Barn:

Carolina.

Tab. 17.

II. Peter Georg Jænisch (Son till Niklas, Tab. 1). F. 1737, † $\frac{27}{1}$, 1813. Handlande. Fängslad af Schtjerbatoff (sid. 550). Gift $\frac{19}{12}$, 1759 med Helena Kristina Sutthoff, f. 1737, † $\frac{9}{4}$, 1802.

III. Barn:

Kristina Helena, f. 1760, † som barn.

Anna Margareta, f. $\frac{24}{3}$, 1762, dödsår okändt. Gift 1787 med assessor Friedr. Wentzel.

Charlotta Karolina, f. $\frac{30}{6}$, 1763, dödsår okändt. Gift 1795 med kapten Johan Kristian Gerike.

Sofia Katarina, f. $\frac{19}{12}$, 1766, † 1802. Gift 1790 med tullförvaltaren Anton Wulffert.

Paulus Nikolaus, f. 1769, † som ung. Nämnas ännu 1792, då 19 årig.

Anton Georg, f. 1776, † 1782.

Tab. 18.

II. Antoni Jænisch (Son till Niklas, Tab. 1). F. $\frac{2}{1}$, 1739, † $\frac{9}{4}$, 1774. Handlande. Gift $\frac{11}{10}$, 1761 med Charlotta Maria Sesemann, f. Thesleff, † $\frac{23}{1}$, 1818.

III. Barn:

Helena Katarina, f. $\frac{5}{6}$, 1762, † $\frac{20}{4}$, 1769.

Johan Niklas, f. $\frac{26}{5}$, 1763, † $\frac{28}{10}$, 1835. Köpman. Egde gård vid långa bron samt Rääsiä hemman.

Anna Sofia, f. $\frac{12}{10}$, 1765, † $\frac{5}{6}$, 1825. Gift $\frac{21}{11}$, 1783 med löjtnanten Johan Filip Jænisch.

Anton Ferdinand, f. 1768, † 1827. Handlande. Tab. 19.

Kristian Rudolf, f. 1771, † 1852. Läkare. Tab. 20.

Tab. 19.

III. Anton Jænisch (Son till Antoni, Tab. 18). F. $\frac{9}{6}$, 1768, † $\frac{2}{3}$, 1827. Handlande. Egde Tikkala gård. Gift $\frac{12}{1}$, 1811 med Anna Elisabet Stråhlman, f. $\frac{21}{4}$, 1789, † $\frac{3}{4}$, 1864.

IV. Barn:

- Maria Charlotta, f. $\frac{10}{10}$ 1811, † 1837. Gift $\frac{22}{11}$ 1829 med grosshandlaren Karl Michael Sesemann, f. $\frac{10}{10}$ 1798, † $\frac{10}{10}$ 1865.
 Blondina, f. 1813, † s. å.
 Henriette Emilia, f. $\frac{10}{12}$ 1814, † 1876. Gift $\frac{7}{6}$ 1833 med major Vasili Belevsky.
 Anna Elisabet, f. 1816, † 1817.
 Anna Elisabet, f. 1820, † 1841.
 Anton Ferdinand, f. $\frac{4}{7}$, 1823, † i maj 1885. Handlande i Viborg. Delägare i firman Jænisch & Zagel. Gjorde konkurs, hvarefter han flyttade till Hull i England. Ogift.

Tab. 20.

- III. Kristian Rudolf Jænisch (Son till Anton, Tab. 18). F. $\frac{9}{10}$ 1771, † $\frac{20}{6}$ 1852. Kretsläkare. Hofråd. Egde Pältteri. Gift $\frac{2}{3}$ 1802 med Katarina Sofia Jænisch, f. $\frac{4}{2}$ 1780, † $\frac{7}{7}$ 1829.

IV. Barn:

- Anton Fredrik, f. 1803, † 1834 i S:t Petersburg. Ogift.
 Elisabet Charlotta, f. $\frac{17}{12}$ 1804, † $\frac{20}{6}$ 1867. Gift $\frac{22}{4}$ 1824 med kollegie-assessor Johan Thesleff, f. $\frac{17}{6}$ 1779, † $\frac{17}{6}$ 1851.
 Maria Emilia, f. $\frac{20}{10}$ 1806, † $\frac{2}{4}$ 1852. Gift med sin småkusin Anton Edvard Jænisch.
 Kristian Nikolaus, f. $\frac{2}{6}$ 1809. † drunknade $\frac{7}{6}$ 1831. Student.
 Alexander Johan, f. $\frac{22}{7}$ 1811, † $\frac{1}{2}$ 1830 såsom junkare i Viborg.
 Henriette Amalia, f. $\frac{20}{6}$ 1813, † i kolera i Pavlovsk $\frac{22}{1}$ 1857.
 Lovisa Therese, f. $\frac{10}{6}$ 1817, † $\frac{21}{6}$ 1853. Gift $\frac{22}{2}$ 1838 med ingenjör Bernhard Brandt, † $\frac{20}{8}$ 1882.

Tab. 21.

- II. Abraham Fredrik Jænisch (Son till Niklas, Tab. 1). F. 1744, † $\frac{11}{7}$ 1793. Handlande. Gift $\frac{22}{6}$ 1775 med Charlotta Maria Sesemann, f. $\frac{9}{6}$ 1758, † $\frac{22}{6}$ 1792.

III. Barn:

- Nikolaus Henrik, f. $\frac{22}{6}$ 1776, † 1781.
 Katarina Sofia, f. $\frac{6}{2}$ 1780, † $\frac{7}{7}$ 1829. Gift $\frac{2}{3}$ 1802 med kretsläkaren Kristian Rudolf Jænisch.
 Nikolaus Fredrik, f. $\frac{2}{10}$ 1790, † $\frac{5}{6}$ 1806.

Medlemmar af släkten, hvilka ej kunnat infogas i släktaflan.

- Gottfrid Jænisch, † $\frac{10}{10}$ 1721. 72 år gammal. Handlande. Måhända fader Niklas Jænisch, Tab. 1.
 Bröderna Alexander Jænisch, öfverstelöjtnant vid Kronstadtska bataljon, Georg Jænisch, kaptän vid Revalska bataljon, hvilka hvardera voro aflidna

redan 1798, och underofficeren **Adam Jænisch**, hvilken 1798 processade i anledning af att hans kusin hofmästarinnan **Katarina Stackelberg**, dotter af peterhoffska inspektorn **Karl Arenander** och **Dorotea Jænisch**, borttestamenterat sin faders donationsgods åt S:t Petersburgska »flickhuset».

Alexander Voldemar Jænisch. Löjtnant 1870. Tab. 8.

Maximilian Jænisch. Öfverste. Erhöll afsked med pension $\frac{27}{100}$, 1848.

Paul Jænisch. Platsmajor i Sveaborg och Nikolajeff. Öfverste $\frac{20}{100}$, 1836.

Martin Johan Jænisch. Hamburgsk senator. Hade 1823 fordringsmål mot kommerserådet Blandow.

Viktor Kristiansson Jænisch. Kapten af 2:dra rangen. Omkom såsom befälhafvare å **Rusalka** $\frac{19}{100}$, 1893.

Släkten Sesemann.

Tab. 1.

- I. **Conrad Sesemann**, † 1652. »Vornehmer Bürger und Crämer» i Naumburg. Gift $\frac{12}{100}$, 1627 (i sitt 4de gifte) med **Margareta Schmidt**, borgmästaredotter från Naumburg.

II. Barn:

Hans David, rådman i Viborg † 1696. Tab. 2.

Tab. 2.

- II. **Hans David Sesemann**, (Son till **Conrad**, Tab. 1). † 1696. Tjänade 1654 på kontor hos borgmästaren **Lindner** i Freiberg, men var redan 1661 i Viborg och kallas då köpman från Lübeck. Rådman. Gift med **Anna Karlsdotter Thiele**, † 1693 (begr. $\frac{6}{100}$).

III. Barn:

David, handlande, f. 1678, † 1749. Tab. 3.

Filip, handlande, f. 1683, † 1747. Tab. 18.

Margareta, gift med handl. **Peter Ruuth**.

Elisabet, f. 1688, gift 1:o med **Hans Henriksson Haveman** († 1710), 2:o 1711 med **Hans Wägener** och 3:o 1722 med **Clas Wägener**.

Tab. 3.

- III. **David Sesemann**, (Son till **Hans David**, Tab. 2). F. 1678, † $\frac{11}{100}$, 1749. Handlande. Gift $\frac{20}{100}$, 1709 med **Maria Frese**, † $\frac{20}{100}$, 1734, 47 år.

IV. Barn:

Hans David, f. 1712, † 1781. Handlande. Tab. 4.

Jakob Johan, f. 1719, † 1766. Handlande. Tab. 5.

Filip, f. 1720, † $\frac{16}{10}$ 1753. Handlande i Fredrikshamn. Gift med Hedvig Elisabet Schmidt.
 Katarina Elisabet, f. 1721.
 Karl, f. 1723.
 Maria Kristina, f. 1724.
 Conrad, f. 1725, † 1763. Handl. Tab. 6.
 Elisabet, f. 1727, † 1727.
 Henrik, † 1758 l. 1759. Tab. 19.
 Anna Maria, gift med Henrik Haveman, † $\frac{21}{10}$ 1729.

Tab. 4.

IV. Hans David Sesemann, (Son till David, Tab. 3). F. $\frac{19}{1}$ 1712, † 1781. Handlande. Gift 1737 med Helena Kristina Schmidt f. $\frac{18}{8}$ 1714, † $\frac{16}{8}$ 1767 på Urpala gård, 53 år gl.

V. Barn:

David Martin, n:s 1740—41.
 Maria, f. 1741. † 1743.
 Marie Christine f. 1745 † 1823.
 Johan, f. 1747, † 1809. Handlande.
 Helena Katarina, n:s 1751—54.
 Margareta Hedvig, f. $\frac{19}{2}$ 1754, † okänt när. Gift 1:o $\frac{16}{12}$ 1783 med Abraham Johan Alfthan f. $\frac{22}{12}$ 1733, 2:o $\frac{21}{8}$ 1804 med statsrådet Johan Groeni h. 2:a gifte.
 Anna Elisabet, † 1817. Gift 1:o med handlanden Johan Gottfrid Jænisch, † 1784, och 2:o med Axel Johan Holmbom.

Tab. 5.

IV. Jakob Johan Sesemann, (Son till David, Tab. 3). F. 1719, † $\frac{26}{2}$ 1766. Handlande. Gift 1744 med Anna Maria Sutthoff, † $\frac{30}{12}$ 1769.

V. Barn:

David Herman, f. 1748. Handlande.
 Katarina Hedvig, f. 1746. Gift 1:o 1764 med handl. Samuel Bartram, 2:o $\frac{24}{1}$ 1770 med handl. Joh. Weckrooth.

Tab. 6.

IV. Conrad Sesemann, (Son till David, Tab. 3). F. 1725, † i aug. 1763. Handlande. Gift $\frac{29}{7}$ 1750 med Anna Elisabet Schmidt, f. 1732, † 1797.

V. Barn:

Anna Catharina, f. 1752, † 1789 Gift omkr. 1772 med häradshöfd. Michael Bäck.
 Conrad, f. 1754, † $\frac{29}{2}$ 1832. Handlande.
 Hedvig Kristina, f. 1755, † s. å.

Hedvig Dorotea, f. 1757, † 1785. Gift med Karl Joachim Sutthoff.
 Antonius, f. 1758.
 Helena Kristina, f. 1759, † $^{19}/_8$ 1828. Gift $^4/_1$ 1784 med öfversten Carl
 Josef de Bell, 1743—1830.
 David, f. $^4/_2$ 1760, † 1764.
 Jakob Johan, f. 1762, † 1824. Handlande. Tab. 7.

Tab. 7.

V. **Jakob Johan Sesemann**, (Son till Conrad, Tab. 6). F. $^4/_8$ 1762, † $^{12}/_9$
 1824. Köpman, stadsäldste. Gift med Anna Sutthoff från Narva,
 f. 1763, † $^9/_11$ 1825.

VI. Barn:

Elisabet, f. 1788, gift med Franz Stein.
 Carl Conrad, f. 1789.
 Anna Karolina, f. $^7/_7$ 1790, † 1861, ogift.
 Alexander Edvard f. $^{10}/_8$ 1796 † 1869.
 Sofia Wilhelmina, f. 1795, † 1869. Gift med Dr. Casper Örn, † 1833.
 Natalia, † 1860.
 Michael Carl, f. 1797, † 1865. Tab. 8.
 Georg Herman, f. 1800, † 1876. Handlande. Tab. 11.
 Fredrik, f. 1803, † 1879. Tab. 17.

Tab. 8.

VI. **Mikael Carl Sesemann**, (Son till Jakob Johan, Tab. 7). F. $^{10}/_{10}$ 1797, † $^{10}/_{10}$
 1865. Grosshandlande. Gift 1:o $^{22}/_{11}$ 1829 med Maria Charl. Jænisch,
 f. $^{10}/_{11}$ 1811, † $^7/_4$ 1837, 2:o med Antonie Williams från München,
 f. $^{10}/_8$ 1822 † $^9/_8$ 1896 därstädes.

VII. Barn:

Anna Elisabet, f. $^{20}/_{10}$ 1830, † $^{24}/_1$ 1853. Gift med kommerserådet Fredrik
 Wahl i hans 1:a gifte.
 Johann Georg, f. $^{20}/_{11}$ 1831. Grosshandlare.
 Casper Herman, f. $^{29}/_7$ 1833, † $^9/_7$ 1866. Löjtnant.
 Olga Henriette, f. $^{12}/_8$ 1834. Gift $^9/_11$ 1853 med kommerserådet Fredr.
 Wahl, f. $^{11}/_{11}$ 1825, † $^9/_8$ 1883, i hans 2:a gifte.
 Alexander Edvard, f. 1835, † 1898. Handlande. Tab. 9.
 Charlotte Louise, f. $^{28}/_2$ 1837. Gift $^{19}/_4$ 1903 1:o med kommerserådet Paul
 Wahl, f. $^{12}/_{10}$ 1830, † $^{27}/_2$ 1875, 2:o med Dr Georg v. Hoffmann. †
 Alexandrine Antoinette, f. 1843. Gift med häradshöfding F. W. Poppius,
 f. $^{20}/_2$ 1831, † $^4/_4$ 1889, i hans 2:a gifte.
 Lydia Maria, f. $^{14}/_2$ 1845. Doktor. Bor i Tyskland.
 Maria Louise, f. $^{18}/_8$ 1846. Gift med I. Greggiati f. $^{19}/_1$ 1842.
 Carl Julius, f. $^{10}/_{10}$ 1849. † $^{13}/_2$ 1874.

Voldemar Emanuel, f. $\frac{21}{11}$ 1852, † $\frac{12}{12}$ 1882.
 Robert Wilhelm, f. $\frac{26}{8}$ 1855. Försvunnen år 1888.
 Helene Christine, f. $\frac{20}{9}$ 1861. Bor i Tyskland.

Tab. 9.

VII. **Alexander Edvard Sesemann**, (Son till Michael Carl, Tab. 8). F. $\frac{4}{8}$ 1835, † $\frac{23}{3}$ 1898. Handlande. Gift med Jenny Pflug, f. $\frac{7}{8}$ 1839.

VIII. Barn:

Jenny, f. $\frac{7}{8}$ 1863. Gift med medicinelicentiaten Hugo Viktor Alfthan, f. $\frac{9}{2}$ 1859.
 Constantin, f. o. † 1864.
 Alexander, f. 1866. Tab. 10.
 Olga Sofia, f. $\frac{21}{2}$ 1860. † $\frac{28}{4}$ 1872.
 Mary Berta, f. $\frac{21}{8}$ 1869. Gift med konsul Edvin Ekström, f. $\frac{12}{10}$ 1866.
 Wilhelm, f. $\frac{24}{2}$ 1875. † $\frac{25}{2}$ 1903.

Tab. 10.

VIII. **Alexander Sesemann**, (Son till Alexander Edvard, Tab. 9). F. $\frac{9}{8}$ 1866. Handlande. Gift med Lydia Werner, f. $\frac{20}{11}$ 1870. Bo i Reval.

IX. Barn:

Leo, f. $\frac{2}{9}$ 1891.
 Voldemar, f. $\frac{6}{2}$ 1892.
 Erik, f. $\frac{6}{10}$ 1894.
 Elsa, f. $\frac{9}{11}$ 1896.
 Alexander, f. $\frac{2}{12}$ 1900.

Tab. 11.

VI. **Georg Herman Sesemann**, (Son till Jakob Johan, Tab. 7). F. $\frac{26}{8}$ 1800, † $\frac{19}{12}$ 1876. Handlande i S:t Petersburg. Gift $\frac{4}{8}$ 1839 med Amalia Charlotta Melart, f. $\frac{10}{2}$ 1821. † $\frac{9}{8}$ 1904.

VII. Barn: (bosatta i Ryssland).

Emil Herman, statsråd. Tab. 12.
 Louise Helene, f. $\frac{2}{9}$ 1841, † $\frac{17}{9}$ 1853.
 August Georg, f. $\frac{29}{8}$ 1843. Ingeniör. Gift 1887 med Emilia Radde, f. $\frac{20}{8}$ 1864.
 Clara Julia Henriette, f. $\frac{9}{11}$ 1844 † $\frac{14}{12}$ 1904. Gift $\frac{4}{8}$ 1866 med pastor Gustaf Rinne, f. $\frac{12}{8}$ 1831, † okt. 1895.
 Frans Ludvig, f. 1846. Tab. 13.
 Georg Konstantin, f. $\frac{15}{8}$ 1849. Agronom.
 Oskar Alexander, f. $\frac{5}{1}$ 1851, † $\frac{17}{1}$ 1871.
 Alfred Johannes, f. 1852. Tab. 15.
 Max Rudolf, f. $\frac{25}{12}$ 1854.

Carl Lebrecht, f. $^{19}/_{11}$ 1856. Tjensteman i försäkringsanstalt.
 Ernst Wilhelm, f. $^{21}/_{10}$ 1858. Tab. 16.
 Emilia Maria, f. $^9/2$ 1861. Gift $^5/8$ 1882 med generalsuperintendenten Guido
 Pingoud, f. $^{20}/_{10}$ 1852.

Tab. 12.

VII. **Emil Herman Sesemann**, (Son till Georg Herman, Tab. 11). F. $^{21}/2$ 1840.
 Medicine doktor. Statsråd. Gift $^{18}/8$ 1871 med Ida Maria Bæck-
 man, f. $^{10}/_{12}$ 1845.

VIII. Barn:

Ida Maria Julia, f. $^{26}/2$ 1878. Gift $^5/_{10}$ 1904 med ingenjör Osvald Parland.
 Johan Georg, f. $^{14}/8$ 1879, + $^{12}/1$ 1886.
 Herman Carl August, f. $^{29}/4$ 1881, + $^{16}/8$ 1882.
 Wilhelm Voldemar, f. $^{16}/8$ 1884. Student.

Tab. 13.

VII. **Frans Ludvig Sesemann**, (Son till Georg Herman, Tab. 11), F. $^{22}/_{11}$ 1846.
 Ingenjör. Gift $^{22}/_{10}$ 1871 med Sofie Ignatjeff, f. $^2/8$ 1849.

VIII. Barn:

Mary Clara, f. $^2/2$ 1873. Gift $^{23}/_{11}$ 1899 med sin farbror Ernst Vilh. Sesemann.
 Bernhard Alfred, f. 1875. Tab. 14.
 Lælia Ellen, f. $^{27}/_{10}$ 1876.
 Else Emma, f. $^{20}/4$ 1879.

Tab. 14.

VIII. **Bernhard Alfred Sesemann**, (Son till Frans Ludvig, Tab. 13). F. $^{20}/2$
 1875. Gift $^{29}/3$ 1903 med Hedvig Baetz, f. 1879. Bo i Narva.

IX. Barn:

Dagmar, f. $^{27}/2$ 1904.

Tab. 15.

VII. **Alfred Johannes Sesemann**, (Son till Georg Herman, Tab. 11). F. $^5/_{12}$
 1852. Tekniker. Gift $^7/7$ 1883 med Charlotta Frankenhæuser
 f. $^5/8$ 1854.

VIII. Barn:

Gerhard, f. $^{14}/8$ 1884.
 Harry, f. $^{29}/_{10}$ 1885.
 Clara Alice, f. $^{23}/4$ 1887.

Edgar, f. $\frac{6}{8}$ 1889.
 Anna Mary, f. $\frac{19}{2}$ 1891. † 1896.

Tab. 16.

VII. **Ernst Wilhelm Sesemann**, (Son till Georg Herman, Tab. 11). F. $\frac{21}{10}$ 1858. Tekniker. Gift 1:o $\frac{4}{8}$ 1885 med Adele Bandholtz, f. $\frac{19}{10}$ 1860, 2:o $\frac{23}{11}$ 1899 med sin brorsdotter Mary Clara Sesemann, f. $\frac{2}{2}$ 1873.

VIII. Barn:

1. Ellen Marie, f. $\frac{27}{6}$ 1887.
1. Tamara, f. $\frac{19}{2}$ 1891.
1. Voldemar, f. $\frac{20}{8}$ 1893.
1. Olga, f. $\frac{4}{2}$ 1895.
2. Martha, f. $\frac{13}{1}$ 1900.
2. Märy, f. $\frac{11}{8}$ 1902.
2. Irene, f. $\frac{24}{8}$ 1904.

Tab. 17.

VI. **Fredrik Sesemann**, (Son till Jakob Johan, Tab. 7). F. $\frac{7}{12}$ 1803, † $\frac{6}{7}$ 1879. Handlande. Gift med Charlotta Brouwer, f. $\frac{22}{8}$ 1821 † $\frac{2}{1}$ 1900.

VII. Barn:

Edvard Herman, f. 1843. Tab. 18.
 Georg Fredrik, f. $\frac{20}{7}$ 1844. Gift med Leontine Köpke, f. $\frac{12}{4}$ 1854, † $\frac{20}{8}$ 1902.
 Wilhelm Lavrence, f. $\frac{23}{12}$ 1845.
 Sofia Charlotta, f. $\frac{17}{2}$ 1848. Gift med Voldemar Dobrovolsky, † 1878.
 Friedrich Jakob, f. 1850, † $\frac{24}{8}$ 1865.
 James Alfred, f. $\frac{6}{8}$ 1855, † $\frac{6}{8}$ 1856.

Tab. 18.

VII. **Edvard Herman Sesemann**, (Son till Fredrik, Tab. 17.) F. $\frac{16}{7}$ 1843. Gift med Emma Yvon, f. $\frac{18}{11}$ 1849.

VIII. Barn:

Alice Sophie, f. $\frac{24}{12}$ 1873. Gift $\frac{19}{8}$ 1900 med Leo v. Boltenhagen, f. $\frac{6}{4}$ 1873.

Tab. 19.

IV. **Henrik Sesemann**, (Son till David, Tab. 3). † i febr. 1759. Handlande och rådman. Gift $\frac{9}{10}$ 1757 med Maria Charlotta Thesleff, f. 1741, † 1799, i hennes 1:sta gifte.

V. Barn:

- Charlotta Maria, f. 1753, † 1792. Gift $\frac{24}{8}$, 1775 med Abraham Fredrik Jänisch, f. 1744, † 1793.
 Henriette Kristina, f. $\frac{11}{8}$, 1759. Gift 1776 med handlanden Hans Karl Tesche i Lovisa. † 1814.

Tab. 20.

- III. **Filip Sesemann**, (Son till Hans David, Tab. 2). F. 1683, † $\frac{19}{2}$, 1747. Handlande. Gift med Elisabet Frese, † $\frac{4}{1}$, 1752, 68 år gl.

IV. Barn:

- Filip, f. 1712.
 Katarina, f. 1714, † 1756. Gift med handl. Joh. Weckrooth, f. 1709, † $\frac{25}{8}$, 1756.
 Margareta, f. 1716, † 1742. Gift 1733 med Kristian Adrian Lado.
 Kristian, f. 1719, † 1746 (?) Handlande. Tab. 21.
 Hedvig, f. 1722, † 1726.
 Maria Kristina, gift med Hans Henrik Sutthoff, handlande i S:t Petersburg.

Tab. 21.

- IV. **Kristian Sesemann**, (Son till Filip, Tab. 20), f. 1719, † 1746 (?). Handlande. Gift med Hedvig Helena Wulffert.

V. Barn:

- Elisabet, f. 1748, † 1765.
 Filip Gustaf, f. 1750.
 Kristian, f. 1751, † 1752.
 Hedvig, f. 1755. Gift 1775 med kapten Jakob Johan Hoffman.
 Kristian, f. 1756, † 1820. Öfverste.
 David, f. 1758.
 Georg Joachim, f. 1760, † 1762.
 Anna Katarina, f. 1761. Gift med kollegieregistratören och protokollisten vid magistraten Lukas Nikolai Brandenburg.
 Joachim, f. 1763, † s. å.
 Henrik, f. 1764, † 1833. Handlande. Tab. 22.

Tab. 22.

- V. **Henrik Sesemann**, (Son till Kristian, Tab. 19). F. $\frac{27}{2}$, 1764, † $\frac{9}{12}$, 1833. Handlande. Gift 1:o 1791 med Anna Kristina Dannenberg, † 1795 och 2:o 1796 med Elisabet Katarina Boisman, f. 1759.

VI. Barn:

1. Henrik, f. 1792.
1. Helena Kristina, f. 1793.
1. Kristian Johan, f. 1794, † 1795.

Släkten Sutthoff.

Tab. 1.

- I. **Henrik Sutthoff.** Nämnes affliden 1651. Troligen från Lübeck. Ung borgare 1637. Gift 1:o med en dotter till Jockim Frese d. ä., 2:o 1648 med Elisabet Kaspersdotter Gröön.

II. Barn:

Mickel, student i Åbo 1662—63.
 Hans, handlande. Tab. 2.
 Jockim, † 1679. Rådman. Tab. 11.
 ? Rötgert. Tab. 20.

Tab. 2.

- II. **Hans Sutthoff** (Son till Henrik, Tab. 1). Handlande. Gift 1663 med Geschen Rötkertsdotter Platzman.

III. Barn:

Helena, † 1718, 84 år. Gift 1:o 1686 (?) med hoppmannen Zak. Eosander och 2:o med arrendatorn Henrik Nethunius.
 Maria. Gift 1686 med Johan Tesche d. y.
 Margareta, † änka $\frac{9}{10}$ 1737. Gift 1691 med Henrik Tesche.
 Henrik, † 1710. Handlande. Tab. 3.
 Hans, omnämnd i slutet af 1600-talet.
 Rikhard, handlande. Tab. 4.
 Lorens
 Jockim, † 1740. Tab. 8.

Tab. 3.

- III. **Henrik Sutthoff** (Son till Hans, Tab. 2). † (begr. $\frac{19}{8}$) 1710. Handlande. Gift med Katarina Henriksdotter Schmidt, † (begr. $\frac{22}{12}$) 1723 56 år.

IV. Barn:

Hans, f. 1686.
 Margareta, f. 1688 (döpt $\frac{2}{8}$).
 Katarina, f. 1701, † $\frac{17}{1}$ 1740. Gift med guldsmeden Henrik Rosenius, f. 1699, † $\frac{2}{8}$ 1765.
 Hans Henrik, f. 1702, † $\frac{9}{8}$ 1719.
 Maria, f. 1705. Nämnes gift i Narva 1724.

Tab. 4.

- III. **Rikhard Sutthoff** (Son till Hans, Tab. 1). Handlande. Gift 1:o med okänd, 2:o 1693 med Maria Busekist.

IV. Barn:

Zacharias, f. 1689. Handlande. Tab. 5.
 Johan. † 1735? Handlande i Fredrikshamn.
 Peter. Handlande i Riga.

Tab. 5.

IV. **Zacharias Sutthoff** (Son till Rikhard. Tab. 4). † ? 1724. Handlande i Villmanstrand och Fredrikshamn. Hustruns namn okänt.

V. Barn:

Magdalena Geschen, † 1765, 45 år. Gift $\frac{2}{9}$, 1760 med handl. Hans Saehls.
 Hans Henrik. Handl. Tab. 6.

Tab. 6.

V. **Hans Henrik Sutthoff** (Son till Zacharias, Tab. 5). † 1764? Handlande (i Fredrikshamn?) Gift $\frac{17}{12}$, 1724 med Maria Kristina Sesemann. Filipdotter.

VI. Barn:

Anna Kristina, f. 1727,
 ? Jockim, † $\frac{26}{8}$, 1753. Handlande. Tab. 7.
 Peter Zackarias. Nämnas i Fredrikshamn 1775.
 En son. Nämnas 1775 såsom volontär vid hospitalet i S:t Petersburg.

Tab. 7.

VI. **Jockim Sutthoff** (? Son till Hans Henrik, Tab. 6). Handlande. Gift med Anna Margareta Gröön, † änka $\frac{10}{10}$, 1766, 31 år.

VII. Barn:

Justus, f. $\frac{28}{1}$, 1759.
 Anna Katarina, f. $\frac{22}{9}$, 1760.
 Adolf Fredrik, f. $\frac{2}{7}$, 1762, † 1763.
 Peter Wilhelm, f. $\frac{11}{8}$, 1764, † 1837, 73 år. Stads official. Gift $\frac{7}{8}$, 1791
 med Hedvig Amalia Hedenius, f. $\frac{1}{9}$, 1766.
 Karl Fredrik, f. $\frac{1}{12}$, 1765, † 1766.

Tab. 8.

III. **Jochim Sutthoff** (Son till Hans, Tab. 2), † (begr. $\frac{9}{3}$) 1740. Handlande och rådman. Gift med Anna Öman, f. 1682, † 1741, 58 år.

IV. Barn:

Hans Karl, f. 1700, † 1761. Rådman. Tab. 9.
 Hedvig, f. 1701. Gift 1723 med Gustaf Wulfmert.

Joakim Johan, f. 1704.

Anna Maria, f. 1706, † $^{20}/_2$ 1769. Gift 1:o 1731 med Anton Schmidt, † 1741, 2:o 1745 med Jakob Sesemann.

Peter Wilhelm, f. 1711?

Herman Henrik, f. 1712? Flyttade till Narva 1724.

Geschen, f. tvill. $^{22}/_8$ 1714, † $^{2}/_4$ 1804. Gift $^{1}/_{11}$ 1732 med Karl Gustaf Boisman, f. 1706, † (begr. $^{12}/_{12}$) 1749.

Kristina, f. tvill. $^{22}/_8$ 1714, † s. å.

Kristina, f. 1715, † 1792. Gift 1740 med räntmästaren Jonas Dykander.

Peter Wilhelm? Till Narva.

Tab. 9.

- IV. **Hans Carl Sutthoff** (Son till Jockim, Tab. 8), † 1761, 61 år. Rådman. Gift $^{10}/_{10}$ 1724 med Kristina Boisman, f. 1700, † 1761, 60 år 8 m. 10 d.

V. Barn:

Helena Kristina. Gift 1759 med Peter Georg Jänisch.

Karl Joakim. Tab. 10.

Anna Katarina. Gift 1748 med guvernementssekreteraren Antoni Wulfert?

Tab. 10.

- V. **Karl Joakim Sutthoff** (Son till Hans Karl, Tab. 9). 1755 till S:t P:burg. Gift 1778 med Hedvig Dorotea Sesemann Konrads dotter, f. 1757, † 1785

VI. Barn:

Karl Konrad, f. 1779.

Anton Herman, f. $^{20}/_2$ 1781 † $^{21}/_2$ 1860. Handlande i Willmanstrand och S:t Petersburg.

Johan Joakim, f. 1782. Troligen den handlande John Sutthoff, som † $^{19}/_{31}$ okt. 1841 i S:t Petersburg.

Tab. 11.

- II. **Jockim Sutthoff** (Son till Henrik, Tab. 1), † 1679. Rådman och domkyrkoföreståndare. Gift $^{14}/_{11}$ 1665 med Maria Rötbertsdotter Platzman, † 1680.

III. Barn:

Margareta. Gift med Hans Tesche.

Maria. Gift 1692 med Johan Forsell.

Richard, † 1700. Gift med Kristina Boisman, † (begr. $^{22}/_7$) 1710.

Jockim, f. 1672, † 1737. Handlande. Tab. 12.

Mikael, † 1706. Gift med Brita Lifman. † (begr. $^{15}/_7$) 1710. Efterlämnade barn.

Lorens, † $^{8}/_2$ 1723. Tab. 18.

Hans, † 1711. Ryttmästare. Tab. 19.

Henrik, † före 1698. Gift $\frac{1}{9}$ 1692 med Kristina Jakobsdotter Dannenberg som 1698 skulle gifta om sig med Gabriel Lempff.

Tab. 12.

III. **Jockim Sutthoff** (Son till Jockim, Tab. 11). F. 1672, † 1737, 65 år. Handlande. Gift 1692 med Sigrid Jockimsdotter Frese, f. 1696, † 1749.

IV. Barn:

Jockim, f. 1697. Handl. Tab. 13.

Margareta. Gift 1722 med Jakob Dannenberg.

Barbara. Gift 1731 med officialen Joh. Oudar.

Anna. Gift 1731 med Detloff Hunnius.

Sigrid, f. 1704, † (begr. $\frac{16}{12}$) 1727.

Helena, f. 1708. Gift 1739 med handl. Peter Berg.

Peter.

Lorens.

Tab. 13.

IV. **Jockim Sutthoff** (Son till Jockim, Tab. 12). F. 1697. Dödsår okänt. Handlande. Gift $\frac{15}{6}$ 1721 med Helena Boisman, f. 1701, † $\frac{26}{4}$ 1781.

V. Barn:

Jockim, f. 1722. Tab. 14.

Helena Kristina, f. 1724. Gift $\frac{16}{1}$ 1746 med tullinspektorn Justus Johan Ludvig, genannt Briesemann von Nettig.

Peter, f. 1726, † s. å.

Hans, f. 1727, Tab. 16.

Karl Peter, f. $\frac{22}{9}$ 1730, † 1739.

Martin, f. 1732, † 1780. Handlande. Tab. 17.

Katarina Margareta, f. $\frac{4}{3}$ 1735, † s. å.

Margareta, f. 1736, † (begr. $\frac{9}{4}$) 1737.

Katarina Margareta, f. $\frac{30}{1}$ 1738. Gift med Andreas Jænisch.

Kristian Joakim, f. $\frac{1}{10}$ 1748, † 1749.

Katarina Dorotea, f. $\frac{29}{11}$ 1749.

Margareta Helena, f. $\frac{6}{11}$ 1753.

Tab. 14.

V. **Jockim Sutthoff** (Son till Jockim, Tab. 13). F. 1722, † okänt när. Gift 1:o 1747 med Dorotea Elisabet Bartram, † $\frac{39}{10}$ 1757; 2:o med okänd.

VI. Barn:

Kristian Joakim, f. 1748, † okänt när.

Katarina Dorotea, f. $\frac{29}{11}$ 1749. Gift 1778 med Peter Wilhelm Pose.

Helena Margareta, f. $\frac{9}{11}$ 1753, † 1809. Gift 1772 med handlanden Nikolai Henrik Haveman.

Jockim Kristian, f. 1755, lefde ännu 1825. Tab. 15.

Kristina Elisabet, f. $\frac{30}{6}$ 1756, † 1791, 35 år. Gift $\frac{27}{5}$ 1781 med handlanden Kristian Vilhelm Alopæus, f. $\frac{20}{10}$ 1749, † $\frac{9}{12}$ 1800.

Tab. 15.

- VI. **Jockim Kristian Sutthoff** (Son till Jockim, Tab. 14). F. 1755, lefde ännu 1825. Handlande. Gift 1782 med sin kusin Helena Katarina Sutthoff, † 1784 (?).

VII. Barn:

Helena Elisabet, f. $\frac{10}{6}$ 1783, † 1784.

Martin Joakim, f. $\frac{18}{6}$ 1784, † s. å.

Tab. 16.

- V. **Hans Sutthoff** (Son till Jockim, Tab. 13). F. (döpt $\frac{9}{11}$) 1727, dödsår okänt. Handlande. Gift $\frac{29}{4}$ 1756 med Anna Katarina Weckrooth, † 1806.

VI. Barn:

Johan Joakim, f. $\frac{20}{1}$ 1757, † s. å.

Johan Joakim, f. $\frac{7}{4}$ 1758, Statsråd. Gift med Dorotea Weckrooth.

Filip Sutthoff, f. $\frac{21}{2}$ 1759, lefde ännu 1824. »Landman».

Helena Katarina, f. $\frac{28}{2}$ 1760, † okänd när. Gift $\frac{9}{2}$ 1782 med stabskapten Carl von Svensson.

Petrus, f. $\frac{29}{12}$ 1761, † före 1792.

Niklas Wilhelm, f. $\frac{27}{7}$ 1766.

Maria Elisabet, f. $\frac{11}{10}$ 1768, † okänt när. Gift 1795 med assessorn Peter Voldemar Rehbinder.

Benedicta Wilhelmina, f. $\frac{9}{1}$ 1772, † okänt när. Gift 1789 med handlanden Joakim Albrekt Tesche.

Dorotea Hedvig, f. $\frac{22}{1}$ 1777, † 1782.

Tab. 17.

- V. **Martin Sutthoff** (Son till Jockim, Tab. 13). F. 1732, † 1780, 47 år, 9 månader gl. Handlande. Gift $\frac{9}{7}$ 1760 med Elisabet Sofia Jænisch.

VI. Barn:

Justus Fredrik, † $\frac{12}{4}$ 1772, 21 månader gl.

Helena Katarina, f. $\frac{27}{4}$ 1760, † okänt när. Gift 1782 med Joakim Kristian Sutthoff (se ofvan).

Nikolaus Joakim, f. $\frac{2}{12}$ 1765.

Margareta Elisabet, f. $\frac{20}{3}$ 1769. Gift 1784 med handlanden Herman Dykander.

Martin, f. $19/7$, 1770, † 1827. Handlande. Gift med Elisabet Sofia Jænsch, f. 1792.

Tab. 18.

III. **Lorens Sutthoff** (Son till Jockim, Tab. 11). † $9/2$, 1723. Gift (före 1698) med Maria Lifman, † såsom änka (begr. $1/4$) 1735.

IV. Barn:

Johan, begr. $20/12$, 1735.

Tab. 19.

III. **Hans Sutthoff** (Son till Jockim, Tab. 11). † 1711. Ryttmästare. Gift med Anna Babbe, † (begr. $18/8$) 1725.

IV. Barn:

Petter. I tjänst hos Mathias Pülse 1718. Var troligen den handlande

Peter Sutthoff, som dog 1750, 49 år gl.

Eleonora. Flyttade till S:t Petersburg 1725.

Maria, † 1768, 70 år gl. Till S:t Petersburg 1726. Gift med Bange.

Tab. 20.

II. **Röttgert Sutthoff** (Son till Henrik, Tab. 1). En Röttgert Sutthoff Henneson nämnes 1700 och är troligen samme som den Röttgert Sutthoff, hvars hustru Magdalena Zachariasdotter Hinnel begrofs i domkyrkan $21/1$, 1692.

? III. Barn:

Petter { nämnas 1722 såsom brorssöner till J. Sutthoff, hvadan möjligt är att
Jockim { de voro söner till ofvannämnda Röttgert Sutthoff.

Medlemmar af släkten, hvilka ej kunnat infogas i släktaflan:

Justus Johan Sutthoff. Generalmajor. Gift $24/1$, 1781 med Anna Hedvig Kuhlman, † änka 1813, 54 år.

Deras barn voro:

Justus Joakim, f. $9/4$, 1781.

Dorotea, f. 1782.

Anna Amalia, f. $9/10$, 1783.

Alexander, f. $15/1$, 1786.

Margareta Ernestina, f. $19/1$, 1789.

Paul Sutthoff. Öfverste. Anställd hos chefen för militärkolonierna i Novgorod-ska, Vitebska och Mohileffska guvernementen $21/1$, 1850. Undfick nåd. välbehag $23/4$, 1854.

- Nikolai Edvard Sutthoff.** Stabskapten. † i Viborg $\frac{9}{1}$ 1853.
Nikolai Sutthoff. Generalmajor. Erhöll afsked $\frac{19}{1}$ 1834.
Alexander Sutthoff. Öfverste. Anställd vid militärkolonierna i Novgorodska, Vitebska och Mohileffska guvernementen. Generalmajor. Afsked $\frac{9}{1}$ 1859.
Alexander Sutthoff. Generalmajor. Chef öfver skolan för gardets underfänrikar. Ridd. af A. O. 1. med krona $\frac{18}{1}$, 1853. Generallöjtnant med sin förra befattning $\frac{11}{9}$ 1855.
Joh. Engelbr. Sutthoff. Handlande i Fredrikshamn, där han nämnes 1745.

Släkten Tesche.

Tab. 1.

- I. **Peter Tesche**, † omkr. 1616. Slottsbarberare.

II. Barn:

Hans, † 1656. Barberare Tab. 2.

Tab. 2.

- II. **Hans Tesche**, † 1656. Slotts- och stadsbarberare. Gift 1:o med en dotter till Hans Bertilsson; 2:o med Blasius Königs d. ä:s änka och 3:o med en änka, hvars namn är okändt.

III. Barn:

- 1) Peter, nämnes 1653 såsom hauptman hos grefve Arvid Wittenberg.
- 1) Johan, handlande. Tab. 3.
- 2) Margareta. Gift 1:o med Sunik Holst och 2:o 1662 med Henrik Kölling.
- 2) En dotter. Gift med bagaren Lorens Mums.
- 2) Jakob.

Tab. 3.

- III. **Johan Tesche**, (Son till Hans, Tab. 2). Handlande. Borgerskapets kapten 1671. Gift 1:o med Margareta (Frese?), † 1660, 2:o 1662 med Karl Thieles änka Anna Schmidt, 3:o med en dotter till slottsfogden Per Hemmingsson och 4:o 1674 med Anna Hermansdotter von Borgen, † (begr. $\frac{9}{1}$) 1716.

IV. Barn:

Helena, † 1692. Gift med rådman Peter Timmerman, f. 1643, † 1726.
 Geschen. Gift med rådman Johan Hermansson von Borgen.
 Hans, f. 1656, † omkr. 1730. Rådman. Tab. 4.

Henrik, † 1721. Handlande. Tab. 10.

Johan, † 1716. Handlande. Tab. 23.

Tab. 4.

- IV. **Hans Tesche** (Son till Johan, Tab. 3) F. 1656, † omkr. 1730. Handlande och rådman. Gift med Margareta Jockimsdotter Sutthoff, † $\frac{28}{2}$, 1717, 49 år gammal.

V. Barn:

Elisabet, f. $\frac{22}{7}$, 1690, † $\frac{21}{11}$, 1778. Gift 1:o $\frac{22}{8}$, 1710 med kkh. i Viborg Magnus Alopæus, f. $\frac{1}{12}$, 1675, † $\frac{4}{8}$, 1716, och 2:o $\frac{27}{2}$, 1726 med kkh. i Luumäki Peter Forsander i hans 2:dra gifte, f. 1676, † $\frac{24}{2}$, 1747.

Geschen. Gift $\frac{1}{12}$, 1720 med handlanden Carl Wahl.

Peter. Handlande. Tab. 5.

Henrik. † 1739. Handlande i Fredrikshamn. Tab. 6.

Lorentz, † 1749. Handlande i Degerby. Tab. 8.

Tab. 5.

- V. **Peter Tesche** (Son till Hans, Tab. 4). († ? $\frac{18}{4}$, 1761 i Degerby.) Handlande. Gift $\frac{29}{12}$, 1724 med Maria Karstensdotter Dannenberg, † $\frac{1}{2}$, 1740.

VI. Barn:

Maria Kristina, f. 1725, † $\frac{18}{12}$, 1765. Gift med handl. i Fredrikshamn Hans Henrik Sutthoff, † $\frac{24}{2}$, 1766, 46 år gl.

Tab. 6.

- V. **Henrik Tesche** (Son till Hans, Tab. 4), † $\frac{28}{11}$, 1739. Handlande i Fredrikshamn. Gift med Sofia Brotera, f. 1703, † sinnessvag hos sonen i Lovisa, $\frac{2}{7}$, 1762.

VI. Barn:

Lorentz, f. 1733, † 1760. Handlande. Tab. 7.

? Margareta, f. 1736, † $\frac{11}{7}$, 1774. Gift 1:o med skomakaren Elman, 2:o $\frac{27}{8}$, 1759 med kopparslagaren Jakob Lindfors och 3:o $\frac{24}{8}$, 1774 med kopparslagaren Jonas Swahn, i hans 1:sta gifte, † $\frac{8}{12}$, 1782.

Tab. 7.

- VI. **Lorentz Tesche** Son till Henrik, Tab. 6). F. 1733, † $\frac{24}{1}$, 1760. Handlande i Lovisa. Gift med Hedvig Helena Bruun, f. 1734, † $\frac{24}{12}$, 1785, omg. med handlanden, stadsfiskalen Peter Johan Flachsén, i hans 1:sta gifte, f. 1730, † $\frac{12}{10}$, 1802.

VII. Barn:

Margareta Elisabet, f. $\frac{11}{7}$, 1758.

Tab. 8.

- V. **Lorentz Tesche** (Son till Hans, Tab. 4). † $\frac{1}{8}$ 1749. Handlande i Fredrikshamn, sedan i Degerby. Gift med Maria Elisabet Printz i hennes 1:sta gifte, f. 1720, † $\frac{28}{11}$ 1783.

VI. Barn:

Anna Margareta, f. 1743. Gift 1:o $\frac{29}{11}$ 1764 med regements fältskären vid Karelska dragonerna Israel Göhle, f. 1735, † $\frac{20}{8}$ 1779, 2:o $\frac{28}{12}$ 1784 med kronobefallningsmannen Aron Fredr. Tallberg, † änkring $\frac{11}{11}$ 1813, 66 år gl.

Hans Karl, f. 1745, † $\frac{28}{8}$ 1814. Handlande. Tab. 9.

Tab. 9.

- VI. **Hans Karl Tesche** (Son till Lorentz, Tab. 8). F. 1745, † $\frac{28}{8}$ 1814. Handlande i Lovisa. Gift $\frac{11}{12}$ 1776 med Henriette Kristina Sese-mann, f. $\frac{11}{8}$ 1759.

VII. Barn:

Maria Charlotta, f. $\frac{19}{2}$ 1778, † okänt när. Gift 1797 med handlanden i Lovisa Anders Norrgren, f. 1757, † $\frac{8}{8}$ 1807.

Lorentz Henrik, f. $\frac{22}{4}$ 1779, † $\frac{12}{8}$ 1853, 75 år gl. Handlande i Lovisa. Gift med Kristina Eleonora Edberg, † $\frac{8}{8}$ 1867, 83 år, 8 m. 7 d. gl.

Anna Sofia, f. $\frac{28}{11}$ 1784. Gift med handlanden i Lovisa Anton Clayhills, f. $\frac{20}{4}$ 1774.

Henriette Karolina, f. $\frac{14}{8}$ 1788, † $\frac{2}{8}$ s. å.

Henriette Karolina, f. tvill. $\frac{19}{8}$ 1791, † $\frac{1}{8}$ 1851. Gift $\frac{1}{8}$ 1813 med lektorn, prosten Gustaf Henrik Forsius, f. $\frac{2}{12}$ 1780, † $\frac{28}{8}$ 1842.

Katarina Antonette, f. tvill. $\frac{19}{8}$ 1791, † okänt när. Gift 1817 med handlanden i Lovisa Wilhelm Stenius, f. $\frac{28}{8}$ 1786, † $\frac{14}{10}$ 1823.

Tab. 10

- IV. **Henrik Tesche** (Son till Johan, Tab. 3). † $\frac{8}{8}$ 1721. Handlande i Viborg. Gift 1691 med Margareta Sutthoff, † $\frac{8}{10}$ 1737, 63 år 25 dagar gl.

V. Barn:

Maria, † 1748. Gift $\frac{11}{7}$ 1717 med kkh. i S:t Andrea Samuel Alopæus, f. $\frac{17}{7}$ 1688, † $\frac{1}{11}$ 1745.

Anna Margareta, f. $\frac{8}{11}$ 1695, † $\frac{22}{10}$ 1765. Gift 1723 med archidiaconus i Viborg Samuel Krogius, f. $\frac{3}{4}$ 1687, † $\frac{1}{9}$ 1750.

Hans, † 1761. Handlande. Tab. 11.

Johan Henrik. Handlande. Tab. 19.

Jakob Johan, f. 1698. † 1758. Handlande. Tab. 20.

Peter, f. 1699, † 1761. Handlande. Tab. 22.

Tab. 11.

- V. **Hans Tesche** (Son till Henrik, Tab. 10). † 1761, 68 år 7 dag. gl. Handlande i Viborg. Gift $\frac{1}{8}$ 1724 med Hedvig Petersdotter Busch, † 1746.

VI. Barn:

Margareta Hedvig, f. $^{24}/_8$ 1725.

Anna Kristina, † 1727.

Anna Maria, f. $^{29}/_3$ 1728, † $^9/_6$ 1796. Gift $^{17}/_2$ 1747 med handlanden i Viborg Gotthard Wilhelm Kuhlman, f. $^5/_4$ 1715, † $^9/_7$ 1759.

Peter Henrik, f. 1729, † 1788. Handlande. Tab. 12.

Dorotea, f. (döpt $^{28}/_6$) 1734.

Tab. 12.

- VI. **Peter Henrik Tesche** (Son till Hans, Tab. 11). F. $^{13}/_{10}$ 1729, † $^{11}/_7$ 1788. Handlande. Gift $^{19}/_6$ 1762 med Margareta Hüpbert, f. $^{17}/_8$ 1741, † 1808.

VII. Barn:

Joakim Albert, f. 1764, † 1822. Handlande och rådman. Tab. 13.

Peter Henrik, f. $^6/_7$ 1766, † $^{12}/_6$ 1767.

Tab. 13.

- VII. **Joakim Albert Tesche** (Son till Peter Henrik, Tab. 12). F. $^{17}/_{10}$ 1764, † $^1/_7$ 1822. Gift $^{22}/_4$ 1789 med Benedicta Wilhelmina Sutthoff, f. $^8/_1$ 1772 † $^{18}/_3$ 1821.

VIII. Barn:

Peter Johan, f. 1790, † 1834 i Stockholm. Löjtnant. Tab. 14.

Alexander Joakim, f. 1791, † 1865. Prost. Tab. 15.

Carl Albert, f. 1800, †. Generalmajor. Tab. 18.

Johanna. Gift med General Paul v. Etter f. $^{21}/_1$ 1790 † $^{27}/_3$ 1878.

Wilhelmina. Gift med handlanden Carl Rothe, f. 1798 † 1870

Tab. 14.

- VIII. **Peter Johan Tesche** (Son till Joakim Albert, Tab. 13). F. 1790, † $^{22}/_6$ 1834. Löjtnant. Gift med A. C. Wickberg. Var i rysk sedan svensk tjänst.

IX. Barn:

Johanna Margareta. Gift med general Bodisco.

Alexander Bernhard, f. $^8/_6$ 1831 kanslist.

Anna, lärarinna i Sverige.

Tab. 15.

- VIII. **Alexander Joakim Tesche** (Son till Joakim Albert, Tab. 13). F. $^9/_4$ 1791, † $^{15}/_4$ 1865. Kretsskollärare och gymnasiilektor i Viborg. Slutligen kkh. i Jääskis och prost. Gift med Maria Elisabet Bruun, f. $^{11}/_6$ 1796. † $^1/_11$ 1879.

IX. Barn:

- Margareta Wilhelmina, f. $29/4$ 1829. Lärarinna, föreståndarinna f. Heinola fruntimmersskola.
 Jenny Dorotea, f. $17/5$ 1833, † $7/4$ 1900. Gift med fängelsepred. Teodor Titus Timot. Tornell, f. $9/12$ 1830, † $14/7$ 1892, i hans 2:a gifte.
 Peter Alexander Joakim, f. 1834, † 1902. Häradshöfding. Tab. 16.

Tab. 16.

- IX. Peter Alexander Joakim Tesche (Son till Alexander Joakim, Tab. 15). F. $9/11$ 1834, † $28/7$ 1902. Häradshöfding. Gift med Elisabeth Varon f. $1/11$ 1858 † $20/5$ 1902

X. Barn:

- Eugen Alexander, f. 1878. Possessionat. Tab. 17.
 Mary Elisabeth, f. $19/1$ 1880.
 Adele Johanna, f. $12/6$ 1881.
 Olga Wilhelmina, f. $17/3$ 1883.
 Anna Elisabet, f. $9/12$ 1884.
 Karl Johannes, f. $28/12$ 1885.
 Lucie Dorothea, $6/6$ 1887.
 Leo Mortimer, f. $24/4$ 1889.
 Einar Henrik, f. $9/12$ 1891.

Tab. 17.

- Eugen Alexander Tesche (Son till Peter Alexander Joakim, Tab. 16) F. $12/1$ 1878. Possessionat. Gift med Elsa Nilsdorff f. $4/6$ 1875.

XI. Barn:

- Hjördis, f. $20/3$ 1903.
 Aina, f. $29/3$ 1904.
 Fjalar, f. $31/6$ 1905.
 Saga, f. $4/6$ 1906.

Tab. 18.

- VIII. Carl Albert Tesche, adl. von Tesche (Son till Joakim Albert, Tab. 13). F. $31/3$ 1800, †. Generalmajor. Adlad $17/5$ 1854. Gift 1:o $11/2$ 1830 med Elisabet von Goebel, f. $23/2$ 1811, † $1/4$ 1837 och 2:o $18/3$ 1840 med Ida Emilia von Boelendorff, f. $6/10$ 1822. Bodde i Ryssland.

IX. Barn:

- 1) Viktor Joakim, f. $24/7$ 1831, † $27/6$ 1854. Löjtnant.
 1) Leo Johan Paul, f. $10/3$ 1834, †. Löjtnant.
 1) Elisabet Wilhelmina, f. $29/4$ 1836. Gift med ingen. kapt. Edm. Koreva.

- 2) Ida Henriette, f. $^{27}/_4$ 1841, †.
 2) Sofia Johanna Wilhelmina, f. $^5/_8$ 1846. Gift med possess. Theod. Kantkofski, † 1904.
 2) Nikolai Konstantin Albert, f. 1850. Statsråd. Tab. 19.
 2) Arthur Arkadius Albert, f. $^{26}/_7$ 1854. †

Tab. 19.

- IX. Nikolai Konstantin Albert von Tesche** (Son till Carl Albert, Tab. 18). F. $^{24}/_2$ 1850, † 1904. Statsråd. Hedersdomare. Gift med Anna Bruun, f. 1854.

X. Barn:

- Nikolai Theodor, f. 1879.
 Alexander Paul, f. 1884.
 Maria Sofia Ida Adele, f. 1876.

Tab. 20.

- V. Johan Henrik Tesche** (Son till Henrik, Tab. 10). Handlande i Viborg. Gift $^{22}/_8$ 1727 med Anna Elisabet Schmidt, † $^{16}/_1$ 1767.

VI. Barn:

- Margareta Elisabet, f. (döpt $^{26}/_8$) 1728. Gift $^{27}/_{11}$ 1743 med kkh. i Viborgs tyska församling Nikolaus Bützow, f. $^{30}/_{11}$ 1707.
 Anna Katrina, f. (döpt $^7/_8$) 1729, † 1787. Gift $^{16}/_8$ 1747 med rådman Jakob Sandheim. † $^{26}/_{11}$ 1755.
 Maria Kristina, f. $^1/_12$ 1730, † $^{23}/_8$ 1802. Gift med domprosten Magnus Alopeus, f. $^{28}/_8$ 1716, † $^{25}/_1$ 1790. Hon var moder till Magnus och Frans David Alopeus.
 Henrik Martin, f. (döpt $^{13}/_2$) 1732, † $^{30}/_4$ 1778. Handlande i Viborg.
 Jakob Johan, f. (döpt $^{26}/_8$) 1733, † $^{14}/_{10}$ 1802. Handlande. Tab. 20.
 Anton f. (döpt $^9/_2$) 1736.

Tab. 21.

- V. Jakob Johan Tesche** (Son till Henrik, Tab. 10). F. 1698, † $^9/_12$ 1758. Handlande och rådman i Fredrikshamn. Riksdagsman 1742. Possessionat på Gumtäck i Helsinge. Gift med kapten Kristoffer Andersons änka Maria Malm, f. 1688, † $^4/_8$ 1752.

VI. Barn:

- Margareta, f. 1724, † $^3/_8$ 1786. Gift $^7/_12$ 1746 med handlanden Heino Erik Bruun, f. $^6/_10$ 1716, † $^8/_2$ 1790.
 Henrik Jakob, f. 1727, † 1771. Handlande i Helsingfors. Tab. 21.
 Johannes, f. 1729.

Tab. 22.

- VI. **Henrik Jakob Tesche** (Son till Jakob Johan, Tab. 20). F. 1727, † $\frac{15}{3}$ 1771. Handlande i Helsingfors. Gift $\frac{13}{3}$ 1752 med **Maria Katarina Govinius**, f. 1734, † $\frac{23}{11}$ 1788.

VII. *Barn:*

- Maria Elisabet**, f. 1753. Gift $\frac{19}{2}$ 1776 med handlanden i Helsingfors **Isak Lihr**.
Johan Jakob, f. $\frac{21}{2}$ 1759, † $\frac{27}{3}$ 1771.
Katarina, f. 1760.
Magdalena, f. 1762, † okänt när. Gift $\frac{20}{3}$ 1783 med pastorn **Klas Peter Lundberg**, f. 1758.
Jobst, f. 1764, † $\frac{19}{7}$ 1773.
Bernt, f. 1766, † $\frac{29}{1}$ 1811. Styrman. Gift med **Kristina E. Edberg**.
Juliana, f. 1768, † $\frac{21}{3}$ 1775.
Gustaf Adolf, f. 1769. Fänrik.
Karl Jakob Axel, f. $\frac{19}{10}$ 1771. Styrman. Flyttade till Gefle 1800.

Tab. 23.

- V. **Peter Tesche** (Son till Henrik, Tab. 10). F. 1699, † $\frac{15}{6}$ 1761. Handlande i Lovisa. Gift med **Anna Elisabet Bilang**, f. 1710.

VI. *Barn:*

- Hans**, f. 1729, † $\frac{29}{5}$ 1772. Sinnessvag.
Margareta Elisabet, f. 1740, † okänt när. Gift $\frac{5}{2}$ 1762 med handlanden i Lovisa **Mårten Ulrik Isendahl**, f. 1733, † $\frac{19}{2}$ 1769.
Kristina Helena, f. 1743, † $\frac{5}{4}$ 1789. Gift $\frac{5}{2}$ 1762 med handlanden i Lovisa **Anders Falck**, f. 1731.

Tab. 24.

- IV. **Johan Tesche** (Son till Johan, Tab. 3). † $\frac{19}{10}$ 1716. Handlande. Gift 1686 med **Maria Hansdotter Sutthoff**, † $\frac{5}{1}$ 1724.

V. *Barn:*

- Hans**, † 1731. Justitieborgmästaren i Kalmar 1719–1731.
Geschen, f. 1697, † $\frac{9}{9}$ 1728. Gift $\frac{19}{4}$ 1716 med handlanden och rådmannen **Niklas Jænisch** i hans 1:sta gifte, f. 1686, † $\frac{24}{3}$ 1747.
Henrik, f. 1693, † okänt när. Handlande. Tab. 24.

Tab. 25.

- V. **Henrik Tesche** (Son till Johan, Tab. 23). F. 1693, † okänt när. Handlande först i Viborg, sedan i Fredrikshamn. Gift 1:o $\frac{23}{4}$ 1723 med **Margareta Mårtensdotter Schmidt**, 2:o med **Kristina Lamph**, f. 1709, † 1740.

VI. *Barn:*

Johan Henrik, f. 1724 (5?).

Antoni, f. tvill. $\frac{8}{10}$ 1727.

Maria Elisabet, f. tvill. $\frac{8}{10}$ 1727, \dagger $\frac{28}{10}$ 1762. Gift med handlanden i Åbo
Jost Joakim Pipping i hans 1:sta gifte, f. $\frac{19}{8}$ 1720, \dagger $\frac{12}{1}$ 1793.

Sara Katarina, f. $\frac{1}{2}$ 1738, \dagger $\frac{16}{11}$ 1802. Gift $\frac{13}{2}$ 1759 med handlanden i
Åbo Gustaf Wittfooth, f. $\frac{14}{11}$ 1733, \dagger $\frac{12}{8}$ 1807.

I släktaflan har ej kunnat infogas:

Gustaf Henrik Tesche, handlande i Björneborg, \dagger 1796, 49 år.

Karl Alexander Joakim Tesche, f. $\frac{21}{4}$ 1823. Generalmajor afsked 1882.

Släkten Wahl.

Tab. 1.

- I. August Gottfried Wahl. F. i Egstedt nära Erfurt $\frac{11}{9}$ 1746, \dagger $\frac{18}{11}$ 1830. Son till en Superintendent i Allstedt i Weimar. Pastor i tyska församlingen i Viborg 1780. Konsistorialråd och teologiedoktor. Gift med Augusta Maria Behagel v. Adlerscron, \dagger $\frac{3}{4}$ 1837, 72 år 8 m. gl.

II. *Barn:*

Natalia. Död ogift 1817.

Carl, öfverste. Dog 1829 i kriget mot Turkarna.

Julia, \dagger 1853. Gift med general Christoffer v. Stegman, \dagger 1863.

Carl August Paul, f. 1797, \dagger 1872. Handlande. Tab. 2.

Tab. 2.

- II. Carl August Paul Wahl (Son till August Gottfried, Tab. 1). F. $\frac{20}{12}$ 1797, \dagger $\frac{18}{12}$ 1872. Handlande. Kommerseråd. Gift 1:o med Amalia Elisabet Frankenhäuser, f. $\frac{28}{7}$ 1806, \dagger $\frac{29}{8}$ 1844, 2:o 1847 med Therese Fredrike v. Seck, f. $\frac{4}{11}$ 1820, \dagger $\frac{22}{4}$ 1853, och 3:o $\frac{12}{8}$ 1855 med Augusta Wilhelmina Schönjann, f. $\frac{12}{11}$ 1821, \dagger $\frac{15}{2}$ 1880.

III. *Barn:*

1) Friedrich August, f. 1825, \dagger 1883. Kommerseråd. Tab. 3.

1) Ida Augusta, f. $\frac{4}{2}$ 1829. Vistas i Tyskland.

1) Paul August, f. 1830, \dagger 1875. Kommerseråd. Tab. 4.

1) Alexander, f. $\frac{31}{10}$ 1833, \dagger 1866. Ingeniör.

- 1) Julie Auguste, f. $14/4$ 1836, † $5/4$ 1903. Gift $9/11$ 1852 med handlanden, konsul Herman Lorentz, f. 1824, † 1883.
- 1) Carl August, f. 1838, † 1890. Handlande. Tab. 5.
- 1) Louise Auguste Amalia, f. $10/3$ 1841, † $23/8$ 1886.
- 2) Marie Auguste Emilia, f. $5/4$ 1850. Gift $16/7$ 1879 med handlanden Gustaf Axel Hagman, född 1852.
- 2) Alvine, f. $1/12$ 1851. Gift $26/4$ 1877 med handlanden Robert Lydecken, f. 1839, † 1898, i hans 2:dra gifte.
- 2) Therese, f. $18/4$ 1853. Gift $4/7$ 1873 med häradsskrifvaren Carl Frankenhäuser, f. 1841, † 1880.

Tab. 3.

- III. **Friedrich August Wahl** (Son till Carl August Paul, Tab. 2). F. $11/11$ 1825, † $9/4$ 1883. Kommerceråd. Gift 1:o 1849 med Anna Elisabet Sesemann, f. $20/10$ 1830, † $27/1$ 1853, och 2:o $9/11$ 1853 med (system till 1:sta frun) Olga Henriette Sesemann, f. $12/7$ 1834.

IV. Barn:

- 1) Carl August Lloyd, f. $22/1$ 1853, † $9/9$ 1854.
- 2) Friedrich August Paul, f. 1854. Konsul. Tab. 6.
- 2) Amalie Auguste, f. $13/4$ 1856. Gift $9/6$ 1877 med konsul Friedrich Anton Joh. Stiehl, f. $5/4$ 1853.
- 2) Clara Auguste, f. $11/7$ 1858. Gift $9/5$ 1883 med landsekreteraren Carl Lagermarck, f. $15/2$ 1851.
- 2) Julie Auguste, f. $4/12$ 1859.
- 2) Wilhelm, f. $9/9$ 1861, † $2/4$ 1862.
- 2) Berthe Auguste, f. $1/2$ 1862.
- 2) Georg August, f. $28/9$ 1864. Gift $28/12$ 1890 med sin kusin Elisabeth Auguste Wahl, f. $26/7$ 1861, i hennes 2:dra gifte.
- 2) Alexander August, f. $17/11$ 1865. Ingeniör. Bosatt i Varkaus.
- 2) Olga, f. $14/9$ 1867, † $4/3$ 1878.
- 2) Leopold Emil August, f. $19/11$ 1868. Konsul.
- 2) Victoria Auguste, f. $1/8$ 1870. Gift 1:o $11/7$ 1890 med handlanden Vladimir Bogdanoff, f. 1865, † 1897, och 2:o 1903 med Carl Berg, f. 1870.

Tab. 4.

- III. **Paul August Wahl** (Son till Carl August Paul, Tab. 2). F. $19/10$ 1830, † $21/2$ 1875. Kommerceråd. Gift 1858 med Charlotte Louise Sesemann, f. $28/2$ 1837, † $15/4$ 1903, omgift med doktor Georg v. Hoffmann.

IV. Barn:

- Jenny, f. $14/6$ 1859, † $9/2$ 1871.
 Ernst, f. $7/6$ 1860, † $18/3$ 1860.
 Elisabeth Auguste, f. $29/7$ 1861. Gift 1:o $3/7$ 1881 med handlanden Georg Richardt, f. $10/11$ 1862, † $11/6$ 1888, och 2:o $29/12$ 1890 med Georg August Wahl (se Tab. 3). Fränksild.

Emil August, f. $\frac{3}{4}$ 1865. Handlande. Gift 1905 med Nanny Sabutski.
 Axel August, f. 1866, † 1896. Tab. 8.
 Hugo, f. $\frac{1}{4}$ 1870, † $\frac{22}{11}$ 1894. Agronom.
 Paul, f. $\frac{27}{1}$ 1874.

Tab. 5.

III. **Carl August Wahl** (Son till Carl August Paul, Tab. 2). F. $\frac{12}{4}$ 1838, † $\frac{16}{3}$ 1880. Handlande. Gift $\frac{3}{4}$ 1863 med Bertha Holstius, f. $\frac{24}{7}$ 1845, † $\frac{22}{1}$ 1891.

IV. Barn:

Carl August, f. $\frac{8}{7}$ 1864. Gift $\frac{20}{3}$ 1895 med Pauline Elise Friederike Reiningner, f. $\frac{7}{12}$ 1870.
 Harry August, f. $\frac{17}{7}$ 1869.
 William August, f. $\frac{23}{1}$ 1872. Bosatt i Varkaus.
 Margarethe Auguste, f. $\frac{12}{6}$ 1873. Gift $\frac{31}{7}$ 1895 med skulptören Nils Victor Albin Malmberg.
 Walter August, f. $\frac{8}{10}$ 1879. Filosofie magister.

Tab. 6.

IV. **Friedrich August Paul Wahl** (Son till Friedrich August, Tab. 3). F. $\frac{1}{9}$ 1854. Konsul. Gift $\frac{20}{4}$ 1880 med Sophie Schönjann, f. $\frac{19}{1}$ 1857.

V. Barn:

Woldemar August, f. 1881. Kontorist. Tab. 7.
 Dagmar Auguste, f. $\frac{30}{8}$ 1882.
 Hedvig Auguste, f. $\frac{8}{9}$ 1884.
 Karin, f. $\frac{17}{8}$ 1888.

Tab. 7.

V. **Woldemar August Wahl** (Son till Friedrich August Paul, Tab. 6). F. $\frac{16}{1}$ 1881. Kontorist. Gift 1905 med Elsa Dieckhoff, f. 1881 i Amerika.

VI. Barn:

Margery, f. 1906 i London.

Tab. 8.

IV. **Axel August Wahl** (Son till Paul August, Tab. 4). F. $\frac{12}{7}$ 1866, † $\frac{8}{7}$ 1896. Gift $\frac{17}{8}$ 1895 med Selma Angel. Sophie Spiegel, f. $\frac{21}{10}$ 1871.

V. Barn:

Axel, f. $\frac{16}{8}$ 1896.

Släkten Weckrooth.

Tab. 1.

- I. **Johan Weckrooth.** † 1715. Befallningsman i Äyräpää härad. Gift med Margareta Herkepæa, † $^{12}/_{11}$ 1766.

II. Barn:

Johan, f. 1709, † 1756. Handlande. Tab. 2.

Tab. 2.

- II. **Johan Weckrooth** (Son till Johan, Tab. 1). F. 1709, † $^{26}/_{6}$ 1756. Handlande. Gift $^{14}/_{9}$ 1735 med Katarina Filipdotter Sesemann, f. 1714, † $^{28}/_{3}$ 1756.

III. Barn:

Margareta Elisabet, f. $^{10}/_{11}$ 1736.

Anna Katarina, f. $_{/2}$ 1738.

Johannes, f. 1739, † 1773. Handlande. Tab. 3.

Maria, f. $^{10}/_{6}$ 1741, † 1742.

Filip, f. 1742, † 1798. Handlande. Tab. 5.

Maria Kristina, f. $_{/6}$ 1744, †.

Hedvig, f. $^{23}/_{7}$ 1745, † $^{1}/_{6}$ 1772. Gift $_{/9}$ 1766 med majoren, slutligen viceguvernören Wilh. von Morton.

Peter Kristian, f. $^{10}/_{1}$ 1748, † 1749.

Helena, f. $_{/9}$ 1749, † okänt när. Gift $^{8}/_{11}$ 1765 med viceguvernören Nicolai von Engelhardt.

Margareta Dorotea, f. $^{27}/_{10}$ 1753.

Sara, f. $^{7}/_{10}$ 1755, † okänt när. Gift $^{22}/_{11}$ 1772 med handlanden Gustaf Fredrik Wulffert.

Tab. 3.

- III. **Johan Weckrooth** (Son till Johan, Tab. 2). F. $^{9}/_{4}$ 1739, † $^{20}/_{12}$ 1773. Handlande Gift 1:o med Helena Kristina Ludevig och 2:o $^{24}/_{1}$ 1770 med Katarina Hedvig Sesemann, f. 1746, änka efter handlanden Samuel Bartram, som † $^{4}/_{3}$ 1769.

IV. Barn:

1) Johan, f. $^{8}/_{6}$ 1766, † okänt när. Läkare. Tab. 4.

Tab. 4.

- IV. **Johan Weckrooth** (Son till Johan, Tab. 3). F. $^{8}/_{6}$ 1766, † okänt när. Läkare.

V. *Barn* :

Dorotea. Gift med statsrådet Johan Joakim Sutthoff, f. $\frac{7}{4}$ 1758.
Carl.

Tab. 5.

III. **Filip Weckrooth** (Son till Johan, Tab. 2). F. $\frac{21}{6}$ 1742, † 1798. Handlande.
Gift 1:o $\frac{17}{12}$ 1762 med Katarina Hedvig Lado, 2:o $\frac{8}{11}$ 1767 med
Katarina Charlotta Dykander och 3:o $\frac{3}{12}$ 1779 med Anna Elisabet
Dannenberg.

IV. *Barn* :

- 1) Johannes, † $\frac{9}{10}$ 1764.
- 1) Anna Katarina, † $\frac{21}{4}$ 1772, 5 år, 9 månader och 22 dagar gammal.
- 2) Kristina Charlotta, f. $\frac{23}{7}$ 1768, † 1771.
- 2) Dorotea, f. $\frac{7}{12}$ 1769, † 1772.
- 2) Kristina Katarina, f. $\frac{19}{8}$ 1772, † 1812. Gift med handlanden i Fredrikshamn Karl Bruun, f. $\frac{28}{1}$ 1748, † $\frac{16}{12}$ 1809, i hans andra gifte.
- 2) Filip, f. 1776 (?) † okänt när. Gift med M. Brouver.
- 2) Herman, f. 1777 (?) † okänt när.
- 3) Henrik, f. 1781 (?) † 1849. Gift med W. Winberg.
- 3) Katarina, f. 1783 (?) † okänt när. Gift med Steven.
- 3) Anna Henriette, f. $\frac{24}{5}$ 1790, † $\frac{17}{3}$ 1860. Gift med kontr. prosten i Parikkala, teol. dr. Anton Ulr. Rönholm.

Bilaga III.

Statistiska tabeller.

Tabell belysande Viborgs handel under ryska tiden.

År.	Värdet af exporten.	Värdet af importen.	Ankomna fartyg.	Tulluppbörden.
	Rub. silf.	Rub. silf.		Rub. silf.
1748	32,010	39,015		7,047
1749	44,168	47,542		8,295
1752	84,360	79,845		
1757	67,819	65,810		
1758	54,234	42,355		
1759	144,784	67,633		
1762	58,009	48,762		
1763	93,491	66,331		
	Rub. beo ass.	Rub. beo ass.		Rub. beo ass.
1784	213,026	128,679	146	69,575
1785	121,387	123,757	116	56,555
1786	133,399	89,172	133	46,356
1787	134,997	93,785	126	50,443
1788	130,222	118,431	137	56,828
1789	97,438	133,439	105	57,640
1790	79,416	157,931	60	47,054
1791	161,655	176,558	102	46,750
1792	177,357	142,275	108	44,244
1793	124,831	110,011	59	27,564
1797	154,132	95,344	78	24,653
1798	104,625	124,996	62	38,281
1799	16,988	25,895	3	4,856
1800	141,158	53,311	55	42,665
1801	121,402	71,607	50	44,902
1802	171,664	82,878	63	74,574
1803	196,583	128,545	77	96,490
1804	115,560	217,628	60	113,312
1805	179,536	26,707	56	53,506
1806	162,755	35,232	51	53,682

Tabell öfver Viborgs stads handel och sjöfart 1856—1875.

(Enligt officiella statistiken, jämförd med de af firman Lydecken & Harling publicerade årsberättelserna.)

År.	Värdet af exporten.		Värdet af importen.		Anlända fartyg.		Tullupp- börden.
	Enl. officiella statistiken.	Enl. Lydecken & Harling.	Enl. officiella statistiken.	Enl. Lydecken & Harling.	Antal.	Lästetal.	
	Fmk.	Rub. Sr.	Fmk.	Rub. Sr.			Fmk.
1856	3,643,735	1,080,022	6,169,106	1,541,998	383	31,069	1,212,317
1857	4,126,588	1,282,155	8,859,001	2,485,813	529	43,415	1,211,911
1858	4,379,242	1,162,555	5,916,906	1,480,533	573	47,112	1,155,725
1859	4,333,556	1,170,381	6,126,973	1,549,706	506	42,684	1,191,070
1860	4,756,596	1,110,225	6,296,980	1,268,908	425	36,771	1,067,114
		Fmk.		Fmk.			
1861	5,134,141	4,404,112	8,620,975		512	45,658	1,370,912
1862	6,632,565	5,962,944	11,238,404	9,639,400	675	50,092	1,189,967
1863	7,453,676	6,570,672	11,933,206	9,323,256	766	55,198	1,456,675
1864	7,362,746	6,440,956	11,114,148	8,336,952	638	50,427	1,323,637
1865	10,348,995	8,780,971	14,805,631		1,019	80,990	1,220,048
1866	9,724,637	6,082,000	8,487,140	6,648,000	780	67,013	789,537
1867	7,689,313	5,524,400	10,023,848	7,634,500	3,267	95,785	945,781
1868	10,299,460	6,867,600	11,545,609	8,800,000	3,967	111,251	950,447
1869	11,223,145	9,723,145	13,269,518	10,268,800	3,229	109,529	1,027,882
1870	8,494,232	11,772,850	10,056,187	8,937,400	3,268	101,879	965,506
1871	9,095,959	9,868,000	8,266,513	7,765,212	2,689	87,315	1,124,803
1872	10,758,854	11,384,000	10,093,604	9,343,000	3,139	105,744	1,197,548
1873	13,945,952	17,396,482	10,163,645	13,327,555	3,080	112,559	1,307,342
1874	26,748,882 ¹⁾	13,317,307	35,083,133 ²⁾	15,413,150	3,302	126,118	1,558,920
1875	24,975,027	13,627,300	37,281,777	16,106,410	2,847	118,483	1,781,759

¹⁾ Däraf per järnväg 11,613,933 Fmk.

²⁾ D:o D:o 21,765,295 Fmk.

Tabell öfver Viborgs stads handel 1890—1900.

(Enligt de af handelsföreningen publicerade årsberättelserna öfver Viborgs stads handel och sjöfart.)

År.	Värdet af exporten.	Värdet af importen.	Ankomna fartyg. ¹⁾		Tullupp- börden.
			Antal.	Registertons.	
1890	9,190,498	17,922,298	1,185		2,112,522
1891	9,925,000	19,578,000	1,104		
1892		16,354,417	1,203		
1893	11,712,692	15,707,405			
1894	11,411,602	17,676,055	1,480		
1895	13,024,470	18,779,494	1,495	302,177	3,310,312
1896	14,008,937	21,582,056	1,428	300,203	3,834,410
1897	18,410,117	22,348,129	1,502	346,949	3,796,220
1898	Värdet ej angifvet	Värdet ej angifvet	1,498	367,451	4,037,639
1899	D:o	D:o	1,465	339,895	4,043,783
1900	D:o	D:o	1,490	314,893	4,723,989

¹⁾ I detta antal ingå icke de farkoster, som anländt ifrån och afgått till Saimahamnarna, ej heller de inrikes gående fartyg, hvilka icke behöft anmälas vid tullkammaren.

Viborgs folkmängd 1638—1708.

Enligt mantalslängderna.

År.	Staden.	Wallen.	Pant- sarlaks.	Siika- niemi.	Stadens landbönder.	Fattiga.	Summa.
1638	543	501	133	610	33		1,820
1639	659	485	90	623	44		1,901
1642	606	497	98	477	42	137	1,857
1644	511	612	19	515	35		1,691
1645	485	569	20	433	35		1,537
1646	507	592	48	461	48		1,656
1647	500	580	43	497	38		1,648
1650	547	525	23	418	48		1,561
1658	438	626	32	414	118		1,628
1663	528	597	18	486			1,629
1675	490	521	27	302	141		1,481
1676	500	524	40	318	143		1,525
1677	474	520	31	276	134		1,435
1678	467	387	35	317	132		1,338
1680	424	382	36	354	163		1,359
1682	446	428	38	314	183		1,409
1688	466	431	5	268	208		1,378
1690	500	447	3	289	193		1,432
1693	546	473	4	327	1)		1,350
1697	539	509		463			1,511
1699	518	405	9	401			1,333
1700	560	394	9	384			1 347
1701	517	413		394			1,324
1702	549	384	10	386			1,329
1706	503	335		395			1,241
1708	461	306		366			1,133

1) Stadens landbönder reducerade, hvarför de icke mera upptagas i mantalslängderna.

För ryska tiden, då mantalspenningar upptogos endast af tjänstefolket och för hvilken följaktligen ej heller några fullständiga mantalslängder finnas, angifves den under magistratens jurisdiktion subordinerande befolkningens antal för nedanstående år som följer:

1718	1,327.
1738	1,285.
1740	1,148.
1744	1,326.
1753	1,796
1786	3,046.
1802	3,098.
1812	2,893.

Viborgs stads folkmängd 1818—1839.

Enligt mantalslängderna.

År.	Folkmängd.	År.	Folkmängd.
1818	3,566	1829	3,429
1819	3,420	1830	3,528
1820	3,387	1831	3,616
1821	3,182	1832	3,562
1822	3,748	1833	3,600
1823	3,707	1834	3,557
1824	—	1835	3,633
1825	3,758	1836	3,535
1826	3,614	1837	3,557
1827	3,640	1838	3,532
1828	3,618	1839	3,662

Viborgs stads folkmängd 1840—1869.

År.	Enligt mantalslängderna.	Enligt kyrkoböckerna.	År.	Enligt mantalslängderna.	Enligt kyrkoböckerna.
1840	3,916	4,737	1855	5,247	
1841	4,024		1856	5,225	
1842	4,152		1857	5,381	
1843	4,111		1858	5,575	
1844	4,302		1859	5,726	
1845	4,390		1860	5,775	5,421
1846	4,650		1861	5,886	
1847	4,763		1862	5,789	
1848	4,824		1863	6,002	
1849	4,840		1864	6,034	
1850	4,966	5,618	1865	6,145	8,742
1851	6,118		1866	6,345	
1852	5,401		1867	6,232	
1853	5,547		1868	—	
1854	5,391		1869	6,563	

Viborgs stads folkmängd 1870—1900.

År.	Enligt mantalslängderna.	Enligt kyrkoböckerna.	Enligt folkräkningarna.	År.	Enligt mantalslängderna.	Enligt kyrkoböckerna.	Enligt folkräkningarna.
1870	7,183	10,619	13,466	1886	13,775		
1871	6,927			1887	14,547		
1872	7,231			1888	15,453		
1873	7,757			1889	15,562		
1874	8,114			1890	16,556	20,763	20,348
1875	8,636	12,575		1891	17,183		
1876	8,888			1892	17,443		
1877	9,370			1893	15,348		
1878	9,358			1894	15,683		
1879	9,548			1895	15,981		
1880	11,690	14,055	14,648	1896	16,085		
1881	10,136			1897	16,348		
1882	12,193			1898	16,357		
1883	12,532			1899	16,842		
1884	13,208			1900	17,356	32,312	36,808
1885	13,493						

Folkmängden i Viborg den 5 December 1900.

(Faktiska folkräkningen.)

Räkneområden: stadsdelar m. m.	Närvarande.						Frånvarande af i staden bosatt befolkning.			Summa i staden bosatt befolkning.					
	I staden bosatta.			I staden tillfälligt- vis vistande.			Summa faktisk be- folkning.								
	Mankön.	Kvinkön.	Bägge könen.	Mankön.	Kvinkön.	Bägge könen.	Mankön.	Kvinkön.	Bägge könen.	Mankön.	Kvinkön.	Bägge könen.			
Stadens rår.															
Stadens rår.	2,772	2,095	4,867	51	52	103	2,823	2,147	4,970	62	41	103	2,834	2,136	4,970
Stadens rår.	250	339	589	19	14	33	269	353	622	13	6	19	263	345	608
Stadens rår.	1,071	1,418	2,489	60	24	84	1,131	1,442	2,573	44	26	70	1,115	1,444	2,559
Stadens rår.	643	99	742	9	2	11	652	101	753	2	1	3	645	100	745
Stadens rår.	1,209	769	1,978	20	10	30	1,229	779	2,008	11	2	13	1,220	771	1,991
Stadens rår.	35	107	142	11	17	28	46	124	170	3	—	3	38	107	145
Stadens rår.	128	143	271	1	3	4	129	146	275	1	4	5	129	147	276
Stadens rår.	9	18	27	—	—	—	9	18	27	2	—	2	11	18	29
Stadens rår.	1,228	1,288	2,516	92	45	137	1,320	1,333	2,653	25	8	33	1,253	1,296	2,549
Stadens rår.	21	23	44	—	1	1	21	24	45	—	—	—	21	23	44
Stadens rår.	931	1,152	2,083	80	68	148	1,011	1,220	2,231	32	15	47	963	1,116	2,130
Stadens rår.	993	549	1,542	7	21	28	1,000	570	1,570	14	8	22	1,007	557	1,564
Stadens rår.	1,176	1,557	2,733	18	43	61	1,194	1,600	2,794	34	17	51	1,210	1,574	2,784
Stadens rår.	75	108	183	2	3	5	77	111	188	3	—	3	78	108	186
Stadens rår.	787	858	1,645	21	11	32	808	869	1,677	28	43	71	815	901	1,716
Stadens rår.	7	1	8	86	—	86	93	1	94	1	—	1	8	1	9
Summa inom stadens rår	11,335	10,524	21,859	477	314	791	11,812	10,838	22,650	275	171	446	11,610	10,695	22,305

Rättelser och tillägg.

Sid. 45. Andra raden uppifrån står 1480, läs 1481.

Sid. 163. Fjortonde raden nedifrån står 29 september, läs 19 september.

Sidd. 238 och 239. Noterna omkastade. Not 2 (å sid. 238) utgör fortsättning på not 1 (å samma sida) och not 2 (å sid. 239) bör öfverföras till sid. 238.

Sid. 258. Vid branden $\frac{27}{8}$ 1628 räddades också tornet vid Karjaporten med stadens stycken, tyghuset äfvensom kyrkklockorna, ehuru de nedföllö. Däremot förstördes »timklockan, som var på kyrkan». »Det ringa krut och lod, som staden hafver, är ock behållet». Klosterkyrkan blef ock innantill oskadad. Elden kom lös emellan kl. 10 och 11 f. m. i Vallen emellan Vall- och Munkeporten och brann intill kl. 8 om afton. I anledning af branden anhöll staden följande dag att få insamla penningar förmedels stambok, främst till kyrkans och skolans återuppbyggande. (Sv. kammararkivet).

Sid. 411. Om pesten 1657 må tilläggas, att smittan öfverfördes till Viborg med ett skepp, som anländt från Reval. Landshöfdingen uppgifves hafva försummat att vidtaga nödiga säkerhetsåtgärder beträffande fartyg, som anlöpte stadens hamn. Pesten grep omkring sig med förfärande hastighet och inom kort dogo några hundra personer. (Ryska kriget 1656—1658 af Manfred Carlon, sid. 107).

Sidd. 474—486. Efter det skildringen af Viborgs belägring 1710 redan blifvit tryckt, har en ny källa för dess belysande blifvit publicerad, hvilken är egnad att i afscende å vissa detaljer komplettera den i arbetet ingående redogörelsen för denna minnesrika händelse. Vi afse härmed B. Adamovitsch i septemberhäftet 1900 af tidskriften *Vojenny Spornik* införda uppsats, som utförligt refererats af T. J. Petrelli i *Historisk tidskrift*. Vi tillägga med ledning af detta referat följande:

Den 21 mars kl. 7 t. m. anlände ryska avantgardet, följande dag de öfriga trupperna. Den 22 rekognoscerades fästningen af Apraxin och franska ingenjören de la Patrie. Den 23 mars började belägringsarbetena, som voro svåra att utföra på berggrund och frusen mark under bitter köld. Men trots detta omgafs fästningen inom en vecka med batterier och en båge af approcher, som höll half annan kilometer i längd. Svenskarne hindrade föga dessa arbeten, trots att långa Herman ständigt brummade. Den 30 mars började ryssarne bombardera slottet och beskjuta fästningen med bågskott, och den 1 april öppnade kanonbatterierna sin eld. Första dagen inslungades i staden och på slottet 130 bomber och följande dag 90, sedan kastade man dagligen omkring 65. Natten till den 2 april fattade långa Herman eld, och flammorna därifrån belyste hela natten förstaden och fästningen. Slottets mellersta del och taket afbrunno, men till allmän förvåning öppnade svenskarne, såsnart branden var öfver, ånyo en stark eld från slottet. Öfvervikten i artilleri var, hvad angår enskilda kraftiga pjäser, tydligt på svenskarnes sida. Svenska artille-

riet, som var uppställdt på murarna och befann sig på endast ett musköts skotts afstånd från ryssarne, sköt — enligt Apraxins ord — »vådligt skarpt och välriktadt». Nu följde en lång period af 1 1/2 månad, under hvilken ryssarne förgäfves sökte bringa fästningen i trångmål genom bombkastning och beskjutning med kanoner. Apraxin erkände sin oförmåga att kunna skjuta bresch och rapporterade till tsaren: »Vi arbeta med bombardering så mycket vi kunna, men våra kanoner hjälpa oss föga, emedan de skjuta illa och äro lätta. Då vi börja skjuta, svarar fienden med tio mot en».

Bland Apraxins närmaste medhjälpare uppstod tanken på stormning, och Apraxin inrapporterade detta den 5 april till tsaren, men fick den 7 till svar, att stormningen ej var tillräckligt förberedd. Han kunde ju försöka, om han gjorde sig några förhoppningar, men »går det illa, så kommer ni att stå till svars». Detta skfylde Apraxins ifver och trots svenskarnes utfall den 12 april blifvit med förlust till bakaslaget och ryssarne trodde sig veta att intill den 22 april inom fästningen stupat icke mindre än 600 man, hvarjämte 300 lågo sjuka, växte oron i ryska lägret med hvarje dag. Ty alla förråder höllo på att taga slut, så att Apraxin den 1 maj hade mjöl endast för 10 dagar och gryn för 14. Han bönföll hos tsaren om skyndsamt undsättning. Den 7 maj skref han: »af provianten återstår nästan ingenting. Vi hoppas på Eders Majestäts snara ankomst.» — Emellertid hade tsaren, som redan den 30 april utlupit från Kronstadt, men af is och motvindar hindrats i sin färd, efter oerhörda ansträngningar under 5—9 maj lyckats bana sig väg till staden. Den 10 börjades utlastningen af proviant och trupper. Tsaren vistades nu dagligen bland trupperna och uppmuntrade dem, själf hälsad med förtjusning, enär alla visste att det endast var genom hans bragd som de räddats från hungersnöd. Den 14 återvände han till Kronstadt, efter att hafva gifvit åt Apraxin ett direktiv för huru fästningen skulle intagas: den skulle, hette det, inneslutas också från Petersburgska sidan och med artilleri skulle en stormning förberedas mot de två svagaste punkterna: den ofullbordade ravelinen mot landsidan och den del af fästningsmuren, som vette mot sjön.

Den 16 maj sände alltså Apraxin Birekholtz med 6 regementen till Pant-sarlaks, dit följande dag äfven preobraschenska och semenoffska gardena anlände från S:t Petersburg. Här af framgår således att fästningen först nu — och icke redan från belägringens början — blef helt och hållet omringad af fienden. Den 17 maj började ett ifrigt arbete rundtomkring staden. På Siikaniemi berget uppförde Bruce ett batteri för 40 kanoner för att skjuta bresch på muren emellan bron och tornet N. på den svagaste fasen. Nedanför, alldeles invid vattnet byggdes en andra tranché för musketerare och små mörsare. Birekholtz trupper uppförde å sin sida ett batteri för 20 kanoner och 2 kittlar för mörsare. Omkring 400 steg framför det ställe, där ryska batterierna byggdes, doldes af den ofullbordade ravelinens ena faskaponiern, som snart skulle gifva de ryska grenadjärerna en svar minnesbeta.

Svenskarne följde ryssarnes arbeten med oafbruten eld och »förstörde förskräckligt med folk». Men trots fästningens eld, trots förluster, kärr och klippor, trängde Birekholtz trupper framåt. Den 23 maj var approachernas tät 130 meter från pallisaderna, och följande dag »satt folket bakom stenarne vid pass blott 60 meter från ravelinen, kaponjären och strandbastionen (Pantearlaksbastionen)». Den 23 maj hade också från fästningen utkommit en parlamentär med begäran att få sända ett bref till Lybecker med förfrågan om han ämnade undsätta eller ej, hvar på Apraxin svarade, att kommandanten gjorde klokast i att icke vänta någon hjälp. ty fästningen vore nu fullkomligt innesluten och om den ej ginge in på ett godt

ackord, hade man nu tillräckligt artilleri för att skjuta den sönder och samman. Parlamentären sade det »icke vara troligt, att Viborgs invånare skulle uppgifva denna fästning före dess fullkomliga förstöring, men att de skulle uppgifva den på ett godt ackord». Dagen därpå kommo 6 öfverlöpare och berättade, att provianten i staden tagit fullständigt slut och att invånarne lifnärde sig med hafre och korn.

Om morgonen den 1 Juni sände Apraxin en major till fästningen med uppmaning till dagtingan för att undvika en stormnings grymhet och blodsutgjutelse». Men kommandanten svarade »på hederligt sätt:» »jag kan ej uppgifva fästningen utan nödvång och skall hålla den så länge som det är möjligt».

Kl. 6 e. m. samma dag börjades beskjutningen. På kvällen utbröt i staden eldsvåda. Elden pågick oafbrutet några dagar.

Ändtligen den 5 juni instörtade hela den delen af muren, som var vänd mot batteriet på Siikaniemi och en bresch uppstod så bred som 2 bataljoner i frontställning. På södra sidan riktade Birekholtz, som tagit Äyräpää redutten, sitt artilleri till en början mot Pantsarlaksbastionen, hvilken dock visade sig vara »förfärligt stark», hvarför man beslöt anbringa en helvetesmaskin. Dessförrinnan måste man emellertid bemäktiga sig kaponjären vid ravelinen. Så skedde äfven genom grenadjärregementet. Af kaponjärens besättning blef kaptenen och en korpral tillfångatagna, de öfriga nedhuggna. Men knappt hade kaponjären blifvit tagen, förrän »fienden skyndade ut till understöd och det blef en batalj med denna fiende hela natten». Först mot morgonen blef utfallet omsider afslaget, men af de ryska grenadjärerna funnos icke många kvar i leden. (Adamovitsch nämner ej att kaponjären under utfallet t. o. m. en gång återtog af svenskarne. något, som emellertid synes framgå af andra relationer om belägringen).

Den 6, 7 och 8 juni hölls generalkoncilium hos Apraxin, då beslut fattades att den 9 juni gå till storms. Birekholtz skulle vid 10—11 tiden på natten till den 9 framföra sina helvetesmaskiner, hvilka därpå skulle antändas af artillerister. Lyckades explosionen, skulle han uppsända 3 raketer, men i motsatt fall blott en. Han skulle sedan afvakta signalen till stormning, som skulle gifvas från Siikaniembatteriet. Bruce skulle föra sina trupper öfver sundet på flottbroar och rikta sitt anfall mot breschen. Stormningen, som enligt Peters order skulle ske på ljusa dagen, utsattes till kl. 10 f. m. Apraxin underrättade tsaren om sina planer. Men denne, som för tillfället var sjuk, skref omedelbart tillbaka, att anfallet skulle uppskjutas till följande söndag eller måndag, resp. den 11 eller 12 juni, då han kunde själf hinna till Viborg, »ty i dag tager jag den sista medicinen och i morgon är jag fri». Detta bref kan ha hunnit fram natten till den 9, men möjligt är, att stormningen uppsköts äfven af någon annan orsak. Sedan beskrifves om underhandlingarna, liksom i texten. Den 11 juni fram emot aftonen, just under öfverläggningarna med Stjernstråle, ankom tsar Peter landvägen med ett litet följe och sände följande dag sitt kända ultimatum. Svar skulle afgifvas före kl. 7, och kl. 6 återsände kommandanten ackordspunkterna underskrifna. Med fästningen gäfv sig 135 officerare och 3,700 man. Dessutom föllo i ryssarnes händer 2 fästningsflaggor, 63 fanor och standar, 141 kanoner, 8 mörsare och 2 haubitser. Öfverstarne Aminoff och Stjernstråle öfverbragte till Apraxin fästningens nycklar på ett silfverfat. Slutligen omtalas festerna den 15, 16 och 18 juni, hvarvid hvarjehanda nådedevermälen utdelades åt den segrande hären och hela Viborg bestänktes med vigvatten. Den 19 förde preobraschenska gardet de svenska fanorna till S:t Petersburg och den 22 afreste tsaren själf dit. (Svensk Historisk Tidskrift 1904; 113 ff.)

Sid. 697. Den första föreståndarinnan för Viborgs demoisellen-Schule var en fransyska, m:lle Trinité 1788—1795. (J. A. i uppsatsen: »Nordens äldsta kvinnliga offentliga läroverk». Veckans krönika 38. 1906).

Sid. 884 noten. Observera rättelserna därtill i noterna 1 sid. 994 och 2 sid. 1067.

Sid. 1072. Femtonde raden nedifrån tillägges bland redaktörerna för »Östra Finland» efter Lagus: Aug. Sundholm (1884—1885).

Sid. 1127. Efter nionde raden bör tilläggas: Januariutskottet i Helsingfors 1862. Borgmästaren Robert Isidor Örn.

Sid. 1138 rad 10 nedifrån står Tab. 18, läs Tab. 20.

Register.

	Sid.		Sid.
» Aamurusko », tidning	895, 896, 897.	Ahrenberg, Gustaf Adolf, hand-	
Abbor, Thomas, boktryckare . . .	430.	lande	880.
Abrahamsson	570.	» Gustaf Ferdinand,	
Abramoff, Agrafena, enka . . .	765.	rännmästare 758, 880, 959,	1118.
Achilles, Behmska skolans före-		» Henrik Jakob, asses-	
ståndare	994.	sor	1118.
Ackerman, Jören	239.	» J. J., arkitekt och för-	
Adamkovitz, polack	439.	fattare 603, 880, 939, 943,	944, 1075.
Adaridi, Johanna, änkekommerse-		» Victor, häradsskrif-	
rådinna	757, 958, 1055.	vare	950, 955.
Adaridis donationsfond	1049.	» fru	871, 1053.
Adlerberg, greve	539, 769.	Ahrenbergs skjortfabrik	841.
Adlerbeth	730.	Ahvoin, finsk släkt	180.
Adlerseron v., Augusta Maria Be-		» Matts, handlande 182, 214,	215, 239, 1022.
hagel	1158.	Ahvola	608, 627.
Adolf, af Nassau	8.	Airaksinen, P., handlande 968, 999, 1037.	
»Aedes», aktiebolag	946, 947, 963.	Airotaipale	473.
Agafonoff, Alexei	833.	Akiander	694, 879.
» Mattvej	803.	Akimoff, W., handlande	963.
Ageoff, Teodor, köpman	586.	Akinschin, Nikolai, handlande .	955.
Agricola, Mikael 102, 103, 136, 243, 246,	780, 922.	Alabardeoffska donationen 615, 645, 649.	
» aktiebolag	1007.	Alanius, Abr., professor	436.
» fonden	922.	Alardos, Lampertus, magister .	461.
» stoden	1083.	Alasomes, äng	230.
Abjärvi	608.	Alastin, lindanserska	715.
Ahlgren	415.	d'Alavo, barnmorska	755.
Ahlqvist, C. H., kommerseråd 822, 1011.		Albrecht, J. F., handl.	777.
Ahlström, A., firma	1016.	» » & C:o, firma	832.
» smed	578, 643, 757, 959.	» lifgardesmajor 519, 520, 665.	
Ahonen, A.	1020.	Albrecht, släkt	800.
Ahrenberg, Carl Erik, stadskam-		Albrechtsö	26, 650, 687.
rerare	767, 880.	Albrekt, konung	39, 40, 41, 99.
» Carl Wilhelm, rektor 879,			
880, 883, 884, 886, 912, 1061.			

- Alen, von, Magnus, slottsfogde 40.
- Aleneff, Dmitri, handl. 748, 756, 832, 926, 1121.
- » F., handl. 739, 833, 1123.
- » F. D., detaljhandel . . . 1024.
- Alenius, lagman 609.
- Alexander I 696, 703, 731, 732, 881, 907.
- Alexander II. 814, 907
- Alexander II, stipendifond 1049, 1056.
- »Alexandersgatan n:o 19», aktiebolag. 964, 1007.
- Alexandersperspektivet 776, 777, 778, 790, 890, 942, 944, 963, 964, 965, 980, 983.
- Alexandroff, Astafei, glasmästare 745, 755, 756, 758.
- » demoiselle 756.
- » Maura, änka 756, 758.
- » Kondratei 765, 1121.
- » Palageja 756, 956.
- » änka & söner, firma 832.
- Alexejeff, Jegor, köpman 586.
- Alfthan, A. A. firma 829, 834, 840, 1012.
- » Abraham, handlande 513, 628, 672, 707, 1109.
- » Abraham Johan 628, 1109, 1139.
- » Anton, guvernementssekreterare 628, 750, 754, 810, 829, 838.
- » Alb. Fredr., titullärråd 868.
- » C., kommunalråd 777, 964.
- » Erik 628.
- » Ferdinand, handlande 754, 755, 792, 829, 926, 1021, 1026.
- » Ferdinand, konsul 963, 969, 1021, 1026, 1028, 1124.
- » Ferdinand, firma 1021, 1121.
- » Hugo Viktor, med. licent. 1141.
- » Johan, guv.sekt. 757, 896.
- » Johannes, redaktör 896, 899, 900, 1075.
- » von, senator 984.
- » Krist. Axel, friherre 964.
- » Sofie, fröken 868.
- Alfthanska bryggeriet 835, 838, 846.
- » släkten 585, 799.
- Alin, J., magister 1073.
- »Alku» konsumtionsförening . . . 1073.
- Alm, A., handlande 955.
- Alopæus 510, 605, 680, 707, 912.
- » Andreas 1109.
- » biskop 876, 912.
- » David, diplomat 700, 701, 708, 732.
- » Frans, handlande 599, 1109, 1110.
- » Kristian Vilhelm 629, 1149.
- » Magnus, kkh. 1152.
- » Magnus, domprost 684, 686, 691, 700, 721, 1156.
- » Magnus, ämbetsman 700.
- » Martin 578, 624, 1110.
- » Samuel, kkh. 1153.
- Alopæuska släkten 585.
- Alphusius, Thomas, medicine doktor 280, 410, 674, 678, 947.
- Alrutz, A. O., öfveringenjör . . . 977.
- »Amalia», skonert 810.
- Amerikanska kompaniet 347.
- Aminoff, I., länearkitekt 944.
- » Märta Margareta 1106.
- » Zacharias, kommandant 287, 467, 473, 484.
- »Amiralen», fregattskepp 928.
- Amphione 301.
- Amsted, Natan, bokförrare 237.
- Amsterdam, 70, 325, 338, 342, 372.
- » värdshus 767.
- Amundsson, Joen 347.
- Anekar, Abraham, stadssekret. . . 1114.
- Anders, guldsmed, borgmästare 51, 1095.
- » Hansson, rådman 1101.
- » Hendersson, rådman 1101.
- » Israelsson (Schwardt) stadssekreterare 1113.
- » Johansson, rådman 311, 329, 1126.
- » Larsson till Botila, öfverste 166.
- » Nilsson (Sabelfana) 131, 135, 138, 146, 147, 149, 161, 162, 169, 267, 1094.
- » Mälare 154.
- » Skrifvare, rådm. 1100.
- Andersin, Anna Maria 1109.

- Andersson, A. E. 1037.
 » Henrik, kämnär . . . 173.
 Andersson, Lars, rådman . . 263, 340.
 Anderssons teatertrupp . . . 915.
 Andrea, Christian, konditor . . 1056.
 » hotell 137, 986.
 Andreas Johannis 238.
 » tornet, se S:t Andreastornet.
 Andrejeff, tjänsteman 668.
 Andström, Joh., justerare . . 767, 786.
 Anhalt, prinsen af 539.
 Anina 669, 676, 966, 967, 968, 969, 972,
 975, 997.
 » trädgården 535, 674, 676, 689,
 768, 776, 777, 921.
 Anker, Alexandra Sofia 1120.
 Anna Andersdotter 1095.
 Anna bastionen 530.
 Anna, kejsarinna 505.
 Anna Semenova 1109.
 Anne (S:t Anne), trädgården 763, 814.
 Antell, Axel, redaktör 1072.
 » Axel Fredr. rådman . . 1111.
 » Henrik Samuel, politie-
 borgmästare 763, 789, 791,
 1099.
 » Johan, kollegieassessor 1099.
 Antonius, grekisk-ortodox ärke-
 biskop 1062.
 Antonoff, Dimitri 820.
 » Jefim, köpman 628.
 » Paraskovia, änka . . . 748.
 » Peter, handlande 748, 769,
 832, 948, 1123.
 » Roman, handlande 749, 756,
 947.
 Apollof, löjtnant 460.
 Appelroth, Selma 1120.
 Apraxin, Feodor, generalamiral 473,
 480, 482, 484.
 Aqvilander, Johan, urmakare 741, 742,
 1120.
 Aqvilanderska tomten 752.
 Arbetarföreningen 1037.
 Arbetshusfonden 1045.
 »Arbetets vänner» arbetareföre-
 ning 1040.
 »Argo», fregattskepp 928.
 Arhipoff, Feodor, rysk borgare 588.
 »Arina» aktiebolag 964, 967, 1007, 1023.
 »Aristoteles», poetik, kommenta-
 rie öfver 427.
 Arkangelsk 248, 250, 334, 366, 372, 808.
 Armfelt, G. M. 729, 730.
 Arnell 570, 681.
 Arnoldi, Sigismund Georg Phi-
 lip 577, 1098.
 »Arrogant», fregatt 926, 927.
 Arvid Olsson, rådman 1101.
 » Tönnesson (Wildeman), ståt-
 hållare 139, 158, 166, 167, 191, 206,
 221, 222, 249, 268, 392, 1095.
 Asch, Kasimir, viceguvernör . . 553.
 Aschan, Bror, Per, fältkamrerare 1115.
 » Per Theodor, stadssekre-
 terare 1115.
 Ascholin, Johan, kommunalläkare 869.
 Aspelin, V., arkitekt 944.
 »Atlas II», fregatt 810.
 Augdov 249.
 Augustinsson, Kristofer, barbe-
 rare 408.
 »Aurinko», brigg 810.
 Autio-Korpela gård 868.
 Avellan, H., tullförvaltare . . 754, 987.
 » Ida Selma Sofia 1112.
 » Noel, apotekare 870.
 » S. 1124.
 d'Azur, baron 741, 750.
Babbe, Anna 1150.
 » Jakob, handl. 1105.
 » Peter, rådman 285, 334, 1105,
 1127.
 » släkt 309.
 Backman 970.
 » Anders, stadssekreterare 1114.
 » Marg., handlande änka 753.
 » Johan, handlande . . 870.
 » Johan, muraremästare 756,
 1120.
 Backmanska huset 741.
 Backström, Tomas, kakelugnsma-
 kare 766, 1120.
 Badhe, Hans, rådman 1102.
 » släkt 309.
 Baeck, kollegieassessor 605.
 Baeckman, Ida Maria 1142.

- Baers, generalmajor 770.
 Bertz, Hedvig 1142.
 Bagge, Johan 151.
 » Karl Krist, handlande . . . 725.
 » Sven, byfogde 1121.
 » släkt 593.
 Bakare, Marina, jungfru 435.
 Baltrusch, Carl, kopparslagare 643, 1120.
 » Maria 1112.
 Baltsar, Bernt, guldsmed 217, 239.
 » Klensmed, älderman 217, 219, 249.
 Balwen v., Evert 55.
 Bandholtz, Adèle 1143.
 » Johannes, handl. 747, 796,
 830, 835, 863, 946, 947,
 994, 1029.
 » J. B. & C:o, firma 830, 838,
 839, 1018.
 Bange 570, 1150.
 Barck, resande 272.
 » Erik 357.
 » Eugenia Olivia Charlotta 1099.
 » Johan, hotellägare 995.
 » Magnus, stadsfiskal 1119.
 Barchusen, Didrik 328, 360, 436, 439,
 467, 1102, 1104, 1116.
 Barin, skonertbrigg 810.
 Baronin, Jegor 833, 967.
 » Vasili 967.
 Baronins eller Hrabroffs tobaks-
 fabrik 1032.
 Bartholdus Simonis, gymnasist 456.
 »Bartholdus Simonis» teaterstycke 456.
 Bartholomaei marknaden. . . . 364, 622.
 Bartram, Dorotea Elisabet . . . 1148.
 » Helena, änkefru 742, 748.
 » Joakim, handlande 592.
 » Johan Henrik, rådm., stads-
 öfverhufvud 577, 592, 1108.
 » Johan Joakim, rådman 592,
 948, 1108, 1117.
 » Katarina Kristina 1117.
 » Kristian Didrik, rådman,
 handlande 592, 602, 608, 616,
 628, 592, 1106, 1107, 1108, 1109,
 » mademoiselle 698.
 » Samuel, handl. 1139.
 » släkten 592.
 » et son, firma 629.
 Bastman, tullskrifvare 766.
 Bataljonoff 770.
 Batteriporten 759.
 Baumgarten, stadsfiskal eller of-
 ficial 1119.
 »Bavaria» ölbryggeriet 1031.
 »Bayska» flottan 80.
 Beckbruket 539, 664, 771, 772, 807, 862,
 972, 974.
 Beckbruksförstaden 770, 909.
 Becker, B. 1123.
 Behm, Carl 994.
 » Ida, änkefru 884, 1053, 1067.
 » Johan, teologie kandidat 884,
 994.
 Behmska skolan 766, 797, 884, 835, 886,
 915, 994, 1012, 1018, 1020, 1067.
 Beijer, Isak, stadsfiskal och tull-
 skrifvare 485, 502, 1119.
 » Isak, hattmakare 1119.
 Belevsky, Wasili, major 1137.
 Bell, de, Carl Josef, öfverste 894, 1139.
 » von, fröken 769, 971.
 Belvedere 777, 921.
 Belägring (1351) 108, (1411) 108, (1495)
 109, (1534) 118, (1555) 244, (1556) 245,
 (1592) 247, (1599) 163, (1706) 465,
 (1710) 477 — 480, 1175—1177.
 Bengt Nilsson 47.
 Benois, arkitekt 964.
 Benzelius 692.
 Berch 492, 494, 499, 503,
 Berck, Joakim 65.
 Berednikoff 502, 544, 565, 597.
 Berends, major 466.
 » Katarina 1102.
 Berg, A., fröken 1053.
 » Alexander Konstantin, apo-
 tekare 749, 870.
 » Alex. Wald., handl. 832, 839, 1018.
 » Carl 1159.
 » Elisabet 1103, 1104.
 » Emmy, öfverstinna 957.
 » Ernst 378.
 » generalguvernör 773, 783.
 » Jakob, köpman 508, 668.
 » Jakob, stadsfiskal 1117.
 » Peter, handlande och rådm.
 581, 602, 687, 1108, 1110, 1148.

- Bergbom, J. E., hofrättsassessor 819.
 » Kaarlo 1075.
- Bergen, von, Hans, byggmästare 152.
- Bergman, Andreas, stadssekreterare 1115.
- Bergqvist, Anders, smed 643, 755, 770,
 843, 970, 971, 1120.
 » Konst. 840.
- Bergroth, Adiel, rektor . . . 964, 1063.
- Berling, Joh. 432.
- Bernardakis glasfabrik 842.
- Bernard de St Pierre 501.
- Berndes, landshöfding 390.
- Berner, Em., hofrättskanslist 957, 1125.
- Bernitz, kronofogde 754.
- Bertil Bertilsson, glasmästare . . . 384.
 » Eriksson till Mälsälä . . . 162.
 » Hansson, rådman 1102, 1116, 1126.
 » Jönsson, borgmästare 169, 170,
 172, 209, 1094.
- Besche, de, Georg, kommunalläkare 869
- Besoldus, Vitus Casparus . . . 301, 426.
- Besparade icke utanordnade medels fond 1049.
- Betge, Valentin, målare 384, 431, 432,
 440, 452.
 » hustru 409.
- Beyrath, W. 1124.
- Binborg, Adolf Fredrik, kretskirurg 675.
 » Jakob, guldsmed 600, 640, 688.
 » Johan 498.
- Bibin, podrådschik 497.
- Bilang, Anna Elisabet 1157.
 » Filip, barberare 230, 231.
- Billqvist, Valborg 1100.
- Birger, konung 9, 10, 104.
- Birkholtz, general 473, 474, 481, 482.
- Biskopshuset 270.
- Biström, Eva Helena 1109.
- Bjelke, Erik Turesson, ståthållare 46,
 64, 65, 74, 76, 88, 95,
 96, 113, 117,
 190, 191.
 » Nils Turesson 39, 40, 813.
 » Sten Turesson, höfding 38, 39,
 80, 107, 117, 159.
 » Ture 104.
- Bjugg, Peter, biskop 264, 270, 271, 412,
 423, 428, 448.
- Bjure, Henrik, borgmästare 147, 165,
 1093, 1094, 1101, 1113.
 » Henrik Henrikason, stadssekreterare 1113.
- Björk, M. V., stadsfogde 1121.
 » Mathilda Wilhelmina . . . 1099.
- Björklund, G. A., apotekare 841, 870.
 » Yrjö, apotekare 971, 1124.
- Björkman, A., donationsfond . . . 1049.
 » Lovisa, fru 1055, 1056.
- Björman, Ernst Rob. 1111.
- Björnram, Hans Larsson, slottsbefallningsman 161.
- Björkstén, S., hofrättsråd 758, 987, 1127.
- Björkö 3, 4, 5, 6, 7, 39, 180, 197, 201,
 211, 214, 457, 473,
 729, 926.
- Blagoweschtschensky, statsrådinna 1057.
- Blandow, kommerseråd 1138.
- Blech, Johannes 715.
- Blockhuset 139.
- Blom, Daniel Kristian, apotekare 870.
- Blomqvist, J. B., arkitekt 945, 946,
 1041, 1125.
 » J. G., enkefru 958.
 » kyrkobetjänt 757.
- Blumenthal, mademoiselle 769.
- Blöth, Henrik 336.
 » släkt 179.
- Bo Jonsson (Grip) 40, 64, 76, 77, 80.
- Bodebek, Jakob 94, 102.
- Bodisco, general 1154.
- Boelendorff, von, Ida Emilia . . . 1155.
- Boenhagen, v., Leo. 1143.
- Bogajeffsky, generalmajor 605, 765.
- Bogdanoff, Wladimir, handl. . . . 1159.
- Bohm, bagare 757.
- Boijé, Amalia, friherrinna 1054.
 » Anders 205.
 » Betty 916.
 » Clas 1126.
 » Erik 443.
 » Jöran, befallningsman . . . 162.
 » Nils, befallningsman . . . 161.
 » Otto Abraham, guvernör 747, 748,
 1054, 1135.
- Boijeska donationsfonderna . . . 1054.
- Boisman, Anders 441.

- Boisman, Anna Maria 1110.
 » Antoni, handlande 517, 661,
 701, 947.
 » Anton Johan, handlan-
 de 593, 608, 618.
 » Anton Johan, tullinspek-
 tör 593.
 » C. G. 635.
 » Elisabet Katarina . . . 1144.
 » Helena . . . 608, 950, 1148.
 » Jakob, arrendator . . . 952.
 » Jakob, rådman 279, 326, 360,
 592, 950, 1104, 1105.
 » Jockim, handlande 377, 1105.
 » Karl Gustaf, handlande 513,
 593, 1108, 1147.
 » Kristina 335, 360, 1107, 1147.
 » Mathias, statsråd 593, 605.
 » Reinh., borgmästare 280, 296,
 326, 1095, 1102, 1103, 1104,
 1106, 1126.
 » Röttgert, borgmästare 165,
 177, 178, 208, 249, 347, 360,
 437, 438, 1094, 1101, 1125,
 1126.
 » Simon 182.
 » släkten 583, 592.
 Bojarinoff, N. 1019.
 Bok, Magnus, pastor 106.
 Bokhandeln 237, 427, 428, 701, 899,
 1074.
 Boktryckerier 429, 702, 899—900, 1074.
 Bomberg, Fredr., handlande . . . 754.
 Bomgart, Hans, fogde 429.
 Bonde, Karl Knutsson, stäth. 16, 17,
 22, 23, 43, 52, 54, 55, 59, 63,
 74, 75, 78, 80, 83, 84, 85, 88,
 92, 102, 104, 107, 117, 129,
 130, 159, 286, 301; 548.
 » Petrus Jonsson 38, 39.
 Bonuvier, teaterdirektör 914.
 Borchardt, Antoni 264, 271, 273, 274,
 277, 317, 318, 322, 330,
 333, 335, 342, 347, 348,
 349, 359, 360, 371, 374,
 375, 399, 436, 445, 453,
 458, 747, 950, 1096, 1103.
 » släkt 309, 336.
 Borchardtska källaren 275.
 Borchardtska, stenhuset 274, 275, 276,
 277, 511, 751, 945, 950.
 Borenus, A. 1124.
 » Carl Ferdinand, handl. 978,
 1016, 1127.
 » Carl, firma 1016.
 » Erik Johan, stadsfiskal
 o. justitierådman 650, 1110,
 1117.
 » Henrik 110.
 » Kristian, stadskassör . . 796.
 » släkt 585, 799, 879.
 » titulärråd 767.
 Borg, Axel, redaktör 1072.
 Borgen, von, Anna 1106, 1151.
 » Herman 315, 323, 326, 341, 360,
 385, 1102, 1104, 1116, 1126.
 » Johan, rådman 326, 334, 378,
 417, 1104, 1105, 1151.
 » Jost, rådman 326, 443, 470, 563,
 583, 1105, 1106.
 » släkt 309, 326.
 Borisov, stäthållare 108.
 » Stefan, handlande. 748, 766.
 Borodkin 924.
 Bosin, Viktor Erik Amadeus,
 stadsarkitekt 1125.
 Borstel, von, Kost, borgmästare . . 78.
 Boström, Jakob, rådman 569, 585, 687,
 1107, 1116.
 Botin, Christoffer 408, 409, 418.
 » Kristina 1105.
 Botschkareff, kollegieassessor . . . 1055.
 Botschkareffs donationsfond 1049, 1055.
 Bradke, generalmajor 507, 597.
 Brahe, Per 127, 259, 264, 297, 346, 354,
 362, 364, 365, 372, 386, 390, 397, 398,
 400, 412, 423, 429, 510, 735, 776, 813,
 1104.
 Brahestoden 1009.
 Brakel 473.
 Brandenburg, Lukas Nikolai 786, 1144.
 Brandtorget 769.
 Brandt, A. 1123.
 » Adam, viceguvernör 496, 553,
 765.
 » Alexander, byggmästare. 972.
 » Bernhard, ingenjör . . . 1137.
 » Jöran, borgare i Vallen . . 376.

- Brandt, Krist. Fredr., titulärråd 513.
 » M., fru 963.
 Brandt, von, prokurator 702.
 » von, Charl., fröken 765.
 Brasch, Joachim 425.
 Braunsberg 234.
 Breitholtz, löjtnant 541.
 Brendetornet 18, 128.
 Brenner 115.
 Briha, Daniel, snickare 764, 967, 1121.
 Brita Pälidotter 1118.
 Brockman, arkitekt 527, 636.
 Broken, von, Anna Henriksdotter 1103,
 1104.
 » » Clas 323, 326, 361, 371.
 » » Henrik, rådman 277, 326,
 419, 950, 1103, 1116.
 » » fru 447.
 » » Justinus, borgmästare 292,
 323, 326, 459, 1095, 1103,
 1126.
 » » Katarina Henriks-
 dotter 1103.
 » » släkt 309.
 Brommenstedt, Lars, vicelandshöf-
 ding 290, 470.
 Brommius, biskop 423.
 Brotera, Sofia 1152.
 Brotherus, befallningsman 513.
 » Hans E., handelsborg-
 mästare 329, 465, 469, 485,
 1096, 1105, 1116.
 Brouver, M. 1162.
 Brouw, Charlotta 1143.
 Bruce, Jakob Alexandrovitsch,
 greffe 549.
 » Roman, öfverkommendant 466,
 473, 474, 482, 486.
 Brudgum, Sofia, jungfru 435.
 Bruer, v., Hieronymus, målare 129.
 » Per, rådman 1101.
 Brugman, Henrik 81.
 Brunet, Dionysius, doktor 410.
 Brunnerus, Anna Maria 1118.
 » Gertrud 1096.
 Brunnshuset 872.
 Brunnsparken 872.
 Brunswick, Hans 76.
 » Hinse, handelsman 64.
 Brunow, Alarik, öfverste 964, 991, 1125.
 » Anna Zenaida 1111.
 » Herman Berndt, läkare 869.
 » V., bankdirektör 1009, 1124,
 1125.
 Bruns, Herman 280.
 » släkt 309.
 Bruun, Anna 1156.
 » Fredrika 1115.
 » Hedvig Helena 1152.
 » Heino Erik, handl. 1156.
 » Karl, handl. 1162.
 » Maria Elisabet 1154.
 » Sara, kollegierådinna 758.
 Bryggman, Hans 189.
 Bröijer, Antoni, borgmästare 270, 316,
 327, 354, 355, 1095, 1102,
 1126.
 » Christianus 238.
 » Herman, borgmästare 163, 164,
 165, 170, 177, 178, 181, 239,
 327, 373, 1094, 1095, 1101,
 1126.
 » Johan, postmästare 327, 411.
 Bucharin, Ivan, viceguvernör 553.
 Buchman 605, 950.
 » Johan R., justitieråd-
 man 513, 751, 786, 787,
 792, 1098, 1110.
 » Justus Joh. 1110.
 Budanoff, Michaila, handlande 749, 812,
 1120.
 » Nikolai 765, 832.
 Buddenbrock, general 729.
 Bunonis, Johannes 430.
 Burchardt, Trojanus, klockställa-
 re 421, 424.
 Burhof, Alf. 56, 82.
 Burja, Abel, pastor 706, 707, 708, 711,
 713, 714, 720.
 Burjam, W., bankdirektör 969, 1009,
 1050.
 » Amalia Henriette 1110.
 Burmeister, Kristoffer, öfverste 455, 456.
 Busch translator 567.
 » Hedvig Petersdotter 1153.
 Busk, Henrik, kramhandlande 360.
 Bussekist, Johan 341, 361.
 » Maria 1145.

- Bussman, Henrik, rådman . . . 1102.
 Buttenhoff, Emil, aktiebolag . . 1007.
 Buxhoevden, general . . . 730, 905.
 Büttner, Henrik Fredrik, stads-
 sekreterare 1114.
 Bützow, A., handlande . . . 749, 838.
 » Carl, statsråd 676.
 » Nicolaus, pastor 508, 684, 691,
 1156.
 » släkt 584.
 Bång, Morten, tullskrivare . . . 405.
 » Petrus, biskop 414, 417, 418, 425,
 426, 429, 430.
 Bäck, Erik Joh., landskamrerare 756,
 819, 880.
 » häradshöfding 569.
 » Matilda Maria 880.
 » Michael, häradshöfd. . . . 1139.
 Bäckman, Eva Sofia 1119.
 » murare 757.
 Bårdä Jeff, Elisabet 948.
 Bödecker, Henriette, änka . . 840, 841.
 »Börs» eller handelsgille . . . 922.
 Böök, Herman, borgmästare 1095, 1102,
 1126.
 » släkt 179.
Cajain, Simon 280.
 Cajander, A. I., lagman 770, 971, 1127.
 » Mortimer 754, 1111.
 Calonius, fru 1053.
 » fröken 1053.
 » W. 1123, 1127.
 Candau, Anna Maria 1133.
 Candelin, Anna Maria 1119.
 Carelius, Simon Johannis . . . 238.
 Caréel, Sigrid 1103.
 »Carolus», ravelin . . . 464, 472, 476.
 Carpén, Johan, borgmästare 518, 569,
 573, 707, 717, 1097.
 Carstenius, Anna Henriksdotter. 1096.
 » Anna Kristina 1097.
 » Henrik, biskop 320, 329, 424,
 426.
 » Petrus, lektor, dom-
 prost 270, 273, 415, 418,
 422, 427, 428, 429, 431,
 457, 686.
 Cass, Röttgert . . . 280, 334, 336, 435.
 Class, släkt. 309.
 »Castell von Wijborgh», skepp . 358.
 Castren, K. A., juriskandidat 967, 1000,
 1073, 1123.
 »Castrenses», borgmän . . . 20, 50, 54.
 Catani, handlande 766.
 Cattley, Edvard, handlande . . . 820.
 Cederberg, G. & C:o 1016, 1043.
 Cedereutz, hofrättsråd. 749.
 » Emmy, friherrinna . 1013.
 Cederwall, And., boktryckare 745, 751,
 845, 897, 899, 900, 902.
 » Anders Fredrik 900.
 » Johanna, änka 900.
 »Central», aktiebolag 966, 1007.
 Centralhotellet 767.
 Charlottendal. 647.
 Chemnerus, Henrik 427.
 Christian Sigfridsson, uppsynings-
 man 1119.
 Christianus, Bartholdi, skolrektor 234,
 235, 236, 238.
 »Chronologia sacra» 427, 430.
 Chruschow, generallöjtnant. . . . 501.
 Chvastoff, polismästare . . . 587, 667.
 Clayhills, Anton, handl. 1153.
 Clemens, Georgii 119, 120.
 » Olavi, guardian 102.
 » skolmästare 103, 118.
 Clement, skräddare 225.
 Clementer, läsemästare 104.
 Clemet Larsson 239.
 » Sigfridsson, borgare . . 1125.
 Clerck, Katarina Charlotta . . . 1119.
 Cleve, släkt 309.
 Clopatt, Durisch, konditor . . 748, 908.
 Clouberg Carl Gabriel, kommer-
 seråd 749, 756, 762, 820,
 830, 831, 841, 868, 870, 899,
 948, 955, 1009.
 » Carl Julius Valdemar,
 rådman 1112.
 » Carl Paul Oskar, kom-
 munalråd 899, 963, 987,
 990, 991, 1077, 1112, 1125.
 » Ludvig, senator 935, 987, 988,
 1000, 1064, 1067, 1075, 1077,
 1127.

- Clouberg, Tekla, kommunalrådin-
na 1053.
» släkt 799.
» & C:o, bokhandel 1009, 1074.
- Clouberg'ska arfvingarnes tänd-
sticksfabrik 1033.
- Collan, Emil, redaktör 1072, 1073.
- Collingius, Erik, rådman 329, 465, 470,
1105, 1116, 1117.
- »Comœdienhaus» 761.
- Corander, Axel Gabriel 896, 897.
» H. K. 896, 897.
- Corsberg, arkidiakon 685, 716.
- Coulon, de, Albrekt, öfverkom-
mendant 500, 542, 543, 554, 555, 556,
565, 567, 592, 652, 683.
- Coulonque, de, C., öfverkommen-
dant 542.
- Couper, Concordia, skolförestån-
darinna 697, 883.
» kollegieassessorska 767.
- Coupert, translator 564.
- Creutz, Johan, vicelandshöfding
290, 308, 429, 1096.
» Lars Mårtensson 166.
» Lorentz 384.
» Helena 470.
- Creys, amiralska 612.
- Crichton & C:o 1029.
- Croëll 316, 317, 318, 319, 320, 322, 326,
327, 340, 368, 384, 402, 439,
447.
» Elisabeth 263, 1096, 1102, 1103.
» Hans, borgmästare 1095, 1101.
» Johan, » 262, 263, 264,
275, 276, 295, 302, 303, 309,
315, 323, 325, 326, 335, 372,
564, 1095.
» Katarina Hansdotter 1095.
» Samuel 315, 326.
- Cronhjort, Abraham 464.
750.
- Croëllska stenhuset 275, 277, 512, 678,
- Cupraeus, Erik, pastor 327.
- Cygnæus 786.
» Fredrika Juliana Catha-
rina 1111.
» Per Gustaf, borgmästare 1098.
- Dacia, Dacien, kyrkoprovins** 96, 100.
- »Dagmar», hotel 922.
- Dahl, Kristina Katarina 1110.
- Dahlberg, Erik 273, 281, 289, 451.
- Dahlgren, C. F., sekreterare 704.
- Dahlman, bagare 741.
- Dahlquist, Anders, uppsynings-
man 1118.
- Danckwart, Ferdinand, bagare 1121.
» guldsmeds dotter 441.
» släkt 309.
- Daniel, kanngjutare 358.
» Nilsson 39.
- Danielsson, ryttmästare 469.
- Dankoff, A., handlande 967.
- Dannenbergh, Anna Elisabet 1109, 1162.
» Anna Kristina 1144.
» Hans Henrik, hand-
lande 500, 515, 516, 592,
748.
» Hedvig Katarina 1108.
» Henrik, handlande 592,
608, 948.
» Henrik, kollegieråd o.
kriminalrättsleda-
mot, viceguvernör 551,
553, 592, 605, 713.
» Henrik, kyrkoföre-
ståndare 687.
» Henrika Helena 1109.
» Jakob, handlande 328, 335,
358, 376, 474.
» Jakob, rådman 502, 592,
687, 1106, 1148.
» Juliana Dorothea 823, 888.
» Katarina Elisabet 539.
» Kristian, kollegiesek-
reterare 755.
» Kristina Jakobsdot-
ter 1148.
» Maria Karstensdotter 1152.
» släkt 309, 328, 360, 583,
592, 909.
- Danzig 40, 66, 71, 76, 82, 84, 87, 194,
242.
- Dassau, Henrik, rådman 328, 360, 1105,
1116, 1127.
- Debert, apotekare 678.
- Dechtereff, borgare 538, 635, 769.

- Dechtereff, Laurentii, badstuguvärd 868.
 »De fattigas vänner» 1053.
 De gamlas hem i Wiborg 1055.
 » » » kassa 1056.
 Degen, Jakob, borgare 59.
 » Olof, » 59.
 Degerman, Anders, privatlärare . 426.
 Degernäs i Pojo 23.
 Degn eller Deken, Björn, borgmästare 50, 51, 59, 1093.
 » Erenngisle 59.
 » Karin Erenngislesdotter 43, 59.
 » Martin 50, 51, 59, 1093.
 » Peder 58, 59.
 de la Chapelle, Anna Vilhelmine 1099.
 de la Gardie, Pontus 1094.
 Deland, Fredr., hofteaterdirektör 914.
 Delphin, Daniel, stadsfiskal . . 1119.
 Delvig, von, baron, öfverkommandant 554, 717.
 De Manhe, Johan, rådman, stadskassör . 292, 330, 436, 1103, 1117.
 Denisjeffsky, Michael, titulärråd . 991.
 Depenbeke, Fredrik 84.
 »Det himmelska konsistorium», komedi 431.
 Detlev, Hans 239.
 Detmer, Jöran, borgmästare 170, 174, 178, 1094.
 » Matts, rådman 1100.
 » Mickel, » 1102.
 Deutsch, David, rådman 1108.
 » Johannes, pastor 701, 702, 1107.
 Deutschman, Donatus 175, 188, 197, 231.
 Dhaen, von, Valdemar Carl 986.
 » Julie, von, generalska 1013.
 Diakonissanstalten 1059.
 Diboff 538, 747.
 » Alexandra, handlandeänka 769, 820.
 » Vasilei 602, 991.
 Dibov, Ivan, rådman 629, 1109.
 Dichaeus, Johan, räntmästare 599, 646.
 » Carl, rådman 1107, 1114.
 Dieberg, Gotthard, musikdirektör 917.
 Dieckhoff, Elsa 1160.
 Dillendorf, demoiselle 867.
 Dippell, firma 832, 1020.
 » Friedrich Wilhelm, konsul 949, 983, 984, 989, 1009, 1020, 1055.
 » E., arkitekt 941, 945, 948, 951, 959, 963, 964, 977, 980, 1020, 1055, 1080, 1123.
 » Julius, konsul 749, 792, 796, 830, 831, 835, 1031, 1121.
 » J., tobaks o. cigarrfabrik 837, 840.
 » Maria, änkefru 749.
 Djup, Peder 210.
 Djurskyddsforeningen 1079.
 Dobbin, släkt 594.
 Dobblare, Asmus 182.
 Dobrowolsky, Voldemar 1143.
 Dock, von, Klas, knekt 64, 78.
 Doll, Hans, rådman 1101.
 Dombuski, polack 165.
 Dominikanerklostret 99, 138.
 Domus, bolag 517, 742, 749, 947, 1007, 1018.
 Donatus 103.
 Donauroff, Mikael, hofråd 647.
 Dorofejeff, kommissarie 765.
 Dorpat 40, 68, 76, 77, 427, 526, 564, 694, 696, 698.
 »Drottningssalen» 255.
 Drätselkammaren 990.
 Duchonin, Michael Laurentiewitsch, kommandant, generalmajor 987.
 Duder, ryttmästare 469.
 »Dufva», fartyg 210, 242.
 Dunn, handlande 497.
 Durisch, Johan, konditor 748.
 Dykander, Anders Johansson, rådman 311, 329, 1104.
 » Herman 602, 633, 656, 1149.
 » Jonas, inspektör 602, 609, 627, 628, 633, 1117.
 » Jonas, rådman 556, 558, 1106, 1117.
 » Katarina Charlotta 539, 710, 1109, 1162.
 » Lars, handlande 376, 948, 952.
 Dykanderska släkten 583.
 Dyme, Henneke, underståthållare 40.

- E**berstein, Kerstin 1097.
 Eckerman, kapten 765.
 Edberg, Kristina Eleonora 1153, 1157.
 Efflerus, slottshöfding 10, 38.
 Ehlers, Marg., änka 758.
 Ehnberg, A., fru 958.
 » snickare 970.
 Ehrenburg, Frans, hotellegare 777, 836.
 » 908.
 » Konst., handlande, ho-
 tellegare 963.
 Eichler, Johan Heinrich, lärare . 691,
 Ekblom, P. I. 935, 987.
 Ekeblom, Gustava Johanna . . 1099.
 Ekebon, stadsfogde 767.
 Ekerodde, Anna 1106, 1119.
 » kontrollör 419.
 Ekenäs 143.
 Eketrä, Sven Månsson, ståthållare 290,
 » 291.
 Ekholm, G. A., redaktör 1072, 1074.
 » skomakare 757.
 Eklund, skräddare 756.
 Ekmark, Per, borgmästare 769, 786,
 » 787, 792, 1099.
 Ekroos, Gust. Victor 871.
 » Otto, bokhandlande 1074.
 Ekrooska apoteket 1060.
 » bokhandeln 1074.
 Ekström, Alina, kaptenska 1013, 1053.
 » Carl Aug., ingenjörstabs-
 » kapten . 751, 1013, 1080.
 » Edvin, konsul . 1013, 1141.
 » snickare 641.
 Elavus af Wästerås, biskop . . . 97.
 Eldsvådor (1492) 86, (1538, 1575, 1594)
 144, (1612, 1613) 145, (1627, 1628)
 257, (1652) 263, (i slutet af 1600-ta-
 » let o. 1692) 287, 288, (1738) 504, (1793)
 509, (1817) 740, 741, (1834) 741, 742.
 Elektriska aktiebolaget 1030.
 » verkstaden 1030.
 »Eleonora», bastion 463, 472, 476.
 Elfsborg 187, 227.
 Elfsborgs lösen 227, 248.
 Elfström, C., artist 743.
 » Charles, rådm. 954, 1112,
 » 1120.
 » Edv., magister 1075.
 Elfström, Louise 1118.
 » urmakare 497, 585, 756.
 Elfströmska skolan 886.
 Elfvengren, Ludv., kollegieregistra-
 » tor 371.
 » R. 1124.
 » Sofia 971.
 Elias Månsson, rådmän 1104, 1117.
 Eliaskyrkan 967.
 Elimæus, Olaus, biskop 270, 412.
 Elin Jakobsdotter 1102.
 Elisabet, K. N. Jænisch, hustrus
 » tillnamn 1133.
 Elisabeth, kejsarinna 560, 674, 719, 721,
 » 729.
 Ellers, Mathias 341, 360.
 Elman, skomakare 1152.
 Elswig, von, Maria 1097.
 Elving, Henrik Johan, kollegias-
 » sessor 1115.
 » Henrik Rudolf, stadssek-
 » reterare 1114, 1115.
 Emeleus, E. V., redaktör 1073.
 » K. S., magister 893.
 Emine, Nikolai Feodorowitsch 552, 553,
 » 554, 561, 731.
 Emme, von, Elisabeth 743.
 Engelhardt, von, Nikolai Henrik,
 » viceguvernör 501, 520,
 » 526, 533, 545, 546, 547,
 » 563, 570, 621, 622, 655,
 » 659, 662, 663, 672, 673,
 » 714, 715, 716, 719, 1161.
 » Vilhelm, guvernör 547,
 » 549, 553, 717, 882.
 » fru, gift med general
 » Steinheil 903.
 » guvernörska 606.
 Engman 758.
 » Lars, fabrikör 758, 837, 1133.
 Enehjelm, af, Augusta Emilia,
 » skolföreståndarinna . 1063.
 » Per Eberhard Heri-
 » bert Rudolf 1112.
 » Per Kurt Alexander 1112.
 Eneholm, kirurg 675.
 Enevaldi, Kerstin 1095, 1102.
 Enevald, kyrkoherde 91.
 Enkäs, Lasse Nilsson, rådmän . 1102.

- Enonkoski 628, 823.
 Eosander, Zach., hoppman . . . 1145.
 Erasmi, Johan, rektor 102.
 Erasmus Andrea 236.
 Erdtman, traktör 758.
 Erengisle Nilsson (Natt och Dag),
 ståthållare 40, 41, 77.
 Ericus Simonis 238.
 Erik Axelsson (Tott), ståthållare 17,
 26, 35, 37, 44, 45, 47, 68, 69, 70, 78,
 84, 87, 94, 95, 96, 98, 102, 107, 109,
 116, 117, 126, 128, 133, 141, 159, 242,
 280, 282, 506, 516.
 Erik XIII af Pommern . . . 41, 87.
 » XIV 127, 146, 150, 153, 154,
 157, 159, 160, 168, 174,
 180, 198, 205, 207, 220,
 228, 229, 232, 243, 463,
 776.
 » Bertilsson 146, 162.
 » Hansson, rådmän . 513, 1105.
 » » tobaksinspektör 322, 323,
 330, 335.
 » Jönsson, major 1103.
 » Turesson (Bjelke), ståthål-
 lare 46, 64, 65, 74, 76, 88, 95,
 96, 113, 117, 190, 191.
 » Väderhatt 3, 6.
 Eriksson, Arthur Leonard, rådm. 1112.
 » Erik Leonard, vicelands-
 sekreterare 1112.
 » Hans 335.
 » Johan, stadsfiskal . . 1118.
 » Matts, befallningsman 431.
 Erikssons fabrik för möbel och
 tunnbindarearbeten 841.
 Erkkko, J. H., skald 1037, 1073.
 Erland, Hedvig 1106.
 Ernils Kettilbjörnsson 10.
 Ertmann, perukmakare 660.
 Eskil Persson 1125.
 » Pävälsson, borgmästare 1094, 1101,
 1125.
 » underfogde 47.
 Essen, von, P. K., generallöjtnant 552.
 Estland 20, 39, 117, 211, 213,
 555, 646.
 Etter, Paul, general 747, 756, 909, 1154.
 Ettinger, bagare 756.
 Etnografiska museifond 1049.
 Euler, astronom 882.
 » Elin, fröken 744, 756.
 Europaeus 605.
 » Jakob Johan, borg-
 mästare 582, 786, 854,
 1098, 1110.
 » Jakob Johan, kyrko-
 herde 1098.
 » pastor 696.
 Eyken, v., Hans 85, 86.
 Evert, direktör 715.
 » Magnus, matros 288.
Fabritius, Bernhard, rådmän 581, 605,
 656, 912, 1110, 1114, 1117.
 » H. E. 1123.
 » I. J. 1116.
 » Joh. Henrik, rådmän 602,
 1109.
 » Lovisa 1098.
 Fagerlund, Ernst Gustaf, skräd-
 dare 755, 1121.
 » Helena, skräddare än-
 ka 755.
 » H. E., accidenstryckeri 1074.
 » missionsbokhandel . 1074.
 Fagerman, F., vagnsfabrik . . . 837.
 Fagerström, studerande 885.
 Falck, domkyrkokapellan 417.
 Falckska bokhandeln 899.
 Falk, Anders, handl. 1157.
 » Katrina Liskin 437.
 » Kristin 1107.
 Falkenberg, C., landshöfding 256, 283,
 307, 326, 351, 407.
 Faltin 917.
 Farensbach, livländare 163, 166.
 Fatebur-Heinricius, släkt 327.
 Fatebur, Anna 1096.
 » Henricus, rektor . . 238, 327.
 » Henrik, rådmän 1094, 1101.
 » Lars Mårtensson, borg-
 mästare 1095.
 » Mårten Henriksson,
 borgmästare 1094.
 Felix, rysk krigare 19.
 » Fenix, järnbarkskepp 1005.
 Ferdinand III, tysk kejsare . . . 438.

- Fermor, W., generalmajor, öfverkommandant 520, 521, 542.
- Feuerborn släkt 309.
- Filipoff, Anisin, rysk borgare 588.
- » Gavril 602.
- Filpus Eva, trollkarl 443, 444.
- Finlands banks kontor 819.
- Finke, Gustaf 127, 145, 159, 161, 214, 236, 237.
- » Olof, revalborgare 102.
- Finska fruntimmersskolan 1065.
- » lyseet 1064.
- » reallyseet 1064.
- » samskolan 1065.
- Finsk veterinärtidskrift 1073.
- Fiskarhamnen 759.
- Fiskarporten 759.
- Flachsén, Peter Johan, stadsfiskal 1152.
- Flandern 84.
- Fleming, Erik 47, 120, 145, 230.
- » Herman 131, 162, 1094.
- » Henrik 207, 263, 290.
- » Klas 131, 145, 162, 248.
- » Per 1096.
- Flotov, kaptenlöjtnant 927.
- Flygelnsfond 1049.
- Folkskolan 1067.
- Folkskolefonden 1045.
- Folkskolelärarenes pensionsfond 1045.
- Folkliga föredrag 1071.
- Fomin, Ivan, köpman 586.
- Fomins tobaksfabrik 1033.
- Fonder 1045, 1049, 1054.
- Fonden »Till minne af Maria Dip-
pell» 1055.
- »Fondernas fond» 1049.
- Forsander, Peter, kkh. 1152.
- Forselius, släkt 311.
- Forsell (Forssell), Johan 334, 358, 360, 1147.
- Forselles, G. af, bankdirektör 1009.
- Forsgren, Christ. Charlotta 1110.
- Forsius, Gustaf Henrik, prost 1153.
- » Hedvig Charlotta 1099.
- Forsman, landssekreterare 391.
- » rektor 717.
- » E., hofrättsråd 758.
- » Elisabet Maria 1099.
- Forsmans ättiksfabrik 1032.
- Forssman, Alexander, befallnings-
man 1119.
- » Anders, fiskal 1118.
- » korpral 1118.
- » Peter Johan, stadsfiskal 1119.
- Forstadius, Arvid, gymnasieinspektör 279, 444.
- » domprost 417.
- Forstén, Gustaf Bernhard Märti-
mer, prost 874, 1056, 1060.
- »Fortuna» fartyg 210.
- Franck, direktör 715.
- » Herm. Fredr. handlande 958.
- Franke 720.
- Frankenhäuser 1026.
- » A., läkare 869.
- » Amalia Elisabet 1158.
- » C., läkare 869.
- » Carl, häradskrif-
vare 1159.
- » Charlotta 1142.
- » Elise, statsrådinna 971.
- » Fredrik, stadslä-
kare 869, 1058, 1125.
- » Georg 955, 1032, 1074.
- » Konstantin 952.
- Frans Mattsson 214.
- Frauen Verein 865.
- »Fred o. Enighet», fregattskepp 809.
- Fredericks (o. Nasaroffs) bränneri 841.
- Fredrik Hansson 380.
- Fredrikshamn 513, 521, 538, 548, 596,
627, 637, 639, 647, 694, 695, 718, 732,
761, 762, 799, 811, 823, 824, 825, 866,
885, 1011, 1014.
- Fredrikshamniska porten 761, 763, 960.
- Freilingshaus 692.
- Fremling, Johan, kommissionär 342.
- » Peter, borgmästare 277, 293,
308, 329, 357, 358, 379, 410,
432, 499, 501, 1096, 1127.
- Frenckell, Christian, boktryckare 702.
- » J. C. 899.
- Frese, Anna, Peter Freses änka 441.
- » Anna, P. Ruuths fru 1106.
- » Dorotea 823.
- » Dorotea Elisabet 1135.
- » Elisabet 1144.
- » Hans 372.

- » Helena 1104.
 » Henrik, doktor 1135.
 » Herman 335, 360, 369.
 » Jakob, skald 274, 279, 324, 325,
 360, 369, 427, 443, 453, 463,
 1102.
 » Jockim, älderman 314, 315, 323,
 324, 325, 360, 426, 453.
 » Margareta 1151.
 » Maria 1107, 1138.
 » Peter, rådman 263, 272, 274,
 280, 297, 313, 317, 318, 324,
 325, 333, 335, 340, 360, 405,
 448, 1103.
 » Sigrid Joakimsdotter . . . 1148.
 Freseska släkten 583.
 Frey, Alexander Reinhold, justi-
 tieborgmästare 739, 755, 790,
 791, 792, 1099, 1111, 1127.
 » E., kollegiesekretererska . . 758.
 » Johan Adolf, kollegiesasses-
 sor 1099.
 » Maria, fröken 758, 885.
 Friccius 540, 584, 585.
 Fridach, Laurens 84.
 Frille, Magnus 110, 111.
 » Mattsson 47.
 Frisenheim 484.
 Frisius, Johan Henrik, handlande
 477,
 484.
 Frisk, handlande 764, 967.
 Frobös, bisittare 588.
 From, handlande 948.
 Frost, Lasse 182.
 Frostporten 286, 367.
 Fruntimmersfattigföreningen . . 1053.
 Furuhjelm, Viktor 1125.
 Fröberg, Elisabeth, fru 883.
 Fyhrvall 339.
 » Fäfangan» vårdshus 908, 909, 921.
 Fångetornet 128, 255.
 Föreningar 1053, 1078, 1079.
 Föreningsbyggjeriaktiebolag . . 1020.
 Föreningsölbryggeriet 767, 780, 831, 835,
 1031.
 Förster, Daniel, barberare . . . 499.
 Gabriel Gabrielsson, redare . . . 358.
 » Jönsson, borgare 205.
 Gabriel, metropolit 547.
 Gabriels Christian, handlande 504,
 512, 687.
 Gadd, Hemming, kongligt ombud 4754.
 » Magnus, stadsläk. 1058, 1124, 1125.
 Gagneur, Bernh., stadsingeniör 1125.
 Gallén, E. F. fabrikant 963, 977, 1029,
 1123.
 » Hj., ingeniör 1029.
 Galvaniseringsverket 1030.
 Gamla Viborg 4, 20, 90, 647.
 Gangius, landtmätare 259.
 Garstenberg, Hans 120, 121.
 Garyschin, D. 967.
 » diversehandel 1024.
 Gasverket 1030.
 Gavriloff, handl. 769.
 Gefle 184, 187.
 Geidels, skarprättare 284.
 Gentz (Jentz.) Ambrosius, tysk
 borgmästare 58, 118, 120, 132, 140,
 169, 174, 175, 178, 179, 181, 1094, 1100.
 Georg, »myntare» 86.
 Gerd Bådih, löjtnant 443.
 Gerdilä, gårdsnann 29.
 Gerden, von, Petter 448.
 Gerick, Hans 119.
 Gerike, Johan Kristian, kapten . 1136.
 Gersdorff, guvernementsråd . . . 663.
 Gerschau, von, Petter, kollegie-
 råd 514, 751.
 Gervais, generalmajor, kommen-
 dant 554, 783.
 » fröken 903.
 » von, Ludvig 715.
 Gestrinius, Ernst, prost 952.
 Getbacken 284, 413, 476, 534, 764, 767,
 966.
 Gezelius, d. y. 427.
 Gibertovsky, Mathias, ståthållare
 544, 655, 663.
 Gingen, A., bankdirektör 968.
 Girs, Peter Jonæ, konsistoriinota-
 rie 447.
 Glagau, J., handlande 968.
 Glasemeyer, Martin, rådman 602, 1100.
 Godenhjelm, Adolf Henrik Ville-
 had 1111.
 » fru 1053.

- Godenhjelm, Lars Agaton, rådman 1111.
 Goding, Josef, kramhandel . . . 360.
 Godunov 247.
 Goebel, von, Elisabet 1155.
 Gøij, Audotia, borgareänka . . . 754.
 Golin, M., guldsmed 777, 963.
 » R. 840, 841, 954.
 Golovanoff, Fedor, handlande . . 749.
 » Ivan, handlande 765.
 » Vasili, köpman 628.
 Golovatscheff, titulärråd 767.
 Gonscharoff 502.
 Goppmeijer, teaterdirektör 914.
 Gorgeområdet vid Havisvägen . . 1041.
 Gorätscheff, öfverstlöjtnant . . . 766.
 Gortschakoff, A., furste 552, 553, 690,
 927.
 Gothenhof 67, 68, 73.
 Gottfred, Peter, lands- o. stads-
 medicus 410.
 Gottland 10, 87.
 Gottman, Henrik, rådman 1102.
 » Tönius, rådman 165, 177, 1101.
 Gottsched 692.
 Gottsman 1113.
 Govinius, Maria Katarina 1157.
 Grabbe, Nils, befallningsman 47, 120,
 159, 161, 181, 192, 232.
 Grahn, Anna Katarina 1111, 1118.
 Granberg, P. W. 1124.
 Granfelt, Carl Adolf, major 1120.
 » Carl Gustaf, stadsfiskal 1120.
 Granqvist, K. E. 896.
 »Grassatimfärder» 441.
 Gregers Klason 182.
 Greggiati, I. 1140.
 Gregorii, Mathias, bokbindare . . 428.
 Gregorius Clementis 234, 242.
 Greifswald 238.
 Grelsson, Hans, barberaregesäll 409.
 Grenqvist, Fredrika, demoiselle . . 757.
 Grenqvist, Gustaf, rådm. 581, 1110, 1114.
 Greve-Isendahlska apoteket 678.
 Greve, Johan Georg, apotekare 512, 678.
 » Johan Konrad, räknemä-
 stare 691.
 » Jokim 165.
 » Lorenz 410.
 Grews, Peter, ekonomidirektör . . 549.
 Grigorjeff, M. P., handlande 954, 955,
 1024.
 Grindporten 141, 154, 442.
 Grindportstorn 141.
 Gripenberg, G. F., bankokommis-
 sarie 753.
 » Johan Axel, guvernör 987.
 Groen (Grön), hofråd 518, 740, 741.
 » kollegieråd 526.
 » Johan, statsråd 1139.
 » titulärråd 502, 503, 947.
 Grommé, T., handlande 830.
 » Vilhelm Tilmann, dona-
 tor 1083.
 Grotenfelt, A. 1124.
 » assessor 757, 769.
 » Herman 971.
 » R., kollegicassessor 958.
 » R. V., kapten 757.
 Grothusen, Jakob 175, 188, 197.
 Groumelier, guldsmed 384, 425, 1119.
 Grundt, Louise, generalska 757, 953,
 957.
 Gruschetsky, Anna 1133.
 Gruters Hintze 104.
 Gråberg, skorstensfejare 736.
 Gråmunkeklostret 26, 137, 158.
 Gräsbäck, S. F., pastor 1061.
 Grön, T. 1124.
 »Gröna Linden», skepp 358.
 Grönberg, Akatius, murmästare . . 384.
 » Ulrika Eleonora 1109.
 Grönblad, fru 907.
 Grönhagen, Ulrika Wilhelmina . . 1120.
 Grönroos, V. F., handlande 953, 963,
 967.
 Grönroth, bokbindare 701, 702.
 Gröön, Anna Margareta 1146.
 » Elisabet Kaspersdotter 1145.
 Gudrath 309, 327.
 » Henrik, tullinspektör 279,
 327, 342, 360, 439.
 Guldbranson, H. O. 1007.
 Gustaf III 729, 730.
 » Adolf, konung 130, 215, 219,
 236, 237, 248, 254, 266, 271, 291,
 314, 355, 364, 373,
 432, 451.
 » IV Adolf 716.

- Gustaf Wasa, konung 25, 47, 54, 71, 72, 76, 78, 84, 86, 89, 91, 95, 118, 119, 120, 127, 129, 130, 137, 143, 150, 151, 152, 153, 157, 159, 161, 162, 163, 167, 168, 169, 174, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 191, 194, 198, 200, 201, 205, 207, 209, 211, 213, 220, 229, 240, 243, 244, 245, 246, 254, 259, 333, 503, 690, 797.
- Gutenberg 703.
- Gutin, Maria 715.
- Guttujev 591, 628.
- Güntzel, von, Carl, guvernör 510, 523, 524, 549, 686.
- Gyldén, Axel 954, 1123.
- Gyler, Wulf 119.
- Gyllenstjerna, Conrad, landshöf-
ding 290.
 * Erik 290, 432.
 * Eriks enka 102, 140.
 * Jöran Eriksson . 245.
 * Nils Eriksson,
ståthållare 45, 83, 140.
- Gårdsnamn: 29.
- *Gåås kong, een lustig och kort-
vilig poetisk diktare Mårtengås* 427.
- *Gästhof* 194, 202.
- Göhle, Israel, dragon 1153.
- Götesson, Johan, höfding 76, 117.
- Göthe 704.
- Göttingen 700.
- Ha**artman, von, senator 813.
- Haboffsky, polack 743.
- Hackman, Alexandrine 1013.
 * Alexis 963.
 * Alice, kommerserådinna 951.
 * Carl Alex., stabskapten 866.
 * Joh. Fredr., konsul 515, 581, 602, 627, 628, 704, 720, 821, 950, 953, 1121.
 * J. F., kommerseråd 742, 748, 752, 753, 754, 770, 792, 819, 820, 822, 834, 866, 867, 930, 1056, 1127, 1135.
 * J. F. 1013.
 * Julius, generallöjtnant 1013.
 * Maria, konsulinna 753, 821, 822, 909.
- Hackman, Maria, kaptenska 758, 866, 1053.
 * Wilh., kommerseråd 739, 823, 892, 950, 961, 980, 981, 982, 983, 984, 987, 988, 1012, 1013, 1041, 1071, 1080.
 * Viktor Alex. 823.
 * Woldemar, konsul 823, 915, 917, 1071, 1127.
 * Olga, fröken 866.
- Hackman, släkten 584, 796.
- Hackman & Co, firma 751, 807, 809, 810, 818, 821, 822, 825, 830, 839, 887, 888, 897, 906, 926, 927, 972, 1009, 1010, 1018, 1026, 1030, 1031, 1042, 1059.
- Hackzell, Thea, assessorska 970.
- Haga, grefve, af 716.
- Hagelberg, Axel Reinh., bokbin-
dare 1121.
- Hagen, Lydeke 82.
- Hagman, Gustaf Axel, handl. 1016, 1159.
 * Tyyko, redaktör 1073.
- Hahl, D. 860.
- Haiko 28.
- Haikoin, Sven 312, 313, 315, 316, 329, 411, 440.
- Hainén, fru 1109.
 * mantalskommissarie 538.
- Hajain, Hans Månsson 312, 313, 329, 360.
- Hakkarainen, A. 100, 1123.
- Hakert, Samuel, tenngjutare 642.
- Halle 702, 720.
- Hallenberg, J., handlande 764, 967, 1023, 1124.
- Hallenbergs handelsmjölkvarn, te-
gelbruk och såg 1033.
- Hallikkala, gårdsnamn 29.
- Halonen, Karolina, stuckaturarbe-
taränka 954.
 * Jöran, köpman 536.
- Halmstad 304.
- Hamburg 71, 193, 616, 704.
- Haminala gård 29.
- Hammarlund, möbel och likkist-
fabrik 841.

- Hammerman, Niklas, stadsfogde 1119.
 Hamnbanan 982.
 Hampt, Nils, s' äddare 443.
 Handelsföreningen 834.
 » pensionskassa 1056.
 Handelsgillet 1025.
 » skolan 1067.
 Handsche, Kristina Fredrika . . 1110.
 » translator 568.
 Handtverks- och fabriksförening-
 gen 1036.
 Handtverksföreningens pensions-
 kassa 1056.
 Hanhijoki 357, 379.
 Hanjoki 608, 609.
 Hanne, Anna Karstensdotter . . 1105.
 Hannibal, general 530.
 Hannikainen, P., redaktör 801, 895, 897,
 898.
 Hannover 796, 831.
 Hans Henrici, kyrkovärd 235.
 Hans Månsson, rådman 1102.
 Hans, konung 109.
 Hans Larsson (Björnram), slotts-
 befallningsman 161.
 Hansson, Johan, viceborgmästare 786,
 1098.
 Hapenensaari 617.
 » hemman 229, 393.
 Haqvinius Gerekasson 39, 40.
 Harakka, Päval 312, 313, 329.
 Harakkasilmä, Anders 411.
 Hardin, fiskal 585.
 Harducka 765.
 Harju, förstad 973.
 Harling, Wilhelm 829, 1018.
 Harrius, Anna 1096, 1106.
 » Herman, rådman och
 borgmästare 280, 292, 294,
 295, 304, 305, 306, 307, 310,
 322, 323, 330, 333, 341, 345,
 346, 348, 349, 360, 378, 403,
 447, 1096, 1104.
 » Lorenz 335, 360, 443, 1126.
 » Marie, Hermansdotter . 1117.
 Hartberg, Axel Otto Reinhold . 1121.
 Hartikainen, G. V. 1033.
 Hasselbeck—Brandes, apotekare . 410.
 Hassinen, D., bygmästare . . . 964.
 Hastfehr 473.
 Hauswolff, von, Gustaf, major . 903.
 » Sofie Adelaide, fröken 881,
 903, 909.
 Haveman, Anna 1106.
 » Antoni, rådman 520, 593,
 608, 618, 624, 1107, 1131.
 » Georg 2, 268, 273, 281, 286,
 416, 427, 430,
 496.
 » Hans, handlande 274, 360.
 » Henriksson . . 1138.
 » Helena 822.
 » Helena Dorothea 1109, 1132.
 » » Kristina . . . 1108.
 » Henrik, borgmästare 274,
 328, 331, 334, 349, 357,
 358, 360, 378, 383, 416,
 427, 432, 433, 442, 593,
 1096, 1104, 1107, 1127.
 » Henrik, handlande . . 593.
 » Henrik, handlande 502, 503,
 593, 612, 618, 635, 687,
 1107.
 » Katarina Charlotta 1107,
 1110.
 » Kristina Hedvig . . 1097.
 » Niklas Henrik, rådman 593,
 602, 657, 1110, 1117, 1149.
 » fröken 482.
 » rådnanska 446.
 » släkt . 310, 328, 593, 794.
 » öfverstelöjtnantska . . 751.
 Haverland, Eberhard, rådman . 1110.
 Havis 358, 537, 615, 636, 645, 689, 768,
 809, 837, 849, 850, 969, 970,
 972, 997, 1006.
 » aktiebolag 818, 830, 835, 840,
 1012, 1021.
 » brunns och badinrättning 872.
 » bryggeriet 840.
 Havis stearin, ljus- o. tvålfabrik 823,
 838, 1012, 1018, 1026.
 Hebe, fregatt 810.
 Hedengren, Gustava, fru 867.
 Hedenius, Anton Ferd., svensk
 konsul 594.
 » Antoni, handlande 573, 594.
 » Hedvig Amalia . . 1146.

- Hedenius, Mathias, handlande 594, 1107.
 » Matts, mantalskommissarie 498, 594.
 » släkt 311, 594.
 Hedmanska apoteket 1060.
 Heide, Maria, pastorska 866.
 Heideman, guldsmed 640.
 Heikel, Felix, bankdirektör 990, 1001, 1009, 1123, 1127.
 Heinjoki 1, 391.
 Heinleth, von, Friedrich, kyrkoherde 875.
 Heinricius, Andreas, pastor 327, 414, 417.
 » G., professor 1075.
 » I., generalmajor 959.
 » J. G., stadssekreterare, borgmästare 777, 791, 963, 991, 993, 1026, 1067, 1099, 1115.
 Heintzius, Anna Natalia 1100.
 » Beata Katarina 1098.
 Heinälampi 221.
 Heinävesi 1011.
 Heitman, Henr., handlande 745, 749, 753, 836.
 Helander, A. D., lektor 1083, 1124.
 » D. 987.
 » S., fru 963.
 » änkefru 970.
 »Helena», brigg 810.
 Helenius, Vilh., skräddarmästare 955.
 »Helga trefaldighetskyrka» . . . 413.
 Helgeandsgillet 94, 105.
 »Helios», fartyg 810, 928.
 Hellström, Anders, landsfiskal . 757.
 Helsingfors 180, 186, 187, 193, 214, 339, 457, 616, 811, 814, 815, 861, 865, 872, 885, 907, 1008, 1009, 1012.
 »Helsingfors», ångfartyg 811.
 Helsingius 422, 423.
 Hemmingson, Per, slottssekreterare 147.
 Henricus Martini, skolmästare . 236.
 Henrik af Preussen, prins 716.
 Henrik Andersson, rådman 1101.
 » bardskärare 96, 230, 1101.
 » Filipsson, rådman 1101.
 » Grelsson, rådman 1103.
 Henrik Henriksson (Biure), stadssekreterare 1113.
 » Jönsson, slottsbefallningsman 278.
 » klensmed 217, 1100.
 » Martini 237.
 » Mattsson 1101.
 » Mårtensson, borgmästare. 1125.
 » skräddare 244.
 » Thomasson, rådman 1101.
 Henriksson, apotekare 871.
 » G., handlande 947.
 Hepola, gårdsnamn 29.
 Herkepæus, kapellan 418.
 » Margareta 1161.
 Herman barskärar, rådman 1100.
 Herojantz, skansmästare 249.
 Herttuala 219, 628, 636, 909.
 » cikoriefabrik 823, 837, 838, 1033.
 » tågspinneri 837, 839, 841, 842.
 Hertz, Henrik 360.
 » Niklas 999.
 » Petter 502, 505, 559, 1106.
 Herten, fru 715.
 Hertzig, Petter, byggmästare . . . 156.
 Hertzog, Joh. 606, 634.
 Hesse, öfverste, kommandant . . . 554.
 Hesselius, And., skald 727.
 Hesshusen, Wolter, rådman 1103.
 Hessler, skådespelare 914.
 Hesthusen, Margareta 1098.
 Hevonselkä sjö (Hästryggen) . . . 61.
 Heyden, generalguvernör 1067.
 » grefvinna 1070.
 Heyno, C. G. Heyno & Co, firma 828.
 » Gustaf Joh. 751, 752, 768, 792, 808, 828, 1120.
 » Karl 828.
 » släkt 799.
 Hiekisch, F., möbelfabrikant 765, 837, 841.
 Hiekka 761, 771, 777, 807, 857, 863, 888, 961, 962, 971, 972, 973, 974, 997, 1042.
 » lastageplats 962.
 » porten 761.
 Hietala 473, 476, 548, 707.

- Hietanen, såg 824, 1014.
 Hiiriantio 221.
 Hiitola 701.
 Hildebrand, Anders 840.
 Hilden, A. L. 1124.
 Hilsko, gårdsnamn 29.
 Hinkusaari 926.
 Hinnel, Magdalena Zachariasdot-
 ter 1150.
 Hintsainen, Henrik . 330, 455, 1105.
 Hintz, Hans, rådman . 1105, 1117.
 Hintze, guvernementssekreterare . 769.
 Hirn, D., packhusinspektör 777, 963.
 Hisinger, R. E. 1123.
 Hjelmman, Nils, tullskrifvare . . 391.
 Hofborg, Hans 146.
 Hoffman 747, 768, 908.
 » Jakob Johan, kapten . 1144.
 » Ulrik, präst 683, 684.
 » von, Georg, d:r. . 1140, 1159.
 Hoffrén, Paraskovia 765.
 » stadsfiskal 1120.
 Hoffström, K. O., stadsfullm. . 1123.
 Hogland 209.
 Hoikka, K. V., guldsmedsmästare 954.
 Hoija, grefve, af, Johan 47, 58, 71, 72,
 78, 79, 86, 89, 96, 103, 104,
 118, 119, 120, 129, 150, 163,
 192, 205, 231, 370, 548, 1094.
 » grefvinna 105.
 Hojala, gårdsnamn 29.
 Holland 70, 184, 185, 189, 209, 210,
 211, 316, 332, 333, 340, 342, 351, 357,
 358, 360, 370, 371, 374, 435, 616, 816.
 Holleger, Evert 104.
 Hollen, von, Reinh., rådman 280, 328,
 1104, 1116.
 Hollender Ridder, Dorothea . . 1118.
 » tobaksinspektors fru 395, 436.
 Hollola härad 412.
 Holm, August Wilh. 1110.
 » Nils 715.
 Holmberg, Herman 871
 Holmbom, Axel Johan, köpman,
 borgmästare 581, 602, 684, 748, 1093,
 1109, 1132, 1139.
 Holmsten, E., kontorist 964.
 » E., änkefru 964.
 Holmström, C. W., boktryckare 900.
 Holst, Sunik 262, 1151.
 Holstius, Bertha 1160.
 » Fanny 1112.
 » Nils Reinh., doktor 755, 868,
 869, 1125.
 Holtenborg, Margareta 1095.
 Holtgref, Gert, murmästare . . 285.
 » bryggare 385.
 » Peter, murare 285.
 » släkt 309.
 Holtz, Ernst Gottlieb, kretskirurg 675.
 Homann, skräddare 643, 757.
 Homén, G. V., hoftrtsråd . 982, 984,
 989, 1000, 1050, 1079, 1123, 1125,
 1127.
 Hongi 221.
 Hono 77.
 Honynghusen, Henrik 84.
 Hopp, Daniel 715.
 Hoppenstäng 686.
 Horn, Gustaf, kommandant . . . 319.
 » » Evertsson 453.
 » Henrik Klasson 129, 131, 162.
 » Jakob 189.
 » Klas Kristersson 127, 128, 160,
 162, 172, 175, 184, 185, 186, 187, 188,
 189, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 200,
 201, 202, 203, 205, 210, 217, 332.
 Hornborg 605, 861, 971.
 » Alex., läkare 869.
 » Anna, hofrädinna 749.
 » Bogislaus, kyrkoherde 1110.
 » Hans 518, 581, 1110.
 » N. K. 739, 987, 989.
 » änkehofrädinna 948.
 Horttana gård 909, 1134.
 Hortula, gårdsnamn 29.
 Hospitalförsamlingen 98.
 Hospitalskyrkan 538.
 » Hotell Viborg 747, 908.
 Hougberg, Bror Sven, vicepastor 758,
 1111.
 » Sven Vilh., rådman 739, 757,
 791, 915, 917, 958, 959, 1075, 1111.
 Hoving, B., fru 1053.
 » Carl Isak Viktor 800, 828,
 829, 860, 917, 1016,
 1026.
 » Isak Wilh., agronom 800, 917.

- Hoving, Walter, bokhandlande 739,
800, 819, 899, 935, 958, 959,
977, 978, 980, 982, 983, 984,
987, 988, 1009, 1067, 1070,
1074, 1083, 1127.
- » V:s donation, stipendiefond
917, 1045, 1049, 1056.
 - » släkt 800.
- Hovinmaa 1020.
- Hubbard, Egerton & Co, firma 1016.
- Huber, ingenjör 967.
- Huhtiala 91, 208, 219, 220, 221, 223,
395, 644, 645, 849, 973.
- Hulkovius, Fredrika 694, 698.
- Humaljoki sågkvarn 333.
- Humaloja, T. 998, 999, 1037, 1040.
- Hunnius, Anna 1097, 1104.
- » Anna Elisabet 1107.
 - » Detlof, rådman 323, 328, 347,
348, 447, 660, 1103, 1107,
1126, 1148.
 - » Elisabet 1106.
 - » Johan, kramhandlande 360,
1107, 1117.
- Huppois järnbruk 379, 390, 392,
449.
- Hurla, släktnamn 55.
- Huusniemi 836, 1042, 1048.
- Hülphers 492, 494, 562, 585, 591, 596,
624, 634, 688, 707, 727.
- Hüppert Helena 1098.
- » Joakim Albert, rådm. 570, 571,
599, 608, 1107, 1108.
 - » Johan 608.
 - » Joh. Henr., köpman 526, 577,
578, 581, 602, 627, 628, 629,
1108.
 - » Margareta 1109, 1154.
- Hynén, K. O. 943, 1123.
- Hyppälä 608, 610, 628.
- Hyvätti, Per 312, 1102.
- Hyvättinen, Peder 182.
- Håkan, konung 39.
- Håkansporten 36, 106, 139, 140, 141,
145, 146, 156, 158, 210, 242, 261, 263,
264, 280, 287, 411, 442, 460, 480, 482,
502, 503, 520, 758, 776, 946, 956, 957.
- Håkansportsgatan 510, 518, 753.
- » » tvärgata 510.
- Häppe, Märten, stadsuppsynings-
man 1118.
- Hägg, guvernementsråd 545, 556.
- » madame 689.
- Häggberg, Abr., rådman 757, 764, 788,
819, 1112.
- » kakelfabrik 837.
 - » & Willman 840.
 - » & Wirolin, firma 832.
- Häggman, A. 1037.
- Häkli, Antti 1022.
- » Jaakko, handlande 1022, 1023,
1038.
- » Häkli, Lallukka ja Kumpp., fir-
ma 1022.
- Hällström, Anders, rådman 786, 1110.
- » Louise 1111.
 - » af, Emil 1037, 1073.
- Hällströmska apoteket 1060.
- Häme Koski aktiebolag 1020.
- Hämäläinen, Per 224.
- Hämäläinen, Petter, borgare 767.
- Härkäpää, Erik, biskop 233.
- Hästesko, Jakob Henriksson, ståt-
hållare 160, 161, 162, 169, 180, 196,
199, 217, 232, 1093.
- Häsälä, gårdsnamm 29.
- Häyry, hemman 223, 1042.
- Högfors 168, 215, 367.
- Hörling, Anna 1096.
- Idensalmi 361.
- Ignatius 313.
- » gymnasiadjunkt 754, 887.
 - » Johan Sigfrid, handlan-
de, borgmästare 515, 592,
752, 821, 865, 893, 953,
1098.
 - » Karl Henrik Jakob, vi-
cepastor 801, 893, 895.
 - » Sigfrid Kristogerus 865.
 - » & Hackman, firma 628, 629,
821, 865.
 - » pastor 694.
- Ignatiuska fonden 1054.
- Ignatjeff, Sofie 1142.
- Ihandoin, Märten 182.
- Ikonen, L., arkitekt 1073.
- Ilijn, Dmitri, köpman 586.

- »Ilmarinen», tidning 887, 896, 1063,
 1073, 1074.
 »Ilmiö» 1073.
 Imatra 717.
 Impilaks 828.
 Industri- och handtverksskola . 1069.
 »Industrivännen», periodisk skrift 1073.
 Indrenius, Bernhard, guvernör 781, 782,
 1045.
 Ingeborg, hustru 56.
 Ingelsson, Peter 84, 87.
 Ingerman, Erik Johansson, till-
 syningsman 1118.
 Ingermanland 108, 354, 361, 412, 455,
 680, 886.
 Ingman, Erik Johan, vicehäradshöf-
 ding 1111.
 » Sara Elisabet 1120.
 » Sigurd, rådman 1112.
 Innanen, Jakob, folkskolelärare . 1055.
 Innanens donationer 1055.
 Ironsaari 221.
 Isakoff, öfverkommendant 501, 507,
 542, 544, 545, 549, 554, 555, 559, 560,
 570, 588, 589, 597, 637, 644.
 Isaksson, A., byggmästare 1033, 1040,
 1124.
 Isendahl, Joh. Henr., apotekare 512,
 678, 751, 870.
 » Märten Ulrik, handl. . 1157.
 » Peter Ulrik, rådman 578, 602,
 1109.
 Isokuortti, Lovisa, fröken . . . 967.
 Isopedius, Daniel Persson, »stads-
 major» 461.
 Istomin, rysk borgare 514, 521, 747,
 947.
 » Matvei 588.
 » Peter 514, 517, 629.
 Ithimaeus 329.
 » Gabriel Gabrielsson, af-
 färsman 329, 358, 432.
 Itkevå kivi, råpunkt 221.
 Itäranta 3, 180, 211.
 Ivan III 109.
 Ivangorod 473.
 Ivanoff 770.
 Ivanoffsky Alexander, rådman 838, 1112.
 » N. V. 950, 953.
- Ivanoffsky, V. I., diversehandel. 1024.
 » W. 1123.
 » Vasili, rådman 786, 840, 1112.
 Ivar Nilsson 41.
 Iversen, Amalia, hofrädinna . . . 752.
 » G. hofråd 742, 752.
 » M. C., boktryckare 702, 703.
 Iverus, doktor 957.
- Jaakimvaara** 628.
Jaatinen, Staffan, hemmansegare 1042.
 » Viktor, redaktör . . . 1073.
 » Wilh., kontorsdräng . . 957.
Jænisch . . . 553, 605, 668, 707, 1131.
 » Abr. Fredr., köpman 514, 592,
 608, 617, 1144.
 » . Andreas, borgmästare 519, 609,
 713, 720, 1098, 1108, 1148.
 » Andreas, borgmästare,
 kommerseråd 578, 581, 602,
 627, 628, 687, 742, 749, 792,
 808, 828, 1054, 1098, 1109,
 1120.
 » Anna Sofia 1108.
 » Anton Ferdinand, hand-
 lande 608, 828.
 » Antoni, handlande 512, 602,
 747, 828.
 » Antoni & Abraham Fredr.,
 handelshus . 616, 627, 628.
 » Charlotta Sofia Helena 1108.
 » Christina 1117.
 » Elisabet, änka 751, 756.
 » Elisabet Sofia . 1149, 1150.
 » Hans Henrik, doktor 674, 700.
 » Helena Elisabet 1054, 1098,
 1134.
 » Helena Sofia, rådmans-
 änka 608.
 » Joakim, viceguvernör . 553.
 » Johan Filip, löjtnant,
 köpman 515, 516, 526, 527,
 577, 578, 741, 752, 753, 837,
 951, 1108.
 » Johan Gottfrid, hand-
 lande 608, 609, 687, 1098,
 1109, 1139.
 » Julia Sofia 823,
 » Kristian 608, 672, 1108.

- Jæmisch Krist. Rud., kretsläkare.
 hotråd 676, 679, 700, 704,
 742, 747, 752, 869, 891.
 » Maria 1107.
 » » Charlotta . 609, 1140.
 » » Elisabet . . . 1117.
 » Niklas (Nikolaus), köp-
 man, rådman 593, 598, 1097,
 1098, 1106, 1114, 1157.
 » Niklas (Nikolaus), hand-
 lande, borgmästare 501, 566,
 569, 597, 598, 608, 627, 660.
 1097.
 » Nikolaus, läkare, stats-
 råd . . . 700, 752, 891, 912.
 » Peter Georg, handlan-
 de 513, 550, 552, 608, 635,
 690, 952, 1147.
 » Sofia Juliana 1114.
 » släkt . . . 310, 598, 795.
 Jæmisch & Zagel, firma . . 828, 845.
 Jæmischka legatet 1054.
 Jahnukainen, handlande . . . 971.
 Jaischnikoff, köpmän . . . 634, 658.
 Jakob Andersson, rådman . . 1101.
 » Jakobsson, borgare . . . 82.
 » » till Ståflö . . . 950.
 » konterfejare . . . 384, 431.
 » Larsson, rådman . . . 1101.
 » Olsson till Bolstad . . . 166.
 » Simonsson, rådman . . . 1102.
 » » stadssekreterare 1113,
 1126.
 » skomakare 89.
 » tunnbindare 269.
 Jakobsson, A. G. 1072.
 » gårdsegare 970.
 Jakovleff, K., kommerseråd 953, 972,
 1019, 1020, 1032, 1033, 1077.
 » Paul, kommerseråd 232, 752,
 753, 756, 832, 833, 840,
 890, 953, 1020.
 » W., prokurist 1018.
 Jalander, F., assessor 999, 1037, 1073.
 Janzon, ingenjör 777.
 Jaroslav, guvernement . 586, 803, 996.
 » Wsewolodowsch 8.
 Jauchius, Lorenz, bokförelse . . 428.
 Javelinus, Haqvinus, sekreterare,
 rådman 302, 303, 311, 317, 326, 330,
 348, 402, 447, 1104, 1113, 1118, 1126.
 Jena 700.
 Jermila 636.
 Jernström, J., firma 1016.
 Jeroscheffskij 770.
 Jesersky, Petter, handlande . . 972.
 Jesper Jönsson, borgmästare 167, 1094.
 » » rådman 1101.
 Joa bruk 366, 379.
 Jockas prästgård 214.
 Joen Tyrilsson (Stålhandske) . . 162.
 Joenhaara 392.
 Joensuu stad 1002, 1004.
 Joensuu, ploginstruktör . . . 967.
 Johan Andersson, tillsyningsman 1118.
 » Casimir, af Pfalz Zwei-
 brücken, greve 249.
 » Grelsson 269.
 » Götesson 38, 39.
 Johan III, 129, 137, 146, 149, 150,
 151, 154, 155, 157, 162, 168,
 173, 174, 175, 181, 200,
 205, 207, 208, 217, 220, 223,
 229, 232, 233, 245, 246, 247,
 281, 285, 323, 776.
 » hertig 130.
 » Hansson, rådman 395.
 » Månsson (Natt och Dag) 245.
 » Olsson, rådman 1101.
 » » stadsskrifvare 170, 1113.
 Johannes de Viborg, magister 103, 106.
 » Erici Strengnensis . . . 473.
 » Petri 238.
 Johannes, Anders, rådman 285, 311.
 » Johan, stadsarkitekt 943, 1125.
 Jons Olofsson, borgmästare . 50, 51.
 » » höfvitsman 44, 116, 1093.
 Jonsson, Krister, kramhandlande 360.
 Jop Jönsson, skolmästare . . . 102.
 Jordainh Henricus, prior . . . 102.
 Judén, Jakob, stadssekreterare
 749, 750, 786, 787, 788, 801,
 894, 895, 900, 1115.
 » S. 840.
 Juel, dansk gesant 472, 474, 476, 477,
 480, 481.
 Julius, herr 136.

- »Jungfru Emerentia», skepp . . . 358.
 »Juno», fregatt 810.
 »Jupiter», barkskepp 810.
 Jurij 9.
 Jurkila 26.
 Juselius, F. A. 1016.
 » Uno 1009, 1124.
 Jute, Hans 81.
 Jutila, hemman 650.
 Juustén, Anna Pålsson . . . 1095.
 » Bengt Söfringsson 191, 1094.
 » Jöns, rådman 208, 1094, 1100, 1113.
 » Kasper 234, 242.
 » Klemet Sigfridsson borgmästare 140, 191, 222, 1094, 1101.
 » Paulus, biskop 102, 103, 118, 136, 220, 233, 234, 238, 243, 303, 315, 1094.
 » Severin Persson . . . 1094.
 Juustila 509, 608, 627.
 » gård 59, 304, 319, 357, 379, 813, 909, 1094.
 » säg 1033.
 » tomt 140.
 Juva 609.
 Jyrkilä by 220, 357.
 Jyrkkä bruk 325.
 Jyrkkäkoski 1014.
 Jämsä, Wilh., handlande . . . 972.
 Jäppilä glasbruk 636, 838.
 Järnefelt, Armas 1080, 1081.
 Järveläinen, T., slöjdlärare . . 1081.
 Jääskis 3, 23, 95, 167, 215, 221, 224, 364, 366, 458.
 Jöns, herr 263.
 » Jespersson, rådman . . . 1101.
 » Jönsson, borgmästare 51, 1093.
 » Mattsson 182.
 » Månsson 172, 208.
 » Westgöte 47.
 Jönsson, Henrik, slottsbefallningsman 222.
 » Vallerian 433.
 Jöran »myntare» 218.
 Jöransson, Anders, befallningsm. 442.
- K**
 Kabbala 444.
 Kahlska familjegraven 683.
 Kajjala, kvarn 217, 357.
 Kaijserlingk, Johan Kristofer, guvernör 540, 545.
 Kaistinen, Krister 312.
 Kaistlax 28.
 Kaivola, gårdsnamn 29.
 Kajain, Simon, kyrkoföreståndare 329.
 Kakkis socken 391, 686, 838, 872.
 Kakkola, hemman 849.
 Kalinin, Konst 770, 820.
 Kalixtus, påfve 96.
 Kaljunen, Alex., diversehandel 1024,
 » korkfabrik 1032.
 »Kallio», bolag 969, 1007.
 Kalliola gård 29.
 Kalman, statsrådinnas 743.
 Kallman, G. G., statsråd 655.
 Kalloin, hemman 1094.
 Kaltovesi 61, 62.
 Kaluga 636.
 Kalugin, Trofim 833.
 » Wassa 967.
 » V. J., diversehandel . 1024.
 Kamenski, Mikael Feodorovitch, grefve 518, 552, 553, 561, 685.
 »Kanava», tidning 801, 892, 895, 898, 914, 915.
 Kangasniemi, hemman 645.
 Kangasranta gods 91, 220, 221, 223, 389, 645, 849.
 » äng 91, 220, 392, 395.
 Kangassaari glasbruk 829.
 Kankaanpääs tobaksfabrik . . . 1033.
 Kannainen, L., fröken 1053.
 Kannin, Ivan Kiriloff 840, 841.
 Kantin, guldsmed 640.
 Kantkofski, Theod. possess. . . . 1156.
 Kanutus Johannis, biskop 233.
 » Theobaldi 236.
 Kapital och lifräntefond . 1049, 1056.
 Karelerstranden 2, 3.
 Karelus, borgare 55.
 Karhu, vaktmästaränka 854.
 Karin i Multiala, hustru 182.
 » Märtensdotter 1103.
 Karjalain, Matts, älderman . . . 181.

- Karjalan, kirjapainosakeyhtiö** . . . 1074.
Karjaporten 36, 136, 141, 146, 152, 153.
 155, 164, 165, 166, 202, 247, 249, 258,
 260, 272, 279, 280, 283, 285, 367, 368,
 394, 443, 467, 510, 513, 514, 518, 553,
 688, 691, 696, 740, 759, 951, 952, 953,
 1026.
Karjaportstornet 35, 36, 141, 153, 246,
 258, 282.
Karl Filip, hertig 130, 249.
 » hertig 130, 144, 145, 146, 151,
 163, 164, 168, 203, 220, 224, 1094.
Karl IX 146, 147, 150, 159, 176, 177,
 191, 223, 283, 354, 813.
Karl X, Gustaf . . . 304, 420, 455, 457.
 » XI 320, 402, 422, 651, 1095.
 » Knutsson (Bonde) ståthållare 16,
 17, 22, 23, 43, 52, 54, 55, 63,
 74, 75, 78, 80, 83, 84, 85, 88,
 92, 102, 104, 107, 117, 129, 130,
 159, 286, 301, 548.
 » Ulfsson (Sparre), ståthållare 40,
 41, 105.
Karpila by 390, 392, 393.
Karsten, Ernst Theodor, politie-
borgmästare 993, 1100, 1112.
 » Johan, handlande . . . 627.
 » O. J. 1123.
 » Theodor, löjtnant . . . 1100.
Kasakkakivi 476.
Kaschenreuter, målare 900.
Kaschkin, Eugenius Petrovitsch,
generallöjtnant . . . 545, 622, 673, 677.
Katarina II 508, 509, 511, 516, 521,
 524, 541, 546, 547, 560, 603,
 607, 610, 611, 623, 624, 636,
 712, 717, 747, 861, 944, 947.
 » fröken 228.
 » Henriksdotter (Caréel) 1095.
 » Karlsdotter 1095.
 » Mattsdotter 1118.
 » Maximova 1109.
Katarina rummet 718.
Kattapäaporten 29, 32, 33, 36, 140, 141.
Kattapäi, Olof 1100.
Kaufman, von, generalinspektör 936,
 960, 961.
Kaube Panne, borgare 81.
 » Kauppapalvelijain yhdistys» . . 1025.
Kavantkoski 849.
Keichel, Gottfrid, stadsapotekare 410.
Keith, general 557, 620, 728.
Kekki 754.
Keldan, Abr., handlande . . . 751, 828.
 » Andreas, litteratör . . . 887.
 » Anton, kontorist . . . 887, 1071.
 » Henriette 751.
 » & Heyno, firma 828.
Kelkkala 221, 222, 390, 392, 649, 849,
 1023, 1024, 1041.
 » förstad 973, 974.
 » tändstiksfabrik 1033.
Kellberg, Aron, stadssekreterare 1114.
Kempe, Lorenz, kapten 457.
Kempilä, gårdsnamn 29.
Kerus 221.
Kervin, Henrik 146.
Kexholm 62, 162, 190, 191, 240, 249,
 254, 332, 354, 361, 462, 463, 598, 693.
Kexler, Hedvig 1119.
Kiel 700, 702.
Kihl 316.
Kihlgren, bagarmästare 949.
Kiiski, källarbetjant 571.
Kiiskilä gård . . . 29, 59, 208, 888, 909.
Kiiskinen 664.
Kijsell 1097.
Kilpisaari 221, 849.
Kimari, Tobias, vaktmästare . . . 959.
 » Kimmo», bolag 964.
 » Kintere», oljeslageri . . . 838, 842.
 » träsliperi 841, 1033.
Kirchoff, Johan Jost, kirurg 272, 279,
 280, 408, 409.
Kiriloff, barnmorska 742, 755.
 » Niklas 765.
 » Petter Gerasimoff 765, 838.
 » Kirjola», brigg 810.
Kirkkojärvi, ölbryggeri 1033.
Kirkkonieni 221.
Kirkkosaari 780, 810, 927.
Kivinebb 634.
Kivisilta 476, 656, 936.
 » förstad 973, 974, 997.
 » säg 1011.
Klas Petersson, köpman 81.
Klein, Wilh., handlande . . . 952, 1032.
Klemens, borgare 56.

- Klemet Sigfridsson, se Juustén.
 Klepoff, W., dess cement och asfaltfabrik 1032.
 Klercker, svensk officer 675.
 Klinckowström, Otto Wilh., friherre 781, 788, 807.
 Klingenberg, tobaksfabrik 837, 839.
 Klingender, E. 882, 906, 908.
 Klint, Jakob Johan, läkare 1134.
 » Nikolaus 581, 605, 1114, 1135.
 Klockberget 263, 264, 269, 287.
 Klostren 99, 100, 137, 268, 411.
 Klubbar 713, 910, 922.
 Klöfversköld, Aron, slottshauptman 440, 455, 458.
 Klöf, Ernst official 588, 1119.
 Knippenberg, advokat 598, 683.
 Knorring, von, A. L., lagman 1063, 1124.
 » » fru 885.
 Knut Hansson, borgmästare 51, 116, 1093.
 » Jönsson, stadssekreterare 1113.
 Kock, Peter, gesäll 82.
 » W., mineralvattenfabrik 1033.
 Koikkelin, And. Johan, snickare 777, 968, 1036, 1121.
 Koivunalain 221.
 Koivusaari 729, 730.
 Kokkila, Tomas 240, 273.
 » tomt och gård 29, 256.
 Kolikkomäki 465, 466, 776, 923, 929, 973, 974, 997, 1001.
 » folkskola 1069.
 » läsesalen 1071.
 Kommunala sjukhuset 1058.
 Komödienhaus 914.
 Kondratowisch, Nikolai 947, 971.
 Kondratscheff, kapten 963.
 Kondula, gård 29.
 Kontio, brandmästare 970.
 Koreva, Edm., kapten 1155.
 Korhonen, A., tryckeri och bokhandel 1074.
 Korpilahti 1015.
 Korpinen, Olof 455.
 Korpolan 28.
 »Korpusnoi dvor» 647.
 Korsnäs 398.
 Kort, Andersson 1102.
 Kosan 531, 532, 587, 619, 677.
 »Kosa slobodden» 767.
 Koscheleff, Feoktist, rysk borgare 535, 588.
 » Jemelian, handlande 756.
 » Uliana, änka 756.
 Kosen, von, Hans 205.
 Koski, Jussi 239.
 Koskijärvi 379, 608.
 Koskinen, And., aktuarie 786.
 Koskis 629, 636, 729.
 Koskull, Andreas, landshöfding 290, 451, 457, 458, 752.
 » von, V., öfverste 951.
 Kosolin, Henrik, vaktmästare 786.
 Kostian, Henrik, handlande 173, 181, 198, 208, 214, 240, 1022.
 » Inge 182.
 Kostileff, läkare 769.
 Kothen, v., Kasimir, guvernör 762, 782, 883, 895, 898.
 » » lagman 757, 789, 819.
 Kotka 822, 823, 1003, 1004, 1005, 1011.
 Kotoinen, torp 394, 466, 534.
 Koukkallio ström . 61, 190, 217, 849.
 Kovaleff, Peter, rådman 741, 750, 754, 1112.
 Kraus, fabrikant 636.
 Kreijer, hofråd 555.
 Krenche, fortifikationsöfverste 926.
 Krister Nilsson (Wase), höfding 42, 52, 57, 63, 64, 67, 68, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 84, 102, 104, 105, 117, 1093.
 Kristian I. 18, 96.
 » II 72.
 Kristina, drottning 255, 291, 300, 302, 309, 366, 395, 398, 399, 414, 432.
 Kristoffer, guldsmed 217.
 Kristoffer, konung 42, 44.
 » mälare 218, 238.
 Kroell, se Cröell.
 Krogerus, Johan, vicepastor 1120.
 » Julius Adolf, stadsfi-
 skal 786, 1126.
 Krogius, Samuel 1153.
 » pastor 691.
 » släkt 311.
 Krohn, Emilia 823.

- Krohn, Julia, fru . . . 871, 883, 909.
 » Julius, professor . . . 888, 1075.
 » Leopold, handlande 755, 823,
 888, 917, 955.
- Krompein, Karl Fredrik, stads-
 sekreterare 564, 565, 567,
 568, 594, 596, 598, 953,
 1107, 1114, 1119.
 » Verner Fredrik, råd-
 man . . . 1107, 1114.
- Kron S:t Anne parken . . . 999, 1039.
- Kronholm, byggmästare . . . 970.
 » L. 1123.
- »Kronavelin» 472, 476, 477, 480, 481.
- Kronstadt . . . 473, 474, 828, 829, 1004.
- Krook, Charlotta 1111.
 » Katarina 1119.
 » Zachris 1119.
- Krupke, bagare 584, 642.
- Krus, Matts Larsson till Harvi-
 ala 162, 163, 247.
- Kruse, Erik, landshöfding . . . 290, 458.
- Kruskopf, Anna Amalia 1119.
 » brofogdeänka 765.
- Kudräscheff, kollegieassessorska . 748.
- Kudräzoff 812.
- Kuhlberg 521, 538, 581.
 » Andreas Sven, borgmä-
 stare 585, 1098, 1108, 1116.
 » Johan 1117.
- Kuhlman, Anna Hedvig 1150.
 » Anna Maria 1109, 1132.
 » Gotthard Wilhelm . . . 1154.
 » handlande 517.
 » Hans, handlande 749.
 » Helena, löjtnantska 515, 606.
 » räntmästare 502.
 » Sam. Fredr. 539.
 » öfverste 779.
- Kuhlström, landtränsmästare 742, 757.
 » Lars, kollegieassessor 753.
 » Laura 907.
- Kukkola 627, 636.
- Kukkonen, A. 1037.
- Kulikoff, A., handlande 967.
 » läder & detaljhandel . . 1024.
- Kultala gård . . . 256, 273, 515, 953.
- Kumila, gårdsnamn 29.
- Kumlin, A. 1123.
- Kumlin, fru 1053.
- Kuningas, A. 1033.
- Kuntjoki 608, 628.
- Kunttu, M. 1033.
- Kuokkastenkoski järnverk . . . 1033.
- Kuolemajärvi 608, 609, 627.
- Kuopio 361, 800, 1002, 1004.
- Kuopionluhta äng 222.
- Kurek, Axel 163, 164, 165, 166.
 » Jöns, ståthållare 290.
- Kurickola 1.
- Kurikka, Matti, redaktör 1073.
- Kurtornet 18, 128, 141.
- Kuschakoff, I. S., diversehandl. 1024.
- Kusmin, Feodor, bonde 588.
- Kusnetsoff, A., diverschandell 1024,
 1032.
- Kutusoff, Mikael, greve 552.
- Kvarnberget 157, 247.
- Kvint, Henrik 84.
- Kyander, Maria Elisabeth 1099.
- Kylliäinen, arbetareänka 972.
- Kylliälä 1.
- Kymmene flottningsbolag 1012.
- Kynnäpää torp 29, 223, 284, 394.
- Kyren, von, Lyder 10.
- Kyrialand 6.
- Kyrialabotten 3.
- Kyrkholmen 269, 413, 682.
- Kählman, V. A., redaktör 1072.
- Kämner, Märten 173.
- Kärkis säg 1033.
- Kärkkänen, Kristina 756, 956.
- Kääntymä 608.
- Kölhi, Simon, bonde 409.
- Kölling, Henrik 1151.
 » Jost, köpman 328, 360, 447.
- König, Anders 382.
 » Blasius, d. ä. 278, 328, 341, 360,
 432, 438, 1103,
 1151.
 » » d. y. 1103.
- König, Peter, handlande 377.
- Köningsberg 119, 238.
- Köpenhamn 72.
- Köping 187.
- Köpke, Leontine 1143.

- Labanoff, Vasili, borgmästare** . . . 455.
Lacmannus, Bartoldus, lektor 269, 386.
 420, 421, 427, 441, 457.
Lacy, general 557.
Ladau, assessor 904.
Lado, Balthasar, borgmästare . . . 594.
 » **G. E., räntmästare** 565.
 » **Henr. V., handlande, stads-
 öfverhufvud** 513, 526, 573, 577,
 578, 580, 594, 601, 602, 608,
 616, 627, 628, 635, 656, 678,
 686, 708, 713, 950, 951.
 » **Johan, handlande** 594, 616, 633,
 711, 714, 1132.
 » **Katarina Hedvig** 1109, 1162.
 » **Kristian Adrian, rådman** 593,
 594, 597, 602, 608, 612, 626,
 672, 682, 707, 720, 1107, 1144.
 » **Kristina Amalia** 712, 1110.
 » **Sara** 1132.
 » **släkt** 310, 328, 583, 594, 707.
Ladoska legatsfonden 830, 837, 864,
 865, 1017, 1054.
 » **sjuk- och fattighuset** 534, 536,
 668, 673, 674,
 870.
Ladugården 144, 153.
Læistius, Johan, skolmästare 233, 235,
 236.
Lafleur, köpman 425.
Lagermarck, Carl, landssekreter. 1159.
Lagerspetz, C. J., bokhandlande 949,
 1074.
**Lagerspetszka bokhandeln och
 tryckeriet** 1074.
Laiharanta 229, 247, 650, 1094.
Lagus, Gabriel, doktor 312, 324, 325,
 330, 739, 896, 1063,
 1072.
 » **Ida** 1063.
 » **Laiska Jaakon lähde** 5.
Laivasaari 221.
Lakamundstorn 35, 36, 141, 158, 463.
Lakman, Hans 175, 188, 197, 198, 208.
Lallukka, Juhö, handlande 967, 1022,
 1023, 1124.
Lamanen, H. 578.
Lamm, F., apotekare 871.
Lamph, Kristina 1157.
**Lang, (Lange, Long), Henrik Tön-
 nesson, borgmästare** 170, 209, 239,
 1094, 1101.
Lange, Matts, rådman 52, 1100.
Langell, Elis., statsrådinna . . . 741, 753.
 » **Fredr., hofråd** 516, 536.
 » **kollega** 469.
Langenskiöld, Carl, bankdirektör 1009.
 » **G. A., hofrättsas-
 sessor** 988, 1123.
 » **landssekreterare** 758.
Langh, Anders, f. d. munk 232.
 » **Elin** 1102.
 » **Henrik, rådman** 1102.
Langius 692.
Lappa, general 1069.
Lapuchin, general 714.
Lapunoff, D., öfverstelöjtnant . . . 765.
Lappstrand 215, 263, 296, 304, 317, 332,
 339, 347, 361, 362, 364, 367, 368, 375,
 398, 465, 612, 651, 655.
Lappvesi 80, 167, 191, 212, 215, 229,
 284, 832, 887, 888.
Lars Andersson, rådman 1103.
 » **Axelsson, se Tott.**
 » **bekbindare** 237.
 » **herr** 233.
 » **Herr Lars' port** 36, 141.
 » **Nilsson** 273, 1126.
 » **Persson** 173.
 » **skrifvare, borgmästare, se
 Lasse Henriksson.**
Larsson, Herman, borgmästare 52, 116,
 1093.
 » **Johan, snickares dotter** 441.
 » **Simon, smed** 440.
Lascy, öfverbefälhafvare 728.
Laskola gård 29.
Lasse Andersson, rådman 1101.
 » **Henriksson, skrifvare, borg-
 mästare** 47, 52, 72, 89, 119,
 120, 163, 1093.
 » **Henriksson, byfogde** 173.
 » **Henriksson, rådman** 1100.
 » **Jönsson** 47.
 » **Larsson, befallningsman** 160.
 » **Persson, rådman** 1100.
 » **skräddare** 47.
 » **Thomasson, borgare** 1125.

- Lastranta 367.
 › tullstuga 286.
 Latikko 221.
 Latonin, M., handlande 969.
 › detaljhandel 1024.
 Laube, Anton, kapten 754.
 › Johan Fredrik, kollegie-
 råd 515, 636, 822, 1108, 1114.
 › Maria 1120.
 › Maria Elisabeth 822.
 › släkten 583.
 Laubeska replageriet 613.
 Lauenstein, David, vagonfabrik 839.
 Laurbechius, biskop 415, 427, 430.
 Laurens sejermakare 268.
 Laurentius, Johannis 229.
 Laurentz Laurensen, möjl.
 borgmästare 51.
 › Schomaker, möjl. borg-
 mästare 51.
 Lauritsala 190, 813.
 Lautala, handlande 1023.
 Lavola 61, 909.
 › vatten och elektricitets-
 verk 1014, 1030.
 Lavonius, Magnus, justitieråd-
 man 786, 1110.
 Leander, Israel, fiskal 1118.
 Leckmas ström 357.
 Lehmann, Ernestine, lärarinna 697, 881,
 882, 883, 905, 910.
 › Georg, musikus 765.
 Lehtinen, Adolf, snickare 1037.
 Lehusen 177.
 › Katarina 371, 448, 1096.
 › › Märtensdotter 1103.
 › Margareta 1104.
 › Märten 276, 315, 330, 750, 1103,
 1116.
 Leijonhufvud, Gustaf Adolf,
 fältmarskalk 455, 457, 460.
 Leinberg, klockare 691.
 Leipzig 103.
 Leistenius, J. G. 896.
 Leistilä glasbruk 636, 838.
 Leiviskä 628.
 Leiviskänköski 608.
 Lelle, Henrik 28, 104.
 Lemp, Gabriel, redare 358, 1148.
- Leonoff, M., handlande 763, 769.
 Leonoffska badstugan 770.
 Leprosorium, hospital för spetäl-
 ska 95.
 Leppäsaari 849.
 Leppävirta 1012.
 Lesedoff, ingenjöröverste 939.
 Lessig, Carl, stadsarkitekt 1125.
 Lessing 704, 978.
 Leuwes, Gert 443.
 Levanus, Peter, handlande 627.
 › Sofia Charl. 1108.
 Lewenhaupt, general 728, 729.
 Libolt, Rembert, pottmakare 284.
 Lidwall, I., änkefru 969.
 Lifkoff, Isak, handlande 517, 521, 591,
 628, 635, 947.
 › › rådman 1108.
 › Ivan 602.
 Liffland 793.
 Lifman, Brita 1147.
 › Johan, borgmästare 266, 287,
 293, 295, 296, 302, 304, 305,
 306, 307, 311, 322, 325, 418,
 1094, 1096, 1104, 1113, 1126.
 › Johannes, kkh. 1096.
 › Maria 1150.
 Lihaniemi 28, 395, 436, 849.
 Lihr, Isak, handl. 1157.
 Liimatta gård 909.
 Likolampi 771.
 › förstad 973, 974, 997.
 Lilius, Arvid, stfinkt:s sekreter. 1125.
 › bankokommissarie 1077.
 › Helena, fröken. 1067.
 Lilla Kalitkan 759.
 »Lilla svenska syföreningen för
 fattiga barns beklädnad» 1053.
 Lille, Axel, redaktör 1072.
 › C. W. 820, 885.
 › Eskil, rådman 1100.
 Lilliesköld, Erik Jespersson 278, 279,
 513.
 › Maria 1105.
 Lillius, Henrik 502, 1106.
 Lilljeczona, Gustaf, landshöfding 290.
 Lillporten 141.
 Lind, Daniel, stadsfiskal 1118.
 Lindberg, Alexander Barnabas 1112.

- Lindberg, Carl Verner, rådman . 1112.
 » Elisabeth Charlotta . 1112.
 » Ida Sofia 1112.
 » landtmätare 769.
 » skräddare 755.
 » V., ingenjör 982.
 Lindeberg, K. L., kansliråd . . 1039.
 » S. E., lärarinna. 917, 885.
 Lindell, W. 1124.
 Lindén, Andreas. borgmästare 569, 573,
 605, 1097.
 Linderoth, Erik, häradskrifvare 1117.
 Lindfors, Jakob, kopparslagare . 1152.
 Lindgren, Maria Charlotta . . 1120.
 Lindh, hofråd 765.
 Lindhjelm, Anders G., landshöf-
 ding 256, 283, 290, 312, 357, 364,
 378, 384, 395, 404, 405, 423, 428,
 461, 462, 463, 464.
 Lindholm 841.
 Lindroos, hattmakare 766.
 » Joh. Teodor, ingenjör 957,
 977, 978. 1060, 1125.
 Lindström, altgesäll 642.
 » C. F., tobaks & cigarr-
 fabrik 837, 840.
 » Johan, handlande 754, 777.
 » K. L. 1124.
 Lindströms, J., pensionsfond 1045, 1049,
 1055, 1056.
 Lindvall, C. 1123.
 Linköping 10.
 Linnasaari 2, 4, 5, 7, 21.
 Lippe, Herman, rådman 78.
 Lippia, Brita 1096.
 Lippius, Jonas, rådman, borgmä-
 stare 311, 329, 562, 564, 568,
 583, 652, 948, 1097, 1105,
 1106, 1113, 1116.
 » Steffan, kkh. 1097.
 Lissabon 616.
 Listvennikoff, Filip, handlande . 749.
 » Konstantin, hand-
 lande 742, 765.
 » Vasili Ivanoff 803.
 »Litteraturbladet» 821.
 Lobsin, M., handlandeänka . . . 971.
 Loginoff, Abr., handlande . . . 832.
 » bokhållare 767.
 Loginoff, Feodosia, änka 767.
 Loginoffsky, prost 751.
 Lohenstein 703.
 Lohikoski såg 823; 1011.
 Lojander 608.
 Loleytis, J. F. 869.
 Londinen, Maria, kringelbagare . 643.
 Long, Anders, rådman 1100.
 Lorens (l. Lars) Mårtensson (Fa-
 tebur), borgmästare 280, 292, 296,
 327, 340, 341, 348, 360, 385, 415, 445,
 447, 459, 1103, 1126.
 Lorentz, Christina 1053.
 » Ferd., redaktör 1078.
 » Herman 819, 824, 868, 1159.
 » Julia Augusta, konsu-
 linna 1053.
 Lowe, Kerstin l. Krister, borgare 55,
 85, 116.
 Lucander, O. W., löjtnant 964.
 Ludevig, Helena Kristina 1161.
 Ludvig, von, genannt Briseman
 von Nettig, Carl, hofråd 1134.
 » Justus Johan, tullför-
 valtare 958, 1148.
 Ludvigsbergs verkstadsaktiebolag 978.
 Luiskala, gårdsnamn 29.
 Lukander, O., stabskapten 967.
 »Lukemisia Maanmiehille», tid-
 ning 801, 895.
 Lukin, protopop 577.
 Lund, David, biskop 412.
 » Susanna Margareta 436.
 » Ville, prokurist 971.
 Lundberg, A. H. 971.
 » Klas Peter, pastor 1157.
 Lundh, Anna Hedvig 1098.
 » Jakob, translator, rådman 567,
 608, 609.
 » Jakob Johan, handlande 514,
 599, 627, 634, 636, 656, 951,
 1107.
 » släkt 599.
 » & C:o 522, 527, 608, 624, 627,
 633, 636, 638.
 Lundhska glasbruken 614, 690.
 Luth, mamsell 742, 755.
 Luuk, glasmästare 600.
 Luukala ångsåg 832.

- »Luuri», brigg 810.
 Lybeck 10, 64, 65, 66, 69, 70, 71, 72,
 75, 76, 77, 78, 82, 84, 88,
 119, 120, 183, 198, 205, 209,
 237, 242, 316, 342, 358, 360,
 375, 438, 498, 616, 682, 691,
 796, 816, 818, 830, 1009.
 » pastor 1061.
 Lybecker, Georg 256, 290, 470—474,
 476, 477, 480, 483, 484.
 » hofrättsråd 749,
 Lydecken, Herman 1019, 1123.
 » Johan, kopparslagare 585.
 754, 792, 847.
 » Robert, konsul 829, 917, 963,
 983, 1018, 1025, 1159.
 » släkt 799.
 » & Harling, firma 815—817,
 829, 1018.
 Lydeckenska tändsticksfabriken 842.
 Lyding, Barbara 608.
 » Giörd Anna 1107.
 Lydke, Abraham 347.
 » Lovisa 1110.
 Lyly, J. A. 999, 1040, 1073, 1124.
 Lyykylä 608, 627.
 Lyykylänjärvi 393.
 Långa bron 134, 135, 391, 484.
 Långska apoteket 1060.
 Låne och folkbiblioteket 1070.
 Läsesalen 1071.
 Läskelä 609.
 Löfgren, S., hofrättsråd 756, 758.
 » Sofie, hofrättsrådinna 758, 956.
 » Viktor, tidningsman 1075.
 Löfman, O. V., redaktör 1073.
 Löfström, A., polismästare 872.
 » L. H., öfverste 971.
 Lönnbeck, Verner, redaktör 1072.
 Lönnblad, lagman 757.
 Lönnfors, Joh., mineralvattenfab-
 rikör 958.
 Lönnroth, Elias 902.
 Löppönen, arbetare 585.
 Löwenborg, Hans, rådman 174, 1101.
 Löving, partigångare 729.
 » polisuppsyningsman 741.
Maaskola gods 151, 220, 221, 223, 390,
 392, 396, 849, 850, 857, 1042.
 »Magicien», korvett 926.
 Magni, Evert, matros 349.
 Magnus, biskop i Åbo 73, 110, 113.
 » Eriksson 10, 39, 80, 108.
 » konung 5.
 Mahlberg, Anders, fiskal 1119.
 Mahs 606.
 Majjdell, Georg Johan, general 464, 465,
 466, 467, 468, 469, 470, 471.
 »Maimeseri» (majamics) 215, 365.
 Maitola, gårdsnamn 29.
 Majander, Olga 1100.
 Makeprang, Klas 188, 197, 198.
 Makerland 26, 102.
 Makovkin, lifegen 617.
 Mallenius, R., redaktör 897, 1073.
 » Maria 1156.
 Malm, snickare 641.
 Malmberg, Nils Viktor Albin,
 skulptör 1160.
 Mangelus, F., hofrådinna 765, 894.
 » Julia Elisabet 1115.
 Mangoffski, fru 715.
 Manikkola 1.
 Mannerheim, Carl Gustaf, grefve 781,
 782, 861.
 Mannonen, A. 1033.
 » Israel 833.
 Mansfeld, grefve 249.
 Mantelmuren 18, 128, 158.
 Marfa Gregorieva 1109.
 Margareta af Nederländerna 71.
 » drottning 41, 98.
 » Bertilsdotter, änka 1094.
 » Mattsdotter 162.
 » Persdotter 1100.
 Maria Danielsdotter 1095.
 » Magdalena prebendegods 1, 23,
 94, 95, 96, 98, 220.
 » » hospitalet 94.
 » » kapellet 113.
 » » sjukstuga 228.
 » » tomt 230.
 »Maria», jakt 637.
 Mariabild 97, 106, 242.
 Marjanen, Erl. f. d. poliskammar-
 vaktmästare 971.

- Markeloff, D., handlande 963, 1024, 1057.
 »Markgeld» margeld 92.
 Markus, Fransson 182.
 » Siffersson, rådmän . . . 1102.
 Martianoff, murmästare . 757, 770.
 »Martin Luther», fregattskepp . 928.
 Martin, pastor 1061.
 Martini, Simon, kollega 428.
 Martinius, Mathias, lektor . . . 427.
 Masalin 605.
 » B. K. 1123.
 Masileff, Edla Katharina 1111.
 » änkegeneralska 758.
 » öfverste 758.
 Maslinitza, 909.
 Mathias Bertilsson 1118.
 Mattha, tysk pastor . 525, 657, 684.
 Mattho, Maria 1104.
 Mattila gods 29, 273.
 » tomt 208, 279.
 Matts Andersson, borgmästare 170,
 172, 205, 1094.
 » » rådmän . . . 1101.
 » Bertilsson, rådmän . . . 1100.
 » » stadskassör . 1116.
 » Larsson 47, 118, 120, 130, 163,
 172, 203.
 » Mattsson 132, 140, 146, 239,
 1118.
 » Persson, rådmän . . . 1101.
 » Påvelsson, rådmän . . . 1101.
 » Sigfridsson, rådmän . . 1102.
 » Staffansson, borgmästare 169,
 223, 1094, 1113.
 Matuschkin, löjtnant 588.
 Maurer, Ignatius, boktryckare . 428.
 Mecking, Hans, tjänare 56, 64, 66, 74,
 174.
 Medi Jani 606.
 Medelplan, Daniel, boktryckare . 430.
 Meiiendorff, Kasimir Ivanovitsch,
 guvernör 552, 553, 677.
 Meijer, Baltzar, klensmed 378.
 » Didrik 239.
 » & Co, firma 1015.
 Mekaniska verkstaden 1026.
 Meker, Joan, rådmän 1100.
 Meklenburg, hertigen af 86.
 Melander, stolanatschalnik 335.
 Mellanmuren 502.
 Mellanporten 260, 280, 958.
 Melart, Amalia Charlotta 1141.
 » Anna Hedvig 1110.
 » Carl Gustaf, språkmästare,
 rådmän 640, 1108.
 » Dorotea, änkefru 767.
 » Fredrik, rådstufvurättsno-
 tarie 786.
 » Fredrika Amalia 1109.
 » Karl Kristian, doktor 700.
 » änkerådsmanska 509.
 Melartin, skolinspektör 876.
 Melartopæus, Katarina 1103.
 » Kristian, kyrkoherde 680,
 684, 686, 1108.
 » Petrus, biskop 234, 270.
 Melartopæuska familjegravven . 683.
 Melen, von, Bernt 119.
 Mende, Baltzar, stadsbarberare 408,
 409, 410, 432, 435.
 Mendt, Alexandrine, öfverstinna 762,
 865, 871, 1053.
 » Fr., baron 777, 963.
 Mennander, Jonas Henrik, borg-
 mästare 1099, 1111.
 Menschewer, Henrik, borgmästare 278,
 293, 296, 302, 304, 305,
 311, 317, 318, 319, 320,
 322, 327, 333, 340, 341,
 348, 383, 419, 445, 446,
 950, 1095, 1126.
 » hustru 419.
 » Margareta 1105.
 » notaries hustru 436.
 » stenhus . 263, 272, 330.
 Menschikoff, furst 482, 483, 762.
 Mentsaari 959.
 Mentschugin, Paul 832.
 Merijoki gods 1094.
 Merisuo, torfströfabrik 1033.
 Merkurförbundet 1025.
 Meschtschersky, furstinna 869.
 Mess, Hans, byggnästare 132.
 » Johan de 154.
 Metsola 26.
 Metsäkylä 636.
 Metzner, garfware 642.
 » släkt från Sachsen 584.

- Meuroin, Elias, kopparslagare . 1121.
 » Erik 792.
 Michel, Hans, doktor i Narva . 409.
 Mickel Mårtensson, rådman . . 1102.
 » tunnbindare 431.
 Mickelson, F., handlande 956, 1007,
 1022.
 » agentur, expeditions och
 rederiaffär 1022.
 Middelburg (i Holland) 358.
 » F. W., handlande 506, 740,
 796, 836, 949, 1018, 1032.
 Mielck, Ernst, tonsättare . . . 1081.
 » Johannes, handlande 949, 1018.
 » Theodor . . 1018, 1081, 1124.
 » F. W. & C:o 1018.
 Miittula, säg 1015.
 Minden, von, Lydik 84.
 Mitau 461, 702.
 Mitskoi, kommandant 554.
 Mittlaeger, Joh. Gottlieb, linväf-
 vare 642.
 Mjöhund, Bertel Jöransson, slotts-
 befallningsman 161.
 Mjöltnare, Hans 412.
 Moberg, V., läncarkivarie . . . 971.
 Modéen, O. A., läncarkivarie . . 971.
 Modén, lektor 820.
 Modera, Anna, stadskassör . . 1117.
 Moderus, Sven, rådman 295, 297, 299,
 300, 330, 399, 1104, 1116, 1126.
 Moij, Paul, paskillör 266, 274, 285, 324,
 358, 445, 446, 448.
 Moisund 608.
 Mola . . 190, 240, 364, 608, 628, 686,
 1011.
 Moldau, furste af 249.
 Molerander, C. I. J., folkskolcinspek-
 tor 890, 935, 987, 1070.
 Molitor, kollegieassessor . . . 605.
 Mollerus, Henricus, hofskald . . 245
 » Sara Elisabet 1107.
 Moltschanoff, Michaila, chef för
 provincialkansliet 542, 543.
 Monola, hemman 1043, 1044.
 Monrepos 4, 7, 19, 539, 547, 647, 649,
 763, 770, 849, 882, 972, 973,
 997, 1041.
 » cikoriefabrik . . 838, 1033.
 Monrepos rån 972.
 Montell, I, apotekare 841.
 » J., spritfabrik 1032.
 Mordvintzoff, Alexei, handlande 972.
 Morten Olofsson, stadssekreterare 1113.
 Morton, von, Vilh., kollegieråd,
 viceguvernör 538, 549, 1161.
 Moschkin 803.
 Moser 1081.
 Moskva 37, 109, 115, 193, 200, 246, 354,
 463, 556, 558, 559, 565, 652, 713, 714.
 Moskvin, F., kolonialvaruhandel 1024.
 Mossin, Mossei, handlande . . 1120.
 Motti, Johan, traktör 606, 634, 690,
 745, 751, 836, 876.
 » Sara, änka 751.
 Muinonen, Jak., arbetare 972.
 Mukakulla, hemman i Kyrkslätt 23.
 Mulila, gård 29.
 Mulkoluoto 221.
 Multiala, Karin 205.
 Mums, Anna 427, 1096, 1103.
 » Ingeborg 441.
 » Lorens 1151.
 » Märten 279, 308, 309, 315, 328,
 333, 341, 348, 360, 375, 384,
 431, 432, 447, 460.
 Mumskan 448, 747.
 »Mumskans stenhus» 274, 511.
 Munkekällan 155, 165, 202, 465, 534.
 »Munkekälla krog» 284.
 Munkeporten 36, 138, 141, 151, 152, 153,
 155, 156, 229, 367.
 Munkeportsklostret 137.
 Munke- eller Munkeportstornet 35, 36,
 141.
 Munkinniitty äng 849.
 »Museum Viburgense» 945, 1081, 1082.
 Mustonen, A. J., firma 1016.
 Muta, Tönnis 312.
 Muurame, säg 1015.
 Müller, Friedrich, lärare 691.
 » kamrerare 683.
 Münnich, fältmarskalk 530, 661.
 Myller, Axel, öfverste 754, 755.
 Mylly, K., handlande 967.
 Myllysaari 378, 400, 635, 655.
 Mynte, ut der, Matias, revalsbo 57,
 Myntverk 86.

- Myyryläinen 585.
 Mäns i Hinnola 182.
 » Nilsson till Ahtis, befallningsman 62, 158, 159, 160, 190, 192, 213.
 Mårdberg, Sofia Alexandra . . 1115.
 Mårten, Hindersson, borgmästare 170, 237, 327, 1125,
 » Jönsson, rådman 1101.
 » tunnbindare 431.
 Mähting, Tomas, rådman . . . 1100.
 Mäki Suikki 182.
 Mättäänjärvi 977, 1042.
 Mättäänoja 465.
 Mödräföreningen 1053.
 » n:o 2 1053.
 Möller, Daniel, lärare 691.
 » Herman 119.
 » Johan, lybsk borgare . . . 72.
 Mölsä, destillator 970.
 Mörck, Petter, stadsfiskal . . . 1119.
 Mörner, Carl, landshöfding . . . 290.
 » fru 432.
 » grefvar 714.
 Naht, Antoni 596.
 » Joakim, rådman 504, 505, 533, 556, 557, 559, 565, 596, 609, 1097, 1106.
 » Jürgen, handlande, rådman 596, 661, 682, 1106.
 » släkt . . . 310, 328, 594, 596,
 Nahtska, familjegravfen 683.
 Naistenkaivo, (Papula) 23, 392.
 Naistenlaks 608.
 Narva 63, 64, 66, 70, 71, 77, 78, 113, 192, 193, 195, 196, 197, 200, 205, 248, 250, 344, 366, 372, 389, 432, 459, 461, 505, 506, 526, 569, 571, 583, 637, 714.
 Nassau, prins af 769.
 Natt och Dag, Erengisle Nilsson, ståtåhållare 40, 41, 77.
 Naulasaari, asfaltfabrik 1033.
 Naukarinen, Joh., handlande . . 956.
 Navigationsskolan 1067.
 Nebe, T., handlande 838.
 Nederländerna 72.
 »Nedertornet» 255.
 Neidhardt 1135.
 Neidhardt, Ivan, viceguvernören 535, 549, 577, 666.
 Neitsytniemi 286, 391, 393, 394, 494, 533, 536, 537, 539, 623, 647, 698, 766, 768, 770.
 » udde 646, 648.
 Nessin, skräddare 600, 640.
 Nessler, instrumentmakare 769.
 » instrumentfabrik 838.
 Nethunius, Henrik, arrendator . 1145.
 Neuman, musikdirektör 755, 756.
 Neustrojeff, Vasili, handlande 280, 748, 754, 833, 840, 949.
 » spikfabrik 842.
 Nevan 3, 4, 7, 63, 70, 77, 78, 81, 82, 88, 192, 193, 201, 254, 338, 354, 712.
 Newski stearinljusfabrik 969, 1021, 1028.
 Nicolaj, von, Ludv. Henr., baron 647, 704, 770, 882, 1069.
 Nicolaus Magni, skolmästare 235, 236.
 Nielitzska teatertruppen 915.
 Nigreus 415, 417, 418.
 » Kristina Karolina 1110, 1171.
 » länsman 537.
 Nikander, arkivarie 777.
 Nikitin, Andrei, handlande 521, 1024, 1033.
 Nikkanen, arbetskarl 765.
 Nikkinen, Jöran 578.
 Niklander, G., trafikdirektörsadjoint 1080.
 » växthus å Myllysaari . 1000.
 Niklissou, Daniel, höfding 76.
 Nikolai I 814, 907, 922.
 Nikolai, grekisk ortodox ärkebiskop 1062.
 Nikolaiön 926.
 Nikolajeff, N., fältväbel 959.
 Nikolajeffsky 771.
 Nikoska 1.
 Nils Bengtsson 110, 111.
 » Eriksson (Gyllenstjerna), ståtåhållare 45, 83.
 » » (Gyllenstjernas) änka 140.
 » Henriksson 182.
 » Jespersson 246.
 » Jonsson, rådman 1101.
 » Magni, kyrkoherde 232.

- Nils Månsson, befallningsman . 161.
 » Olsson till Meldola 166.
 » Turesson, se Bjelke
 Nilsdorff, Elsa 1155.
 Nilsson, Nils Gabriel, skräddar-
 mästare 755, 955.
 » Jonas, borgmästare 292, 295,
 304, 305, 308, 311, 329.
 Nircko, Jöran, slottsskrifvare . . 256.
 » prästsläkt 313.
 Nisalaks, egendom 1095.
 Niskanen, H. K., snickaränka . . 951.
 Nisoovska landet 9.
 Nissinen, K. V., handlande . . . 967.
 Nisula, byggmästare 970.
 Nobel 1020.
 Nokelin, gesäll 642.
 Nora 26, 102, 172, 437, 1094.
 Nord, G., stadssekreterare och
 stadskassör 1115, 1117.
 Nordberg, Joh., assessor 704.
 Nordiska aktiebanken 516, 741, 753,
 818, 1007, 1009, 1013, 1014, 1016,
 1017, 1020.
 Nordsjön 189.
 Norman, tullnär 598, 683.
 Norrgren, Anders, handl. 1153.
 Norring, Alfr., inspektör 955, 1050.
 » Hedvig Lovisa Emilia 1009.
 » Johan Gustaf 819, 874.
 Norrköping 187.
 »Norrholm» 147.
 Norrman, C. H., direktör 1016.
 Norrmén, H., ingenjör 982.
 Noskua 608, 628.
 Noskuanjärvi 61.
 Nousia Ryss 62.
 Novgorod 3, 5, 7, 10, 11, 37, 38, 39,
 42, 61, 62, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 73,
 81, 82, 85, 88, 108, 109, 113, 115, 116,
 189, 193, 200, 203, 249, 354, 463,
 547, 903.
 Nuijamaaboarna 698.
 Nuorison raittiusseura 1040.
 Nurmila 909.
 Nurmiluoto 221.
 Nurmis, fabriker där 28, 608, 609, 823,
 1012, 1033.
 Nybefästningen 155, 165, 246, 247, 250.
 Nyberg, C. H., ingenjör 849.
 Nybergh, A. 980, 1123, 1127.
 Nyen 192, 328, 336, 338, 344, 355, 356,
 357, 366, 369, 372, 414, 454, 462,
 477, 484, 583, 594, 603, 707.
 Nyenskans 254, 282, 310, 364, 394, 410,
 455.
 Nygårds hemman, uppfostrings-
 anstalt 867, 868, 1017.
 Nyholm, G., tapetfabrik 841.
 » Vilh., handlande 1031.
 » Viktor 1031.
 Nykyrka socken 136, 246, 636, 690,
 833, 842.
 » folkhögskola 1023.
 Nyköping 187.
 Nyland 412, 473.
 Nylander, A. 896.
 » Tönius, borgmästare 169, 182,
 198, 209, 1094, 1101.
 Nyman, Hans, kramhandlande . . 360.
 » kanngutare 418.
 Nyporten 36, 134, 140, 141, 145, 146,
 158, 269, 287, 507.
 Nyportsbastionen 460, 502, 774, 776.
 » postejen 155.
 » rundeln 249.
 Nyslott 162, 214, 236, 237, 332, 408,
 451.
 Nyslottska kretsen 608, 609.
 Nystad, freden i . 486, 554, 555, 585.
 Nystaden, stadsdel . 534, 763, 940.
 » eller Vallen 148, 149.
 Nyström 642.
 » G., arkitekt. 944.
 Nytornet 128.
 Näätäin, Hans Persson 209, 246.
 » » dräng 239.
 » Simon 140.
 Näätälä, säg 357, 379, 608, 627.
 Näätälänjärvi 61.
 Nödarbetshusfonden 1045, 1049.
 Nöteborg 10.
 » freden i 11, 76, 254, 282, 454,
 455, 462.
 Obreskoff, Alexander Vasilje-
 vitsch, krigsguvernör 552, 903, 910.
 »Ocean», rederiaktiebolag 1007.

- Odenvall, Fredr. Aug., stadsar-
 kitekt 1125.
 Odojeffsky, furst 802.
 Ogarjoff, generaladjutant 925, 926.
 Ojaticko, stadstorp. 394, 534.
 Oker-Blom, Kristian Teodor, gu-
 vernör 738, 781, 782, 986.
 Olaus Henrici, prior 102.
 » Magni 114.
 Olchin, Peter, rysk borgare 588, 649.
 Oldberg, Julia Florentine Louise 1111.
 Olde, Vit 141, 168, 175, 182, 188, 197,
 198, 208, 219, 221, 231, 239, 279,
 1101.
 Oldenburg, Tekla Antoinette 1112.
 Oldenburgs pappers- och konst-
 handel 1074.
 Olgerdowitsch, Semen, furst 108.
 Olin, Julius, handlande 1066.
 Ollongrén, Karl, öfverstlöjtnant 1054,
 1135.
 Olof Brokikare 239.
 » Mattsson, borgmästare 169, 182,
 208, 223, 1094, 1101.
 » Olofsson, borgmästare 92, 1094,
 1101.
 Olofsborg 17.
 Olonetz 586, 616.
 Olonetska guvernementet 803.
 Olsoni, E., vicelandskamrer 739.
 Olsson, Emil 1016.
 Ongenkallio 221.
 Onkoff 535, 662.
 Onkow, Jakob, rådmän 578, 1109, 1110.
 » Martin, rådmän 577, 628, 1109.
 Ora, T. 970, 1124.
 »Ordinantia», författning 52.
 Orloff 617.
 » grefvinna. 807.
 »Orpokoti» 1053.
 Orræus 605.
 » Anna 1134.
 » Brita 1107.
 » Gustaf, pestläkare 701.
 » Magnus, stadsråd, vicegu-
 vernör 514, 550, 552, 553, 701.
 Osenbryggs änka 334, 378.
 Osipoff, Perfil, handlande 972.
 Osterman 486.
 »Otava», tidning 894, 897.
 Ottelin, Karl Gustaf, biskop 874, 878.
 Oudar, Anna Maria 1107.
 » Johan, handlande 502, 599.
 » Johan Nic., official, råd-
 man 563, 1107, 1119, 1148,
 » Niklas, proviantmästare 599,
 1119.
 » släkt 311, 583, 599.
 Oxenstjerna, Bengt 453.
 » Åke Eriksson, lands-
 höfding 290.
P
 Pacius, Edvard, stadsingeniör 779, 977,
 978, 980, 983, 1050, 1125.
 » J. E., arkitekt. 943.
 » L., prokurist 950, 1013, 1123.
 Padgornoi 605.
 Pahlen, löjtnant 466.
 Paikkala, gårdsnamn 29.
 Paischeff, Vilh., handlande 963, 1022,
 1023.
 Pakarila, gårdsnamn 29.
 Pakkanen, hemman 650.
 Paldani, Edvard, stadsfullmäkt.
 sekret. 1123, 1125.
 Paling, Karsten 82.
 Palmaeus, kyrkoherde. 686.
 Palmberg, A. J., doktor, profes-
 sor 739, 753, 841, 982, 987, 989, 1122.
 Palmroth, Georg, hofrättsråd, vi-
 ce-president 752, 754, 755, 952, 954,
 1133.
 Palonen, A. 1037, 1123.
 Palokki, vattensåg 1011.
 Palokoski i Heinävesi 823.
 »Pamaus», förening 1023, 1079.
 Pampala gård 29, 59, 256.
 » tornet 36, 141, 158.
 »Pandora», barkskepp 317, 810.
 Pantlänefonden 1049.
 Pantsarlaks 95, 147, 148, 149, 150, 153,
 155, 157, 164, 194, 214,
 229, 242, 245, 281, 283,
 284, 286, 290, 299, 302,
 331, 367, 394, 407, 455,
 460, 465, 467, 474, 476,
 493, 534, 537, 539, 540,
 633, 645, 674, 675, 687,

- 688, 689, 742, 764, 766,
771, 777, 807, 849, 867,
937, 966, 969, 970, 972
997, 1031.
- Pantsarlaks bastionen 155, 246, 249,
452, 460, 462, 463, 472,
476, 524, 528, 774, 776.
- » spritfabriksaktiebolags
fabrik 1032.
- Papula, vik och förstad 28, 88, 102,
216, 284, 466, 535, 645, 649,
674, 766, 768, 849, 966—
969, 972, 978, 994, 997, 1009.
- » bro 536, 650, 658, 665, 674,
936, 961, 973.
- » egendom 151, 156, 157, 168,
220, 221, 223, 247, 389, 466,
649, 766, 771, 850, 857, 872,
884, 974, 1042.
- » fattiggård 1052.
- » utsiktstorn 969.
- » ölbryggeriet 1031.
- Paradistornet 18, 128.
- Paradplan 750, 777, 809, 921, 944, 949.
- Parikkala 686.
- Paris, Bernt, apotekare 675.
- » madame 502.
- Parland, Osvald, ingenjör . . . 1142.
- Parrot, professor 696.
- Parviainen & Co, firma . . . 1021.
- Paul, kejsare 552, 608, 703, 714, 724.
- Paul Wahl & Co, firma, se Wahl.
- Paulsen, Joachim Conrad, lärare 691.
- Pausula, gårdsnamn 29.
- Pavloff, handlande 756.
- Pavloffsky förstad 763, 771, 807, 862,
972, 973, 997.
- Peder, herr, i Taipalsaari . . . 1100.
- » Jonsson . . 10, 21, 38, 39, 76.
- » Skrifvare 229.
- Peiker, junker 743.
- Peippola säg i Nykyrka . . . 1033.
- Pelkola gods 29.
- Pelkonen, A., bleckslagare . . . 955.
- » Georg, handlande . . . 743.
- Pellervo, fastighetsaktiebolag . . 963.
- Pellin, Markus 205.
- Pensionskassa för tjänande och
arbetande klassen 1056.
- Pentzelius, Adolf, diakonus 716, 756,
758.
- Penttilä, V. 1016.
- Per Andersson 182.
- » Grelsson, rådman 1102.
- » Henningsson, slotslofven . . 951.
- » Jönsson 6.
- » Larsson, rådman . . . 136, 1101.
- » Mårtensson 182.
- » Nilsson, borgmästare 47, 51, 1095.
- Perander, N., hofrättsråd . 945, 1123.
- » Emilia Kristina, änke-
fru 883, 1053.
- » Perdelsalmi » (Partialansalmi) . . 84.
- Pernau 155.
- Pero å, by, spikfabrik 134, 608, 627,
849, 1033.
- Perojoki, K. J., handlande . . . 967.
- Perret, lektor 994.
- Perssina, Fedor & Kusma, ryska
köpmän 202.
- Pesonen, A. 1124.
- » K. J., handlande . . . 967.
- » P. J., diverse & tyghand-
del 1024.
- Peter I den store 464, 469, 472, 473,
476, 481, 482, 491, 494, 527,
545, 555, 612, 637, 644, 646,
680, 761,
956.
- » Elavi, biskop 8.
- » Hansson, stadssekreterare 1113,
1126.
- » Olofsson 87.
- » Torstensson, rådman 1104, 1116.
- Petersberget 960.
- » batteri där 814.
- Petræus, Elisabeth 865.
- » Henrik, rådman 311, 1104,
1113, 1117.
- Petri-Pauli kyrkan 498, 499, 525, 526,
683, 944, 1062.
- Petroff, Luka, borgare . . . 755, 955.
- Petropavloffska hospitalkyrkan . 875.
- Petrova, Akulina, tjänarinna . . 606.
- Pettersborgh 464.
- Pettersson, Anna Maria . . . 1133.
- » magasinsförvaltare . . 967.
- Petäjäkoski 825.

- Pfaler, von, Aug., bankdirektör 1009, 1123.
- Pfefferling, Maria Fredrika . . . 1055.
 » fond . 1045, 1049, 1055.
- Pfingsten, Wilhelm Carl Christian, prost 875.
- Pflug, Jenny 1141.
- Philipæus, Jakob, handlande . . 947.
- Philipæuska trädgården 968.
- Philippoff, W., halmbattfabrik . . 838.
- Philips, major, öfverste 538, 667, 751.
- Pietarsaari 849.
- Pietinen, M., fabrikant 964, 1124, 1127.
- Pihlgren, Akatius, ränteskriverare 537.
- Pihlström, G., smedmästare 757, 958.
- Piira, A., pastor 964.
- Piironen, köredskapsfabrik . . . 841.
- »Pikiruukki» 539, 997.
- Pikoff, V., handlande 1043.
- »Pilen», norskt fartyg 927.
- Pimpula, gårdsnamn 29.
- Pingoud, Guido, generalsuperintendent 1142.
- Piper, Berndt 182, 1095.
 » fänrik 308.
 » Petter, tullnär 292, 345, 375, 419, 431.
- Pipping, Jost Joakim, handl. . . 1158.
 » Knut Theodor, ingenjör 991, 1125.
- Pirsdorff, stadsmusikant 409.
- Pirskoi, kollegieråd 535, 605.
- Pirttimäki, M. 1037.
- »Pirunlinna» 952.
- Pischalnikoff, Alexei, köpman 502, 586, 595, 619, 653.
- Pistolekors 604.
 » kapten 756.
 » kollegieassessor 767.
- Pitke Lamp., borgmästare 51, 59, 1093.
- Plachin, brännvinsförpaktare 769, 834.
- Plantin, Johan, borgmästare 264, 271, 272, 280, 292, 293, 295, 302, 303, 304, 308, 311, 317, 320, 321, 322, 330, 341, 348, 359, 373, 374, 399, 432, 439, 448, 948, 1095, 1126.
- Platonoff, handlande 745.
- Platzman, Geskin 437, 1145.
 » Maria 1104, 1147.
- Platzman, Röttgert 280, 330, 333, 348, 349, 360, 371, 438.
 » släkt 309, 330.
- Pleskov 113, 203.
- »Plevna» 970.
- Poleff, polisupplyningsman . . . 854.
- Polen 163, 234, 455, 462, 464.
- Polén, Fredrik 885, 897.
- Poljakoff, änka 967.
- Pomell 545.
- Ponomareff, Dmitri, adelsman . 966.
- Pook, Berent 445.
- Popoff, Anna, kollegierådinna . 765.
 » Ivan, fiskhandlande . . . 747.
 » Konstantin 832.
 » N. 747, 946, 971.
 » Vasili 588, 590, 634.
- Poppius, Agatha Sofia 1111.
 » Fredr. Wilh., politieborgmästare 992, 1099, 1111.
 » Georg Wilhelm, mantalskrifvare 1099.
 » K., häradshöfd. 1140.
- Porin, Hans, revalsbo 57.
- Porte, de, Johan, bygginästare 128, 132, 156.
- Porthan 553, 693, 694, 695, 699.
 » V., guldsmed 963, 1036, 1037.
- Pose, Peter Wilhelm 1148.
- Posse, Fredrik, stabskirurg . . . 675.
 » Knut, stäthällare 45, 104, 107, 109, 110, 114, 115, 244, 247, 282, 455, 956.
 » aktiebolag 1007.
- Posti, Adam, tullvaktmästare . . 972.
- Pototsky, N. J., handlande . . . 966.
 » tobakshandel 1024.
- Pousette, skådespelare 914.
- Prag 103.
- Prebende, Johannes döparens, Erasmus', Sancta Annas, Johannes evangelistens, jungfru Katarinas, apostlarna Petrus' och Paulus', Maria Magdalenas, S:t Eriks, S:t Henriks 23.
- Prebs, tunnbindare 443.
- Preen, Klas, löjtnant 443.
- Preussen 655, 678.
- Preusser, von baron 521.

- 599, 603, 618, 645, 652, 653, 655, 660,
661, 667, 673, 692, 951, 1097.
- Reinholm 777.
- Reininger, Pauline Elise Frederike 1160.
- Reithmeyerska hofoperatruppen 914.
- Reitzenstein, von, Johan, hofråd 519.
- » Katarina Sofia . . . 1108.
- » släkt 583, 604.
- Relander, Aug., pastor 758.
- » J. R., rektor 935, 987, 1026,
1063, 1072.
- Relanderska apoteket 1050.
- Remmers, Johan Gottschalk, räk-
nemästare 691, 692.
- Renfors, Aline, föreståndarinna 1053,
1065.
- Renvald, vicchäradshöfding . . . 741.
- Repnin, Georg, furste 546.
- Repola aktiebolag 1007.
- » folkskola 1068.
- » stadsdel 763, 764, 766, 777, 807,
840, 963, 364, 966, 969, 972, 997,
1006, 1026.
- Reponen, Anders, arbetskarl . . . 972.
- Reren, major, kommandant . . . 554.
- Retulax 221.
- Reuss, von, Oskar Nicolai, »Gym-
nasiallehrer» 1136.
- Reuter, Helena 1117.
- » Samuel, pastor 427.
- » släkt 311.
- Reval 38, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70,
71, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79,
80, 81, 83, 84, 85, 87, 88, 96,
101, 104, 105, 120, 183, 184, 185,
186, 187, 192, 197, 198, 199,
203, 209, 210, 211, 212, 213,
214, 216, 226, 238, 242, 248,
250, 268, 335, 338, 344, 354,
428, 465, 526, 571, 583, 616,
637, 643, 666, 698, 702, 714.
- » »gillestuga» i 73.
- Revonhätä 245, 284, 378, 394, 395,
465, 466, 467, 476, 534, 674, 675, 676,
766, 767, 966, 981, 982.
- Rheims 410.
- Rianthe, Jaspar, rådman . . . 52, 1100.
- Ribackaporten 286.
- Richardt, Fr., handlande och fir-
ma 777, 819, 830, 948, 963,
987, 1016, 1017, 1031.
- Richardt, Georg, handlande . . . 1159.
- » Hedvig, kommerserå-
dinna 948.
- » kollegieassessorska . . . 751.
- » Olga, understödsfond 1017,
1054.
- » tändsticksfabrik 838.
- » släkt 796, 948.
- Richter, Augustinus, målare . . . 255.
- Ridder, Peter, kommandant 392, 393.
- Ridderstråle, Maria Henrika . . 1112.
- Ridderström, David, skomakare 754,
792, 1120.
- Riebacks-porten 367, 368.
- Riesman, Johan Bernhard, lärare 691.
- Riga 64, 77, 84, 183, 184, 185, 238, 242,
427, 473, 526, 543, 581, 583,
618, 702.
- Rikström, A., redaktör 970, 1073, 1123.
- Ringporten 36, 260, 283, 480, 509,
716, 758.
- Rinne, Gustaf, pastor 1141.
- Rissler, Sofia, skollärrarinna 885, 886,
1067.
- Ristimäki begravningsplats 683, 768.
- » förstad 973, 974.
- Ristoff, Gregori, handlande . . . 967.
- Ritz, Gustaf Adolf Frithiof, stads-
fiskal 1120.
- » Henrik Gustaf, vicelands-
sekreterare 1120.
- Rockman, J. Lorens, rådman 1108, 1114.
- » Lars 1108.
- Rode, Wamme 56.
- Roediger, von, Christina Elisabet 883.
- Roiha, Matti, handlande 967.
- » »kravattfabrik 1032.
- Roikka 389.
- Rokes, landssekreterare 305.
- Rokkala 627, 634, 636, 842.
- » glasbruk 1033.
- » glasindustriaktiebolag . . 1033.
- Rolof Mattsson 47, 54, 78, 80, 84, 85.
- Romareporten 158.
- Rongain, Gustaf 585.
- Roos, Sigurd, redaktör 1073, 1077.
- » teatertrupp 915.

- Roppa, hemman 22, 28, 221, 223, 395, 645.
- Roschier, ingenjör 978, 983, 984, 1041, 1124.
- Rosen, von, Bogislaus 354.
- Rosenbröjjer 355.
- » Agneta, fru 448.
- Rosencroëll, borgmästare 292, 293, 298, 303, 304, 326.
- Rosenhane, Johan, landshöfding 290, 340, 408.
- Rosenius, Carl, konsul . . . 989, 1016.
- » Carl Henrik, kommerseråd 755, 756, 787, 792, 825, 826, 912, 1121.
- » Carl Johan, kommerseråd 739, 826, 935, 958, 983, 987, 1015, 1057, 1058, 1122, 1127.
- » Georg, bankdirektör 989, 1009, 1127.
- » Henrik, guldsmed 592, 1145.
- » Johan Henrik, handlande 592, 602, 629, 687.
- » kollegieråd 754.
- » Lorens, guldsmed . . . 592.
- » Samuel, tullförvaltare. 592.
- » släkt 592, 605, 799.
- » & Seseman 810, 818, 825, 891, 892, 926, 955, 1015, 1021.
- Roset, Antonius, byggmästare . 156.
- Roskala 29.
- Rostoff 586.
- Rosuvoi 1029, 1031.
- Roswall, Gust., skomakarmästare 757, 955.
- Roth, Hans, höfvitsman . . . 249.
- Rothe, Carl, handlande 747, 754, 796, 830, 1154.
- » » d. y. 739, 754, 796, 839, 867, 1017, 1123.
- » Emil, vicekonsul . . . 954, 1017.
- » Vera, fru 1056.
- » Wilh., kommerseråd 739, 747, 754, 792, 796, 830, 981, 987, 1017, 1031, 1077, 1121, 1124.
- » Wilh., jr. 1009, 1124.
- » Carl & Co, firma 830, 835, 840, 845, 1008, 1016, 1030.
- Rothe, bränneri 841, 970.
- » V., hans fond för värnlösa barn 1049, 1055.
- » V., hans fond för trogna tjänare . . . 1045, 1055, 1056.
- » släkt 499, 796, 948.
- » vaddfabrik 841.
- Rothinius, fiskal 610.
- Rothovius, biskop 238, 412, 423.
- Rouhiain (Rouhiainen), Mickel, rådmän 180, 585, 1101.
- Rouhianus, kapellan 417.
- Rubetz, kommandant 987.
- Rudolf, Margareta 485.
- » musikus 502.
- Rugeröd, Christ. Anton, regementsfältskär 409, 411, 502, 513, 673.
- » släkt 309.
- Ruit, Johan, magister 234.
- Rumbin, Igor, handlande . . . 765.
- » Ivan 967.
- Rumjantsoff, general 660.
- » Runda tornet» (Karjaports) 152, 753, 759, 774, 776, 945, 962.
- Rundel, Anders, major 457.
- Rundgren, Sune 800, 829.
- » & Söderman, firma 818, 828, 1016.
- Runkewitsch, öfverste 971.
- Runthaler, direktör 715.
- Ruotsinluhti 221.
- Ruotzi, häradsskrifvare 767.
- Rutenberg, Hans, barberare . . 408.
- Rutenschöld 604.
- Ruuth, Barbara 427, 1103.
- » Bartold, borgmästare 295, 296, 304, 320, 321, 322, 323, 329, 330, 331, 380, 442, 447, 448, 516, 1102, 1116.
- » Bertil Persson, handlande 179, 182, 208, 215, 219, 237, 249, 268, 947, 1095, 1102.
- » Elisabet 1105.
- » Hans, rådmän 263, 320, 329, 333, 341, 348, 360, 372, 442, 1103, 1126.
- » Ingeborg 1103.

- Ruuth, Jakob Bertilsson, rådman 329,
1096, 1102, 1103, 1118.
 » Johannes Bertoldi . . . 237, 238.
 » Katarina 1105.
 » Margareta 1096.
 » Per, borgmästare 137, 274, 329,
385, 409, 443, 445.
 » Peter, handlande 1106, 1138.
 » Peter, stadskapten, rådman 470,
1106.
 » Theodoricus Petri . . . 238, 239.
 » släkt . . . 179, 311, 328, 585.
 Rüdinger, Carl, guvernör 525, 552, 553,
696, 703, 704, 724.
 Rydberg, G., trädgårdsarkitekt . . . 969.
 Rydelius 692.
 Rydsylä 1.
 Ryning, Axel, amiral 166.
 » Mathias 1118.
 Ryselia, Margareta 1097.
 Ryska folkskolan 1070.
 » kyrkan, nya 521, 522.
 » välgörenhets sällskapets
fonder 1049.
 Rytkelä 229.
 Ryövälän niemi 1043.
 Rådstornet (Rådsens torn) 35, 107, 141,
158, 261, 268, 282, 745, 746.
 Räikkö, Räikköin, Räikkölä hem-
man . . . 28, 220, 221, 223, 395, 645.
 Räisälä 7, 61, 108, 626.
 Rantefonden 1049.
 Räppä 389.
 Rättjärvi tändsticksfabrik . . . 841.
 Röda brunn 535, 645, 763, 764, 776.
 » » torg 284, 764, 963, 964,
965, 970.
 Rödhäll 3, 155, 156, 202, 410.
 Röiskö äng 390.
 Rönnholm, Anton Ulrik, prost . . . 1162.
 Röthen, von, Herman, borgmä-
stare 52, 1093.
 Saarela, egendom 1023.
 Sabelfana, se Anders Nilsson.
 Sabitsky, Josef, ingenjör 969.
 Sabutski, Nanny 1160.
 Sacharoff, Nikita, rysk borgare . . . 588.
 Sadejoki 215.
 Sael (Saels), Barbara 1110.
 » Elisabet . . . 1107, 1117.
 » fru 437.
 » Hans, rådman 214, 279,
440, 443, 598, 1101, 1125,
1146.
 » Henrik 598, 711.
 » Johan, handlande 376.
 Sahanen, arbetare 585.
 Saikoin (Saikoinen), Henrik råd-
man 180, 312, 1101.
 Saima 10, 190, 361, 813, 1003.
 » kanal 190, 735, 736, 760, 773,
806, 812, 815, 824, 828, 923,
978, 979.
 » tidning 897.
 » ångbåtsaktiebolag 818.
 Saimi, asuntoosakeyhtiö 1007.
 Saitzoff, kommandant 532, 554.
 » auditör 765.
 Sala, grufva 86.
 Salahmi bruk 825, 1014.
 Salakkalahti 2, 32, 284, 464, 477, 534,
741, 764, 767, 776, 777, 806, 807, 923,
962, 963, 964, 972, 976, 979, 981, 982,
983, 997, 1001, 1004, 1005, 1045.
 Sallmén, A. Hj. 999, 1000, 1037, 1073,
1079, 123.
 » Elis. kollegierådinna 755.
 » Karl 755, 769, 869, 1111, 1118.
 » M. C., stadskassör 1118.
 » Oskar Alex. Petter, ju-
stitierådman 955, 1111.
 Salminen, A., handlande 963.
 Salmis 807.
 Salmon, borgmästare 51, 1093.
 Salot, Anna 1108.
 Saltstaden 81.
 Salvesen, T. & J., firma 1016.
 Samola, ödeshemman 390.
 »Sananlennätin», tidning 896, 897, 899.
 »Sanansaattaja», tidning 801, 887, 893,
894, 895.
 Sandell, Maria Elisabet 1050, 1055, 1063.
 Sandells, A., donationsfond 155, 1049,
1056.
 Sandéns, S. A., tobaksfabrik 1032.
 Sandheim, Jakob, rådman 568, 1107,
1156.

- Sandheim, Sigfrid 1107.
- Sandholm, snickare 763, 1121.
- Sandholmen 78.
- Sandman, G. Z., kapten 959, 977, 978,
980, 981, 982, 983, 984, 989, 1000,
1036, 1066.
- S:t Anna, prebende 23.
- » Andreas, helgon 95, 226.
- » Andreas tornet 35, 115, 137, 141,
158, 242, 260, 261, 282, 949, 956.
- » Eriks prebende 23.
- » Henrik 97, 110.
- » » prebende 23.
- » Michel 607, 730.
- » Nikolai kapellet 687, 849.
- » Olof 97, 114.
- » Olofstornet 11, 16, 18, 19, 37, 40,
108, 126, 127, 242, 254, 476, 937.
- » Peter 333.
- » Petersburg 473, 480, 482, 499,
504, 507, 526, 542, 545, 547, 555,
556, 558, 560, 565, 584, 593, 596,
609, 612, 613, 616, 622, 623, 627,
628, 631, 633, 637, 640, 643, 644,
670, 676, 677, 678, 684, 694, 701,
702, 703, 704, 711, 714, 716, 718,
727, 729, 730, 732, 740, 773, 788,
797, 803, 814, 815, 816, 818, 877,
882, 883, 899, 909, 912, 1004,
1008, 1009.
- » Petersburger Journal . 643, 709.
- » Petersburgska biskopdömet . 688.
- » » förstaden 284, 339, 533, 534,
535, 536, 537, 538, 539, 577,
578, 623, 634, 636, 649, 662,
668, 669, 672, 675, 683, 688,
702, 717, 742, 763, 766, 768,
770, 771, 772, 776, 777, 807,
841, 857, 860, 864, 865, 868,
869, 871, 888, 940, 962, 965,
966, 967, 968, 969, 972, 974,
975, 997.
- » » församlingen 706.
- » » gatan 466, 535, 764, 766,
864, 966, 967, 968.
- » » porten 528, 534, 620, 759.
- » » vägen 466, 645, 646, 649,
849, 850.
- » Victor 64, 72.
- S:t Ybes 616.
- Sanmark, kronofogde 769.
- Sapetoff 1026.
- » Alexander 828, 832, 1015, 1120.
- » Axenia, handlandeänka 762.
- » Irinia, handlandeänka 746,
749, 947, 952.
- » Peter, handlande 749, 755.
- » Vasili 833.
- Sartz, Jakob 435.
- Sarvlaks 384.
- Saschigin, N. 838.
- Sasse, Jakob, rådman 1102.
- » öfverste 783.
- Sattler, Alex., borgmästare 787, 1009.
- » Gustaf, lärare 886.
- » Karl 605.
- » Katarina 1100.
- Satula 221.
- Saunalahti 539, 770, 814, 866, 888, 970,
971, 972, 973, 974,
997,
- Saunaniemi 221.
- Savaritsky, Nikifor 553.
- Saveljeff, Andrei, köpman 586.
- Savinemi gård 162.
- Savola 229.
- Savolains hemman 91, 220.
- Savolaks 48, 80, 150, 156, 190, 214, 361,
412, 458, 471, 473, 607, 623, 729, 814,
828.
- Savolaksbanan 982, 1003.
- Saxbeck, W., änkefra 968.
- Saxberg, prost 681.
- Saxén, Uno 1124.
- Schabarin, Petter 833.
- Schaf, vinskänk 426.
- Schakovski 482.
- Schalberg, Fredrik Wilhelm, stads-
sekreterare 1115.
- Schalien, Frithiof, apotekare 967.
- Schalienska apoteket 1060.
- Schataloff, Vasili, handlande 971.
- Schauer, Johan Will., lärare 691.
- » » » redare 358.
- » » » stadssekre-
terare 1114.
- » Sara 1106.
- » släkt 594.

- Schavaronkoff, A. V., handlande 1024, 1124.
 » handlande . . . 509.
 » Ivan, handlande 756, 833.
 » M., handlande . . . 958.
 » M. J., diverseb. 1024.
 » Vasili, handlande 947, 956, 1024.
- Schäffer, Selma 886.
- Scheltuchin, Peter Vasiljevitch 552, 553.
- Scheremetjeff, greve 803.
- Schibinski, Sergei, kapten 971.
- Schildt, Carl Johan, svarfvare . . 1121.
- Schimmelkorn, Hans, rådman 174, 1100, 1113.
- Schindler, Mikael, kollegieassessor 675, 676.
- Schipoff, generalmajor 542.
- Schlachtin, Ivan 820.
- Schlaechtlin, Gavriila, rådman 1109.
 » köpman 535.
- Schlegel, Hans, rådman 279, 330, 340, 341, 348, 360, 385, 453, 455, 459, 1105, 1126.
 » släkt 309, 330.
- Schmalhorst, Herman, rådman 182, 216, 1102, 1116, 1126.
- Schmedeman 177.
 » Hans, borgmästare 278, 313, 316, 317, 320, 330, 355, 359, 360, 432, 513, 950, 1095, 1102, 1116, 1126.
 » Johan 330.
 » Katarina 1096.
- Schmidt, 177, 290, 320, 324, 326, 329, 336, 342, 446.
 » Anna 1151.
 » Elisabet 1098, 1137, 1139, 1156.
 » Anton 608, 1147.
 » Hans, rådman, borgmästare 274, 278, 293, 295, 296, 304, 306, 307, 325, 333, 341, 360, 374, 375, 380, 399, 414, 415, 437, 442, 447, 455, 459, 465, 470, 498, 672, 947, 1095, 1102, 1105, 1116, 1117.
- Schmidt, Haqvinus, rådman 348, 1103, 1113, 1116.
 » Hedvig Elisabet 1137.
 » Helena Kristina 1137.
 » Henrik, rådman 322, 325, 349, 432, 433, 1105, 1116, 1126.
 » Jakob 342.
 » Katarina 1145.
 » Kristina 1106.
 » läkare 675.
 » Maria 1110.
 » Margareta 1138, 1157.
 » Martin 947.
 » Peter, handlande 756.
 » Peter Henrik, borgm. 500, 578, 948, 1098, 1109, 1117.
 » perukmakare 507, 600.
 » restauratör 715.
- Schneevoigt 1081.
- Schneevoigtska musikkapellet . . 917.
- Schomaker, Laurentz 51, 89, 1093.
- Schomburg, brigadier, 466.
- Schoultz, von, Johanna, sångerska 916.
- Schrammen, von, sekreterare . . . 538.
- Schröder, C. E., titulärråddinna 950.
 » Fredr. 595.
 » Hans David, handlande 512, 595, 1117, 1132.
 » Herman, borgmästare 52, 1093.
 » Jakob, kyrkoherde 687, 874, 895.
 » Johan, skräddareälder-
 man 642, 643, 1120.
 » Johan Bernt, handl. 595.
 » Johan Gottlieb 595.
 » Magnus, rådman 52, 1100.
 » pastorska 905.
 » släkt 55, 56, 512, 595 605, 751, 950.
- Schtjenatev, Danilo, öfverbefälhafvare 110.
- Schtjerbatoff, Feodor, Paulovitch, guvernör, furste 510, 527, 535, 549, 551, 552, 554, 560, 578, 581, 594, 602, 603, 627,

- 662, 666, 668, 669, 676, 677, 685,
688, 695, 1136.
- Schulman, kapten 466.
- Schult, Johan 341, 360.
- » Töns 360.
- Schultis, Josef, handlande 838.
- Schultz, Arnold 914.
- » von. baron, öfverkommen-
dant 554.
- » guvernementsråd 717.
- » J. A., teaterdirektör 914.
- » släkt 309, 583.
- Schulz, Marie 1111.
- Schulze, Fredr., handlande 755.
- » Rudolf, körsnär 954.
- Schulzenko junker 743.
- Schuschin, Agei 812, 899.
- » Agrafena 765.
- » Akulina 765.
- » Alexander 765, 1120.
- » Andrei 967.
- » » Paramonoff 766, 767,
832.
- » » Vasiljev 832, 1019.
- » David 957.
- » Gregori 832.
- » I. A., handlande 749, 832,
841, 949, 987, 1019.
- » Merkulei, handlande 742,
748, 765, 792, 1120.
- » Vasilei 602.
- Schuster, Anders Sigfridsson . . . 89.
- Schuvaloff, Ivan, kommandant 500, 542,
543, 545, 546, 553, 555, 564, 652.
- Schütz, Adam, stadsfältskär 409, 1117.
- Schwager, Paulus 425.
- Schwanebach, hofråd 521.
- Schwartz, ungmästare 642.
- Schwengelm, von, fältkvartermä-
stare 451.
- Schwerin, baron 716.
- Schwertschkoff, Dmitri, general 1133.
- Schwinder, von, kompanidirektör 340.
- Schwindt, Jöns, bisittare 1106.
- » pastor 691.
- Schwindtska familjegravven . . . 683.
- Schyneman *334, 372.
- Schönberg, Gustaf Adolf, rådman 1111.
1116.
- Schönberg, Petter, fiskal 1118.
- Schönjam, Augusta Wilhelmina 1158.
- » Sophie 1160.
- Seck, von, Therese Fredrike . . . 1158.
- » Sedlighetsvännerna 1053, 1079.
- Seibert släkt 584
- Seidska porten 529.
- Seimina 628.
- Seitsenkari 77.
- Seivistö 180.
- » Selene, brigg 810.
- Selhoff, von, Hans 86.
- Seligmann & Stettheimer, bankirh. 819,
- Selin, hofrättsråd 757.
- » ingenjör 777.
- » Maria Adelaide 1099.
- » R. 1124.
- Sellgren, E. W., handlande 963, 1024.
- Septembermarknaden 623.
- Serebrätkoff, Ivan, handlande 767, 832.
- Sergejeff, Alexander 1019.
- » Feodor, handlande 833, 840,
841, 964, 967, 1000, 1016,
1019, 1029, 1031.
- » Paul 1019
- » Petter, apotekare 841.
- » firma 1019.
- Sergejeff, sirapsfabrik 1032.
- Sesemann 290, 571, 605.
- » Alexander Edvard 826, 869,
971, 1015,
- » Alexandrina Antonia 1099.
- » Anna Elisabet 608, 1132,
1159.
- » Charlotta Louise 1159.
- » » Maria 1136.
- » Conrad, handlande 517, 602,
608, 947.
- » Cristian handlande 508, 514,
608,
- » David, handlande 357, 498,
501, 507, 559, 608, 624, 660,
1107.
- » Filip 467, 469, 608.
- » Hans David, rådman 328,
1105, 1116.
- » » 506, 613, 627,
727, 1105.
- » Hedvig Dorothea 1147.

- Sesemann, Henriette Kristine . . 1153.
 » Henrik (Hans Henrik)
 rådman 608, 640, 1107.
 » handlande 756.
 » Jakob, handl. 758, 865, 1147.
 » Jakob Johan, handl. 569.
 » Jakob Johan, borgmä-
 stare 518, 553, 578, 628,
 750, 1098, 1109, 1120.
 » Johan 513, 602.
 » John . . . 819, 826, 1015.
 » Katarina 1109, 1161.
 » Katarina Hedvig . . . 1161.
 » Maria Kristina . . . 1146.
 » Margareta 1106.
 » Margareta Hedvig . . 1109.
 » Mikael Carl, grosshand-
 lande 792, 826, 1121, 1137,
 » släkt 310, 328, 583, 595, 603,
 795, 1138.
 » öfverste 776.
 Sevenbom, Hans, borgare 196.
 Sheidska porten 759.
 Silbbersen, Seneca, rådman, sekre-
 terare 556, 559, 586. 618,
 627, 653, 1107, 1114.
 Sibbo 3.
 Sidensnöre, Clas, rådman 1102, 1116.
 » Zacharias 460.
 Sigfredsson, Krister 1113.
 Sigfrid Benedicti 238.
 Sigfrid, Mårtensson 240.
 Sigfridi, Johannes, poet 427.
 » Krister, kyrkoherde . . . 374.
 Sigfridsson, Klemet 165, 170, 172, 182.
 » Kristian, »procureur» 301.
 Sigismund, konung 163, 165, 166, 168,
 224.
 Sigismundi Augusti 452,
 Sigrid Benediktsdotter 99.
 Sigtuna 6.
 Sihvonen, F. 1124.
 Siikaniemi 129, 147, 148, 149, 150, 153,
 154, 157, 158, 164, 165, 194, 202, 214,
 216, 235, 250, 258, 263, 265, 281, 284,
 285, 286, 287, 288, 302, 331, 342, 365,
 367, 368, 374, 376, 379, 391, 393, 394,
 396, 400, 411, 414, 415, 436, 440, 443,
 464, 469, 474, 476, 480, 482, 493, 529,
 530, 531, 532, 537, 540, 635, 645, 651,
 682, 727, 810, 960.
 Siikakoski, i Libelitz 823.
 Siitola aktiebolag 1007, 1033.
 Silander, Johan, murmästare 755, 1121.
 Silfverdufva, garfware 585.
 Silfverhår, Paul, stadssekreterare 1114.
 Siliverstoff., Feodor Stepanoff . 803.
 » Helena 841.
 » Nikolai, handlande 765, 1120.
 » änka 764.
 Siliverstoffs, badstuga 764.
 » »kurenja» 919.
 Siltasaari 635, 646, 650.
 Silvenius, Alfr. handlande . . . 966.
 Simen, S. S., handlande 833.
 Simon, apotekare 231.
 » skolmästare i Helsingfors 173.
 » tunnbindare, rådman 217, 1101.
 » viburgensis 238.
 Simonsen, P. J., gårdsegare . . . 970.
 Sira, stadstjänare 757.
 Sirelius, Eva, fröken 1267.
 Sirén, pastor 1061.
 Sirikoff, Stepan, träl 756.
 Siukoin, finsk borgare 316.
 »Sju Bröder», barkskepp 810.
 Sjöberg, Kristian, stadssekreterare 1113.
 Sjömanshuskassan 1056.
 Sjöström, F. A., arkitekt 943.
 » G. 1124.
 Skalm, Johan 136.
 Skarbon, Henrik, d. ä. 279, 1103.
 » d. y. 440, 1103.
 » släkt 309.
 Skarpenberg, Anders, kramhandl. 360,
 403.
 Skogberg, A. E., redaktör 1072, 1073.
 » Ebba Magdalena 917.
 Skogster, Edv. Teodor, folkskole-
 lärare 958.
 Skomakaretornet 128.
 Skornäkoff, Vasili, handlande 765, 832.
 Skrifvarestugutornet 128.
 Skruf, Erik 432.
 Skult, Tönnis 386.
 Skyneman, Jockim 1104.
 Skyttä, M., slöjdlärare 967, 1040, 1124.
 »Slampamp» 216.

- Slang 268.
- Slottsholmen 3, 90, 91, 153, 243, 378,
385, 391, 393, 626, 635, 645, 646, 650.
770, 937.
- Slotts församlingen 97.
- Slöör, K., tidningsman 1075.
- » Sofia 1119.
- » smed änka 757.
- Smirnoff, Antip, handlande 967.
- » Ivan » 757, 765, 832.
- » Lazar 766.
- » Marfa, änka 765.
- » Petter, handlande 967.
- Smirnoff, detaljhandel 1024.
- Smuts gatan 764, 766.
- Smältening, Joel 91.
- Smältzer, Mathias 1118.
- Sneck, Hans 249.
- » Per, rådman 1101.
- Snellman, And. Henr., hofrättsråd 958.
- » J. W. 821, 896, 897, 898, 899.
- *Société anonyme des ateliers fon-
deries et chantiers navals de Vi-
bourg» 1209.
- Sohlberg, Seth, handlande 949, 978,
984, 1016, 1021, 1025, 1030,
1126.
- » firma 1021.
- Sokoloff, löjtnant 660.
- Solovieff, Peter 832, 845.
- Soltikoff, greve 608, 634.
- Somes, Ylä- 390, 392, 393, 645.
- Somero 221.
- Sonkankallio 221.
- Sonny, Alexander, prost 1062.
- Soroi, Peder 233.
- Sorolainen, Erik 233, 234.
- Sorsakoski 823, 1012.
- Sorvali, fattiggård 1057.
- » folkskola 1069.
- » förstad 973, 974, 997.
- Sorvari, Sorvarinsaari 2, 4, 391, 536,
648, 770, 836, 887, 893, 924, 929.
- Sovitz, kaptän 471.
- Spanien 333, 345, 348, 351, 358, 816.
- Sparbanken 819, 1009.
- Sparow, John, konsul 747, 751, 945.
- Spener 720.
- Spiegel, Selma Angel. Sophie . 1160.
- Spiridonova, Agafia 1108.
- Spiring, Henrik, köpman 377.
- Spohrska musikkapellet 917.
- Sprengtporten 532, 548.
- Spåre, Axel 989, 1123.
- Stachæa, Ebba 1113.
- Stackelberg, kornett 418.
- » öfverlandträttsbisitta-
ren 535.
- Stadsträdgården 836.
- Staffan, Kanngjutare 140, 218, 1101.
- Stahl, Wilhelm 1009, 1107.
- Stammer, Henrik 425.
- Stampher, von, Johan, öfverste . 867.
- Starekjohann, Julius, vicekonsul 796,
947, 1018, 1030.
- » Petter 1018, 1055.
- » & Co 832.
- Stare, Elias Haraldsson . 439, 1018.
- » Harald Eliasson 1117.
- Starey, gardemarin 927.
- Steckman, handlande 375.
- Steenbeck, Brigitta 1107.
- Stegelbacken 466.
- Steger, von, Georg Julius Nicolaus,
pastor 866, 871, 875, 884, 886.
- » pastorska 866, 1053.
- Stegman, v. Christoffer, general 1158.
- Stein, Franz 1140.
- Steinheil 535, 584, 882, 903, 904, 905, 910,
» generalska 110.
- Sten Bengtsson (Bjelke), ståthäl-
lare 39, 40, 99.
- » Henriksson 96.
- Stenbadstuguporten 36, 140, 141.
- Stenbeck, Johan Ulrik, stadsbar-
berare 408, 409.
- Stenberg, Daniel, svarfvare 764, 843,
1120.
- Stendal, Jakob, byggmästare , . 156.
- Stenius, Wilhelm, handlande . . 1153.
- Stephanus Laurentii, guardian 100,
102.
- Stergidis, tobaksfabrik 1032.
- Stewen, Constantin 869.
- » Fredrik, guvernör 781.
- » f. d. stadskassör 1117, 1162.
- Steven-Steinheil, greve 742, 749, 753,
758, 765, 777.

- » grefvinna 753.
- Stichæus, landshöfding . . . 742, 752.
- Stiehl, Friedrich Anton Joh., kon-
sul 971, 1159.
- Stigzelius, J. E., apotekare . . . 871.
- » Lars Edvard 870.
- Stjernkors, Magnus, biskop . . . 109.
- Stjernstedt, landshöfding . . . 325.
- Stjernstråle, Magnus, öfverste 473, 475,
477, 481.
- Stjernvall, Carl Johan, guvernör 679,
781, 782.
- Stobée (Stobæus), Lorens, kapten 463,
472, 480, 528.
- Stockholm 47, 71, 72, 73, 117, 120, 127,
Stockse, hofrad 521, 583.
- Stocksjö, Anna Amalia 1119.
135, 136, 145, 163, 172, 173, 184 187,
193, 199, 203, 211, 226, 233, 274 299,
303, 316, 322, 330, 338, 339, 342 345,
346, 355, 369, 370, 371, 372, 377, 378,
381, 400, 409, 427, 448, 455, 470, 732,
818.
- Stolbova freden 150, 203, 250, 254, 332,
354, 451.
- Stoffeln, von, Fr., generallöjtnant 542,
544, 557.
- Stoffert, snickare 641.
- Stolikoff, Alexfi, handl. 950.
- Stolpe, bisittare 642.
- » Per, underbefälhafvare 164, 165.
- » snickare 643.
- Stolti, arbetskarl 769.
- Stora Kalitkan 759, 764.
- Storpero 390, 392, 393, 395, 645.
- Stralsund 193.
- Stranda härad 3, 167, 379.
- Strandberg, ungmästare 642.
- Strandman, borgare 570.
- Streltsoff, öfverstelöjtnant . . . 757.
- Streng, Anders, landtmätare . . . 262.
- » A. V., föreståndare . . . 1065.
- Stroganonoff, Abram, rådman 535, 581,
602, 606, 628, 820, 1109,
1110, 1120.
- » Anna, änka 765.
- Strumillo, statsråd 769.
- » statsrådinna 971.
- Strus, Engelbrecht, slottstjänare 55, 63.
- Stråhlman, Adolf Eberhard, stads-
sekreterare 1115.
- » Alexander Wilhelm,
rådman . 786, 1110, 1116.
- » Anna Elisabet 1136.
- » Blondina, prostinna . 756.
- » » änkeöfverstinna 757.
- » Brita Persdotter . . 1103.
- » Didrik, tullskrifvare . 593.
- » fru 905,
- » Hans, guldsmed . . . 593.
- » Helena, demoiselle. . . 754.
- » Henrik, »gäst» . 177, 239.
- » » handlande . . . 593.
- » Jakob Alexander . . 1100.
- » Johan Henrik, titulär-
råd, stadsarkitekt 535, 593,
754, 1110, 1125.
- » Johan, domprost 525, 553,
680, 686, 873.
- » Johan Wilhelm, prost 1133.
- » Katarina 1095, 1101.
- » Maria 1103.
- » Maria Henrika . . . 1103.
- » Margareta 1097.
- » Peter, hospitalsfogde 327,
328, 593.
- » Sofie Amalia 1111.
- » släkt 583, 593, 795.
- Stråhlmann, Carl Jakob, rådman,
borgmästare 777, 963, 993, 1100, 1111.
- Strängnäs 187, 194.
- Strömborg, G. J., professor 869, 935,
954, 982, 987, 989, 1000, 1058, 1059,
1067.
- Strömsholm, säteri 360.
- Strömsnäs 608.
- Stubbe, Carl, rådman . 1110, 1116.
- Stumpfe, Joh. Carl 636.
- Stupischin, Peter, Alexejevitsch
guvernör 545, 546, 590,
640, 647, 713, 722.
- » öfverkommendantska 748,
1097.
- Sture, Sten, riksföreståndare 23, 45, 78,
95, 109, 110, 115, 116, 128.
- » Svante, riksföreståndare 88, 116,
- Stünkel, J. H., handlande 751, 832,
951.

- Stünel, John Rob., handlande 963, 1022.
 » J. H. & Co 828, 829, 831.
 Stünkels agentur, expeditions & inkassoaffär 1022.
 Styff, Henrik, borgmästare 50, 51, 1093.
 » släkt 55, 56.
 Ståhlberg, C. H., lektor 884, 912.
 Ståhle, Maria Josefina 1115.
 Stålar, Axel, landshöfding 290, 454.
 » Sune Håkansson, underståthållare 39, 40, 104.
 Stålar-Tavast 754.
 Stålhandske, Hans Svensson, ståthållare 241, 448.
 Suchozanet, krigsminister 773.
 Suikoff, Sikoff, Alexander, generalmajor 542, 543, 554.
 Summa, Carl 842.
 Sundblad 545.
 » Adolf, registrator 786, 1115.
 Sundholm, Aug., redaktör 1072, 1178.
 Sundman, N., doktor 967, 1058, 1124.
 » lädmästare 642.
 Sundström, Johan Gabriel, bokbindare 754, 867, 949, 1121.
 Sundvall, F. A., prokurist 971, 1018.
 Sune Håkansson, se Stålar.
 Sunila, ångsäg 1011.
 »Sunnuntai- ja Pyhälehti», veckoskrift 897.
 »Suolakaupunki 82.
 »Suomalainen iltaseura» 922, 1078.
 »Suomalainen maanviljelyskauppaosakeyhtiö» 1007.
 »Suomen Lehti», tidning 897, 1074.
 »Suomen paloapuyhtiö» 742.
 Suomenvedenpohja 1, 3, 4, 6, 7, 8, 21, 22, 37, 278, 513, 635, 923, 938, 1003.
 Suonionsaari 1044, 1049.
 Suppius, Carl, bokbindare 702, 703, 765, 792, 899, 1120.
 Susi, Lars, borgare 56.
 Sussy, släktnamn 55.
 Sutar, Lasse 182.
 Sutthoff, 707.
 » Anna 865, 1098, 1140.
 » Maria 1139.
 » Benedikta Vilhelmina 1109, 1154.
 Sutthoff, Carl Joakim, handlande 515, 573, 595, 602.
 » generalska 903, 904, 905, 906.
 » Geschen 1108.
 » Hans Henrik, handlande 513, 609, 613, 750, 1144, 1152.
 » Hans Karl, rådman 595, 608, 950, 1107.
 » Hedvig 765, 1095, 1107, 1117.
 » Helena Katarina 1108.
 » » Kristina 1136.
 » Henrik 279, 360, 1104.
 » Jockim, handl. 358, 608, 752.
 » » rådman 328, 1104.
 » » kyrkoföreståndare 687.
 » » Hansson 593, 595, 661.
 » Jockimsson, handl. 498, 595, 636, 950.
 » » Kristian, rådmann 512, 535, 616, 697, 747, 947, 953, 1108.
 » » Kristoffer, handlande 581.
 » Johan Joakim, statsråd 1162.
 » Karl Joachim 1140.
 » Katarina Margareta 1098, 1133.
 » Kristina 1117.
 » Lorens 335.
 » Maria 1157.
 » Margareta 1105, 1106.
 » » Helena 1110.
 » » Joakimsdotter 1152.
 » Martin, handlande 513, 581, 602, 608, 625, 750, 837, 950, 1131, 1133.
 » Petter, handlande 559.
 » » stadsocial 1119.
 » Richard Jockimsson 361.
 » Röttgert 335, 360.
 » Sofia Elisabeth 513.
 » släkt 309, 328, 583, 595, 605, 794.
 Suuronen, handlande 971.
 Swahn, Jonas, kopparslagare 1152.
 »Svarta floden» 2.
 » staden 922, 923.
 Svartbrödraklostret 27, 138, 140, 261.
 Swarte, släktnamn 55.

- Swedesche, Peter, rådman . . . 52, 1100.
 Svensson, von 535, 1149.
 Swentorschetsky, Augusta Amalia 1099.
 » öfverste 763.
 Sveref, köpman 535.
 Svergin, akademiker . . . 541, 623, 690.
 Sylvester, klockare 140.
 Sylviander, Henrik, kämnärsrätts-
 notarie 786.
 Syngman, Mathias, boktryckare . 430.
 Sysionmäki 608, 627.
 Systerbäck 10, 361, 464, 683.
 Säfström, August Wilhelm, me-
 kaniker 1115.
 » Georg Isidor, rådman . 1115.
 Säämiö, Ala- och Ylä- 91, 220, 222,
 247, 291, 379, 390-392, 395,
 608, 635, 708, 1033.
 » kvarn 168, 216, 221, 222, 246,
 379, 391, 395, 429, 849.
 » presennings-fabrik 841.
 Säckijärvi 41, 391.
 Sällinen, länsman 765.
 Sääminge 895.
 Säämingesalo ö 98, 99.
 Söderberg, Fr., bankokassör 777, 963,
 964.
 Söderhjelm, hofrättsassessor . . 777.
 » V., professor 1075.
 Söderköping 187.
 Söderlund, Axel, redaktör . . . 1072.
 Söderman, John Gustaf 829.
 Sörensen 1081.
Tacitus 553.
 Taht, G. J. F., handlande 949.
 Taimi, aktieföretag 1016.
 Tainionkoski 1007, 1013.
 Taipale, stad 455.
 Taipalsaari 214.
 Takanen, skulptör 917, 1018.
 Talikkala gård 59, 91, 208, 219, 220,
 221, 223, 389, 395, 645, 649,
 849, 1024, 1042.
 » förstad 973, 974, 997, 1024.
 Talis 161.
 Talisola pappersbruk 608, 838.
 Tallberg, Aron Fredr., kronobe-
 fallningsman 1153.
 Talpo, Nils Mårtensson, borgmä-
 stare 180, 1094, 1101.
 » Margreta Bertilsdotter, änka 1094.
 Talpoa, Matts, föreståndare . . . 229.
 Tambov 796.
 Tamelander, lagman 755.
 Tammelander, A. G., hărădsskrif-
 vare 971.
 Tammelin, svarfvare 578.
 Tammerfors 799, 865.
 Tammisuo tegelbruk 1024.
 Tanninen, Paul, redaktör . . . 1072.
 Tapanain, Henrik Henriksson,
 tullnär, borgmästare 170, 175, 180,
 181, 1094, 1113.
 Tapetfabriken 1031.
 Tapola viken 1043.
 Tappe, professor 704, 890.
 Taube, Berent, öfverste 432.
 Tavast, Anna, kollegierådinna . 758.
 » Arvid Henriksson, ståt-
 hållare 163, 165, 166.
 » Emilia Augusta 1112.
 » Gertrud Krist. 1103.
 » Ivar Arvidsson 166.
 » kassör 757.
 » Kristian, stadssekreterare 1118.
 » Kristoffer, rådman 1118.
 » Niklas (Nicolai), kollegie-
 råd 655, 743, 755, 758, 887.
 » R., öfverstelöjtnant. 754.
 Tavisalmi 232.
 Teaterhusfond 1049.
 Teit, Jakob 62.
 Teivo, Anders, rådman . . . 52, 59, 1100.
 Tekniska föreningen 1080.
 Telefonbolaget, nya 1096.
 Telkiä, fröken 1071.
 Terentius 103, 118, 301.
 »Terpsichore», brigg 810.
 Terserus 412.
 Tervajoki 216, 909.
 » krono-äg 333.
 » tvålfabrik 838.
 Tervaniemi 285, 286, 377, 529, 532, 645,
 761, 763, 768, 771, 772, 777, 872, 908,
 936, 937, 960, 962.
 Tesche, Anna Katarina 460, 794, 1107.
 » fru 903, 910.

- Tesche, Geschen . . . 1104, 1106, 1131.
- » Hans, barberare 140, 276, 278, 327, 335, 358, 360, 379, 408, 1105, 1147.
 - » Hans, rådman . . . 563, 1105.
 - » Hans Karl 1144.
 - » Helena 1105.
 - » Henrik 1114.
 - » Joakim Albert, rådman 602, 1109, 1117, 1149.
 - » Johan, stadskapten 327, 334, 341, 360, 424, 453, 1105.
 - » » d. y. 1145.
 - » Johan H. 608.
 - » prost 767.
 - » Peter, barberare . . . 230, 231.
 - » titulärråd 758.
 - » släkt 595.
- Teubel 309, 592.
- » Gotthard Jor 1106.
 - » Jurgen 502, 506, 507, 624, 635, 670, 709, 949.
- Teubelska krogen 518, 685.
- Thauvonius, Abraham, biskop 271, 273, 375.
- Thegner, Peter 342.
- Thesleff 290, 320, 324, 327.
- » Andreas, titulärråd . . 752, 912.
 - » Alexander, rådman 594, 602, 628, 662, 949, 1108, 1133.
 - » » Adam, guvernör 742, 752, 763, 781, 782, 928.
 - » Claudius, lektor, domprost 319, 325, 326, 327, 413, 414, 428, 686.
 - » Elise, änkefru 952.
 - » E. 1033.
 - » Fredr., kapten 839, 898.
 - » Hans, rådman 177, 182, 208, 240.
 - » Helena Katarina 1097.
 - » » handlandeänka . . . 752.
 - » handlande 661.
 - » Johan, (Stjernstedt), landshöfding 325, 326, 442.
 - » handlande, rådman 498, 505, 515, 559, 594, 627, 635, 682, 1108, 1110.
- Thesleff, Joh assessor 742, 770, 751, 752, 1137.
- » Joh. A. 518, 948, 949.
 - » J. M., generalska . . . 838.
 - » Kat. Charl rådman-änka 608.
 - » Klas 268, 280, 298.
 - » Kristina Hedvig 1097, 1132.
 - » Maria Charlotta 1107, 1143.
 - » Nikolai, löjtnant 838, 952, 970.
 - » Peter, hofrättsassessor 1096.
 - » » borgmästare 293, 325, 334, 342, 360, 417, 465, 485, 594, 743, 1096, 1105, 1113.
 - » Peter Vilhelm, rådman 515, 594, 608, 636, 687, 712, 713, 1110, 1114, 1127.
 - » Theodor, stadsläkare 1057, 1125.
 - » släkt 515, 585, 594, 605, 743, 794.
- Thiele, Anna Karlsdotter 1105, 1138.
- Thile, Hans 437.
- » Karl 432, 433.
 - » Katarina 1104.
 - » Kasper, borgmästare 264, 293, 295, 317, 380, 428, 432, 433, 1095, 1126.
- Thieme, Augusta, demoiselle . . 883.
- » Fredrika Elisa-bet, änkefru 883.
 - » bibliotekarie 891.
 - » kadett 743.
- Thomé, G. A. 1111, 1123.
- » Gustaf Henrik 1111.
- Thomsen, Mathias, statsråd . . . 1135.
- Thomson, konsul 750.
- Thun, Klas 262.
- Thunberg, Karl Gustaf Akates, apotekare 838, 841, 842, 870.
- » Paul, läkare 964, 1124.
- Thunsson, Klaus, köpman 255.
- Tichanoff, Alexander 826.
- » Audotia, änka 756.
 - » Ivan Tichanoffsson . . . 802.
 - » Michail, kommerseråd 765, 792, 808, 828, 837, 889, 1121.

- Tichanoff, Par. gäst. rådg. hamnerse-
rättsåka 757, 826.
 » Timofei, kommerseråd 750,
808, 826.
 » Vasilii 826.
 » änka 1055.
 » Timofei & Co, firma 826,
827.
 » tobaksfabrik 837, 839.
 Tickanen, Abr., handlande 748, 833.
 Tidebühl, professor 551.
 Tiesenhansen, Hans Henrik, lands-
höfding 290.
 » von, hofråd 606.
 Tihleman, Margareta Kristina 1118.
 Tiikanurmi äng 649, 650, 849, 850,
978, 1041, 1042.
 Tiiliruukki förstad 636, 972, 974.
 Tikander, O. 1037.
 Tikka, hemman 650.
 Tikkanen, Abraham, köpman 499, 629.
 Timberman 328.
 Timgren, G. 1124.
 Timmerman, Jost 1105.
 » Peter, rådman 328, 419,
447, 1105, 1127, 1151.
 Timofejoff, Alexei, lifegen 606.
 Timoi, Matts, timmerman 264.
 Timonen, malaremästare 964.
 Titoff, Axena Ivanova 1109.
 » Nikolai, handlande 765.
 » Wasilei, rysk borgare 535, 585.
 Tiurinlinna 7, 62, 108.
 Tiurifors (Tiurinkoski) 61, 190.
 Tiwersk, gammal stad 62, 108.
 Tobolsk 485.
 Toikka, Erik 578.
 » hemman 687.
 Toiviain, arbetare 585.
 Toivila 29.
 »Toivo», ångbåt 815.
 Toivoin, Anders 1100.
 Tokkomylly 190.
 Tolja, Jakob 236, 237.
 » Mathias Jacobaeus, kyrko-
herde 237, 375, 428.
 Tollet, Carl Johan, redaktör 1040, 1072.
 Tolstoj, P. A., greve 552.
 Tomas, biskop i Växiö 99.
 Tomas, smed 225.
 Tomasson, Lasse, kämnär 173.
 Topelii, (Z.), stipendiefond 1049, 1056.
 Tord Röriksson (Bonde) 23, 41, 64, 77,
98, 99, 108.
 Torgporten 36, 141.
 Torhonkoski 626.
 Torkel, skomakare 288.
 » bolag 756, 946, 951, 957, 1007.
 »Tornator», aktiebolag 1013.
 Tornell, T. T. T., fängelsepredi-
kant 1155.
 Torneå 389.
 Torsberg, skräddare 600.
 » snickare 564.
 Torstenson, Anders, ingenjör 259, 262,
265.
 » Peter, rådman 311, 432,
436, 1104.
 Torwöst, Johan, brukspatron 366, 379.
 Tosurin, hattmakare 643.
 Toth, släkt 796.
 » & Philipoff, firma 832.
 Tott, se Erik Axelsson
 » Ivar Axelsson, stäthällare 45, 87.
 » Klas Akesson, befallnings-
man 141, 162, 170, 217, 1094.
 » Lars Axelsson 19.
 Tönne, Eriksson, stathållare 47, 54, 78.
 Tragman, A. 1029, 1032.
 »Trappforsen» 61.
 Trauzelius, Paulus 425.
 Treiden, von, öfverste 485.
 Treuter, Vilhelm, doktor 1135.
 Treyden, von, Anna 1095.
 Trinité, Peter, skolmästare 691.
 » demoiselle, skolförestånd. 1178.
 Troijen, Armas 82.
 Trubetskoj, furst 247.
 Trutzelt 425.
 Trångsund 3, 110, 210, 358, 359, 474,
475, 617, 637, 644, 656,
729, 730, 810, 811, 832,
857, 860, 887, 908, 926,
927, 929, 974, 979, 980,
1003, 1005, 1042, 1043,
1044,
1045.
 » folkskola 1069.

- Trångsunds utskjeppningsaktiebo-
lag 1016, 1022.
- »Träbastion» 472, 476, 643.
- Tschernischeff, Grigori Petrowitsch,
brigadier 473, 498, 499, 501, 542, 660.
- Tschirkin, Alexei 840, 841.
- Tschironkin, Gavriila, rådm. 535, 578,
628, 1109, 1120.
- » Tatjana 765.
- Tschusoff 591.
- » Amalia 1069.
- » Andrei handlande 748, 820.
- » Ivan, medl. af stadsrå-
det, rådm. 577, 1109.
- » Katarina, änka 753, 828.
- » Michael 828.
- » Natalia, änka 748.
- » Peter 750, 792, 808, 827, 828,
987, 1120.
- » Semen 828.
- » Vasili 739, 831, 1121.
- » & Sapetoff, firma 809, 818,
828, 835, 841, 1015, 1019, 1029, 1031,
1044.
- Tudeer, Carl, guvernör 987, 1080.
- Tuderman, Anna, demoiselle 749.
- » Emil, bruksegare 958.
- » Helena 1099.
- » Joh., handlande 749, 764,
820.
- » Katarina 1112.
- » släkt 799.
- Tuimala 29.
- Tulander, L., major 758, 959.
- » Theodor, stadsfogde, t.
f. kassör 751, 776, 1118.
- » änka 956, 963.
- Tuokola 608.
- Turbin, kommand., gen.major 987.
- Turistföreningens Viborgs filial 969,
1080.
- Turkkisaari 926, 927.
- Turtola 1013.
- Tverska guvernementet 803.
- Tvilling, Tomas, kapten 457.
- Tyrgils Knutsson 8, 9, 10, 11, 38,
736.
- » » staty 1084, 1085.
- Tyska gatan 134.
- Tyska orden 192.
- » syföreningen för fattiga barns
beklädnad 1053.
- Työläisten (Viipurin) asunto-osa-
keyhtiö 1007.
- Työväen iltaseura 922, 1037.
- Tölö sockerbruk 823, 1012.
- Törne, von, O., bankdirektör 1009,
1123.
- Törnqvist, A. J. 1124.
- » Ingeborg 1115.
- Törnsköld, Jakob, landsäöfding 273,
290, 336.
- Törnudd, G. C., ingenjör 838, 839, 860,
935, 987, 989, 1028, 1050,
1077, 1127.
- Udni, Peter, rådmän 1103.
- Uebechel, bataljons predikant 684.
- Uggla, A., öfverste 971.
- Uglitska kretsen 803.
- Ulbrich, F., musiklärare 1081.
- Uleå, Uleåborg 361.
- »Ulf», fartyg 210.
- Ulfshby 143.
- Uljanoff, Paul, öfverste 957.
- Ullberg, H., fru 959.
- » J., målare 757.
- » K., målarmästare 957, 1036.
- »Um styrilsi konunga», bok 41.
- Understödsfonden för handtver-
kare- och fabriksföreningens
ålderstigna medlemmar 1056.
- Unholz, skomakare 642.
- Uottinen 664.
- Uppsala 101, 103, 113, 234, 296, 683.
- Urell, notarie 581.
- Ursin, af, N. R. 1037.
- » Per, kollegieassessor 755, 756.
- Ursinus, David Emanuel, stads-
sekreterare 1114.
- Uskiniemi 26, 220, 221, 223, 389, 395,
645.
- »Usko», fartyg 815.
- Utra Wood Co. 1016.
- Utskänkningsaktiebolag 1017, 1025.
» donationsfond 1049.
- Uransaari 221, 729, 730, 1043.
- Uusi Suometar 895, 897, 898.

- Wachsmuth, öfverste** 521.
 " **släkt** 583.
Wagnerberg, M. 1050.
Wahl, Alexander 824, 1014.
 » **August Gottfrid, doktor,**
 konsistorialråd 521, 525, 526,
 657, 680, 685, 697, 748, 824,
 873, 874, 875, 905, 906.
 » **Augusta** 824.
 » **Carl, handlande** 1152.
 » **Carl, konsul** 754, 824, 987, 1014,
 1122.
 » **Charlotta, kommerseradinna** 963.
 » **Emil, ingenjör** 957.
 » **Fredrik, kommerseråd** 819, 824,
 825, 987, 1014, 1121,
 1122, 1140.
 » » **konsul** 980, 1014, 1080,
 1123.
 » **Harry** 1014.
 » **Julia, fröken** 906.
 » **Leo** 1014, 1124.
 » **Natalie, fröken** 906, 910.
 » **Paul, d. ä., kommerseråd** 748,
 810, 823, 824, 911, 917,
 1014, 1121.
 » » **d. y., kommerseråd** 824,
 1014, 1140.
 » **släkt** 796.
 » **Paul & C'o, firma** 818, 823, 1014,
 1029.
Wahlberg, Alexander, kaplan . 1112.
 » **Johannes Emanuel** . 1112.
Wahlsten, Anders Wilhelm, stads-
fiskal 754, 1120.
Wainikka, egendom 909.
Wattinen 579, 585.
 » **Filip, handlande** 891.
 » **Lena, kringelbakerska** . 846.
Waktklockberget 691.
 » **gatan** 261, 510, 518, 519, 749.
Waktornet 261.
Walamo 742.
Walle, G. W., rektor 1065.
Wallen, Carl Johan, friherre 781, 867.
Wallen 148, 149, 160, 164, 235, 258,
 260, 262, 263, 265, 268, 280, 281, 282,
 283, 284, 285, 288, 291, 313, 329, 330,
 331, 365, 377, 386, 394, 396, 400, 411,
 414, 418, 460, 471, 493, 494, 501, 502,
 504, 506, 507, 509, 516, 517, 519, 520,
 521, 524, 527, 528, 530, 532, 533, 537,
 540, 541, 577, 620, 621, 645, 651, 655,
 661, 727, 745, 754, 776, 944, 956.
Wallenberg, bokbindare . . . 585, 702.
Wallenius, Fanny Alexandra He-
lena 1099.
Wallerian, Bengt Johan, rådman 443,
 504, 1106.
 » **Casper, kontrollör** . . . 946.
 » **Karl, borgare** 598.
 » **Katarina Wallerians-**
 dotter 320, 329, 333, 334, 341, 359,
 360, 370, 371, 432, 433, 434, 448, 1103.
Wallgren, Ville 1084.
Wallisaari 609.
Wallporten 283, 367, 529.
Walltorget 302, 522, 620.
Wammelsuu 609.
Wanha kaivanto 190, 191.
Wanhala, byggmästare 940.
Wankila, gård 29, 256.
 » **Wapn von Wiborg», fartyg** . . . 333.
Warkaus järnbruk 824, 825, 1014, 1030.
Waron, Elisabet 1155.
Warparanta 60.
Warttinen, Simon 182.
Wasara, K. 1124.
Waschtscharnikova 803.
Wasenius, Joh., filare 972.
Wasserpfort 164.
Vatikanen 96.
Watikivi . . . 3, 61, 62, 110, 111, 190.
Wattenporten 134, 141, 146, 158, 279,
 349, 759, 958.
Wattenportsbastionen, posteijen 155,
 279, 476, 748, 751, 752, 759.
 » **ornet** 36, 141.
Vauxhallen 770.
Wavulinkoski 608, 628.
Weber, Konrad Wladimir 758.
Weckelaks 23, 95, 167, 211, 213, 332,
 364.
Weckrooth, Anna Katarina . . . 1149.
 » **Dorothea** 1149.
 » **Filip, rådman** 513, 516, 521,
 628, 684, 710, 718, 751,
 947, 1109.

- Weckrooth, Johan 498, 511, 560, 563
 599, 608, 616, 626, 635,
 661, 662, 716, 747, 947
 1109, 1139, 1144.
 » Katarina Charlotta . . . 539.
 » Maria Kristina . . . 1108.
 » Margareta Elisabet . . . 1108.
 » Sara 1108.
 » släkt 599.
- Wederlax 23, 95, 211, 214, 367, 445.
- Wegener, Hans, borgare . . . 371.
- Wegenär, Henning, barberare . . . 230.
- Weichmuth, kapten 683.
- Weidemanska bokhandeln . . . 703, 709.
- Weikkanen (Veikain), A., guld-
 smed 967.
 » Konrad, bleckslagare 764,
 792, 987, 1055, 1121.
 » donation 1055.
- Weissenberg, von, lagman . . . 757.
- Wekrotniemi 464, 635, 1016.
 » säg och snickeri . . . 1033.
- Welen (Velen), von, Bernt 62, 64, 77, 85.
- »Wellamo», ångfartyg 928.
- Veltheim, A., handlande 969.
 » V. 1032.
- Wendland, fröken 756.
 » major 756.
- Wennström, J. 1124.
- Wentzel, Friedr., assessor 521, 657,
 1136.
- Vergilius 103, 118, 301.
- Werla, träsliperi 1020.
- Wern, von. 174.
- Werneke, Henrik, »ranefarer» 64, 65.
- Werner, Lydia 1141.
- Werth, de, Johannes 103.
- Wessman, Johan, öfverstelöjtnant 465.
- Westenius, Katarina Elisabet . . 1117.
- Wester, Hans, handlande 1114, 1117.
 » kassör 653.
 » madame 502.
- Vesterling, N. G., bokhallare . . . 964.
- Vesterlund, Paulne 1118.
- Vestling, Ida Augusta 1111.
- Vestlund, Joh., sadelmakare . . . 959.
 » J. G. 987.
- Westzyntius, hofrad 1074.
 » tryckeri 1074.
- Weyrauch, Henriette, fröken 765, 783.
 » löjtnant 749.
- Weymarn, von, E. 1123.
 » Eva Vilhelmina . . . 1118.
- Viborg, Johan, bobil 647.
- »Viborg», tidning 895, 900, 1077, 1078.
- »Viborg», ångbåt 810.
- »Viborgs Annonceblad» 895.
- Viborgs arbetarbostäder 1007.
 » bladet, tidning 1072, 1074.
 » bogserångbåtsaktiebolag 818.
 » faktoriet» 378.
 » fastighetsaktiebolag 964, 1009,
 1024.
 » finska litteratursällskap 885,
 887, 888, 893, 1081.
 » gasverksaktiebolag . . . 818.
 » jordbrukshandel 1023.
 » kakelfabriksaktiebolag . 1030.
 » konstvänner. 1013, 1081.
 » kvinnoförening. 1053, 1079.
 » landbrukssällskap . . . 1079.
 » lifräddningssällskap . . 1080.
 » mekaniska verkstads ak-
 tiebolag 818, 823.
 » museum 1081.
 » musikvänner 1013, 1080.
 » nyheter», tidning 1073.
 » nykterhetsförening . . . 1079.
 » orgelnist- och klockar-
 skola 1067.
 » slotts restaureringsfond 1049.
 » sparbank 819, 1009.
 » spritfabriksaktiebolag . 1032.
 » sägverksaktiebolag . . . 1116.
 » Tidning 825, 896, 1072.
 » tobaksfabriksaktiebolag 1031.
 » trädgårdsförening . . . 1080.
 » ångbåtsaktiebolag. . . . 818.
 » ångslupsaktiebolag 971, 1007.
- »Wiborgs 3 chronor», skepp . . . 358.
- Viborgska förstaden 285, 286, 536, 537,
 539, 577, 578, 633, 634,
 688, 739, 761, 763, 770,
 771, 772, 776, 778, 807,
 836, 857, 860, 868, 871,
 872, 887, 972, 997, 1006,
 1042.
 » smällen 729

- »Wiburgs Mancherley», månads-
skrift 894.
» Wochenblatt», veckoblad 894.
Wickberg, A. C. 1154.
Wieland 794.
Vietinghoff, von, justitieråd 646.
Wigel 591, 725.
Wirk, Carl, handlande 860.
» » Johan, rådman 800, 971, 978.
. 1112.
Wiinikainen, G. 1124.
Wiipuri, tidning 1073.
Wiipurin läänin kansansivistys-
seura 1079.
»Wiipurin Sanomat», tidning 999.
» suomalais. säästöpankki 1010.
» uusi kirjapaino ja sa-
nomalehtiosakeyhtiö 1032,
. 1074.
» Utiset, tidning 1073.
» työläisten kauppasa-
keyhtiö 1007, 1037.
Wiitanen, V. 1124.
Wijkman, Jakob, stadssekreterare 1113.
» Johan Simonsson, stads-
skrifvare i Borgå 1113.
Wikberg, Knut Otto, rådman 1111.
Vikkola 29.
Wiklund, A., byggmästare 978, 1000,
1022, 1033, 1037, 1123.
» J. G. 1123.
Wiklunds agentur & byggnads-
materialhandel 1022.
Wikmans likkistfabrik 841.
Wiksten, L., snickaremästare 967.
Wikström, Emil, skulptör 1084.
Wileken, Johan Carl, provinsial-
kirurg 661, 674, 675.
Wild, restauratör 770, 836, 872, 908.
Wildeman, se Arvid Tönnesson.
»Wildeman», fartyg 210, 242.
Wiljakainen, K. 1073.
Wilke, Adam. 887, 893.
Wilkeska skolan 887, 1022, 1037, 1069.
Willam, rådman 52.
Willebrand, von, Knut Felix, fri-
herre 754, 1134.
Williams, Antonie 1140.
Willman, Arvid, kapten 457.
Willmanstrand 286, 362, 363, 382, 399,
400, 443, 466, 570, 585, 609, 644, 647,
. 669, 684,
. 729.
Willers, släkt 309.
Wilskman, Anna Maria 1109.
Winberg, Christian 309, 360.
Winblad 415.
Winholt, anförare 109, 110, 111, 114.
Vinke, släktnamn 55, 63.
Winogradoff, domprost 751, 819.
Winrich von Kniprode 40.
Wintapper, Per 175, 182, 188, 208.
Winter, Anna Ottiliana 1111.
» F., tullförvaltare 959.
» Helena 959.
» Johan, statsråd 553.
» Kristian, prost 458.
» Märten, rådman 323, 328, 385,
. 1103, 1116.
» Olof 1103.
» Severin, rådman 265, 1100.
» Sofia Wilhelmina 1100.
» släkt 327, 328.
Winterstorn 36, 141, 158.
Wipunen (Vippen) 621.
Wirenus, G. V., pastor 743, 745, 758,
. 895.
» Josua, rådman 1111.
» kollegieassessor 605.
Wirkki, J. 1016.
Wirmundjoki 608.
Wirojoki 609.
Wirolain, Hans 132, 140, 209.
Wisby 66, 94.
Wischman, Mathias 950.
Wising, hofrad 581.
» Johan Adolf, borgmästare 1098.
» kollegieassessor 605.
Vit Olde 952.
Vitalianer 87.
Witebsk 690, 875.
Witikainen, pastor 890.
Vitikka, pastor 890.
Vitsataipale 91, 223, 379, 645.
Witte, de, Charlotta 1135.
Wittenheim, v., fröken 964.
Wittfooth, Gustaf, handlande 1158.
Wittstock, prost 469.

REGISTER.

Vogel, Johan 274, 320, 323, 326, 333, 341, 348, 360, 453, 454.	Wullfert, Joakim Johan, borgmä- stare . . . 609, 633, 687, 1098, 1107.
» orgelmästare 680.	» Jurgen, handlande . . . 514.
Vohle, Johan, uppsyningsman 441, 442, 1118.	» » rådman 328, 334, 377, 594, 1097, 1106, 1107.
Volchhof 61, 67, 82.	» Katarina Elisabet . . . 539.
Wolff, Eugen, konsul 946, 947, 959, 963, 977, 978, 984, 990, 1000, 1007, 1013, 1039, 1081, 1123, 1127.	» kollegierådinna . . . 756.
Wolker, David 339.	» Niklas, stadsauktio- nist 786.
Wolkoffs papyrossfabrik . . . 1033.	» Werner, rådman 565, 567, 593, 594, 950, 1097, 1106.
Wolkonsky, Nikolai, general . . . 552.	» släkt . 310, 328, 594, 794.
Wolter, J. W., akuschör, krets- läkare 676, 868.	Wullfert & Alftan, firma . . . 628.
» Lovisa Henrika 1115.	Wuoksen (Oxen, Voxa) 1, 2, 3, 10, 22, 61, 190, 626, 1016,
» Olof 182, 239, 301.	» vägen 61, 106.
Worobjeff, Alexej, handlande 959, 969.	Wurm, Helena, perukmakaränka 758.
» F. 1024.	» Johannes Gustafvus, kon- rektor 691.
Woronoff, Jakob, handlande 756, 833.	Württemberg, Fredrik, prins 547, 548, 549.
Worontzoff, P., handlande . . . 971.	» hertig af 523, 647, 714.
Woronzoff 622, 971.	» » » 249.
Wouw 115.	Wyse 1115.
Wrangel, fältmarskalk 255, 457, kommendant 526, 535, 554, 666.	Wächter, Elise, fröken . . . 916.
Wrede, Fabian, landshöfding 266, 290, 305.	» H., bok- o. musikh. . . 899.
» Hans, tjänare 57.	Wäfvar, Matts, rådman . . . 1102.
Vreden, von, tysk släkt 56.	Wägener, Hans 1138.
Wrigstedt, Jonas, handlande . . . 756.	Wäger 608.
Wulff, vicepresident 564.	» Clas 1138.
Wullfert, Alexander, statsråd . 594.	Wägner, Katarina 1117.
» Anna Beata . 1114, 1119.	» Margareta 1107.
» Anton, tullförvaltare 521, 1136.	Wärein, Anders 312, 360.
» Antoni, guvernements- sekreterare 1147.	» Matts 329.
» Carl, handlande . 627, 953.	» Nils 329.
» » Jurgensen . 514, 515.	Wärnhjelm, H. 1124.
» Georg, stadskassör 1117, 1131.	» H., fröken 1053.
» Gustaf, rådman 594, 608, 687, 1098, 1107, 1117, 1146.	» L., fröken 1053.
» Gustaf Fredrik, hand- lande, rådman 577, 594, 602, 606, 608, 628, 633, 1108, 1161.	» vicepresident 971.
» Hedvig Helena . . . 1144.	» Värmlösa barns fond» . 1045, 1049.
» Jakob, rådman 581, 1110.	Värtsilä aktiebolag 1022.
	Västersjön 183, 333.
	Västervik 187.
	Västerås 98, 231.
	Väänänen, Natalia, poliskonsta- pelänka 972.

- Vääräkoivu 221.
 Vääräkoski 221.
- Ylävesi** 1, 3, 22, 61, 608.
 Ylisomes 390, 392, 393, 645.
 Yuon, Emma 1143.
 Yxpää 216, 247, 439, 896, 909, 1017.
 » läderfabrik 838.
- Zagel, A., fru** 708.
 » 905, 906.
 » Johan, tullförvaltare 605.
 » kollegieassessor 515.
 » postmästarinna 606.
 » Tomas, handlande 629, 757, 757, 828.
 » släkt 794.
- Zakrewsky 745.
 Zeidler, Ferdinand 884.
 Zeidlerska skolan 1017, 1067.
 Zellenkopf, släkt 584.
 Zepennikoff, P., handlande 757, 958.
 Zetterberg, boktryckare 899.
 Ziedbäck, Charl., änkefru 753.
 Ziegler, J. H., handskfabrik 837.
 Ziemer, Johan Henrik 408.
 Ziemsen, Vilh. 884, 994.
 Ziencke (Zinecke), Johan, rådman 743, 786, 788, 948, 976, 1112.
- Zilliacus, H., rektor 1000, 1066, 1113.
 » Ines Sofie, fröken 1063, 1064.
 » N. A., lektor 756, 885, 896, 900, 935, 956, 987, 989, 1072, 1073, 1074, 1118.
 » arfvingars boktryckeri 1033, 1074.
- Zippling, snickare 578.
 Zitting, J. 1124,
 » Joakim, hökare 309, 385, 386.
- Zweigberg, von, hofråd 769.
 » von, J. C., apotekare 967, 1056.
 » » Katarina 1110.
 » (s) donationsfond 1049, 1055, 1057.
- Zweigbergska apoteket 1060.
- Åbo** 39, 73, 75, 88, 101, 103, 106, 143, 193, 213, 214, 228, 233, 286, 304, 339, 343, 346, 402, 410, 412, 423, 430, 436, 469, 503, 585, 616, 694, 698, 699, 701, 702, 783, 817, 852, 876, 959, 1008.
 » Åbo hotell 836.
 Åbobro 617, 715, 760, 762, 774, 779, 908, 960, 970.
 Åbobrofonden 1049
 Åbohus 39, 73.
 Åboporten 758.
 Åhman 415
 Åkerblom, Joh., kronolänsman . 765.
 Åkerman, Catharina Benedikta 1117.
 » D. V., hofrättsråd 998, 999, 1000, 1001, 1037, 1040, 1123.
 » Erik, tullnär, borgmästare 329, 562, 1097, 1117.
 » kaptenska 765.
 » släkt 311.
- Åkesson, Axel Erik, provinsialläkare 869
 » Dorothea 1099.
- Ålgren, August Voldemar, rådmann 971, 1111.
 Åstrand, trädsliperi 842.
- Äikäs, bränneri** 835.
 Äyräpää 23, 26, 95, 98, 154, 158, 167, 212, 214, 215, 246, 296, 366, 481, 1094.
 » bastionen 155, 165, 258, 452, 461, 462, 463, 467, 472, 477, 480, 524.
- » Öfragatan 32.
 Öhmanska bokhandeln 899.
 Öijer, Carl, rådman 1110, 1116.
 Öman, Anna 1146.
 » Herman, rådman 563, 1106, 1113.
 » landsbokhållare 304.
- Örn, Casper Gottlieb, hofråd 869, 1140.
 » Georg Alexander 1099.
 » hofrådinna 949.
 » kollegierådinna 1053.

<p>Örn, Robert Isidor, borgmästare 773, 789, 790, 791, 813, 823, 928, 1099, 1100, 1111, 1127, 1178.</p> <p>• Sofia Vilhelmina, änkehof- rådinna . . . 748, 762, 265, 871.</p>	<p>Örn, Verner Aug., justitieborg- mästare . . 993, 1100, 1112.</p> <p>Örstedt, Joh. Vilh., student . . 885.</p> <p>Österbotten . 48, 80, 357, 361, 362.</p> <p>Östra Finland, tidning . . 896, 1072.</p> <p>Östra Finlands telefonaktiebolag 1076.</p> <p>• • tryckeri 900, 1032, 1074.</p>
---	--

—>:;<—

Handlingar rörande Viborgs stads vapen.

Magistratens skrifvelse af den 23 februari 1861.

Till Guvernören öfver Wiborgs län.

Till följe af Herr Guvernörens vördade skrifvelse den 12 i denne månad N:o 752 derigenom Magistraten anmodas att insända kopia af det utaf Wiborgs stad begagnade vapen jemte beskrifning deröfver, får Magistraten i ödmjukhet anmäla att sedan Komitén för organisationen af Wiborgs län, uti skrifvelse till Magistraten af den ^{28 Februari}/_{11 Martii} 1812 anhållit om underrättelse, ibland annat, om stadens vapen och sköldemärke, med beskrifning om dess afdelning, figur och färger, hjälm och hjälmprydnader eller krona och sköldhållare m. m. så hade Magistraten den 24 Juli samma år i detta ämne aflåtit följande svar.

•Till följe af Kejslerlige Högstvördade Organisations Comittens till Magistraten härstädes aflätne vördade skrifvelse af den ^{28 Februari}/_{11 Mars} sistlidne har densamme äran, att öfver de i sagde skrifvelse omförmälte ämnen, härmedelst i ödmjukhet aflemna följande berättelse:

1:o. Stadens vapen består i en sköld af två afdelningar med tre Kronor i rött, uti den öfra, och latinska bokstafven W i blått fältt, i den undre afdelningen, hvilken sköld uppehålles af tvänne ofvanom stående Englar. När och af hvilken af fordna Regenter detta vapen blifvit staden förunnat, derom finnes i Stadsens privilegier och öfriga handlingar inga efterrättelser; dock tyckes af ett vid Magistraten befintligt i grönt vax tagit aftryck af ett sigill innehållande detta vapen, med någorlunda sannolikhet kunna slutas, att det existerat redan i fjortonde århundradet, emedan såsom bekant, förnämligast i detta seculo, grönt vax till sigiller blifvit nyttjat; af detta aftryck är och att ses att vapnet i första början, allenast bestått af skölden med Kronorna och bokstafven W och att det följaktligen med tiden har måsta fått ett tillägg af Englarna ofvanom skölden. •

Detta vapen, hvaraf aftryck i ödmjukhet bifogas, begagnades intill dess uti Kejslerliga Rescriptet den 2 Oktober 1817 (hvilket finnes intaget uti samlingen af bref, förklaringar och föreskrifter, utgifna af Johan Fredrik Stichæus 1 delen pag. 261), förordnades att Wiborgs stad i sitt vapen skall i blått fältt upptaga en afbild af dess urgamla Slott på sjösidan med dess förut förda gyllne W i öfra delen af skölden. På grund af sagde Nådiga Reskript begagnar staden sitt nuvarande vapen, hvaraf aftryck jemväl bilägges. — Några vidare upplysningar uti förevarande ämne kan Magistraten icke aflemna, likasom ej heller närmare förklara hvarföre bokstafven W fått sin plats i nedra, i stället för öfra delen af skölden, såsom författningen föreskrifver. Dock vill det synas som skulle något misstag vid Reskriptets aftryc-

kande hafva förelupit, enär samma W alltid haft sin plats i nedra delen af vapnet och utrymmet ej heller tillåter dess anbringande ofvanom slottet.

På Magistratens vägnar:

Robert Örn.

J. G. Heinricius.

Utdrag ur Kejs. Reskriptet till landshöfdingen i Wiborgs län rörande städernas rang, klassifikation och vapen; den 2 October 1817.

3:o. Emedan Städerna wid deras gamla Wapen bibehållas, så warda de i Näder stadfäste, med den ändring likväl för Wiborgs Stad, att till skillnad emellan dess och Länets Wapen, Staden i sitt wapen skall i blått fält upptaga en afbild af dess urgamla Slott på Sjösidan, med dess förrut förde gyllne W i öfra delen af Skölden; hvarom I ägen wederbörande förståndiga. Wi befalle etc.

(Samling af de till efterlefnad gällande Bref, Förklaringar och Föreskrifter. Utgifven af Joh. Fredr. Stichæus. Åbo 1821. 1:sta delen. Sidd. 260-261. — Jämför Kejs. Senatens Ekon. Dep:s prot. den 2 Oktober 1817).

Öfversättning af förklaringarna till kartan af år 1739.

(Ehuru denna karta angifves vara af år 1739, framgår dock af allt att den måste vara uppgjord redan före stora branden 1738. Så t. ex. saknar Vallen torget, som enligt 1739 års plankarta borde finnas därstädes. Kartan visar oss sålunda, huru staden såg ut under början af ryska tiden, före 1738 års brand).

Bokstäfverna.

- A. Kronverket St. Anne.
- B. Bastion St. Anna.
- C. Första polygon, från sjökanten, påbegynt 1731.
- D. Andra polygon, anlagd 1733.
- E. Redutt, anlagd 1734, och detta år, 1739, bragt till stånd.
- F. Kalkbodan.
- G. Bron framför Åboporten.
- H. Slottet.
- I. Skeppsbron.
- K. Tullbodan.
- L. Åboporten.
- M. Hufvudvaktan.
- N. Hufvudkyrkan.
- O. Svenska kyrkan.
- P. Sandbastion.
- Q. Porten emellan Sand- och Nyportsbastion.
- R. Nyportsbastion.
- S. Strandbastion.
- T. Wallportsbastion.
- U. Vattenporten.
- V. Pantsarlaksbastion.
- W. Stora ravelinen.
- X. Kaponier.
- Y. Porten emellan bastionerna V. och Z.
- Z. Åyräpäåbastion.

Siffrorna.

- 1. Lilla ravelin.
- 2. Lilla ravelinens galleri.
- 3. St. Petersburgska porten.

4. Eleonorabastion.
 5. Vattenportsbastion.
 6. Ett nytt galleri.
 7. Plattform.
 8. Krutkällare.
 9. Arsenalen.
 10. Kaserner.
 11. Vakthus för soldaterna.
 12. Vakten.
 13. Proviantmagasin.
 14. Ett skrifvarhus.
 15. Hennes Majestäts hus.
 16. Ingeniörhus.
 17. Konungsgatan.
 18. Karjaportsgatan.
 19. Monascheska gatan.
 20. Biskopsgatan.
 21. Korsgatan.
 22. Gamla Viborgs ö.
 23. Officers trädgårdar.
 24. Stenigt berg.
 25. Sandbacke.
 26. St. Petersburgska sidan och bron.
 27. Slaktarbodarna.
 28. Lasarett.
 29. En brunn.
 30. En ö.
 31. Hamnen.
-

Öfversättning af ryska texten till plankartan af 1799.

I. Hufvudfästningen. II. Kron St. Annæ fästning. III. Förstaden Neit-sytniemi. IV. St. Petersburgska förstaden.

Stenhus betecknade med rödt, men trä med gult, med tusch de fundament och ruiner, som blifvit kvar vid eldsvådan 1793.

Hufvudfästningen.

- A. Ryska katedralkyrkan. N:r 1.
- B. Tyska och svenska kyrkan. 30.
- C. Finska kyrkan. 34.
- D. Finska klocktornet. 35.

Kronobyggnader:

- E.* Fyra soldatkaserner. 17.
- F. En likartad kasern. 18.
- G. Garnisons artilleriets kasern. 14.
- H. Artillerikasern med div. artilleriväsendet tillhöriga byggnader. 13.
- I. Artilleristall med kasern för stallsknektarne. 15.
- K. Guvernementshus. 5.
- L. Högvakt. 26.
- M. Kommendantshus. 16.
- N. Hem för militärbarn. 2.
- O. Posthus. 24.
- P. Tullhus. 6.
- Q. Tullpackhus. 7.
- R. Hus för guvernementsstyrelsen och kriminaltribunalet jämte kretsrän-teriet. 21.
- S. Kommunalt folkskolhus. 3.
- T. Dylikt skolhus. 4.
- U. Corps de Garde. 27.
- V. Krutkällare.

Stadsbyggnader:

- W. Magistrat med gostinnoi dvor. 32.
- X. Stadsklocktornet. 33.
- Y. Inkvarteringshus af sten. 36.
- Z. Dito af trä.
- TZ. Slott. 10.

Kron St. Anne.

Kronobyggnader :

- a. Ingeniörshus jämte officersqvarter och tvenne till detta kommando hörande byggnader. 12.
- b.)
- c.) Tre flyglar soldatkaserner. 19. 18.
- d. Finländska landtmäterikommisionens (revisionens) gamla hus. 20.
- e. Corps de Garde.
- f. Proviantmagasin af sten. 11.
- g. Tre brödproviantmagasin.
- h. Reserv sädesmagasin. 23.
- i. Gamla reserv sädes- och brännvinsmagasin af trä.
- k. Gamla förfallna garnisons stab- och öfverofficersqvarter, soldatkaserner och tyghus.
- l. Fångelse för de i fästningsarbete anstälde förbrytare.

Neltsytniemi.

Kronobyggnader :

- m. Fältlasarett med dertill hörande byggnader. 29.
- n. Hospitalskyrka. 9.

St. Petersburgska förstaden.

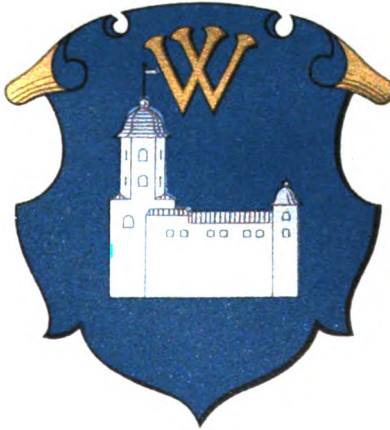
- o. Rysk stenkyrka. 31.

Kronohus :

- p. Gammal regementskyrka. 8.
 - q. För regementsgårdar.
 - r. Guvernementskompanikasern med officersqvarter. 22.
 - s. Kommunalt sjukhus. 28.
 - t. Koppsjukhus med därtill hörande byggnader. 25.
 - u. Poststationshus.
 - v. Stadsfattighus. 37.
 - w. Stads inkvarteringshus.
- Alla de hus, som icke betecknats med littera, äro privata.

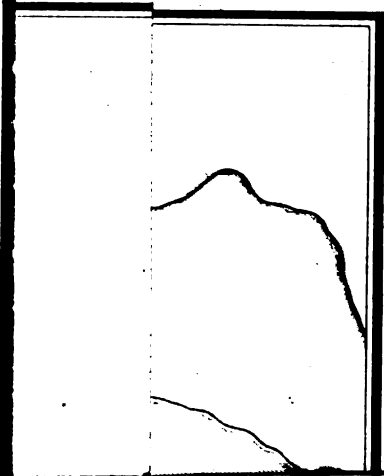

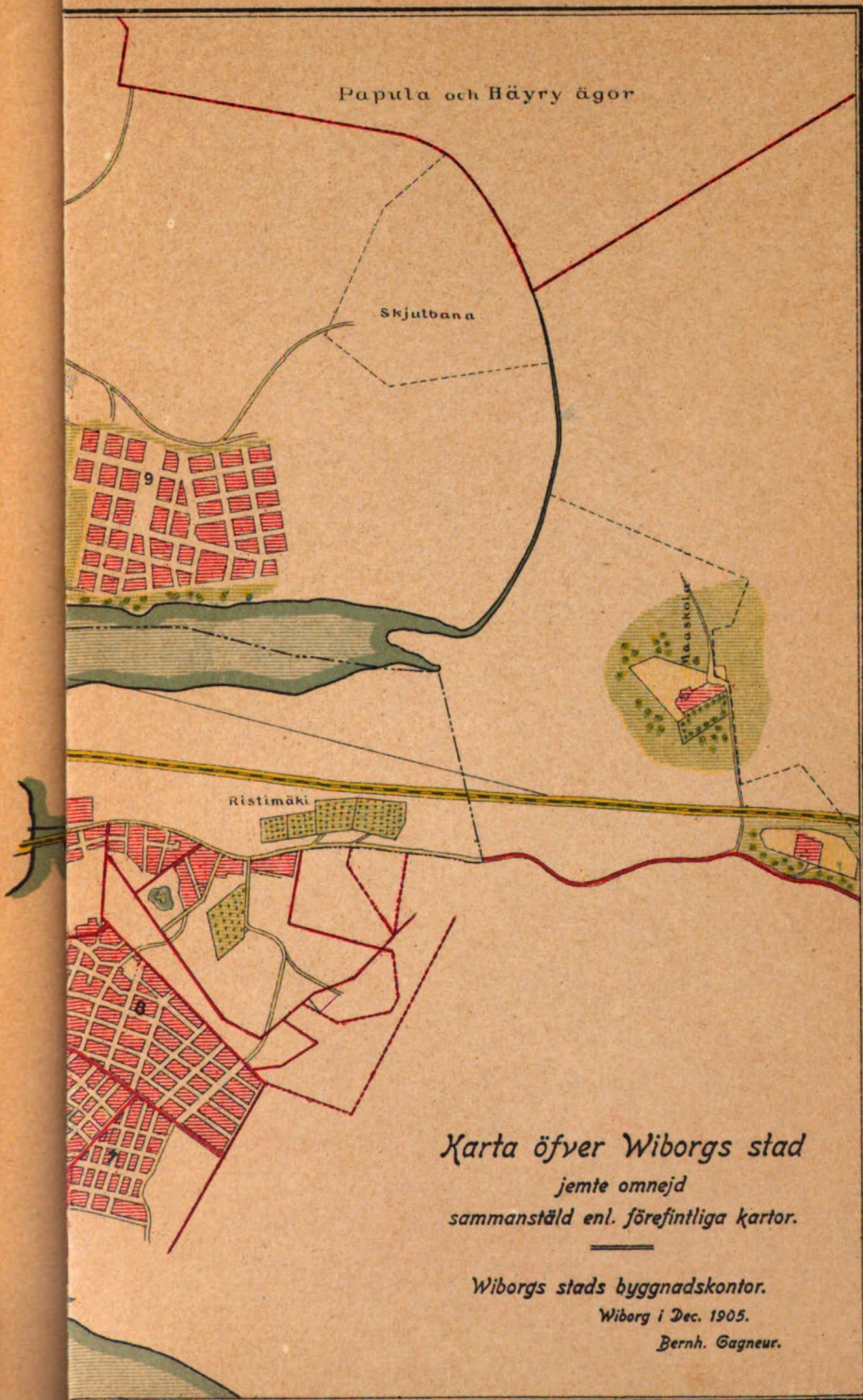
Viborgs stads vapen före år 1817.

Viborgs stads vapen efter år 1817.

LILIUS & HERTZBERG.

*Karta öfver Wiborgs stad
jemte omnejd
sammanställd enl. förefintliga kartor.*

Wiborgs stads byggnadskontor.

Wiborg i Dec. 1905.

Bernh. Gagneur.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA LIBRARY
Los Angeles

This book is DUE on the last date stamped below.

NON-RENEWABLE

JUN 14 1990

DUE 2 WKS FROM DATE RECEIVED

ILL / IAY

REC'D LD-URL

JUL 20 1990

NON-RENEWABLE

JUN 16 1993

REC'D URL CIRC

DUE 2 WKS FROM DATE RECEIVED

ILL / YAS 1993

Form L9-100m-9,'52 (A3105) 444

L 005 415 135 2

DL
271
V5R94
v. 2

